ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ
IV

КЊИГА 5

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР:
Из Централног комитета СК БиХ
Бошко Шиљеговић, Велимир Стојнић, Илија Дошен
из Војноисторијског института
Стево Мандуш, пуковник, Јован Вујошевић, потпуковник,
Благоје Пејановић, потпуковник, Абдулах
Сарајлић, потпуковник
Одговорни уредник
Јован Вујошевић, потпуковник

ПРИРЕЂУЈЕ ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈНА

ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧКИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО"

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ
IV
КЊИГА 5

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942 ГОД.

БЕОГРАД
1953

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942

МАЈ — ЈУНИ

I

ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

БР. 1

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 2 МАЈА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СУЗБИЈАЊУ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ НА ТЕРЕНУ ОДРЕДА

ШТАБ
V КРАЈ. О. НАР. О. ВОЈ.
БР. 124 ДНЕ 2/V 1942
БОСНА

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Примили смо Ваш допис од 25 априла 1942 г. и одговарамо сљедеће: Наше чете врше свакодневно покрете и неке акције. Чета никад не проведе читав дан у логору и не прође ни један дан да не добије задатак. Непријатеља се напада на свим мјестима гдје се има могућности за то. Једино усљед малог броја муниције којом располажемо, устежемо се да примамо фронталну борбу са непријатељем и да нападамо мјеста гдје се непријатељ утврдио (као Петровац), јер би са таквим акцијама изгубили много муниције а не би имали много користи.

Достављамо Вам податке о снази и броју четника са нашег сектора и то:

Петровац и околина: у околини Петровца, по селима, нема харангера и четника ни људи који носе оружје а да им није одобрено од Народно-ослоб. партизанске војске. У самом граду живи 20 четника са оружјем, на челу са Маном Роквићем. Ти четници живе у граду и не излазе напоље јер немају снаге.

Дрвар и околина: у околини Дрвара нема четника ни људи који носе оружје а да им није одобрено од Народно-ослободилачке партизанске војске. Било је нешто харангера који су се видно истакли за вријеме талијанске офанзиве, те су предвођени војном суду и стријељани.

У Дрвару (самом граду) налази се 27 четника који носе оружје, на челу са Милом Кецманом. У акцију иду само са Талијанима и у села, ради пљачке, гдје нема наших снага, уз сами град.

Граховo и околина: На граховском сектору налази се 180 четника и у овим селима: Црни Луг, Пеуље, Печенци, Маринковци, Обљај, Угарци и Кесићи и у самом граду Грахову. Имена вођа: Богуновић Бране, Тешановић[1] и Тркуља К.[2]

Чишћење тих четника отежано је из тих разлога што су села скоро сва близу града и четници се крију Талијанима за леђа. Нападати их је могуће само са јачим снагама, и успјех би био већи када би ту учествовао и Далматинско-динарски одред са задатком да почне са чишћењем са југа, а Лички одред са сјеверо-запада, те тако да би им онемогућили да побјегну и да их на тај начин ликвидирамо заједнички.

На овој акцији се је почело радити и надамо се да ће успјех бити тим сигурнији што на тој ствари у задње вријеме ради и Главни штаб пар[тизанских] одреда Хрватске.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,	Сек. пгтаба,	Командант,
на терену	**Јово Павић**	на терену

[1] Лазо Тешановић
[2] Коста Тркуља

БР. 2

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 3 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИНИ И АКЦИЈАМА ЈУЖНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ ОДРЕДА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. 379
3 маја 1942 г.
у 24 h

Примљено
6/V/1942
8.30 вече
Црни[2]

ВРХОВНОМ ШТАБУ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И
ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Гдје буде

Примили смо ваше писмо од 29 априла 1942 г.

Управо тога дана ми смо упутили вама једно опширно писмо у коме смо одговорили на многа питања из посљедњег вашег писма.

Ваша примједба да смо напустили терен око Гацка не извјештавајући вас о даљњим намјерама и могућностима, потсјетила нас је на наше пропусте и морамо признати да послије акције на Борчу нисмо учинили онолико колико смо могли. У првом реду, ми нисмо довољно енергично прионули на посао, да хитно испунимо задатак који сте нам поставили у погледу ликвидације Бјелимића и Невесињског Поља. У прошлом писму дјеломично смо образложили зашто нисмо одмах прешли на извршење тога задатка. Такођер смо вам јавили да припремамо снаге које ће кренути према Обљу, да се искористе за Бјелимиће. Од стране нашег Коњичког батаљона учествоваће 200 бораца са 5 пушкомитраљеза, а одавде упутили смо један ударни батаљон од 300 партизана са 6 пушкомитраљеза. Командант Сјеверног одреда свакако је већ упутио те снаге у Обаљ. Управо смо сада издали наређење Сјеверном одреду, да са снагама I, II и III ударног батаљона предузме чишћење Невесињског Поља, што ће између осталог много олакшати ликвидацију Бјелимића. Ми, поред пропуста у вези са акцијом на Бјелимиће, наишли смо и на једну потешкоћу, која је отегнула читаву ствар за неколико дана више. Јаке италијанске снаге

[1] Оригинал извјештаја, коме недостаје завршетак, налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2568.
[2] Сретен Жујовић

продрле су од Мостара преко Невесиња према Гацку 26 априлэ. Те снаге пресјекле су нам пут од главног дијела Херцеговине према Обљу, а осим тога ми смо морали ангажовати много својих јединица у вези са тим продором. У прошлом писму пэслали смо вам извјештај о резултату наше акције на томе терену.

Имајући у виду да италијанске снаге од Пљеваља надиру ка нашој слободној територији, да Њемци надиру ка слободној теритсрији Источне Босне, као и присуство 3.000 до 3.500 италијанских војника на територији Гацка, сматрали смо да ће Италијани овдје предузети једно чишћење већих размјера. Због тога смо у потпуности одобрили план нашег Јужног херцеговачког одреда за надирање од линије Столац — Љубиње ка линији Прибиловци — Метковић. Сматрали смо да ће једна акција већих размјера на супротној страни онемогућити концентрацију непријатељских снага по његовој жељи и да ћемо му омести планове. У даљњем излагању видјећете резултате ове велике акције, а наша предвиђања, бар што се тиче Херцеговине, показала су се тачна. Италијанска војска у једном дивљем трку напустила је све своје положаје које је држала на путу Гацко — Невесиње и отутњала у правцу Мостара. Сада опет имамо слободан пролаз преко цесте Гацко — Невесиње. Као саставни дио плана за разбијање италијанске офанзиве, предузели смо мјере да са већим снагама пређемо у акције на линији Конавли — Слано. Стављено је у задатак једном ударном батаљону да настави већ започете акције у Конавлима и да их протегне према Сланоме, рушећи пругу на тој линији. Политички комесар нашег Јужног одреда преузео је директну команду над овим нашим V ударним батаљоном и кренуо на задатак. Извјештаја о току те акције немамо, а обавијестићемо вас чим могнемо.

Резултат акције нашег Јужног одреда према Неретви је слиједећи:

Наше снаге су 30 априла наступиле од линије Љубиње — Столац, лијевом обалом Брегаве, у правцу Неретве. У једном оштром налету наше јединице су прешле 45 км за 9 сати, обухватајући фронт широк 15 км, и избиле на обалу Неретве код Прибиловаца уочи 1 маја. Терен куда се је наступало био је под усташком влашћу и отпор на који су наишле наше снаге био је врло жесток, нарочито на почетку. Усташе су имали много утврђених митраљеских гнијезда и били су снабдјевени великим количинама муниције. Отпор митраљеских гнијезда скршен је нашим бомбашким одјељењима. Послије сламања прве одбрамбене линије настало је гоњење без већега отпора. У јуришу на митраљеска гнијезда погинуо је херојском смрћу бивши командант Столачког батаљона друг САВО БЕЛОВИЋ и још један борац. Друга Сава Беловића предлажемо да се огласи за народ-

ног хероја. Послије једнога краткога одмора ударничких снага, за вријеме које је извршена евакуација цијелог ратног плијена, наши партизани су прешли у другу етапу акције, да ликвидирају Горње и Доње Храсно и да успоставе везу са нашом партизанском четом која дејствује на терену Метковић — Пељешац. Приликом обухватног маневра са десне стране, наши су се приближили на 3 км пред Метковић. Ту су пред њих изашле италијанске снаге у јачини 300 до 400 војника, потпомогнуте артиљеријом и бацачима. Наши су се мало повукли да искористе повољније позиције и примили борбу. Послије трочасовне жестоке битке Италијани су присиљени на повлачење и побјегли у Метковић. На бојишту смо нашли три мртва и неколико рањених. 2 маја у 3 сата послије пола ноћи, започела је друга етапа. Нападнута су села Доње и Горње Храсно. Мунјевитим налетом збрисан је отпор по селима и дошло се до жандармериске станице, одакле је давало отпор 30 усташа. Наши напади присилили су их да побјегну из станице и да оставе разног материјала 40 товара. Заузета је жељезничка станица ХУТОВО и воде се борбе са Италијанима на жељезничкој станици Храсно, гдје се они налазе опсједнути. Пресјечена је жељезничка пруга на два мјеста и порушена телефонска линија. Сад је ослобођен дио Херцеговине на линији Загора — Попово Поље до Чапљине, Брегава до Стоца. У другој етапи борбе имали смо два мртва. У току читаве акције, што се је могло тачно утврдити, погинуло је 42 усташа. Њихови губици су још већи, али их не можемо утврдити, јер су све рањенике, а вјероватно доста и мртвих, успјели да евакуишу на десну обалу Неретве. Погинуо је и злогласни поп усташа Илија Томас. Заплијењено је око 50 пушака и нешто муниције, око 5.000 ситне стоке, око 1.000 коња и говеди, око 1.000 товара разне робе. Методе које су употребљене у току наступања биле су потпуно у духу директива Врховног штаба. Паљења кућа уопште није било, паљене су на неколико мјеста пушаре и сијена, да би се наше јединице могле оријентисати приликом наступања. Убијања ван борбе није било, чак није убијен ниједан заробљени усташа без истраге од стране руководства акције. Изнимка је једно село на обали Неретве, поред Прибиловаца. То село било је легло усташких зликоваца, који су прошле године поклали од 850 становника Прибиловаца њих око 700. У Прибиловцима, који су до сада били потпуно опкољени усташким селима, постојала је једна наша чета с којом смо одржавали врло ријетко везе. Прибиловачке снаге ступиле су у акцију на своју руку чим су чуле борбу од источне стране, напале су нека села у сусједству и попалиле их.

Хрватско-муслиманско становништво на ослобођеној територији масовно је бјежало пред наше наступање. Остала су дје-

ломично нека муслиманска села, а нешто хрватских породица је искупљено из пећина кад је територија била у нашим рукама. Становници су одмах скупљани и изношен им је наш став и циљ наше борбе. Предузете су све мјере да се одбјегло становништво поврати својим кућама. На ослобођеној територији формирана је једна муслиманска партизанска чета састављена у већини од партизанских симпатизера још од прије. Предузете су све мјере да се политички среди тај терен, колико је највише могуће. Сада настојимо да бацимо што више муслиманских снага из наших досадашњих јединица у те крајеве. Организовали смо пропаганду, шаљемо материјал, издали смо један проглас који вам прилажемо. Новоформирана муслиманска чета, прва такве врсте у Херцеговини, издаће један проглас Муслиманима и Хрватима са потписом командира и политичког комесара, који су Муслимани.

Сада, када је главни дио ове акције завршен, јасно нам је зашто је 200 италијанских камиона отутњело од Гацка према Мостару. У плану нам је да италијанске снаге развучемо, кад се сконцентришу око Метковића нашом акцијом у Конавлима.

У посљедње вријеме, у вези са смјером наших акција према пруги Сарајево—Мостар, припремамо терен да извршимо што чвршће повезивање са нашим снагама у Мостару и да искористимо наш утицај у предјелима српско-муслиманских села, сјеверозападно [од] Мостара. Од наше слободне територије код Зимља протеже се ланац српско-муслиманских села преко Бијелог Поља, Раштана, Виховића, Горанаца ка српским насељима по Чабуљи планини. Како нас обавјештавају другови из Мостара, наш утицај у тим селима је јак. Чабуља планина обухвата огромне и непроходне шуме, а налази се на врло важном мјесту, ради контроле пруге Сарајево — Мостар, ради блокаде Мостара и повезивања са мостарским пролетаријатом, а поврх свега одатле се пружају могућности за спајање са нашим снагама средње Далмације и Босанске Крајине. Покушаћемо да у томе правцу пребацимо нешто политичких снага са једном ударном четом, а кроз догледно вријеме преселићемо се и са Оперативним штабом ближе томе терену.

Како видите, ми с нашим акцијама продиремо све дубље у јужну Далмацију која нам је додијељена. Сад се конкретно поставља и пи- . . .

BR. 3

IZVJEŠTAJ PRIVREMENOG OPERATIVNOG ŠTABA PRVOG I DRUGOG KRAJIŠKOG ODREDA OD 4 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O IZVRŠENIM PROMJENAMA U ČETVRTOM BATALJONU DRUGOG ODREDA I PRIPREMAMA ZA NAPAD NA PRIJEDOR

ŠTAB II K.N.O.P.O.
»Dr. Mladen Stojanović«
Na položaju, 4. maja 1942 g.

DRUGARSKOM OPERATIVNOM ŠTABU

za **Bosansku Krajinu**

Primili smo vaš dopis od 1 ov. m. te u vezi istoga vam odgovaramo sljedece.

Sve vaše zahtjeve u vezi vašeg dopisa od 1 maja izvršicemo ukoliko ne prihvatite naše prijedloge koje vam navodimo.

Netačni su podaci koje imate iz Manjace da se u našoj 3. četi IV bataljona nalazi 78 pušaka sa jednim puskomitraljezom, pošto navedena četa broji danas 98 pušaka. Prema tome značilo bi da je ta četa ranije brojila svega 20 karabina!

Istma je da je vod Mladena Ljubojevica, kao i izvjestan broj Manjačana,[1] uklopljen u naše čete, među inim i 47 karabina najslabijeg kvaliteta (prerađena i neprerađena »manliherka«), sve puške bez ijednog metka, koje je drug Boško[2], član Okruznog komiteta, kako on tvrdi, donio po usmenom naređenju druga Staroga[3] na teren našeg odreda sa zadatkom da se podijele našim jedinicama prema nahođenju Štaba odreda. — Štab odreda dodijelio je 15 karabma 4-oj četi II bat. a ostatak 3. četi IV bat. (Maricka), da bi se bar donekle popravilo brojno stanje tih četa oslabljenih odilaskom naših snaga iz tih četa u Udarni bataljon.[4] Tih 15 karabma i ostalih 30 mjesu mogli zaštititi taj kraj jer su kasno stigli, pošto je — na svega jedan dan prije njihovog dolaska — spaljeno između 300—400 kuca naših sigurnih i najbogatijih sela od strane neprijateljske vojske.

Tačno je i to da smo dobili i jedan teški mitraljez od 3. čete bivšeg I bataljona IV odreda, ali taj mitraljez kao i nešto pušaka zajedno sa dezerterima iz našeg odreda u Manjački, bili su po

---

[1] Odnosi se na grupu boraca Šestog krajiškog NOP odreda.
[2] Bosko Šiljegovic
[3] Đuro Pucar-Stari
[4] Udarni bataljon Drugog krajiškog odreda

БР. 5

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 9 МАЈА 1942 ГОД. О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА И УСТАША У ЈУЖНОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ[1]

ТЕЛЕФОНСКА СТАНИЦА
КЉАКОВИЦА
9 маја 1942 год.

Телефонски извјештај
примљен ноћас у 9 сати

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЈАВЉА СЉЕДЕЋЕ:

Јуначки партизани Јужнохерцеговачког Н.О.П. одреда својим борбама на чишћењу непријатеља продрли су дубоко на терену Брегава—Неретва—Попово Поље—Љубиње—Столац [и] имали су великих битака са фашистичким окупатором. Ове борбе су утолико значајније јер су омеле планове окупатора да нашу борбу против фашизма, против фашистичког окупатора и његових слугу усташко-четничких зликоваца, претвори у борбу између Срба с једне и Хрвата и Муслимана с друге стране.—

30-ог априла Талијани у јачини од 3—400 људи изашли су из Метковића. Наши су их дочекали и у борби потисли назад у гарнизон. На терену је остало 3 мртва Талијана, док је већи број однесен.

1-ог маја кренула је непријатељска колона са 4 тенка из Чапљине у правцу Прибиловаца. Дочекала их је Прибиловачка чета појачана са водом ударне чете Столачког Н.О.П. батаљона. Борба је трајала 2 сата. Пало је 20 мртвих Талијана, уколико се могло утврдити, већи број мртвих и рањених су одвукли са собом у Чапљину. Предвече истога дана Талијани су поново покушали напад из Чапљине, али су и овог пута одбијени уз губитак од 7 мртвих.

2-ог маја Италијани су поново покушали напад тенковима на Прибиловце али су и овог пута одбијени са губитком од 10 мртвих.

2-ог маја, код жељезничке станице Брштаница, талијанска војска хтјела је да пропусти наше партизане не пуцајући на нас иако су наши били врло близу. Наши су започели борбу која је била врло жестока. Резултат: 20 мртвих Талијана.

4-ог маја неколико фашистичких батаљона хтјело је да оправи жељезничку пругу код жељезничке станице Храсно. Дошло је до борбе прса у прса. Фашисти су се надали у дивље

[1] Редакција посједује копију извјештаја.

бјекство оставивши за собом 100 мртвих. Број рањених није се могао утврдити јер су их евакуисали. Жељезничка пруга Требиње — Мостар не ради већ 9 дана. Укупни губици Талијана у овим борбама су 160 мртвих. Губици усташа су 50 мртвих. Дакле, укупни губици непријатеља јесу 210 мртвих.

У борбама са фашистима код Брпштанице погинуо је херојском смрћу друг Јефто БОШЊАК. Он је, иако тешко рањен изнио свој митраљез са ријечима: „Другови, ја погинух. Држите мој митраљез."

Штаб Другог ударног батаљона својим писмом од 5-ог о. м. јавља:

4-ог маја снаге овог батаљона, појачане са четом Н.О.П. батаљона БИШИНА, извршиле су напад на усташко село Жуља. Ово село било је познато у цијелом крају као легло усташких зликоваца. Једним снажним налетом наши јуначки партизани стјерали су усташе у село. Усташе су се забарикадирали у 5 кућа и давали очајнички отпор. Да би се са њима ликвидирало морало се прибјећи паљењу кућа. 50 чланова њиховог живља које су наши затекли (мушкарци нијесу били код кућа) упућени су у правцу Благаја. По њима је упућено и једно образложење. Штаб ударног батаљона у томе образложењу изнио је наше циљеве и нашу борбу. Остале куће села у којима није било породица су попаљене, јер је то најглавније усташко упориште према цести ка Бишини, а за нас је то незгодно за одбрану. Ова изузетна мјера употребљена је зато што су усташе давали огорчен отпор и наши су морали освајати кућу по кућу. У борби је погинуло 10 усташа, док су са наше стране 2 друга лакше рањена у руку. Заплијењено је: 4 пушке, 300 пушчаних метака и неколико бомби и још нешто војничке спреме. Наше снаге, даље, ушле су у село Рабину и разоружале га. Село није давало никаквог отпора, свако је остао у својој кући.

4-ог маја бомбардовано је село Дубочани. Бачено је око 40 комада бомби, али жртава није било. Материјална штета веома је мала.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БР. 7

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 МАЈА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА

НАРЕДБА пов. бр. 191

Штаба V крајишког народно-ослободилачког партизанског одреда од 10 маја 1942 г.

Од времена продора окупатора на сектор нашег одреда показало се да наше чете нису дорасле извођењу операција, за што сматрамо најодговорније штабове батаљона и штабове чета.

I. 1 чета II батаљона и 1 чета III батаљона (без неких дијелова) логороваће у Оташевцу, одакле ће вршити препаде, дању и ноћу, на непријатељске положаје источно од цесте Дрвар — Оштрељ, нападати транспорте на овој цести из шуме испод Оштрења и заједничким снагама заузимати поједине слабије непријатељске тачке. Из 1 чете II батаљона одредиће се ударна десетина која ће из засједе штитити села, ловити банду и талијанске патроле.

Поред штабова ових двију чета одређују се као одговорни чланови штаба батаљона: друг Симо Бајић, Милан Боснић и Миро Вишић.

II. 2 чета II батаљона и II чета 3 батаљона логороваће у шуми око Дрењкуше, одакле ће вршити препаде, дању и ноћу, на непријатељске положаје западно од цесте Дрвар—Колунић, нападати транспорт на овој цести из шуме од Криводола па до Колунића и заједничким снагама заузимати слабије непријатељске тачке. II чета II батаљона даће једну десетину (ударну) за заштиту села и уништење непријатељских луксузних аутомобила у брини[1] на цести, као и [за] лов на четнике и талијанске патроле.

Поред штабова ових чета одређује се друг Раде Зорић као одговорни друг испред штаба батаљона и друг Матарић[2] повремено.

---

[1] Брина — страна куд пролази цеста

[2] Илија Матерић

III. IV чета II батаљона нападаће из Бобаре непријатељске транспорте на цести између Дрвара и Пећи и штитити село Каменицу и друга села западно од цесте од банде и непријатељских снага. Чета ће западно од цесте логоровати. У чету се одређује као одговоран испред штаба батаљона друг Симо Тадић.

IV. III чета II батаљона и Јуришна чета, поред посебног задатка који ће извршити на граховском сектору, ставља им се у задатак да по могућности нападају ноћу непријатељске транспорте на цести између Ресановаца и Грахова и да изврше напад на непријатељске транспорте из Мисија.

У чету се одређују као одговорни испред штаба батаљона другови: Морача Милутин и Љубо Бабић, који ће заједно са Цвијом Орешчићем[3] организовати штаб ударног батаљона.

Тражимо од ових снага да на одређеним им секторима покажу видне резултате.

Штабови и чланови штабова батаљона биће одговорни штабу одреда за неспровођење ове наредбе и штаб одреда ће смијенити другове из штаба батаљона који не буду одговорили својој улози.

На приједлог другова из штаба БАТАЉОНА удаљићемо поједине другове из штабова чета који се не покажу добри и иницијативни у акцијама.

Чланови штабова батаљона у сагласности са члановима штабова чета могу смењивати воднике и десетаре у чети који нису довољно храбри и пожртвовани.

Тражимо да сви другови ОДГОВОРНИ који се налазе на једном операционом сектору буду самоиницијативни, да буду храбри и да предњаче партизанима. Тражимо резултате од претстојећих акција: колико ће која група, јединица, убити непријатеља, колико ће заробити оружја и материјала.

V. На сектору II чете II батаљона налазиће се друг Илија Дошен, полит. комесар одреда. На сектору Грахова за-

[3] Цвијо Орешчнћ, погинуо као командант батаљона послије Пете непријатељске офанзиве 1943 године.

мјеник пол. комесара друг Котле а код I батаљона друг Славко Родић, командант одреда.

Наредба постаје важећа од 10 маја 1942 г.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
Илија Дошен

Командант,
Родић Славко

Замј. полкомесара,
Котле Никола

Замј. команданта,
Карановић Никола

ШТАБ
V КРАЈ. О. НАР. О. ВОЈ.
Пов. БР. 191 ДНЕ 10/V 1942
БОСНА

БР. 8

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИНИ У ТОКУ ТРЕЋЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ И О БОРБАМА ЈУЖНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ ОДРЕДА[1]

0.15 ч.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. 397
12 маја 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА

Где буде

Одговарамо на писма од 2 и 7 маја о. г.

Примедбе и сугестије из писма ЦК Окружном комитету за источну Херцеговину, као и из ваших писама, указале су нам на многе наше слабости и благовремено спречиле штетне последице по нашу борбу. Без те ваше подршке било би много више лутања и скретања. На путу смо да исправимо те грешке.

Последња писма која сте нам упутили изгледала су нам толико оштра да смо иза њих очекивали да ћете послати какав

[1] Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2569.

гајтан да се обесимо или какву десетину која би нас одвела као одметнике. Последње писмо у коме је одано признање нашим јуначким партизанима и нашему штабу, као и високо поверење које сте нам указали именовањем друга команданта за члана Врховног штаба, испунило нас је поносом и дало нам полета да са још више енергије наставимо борбу којом руководи наша славна Партија.

На конкретна питања која сте нам поставили у вашему писму од 2 маја ми ћемо вам одговорити када примимо све податке.

На основу извештаја о ситуацији у јужној Босни, на основу извесних појава и на самом нашем терену, долазимо до закључка да је окупатор заједно са четницима предузео једну општу војно-политичку офанзиву на терен који држи под својом влашћу Народно-ослободилачка партизанска војска. Концентрична офанзива италијанско-немачког окупатора заједно са четницима и усташама на територији јужне Босне, од Санџака и у северној Херцеговини, праћена једновременим бекством многих сумњивих елемената са наше слободне територије у окупаторске гарнизоне, као и бацање летака са четничким потписима из итал. авиона, најбоље сведоче о томе. Убијање наших војних руководилаца и чланова Партије извршено од четничких уљеза у редовима партизанске и добровољачке војске указује нам на то да су четници користили релативно затишје у последње време да то све плански организују како би уз помоћ окупаторских војних снага разбили нашу војску. Ми смо имали прилике да међу првима осетимо резултате таквога рада (убиство Риста Чоловића, политичког комесара Крекавичке чете). Да је са наше стране било мало више будности могли смо то искористити да скренемо пажњу нашим руководећим друговима на методе које употребљавају четнички бандити.

Поводом овакве ситуације предузели смо све мере да разбијемо ту офанзиву. Са војничке стране издали смо наређење да се на свима цестама које воде према северу постављају покретне заседе. Наше јединице крстариће цестама за које сте нам наредили да их контролишемо. Издали смо наређења штабовима ударних батаљона да одржавају међусобну везу и ако се ма где појави непријатељ да га морају напасти. Поставили смо им у задатак да у тим акцијама морају доћи до ратног плена који италијанска војска носи у великим количинама. Послали смо ударне снаге које ће имати задатак да се ставе на расположење нашим друговима у Калиновику уколико им буде живот у опасности. Ми нећемо дозволити да се деси још који Игман и Требевић. Ми сваког часа очекујемо вести о каквом великом поразу Италијана, јер смо тамо према њима послали наше ударне јединице. У јужној Херцеговини приступиће се још јачој сабо-

тажи на комуникацијама. Нисмо још добили службени извештај, али према гласовима који допиру до нас извршене су неке веће саботаже на пругама у троуглу Требиње — Дубровник — Завала. После чишћења села Рабина и Жуља један наш ударни батаљон преузео је контролу друма Мостар — Невесиње на простору Бишина — Гребак. Ту је чак једна јединица тога батаљона јуче заробила једног Италијана и нанела нешто губитака у мртвим и рањеним итал. војсци која се била упутила у оближња села да пљачка. Такође се узнемирава непријатељ мањим чаркама и саботажама на линији Столац — Габела.

Са политичке стране, предузели смо низ мера за разбијање те офанзиве. Пишемо инструкције политичким комесарима у којима се указује на ту офанзиву, наглашава потреба будности и истицање похвале коју су добили херцеговачки партизани од Врховног штаба. У директивама смо поставили низ саветовања комесара по батаљонима, где ће се претрести сва наша скретања и утврдити план за правилно обавештавање свега људства по горућим војно-политичким питањима, специјално на нашем терену у вези са догађајима око нас. Неколицина поштених свештеника из ових крајева, који су и до сада радили политички у сагласности са нама, припремају један проглас где ће анатемисати издајнике борбе српског народа под партизанском заставом. Они ће истовремено преко сијела и конференција разголићавати „сатански“ рад тих издајника. Прилажемо вам један примерак чланка који је написан од стране калуђера Мирона Никића и који смо ми умножили у неколико стотина примерака. Потребно би било да се објави у неком од наших листова а да се спомене или прочита преко „Слободне Југославије“. (Друг Мирон је кандидат). Припремамо један проглас народу Херцеговине и јужне Далмације у коме ћемо се највише обраћати српском народу и указати на отворени и прљави рад разних Јевђевића, Самарџића и Перишића чије летке разбацују италијански авиони по српским селима. Уз ово што смо споменули предузећемо још читав низ мера у истом духу.

Извештавамо вас о акцијама на нашој територији које су изведене а нису улазиле у наше извештаје које сте добили до сада. То је наставак акције нашега Јужнога одреда према Неретви. 1 маја кренула се италијанска колона са 4 тенка из Чапљине у правцу Прибиловаца. Дочекала их је наша Прибиловачка чета са једним водом ударника из Столачког нар. ослоб. партизан. батаљона. После борбе од 2 сата Италијани су повраћени. Било је око 20 мртвих итал. војника и много рањених. Истога дана увече напад Италијана на Прибиловце одбијен је. У њој су Италијани имали 7 мртвих. 2 маја Италијани поново су навалили на Прибиловце, али су одбијени са губицима око 10 мртвих. Истога дана код железничке станице Брштаница

(Храсно), у вези са чаркама које су наши борци водили против усташа, италијанске трупе које су биле у близини посматрале су мирно чарке и пропуштале партизане да пролазе поред њих. Међутим, наши су их напали и нанели им губитке прилично велике. Било је, колико смо могли утврдити, преко 20 Италијана мртвих. 4 маја неколико фашистичких батаљона кренули су да оправљају пругу у близини железничке станице Храсно. Наши су их дочекали. Дошло је до борбе прса у прса. Батаљони који су били састављени од фашиста дали су необично жесток отпор. После дуже борбе Италијани су побегли у нереду оставивши на бојном пољу преко стотину мртвих. У тој акцији велики број наших бораца држао се херојски. Друг Јефто Бошњак по своме држању заслужује да се прогласи за народног хероја. Он је упао са пушкомитраљезом усред једне групе фашиста, испалио у гомилу читав шаржер, покосио 7 фашиста и, смртно рањен, повукао се назад око 30 метара својим друговима носећи пушкомитраљез, са узвиком: „Држите пушкомитраљез, ја погибох!“ Укупни губици Италијана износе око 160 мртвих. Број рањених није утврђен, јер су их Италијани успели да изнесу камионима, али је он врло велики.

7 маја о. г. упутила се колона од око 1500 Италијана са 300 до 400 четника из Гацка и Автовца у правцу села Липника и Самобора. Снаге нашег Четвртог ударног батаљона, које су се налазиле испред тих села, повукле су се и упустиле непријатеља у село Самобор, и кад је он почео да пали куће и пљачка, ударише су му са бока. Отпочела је тешка и упорна борба. Са стране Италијана отворена је страховита ватра из многобројних аутоматских оружја и пушака. Наступање непријатеља било је праћено врло снажном канонадом. Са наше стране у борби учествовале су 2 и 3 чета 4 ударног батаљона, док су остале снаге држале положаје према Кули [Фазлагића]. Борба је трајала 13 часова. Наше снаге су од непријатеља биле преко 10 пута слабије по броју. Непријатељ је разбијен и натеран у бекство. На бојишту је нађено 26 непријатељских лешева, 4 су заробљена. Четнички губици, према лешевима који су нађени, износе 2 мртва, иако су губици Италијана и четника били много већи, што се најбоље види по томе да су одвукли, поврх онога што је нађено на бојишту, 3 камиона мртвих и рањених. На нашој страни било је 7 мртвих и 9 рањених. Заробљено је: 2 тешка митраљеза, 1 пушкомитраљез, 20 пушака, 6 пиштоља, 83 ручне бомбе, 17 топовских граната калибар од 47 мм, 1000 метака од тешког митраљеза, 3000 пушчаних метака, једна радио-станица са прибором, 2 мине за тешки бацач, разног алата и много друге војничке спреме. Карактеристично је да су за читаво време борбе усташе из Фазлагића Куле мировали, а затражили су и преговоре, који ће се одржати кроз

који дан. Ово је прва озбиљна борба у којој су учествовале веће гатачке снаге, прва, али у којој су се јуначки показале. Војно-политички ефекат ове битке за тај терен је огроман. По држању домаћих снага и по одушевљењу са којим је примљена та победа може се тврдити да је овај терен, до сада разрован јаком петом колоном, на путу оздрављења. Одмах после победе упутили смо проглас народу Гацка, који вам прилажемо. Од тога времена па до сада Италијани мирују. Овом борбом су руководили са италијанске стране 2 генерала и бандит Добросав Јевђевић.

4 маја снаге 2 ударног батаљона опселе су усташка села Рабину и Жуљи у Невесињском Пољу Пречишћавање са тим селима било је важно ради приступа Бишини, ради контроле пута Невесиње — Мостар. Село Рабина се предало без отпора. Наше јединице су разоружале сељаке. Село Жуљи дало је страшан отпор. Усташе су се борили и бранили кућу по кућу, тако упорно да су наше снаге морале све редом да пале. Било је случајева да су усташе живи горели у кућама дајући и даље отпор. После савлађивања отпора заплењено је преко 1000 комада ситне стоке, неколико стотина крупне стоке и нешто пушака. Заостала нејач и жене упућени су да траже своје избегле борце. У Рабини је већ формиран народно-осл. одбор састављен од Срба и Муслимана.

Пошто се извесне снаге Пролетерске бригаде[2] налазе ту, а пошто постоје сви услови да се изврше акције од великог значаја по ч . . . . . то предлажемо да нам се додају 2 до 3 батаљона, уз чију помоћ можемо одмах очистити терен са десне обале Брегаве до Неретве до пред Мостар. Том истом помоћу кроз најкраће време довршили би чишћење Невесињског Поља, спојили слободну територију источне Херцеговине са коњичком, учврстили се на појасу Вележ — Чабуља планина, пресекли пругу Мостар — Сарајево, почели блокаду Мостара на његовим најважнијим артеријама, и створили услове за брзо спајање са крајишким и далматинским партизанима. Сви ти задаци које смо ми намеравали извршити са сопственим снагама, много би се брже решили ако бисте нам ставили на расположење ту помоћ. Услед важности ових планова потребно би било да обратите највећу пажњу овоме нашем предлогу.

У циљу што бољег оспособљавања кадра по војно-политичкој линији намеравамо да издајемо месечно лист нашега штаба који ће се звати „Политички комесар". У њему ћемо обрађивати војно-политичке проблеме из теорије и праксе.

Наш метод руковођења у Оперативном штабу, који је, поред осталог, омогућио извођење свих наших акција, карак-

---

[2] Прва пролетерска бригада

терише уска и чврста сарадња, слагање и међусобно поверење руководилаца по војничкој и политичкој линији. По нашем мишљењу то је најбитнији и први услов да се постигне било какав успех. Наша наређења штабовима, директиве и задаци били су увек исцрпни и опширно обрађени по свим линијама: војничкој, политичкој, НОО, омладинској, женској, са посебним наглашавањем с дужностима и задацима наших руководилаца по тим линијама и у војсци и у позадини. Онако како смо постављали задатке по свим линијама, тражили смо и извештај. Стекли смо искуство да су повремена саветовања која смо имали са нашим штабовима, а која су била веома опширна, много доприносила раду. На основу извештаја са једног сектора, допуњеног са нашим опажањима са читавог подручја и преношењем помоћи коју су нам давали виши штабови, ми смо израђивали директиве и задатке за сваку јединицу. Критика и самокритика руководилаца била је једна од полута на којима смо покушали да подигнемо та наша саветовања на степен војно-политичких академија за наше руководиоце. Ми смо грешили у томе што нисмо посебно израђивали директиве и давали задатке политичким комесарима о њиховој дужности као политичких комесара да са своје стране учине све да задатак потпуно успе. Јасно је да није било посебне одговорности политичких комесара по њиховим задацима. Убудуће ми, поред наређења штабу као целини, ћемо израђивати посебна упутства за политичке комесаре. Наравно да досадашњи метод по којем су израђиване директиве и задаци и даље остаје.

Дошла нам је помоћ по политичкој линији коју сте нам послали, 2 друга и једна другарица, и она ће имати огроман значај за наш терен. Очекујемо нову помоћ коју сте нам обећали.

Помоћ Црној Гори нећемо моћи за сада дати, уколико се кроз скорашње акције не дође до некаквог жита. Помоћ у стоци ћемо дати.

Са партиском организацијом у Дубровнику одржавамо везу, иако у последње време у томе има потешкоћа услед неких хапшења. Преко ње можемо одржавати везу са Сплитом.

У формирању се налазе 2 чете пратећег оружја. Свака ће бити снабдевена са 2 тешка бацача, 2 лака бацача, 1 топом и са понеколико тешких митраљеза. Исто тако формира се и главни арсенал са радионицама при Оперативном штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

Командант,
Петар Илић

(М. П.)

БР. 9

ПИСМО ПЕТРА ДРАПШИНА ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ПОВОДОМ ИМЕНОВАЊА ЗА ЧЛАНА ВРХОВНОГ ШТАБА[1]

ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ ДРУГУ ТИТУ,

Где буде

Драги друже,

поверење које ми је указано мојим именовањем за члана Врховног шггаба је поверење свим јуначким херцеговачким партизанима и нашем Оперативном пгабу. То је знак признања јуначкој борби и успесима које је постигла наша Народно-ослободилачка партизанска војска.

Као члан наше херојске Комунистичке партије Југославије поносан сам што сам стекао њено поверење, поверење њезиног Централног комитета, поверење Партије која данас стоји као пример доследне и јуначке борбе противу фашизма, борбе за слободу својих поробљених народа.

Ово поверење даће ми још више снаге и полета за даљни рад. Нећу жалити ни труда ни живота да га оправдам. Надам се да ћу испунити очекивања нашег Врховног штаба и допринети свој део у његовом раду. Учинићу све да искуство, које смо стекли у нашој борби у Херцеговини, користи читавом нашем покрету.

Са најтоплијим друтарским поздравима,

12 мај 1942 · **Петар Илић**[2]

---

[1] Документ писан руком.
[2] Петар Драпшин

БР. 10

ПИСМО ПОЛИТКОМЕСАРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НОП И ДВ ПОВОДОМ НАИМЕНОВАЊА ПЕТРА ДРАПШИНА ЗА ЧЛАНА ВРХОВНОГ ШТАБА[1]

ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ДРУГУ ТИТУ,

Гдје буде

Наименовање мога друга команданта Петра Илића за члана Врховног штаба све нас је много обрадовало.

У томе смо осјетили повјерење према нашем раду, повјерење према једном добром и оданом другу који има највише заслуга за успјехе у нашој борби.

Ова одлука још једном потврђује наше старо увјерење да наша славна Партија бира за своје руководиоце најбоље синове народа Југославије, борце који заиста могу бити гаранција за коначну побједу и пуну слободу.

Коначна побједа ће доћи, она мора доћи, јер нашом борбом руководи Партија чији синови умиру да би њихови народи могли живјети.

Другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12 мај 1942 г. **Миро Попара**

[1] Документат писан руком.

БР. 14

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД МАЈА 1942 ГОД. О БОРБИ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА У БИШИНИ[1]

. . .

ОПЕРАТИБНИ ШТАБ Н.О.П. ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ЈАВЉА:

„13 маја 1942 год. на путу између Мостара и Невесиња у Бишини, партизани II и III ударног батаљона (САМО ЊИХОВЕ ДВИЈЕ ЧЕТЕ) ЈУЖНОГ ХЕРЦЕГОВАЧКОГ Н.О.П. ОДРЕДА напали су непријатељску колону од 70 (седамдесет) камиона, четири тенка, 30 мотоцикла и два луксузна аутомобила. Борба је трајала од 14 до 18 часова. Колону која је ишла од Невесиња предводили су ЧЕТНИЦИ ОБУЧЕНИ У ЖЕНСКО ОДИЈЕЛО.

Колона која је дошла из Мостара имала је 29 мртвих, колико су наши партизани нашли на терену, а цијени се да их је било још много више које је непријатељ успио да евакуише. Колона која је дошла од Невесиња имала је велике губитке у мртвим и рањеним; успјели су да их покупе и да побјегну назад. Један дио колоне која је дошла из Мостара пробио се до Невесиња. Између осталих погинули су и: ДИВИЗИСКИ ЂЕНЕРАЛ НЕГРИ, КОМАНДАНТ СЈЕВЕРНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ, ЈЕДАН ПУКОВНИК, три поручника, три потпоручника. Заробљено је седам војника. Заплијењено је: један тешки митраљез са 1460 метака; 13 пушака са 4100 метака; 85 ручних бомби; 200 комада граната противтенковских; 5 револвера; 2 исправна мотоцикла; нешто бензина и непто војничке спреме.

СА НАШЕ СТРАНЕ ЛАКШЕ СУ РАЊЕНА ДВА ДРУГА.

Јављају да су Италијани око логора у Билећи свезали много пашчади да им чувају стражу.

Из Оперативног штаба
Н.О.П. одреда
за Херцеговину

---

[1] Извјештај објављен у „Вијестима". Ове „Вијести" издавао је Оперативни штаб за Херцеговину, и коришћене су за политички рад у јединицама и у позадини.

БР. 15

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 15 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИТАЛИЈАНСКОЈ ОФАНЗИВИ И ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА ЗА ЊЕНО СУЗБИЈАЊЕ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. 403
15 маја 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И
ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Где буде

Послали смо писмо са извештајем 12 маја о. г.[2] Иако још нисмо добили одговор, сматрамо да је ситуација таква да нас нагони да будемо са вама сваки час у контакту.

Окупаторова офанзива, која је у почетку усмерена у правцу јужне и Источне Босне, преноси се полагано и на терен Херцеговине ближе Босни. Последњих дана непријатељ је нагомилао већи број својих снага у невесињско-гатачки крај. Од 11 маја италијанске трупе у јачини од 1500 војника са артиљеријом и бацачима кренуле су од Гацка у правцу Врбе преко Дражљева и Улиња. Друга непријатељска колона, чију јачину не знамо, кренула је од Невесиња преко Кифина Села у правцу Колешка. Наш један вод у јачини 30 пушака, вод једне омладинске чете, дочекао је италијанску колону, која се кретала из Гацка, пред селом Дражљевом и водио са њоме борбу читав тај дан, не пуштајући Италијане да продиру даље. Борба на истим положајима се наставља и 12 маја са великим нашим појачањима. То нам је извештај о последњем стању тамо. Предузете су мере да се заустави наступање Италијана оних који долазе од Колешка. Од другова из штаба Северног одреда који руководе овим акцијама добили смо извештај који нас је мало зачудио, у коме кажу да ће држати положаје према Италијанима по сваку цену да би спречили надирање [према] Фочи и угрожавање пролетерских бригада. Ми смо им упутили једно писмо у коме смо им наредили следеће: да, ако од вас нису добили ова-

[1] Оригинал у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2931.
[2] Види док. бр. 8.

кво изричито наређење, поступе у борби против Италијана на партизански начин, избегавајући круте фронтове, не држећи села по сваку цену него да пређу на партизански начин борбе, пуштајући непријатеља да дође до Чемерна или још даље до Изгори, па да их тамо са нашим појачаним снагама, а евентуално и снагама пролетерских бригада, уништимо и дођемо до великог ратног плена. Не знајући какве би планове имате, ми смо јавили друговима из штаба Северног одреда да хитно ступе у везу са вама и да се у акцији против итал. војске руководе и по ономе што им ви наредите. Ако ви имате неких нарочитих намера што се тиче неких акција наших снага које би биле повезане са акцијама пролетерских бригада, ви онда пишите и директно штабу Северног одреда да се не би каснило.

Ми сматрамо да офанзива коју је предузео непријатељ у јужној Босни и која се пренси на северну Херцеговину, према ангажованим војничким снагама непријатеља, не претставља неку казнену експедицију ванредне снаге. Снаге ангажоване у њој састављене су на тај начин што се издвојио један број трупа из италијанских гарнизона из јужне Херцеговине и јужне Далмације. То смо утврдили по томе што су у великој мери ослабили гарнизоне у Билећи, Требињу и Дубровнику и што последњих недеља није било никаквих довлачења трупа из Италије. Успеси које је та офанзива постигла, нарочито у јужној Босни, нису резултат јачине тих италијанских војничких снага, него су резултат добро припремљене политичке офанзиве преко пете колоне и наше политичке слабости на тим теренима. Нас је изненадило када смо сазнали да италијанска колона од 2000 људи усуђује се да иде од Сарајевског Поља у правцу Калиновика. По нашем мишљењу окупатор је могао постићи овакве успехе у јужној Босни једино захваљујући крајњем опортунизму наших руководећих другова у тим крајевима. Сматрамо да руководиоци злоупотребљавали су став Врховног штаба према добровољачкој војсци, нису чистили из редова родољуба у добровољачкој војсци отворене издајнике и непријатеље народно-ослобод.[илачке] борбе, нити су истовремено одабирали најборбеније и здраве снаге, да их кроз војничке акције и политички рад васпитају као свесне борце. Уместо да добровољачка војска постане резерва за стварање чврстих партизанских јединица, таквим опортунистичким ставом постала је бусија пете колоне, у којој је несметано радила и припремила терен да је тако слаба војска, као италијанска, била способна прећи од Сарајева преко планина до Калиновика. Нама је изгледало да је то план за пробијање блокаде италијанских гарнизона у јужној и Источној Босни. Међутим, када је окупатор видео како му је пета колона припремила терен, он је тај пробој блокаде претворио у офанзиву за разбијање нашег утицаја,

наших снага, за повраћање његових старих војничких позиција и за учвршћење утицаја народних издајника у тим крајевима. Исти такав план окупатор има и у Црној Гори. Опасност од таквих планова окупатора није толико у томе што ће он војнички заузети појединa места, него у томе што он избацује на терен у села организоване јединице четника, чиме ствара услове за разбуктавање грађанскога рата. То је нарочито уочљиво у појединим деловима Црне Горе у којима су наши другови у дефанзиви. Под оваквим приликама ми губимо комаде слободне територије, где се учвршћују четници, а поновно ослобођење те територије изазиваће међусобне сукобе и обрачуне.[3]

Данас ми морамо обратити нарочиту пажњу на крајеве источне Херцеговине и западне Црне Горе. Док су, како чујемо, наше јединице у источном делу Црне Горе у офанзиви, на граничном делу Црне Горе према Херцеговини ситуација је доста тешка. Наши се већ дуго времена повлаче, а Италијани заједно са четничким бандама постепено продиру, припремајући терен политички за капитулантство и предају, за омогућавање учвршћивања четничких позиција. Црна Гора ће тешко испливати без помоћи са стране. Ми смо, поред помоћи у храни, у последња три дана послали један ударни батаљон од 160 људи који ће војнички помагати наше другове на овом делу Црне Горе. Како сада изгледа, та помоћ неће бити довољна. Ми немамо довољно војничких снага да повећавамо ову помоћ. Повећати би је могли у томе случају да један део пролетерских бригада пређе на наш териториј.

Што се тиче Херцеговине, ми имамо сваКав план за даљне акције: најпре чишћење леве стране неретванске котлине све до Мостара, паралелно са чишћењем Невесињског Поља, чиме ћемо очистити сав териториј до линије Мостар уз Неретву према Коњицу, затим, уз претходну припрему наших база око Чабуље планине, преношење акција на терен од Чабуље према Прозору и од Чабуље у правцу средње Далмације, заокружујући терен Мостар — Широки Бријег — Љубушки. Наше јединице према Неретви и Невесињском Пољу већ се припремају да пређу на извођење првога дела плана. У вези са друговима из Мостара ми смо предузели политичку офанзиву на томе терену која ће донети и већ доноси плода. У многим муслиманским селима око Бишине постоји расположење за преговоре са нама, а у ланцу подвелешких муслиманских села, који се протеже од источних огранака Вележа до изнад Мостара у правцу Бијелог Поља, ми већ имамо једну мању војничку јединицу која за сада делује политички. У редовима Муслимана у подвелешким селима је добро. Наши курири већ пролазе наору-

[3] Двије посљедње ријечи у реченици дописане су руком.

жани кроз њихова села, а има и понеки омладинац који ступа у партизане, док нам један део старијих људи чини услуге у погледу везе са Мостаром. Ликвидација усташких села Рабина и Жуља, а нарочито последњи тежак пораз италијанских снага у Бишини много нам олакшава скорашњу ликвидацију читавог овог терена који смо предвидели за прву етапу. Ове акције имаће велики значај. Услед малих политичких и војничких снага, ми ћемо их изводити са предасима. Међутим, ако би се ангажовала снага као што је Пролетерска бригада, ми би то брзо, у једном налету, очистили и политички оспособили да буде наш трајнији ослонац, јер је тај терен већ прилично припремљен политички. Из овога нашега плана ви видите и наш предлог како да се употреби Пролетерска бригада. У плану овога продирања дошло би и до акције на Бјелимиће, чиме би били створени услови да забијемо нож у леђа италијанским снагама у југоисточној Босни. Од колико га је значаја овај продор видећете још боље када имаднете на уму да бисмо били господари пруге Сарајево—Јадран. Извођење оваквих акција била би најбоља помоћ и Црној Гори и јужној Босни и целом нашем покрету. То је далеко боље него слати снаге тамо где је непријатељ већ направио продор и где су његове снаге нагомилане.

Снаге нашег Јужног одреда извеле су неке мање акције у Конавлима разоружавајући 5 села, која су већ раније била разоружавана и поновно наоружана од усташа и Италијана. Заплењено је више пушака и муниције. Исто тако уништен је блиндирани воз на прузи Хум — Габела. Пруга Хум — Габела темељито је разрушена. Рушење је извршено врло масовно. У њему су учествовале жене, деца и борци са коњима уз весеље.

13 маја снаге нашег Другог, појачаног са снагама Трећег ударног батаљона, сачекале су у Бишини италијанску колону која је ишла из Мостара, а која је састављена од 70 камиона, 4 тенка, 30 мотоцикла и 2 луксузна аутомобила. Борба са мостарском колоном започела је у 14 часова. У исто време пошли су четници, Италијани и усташе из Невесиња да помогну колони да продре. Четници су били обучени у женска одела. У једној краткој, али крвавој борби ови су сатерани у Невесиње уз врло велики број мртвих и рањених. Број се не зна, јер су их покупили и однели са собом. Са мостарском колоном трајала је борба прса у прса и то углавном бомбама које су наши партизани заробљавали у борби од Италијана. Борба је трајала до 18 часова. На терену непријатељ је оставио 28 мртвих, док је велики број одвукао уз помоћ тенкова и артиљерије. У борби је погинуо дивизиски генерал, командант северне Херцеговине, Периде Негри, 1 пуковник, 3 поручника и три потпоручника. Заплењено је: 1 тешки митраљез, 1500 метака за тешки митраљез, 13 пушака, 4100 метака за пушке, 5 револвера, 85 бомби,

200 противтенковских граната од 20 мм, 2 потпуно исправна мотоцикла, 10 аутомобилских гума, нешто бензина и много друге војничке опреме. 2 луксузна аутомобила су уништена. Наши губици су 2 лакше рањена. Мањи део успео је да се пробије за Невесиње, док је већи део побегао у Мостар. Наши партизани приступили су темељитом рушењу цесте и заседе и даље одржавају.

Услед сталних препада и напада на Билећу, Италијани су били присиљени да вежу псе око гарнизона, који треба да својим лајањем побуде позорност страже. Увече око билећког логора чује се само кевтање.

Без икаквог договора са нама, ваши интенданти покупили су нам све жито и тако оставили неколико наших ударних батаљона без хлеба, који им ми не можемо дати, јер немамо резерве.

Да ли ми можемо узети једнога друга који би носио звање начелник штаба?

Ступићемо у везу са I пролет. бригадом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

Командант,
Петар Илић[4]

(М. П.)

---

[4] Петар Драпшин

mohod ispred dva člana Štaba odreda. Za vojskom stupali su redovi naroda četiri po četiri, najprije muškarci i djevojke omladinke, onda muškarci i žene, a iza njih djeca. Održani su govori o značaju 1 maja, Narodnoj oslobodilačkoj borbi, o Sveslovenskom kongresu i o ulozi Komunističke partije u ovoj borbi. Održana su predavanja, a na jednoj priredbi nastupila je jedna mala djevojčica od 5 godina koja je recitovala jednu pjesmu i bodrila omladinu i partizane u našoj borbi.

III. Održavamo stalne i redovne veze sa susjednim odredima II i V kao i sa Baniskim i Ličkim, a sa III i IV odredom su veze labavije.

IV. U redovima neprijatelja, naročito u redovima domobranske vojske, jasno se osjeća nezadovoljstvo. Opaža se da se domobrani sve manje žele boriti protiv partizana, ali se boje da ne padnu u ruke četnika. Dva domobrana koja su nam se predala sa oružjem jasno su znala da nam kažu razliku između partizana i četnika. Ova oba domobrana primljena su u naše redove, pošto su završili vojnopolitički kurs i pošto su se pokazali kao dostojni da budu partizani.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkomesar u. z.
Dr Levi[3]

Komandant
na terenu

БР. 17

НАРЕДБА ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 МАЈА 1942 ГОД. ПОВОДОМ ПОГИБИЈЕ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГЕ ЧЕТЕ ПРВОГ БАТАЉОНА[1]

ШТАБ
5 КРАЈИШКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
број 200
дне 16-V-1942 године

НАРЕДБА

Приликом недавних борби са окупаторском италијанском војском на Бравској цести, погинуо је 5 маја 1942 године друг Ђуро Пећанац, политички комесар II чете I батаљона V крајишког одреда.

[3] Dr Moni Levi

[1] Редакција располаже преписом наредбе.

И овога пута, као и у свим ранијим борбама, друг Ђуро Пећанац борио се је херојски и са беспримјерном храброшћу уништавао фашистичке војнике. У огорченој борби прса у прса друг Ђурекан, како су га називали његови другови, кундаком је побио неколико италијанских фашистичких војника. Он је показао диван примјер какав треба да буде партизан, како се бори и живот жртвује на бранику слободе.

Стога наређујемо да се II чета I батаљона отсада назива II чета „Ђуро Пећанац" I батаљона V крајишког одреда, у знак сјећања на нашег јунака друга Ђуру Пећанца, који је свој живот жртвовао за слободу наше земље.

Ова наредба има се прочитати пред свима четама V крајишког одреда у строју.

Политички комесар:
Илија Дошен, с. р.

Командант:
Славко Родић, с. р.

БР. 18

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЈЕВЕРНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ ОДРЕДА ОД 16 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА У СЈЕВЕРНОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ[1]

ШТАБ СЈЕВЕРНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ
НОП ОДРЕДА

(М. П.)

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Гдје буде

Драги другови,

Хоћу да вас обавијестим о ситуацији у сјеверној Херцеговини. Ситуација је оваква. На 12-ог о. мј. Талијани су напали на село Дражљево и Улиње у јачини од 1500 војника, а предвођени четничким бандитима. Наше снаге на томе положају биле су једна получета омладинска ударна у јачини од 30 партизана и партизанки. Примила је борбу са Талијанима, гдје су Талијани засипали митраљеском и минобацачком ватром наше младе ударнике. Италијани су вршили седам пута јуриш на наше младе ударнике, али су их они сваки пут одбили са огром-

[1] Оригинал писма, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 3547.

ним жртвама. Талијани читавог дана нијесу у тој својој жестокој борби успјели да се претуре у правцу Врбе за 200 м. 13-ог о. мј. упутили смо 2 чете V ударног батаљона и 1 чету I ударног батаљона, као и чету Пивљана. У 6.30 ч. ујутру Талијани су напали наше положаје са свим расположивим снагама које имају у Гацку и Автовцу. Ватра од топова и минобацача била је неописива. Талијански војници непрекидно читавога дана вршили су у пијаном бјеснилу јуриш за јуришом, гдје су их наши храбри ударници одбијали пушчаном ватром и задавали им све смртније и смртније ударце. Тако да читавог дана нијесмо им дозволили једнога корака да пођу. Талијани су између ровова оставили 40 мртвих, а друго колико их је било тамо мртвих и рањених то не знамо. На нашој страни погинула су 2 друга из III чете I ударног батаљона и 2 друга из Омладинске ударне чете гатачке. Било их је 7 рањених. Ноћу између 13-ог и 14-ог издали смо наређење да се наша војска повуче на друге положаје између Врбе и Чемерна. Тако је, изгледа нам, да су Талијани имали намеру да изађу на Чемерно — Изгори, а онда сигурно у правцу Фоче. За ова два дана Талијани нијесу се никуда кретали, само у Врби запалили школу, дом и још неколико кућа. Уколико би вама ово њихово продирање наносило огромне штете, ми ћемо да их држимо по цијену живота. А уколико то вама не брка, ми ћемо их што дубље да упустимо тако да би им нанијели што више губитке. Исто 13-ог о. мј. [по] једна чета II и III ударног батаљона, које су вршиле контролу пута Невесиње — Мостар, имале су окршај са Талијанима. Талијанска колона од 70 камиона, 30 мотоцикла, 4 тенка и 2 луксузна аутомобила са свом том јачином кренула из Мостара за Невесиње. Дочекале су их снаге II и III ударног батаљона. Борба је почела у 13 ч. а завршила се у 18 ч. За вријеме борбе, из Невесиња су кренули Талијани, четници и усташе да помогну мостарској колони. Наши су ове из Невесиња свом жестином одбили и натјерали их у панично бјекство уз велике губитке, а са мостарском наставили борбу, која се водила прса у прса и то са бомбама које су заробљене од њих. У борби је погинуло 29 Талијана, који су пребројани, док је један велики број евакуисан. Заробљено је 7 војника, а у борби је погинуо дивизиски генерал, командант сјеверне Херцеговине, Периде Негри, 1 пуковник, 3 поручника и 3 потпоручника. Заплијењено им је: 1 тешки митраљез, 1460 метака од њега, 13 пушака, 4.100 метака пупчаних, 85 бомби, 200 граната противоклопних од 20 мм, 5 револвера, 10 гума од аутомобила, 2 исправна мотоцикла и много друге ратне спреме. Уништено је 2 луксузна аутомобила и бензина. Један дио колоне се успио да пробије до Невесиња, док се остатак вратио за Мостар. Талијани од Улога вратили су се за Морине. У Моринама су одлогорили. Изгледа да би могли да крену са четницима за

чишћење партизанске војске у Површкој општини. Ваше људство које сте били упутили за жито, које је било заплијењено из Борча, [покупило је све]. На подручју овога одреда налази се 5 ударних батаљона и 3 омладинске ударне чете. На дрзак начин су дошли и што смо имали у магацинима у Чемерну и Изгорима све су дигли, а без 1 кг оставили овај одред који крваве сваког дана води борбе и ставили нас у незгодан положај. Ја знам да су и у вас потешкоће у питању исхране, али овакав утисак што су оставили на наш народ, говорећи: ко им се год супротстави, да имају наређење, да ће на њега отворити ватру. Мишљења сам да овакав поступак партизанске војске није правилан.

Овамо је расположење народа добро. Партизани су морала одличног и код њих нема уопште колебања.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

На положају
16-V-42

Командант
Владо Шегрт

(М. П.)

П. С.

Примили смо ваше писмо на које вам одмах одговарамо. Наши ударници порушили су пут Невесиње — Мостар и врше сталну контролу на томе путу. Наш V ударни батаљон, који се налази на Чемерну, одржава сталну везу са Закмурским батаљоном. Успоставио сам везу са I пролетерском бригадом. Настојаћу да што прије одржимо састанак, да на њему донесемо план о свему нашем даљњем раду. Одмах сам упутио писмо Оперативном штабу и упознао га о успостављању везе Мостар — Сарајево. Наш II ударни и III ударни батаљон воде преговоре с муслиманима у Подвележју. Изгледи су сви да ће имати успјеха. О свим промјенама на овоме сектору редовно ћу вас обавјештавати.

Владо

БР. 19

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТПВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 17 МАЈА 1942 ГОД. О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ ЗА ПРИЈЕДОР И ОСЛОБОЂЕЊУ ЉУБИЈЕ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н. О. П. И Д. В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. службено
дне 17 маја 1942
на положају

Другарском

ШТАБУ V КРАЈИШ. Н.О.П. ОДРЕДА

на положају

Комбиноване снаге I и II к. одреда са двије чете Ударне бригаде заузеле су 16 ов. мј. Приједор. Том приликом заробљено је 1.100 домобрана, око 200 усташа и жандара, двије хаубице, 5 бацача, 8 тешких митраљеза, 15 пушкомитраљеза, преко 100.000 пушчаних метака, радио-станица, веће количине санитетског материјала и много остале војне спреме. Послије заузимања Приједора наше су снаге 17 ов. мј. запосјеле Љубију и ослободиле појас непријатељских села Приједор—Љубија. Треба одмах да нас извијестите о ситуацији у Вашем одреду и о акцији чишћења од четничких банди.

Упутите смјеста у Штаб II одреда партизане и довољан број коња за превоз муниције која је одобрена од овога Штаба за Ваш Одред (20.000 метака).

Ако је друт Командант Главног штаба за Хрватску[1] на терену Вашег Одреда извијестите га о тим догађајима и нека се он јави мени.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
(М.П.) **Коста**

[1] Иво Рукавина

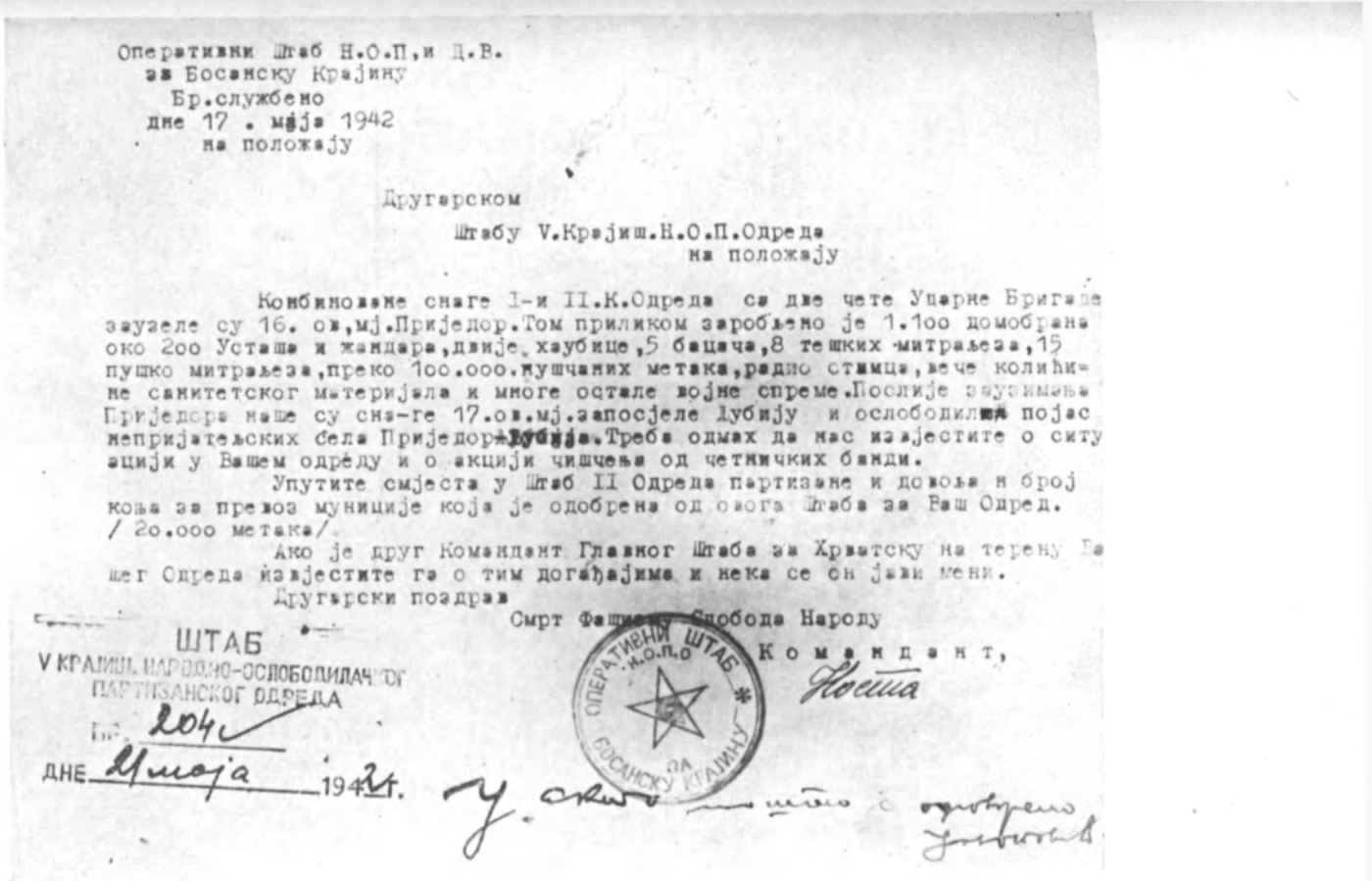

Оперативни Штаб Н.О.П.и Д.В.
за Босанску Крајину
Бр.службено
дне 17 . маја 1942
на положају

Другарском

Штабу V.Крајиш.Н.О.П.Одреда
на положају

Комбиноване снаге I-и II.К.Одреда са две чете Ударне Бригаде заузеле су 16. ов,мј.Приједор.Том приликом заробљено је 1.1оо домобрана око 2оо Усташа и жандара,двије хаубице,5 бацача,8 тешких митраљеза,15 пушко митраљеза,преко 1оо.ооо пушчаних метака,радио станица,веће количине санитетског материјала и многе остале војне спреме.Послије заузимања Приједора наше су сна-ге 17.ов.мј.запосјеле Љубију и ослободиле појас непријатељских села Приједор-Љубија.Треба одмах да нас извјестите о ситуацији у Вашем одреду и о акцији чишћења од четничких банди.

Упутите смјеста у Штаб II Одреда партизане и довоља н број коња за превоз муниције која је одобрена од овога Штаба за Ваш Одред. / 2о.ооо метака/.

Ако је друг Командант Главног Штаба за Хрватску на терену Вашег Одреда извјестите га о тим догађајима и нека се он јави мени.

Другарски поздрав

Смрт Фашизму Слобода Народу

К о м а н д а н т,

Коста

ШТАБ
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 204
ДНЕ 17 маја 1942.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П.О ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Фотокопија документа бр. 19

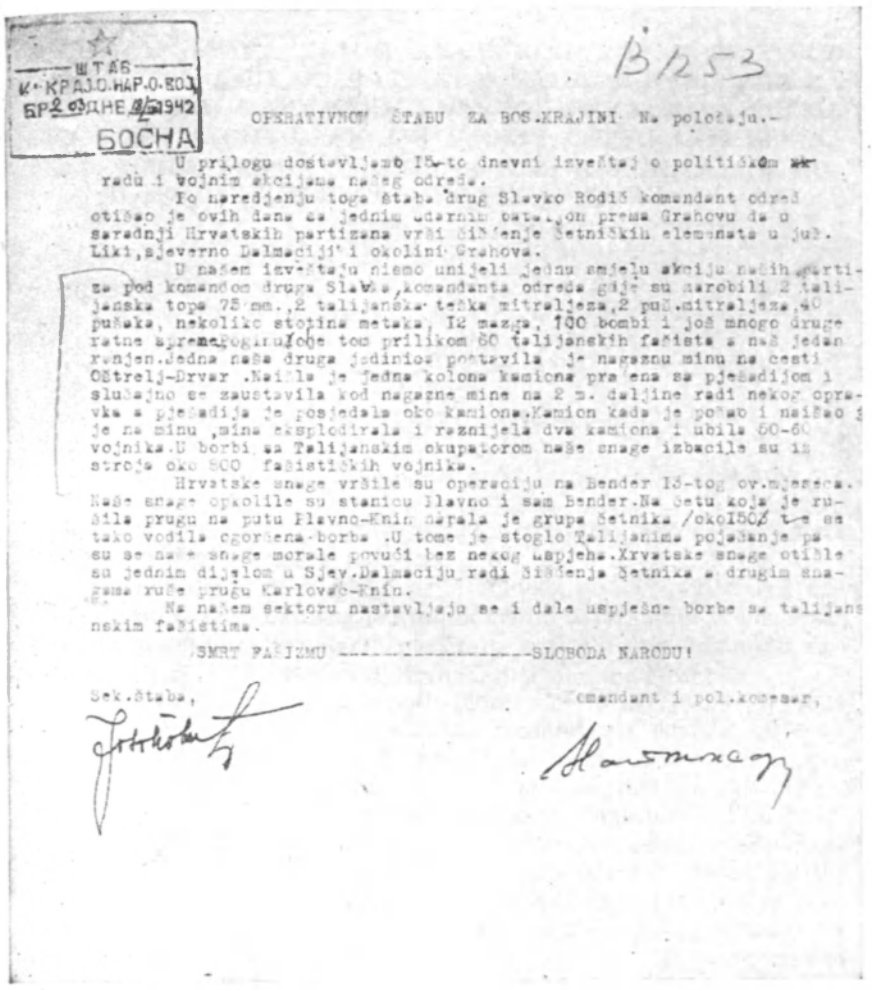

Фотокопија документа бр. 20

BR. 20

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 18 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O ODLASKU UDARNOG BATALJONA PREMA LICI I DALMACIJI U AKCIJU PROTIV ČETNIKA, O REZULTATU BORBE PROTIV ITALIJANA KOD KOLUNIĆA I O RUŠENJU PRUGE PLAVNO — KNIN

ŠTAB
V KRAJ. O. NAR. O. VOJ.
Br. 203 dne 18/V. 1942
Bosna

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU

Na položaju

U prilogu dostavljamo 15-todnevni izvještaj o političkom radu i vojnim akcijama našeg odreda.

Po naređenju toga štaba drug Slavko Rodić, komandant odreda, otišao je ovih dana sa jednim udarnim bataljonom prema Grahovu da u saradnji hrvatskih partizana vrši čišćenje četničkih elemenata u juž. Liki, Sjevernoj Dalmaciji i okolini Grahova.

U naš izvještaj nismo unijeli jednu smjelu akciju naših partizana pod komandom druga Slavka, komandanta odreda, gdje su zarobili 2 talijanska topa 75 mm, 2 talijanska teška mitraljeza, 2 puš.mitraljeza, 40 pušaka, nekoliko stotina metaka, 12 mazgi, 100 bombi i još mnogo druge ratne spreme. Poginulo je tom prilikom 60 talijanskih fašista, a naš jedan ranjen.[1] Jedna naša druga jedinica postavila je nagaznu minu na cesti Oštrelj—Drvar. Naišla je jedna kolona kamiona praćena sa pješadijom i slučajno se zaustavila kod nagazne mine na 2 m daljine radi nekog opravka, a pješadija je posjedala oko kamiona. Kamion kada je pošao naišao je na minu, mina eksplodirala i raznijela dva kamiona i ubila 50—60 vojnika. U borbi sa talijanskim okupatorom naše snage izbacile su iz stroja oko 800 fašističkih vojnika.

Hrvatske snage vršile su operaciju na Bender 13-tog ov. mjeseca. Naše snage opkolile su stanicu Plavno i sam Bender. Na četu koja je rušila prugu na putu Plavno—Knin napala je grupa četnika (oko 150) te se tako vodila ogorčena borba. U tome je stiglo Talijanima pojačanje, pa su se naše snage morale povući bez nekog

[1] Ova borba se vodila u selu Koluniću prilikom neuspjelog pokušaja italijanskih okupatora da odbace jedinice Petog krajiškog odreda sa komunikacije Drvar — Oštrelj — Petrovac. Vidi dok. br. 22.

uspjeha. Hrvatske snage otišle su jednim dijelom u Sjev. Dalmaciju radi čišćenja četnika, a drugim snagama ruše prugu Karlovac —Knin.

Na našem sektoru nastavljaju se i dalje uspješne borbe sa talijanskim fašistima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sek. štaba,
Jovo Pavić

Komandant i pol. komesar,
Na položaju

BR. 21

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 18 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOSANSKU KRAJINU O BORBAMA PROTIV ITALIJANSKIH OKUPATORA U OKOLINI BOS. PETROVCA I O ZAJEDNIČKOJ AKCIJI SA LIČKIM I DALMATINSKIM JEDINICAMA PROTIV ČETNIKA

ŠTAB
5 KRAJIŠKOG NAR. OSLOB. P. O.
(Položaj)
18 maja 1942 godine

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOSANSKU KRAJINU

Položaj

Primili smo izvještaj druga komandanta Operativnog štaba za B.K.[1] od 14 maja [19]42 godine.

Od prodora italijanske okupatorske vojske na sektor našega odreda od Ključa i Knina vodili smo u početku akciju sprečavanja prodora okupatora na naš sektor, a po prodoru, svim našim snagama, pored zaštite sela, napadali smo okupatorske transporte na komunikacijama koje vode preko [teritorije] ovoga odreda.

Okupatorske snage koje su nastupale od Knina vođene od četničke izdajničke bande, nametale su nam više puta frontalnu borbu napadajući na sela, koja smo morali donekle braniti, te u ovim akcijama nismo imali vidnih uspjeha, odnosno nismo dolazili do plijena, jedino što smo nanosili žrtve okupatoru Prilikom

[1] Bosanska Krajina

ovoga prodora okupator je upotrijebio brojnu artiljeriju (6 baterija raznih kalibara) i tenkove, kojih je bilo 15.

Okupatorske snage koje su nastupale od Ključa prema Petrovcu a jednovremeno i od Drvara prema Petrovcu, bile su na busijama u Bravsku dočekane gdje smo pored velikih žrtava koje smo nanijeli okupatoru uspjeli doći i do plijena u oružju, municiji i spremi.—

Koncentraciju okupatorskih snaga u Petrovcu omela je akcija udruženih ličko-dalmatinskih i bosanskih snaga na Bender (vijadukt na pruzi Knin—Gračac), zbog čega je okupator veći dio svojih snaga morao prebaciti u tome pravcu. Zasad mi držimo inicijativu u svojim rukama, jer našim učestalim napadima na okupatora na cesti Petrovac—Strmica, koju on želi održati, neprijatelj je sve svoje snage upotrijebio na osiguranje ove ceste. U borbama na ovoj komunikaciji okupator je imao velike žrtve u ljudstvu, osim toga zarobljeno je oružja i materijala. 17 ovoga mjeseca okupator je pošao da zauzme jednu kotu u blizini Petrovca sa koje bi branio cestu Petrovac—Oštrelj, ali naše snage su uspjele da razbiju okupatora i na juriš otmu mu dva topa 75 mm, nekoliko desetina pušaka, 2 teška mitraljeza i 2 puškomitraljeza i oko 3.000 metaka za italijanska oruđa, 12 mazgi i ostale spreme. Ovom prilikom okupator je imao oko 60 mrtvih i ranjenih, dok je kod nas svega jedan partizan lakše ranjen.

Akcija ličkih, bosanskih i dalmatinskih snaga na rušenju Bendera i čišćenju četničkih bandi na tromeđi Like, Bosne i Dalmacije otpočela je 13 ovoga mjeseca. U ovoj akciji učestvuju dvije naše čete, jer zbog situacije koja je nastupila prodorom okupatora na naš sektor, nismo mogli odvojiti veće snage niti je drug Slavko[2] mogao napustiti petrovački sektor. Odlaskom neprijateljskih snaga sa našeg sektora prema Grahovu i Kninu riješili smo da prebacimo još dvije čete sa Drvarskog i Petrovačkog sektora, sa kojima će već 19 o.m. krenuti i drug Slavko, na Grahovsko-livanjski sektor radi pospješenja akcije čišćenja četničke bande u tome kraju i sprečavanja veze četnika Knina i Grahova sa četnicima bandita Drenovića, do čega je, po dobivenim podacima, trebalo doći. Prema dobivenim podacima, Bender se do sada nije uspjelo srušiti, ali se akcija produžava.

Politički komesar bataljona »SOKO« tražio je od nas jednu četu radi čišćenja terena od četničke bande koja onemogućava vezu između ovoga bataljona i Udarnog bataljona kao i Operativnog štaba, a i radi bojazni da će dvije čete toga bataljona preći u četnike. Mi nismo mogli poslati ovu četu s obzirom na stvaranje Udarnog bataljona za čišćenje Grahovskog sektora i saradnju sa ličkim

---

[2] Narodni heroj Slavko Rodić

БР. 23

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 19 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ НА ПУТУ ПЕТРОВАЦ — ОШТРЕЉ И О ИЗГРАДЊИ БОЛНИЦЕ КОД СКАКАВЦА

ШТАБ
I БАТАЉОНА V КРАЈ. Н.О.
ПАРТИЗ. ОДРЕДА
Број Сл.
Дне 19-V 1942 г.

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

Негдје

Упућујемо Вам хрватског наредника[1] из Куртовићеве сатније. Истога можете искористити у умножавању и разним преписима.

У борбама које су вођене 17-V-1942 године на цести Петровац — Оштрељ је слиједећи резултат. Код непријатеља је било око 60 мртвих и 3 рањена заробљена. Заплијењена су 2 топа, 2 тешка митраљеза, 2 пушкомитраљеза, око 30 пушака и неколико стотина метака. Заробљено је 12.400 куна и 1391 лира.

Болница се ради више Скакавца на погодном мјесту и за неколико дана ће бити готова.

IV и V чета подмирена је партизанкама (капама) — праве се и за остале чете, имаћемо довољан број ћебади за капе.

Друг Симо Кнежевић је извијестио да је мотор претјерао негдје у шуму у Осјеченицу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба:
Милан Ћуп[2]

---

[1] Односи се на једног домобранског наредника који је добровољно прешао на страну партизана.

[2] Народни херој Милан Ћуп, погинуо као замјеник команданта Седме крајишке бригаде у току Седме непријатељске офанзиве на планини Враници.

БР. 24

УПУТСТВО ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОИ ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 19 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ФОРМИРАЊЕ УДАРНИХ И ОМЛАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И ИЗВОЂЕЊЕ ОРУЖАНИХ АКЦИЈА И НАРЕЂЕЊЕ ЗА НОШЕЊЕ СТАРЈЕШИНСКИХ ОЗНАКА

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н. О. П. И Д. В.
ЗА БОС. КРАЈИНУ
Бр. службено
дне 19 маја 1942
на положају

Другарском

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

на терену

У погледу даљњег рада дајемо Вам слиједећа упутства:

1) Створите што више покретних чета и батаљона одабирајући за ове јединице ваљан старјешински кадар. Јединице треба да живе правим војничким животом по касарнама (логорима). У ове батаљоне примати само људство које ћете моћи употријебити за извршење свих задатака које му додијелите. Чуди нас, да од толиког људства са којим располажете нијесте до сада створили низ ударних јединица. Ово што имате мало је. Почели сте у томе, па томе питању посветите велику пажњу. Докле год не будете имали покретних ударних јединица, Ви се нећете моћи ставити на чело догађаја, него ћете ићи за њима. Констатујете да су борбе попримиле каркатер устанка и [ви] му морате давати правилан ток. Ове ударне јединице употребљавајте за рјешење важних оперативних задатака. Дакле, не треба их употребљавати за одбрану села. Но, борби ових ударних јединица треба да садејствују и остале снаге.

2) Што прије формирајте омладинске чете и батаљоне. Са тим јединицама претходно одржите један војно-политички курс, а затим их уведите постепено у борбе, од лакших к тежима. У овим четама Ви ћете добити најбоље борце, одане нашој борби. Врло је важно да овим омладинским јединицама одредите храбар старјешински кадар, који ће импоновати младим људима.

3) Све остале партизанске јединице учврстите и очистите од петоколонашких и колебљивих елемената. Ти елементи руше ред и дисциплину по јединицама. Они се вјешто маскирају, да би се појавили у најкритичнијим часовима, када се испољава

њихов издајнички рад. Дакле, боље су мале али чврсте и дисциплиноване чете, него многобројније са колебљивим елементима. Са свим тим јединицама непрекидно војно-политички радити. Само пазите да се са тим радом не застрањује сувише у лијево. Све базирати на темељу Народноослободилачке борбе против окупатора и његових домаћих слуту. Народу открити издајничку работу четника и осталих разбијача народне борбе.

4) Четничке формације на Вашем територију не смију постојати. Њихова издајничка улога довољно се открива у народним масама, па их треба ликвидирати. Тамо гдје има услова можете формирати јединице добровољачке војске према наређењу Врховног штаба Н.О.П. и Д.В. за Југославију.

5) Упућујте мобилне јединице у мјеста гдје нема активнијих јединица. Тако ћете покренути и мобилисати и те крајеве. Настојте да људство одвежете од својих села и употријебите их у борби ван њихових кућа. Кроз низ таквих акција људство ће добити борбена искуства и више се заинтересовати за борбу, боље ћете војнички и политички утицати на покретне јединице. Само те акције треба да се добро и смишљено припреме. Оне ће редовно доносити и веће војничке и моралне успјехе, па ће само људство увидјети њихову корисност. Дакле, такве акције морају успијевати.

6) Држите се партизанског начина ратовања, избјегавајући круте фронтове. Кварење комуникација, уништавање транспората, засједе, изненадни препади дају највише успјеха, а при томе трпимо мање губитака. Мртве блокаде око вароши нису погодне. Око тих вароши редовно борбе поприме фронтални карактер, непријатељу се не дозвољава да се удаљи од вароши, па се не може добити никакав плијен. Око таквих вароши непријатељ има добро упориште ватрено, па нам наноси и веће губитке. Дакле, блокада треба да се одликује повременим мањим препадима, непријатеља не дочекивати код саме вароши него га пустити да се удаљи од вароши 4—5 км, на комуникацијама између вароши направити добре дубинске засједе и тек кад непријатељ уђе у такве засједе напасти га са свих страна, засједе да су масовне, мјештанима спријечити улазак у варош и доношење ма какве хране унутра. Значи, добро организовано дејство на комуникацијама изван вароши доводи најбоље до њиховог пада, а при томе се људство не замара. Из близине треба евакуисати све становништво, исхрану и стоку, како непријатељ не би долазио до намирница. За што успјешније вођење борбе треба ноћним нападима заузети и које мјесто. Само јединице не смијете везивати за одбрану ослобођене територије. Њих треба бацити за освајање нових мјеста и препречавања путева.

7) Плијен организовано дијелити. Аутоматска оружја додјељивати нашим сигурним борцима. Исто тако настојати да се

наше поуздане ударне јединице више снаодијевају са оружјем и муницијом.

Заузимање Приједора, који је наш највећи успјех до сада, требате политички искористити за разбијање и раскринкавање четничких банди на вашим теренима.

8) Четници прибјегавају терористичким акцијама, па о томе водите рачуна. Штабови и руководећи другови морају увијек бити на опрезу и заштићени својим поузданим јединицама. Код јединица треба да је заступљена увијек борбена готовост.

9) Војно-политичка ситуација развија се у цијелој земљи у нашу корист.

10) Сваких 8 (осам) дана извјештавајте нас о војно-политичкој ситуацији код Вас.

11) Политички материјал који добијате ширите не само међу јединицама него и међу становништво. Путем прогласа, летака, радио-вијести обавјештавајте редовно о развоју догађаја.

12) Према наређењу Врховног штаба Народноослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије, наређује се да старјешине носе слиједеће ознаке:

Десетар: једну црвену петокраку звијезду на лијевој руци више лакта,

Водник: двије црвене петокраке звијезде на лијевој руци више лакта,

Командир чете: једну црвену петокраку звијезду и једну црвену траку испод ње, 6 цм. дужине и 1,½ ширине,

Командант батаљона: једну црвену петокраку звијезду и двије траке испод ње, 6 цм. дужине и 1,½ цм. ширине,

Командант одреда: једну црвену петокраку звијезду и три траке испод ње, 6 цм. дужине и 1,½ цм. ширине,

Командант групе одреда као и чланови главних штабова морају имати на лијевој руци испод лакта једну траку у облику римске бројке V окренуте на доле између чијих кракова се налази једна црвена петокрака звијезда.

Политички комесари носе исте знакове само морају имати у звијезди срп и чекић.

За замјенике команданата и замјенике политичких комесара, као и начелнике штабова мањих јединица итд. Врховни пштаб Н.О.П. и Д. В. прописаће посебне знакове.

По извршењу ове наредбе извијестите овај штаб.

Све извјепштаје за овај штаб треба слати преко II крајишког Н.О. одреда. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
на терену

Командант,
Коста

(М.П.)

БР. 25

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА ОД 19 МАЈА 1942 ГОДИНЕ[1]

Хитно

Г. Тишковац
19 маја 1942
15 ч.

ШТАБУ 5-ОГ К. ОДРЕДА

Положај

17 маја навече до мене је дошао друг Иво Владић,[2] командант Хрватске. Између осталог он је подвукао нарочиту потребу да се концентришу што веће снаге са сектора Операт. штаба за Бос. Крајину како би у заједници са осталим снагама (личким и далматинским) могли ликвидирати четн[ичка] упоришта на тромеђи. Значај тромеђе друг Владић је нарочито подвукао. Истовремено он је истакао и све потешкоће на које наилазимо (полит. заостал[ост], наш нерад и слабост парт. организације у овим крајевима, слабо економ. стање, утјецај четн. банди итд.), а које морамо што хитније уклањати. Друг Владић нарочито је нагласио да би било врло корисно да се састане са другом Костом, командантом нашег Операт. штаба. Зато бисмо ми морали друга Владића што прије извијестити да ли и када долази друг Коста.

Данас сам примио допис Штаба Комбинованог одреда. У том допису исто се наглашава што и горе. Најважније је сљедеће: С обзиром на све то и на потребу заједничког и свестраног напада на ово четничко гнијездо, сматрамо до краја нужним да се Ваше снаге ангажују у овој нашој заједничкој акцији. Мислимо да би концентрисање више Ваших батаљона било потребно и добро дошло. У том смислу молимо Вас да најхитније упутите допис комд-ту Операт. шт. за Б. Крајину другу Кости. Укажите му на политичко-војничку важност наше акције, на јачину наших и непријатељских снага које се овдје боре, на потребу чишћења овог четничког краја, гнијезда, које је можда најодлучније за све крајеве јужне Лике, југозападне Босне и сјеверне Далмације. Никако не разумијемо зашто је у овом моменту требало распарчавати снаге и слати јединице на чиш

[1] Оригинал извјештаја је у рукопису.
[2] Иво Рукавина

ћење Пеуља и околних села кад се то могло врло лако урадити послије успјешне акције овдје, у којој сте и Ви, по својим интересима и по свом положају, такође првенствено заступани, а која има да одлучи са судбином и Пеуља и осталих села која не претстављају један организован центар. „Молимо Вас да нам пошаљете одмах курира који ће нас писмено извијестити о вашем мишљењу, снагама и намјерама". — Цитирао сам овај допис да бисте добили што јаснију слику о проблему о коме се ради.

Ја сам рекао Владићу, а јавио сам и Штабу Комбинованог одреда, да ћемо по сваку цијену успоставити везу са другом Костом и да ћемо га о свему обавијестити. Зато мислим да Штаб одреда треба то одмах учинити, а уколико имате нека обавјештења о доласку друга Косте одмах јавите, да би даље извијестио. Исто тако јавите ми гдје се сада Коста налази.

Даље, јавио сам Штабу Комбинованог одреда каква је ситуација према Гламочу и указао на могућност покушаја повезивања Дреновића банде са бандом око Грахова. Да од наших снага сада располажемо ударним водом и са двије чете; да се једна наша чета налази на Тичеву (тако сам извијештен од Бр. Видовића[3]), друга у Уилици, а ударни вод има положаје које је одредио сам Штаб Комбинованог одреда. О неким нашим намјерама нисам им могао конкретније ништа јавити, јер од друга Милутина[4] и Котле[5] нисам добио никаква извјештаја. Друг Раде[6] јавио ми се испод Вучјака и каже да иде под Уилицу, а да ће и друг командант одреда[7] доћи у акцију чишћења са 5-том четом. Зато, одмах ме извијестите исцрпно **о свему горе наведеном.** (Извијестите ме шта има ново на сектору петровачком, дрварском као и осталим. Да ли је тачно да су Милош Тица и другови похватани од стране банде).

Наш ударни вод налази се на положајима изнад Стрмице. Те смо положаје заузели споразумно са Штабом Комбинованог одреда и другом Владићем. Не знам да ли је II чета добила неки други распоред кад није дошла на мјесто јуришног вода. Ми смо то тражили: и Котле, и Милутин, и ја. Ови људи из јуришн. вода не познају терен и то много отежава. Требала би II чета овдје; јавите по томе шта је одлучено. Осим тога мени је јављено и из Јадовника да се повучемо тамо, јер су мислили да ће 2 ч. нашег батаљона стићи овамо.

Позадина још увијек слабо, али ипак иде на боље. Одржао сам једну конференцију и народу неуморно говоримо. По-

[3] Бранко Видовић, обавјештајац на терену Грахова
[4] Народни херој Милутин Морача
[5] Никола Котле
[6] Раде Зорић, тада командант Трећег батаљона Петог крајишког одреда
[7] Народни херој Славко Родић

водом ове конференције било је страха и поремећености већих размјера, ипак то смо разбили. Друг Владић, командант Хрватске, изразио је да се не слаже са тим да пребацују фамилије на непријатељ. териториј и предузимају овако оштре мјере.

О свему томе поднијећу одмах исцрпан извјештај.

Молим Вас одговорите ми на сва горе наведена питања. (Пошаљите што више пропагандног материјала).

Са друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ!

Љубовић[8]

П. С.

Наше снаге које се налазе око Плавна имале су борбу са Талијан. изнад Бендера (брдо Кита), на околним брдима око Плавна са четницима. Један дио снага ушао је у Зрмању и очистили су је. Прошлу ноћ наше су снаге ушле у Голубић, али су нападнуте од Книна и Стрмице. Друг Милић[9] јавља да се и далматинске снаге крећу према Голубићу и да се морају са њима спојити.

Љубо

[8] Љубо Бабић

[9] Макс Баће, тада оперативни официр Штаба НОП одреда за Далмацију

БР. 26

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ИЗВРШЕНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 29 АПРИЛА ДО 14 МАЈА 1942 ГОДИНЕ[1]

[ШТАБ
V КРАЈ. НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТ. ОДРЕДА]
... 20/V 1942
БОСНА

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ
о војним акцијама и политичком раду од 29-IV до 14-V-1942 год.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

29 и 30-IV-1942 I вод I чете III батаљона извиђао је непријатељске положаје Плоча—Дрвар. Непријатеља нису напали, јер нису успјели поставити преко дана бусију, а преко ноћи камиони нису ишли нити је непријатељ правио покрете. Тога дана патрола I вода исте чете пронашла је 1 исправни карабин, 50 метака и два војничка казана.

1-V-1942 г. патрола Јуришне чете II батаљона извршила је заплијену ствари и робе одбјеглог бандита и четничког сарадника Драгана Тадића и његове жене. Истог дана патрола II чете II батаљона спустила се је у непосредну близину Дрвара (пилана Мандића), излијепила пароле и покидала линију пољског телефона који је служио непријатељу за везу између Дрвара и положаја које је непријатељ држао недалеко од самог Дрвара (село Засеок). Том приликом заплијењено је око 200 м телефонске жице. Истог дана I вод I чете III батаљона похватао је у појединим граховским селима око 20 познатих талијанаша и четничких сарадника. Главни кривци предведени су војном суду, који је исте казнио казном смрћу, и то: Ђукелић Милош, из села Зеба, Божо Ћешић, Сабљић Обрад, Скакић Перо, Скакић Урош, Радловић Перо и Радловић Миле, сви из Грахова. Поред ових кажњени су материјално слиједећи: Мићо И. Радловић, са 2 вола, 200 кг жита и 100 кг кромпира, Радловић Ј. Давид, Радловић Милан, Радловић Л. Давид, Радловић М. Шпиро, Радловић Стеван, Радловић И. Светко, Радловић М. Никола, сви су кажњени по једног вола. Затим Радловић С. Перо, Радловић О. Миле, Радловић Илија, Радловић И. Миле, Радловић

[1] Оригинал извјештаја је на неколико мјеста оштећен.

Никола, Радловић Перо, сви су кажњени по једно теле у корист наше војске. Чешљевић Бошко из села Зеба кажњен са два вола, Радловић С. Давид из села Радловића кажњен са једном кравом, Крнета Лазо из села Зеба са 2 овна, Радловић Илија из села Радловића кажњен једном козом. Напред наведени кажњени су зато што су харангирали против данашње борбе и везали се за четничку банду — Богуновића и попа Ђујића.

3-V-1942 г. II чета II батаљона стигла је на Бравско са терена Ударног батаљона и заузела у истом селу положај за дочек италијанских трупа које су се кретале од Кључа према Петровцу. Истог дана патроле I чете II батаљона рано у саму зору ухватиле су и дотјерале у штаб чете познатог харангера и противника наше борбе Николу Вјештицу, његовог сина Перу и снаху Данницу, као и сву његову стоку, која је одузета за партизанску војску. Именовани саслушан и стријељан на лицу мјеста, а његов син и снаха предведени војном суду. Тога дана 2 десетине IV чете II батаљона добиле су задатак да се привуку непријатељу и да нападну на стражу, што су и извршили. Дошли су у непосредну близину непријатељских стража, и осули паљбу на њих, али је непријатељ ударио са леђа, па су се морали повући без плијена. Непријатељски губици непознати. Истог дана пребачена је I чета III батаљона на сектор II батаљона ради појачања снага тога батаљона.

4-V-1942 г. II чета I батаљона ступила је у борбу са талијанским фашистичким хордама које су надирале из Кључа. Том приликом убијена су двојица фашистичких војника, а двојица рањена. Наша чета заробила је једну пушку и 60 метака и једно војничко одијело. Истог дана патроле I чете II батаљона похватале су шверцере који су се крили у једном селу и носили неке ствари и с њима шверцовали. Ствари су одузете у корист војске, а они пуштени кући. Тога дана исте патроле ухватиле су Саву Поповића из села Трубара гдје је крао наш народ који је бјежао испред талијанског окупатора. Именовани је саслушан од стране војног суда и стријељан пред народом. Истог дана Талијани су кренули према Пасјаку, изашли на коту Пометеник,[2] гдје их је дочекала једна десетина II чете II батаљона и ступила у борбу са непријатељем и вратила га назад. Непријатељ је имао око 10 мртвих и рањених војника. Плијена није било. Ми без губитака.

5-V-1942 г. I вод I чете III батаљона у саставу једне десетине I чете II батаљона дочекали су једну колону натоварених мазга и отворили на њих ватру. Том приликом непријатељу је потучено 25 мазга и 5 војника, који су на мјесту остали мртви. Истога дана II вод II чете III батаљона у саставу II чете II батаљона

[2] Вјероватно Паметеница

водио је борбу у Басташком Долу са талијанским снагама које су надирале преко шуме за Петровац. Непријатељ је имао извјестан број мртвих. Наши без губитака и плијена. Истог дана наша II чета и дио IV чете I батаљона ступили су у борбу са фашистичком војском, која је бројила око 2.000—3.000 војника. Борба је почела у 11.30 часова и трајала до 16 часова. Непријатељ је тукао са аутоматским оружјем, топовима, бацачима и минобацачима. У овој борби наши су партизани показали велико јунаштво и натјерали фашистичке војнике у бјекство. Том приликом заробљено је 13 пушака, 2.000 талијанских метака, 35 ком. ћебади, 12 ком. бицикла, 38 шињела, 38 шаторских [крила] . . . . зе, 12 шљемова, 5 камашни, постоље од тешког талијанск[ог митраљеза], 2 цијеви од пушкомитраљеза, 60 бомби, 11 пари веша, 20 . . . . . 25 порција, 5 гасмаски, 8 чутурица као и још много ситних вој[ничких ствари]. Командир једне чете Санског батаљона однио је 12 бицикла, пушко . . . . . још много ратне спреме. Губици код непријатеља били су велики. Рачу[намо око] 100 мртвих и још више рањених. 25 мртвих војника сахранили су наши п[артиза]ни а остале успјели су фашисти уз помоћ тенкова и артиљерије стрпати [у кола] и одвући у град. Губици код наших чета су један мртав и један рањен. У [овој] борби погинуо је прави народни јунак комуниста Ђурађ Пећанац, који је у [тој] борби са пушчаним кундаком поубијао неколико фашистичких војника, и пока[зао] невиђено јунаштво у борби против талијанских фашиста. Истог дана неприја[тељ] је надирао од Дрвара према Оштрељу, чије су побочнице биле јаке 500—600 фашистичких војника и надирале су према Торбичином Ваганцу са намјером да заузму неке коте. Снаге наше II чете II батаљона ступиле су у борбу са непријатељем, али усљед јаке артиљериске ватре и његове надмоћности наше снаге повукле су се на нове положаје. Непријатељ је надирао у истом правцу. Наше снаге су га дочекале и одбиле. Непријатељ је промијенио правац надирања и успио да преко шуме продре за Петровац куда су га провеле четничке банде које су се с њим налазиле. Непријатељски губици су непознати, наши без губитака. Истог дана једна наша десетина I чете II батаљона и I вод III батаљона дочекали су непријатељски караван, који је ишао према Оштрељу, и отворили на њега ватру и потукли га. Непријатељски губици: 18 мазги мртвих и велики број војника мртвих и рањених. До плијена се није могло доћи усљед великих снага непријатеља и јаке ватре, које су биле у непосредној близини каравана. Ми без губитака.

6.V.1942 г. II вод II чете III батаљона са II четом II батаљона вршили су чишћење шуме од талијанских окупатора и четничких бандита, а остале наше снаге I и II чете II батаљона биле

су на положају. Истог дана патрола Треће чете II батаљона пронашла је код куће одбјеглог бандита и четника Пере Бурсаћа неке сакривене ствари и одузела их у корист наше војске. Тога дана иста патрола је одузела неке ствари од познатог народног издајице Милоша Граовца званог „Ћорлокмана". Све ствари предане су у штаб чете у корист наше војске. Истог дана патрола јуришне чете II батаљона на сектору III батаљона пронашла је и одузела 2 карабина и 540 метака. Довела је неколико издајника који су предани војном суду. Одузети карабини и муниција предани су штабу III батаљона.

7-V-1942 г. Једна десетина IV чете II батаљона заузела је положаје на Лукачевој Главици које су Талијани држали преко дана; наша десетина дошла је прије Талијана и сачекала их на њиховим положајима, отворила ватру и убила 2 војника и неколико ранила. Непријатељ је тукао са бацачима и митраљезима, те је присилио наше снаге на повлачење. Жртава није било. Тога дана II чета II батаљона конфисковала је имовину четничких сарадника: Милоша Граовца, Јове и Пере Торбице. Истог дана 2 вод I чете II батаљона дочекао је један непријатељски камион са војском између Оштреља и Петровца и уништио све што је било у камиону, само је шофер успио остати жив и одвући мртве; наши без губитака. Истога дана непријатељска фашистичка војска на сектору Бравска надирала је према коти Шобатовац са намјером да заузме положаје II чете I батаљона. Друга чета I батаљона својом јуначком борбом успјела је непријатеља одбити и натјерати у бјекство. Том приликом било је 2 мртва и много рањених фашистичких војника. До плијена се није могло доћи јер је непријатељ уз помоћ тенкова покупио све мртве и рањене војнике, стрпао у камионе, и одвезао са положаја.

8-V-1942 г. Једна десетина III чете II батаљона дочекала је два камиона на цести између Дрвара и Грахова (Каменица). Партизани су оштетили један камион а други је успио побјећи у Дрвар. Борба се је и даље водила са непријатељским војницима који су били на оштећеном камиону. У то вријеме стигла је непријатељу помоћ из Дрвара и због артиљериске ватре наше снаге су се морале повући и до плијена се није могло доћи. Непријатељ је имао око 15 мртвих и рањених војника, наши без губитака. Истог дана патрола наше јуришне чете ухватила је харангера Ђуру Рељића са сектора III батаљона и одузела му двије цивилне пушке и 259 метака за карабин. На сектору III батаљона један дио снага наше I чете извршио је напад на талијанске положаје око села Ресановаца. Непријатељ је имао неколико мртвих и рањених војника, наши без губитака. Тога дана једна десетина 1 вода I чете напала је непријатељски ка-

мион и том приликом рањено је и убијено неколико војника, али је шофер остао жив и камион је умакао нашој засједи.

9-V-1942 г. Једна десетина III чете II батаљона извршила је напад на талијанску стражу у непосредној близини Дрвара. Непријатељ је отворио топовску и митраљеску ватру, и присилио наше снаге на повлачење. Непријатељски губици су непознати. Патрола јуришне чете II батаљона је изишла да заштити село Зебе гдје је одржан политички збор. Патрола I чете II батаљона напала је непријатеља у логору између Дрвара и Оштрељ (Дељинова главица), те усљед јаке непријатељске ватре патрола се је морала повући. Непријатељ је имао 2 мртва, наши без губитака.

. . . . . ишне чете извршила је заплијењу неких ствари од одби . . . . . неких шверцера 150 кг соли. Друта патрола исте чете про . . . . . јела са Стожишта један карабин и 175 метака. Истога дана један . . . . . непријатеља је дочекао између Дрвара и Оштрељ, који је пошао у [село да] пљачка гдје су га дочекали партизани и одбили. У тој борби непријатељ [је им]ао 2 мртва и више рањених војника. До плијена се није могло доћи. Истог [дан]а једна десетина исте чете дочекала је непријатељски камион на цести Пет[ро]вац — Оштрељ и убацила једну бомбу у камион и испуцала један плотун, али је [ка]мион успио побјећи, јер је шофер остао неповријеђен. Непријатељ је имао око 15 мртвих војника, а наши без губитака. Истог дана патрола I чете пронашла је један карабин код Томазовића Душана и одузела му га.

11-V-1942 г. На сектору III батаљона (Грахово) Јуришна чета II батаљона и један дио снага I чете III батаљона вршили су чишћење села од талијанаша и четника и прикупљали војничку спрему. Главни кривци предведени су војном суду и стријељани и то: Јово Парић, Бранко Бобић, Драгица Скакић, сви из Пећи, Зорка Скакић, Рељић Ђуро, Пане Мандић, сви из Грахова. Именовани су од стране војног суда осуђени ради издаје и шпијунаже на смрт. У току ових чишћења сакупљено је 8 војничких карабина, 1537 метака, 8 цивилних пушака, 9 шаржера за пушкомитраљез, 3 неисправна и два исправна пиштоља. Од шверцера је заплијењено 170 кг соли и других мање важних ствари. Шверц се успјешно сузбија. Патрола II чете II батаљона напала је у брини изнад Дрвара један непријатељски мотоцикл. Убила шофера и мотор уништила. Заплијењено је: један карабин, 100 метака, један ранац, 5 ћебади, једно шоферско одијело, једна маја, једна строжа и једна зимска капа. Истога дана патрола ове чете конфисковала је поново имовину талијанаша Милоша Граховца и пронашла: један карабин, 16 метака, 2 мале пушке — капсељаче, једну писаћу машину и нешто

барута и метака за ловачку пушку. Тога дана патрола исте чете конфисковала је имовину познатог четника Душана Боснића, а његову фамилију упутили у град[3].

12-V-1942 г. I чета II батаљона заједно са снагама I чете III батаљона извршила је напад код Оштрења на колону непријатељских камиона. Напад је био без успјеха. Једна наша десетина наишла је на непријатељско гнијездо и том приликом лакше рањен командир I чете и партизан један исте чете. Истог дана непријатељ је нападао са два батаљона и двије батерије војника на Шобатовац гдје се је налазио магазин са житом (својина I батаљона) и само захваљујући јуначкој борби II чете и једног дијела I чете I батаљона непријатељ је био присиљен на повлачење и да напусти своје логоре у Бравску као и да се повуче у Петровац. Од тог дана цеста Петровац — Кључ опет је дошла у наше руке. Непријатељ је у борбама око ове цесте изгубио: 3 официра и 200 мртвих војника и још толико и рањених.

13-V-1942 г. III чета II батаљона кренула је према селу Тишковцу ради чишћења банде те истога дана у селу Дулеру ухваћена су 2 четника, који су предведени на саслушање пред војни суд. Те вечери чета је кренула преко Стожишта гдје је била дочекана од талијанских и четничких засједа, борба је трајала кратко вријеме и ту је погинуо један четнички бандит, од кога је заплијењено у корист наше војске: 2 краве, 50 кг соли, 60 ком. шибица, 1 кг шећера и 31 коза. Истог дана I чета III батаљона извршила је напад на талијанску патролу и том приликом убила двојицу талијанских војника. Истог дана нашим патролама пријавио се један хрватски наредник, Павел Зорин, који је служио у Петровцу (сатнија Куртовића која се раније предала нашим партизанима). Овај наредник био је пред 4 мјесеца пуштен на отсуство, па услијед блокаде није могао да се поврати све док Талијани нијесу пошли за Петровац.

ПОЛИТИЧКИ РАД:

У четама се редовно одржавају политички часови на којима се говори о циљу Народноослободилачке борбе као и о њеној улози у општој борби у свијету против фашизма. На политичким часовима читају се разне брошуре, леци, радио-вијести, „Крајишки партизан", извјештаји о акцијама других партизанских одреда итд. Политичка свијест партизана је на достојној висини. Прослава Првог маја обављена је по свим четама, гдје су политички комесари и командири одржавали предавање о значењу Првог маја и улози радничко-сељачких маса у данаш-

[3] Породице истакнутијих четничких команданата који су сарађивали са усташама партизани су упућивали у усташке гарнизоне, како у позадини, на партизанској територији, не би роварили и ширили четничку пропаганду.

њој борби. Поред тога, по четама су тога дана вршене смотре и параде, вршени поздрави партизанској застави итд. У позадини су одржани велики зборови гдје је било окупљено становништво свих села која потпадају под наш одред. На петровачком сектору одржани су велики зборови: Дринић са 1200 присутних, Смољана 600, Вођеница 1.000, Бјелај 800, Крњеуша 700 и Пркоси 500 људи. У околини Дрвара су такође одржани велики народни зборови гдје је било окупљено становништво и омладина свих села. На зборовима били су заступљени делегати војске и Партије који су говорили о значењу прославе Првог маја, затим о ваљској и унутрашњој политичкој ситуацији.

Често се одржавају омладински зборови на читавом сектору одреда. Тако је 6 маја одржан велики омладински збор у Врточу на коме је присуствовало 1.000 омладинаца и омладинки. Омладина је долазила на збор под својим партизанским и црвеним заставама. На овом збору присуствовало је свега 1.600 душа. Говорио је претставник Партије и ОК СКОЈ-а.

В е з е:

Одржавају се редовно са свим сусједним одредима [и пар]-тизанским Личким одредом, I Кр. Н.О.П.О., Далматинско-динарским, [преко] батаљона „Будућност“ са III Н.О.П.О. и са II Н.О.П.О. повремено [док] са батаљонима и четама нашег одреда одржавају се редовно.—

Полит. комесар,
отсутан

Секретар штаба,
Јово Павић

Командант,
отсутан

ШТАБ
V КРАЈ. О. НАР. О. ВОЈ.
БР. 203 ДНЕ 20/V 1942
БОСНА

BR. 27

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 20 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O ZAROBLJAVANJU MILOŠA TICE I DRUGOVA OD STRANE ČETNIKA

ŠTAB
I KRAJIŠ. NARODNOOSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. Sl.

Dne 20. V. 1942 g.

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU

Položaj

Primili smo vaša uputstva br. službeno od 19 maja o.g. i postupićemo prema njima.

Šaljemo vam prepis pisma od druga Stole iz Ribnika. Pismo doslovno glasi:

»Drugarskim štabovima I odreda i Udarnog bataljona

Teren-položaj

Primio sam danas, 18 maja, slijedeći izvještaj od bataljona »Budućnost« — 4 bataljon III odreda:

Dana 17 maja 1942 u 5 sati primili smo izvještaj od naše IV čete da su na terenu naše V čete u selu Halapići i Glavicama od strane četničke bande uhvaćeni i vjerovatno pobijeni slijedeći drugovi: Miloš Tica, Vojislav Pavić, Đurađ Ljuboja, Mirko Pantoš, Marko Bjekić[1] i njihova pratnja po prilici jaka 8—10 ljudi.

Štab ovog bataljona krenuće na teren. Krenuće prema Glamoču vjerovatno sa dvije čete i o daljoj situaciji izvještavaće vas redovito.

Ispustio sam ono što nama drugovi preporučuju da uradimo. Izvještavam vas da sam radi gornjeg stanja i radi haračenja četničkih bandi zamolio Dinarsko-primorski odred da mobilise snage koje može, u što većem broju, pa da otpočnemo čišćenje bez obzira

[1] Pomenuti drugovi su bili partiski radnici na terenu Trećeg krajiškog odreda. Tom prilikom svi su strijeljani. Pozadinske partiske radnike četnici su sa naročitom mržnjom progonili i ubijali.

gdje se sada nalazi Udarni bataljon. Jer ono što ne može ustaška država može četnička laž i banda sa stanovništvom koje čeka »mir« pa bilo s kim, tj. i ustašama, i koje četnicima daje svaku pomoć.

S drugarskim pozdravom: Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Stole

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. pol. komesara:
Dr Levi

Komandant:
Milorad

(M.P.)

BR. 28

PISMO ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 20 MAJA 1942 GOD. ŠTABU PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O PRUŽANJU POMOĆI U HRANI HRVATSKIM PARTIZANIMA I O REZULTATU BORBE ZA PRIJEDOR

ŠTAB
I KRAJIŠ. NARODNOOSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. Sl.

Dne 20. V. 1942. g.

Drugarskom

ŠTABU V KRAJIŠKOG N.O.P.O.

Položaj

Primili smo vaš kratki izvještaj o vašim akcijama protiv Talijana i četnika. Mi smo odobrili iz naših vojnih rezervi 15.000 kg kukuruza, nešto graha i nešto pšenice za zapršku. To smo odobrili prema našim mogućnostima, a po naređenju Operativnog štaba za Bos. Krajinu za ishranu hrvatskih i dalmatinskih partizana, koji vode borbe protiv četnika Kninskog i Grahovskog sreza.

Karavane možete slati redovno, ali vas molimo da karavani ne budu veći od 30 konja, jer ih je teško izdržavati. Karavane osigurajte patrolama. Masti, brašna i mesa vam ne možemo slati jer nemamo ni sami.

Pitanje ishrane civilnog stanovništva nam daje najveću brigu jer je u okolici Drvara, Resanovaca i Tiškovca nastala očajna glad, gdje narod pada u nesvijest od gladi. Svakim danom narod bere bukov list, koprive i slično za ishranu, a ima porodica koje već mjesecima nemaju ni zalogaja kruha, te molimo druga komandanta, ukoliko ima negdje mogućnosti za nabavku životnih namirnica na oslobođenoj teritoriji, da nas izvijesti i na koji bi način mogli nabavljati. O ovome treba povesti ozbiljno računa jer u nekim krajevima ima još žita, te bi bio grijeh da ga negdje ima i previše, a negdje da narod umire od gladi, a pogotovo onaj narod koji je danas najodaniji našoj borbi. Treba razumjeti da je drvarsko radništvo[3] jedno od najpasivnijih od naših krajeva, koje je uvozilo po 800 vagona žita godišnje za ishranu, dok ove godine nije uvezlo skoro ništa. Što se tiče političke svijesti u pozadini, ona je vrlo dobra, samo da nam je prebroditi ovu krizu gladi, ovaj bi kraj bio jedan od najsređenijih.

Pismo koje je upućeno za Štab III. odreda nije bilo u koferti koju smo mi dobili, vjerovatno da nije ni upućeno.

Karavan za pregon municije smo uputili.

Uz drugarski borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar: (M. P.) u.z. politkomesar:
Jovo Pavić **N. Kotle**

Vidio **Kosta**[4]

---

[3] Misli se: okolina Drvara.
[4] Narodni heroj Kosta Nađ

БР. 33

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ ОД 22 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ И АКЦИЈАМА У ВЕЗИ СА ИТАЛИЈАНСКОМ ОФАНЗИВОМ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н. О. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ
Број 427 дне 22-V-1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗ. И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Где буде

Офанзива окупатора, о којој је било речи у последњем извештају, наставила се и ми ћемо изложити њен ток. Чим је непријатељ повезао своје гарнизоне у јужној Босни и привремено разбио многе наше јединице, прешао је у акцију у Херцеговини са јачим снагама. Четници, који су политички организовали све што су могли организовати, прешли су на припрему терена за успех окупаторове офанзиве. Њихово деловање видно се осетило у гатачком и невесињском крају где је пета колона јака и где ми политички најслабије стојимо. Њихове организоване присталице почеле су бежати из села са ослобођене територије у гарнизон у Невесињу. После тога су на челу италијанских трупа кретали се у правцима који су били предвиђени окупаторовим планом. Број оних који су са слободне територије побегли у гарнизоне био је мален, што је јасан доказ да су широке поштене масе остале уз нас. Окупатор је заједно са четницима направио неколико покрета за освајање слободне територије и разбијање наших снага. Поред покрета јаких непријатељских колона од Гацка према Врби, о чему је у прошлом извештају било говора, италијанско-четничке снаге су надирале од Невесиња у правцу Калиновика, од Невесиња на велики дио слободних села у невесињском крају и из Мостара у правцу Невесиња.

Ми смо са своје стране прешли у противофанзиву. Јавили смо у прошлом извештају шта смо политички предузели за успех те протуофанзиве. Поред мобилизације све наше пропаганде да се подигну масе и да се скрши офанзива, чвршће

[1] Оригинал у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2975.

смо се повезали са војним и политичким руководиоцима на читавом територију. Спровели смо став да се сав рад на овоме територију тренутно потчини једином циљу, сламању непријатељске офанзиве. Одговорни руководиоци мобилисали су сва по својој линији у томе смислу. Ми смо, по војничкој линији, издали читав низ директива и објашњења у вези са оваквом ситуацијом. Поред појачавања будности, дате су директиве за појачан масовни политички рад у војним јединицама, за употребу војних јединица у много јачој мери него до сада, за њихово политичко деловање у позадини, за јачу контролу над позадином и за још јаче оживљавање борбености и акција на свим секторима. После инструкција политичким комесарима број 1, упућен је низ упутстава за појачану мобилизацију на секторима где је то било потребно. Издат је и масовно раздељен проглас народу у Херцеговини, који вам достављамо. Такође смо издали и масовно растурили проглас српских свештеника.[2] Оживљени су састанци, манифестације и зборови који су у томе смислу. Као саставни део те мобилизације маса доћи ће масовни помени широм читаве слободне територије свима жртвама палим у устанку противу окупатора и њихових слугу. Предузимамо мере такве врсте и даље. Појачан је рад и настојање за чвршће повезивање са хрватским и италијанским војницима, као и са Муслиманима. Мобилишемо политички све снаге које ову мобилизацију треба да пренесу у јужну Далмацију.

Запажа се јасно да је одзив муслиманских маса у Херцеговини на ту нашу офанзиву добар и да широке масе све су више расположене да нас приме, да приступе нама. Имамо случајева пребегавања наоружаних Муслимана са неослобођене територије на нашу. Води се читав низ преговора између нас и Муслимана са неослобођене територије. Муслиманске масе, нарочито на територији Столац — Мостар, скоро су се напола отргле саме испод власти усташа. Најбољи доказ за то је чињеница да столачки гарнизон, који је напола везан са територијом на којој постоји званична усташка власт, остао је практич[но] блокиран, јер Италијани не смеју да се усуде да пређу преко те територије до гарнизона, него га снабдевају бацањем намирница из авиона. Расположење међу хрватским масама према нама је много слабије него код Муслимана. Такво стање међу њима је резултат нашег слабијег рада у тим местима, веће заосталости и тога што се те масе осећају непосредније везане за Хрватску Државу. Убудуће мораћемо обратити много већу пажњу политичком раду међу Хрватима. Морамо обратити нарочиту пажњу на то да би наше занемаривање тога рада оја-

[2] Овај проглас налази се у архиви ЦК КПЈ.

чало утицај издајничких врхова ХСС у њима. Као пример нашега слабога рада међу Хрватима нека послужи то што ни у једном штампаном летку или било којој другој едицији нисмо раскринкавали Мачека као издајника. Српске масе све више иду нашом линијом. Сваким даном већи је број села која се крваве са четницима и окупаторима. Постаје све веће расположење за борбу против окупатора и његових слугу заједно са Муслиманима и Хрватима. Борбено расположење и мржња против непријатеља појачава се. Онај део српских маса који до сада нисмо обухватили никаквим организованим радом — настојимо да привежемо јаче за себе и да га активизирамо (старији, побожњаци и др.). У томе погледу већ се имало успеха мобилизацијом неколицине попова. Обраћамо пажњу томе делу маса и на тај начин што настојимо да виде од нас свакодневне ситне користи.

Један нови елеменат који много отежава тренутно рад у српским масама је четничка офанзива у западном делу Црне Горе према Херцеговини. То нам намеће задатак да обратимо нарочиту пажњу на српске крајеве источне Херцеговине. Четничко наступање од Никшића угрожава сву слободну територију на линији Трепча — Бока. Снаге црногорских партизана, које се тамо прикупљају, још нису прешле у офанзиву. Сматрајући да је врло важно скршити ту офанзиву, ми смо преузели на себе практично исхрану тих партизана. Сем тога ангажовали смо приличне војничке снаге које држе положаје према четницима и које ће се употребити приликом њиховог уништавања. Издали смо наређење нашој најбољој ударној јединици, Првом ударном батаљону, да крене у правцу Бањана према четницима. Поред Првог ударног, на положајима код Грахова прикупља се наш 8 ударни батаљон, док је раније послата једна ударна чета. У јужној Херцеговини офанзива окупатора много се слабије осећа, јер смо ту политички чвршћи, а сем тога ту је пета колона крваво истребљена. Четници и Италијани издају по неки летак који није опасан. Често нам послужи као аргуменат у борби против њих. Летку обично није потребан коментар. Шачица српских издајника који су се прикупили у гарнизонима јужне Херцеговине не могу ни носа помолити ван гарнизона да не запуца се на њих.

Припремамо летак хрватској војсци, народу јужне Далмације и италијанској војсци. Те политичке припреме према Далмацији, хрватским војницима и Италијанима су истовремено увод у велике акције које претстоје у јужној Далмацији и западној Херцеговини. Кроз неколико дана добићете основни план акција и наређење нашим одредима. Напомињемо сада само толико да припремамо продор од наше слободне територије, од столачко-невесињског краја, десном обалом Брегаве до

Неретве и до Буне и Благаја према Мостару. Такође у истом периоду предузећемо чишћење Невесињског Поља и спајање са нашим Коњичким батаљоном, избијање широким фронтом на пругу Мостар — Сарајево. Тај смо терен већ припремили политички. Нарочито нам је помогло то што смо у последње време дали одређене војно-политичке задатке друговима из Мостара за припрему тих крајева. Поред тога наш чист и одређен став према Муслиманима, који се најјасније видео приликом нашега наступања на села Рабина и Жуљи (прво се није одупирало и ми смо га на најтактичнији начин прикључили слободним селима, друго се борило противу нас до последњега метка и било је спаљено), много је допринео да се муслиманске масе одвоје од усташа. За извођење ових акција употребићемо и додељене нам батаљоне I пролетерске бригаде, што ће убрзати решавање задатака у северној Херцеговини. На југу Херцеговине пред нама стоји једна велика акција, која ће обухватити ослобођење јужнодалматинске територије на простору од Хума па до према Метковићу уз обалу мора. Расположење народа у Далмацији можемо рећи да је врло добро. У војску се не одазива скоро нико, а партизани су врло популарни. По нашој оцени, у најкраће време почеће масовно прелажење војника Далматинаца на нашу страну. Већ водимо и неке разговоре са далматинским војницима у појединим гарнизонима. Усташе у Далмацији успевају још једино подизањем панике и присиљавањем становништва на евакуацију да задрже нешто уз себе. Узимањем 5 конављанских села у наше руке, где се задржало нешто становништва и где су далматинске масе виделе наш став који је онемогућио све усташке лажи, ми смо створили услове за олакшано војничко наступање уз обалу јужне Далмације.

У нашој досадањој протуофанзиви изведене су следеће акције, тј. оне које су се десиле после нашег последњег извештаја:

14 маја један део италијанске колоне, која је тринаестога прошла за Невесиње, враћао се назад заједно са једним делом камиона у Мостар. II чета II ударног батаљона дочекала их је у заседи у Бишини. У краткој борби убијено је 15 непријатељских војника, чији су лешеви нађени, а број однесених мртвих и рањених није нам познат. Многе лешеве одвукли су под заштитом тенкова.

15 маја наше снаге пресекле су друм и телефонске везе између Мостара и Бишине, пошто су претходно извеле неколико акција на том месту. Истога тога дана италијанске и четничке снаге, које су ишле до Грепка и Бакрачуше да би осигурале пролаз главној колони, дочекане су. Борба је трајала врло кратко време и непријатељ је на бојишту оставио преко 20 мртвих. На нашој страни лакше је рањен један друг.

17 маја извршен је препад на жандармериску станицу у Бишини. Посада је дала отпор. Сутрадан рано наше бомбашко одељење извршило је напад да заузме станицу. Посада је побегла немајући кад ни светлост да угаси. Ликвидацијом ове станице омогућена је пуна контрола над друмом Невесиње — Мостар. Ратни плен је био врло мали.

16 маја наше снаге Шестог ударног батаљона президале су железничку пругу између Хутова и Брштанице. Воз који је налетео на прегради око 23 сата није исклизнуо, успео је да продужи и поред ватре која је отворена на њега. Искочио је из шина километар далеко од президе. Сутрадан дошле су усташе и Италијани да оправљају пругу. Наши су их пустили да изађу из воза и тек су тада отворили ватру на њих. Италијани су имали 2 мртва и више рањених.

16 маја Италијани су почели жестоко да бомбардују топовима и бацачима из Чапљине наше положаје код Прибиловаца. После артиљериске и минобацачке припреме, око 7 часова, кренула је према нашим положајима италијанска колона од око 500 војника, развијени у стрелце, а за њима су ишле још две колсне од око 700 људи и међу њима 10 тенкова. Артиљериска ватра којом је непријатељ засипао наше положаје била је страшна. Ипак наше снаге сачувале су присебност и напустиле непријатеља на око 100 до 150 метара. Око 9 сати отпочела је борба која је трајала пуних 10 сати. Борба је била страшна. На нашој страни у борби је учествовала Прибиловачка чета, вод Столачког ударног батаљона и делови VI ударног батаљона, укупно око 150 бораца. У току најжешће борбе друг Данило Солдатић и Манојло Булут са неколико бораца зашли су на лево крило непријатеља, отворили ватру и тиме га присилили на повлачење. Италијани су се почели повлачити читавим фронтсм, а наши су прешли у јуриш и натерали их на брисани простор. Мета је била као на школском гађању. Италијани су трчали да се пребаце преко моста на Брегави. Они који су преостали живи пребацили су се сви сем три стотине. Група наших другова, Димитрије Трифковић, Новица Трифковић, Никола Лојпур, Душан Булут (Прибиловачка чета), Светислав Самарџић, Никола Мучибабић и Славко Џомбета (Столачки батаљон) пробили су се кроз непријатељску војску, запосели мост и прекинули италијанске снаге на два дела. Преосталих 300 италијанских војника нашли су се између две ватре. Једни су их нагонили на мост а други су их дочекивали. Италијански војници хтели су да се предају и викали су на италијанском: „стој команданте"! Командант им је наредио: „преко воде" и скочио је у воду а за њиме војници. **На обали остао је 31 леш италијанских војника а у реци се утопило нешто око 200.** Заробљена су 2 жива војника. Сутрадан кружио је авион ниско над Брегавом и Неретвом,

ваљда тражећи лешеве. Камион је долазио три пута и односио мртве. Како смо накнадно сазнали, Италијани су приликом повлачења побегли и из саме Чапљине. Са наше стране погинуо је херојском смрћу друг Данило Солдатић, командир једне чете Столачког батаљона, познати јунак са Борча и многих других битака и члан Партије. Предлажемо га да се прогласи за народног јунака. Поменуте другове, јунаке који су запосели мост, предлажемо за похвалу.

Ова акција по непријатељским губицима и по јуначком држању наших бораца спада међу најважније акције које су се извеле на територији Херцеговине. Значајна је утолико више што се одиграла у западној Херцеговини и близу Далмације. Мишљења смо да би јој требало дати највећу популарност.

19 маја четничка банда у јачини од близу 300 пушака напала је на село Удрежње. Снаге нашег Другог и Трећег ударног батаљона, батаљона „Бишина" и „Невесињска пушка" дочекале су четнике који су били наоружани са много аутоматског оружја. У вишечасовној борби четници су се морали повући. У овој акцији изгубили су, колико се могло утврдити, 11 мртвих. Наше снаге су заробиле нешто оружја и муниције. На нашој страни био је један мртав. Приликом исте акције једна италијанска колона ударила је на наше десно крило код гвозденог моста, али је жестоком паљбом одбијена и враћена у Невесиње, уз губитке. Непријатељ је имао око 15 мртвих.

Четничке банде које су успеле уз италијанску помоћ да заузму неколико оближњих села око Невесиња почели смо разбијати. 20 о. м. снаге нашег III ударног батаљона, скоро искључиво Невесињци, у заједници са снагама „Бишине" и „Невесињске пушке" очистиле су четничке банде из села Грабовице, Крекавице и Будисавље. Такође су потиснути са доминантних тачака испред Жуновине и Доњег Дрежња.

Ситуација у Невесињу је помало смешна. Тамо се је згомилало много окупаторских војника из разних гарнизона, око 4000 до 5000, прилично велики број четника и усташа. Такође се налазе огромна транспортна средства, око 300 камиона. Највећи део тих снага нагомилао се из јужне Босне и из Мостара. Циљ им је да вишак трупа пребаце у Мостар. Међутим тешки губици које су претрпели последњих дана у Бишини коче их. Издали смо наређење да наше заседе у Бишини не буду до краја упорне, и да их пропусте према Мостару, пошто би им претходно стукли реп од какве колоне, негде на простору до Мостара. Ово смо одлучили из тога разлога што задржавање тако великих снага, гладних и исцрпљених, значи једну велику подршку четницима и њиховим покушајима да продру на слободну територију. Пропуштањем главног дела италијанске вој-

ске ситуација ће бити много чистија, а ми ћемо створити терен да ефикасно тучемо четничке банде.

9 маја у Бијелом Пољу, поред Мостара, снаге нашег Коњичког батаљона заузеле су и спалиле жандармериску станицу у Подгоранима. У борби је убијено 6 жандара и 2 усташе зликовца. Заплењено је 8 пушака, 760 метака, 5 бомби и осталог материјала. Један вод истог батаљона дочекао је у заседи на Височици планини и похватао 10 Муслимана из Бјелимића, 2 из Планине и 1 из Коњица. 5 усташа зликоваца из Бјелимића осуђени су на смрт и стрељани а остали су пуштени. Снаге тога нашега батаљона упућене су да дочекају воз на прузи Сарајево — Мостар и да пресеку пругу после тога. Још немамо извештаја какав је успех.

Ви чешће шаљете неке несигурне људе да се пребацују преко наше територије. Недавно сте послали и једнога лалу, који је требао да се пребаци у Крајишки одред. Звао се ...[3] Нама се учинио врло несолидан и да би га искушали понудили смо га у шали да пође у један наш ударни батаљон. Он је то енергично одбијао и извлачио се. Отпремили смо га у Други ударни батаљон против његове воље. У првој борби он је пребегао Италијанима и четницима.

За антифашистички митинг у Москви пошаљите поздрав у име омладине 8 ударних батаљона у Херцеговини.

За личну употребу командант и политички комесар овога штаба имају два немачка машинска пиштоља. Метака за њих скоро немамо. Много бисмо се обрадовали ако би однекуд добавили бар 100 комада. То су метци дуги 9 мм.

У Прозору постоји једна група другова која одржава везе са дувањским партизанима. Са том групом успоставили смо везу. Гледаћемо да тој вези посветимо највећу пажњу.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

Командант,
Петар Илић[4]

(М. П.)

---

[3] У оригиналу није наведено име.
[4] Петар Драпшин

Sa ovim pismom upućujemo vam materijal od Operativnog štaba za Bos. Krajinu.

Dobili smo izvještaj od drugova iz Operativnog štaba gdje nas izvještavaju o sljedećim akcijama:

Kombinovane snage našeg I i II partizanskog odreda sa dvije čete Proleterske brigade zauzele su grad PRIJEDOR dana 16 ov. mjeseca, i zarobljeno ovo: 2 haubice, 5 bacača, 8 teških mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 1100 domobrana, 200 ustaša i žandara, radiostanica, štamparija, 100.000 puščanih metaka, velike količine sanitetskog materijala i ostale vojne spreme. Poslije toga naše snage poslije zauzeća Prijedora pročistile su sva sela ustaška između Prijedora i Ljubije. Rudnik željezne rude Ljubija kod Prijedora je opsjednut sa našim snagama i vjerovatno će skoro pasti u naše ruke. Akcije protiv okupatora i ustaša na čitavom sektoru se povoljno razvijaju i svakog dana se jačaju partizanski odredi u Bos. Krajini.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba,
Jovo Pavić

z. pol. komesara,

(M.P.)

БР. 36

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 22 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЧИШЋЕЊУ ТЕРЕНА ОКО ЗАКМУРА ОД ПЕТОКОЛОНАШКИХ ЕЛЕМЕНАТА

ШТАБ III БАТ. ПРВЕ ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ
22-V-1942 год. у 12 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Примили смо ваша ооа писма[1] данас у 12 ч. после опкољавања села Закмура у коме нисмо нашли никога сем неколико стараца и жена, сви други су побегли у планину. Бодирогина

[1] Ова писма нису пронађена.

чета[2] и делови III чете **Петра Милетића**[3] са свим кривцима отишли су Талијанима преко Бистрице. Остали људи из Закмурског батаљона крију се по планинама и не смеју да дођу свесни злочина који је извршен. Део актива[4] који је са нама каже да су их Закмурци спасили и сакрили од оне банде. После детаљног претреса села и конфискације стоке вратили смо се преко Љубине у с. Врбницу где смо заноћили. У Врбници смо исто тако реквирирали нешто стоке. 20-десетак Врбничана сакрило се у планини Глогу, немогуће их је похватати, јер је планина велика а уз то **чобани их обавештавају.** Од њих нико није учествовао у злочину[5]. Куће им нисмо палили јер Раде[6] и део фочанског актива кажу да они нису учествовали у томе. Од свих села која су набројана у вашем писму не постоји ниједно сем 3 куће у Грандићима, неколико у Врбници и Закмуру, остала су сва попаљена[7]; уз реку Сутјеску на Поповом Мосту не постоји ни школа, јер су је наши запалили; исто у **Тјентишту** нема уопште зграда.

Једина база за исхрану су 2—3 села поред Дрине и Закмур и Врбница.

. . .

Морало би се остати овде више дана да глад ове бандите натера да се врате у село и заседама их дочекивати, имају сваког чобанина за обавештење. По свим њувицима чуче и посматрају сваки покрет наш. **Трећи бат. II бригаде не знамо уопште где је, нити смо ухватили везу са њима.**

Причекаћемо чету која је отишла за село Куте на простору Врбнице — Грандићи — Попи — Прећеле са јачим извиђачким патролама ка Тјентишту где нема уопште ни једне куће.

Оружје које се налазило у Врбници раздељено је батаљонима пре поласка I бригаде.

Имамо само заплењених неколико пушака које смо нашли у кућама и разоружали пет који су били код кућа. Гледаћемо свакако да ухватимо везу са III бат. II бригаде у току дана.

Нашли смо гроб Момин[8] и Стевин[9], ископали смо Мому. организоваћемо пренос на Шћепан Поље.

---

[2] Добровољачка чета, касније прешла у четнике.

[3] Петар Милетић, командир једне добровољачке чете, касније постао четнпк.

[4] Партиски и омладински радници у позадини

[5] Односи се на убиство команданта Фочанског одреда Моме Кочовића и политичког комесара Стеве Сингера које су тих дана извршили четници из предјела Закмура.

[6] Раде Стефановић

[7] Поменута села попалиле су усташе нз Борча.

[8] Момо Кочовић

[9] Стево Сингер

Чекамо даља наређења што се тиче нашег бат. **Шаљите нам сваког дана курире на мост код пилане на Сутјески у 12 ч.**

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

22-V-1942 год.

Командант
Раја[10]

. . .

Већина злочинаца и организатора злочина су из Кута — Штовића — Градца и Ђеђева неки [из] Медина из Предјела и Дурића.

За све набројане злочинце из вашег писма знали смо и тачно смо испитали ствар, само резултати су слаби, јер су зликовци умакли; једини успех је у томе да смо актив спасли.

Командант
Раја

БР. 37

ПЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 23 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ПРИЈЕДОРА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н. О. П. И Д. В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 59/42
дне 23 маја 1942 г.
на положају

16/V. 1942 комбиноване снаге I и II Н.О.П. одреда заузеле су у снажном налету град Приједор. Напад је извршен у 12 сати ноћу. Заробљено 1.100 домобранаца, 200 усташа, 1.200 пушака, 2 хаубице, 5 бацача мина, 8 тешких митраљеза, 15 пушкомитраљеза, преко 100.000 пушчаних метака, штампарија, велике количине санитетског материјала, 1 радио-станица и много остале ратне спреме. Цијели гарнизон је заробљен. Заповједник града пуковник ЗЛОБЕЦ је убијен. Павелићев изасланик Сли-

[10] Раја Недељковић

[1] Редакција располаже копијом извјештаја без потписа.

шковић, који је стигао два дана прије напада авионом из Загреба, прогласио је Приједор хрватским „АЛКАЗАРОМ". Убио се је сам кад је био блокиран у гимназији. У нападају је учествовало 2.000 партизана. Главна упоришта била су заузета за три сата, а поједина упоришта су ликвидирана након двадесетсатне борбе.

Сви непријатељски покушаји из разних гарнизона да помогну Приједору одбијени су.

Напад је изведен у три клина, на челу тих клинова ишле су ударне чете које су имале задаћу да се без борбе пробију у центар града, а чете које су позади наступале, чистиле су упоришта, с тим је створена код непријатеља велика паника.

17.V.1942 наше снаге су продужиле чишћење непријатеља. Заузета је Љубија и цијели појас непријатељских села између ЉУБИЈЕ и ПРИЈЕДОРА, тако да је сада успостављена чврста веза између I и II одреда.

У тим борбама нарочито се је истакао командир 1 чете II батаљона друг СТАНИЋ ДРАГАН, чл. КПЈ, који је био на челу једног клина и у снажном налету са једном десетином дошао до непријат. топова, са ручним бомбама растјерао је непријатељску посаду, сјео за топ и отворио паљбу на утврђена непријатељ. упоришта која су била удаљена свега 100 метара. Овај Штаб предлаже друга Станића Драгана вишем штабу за похвалу.

Наши губици су 30 мртвих и 60 рањених.

Овом акцијом је руководио Оперативни штаб за Б.К.

Писмо друга Темпа[2] послато по другу Рати смо примили. Друг Рато је писао друговима Старом и Осману, који се налазе са једним Пролетерским батаљоном и једним Ударним батаљоном око Блатнице, да смјеста упуте Пролет. бата[љон][3] и да друт Осман пође на састанак са другом Титом.

Послије заузимања Приједора формирали смо I ударну бригаду на територији Босанске Крајине[4], која има 4 батаљона и једну пратећу чету. Ова Бригада је већ ступила у акцију за чишћење терена око Мркоњић Града и сам Мркоњић од четничких банди. Послије пада Приједора осјећа се збуњеност код четника, а нарочито код заведених сељака.

Послије пада Приједора имамо много потешкоћа, пошто немамо много кадрова искусних за успостављање власти у једном граду. Када би нетко од Вас дошао свамо, а нарочито друг Темпо, много би нам било помогнуто.

Ми предузимамо све да добијемо једну сигурну везу са Зеничким одредом, а преко њега са Вама. Да би та веза била

---

[2] Ово писмо није сачувано.
[3] Да упуте Пролетерски батаљон у Источну Босну.
[4] Види док. бр. 26.

сигурна морамо прво очистити терен од Бање Луке до Мркоњића (Мањачу) од четничких банди да би могли пребацити један батаљон преко Врбаса који треба да се креће преко Бочца, Скендер Вакуфа, ухвати везу са друговима Старим и Османом и очисти онај терен од тих банди које су раштркане у мањим групицама и онемогућују нам добру везу хватајући наше курире.

Поред осталог плијена у Приједору, заплијењено је 4,000.000 куна и 2,000.000 у сребру.

Данас 23 ов. мј. спустили су се на нашу територију два хрватска авиона са посадом од три пилота крцати оружјем и муницијом.[5]

Добро би било да нам Врховни штаб одмах пошаље мјесто аеродрома са којим они располажу и знакове, тако да бисмо могли у хитним случајевима са авионима одржавати везу. Са бензином стојимо доста слабо. Ми ћемо подузети са тим авионима неке акције. Имамо још и трећи авион који смо заробили у Приједору, вршимо неке поправке на њему, изгледа да ће бити исти употребљив.

Јавите нам ситуацију код Вас и у Источној Босни пошто смо слабо обавијештени, а о Србији уопште не знамо ништа.

Снаге I одреда дочекале су Талијане код Петровца (Бравско) и нанијеле им велике губитке. Том приликом заплијенили су 2 топа 75 мм, 80 пушака, 2 тешка митраљеза, 2 пуш.митраљеза и убили 80 црнокошуљаца. Наши губици: 1 рањеник.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Отсутан

Командант Опер. штаба,

Ех.

Свим штабовима, тј. Врховном и Главном штабу. — 23./V. 1942.

Тринки[6]

[5] Фрањо Клуз побјегао је поменутог датума партизанима на авиону марке „Потез", а Руди Чајевац и Милутин Јазбец истога дана дошли су у партизане на авиону марке „Бреге".

То су били први партизански авиони, први зачетак наше авијације. Народни херој Фрањо Клуз погинуо је 15 септембра 1944 год. вршећи борбени задатак са својим авионом недалеко од Омиша. Руди Чајевац и Милутин Јазбец погинули су јуна 1942 год. када су из свога авиона бацали летке и митраљирали усташку посаду у Бањој Луци. Авион је био оштећен а Руди Чајевац тешко рањен, те зато нису успјели да се врате на ослобођену територију, него су се морали спустити на територију коју су држали четници. Рањени пилот Руди Чајевац бранио се до последњег метка заједно са стрнјелцем Милутином Јазбецом. Кад су истрошили сву муницију, Чајевац се убио, а Јазбеца су ухватили четници и на звјерски начин уморили.

[6] Алберт Тринки, секретар Оперативног штаба за Бос. Крајину

БР. 38

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 24 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БАТАЉОНА ЗА ФОРМИРАЊЕ УДАРНЕ ЧЕТЕ, ИЗБЈЕГАВАЊЕ ФРОНТАЛНИХ БОРБИ И ПОСТАВЉАЊЕ ХРАБРИХ И ОДАНИХ БОРАЦА ЗА РУКОВОДИОЦЕ ПО ЧЕТАМА

[ШТАБ
V КРАЈИШ. НАРОДНО-О]СЛОБОДИЛАЧКОГ
[ПАРТИЗАНС]КОГ ОДРЕДА
Бр. 215
Дне 24 маја 1942 г.

ШТАБУ I БАТАЉОНА V КРАЈИШКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

У вези наредбе Оперативног штаба за Бсс. Крајину бр. сл. од 19 маја 1942 год.

НАРЕЂУЈЕМО сљедеће:

Штаб 1 батаљона формираће једну ударну чету од својих најбољих бораца. Борци, поред храбрости, морају бити и прилично политички свјесни. Командно особље мора бити добро и иницијативно. Само треба пазити када се буду борци узимали из чета да се не оде у крајност и да се из чета не узму сви добри партизани за ударну чету, а ове чете остану као окресато дрво без ијединог свјесног и храброг партизана. Треба гледати да се узму добри другови, а да и остане добрих другова. Чета треба да има најмање 80 стријелаца и 3 п.митраљеза. Та ће чета да буде заједно са Ударном четом II батаљона и Ударном четом III батаљона, које би заједно чиниле један Ударни батаљон.

Напомињемо Вам да при формирању чета треба пазити на командни кадар и поставити оне људе који ће моћи одговарати својим дужностима, узимати свјесне и поштене људе који су иницијативни и вољни да жртвују све од себе за општу ствар.

Батаљон ће издати свим четама упуте у погледу формације чета и њихове јачине. Чета се састоји од 4 члана штаба, 2, а највише 3, курира (наоружана са пиштољима), партизана онолико колико има пушака, пушкомитраљеско одјељење (нишанција, помоћник са пиштољима, уколико их има, и додавач са пушком), санитетско сдјељење — са једним носилима у чети држе се три партизана, а ако су у чети 2 носила онда се држи

5 партизана. Пионирско одјељење код наших чета сачињава 5 другова који носе за вријеме акције жагу, сикиру, сврдло, динамит итд. Њихово наоружање су пиштољи. Наглашавамо да пионирци морају бити борци као и сви други партизани и не смију се узимати шкартови за ово одјељење и неборци свих врста, већ праве борце који у случају добивања пушака у борби одмах приме пушку и не мора се трчати одмах [и] тражити ко ће пушку носити; у случају да се који партизан разболи и да мора лежати који дан онда пушку прима један из пионирског одјељења да се не би пушка давала привремено неком другу који није ни заклети партизан.

П.

Штаб батаљона наредиће четама да не држе круту блокаду града већ да се непријатељ настоји даље извући из града и нападати га из засједа. Чете нека не леже на положајима око града већ нека пусте непријатеља да излази и када изађе онда га дочекивати на згодним мјестима за постављање засједа. Фронталну борбу не примати никако.

Треба четама наредити да се поновно руше цесте и копају путеви, а нарочито цесту Бравско—Петровац, Петровац—Оштрељ треба сву поновно прекопати и зарушити. У Колунићу код понора треба цесту прекопати и кидати телефонску везу уколико постоји.

За руководиоце чета треба добро пазити ко се одређује. А одређене треба добро процијенити и испитати њихову борбеност и пожртвованост, одданост итд., па уколико треба некога смијенити, то учинити одмах, јер је дошла наредба да се морају носити знакови и уколико треба неког промијенити то учинити одмах, јер ће послије бити незгодније када му још будеш снимао чин са руке. Знакове како их [је] прописао Врховни штаб треба одмах поставити на униформу и извијестити штаб одреда.

Уколико сте добили похвалу за заузимање Приједора треба наредити четама да прочитају пред стројем, а уколико нисте добили добићете је. —

Друга Симу Кнежевића[1] упутити одмах и наредити му да почне са радом на радионици у Мар. Броду[2]. Штаб I. К.Н.О.П. одреда одобрио је за личке и хрватске чете које оперишу у Сјев. Далмацији 15.000 кг жита[3], нешто граха и пшенице. Треба наредити другу интенданту да то жито претјера што прије. Не треба

---

[1] Симо Кнежевић, механичар, приликом формирања радионице за оправку оружја у Мартин Броду прекомандован тамо на рад.
[2] Мартин Броду
[3] Кукуруза

слати више од 30 коња јер је незгодно ради прехране људи када их има много.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаба,
Јово Павић

з. пол. комесара,
Н. Котле

копија

БР. 39

ПИСМО ПЕТРА ДРАПШИНА ОД 25 МАЈА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ О СТАЊУ НА ПОЛОЖАЈУ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. службено
25 мај 1942 г.

21.58 сати I уд. бат 120 + 115
V 75 + 75
25
III 90

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ

Где буде

Драги другови,

Овде се налази око 400 другова. Сви су партизани вољни за борбу до коначне победе. Ове другове партизане распоредићемо тако да један део буде сутра ујутру према цести за Берковиће где ће напасти Италијане. Они ће држати везу са Сточанима и I четом II ударног. Друга половина поћиће од Лукавца према Дрежњу — Слату — Шипачну да се чисти територија коју су прошли Итал.[ијани] и четници. Линија Лукавац — Дрежањ, па горе до цесте Невесиње — Гацко нема Италијана. Итал.[ијани] се, према информац.[ијама], налазе негде од Биограда — Зовог Дола па до Трусине према Берковићима.

Имамо извештај да је Пролетерска[2] ликвидирала Колешко и да су стигли до Шипачна. Провериће се ово и јавићемо.

[1] Документат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2932.

[2] Односи се на два батаљона Прве пролетерске бригаде који су додијељени као помоћ херцеговачкнм партизанима.

Чини ми се да је погрешно евакуисати тако рано особље штаба. Ви сте требали повући све, а да остане особље штаба, да држи везе и руководи, за то време ствара нове везе и тек ако би се Италијани сасвим приближили штабу онда да евакуишете сам штаб. Овако изгледа ми незгодно. Испашће мало као да смо побегли.

До сада није остварена веза са свима (II и Стол.)[3] због тога што се не зна тачно место где се налазе те јединице. За везу са мном тражити преко Г. Давидовића куће Вујовића (то је на крај Давидовића Горњих). Ми ћемо бити негде према цести на Трусини.

Нема спасности од ове северне офанзиве. Једино може да нам за извесно време нашкоди Ц. Г.[4]

Гледајте да задржите другове из В. Ш. бар 10 дана.

Ускоро ћете чути још једну добру акцију, надам се. Показаћемо жабарима да им није овде место.

(М. П.)

Петар Илић

П. С. Шаљемо вечерас пропагаторе према селима на које може евент.[уално] наићи непријатељ], да објасне борбу и ситуацију и да дух бораца унесу и у позадину.

С. Ф. — С. Н.

Петар

Чује се овуда стално песма. Овуда окупатор не може проћи.

Према писму послали смо везу за Дивин, 10 другова. Ми ћемо напасти ову колону од Бежђеђа, а исто тако и ону колону која би ишла од Берковића.

Стевансвић Торине
25-V-1942/22 ч.

---

[3] Други ударни и Столачки батаљон Јужнохерцеговачког НОП одреда

[4] Црној Гори

БР. 40

ПИСМО ПЕТРА ДРАПШИНА ОД 26 МАЈА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ О ПОКРЕТУ ИТАЛИЈАНСКИХ СНАГА ПРЕМА СТОЦУ И СТАЊУ НА ПОЛОЖАЈИМА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. сл.
Дана: 26 мај 1942/16.20 часова
Положај

Драги другови,

Овде се налазе снаге I и V ударног батаљона (у јачини 150 људи). Наши положаји су на Штрбини — Крстац — Кнеж Врх — Зирову (близу Влачуге). Ове снаге су преко Вујовића, Бјелица везане са снагама II уд. батаљона, па преко Засаде до на До. Овим је опасана Дабарска Котлина.

Италијани се налазе на Трусини уздуж цесте на Требесин Хану, Стражевици — Зечак — Криви До — до жандарм.[ериске] станице. Затим једна колона иде преко Кубаша на Дрвеницу и изгледа да ће даље према Стоцу. Једна друга колона отишла је уз Хргуд. Главна колона иде цестом. Очигледно је да се крећу ка Стоцу а да прве две колоне служе као осигурање. Засада мислим да немају других претензија. Ови на Трусини и са обе стране цесте или ће се повући одласком за Столац или ће остати као осигурање у случају евентуалног продора за Билећу.

Попалили су сва села од Берковића према Поткому. Попаљено је око 12 села — тј. заселака.

Ми ћемо држати овде положај, а гледаћемо да нападнемо ове на Трусини. Учинили би то, али су са ове стране отворени према нама. Доста је велик брисани простор.

Послали смо један полубатаљон према Невесињу. Он ће се састати са 1 пролетерском. Сада је терен Лукавац — Шипачно — Југовићи такорећи слободан. Очистићемо тај терен од остатака четника и опет ћемо имати тамо нашу базу. (Основно је свде сачувати морал становништву које је јуначки поднело да му Итал.[ијани] пале куће. Засада нема опасности, али ако би

[1] Документат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2934.

5. колона тумачила онда би била опасност. Друг Павле[2] ми је рекао да ће овде доћи политичке снаге за учвршћавање војске.[3] Засада је једино слаба тачка Црна Гора.

Од Невесиња немамо извештаја. Сваку промену ћемо јавити. У току сутрашњег дана биће нам јасно да ли имају намере само да прођу за Столац.

У Даб.[арској] Котлини било је борбе. Опет се чује борба од Стоца.

Морал и расположење је одлично код партизана ударника. Имамо несаломљиву партиз. војску.

Потребан је ударницима предах, кратак одмор. Ако Итал.[ијани] не пођу према Билећи, окупићемо на простору Давидовићи — Риоца — Шипачно нашу партиз. војску за кратко логоровање. Одатле би могли поћи на извршење задатака предвиђених за Северни одред. Ако би се то догодило, онда би снаге Јуж.[ног] одреда и Ц. Г.[4] држале фронт према Ц. Г. а ми бисмо овако продирали на север.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ! СЛОБОДА НАРОДУ!

Кндт
Петар Илић

---

[2] Павле Ковачевић, замјеник политичког комесара Оперативног штаба за Херцеговину, заробљен од невесињских четника у селу Зајасен, почетком јуна 1942 год., заједно са Миром Попаром, и стријељан истог мјесеца у Невесињу.

[3] Мисли се на политичке раднике које је Оперативни штаб тражио од Врховног штаба, ради појачања политичког рада у херцеговачким јединицама.

[4] Црна Гора

BR. 41

IZVJEŠTAJ O BORBI UDARNOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA PROTIV ČETNIKA VOĐENOJ 27 MAJA 1942 GOD. U CRNOM LUGU

Iz novoformiranog Udarnog bataljona o čišćenju oko Grahova primili smo izvještaj:

Mi smo u ranu zoru 27 maja 1942 g. zaposjeli selo Peulje, ali nam je ostalo prazno prema Crnom Lugu pa su nam se tuda četnici i izvukli. Snage bataljona »Starac Vujadin« opkolile su Crni Lug. a i oni su ostavili prazno prema Peuljama, tako su četnici se koncentrisali u Crni Lug gdje su dali jak otpor, tako da smo morali na juriš uzimati kuću po kuću i bacati bombe u kuće. Naša su dva poginula iz V-e čete i jedan je ranjen iz II-e čete. Njihovih su nekoliko mrtvih, među kojima je poznati bandit Nikola Babić.

. . .

S[1]

БР. 42

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА ОД 27 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О ПРИПРЕМАМА ЗА ФОРМИРАЊЕ ТРЕЋЕ ЧЕТЕ, О СТАЊУ ИСХРАНЕ И О ПОТРЕБИ ДАВАЊА МАТЕРИЈАЛНЕ ПОМОЋИ ПОРОДИЦАМА ПОГИНУЛИХ БОРАЦА

ШТАБ
III БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“
V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА
27/V-1942.

ШТАБУ V-ОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

На штабском састанку од 25/V постављено је питање формирања III чете овог батаљона као једно од најважнијих питања.

Како се известан број сружја, које припада овом батаљону, налази у другим четама и командама, то је закључено да

[1] Stole Kovačević

се то оружје повуче у Штаб III батаљона, које ои послужило за наоружавање новоформирајуће чете.

Тако се налази 17 пушака овог батаљона при Штабу V крајиш. одреда, које треба да се одмах упути за Штаб III батаљона.

Извјештавамо вас да се 2 карабина, 3 цивилне пушке и 3 пиштоља налазе код III чете II батаљона, које су добивене на сектору III батаљона за вријеме док је наведена чета вршила појединачне акције на истом сектору. Исто тако ударни вод II батаљона заплијенио је бандитима у селу Засеоку 5 карабина, које село припада нашем сектору. То смо затражили од друга команданта II батаљона, да нам се достави то оружје.

П.митраљез, који смо ми дали у послугу у мјесецу фебруару III чети II батаљона, кад су пошли у акцију на Срб, одредио је овај штаб батаљона за арт. батерију. Тај се п.митраљез налази у III чети II батаљона.

О свему овоме ми смо извијестили другове команданта V-ог крај. одреда и команданта II батаљсна. На вама је да тражите п.митраљез од III чете преко II батаљона.

Исто тако је потребно да нам ссигурате исхрану за новоформирајућу чету нашег батаљона, која би дјеловала од Тишковца према Стожиштима, а чији би логор био око Тишковца. У том смислу требало би да имате у виду пребацивање хране за ту чету, која ће се формирати идуће седмице, и то према Цвјетнићу.

У вези са градњом магазина, бараке за Штаб, као и бараке за новоформирајућу III чету и довршењем пекаре; тражили смо од II чете II батаљона 40 кг ексера, плеха и обруча за каце. Ово ради знања, да би Штаб одреда са своје стране поспјешио ово потраживање.

У вези са запљеном која је извршена од бандитских фамилија у Тишковцу, Штаб свог батаљсна закључио је да се заплијењена стока (13 крава, 64 овце и око 50 јаради и јањади) која је достављена штабу V-ог крај. одреда раздијели тако да овај батаљон добије половину од све те стоке, будући да је та запљена изврщена на сектору III батаљона, а с друге стране што код нас постоји проблем за исхрану. Поготово сада када се Ударни батаљон налази на нашем сектору.

Исто тако заплијењсно је у Тишковцу и нешто веша, које је такођер упућено за V крај. одред. Како је код нас у томе велика оскудица (изгорјела села), тражимо да нам један дио тога веша доставите, јер на то имамо право.

У вези са неуспјелом акцијом код села Пећи, која нас је стајала тешких жртава (9 мртвих и 5 рањених), овај Штаб батаљона одлучио је да се образује једна комисија у коју би ушао и један члан [Штаба] V кр. одреда и која би испитала читав

случај. Ово зато да би се донијела што бржа и што правилнија одлука. О томе смо извијестили и друга команданта V-ог крај. одреда. Јавите нам ваше мишљење о томе.

Код нас у Штабу III батаљона биће организиран ПОБ.[1] Ово вас извјештавамо да би се узајамно могли помагати у издавању пропагандног материјала. У исто вријеме реорганизована је и обавјештајна служба код нас.

На састанку Штаба именован је за интенданта друг Никола Ђурић, а досадашњи интендант друг Славко Милијевић именован је за економа наше I чете. Такођер за замјеника политкомесара II чете III батаљона друг Урош Видовић. Како се тај друг налази у Штабу одреда као економ, то тражимо да се тај друг смјеста упути за III батаљон да прими своју нову дужност.

Друг командант одреда саопћио нам је да ће се Ударни батаљон хранити из магазина III батаљона, а с друге стране да ми претјерамо крумпир и жито за потребе Ударног батаљона. Јавите нам на вријеме о пребацивању да би ми могли правовремено пребацити за потребе Ударног батаљона. Скрените пажњу интенданту да код слања жита наведе у килограмима колико шаље.

У вези са формирањем III чете поставља се пред нас питање другова Далматинаца, који се моментано налазе на петровачком сектору ради опоравка, а за које је ријешено да ће бити пребачени на наш сектор. Ово напомињемо да се дотични не задржавају без потребе дуже него је ријешено, јер су потребни нама.

Уколико буде друга одлука у вези са њима онда да се упуте барем бољи другови, који би послужили као политичка помоћ, на наш сектор.

Извјештај о мјесечном расходу и приходу благајне, броју мртвих и рањених, као и извјештај о стању резервне муниције шаљемо посебно.

У вези са изгинулим друговима код села Пећи поставља [се пи]тање помоћи фамилијама дотичних погинулих другова, тим ви[ше што су] поједини почели зато долазити у Штаб. Из извјештаја благајне видит[е ка]ко је новчано стање III батаљона. Због тога нам одмах јавите како ћем[о п]оступити, да ли ће се дотичнима давати помоћ у новцу или натури и да ли [ми] можемо давати из наше благајне и колико. Тражимо да нам се достави по могућности формула по којој би се поступило у оваковим случајевима.

Такођер још има случајева да фамилије многих наших бораца нису осигуране (па ни фамилија друга С. Бајића) и било

[1] Партизански обавјештајни биро

је случајева да су поједини другови одлазили из наших чета само зато јер им фамилије нису осигуране. Ово је заиста срамота за саме нас и није право да поједини другови се боре док на другој страни њихове фамилије потпуно живе у неизвјесности. Обавијестите нас шта можете учинити да се те фамилије на неки начин спасу, а самим тим и морал како позадине тако и војске.

Извјештај о друговима за артиљерију и о двојици другова за везу биће посебно достављен, пошто дотични другови још нису стигли у Штаб III батаљона.

Уз другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политкомесар: **Вишић Мирослав** (М.П.) Замј. команданта: **С. Бајић**[2]

БР. 43

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОС. КРАЈИНУ ОД 27 МАЈА 1942 ГОД. О БОРБИ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ САНСКОГ МОСТА[1]

Борба се продужује. Из непријат. села Демишевци и Побрежја непријатељ је успео да унесе забуну у I бат. Ударни бат. се налази са преке стране[2] Сане и заузео је соколски дом. Ми предузимамо све да се наше снаге са ове стране споје са Удар. бат.

Највећи отпор дају легионари из болнице, има их око 200. О даљним променама известићу.

27.V.1942
8 ч. **Коста**[3]

---

[2] Симо Бајић

[1] Оригинал писан руком.
[2] На лијевој обали Сане
[3] Народни херој Коста Нађ

БР. 14

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА, АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ТОКУ МАЈА 1942 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ
III БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“
V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА
27-V-1942 год.

ШТАБУ V-ОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

МЈЕСЕЧНИ ИЗВЈЕШТАЈ

о војним и политичким акцијама од 29/IV до 27/V о. г.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

29 и 30/IV о. г. I вод I чете извиђао је непријатељске положаје на путу Плоча — Дрвар. Непријатеља нису напали, јер нису успјели поставити преко дана бусију, а преко ноћи камиони нису ишли нити је непријатељ правио покрета. Тога дана патрола I вода пронашла је један исправан карабин, 50 метака и 2 војничка казана.

1/V о. г. Снаге наше I чете (један вод) похватале су у појединим граховским селима око 20 познатих талијанаша и четничких сарадника. Главни кривци предведени су пријеком војном суду који је исте казнио смрћу и то: Ђукелић М. Милош, из села Зеба; Ћешић Божо, село Зебе, Сабљић Обрад, исто из Зеба, Скакић Перо, из Исјека, Скакић Урош, [из] Исјека, Радловић Перо и Радловић Миле, оба из села Радловића, Срез граховски. Сви именовани кажњени су казном смрти због свога издајничког рада. Поред ових наведених материјално су кажњени слиједећи: Мића И. Радловић са 2 вола, 200 кг жита и 100 кг крумпира, Радловић Ј. Давид, Радловић Милан, Радловић Л. Давид Радловић М. Шпиро, Радловић Стеван, Радловић И. Светко, Радловић М. Никола, сви из села Радловића, сви са казном по једног вола. Затим Радловић С. Перо, Радловић О. Миле, Радловић Илија, Радловић И. Миле, Радловић Никола, Радловић Перо, сви из села Радловића, са казном по једног јунца. Чешљевић Бошко из Зеба кажњен са једном четвртином вола, Крнета Алекса казном једног јунца, Радловић С. Давид из села

[1] Оригинал извјештаја је на неколико мјеста оштећен, те се неки дијелови текста нису могли реконструисати.

Радловића са једном јаловом кравом, Крнета Лазо из села Зеба са два овна, Радловић Илија из Радловића једном козом. Сви наведени кажњени су материјално зато што су стајали у вези са четничком бандом и талијанашима и потпомагали њихову политику и издајнички рад. Племић Никола из Исјека такође је због свог издајничког рада био спроведен војном пријеком суду, али је побјегао непријатељу непажњом наших патрола. Истоме је сва покретна имовина конфискована, непокретна имовина стављена привремено под контролу сеоског повјереника; сви чланови његове породице биће упућени у Грахово.

3—5 о. м. о. г. наша I чета пребачена је на сектор II батаљона истог Одреда.

30/IV—5/V о. г. наша друга чета налазила се на положају на сектору II батаљона. Акција војних није вршила. Вршена је војна обука и држани политички часови.

5/V о. г. први вод прве чете у саставу једне десетине I чете II батаљона дочекали су једну колону талијанских војника и натоварених мазги. Том приликом непријатељу је нанесен губитак од 25 мазги и 9 мртвих и 7 рањених талијанских војника. Акција у потпуности није успјела јер један дио снага I чете II батаљона није извршио задатак како треба.

Истога дана II вод наше II чете у саставу II чете II батаљона водио је борбу са талијанским снагама према Басташком Долу. Непријатељ је имао извјестан број жртава. Наши без губитака, али и без плијена.

5/V о. г. Други вод наше II чете у саставу II чете II батаљона вршио је чишћење шуме од талијанских окупатора и четничких банди. Остале снаге наше I и II чете биле су на положају.

8/V о. г. Један дио снага наше I чете извршио је напад на талијанске положаје. Непријатељ је имао губитака, али је број непознат. Наши без губитака и без плијена. Истога дана једна десетина I вода I чете напала је на непријатељски камион. Непријатељу су нанесени губици у људству. Камион је умакао захваљујући случају да је шофер остао жив. Убијено и рањено 7 Тал.[ијана].

9/V о. г. Други вод наше II чете у саставу II чете II батаљона требао је да изврши акцију на Калабино Брдо. Акција није успјела због недисциплинованости неких партизана из I батаљона, који су отворили ватру прије времена и тиме упозорили непријатеља на припремљену засједу.

12/V о. г. Један вод наше I чете заједно са једним водом I чете II батаљона напао је на путу Дрвар — Оштрељ у Грубишној Долини на колону талијанских камиона. Три талијанска су камиона оштећена а било је и жртава, само је број непознат. На нашој страни су лакше рањена два партизана из I чете II батаљона.

13/V о. г. Снаге наше II чете које се налазе на сектору II батаљона држале су тога дана свсје положаје. Истога дана једна патрола наше I чете извршила је напад на талијанску стражу и том приликом убила једног стра[жара] . . . Једна друга патрола исте чете извршила је напад на једно [непријатељско ут]врђење и убила два војника. Наши без жртава и без плијена. . . . . о. г. Јуришна чета II батаљона и један дио снага наше I чете вршио је [чишће]ње села од четничких елемената и прикупљали војну спрему. Главни кривци [при]ведени пријеком војном суду и стријељани и то: Јово Царић Петра из Пећи, јер [је] одржавао везу са четничким бандама и талијанском окупатору давао податке [о н]ашој војсци, што се је бавио шверцом, ширио лажне вијести и уопће радио против Народноослободилачке борбе; Бранко Бобић, рођен 1920, из села Пећи, што се је ставио у службу талијанског окупатора и за његов рачун шпијунирао и издавао непријатељу податке о нашој војсци; Драгица Скакић, удова из села Пећи, што је служила као курир четничкој банди, што је имала везу са познатим бандитом Урошем Билчарем и осталим четничким вођама; Зорка Скакић, Перина, рођ. 1917 у селу Печенцима, што је шпијунирала у корист четничке банде и све податке достављала о нашој војсци и то преко Ђуре Момића, познатог четничког бандита, што је служила као курир четничким бандама; Рељић Ђуро Илијин из Бороваче, рођ. 1914 год., што је шпијунирао у корист четничких банди, што је имао везу са познатим издајником Браном Богуновићем, што се бави крађом и другим криминалним пословима; Пане Мандић, стар 52 год., из села Исјека, приликом спровођење у логор наше I чете ради исљеђења, покушао је да бјежи. На позив наше патроле није хтио да стане и у бијегу је убијен. Исти је био кривац те није смио дочекати исљеђења. Током истраге установило се да је Пане Мандић био један од потајних четничких сарадника, да се у његовој кући одржавале тајне сједнице и да се дописивао и држао везе са истакнутим четничким бандитима, осим тога он је одлазио у талијанску команду иако је било забрањено. У току ових чишћења сакупљено је 8 војничких исправних карабина, 1537 метака, 8 цивилних пушака, 9 шаржера за пушкомитраљез, 3 неисправна и 2 исправна пиштоља. Од шверцера заплијењено око 170 кг соли и других мање важних ствари. Шверц се уопће успјешно сузбија.

14/V о. г. Два вода наше II чете у саставу II чете II батаљона с једним водом IV чете I батаљона извршили су напад на један талијански камион између Оштреља и Колунића. Камион је уништен, заплијењено је 3 пушке, 27 ћебади, један казан, 3 шљема, 10 бомби и мања количина муниције. Истог дана су са овим снагама нападнута 2 непријатељска логора гдје су им нанесене жртве. Наши без жртава.

16/V o. г. Једна јача патрола наше Прве чете дочекала је талијанске камионе и том приликом су убили 3 војника и оштетили камион. Истог дана наша [десетина] II чете била је у засједи у саставу II чете II батаљона на цести између Оштрења и Калабина Брда. Сачекали су два камиона па су их напали. Камиони су успјели утећи а из њих је испало два војника и три пушке. Војници су побијени, а пушке одузете и 454 метка, као и резервна цијев пушкомитраљеза и још неких ситних ствари; наши без жртава.

17/V о. г. Прва десетина I вода наше I чете у саставу са далматинским партизанима напали су на талијанско утврђење у кланцу на Криводолу. Том приликом бачене су бомбе на талијанске шаторе. Послије тога ватра се одмах отворила, непријатељ је био изненађен, чуло се јаукање и вјерује се да је било прилично жртава. Наши без губитака и без плијена. Истога дана наша II чета напустила је дотадашње логоровање и прешла у Трубар.

18/V о. г. Једна десетина наше I чете направила је засједу на непријатеља, те како непријатељ није наишао наши су се вратили без успјеха. Истог дана I вод наше II чете ишао је на засједу у Каменицу, али без успјеха.

19/V о. г. Један вод I чете извршио је напад на талијанске камионе, те како изгледа да је било жртава код непријатеља, али су непознате. Истога дана чета је ишла на засједу, али без успјеха. Наша II чета тога дана ишла је из Трубара за логор у Уилицу.

20/V о. г. Наша II чета била је у засједи у Боровачи и извршила је напад на један талијански камион. Том приликом заробљен је један талијански војник са пушком и 180 метака. Како изгледа да је било још мртвих у камиону. Наши без жртава.

21/V о. г. Наша I и II чета вршиле су извиђања и држани часови по распореду.

22/V о. г. Наша Друга чета била је у засједи у селу Ивановићима и изнад самих Пећи. Чета је била у засједи до подне. Послије подне кретали су камиони из Грахова за Дрвар и то у првој партији 13, а мало касније 17, што се у међувремену састало 30 камиона, који су дјелимично били пуни Талијана, а неки четника. Број четника био је око 110, а Талијана је непознато. Борба је морала бити примљена усљед рђавог терена за повлачење и том приликом погинуло је наших 9 другова и пет рањено, два мало теже и три лакше. Код непријатеља било је жртава али су непознате. У тој борби наши су изгубили један пушкомитраљез и пет пушака, а добили су једну талијанску пушку и 127 метака.

23/V о. г. Наша II чета је копала мртве и држала стражу док су погинули укопати. Истог дана увече један дио ове чете исјекао је и поништио телеграф. штанге у дужини од 3 до 4 км. Те исте ноћи су се пребацили у логор Јадовник.

26/V o. г. Једна десетина наше I чете напала је Талијане када су напуштали положај у Оштрељу и нанијела им губитке, али су непознати. Остали од ове чете штитили су Црљивицу да је Талијани не би палили. Све дане од 22 до 27 ова чета била је на бусији, али без успјеха.

ПОЛИТИЧКИ РАД. Стање у нашим четама се поправља иза моментане [кризе која је] настала у вези са стријељањима, пошто су појединци борци били родбин[ски везани] са стријељанима. Радио-вијести, „Крајишки партизан" и остали пропагандист[ички] материјал читани су и обрађивани. У четама се чита свакодневно и одржавај[у по]литички часови, те исто тако и неписмени.[2] На часовима се обрађују реферати .... „Црвена армија", „Свесловенски конгрес", „О Комунистичкој партији, као и њезиној улози у данашњој борби" итд. У четама се учи „Питања и одговори".[3] У исто вр[ије]ме у слободним часовима врши се културни рад, такође појачава се омладински [рад]. У том смислу је нешто слабија II чета од I чете.

У позадини одржано је неколико конференција у селима: Горњи [Тиш]ковац, Доњи Тишковац и Засеок, на којима су изнесени циљеви наше Народноослободилачке борбе и издајничка улога четника. У Доњем Тишковцу успостављен је нар. ослободилачки одбор, а у Горњем Тишковцу изабран је за сада повјереник. Омладина из појединих граховских села (и мушка и женска) присуствовала је конференцији која је одржана на Тичеву. Број ове омладине из ових села био је око 200. Такође овоме збору присуствовала је и омладина из Тичева. Овај збор одржан је 25 маја о. г.

Наша позадина све се више одазива нашој Народноослободилачкој борби.

ВЕЗЕ. Одржавамо редовно са нашим четама, са штабом батаљона „Старац Вујадин", са штабом батаљона „Будућност", са новооснованим Ударним батаљоном.

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ. У четама, како у I тако и у II чети, имаде чеше[4], а један дио имаде и прехлађених.

СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА. Преко наше шпијунаже дознало се да је један дио четника из Грахова ишао у борбу против партизана у Голубићу, а већина је отказала и није хтјела да чује за Ђујићева наређења. Ових дана су се Талијани повлачили у великом броју према Грахову и Книну. Такође исто се један већи дио муслимана повукао заједно са Талијанима из Петровца. Наш

[2] Мисли се на рад у јединицама на описмењивању неписмених бораца.

[3] У облику питања и одговора обрађена најосновнија политичка и идеолошка питања која је требало да зна сваки борац.

[4] Сврaб

Ударни батаљон је успио да разоружа у селу Пеуљама четнике и том приликом су и неке стријељали. Талијанске снаге у Грахову сада су нам непознате пошто ово струјање и повлачење не може се тачно оцијенити.

Са другарским борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба,
Бр. Видовић

Замј. команданта,
С. Бајић[5]

(М.П.)

BR. 45

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD MAJA 1942 GOD. OBAVJEŠTAJNOM BIROU PRI OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O OSLOBOĐENJU BOS. PETROVCA

OBAVJEŠTAJNOM BIROU PRI OPERATIVNOM ŠTABU B. K.

Izvještavamo Vas da je okupator 25 o.m. pod pritiskom naših snaga napustio Bos. Petrovac, gdje smo ga pošteno ispratili do Drvara gdje je imao dosta mrtvih i ranjenih. Sa okupatorom su krenule ustaše sa svojim porodicama kao i ono nekoliko četnika. Sva ova svita spustila se je u Drvar.

Naše snage su odmah ušle u Bos. Petrovac gdje su zatekle nešto hrvatske vojske kao i nekoliko žandara, zaplijenili smo oko 100 kom. pušaka, 40 pištolja, oko 5000 metaka i mnogo drugog ratnog materijala, samog vojničkog veša našli smo šesnaest stotina pari.

Interesantno je napomenuti da nakon punih 10 mjeseci borbe oko Petrovca, gdje su Pavelić i talijanske crne košulje imale na stotine i stotine mrtvih, ipak su naše partizanske čete dočekane sa cvijećem i obasipane od mladih muslimanki koje su bile radosne našem dolasku govoreći:

»Kako vi odoste iz Petrovca, od tada mi pite nikad nismo jele.«

Svi su izgledi da će zajednička svita ubrzo napustiti Drvar. Ali ćemo se pobrinuti da ih pošteno ispratimo, da bi imali šta ispričati svome »Dučeu«. — Toliko smo ih udesili da jedan kamion, ili više kad kreću cestom, onda im mora jedna četa ići pred kamionima,

[5] Симо Бајић

a jedna za kamionima, dok dvije idu s desne i lijeve strane, ali i pored takve pratnje često im lete u zrak.

Sa drugarskim borbenim pozdravom vas pozdravljamo

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar:
Jovo Pavić

Z. Politkomesar:
N. Kotle

(M.P.)[1]

БР. 46

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 МАЈА 1942 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ БАТАЉОНА О ЛИКВИДАЦИЈИ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ У ПЕУЉАМА, ГРКОВЦИМА И ЦРНОМ ЛУГУ

ШТАБ
V КРАЈИШ. НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.
Дне 30/V 1942 г.

ЗАМЈЕНИКУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГУ
МАТЕРИЋУ ИЛИЈИ

Примили смо Твој извјештај од 29 маја и одговарамо Ти сљедеће:

Сигурно си чуо да је четничка банда у селу Пеуљама, Грковцима и Црном Лугу ликвидирана и да су наши заробили 60 карабина, 1 теш. митраљез и 2 пуш. митраљеза, убили у борби 20 четника и на збору пред народом стријељали 20 истакнутих четника и Дражиног агента наредника Николу Бабића. Са овом акцијом прокрчен је пут до Динарско-далматинског одреда и пресјечена веза између четника III К.Н.О.П.О. и четника из Книнске крајине.[1]

По извештају са Каменице, талијанске снаге стално напуштају Дрвар и извозе материјал с камионима. На Каменици

[1] Okrugli štambilj: Štab V krajiš. narodnooslobodilačkog partizanskog odreda

[1] Мисли се на четничке групе које су дјеловале на терену Трећег крајишког НОП одреда и Книнске крајине. Ову акцију су извели Ударни батаљон и батаљон „Старац Вујадин" Петог крајишког одреда. Види док. бр. 41.

се налазе II и IV чета II батаљона, па уколико буде потребно тамо, — може се једна добити или замијенити за Ударну чету. Писаћемо другу Дошену[2] поводом овог твог писма и ријешићемо питање политичког комесара за Ударну чету и извијестити батаљон.

Те чете формирај и пробери и узми најбоље другове а болесне, слабе и недисциплиноване све отпустити и замијенити их са бољим. Другове који се приме у партизане треба заклети и званично увести у партизанску војску.

Уколико буде неке новости бићете обавијештени.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаба,
Јово Павић

з. п. комесара,
Н. Котле

БР. 47

ПИСМО ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 31 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ПРИИРЕМАМА ИТАЛИЈАНСКИХ ОКУПАТОРА ЗА ЕВАКУАЦИЈУ ДРВАРА, О ПОТРЕБИ МЕЂУСОБНЕ ПОМОЋИ У ОРУЖЈУ И О ЧИШЋЕЊУ ЧЕТНИЧКИХ УПОРИШТА У ПЕУЉАМА, ГРКОВЦИМА И ЦРНОМ ЛУГУ

[ШТАБ]
[V КРАЈ. НАР]ОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
[ПАРТ]ИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. Службено
Дне 31 маја 1942 г.

ШТАБУ I КРАЈИШКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

Прије неколико дана тражили смо од тога штаба артиљериски двоглед, па нам по том питању нисте ништа одговорили и не знамо хоћете ли моћи двоглед дати за наш одред. Наглашавамо да нам је исти јако потребан и немамо ни једног бољег двогледа који би могао служити за извиђање и давање елемената код топа. Такође смо тражили да нам даднете гранате од топа 75 мм које вама не служе јер немате топа тога калибра, па вас молимо да нас одмах извијестите по тој ствари што прије, јер ћемо можда артиљерију брзо ставити у дејство.

[2] Илија Дошен, тада политички комесар Петог крајишког одреда

Јављају нам другови из Далматинско-динарског одреда да имају доста свјесних другова који би жељели да приме оружје а њихов одред не може да их прими у свој одред пошто слабо стоје са животним намирницама; питају: уколико који одред нема добрих и свјесних партизана, они би могли послати из Далмације другове који би жељели примити оружје и ступити у партизанске јединице. Зато је потребно да извијестите овај штаб хоћете ли требати другова који желе да приме оружје, те да би могли извијестити Далматински одред.

Извијестили смо вас да су Талијани напустили Петровац, а сада се евакуишу из Дрвара и по свим изгледима могли би ових дана напустити и Дрвар. Како смо обавијештени, трговци из Дрвара већ су све своје ствари спаковали за одлазак, а четници из Дрвара су напустили град и повукли се [у] Грахово.

Наш Ударни батаљон очистио је четничко упориште у селу Пеуљама, Грковцима и Црном Лугу и том акцијом заробио 60 пушака, 1 тешки митраљез, 2 пушкомитраљеза и још нешто спреме. Заробљено је 20 живих четника, а у борби је убијено око 20, међу којима је убијен и један Дражин официр, бивши наредник југословенске жандармерије Никола Бабић.[1] Други четници који су били у сусједним селима и када су чули за тај случај побјегли су у шуму и послије неколико дана почели су се враћати натраг у село и предавати оружје нашим јединицама. Стање на овом сектору нагло се поправља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаба,
Јово Павић

Пол. комесар и командант,
на терену

БР. 48

ПЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 31 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА И УСТАША НА РИБНИКУ И БУСИЈАМА[1]

ШТАБУ I КР. ОДРЕДА

29/V. 42. око 200 четника на челу са Дреновићем, П. Васићем, Т. Кривокућом и са једном сатнијом усташа и минобацачем напали су у неколико праваца на Рибник и Бусије. У борби

[1] Опширније о овоме види док. бр. 41.

[1] Оригинал писан руком.

која је трајала све до 30/V увече наше су их чете успјеле задржати и одбити. Неколико пута навађивали су преко моста у Рибник. Имали су неколико мртвих и више рањених. Муницију не штеде. Наша су двојица рањена. Наше три чете давале су им отпор. Партизани су се добро држали, нарочито наша Ударна чета. Само су остали без муниције. Банда је имала намјеру да разоружа овај батаљон (и да уђе у Кључ) и у ту сврху повела је са собом већи број ненаоружаних сељака. Слали су нам и „ултиматум". И данас, 31/V 42, њихов бацач туче са Клокотовца (цеста Кључ — Мркоњић) нашу III чету, која држи и положаје према Кључу. Ноћас (30 - 31/V) стигле су двије чете из I бат. V кр. одреда у Рибник са Зорићем.[2] Одлучили смо да са овим снагама (и наше 2 чете) продремо до бригаде, како нам је писао и друт Коста.[3]

Тражио сам већ пар пута од батаљона „П. Шкундрић" бацач који им лежи већ толико дана беспослен. Они одбијају увијек због неких важних наређења од вас. Чини ми се да је то једно апсолутно неразумијевање од стране њих. Они праве план напада на С. Мост, а што ће им, уколико ми попустимо, четници доћи иза леђа — то није ништа.

Обзиром да су снаге којима располажемо доста слабе, не можемо ићи према Шолаји и батаљону „Пелагић", јер не знамо уопће какво је стање Шолајиног батаљона, а саобраћај Јајце — Мркоњић је нормалан. Зато не можемо тамо.—

Ја сам позвао и I чету I бат. „П. Ш."[4] у Рибник у вези са овом ситуацијом и у вези нашег продирања према бригади.

СМРТ Ф. — СЛ. НАРОДУ!

31/V.42. у 16 ч.

Политкомесар III батаљона
Морача[5]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н. О. П. О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 58/42
ОД 2. VI. 1942

---

[2] Милан Зорић
[3] Коста Нађ
[4] „Петар Шкундрић"
[5] Петар Морача

BR. 49

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG ODREDA OD 31 MAJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O RASPOREDU ČETA, NAORUŽANJU, ZDRAVSTVENOM STANJU I ISHRANI BORACA

ŠTAB
I BATALJONA V KRAJ. N. O.
PARTIZ. ODREDA
Broj 127
Dne 31-V. 1942 g

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA

Negdje u šumi

Šaljemo Vam četrnaestodnevni izvještaj o stanju oružja, ljudstva, zdravlja i hrane.

I) Naša I četa nalazi se još uvijek u Udarnom bataljonu u akcijama protiv četnika. II četa držala je sa vodom cestu Petrovac — Krupa, I vod je bio u Smoljani i jedan dio u Driniću. III četa držala je cestu Petrovac — Bravsko i Kolunić — Oštrelj, IV četa držala je cestu Petrovac — Bihać i Petrovac — Oštrelj, V četa držala je cestu Petrovać — Krupa. Formirana je udarna četa i nalazi se u Suvaji. II i III četa otišle su na zadatak prema Ključu. IV četa krenula je na zadatak prema Bihaću, a V četa prema Grahovu.

II) Naoružanje: Prilikom zauzimanja Petrovca dobiveno je više pušaka za koje nemamo još tačan broj. Raniji broj: pušaka 469, jugoslovenskih mitraljeza 21, italijanska 2 p. mitraljeza i 1 p. mitraljez tipa »šoša«, kao i 3 teška mitraljeza.

III) Zdravstveno stanje: Stanje kod partizana je dobro, samo ima znatan broj oboljelih od češe[1] i po koji od malarije. Nova bolnica će biti skoro dogotovljena.

IV) Ishrana: U četama se pojavljuje nedostatak masti i pasulja, a sva ostala ishrana je odlična.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Milan Čup

[1] Svrab

БР. 51

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОС. КРАЈИНУ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИЧКО-УСТАШКО-ДОМОБРАНСКИХ СНАГА ВОЂЕНИМ 28 И 29 МАЈА 1942 ГОДИНЕ

ШТАБ
1. КРАЈИШКЕ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
1. јуна 1942. године

Другарском

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д. В.

за Бос. Крајину

Достављамо редовни извјештај од 21.V.—31.V.1942. г.

Прилаже се бројно стање људства, оружја, муниције, коморе и војне спреме.[1]

Наше снаге заузеле су положај изнад Бронзаног Мајдана до Јашикове Воде. Мањих чаркања са непријатељем било је у овом периоду. До веће борбе дошло је 28.V. о.г. у 11 сати, непријатељ је напао на положаје 3. батаљона, а дјелимично и 4-ог, у јачини од 1500 четника, усташа, домобрана, легионара и Кватерникове гарде са црвеним капама. Борба је почела у 11 сати прије подне и трајала је до 7 сати увече, а била је врло жестока.

Наши храбри борци дочекали су својом храброшћу непријатеља и натјерали га у дивље бјекство. Али како су терени незгодни за противнападе, плијена није било много. Непријатељ је имао најмање 25 мртвих и много рањених, тако да су колима одвлачили мртве и рањене и то у највећој журби. Заробљен је један жив четник.

Наши губици су: 3-ћи батаљон имао је 2 рањена друга, дан раније рањен је још један друг. У 4-том батаљону 2 су друга лакше рањена, а један друг је погинуо од мине, дакле у свему су наши губици 5 рањених и један погинуо. 3-ћа чета III батаљона на десном крилу према Бронзаном Мајдану водила је цијели дан борбу са четницима, који су покушавали заћи нашим снагама с десног бока. Били су одбијени и натјерани у бјекство.

Према прикупљеним подацима непријатељ је имао намјеру на генерално чишћење овог терена. Сва војска је јучер изишла

[1] Види док. бр. 52.

из Бање Луке на ове терене. Синоћ око 17 часова непријатељу је стигао и други топ на положај Бранковац, одакле је тукао брзом паљбом. Никакове нам штете нијесу нанијели. Око Бранковца и Лукеића непријатељ се јако учврстио, и са тих положаја се сада брани.

Дана 29.V. о.г. око 2 сата послије пола ноћи непријатељ је отворио баражну јаку ватру из свих аутоматских оруђа, топова, бацача мина, митраљеза и пушака бојећи се напада од наше стране. Наше снаге нијесу уопште отварале ватру већ су само биле спремне дочекати непријатеља.

Током борби један авион, за којега цијенимо да је непријатељски, тукао је и самог непријатеља. Исто тако примијетили смо да је њихов бацач бацио једну мину међу своје војнике и убио 4 војника. Наши бацачи добро су дејствовали и избацили су 13 мина на непријатеља, тако да нам остаје још 31 мина. Потребно је, ако се може, набавити још муниције за минобацаче. Непријатељ поново држи своје старе положаје.

Дана 29.V. о.г. погинуо је несретним случајем замјеник политичког комесара 3. чете III батаљона друг КЕСАР ПЕТАР, члан КПЈ и секретар четне јединице. Друг КЕСАР ишао је по своје ствари у једну кућу која је била ван положаја и кад се вратио натраг, примијетио је једног партизана у шуми којег је позвао на предају не препознавши га. Како се овај није предао, пуцао је друг КЕСАР и ранио га, и повлачио се натраг. Остали партизани, не препознавши њега, отворили су ватру и убили га.

Бригада се снабдијева са свим потребним стварима.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара:
Сава[2]

Замј. команданта:
Тодоровић[3]

---

[2] Сава Кесар
[3] Народни херој Војо Тодоровић

BR. 52

BROJNI PREGLED LJUDSTVA, ORUŽJA I OPREME PRVE KRAJIŠKE NOP UDARNE BRIGADE NA DAN 1 JUNA 1942 GODINE[1]

B R O J N I

partizana, oružja, municije, komore i vojne spreme

KOJA JEDINICA?	Broj partizana	ORUŽJE I MUNICIJA														
		Bacača mina	Granata za b.	Teški mitralj.	Metaka za t. m.	Puškomitralj.	Metaka za p. m.	Pušaka	Pušč. municije	Revolvera	Rev. metaka	Bombi	Noževa	Opasača	Fišeklija
Štab brigade:	7	—	—	—	—	—	—	7	350	5	100	9	7	7	7
1 bataljon:	246	—	—	—	—	20	3790	220	12293	28	142	148	117	245	215
2 bataljon:	269	—	—	—	—	14	3340	254	16641	9	78	90	164	238	221
3 bataljon:	255	—	—	—	—	27	5400	225	13089	16	222	160	209	225	225
4 bataljon:	293	—	—	1	500	12	3040	261	15935	28	155	216	226	267	347
Četa pratećih oruđa:	74	3	31	4	4900	—	—	45	1803	6	20	24	25	36	29
Vod za vezu:	42	—	—	—	—	1	180	41	3210	2	17	26	40	41	41
UKUPNO:	1186	3	31	5	5400	74	15.750	1053	63.321	94	734	673	788	1059	1085

[1] Original dokumenta pisan rukom.

P R E G L E D

1. krajiške N.O.P. udarne brigade:

KOMORA			VOJNA SPREMA											VEŠA:		PRIMEDBE.
Konja	Samara	Kazana	Šinjela	Koporana	Čakšira	Uvijača	Cipela	Kapa	Šator. krila	Čebadi	Torbica	Porcija	Čuturica	Gaće	Košulja	
—	—	—	—	7	7	4	7	4	5	3	3	4	5	5	7	
—	—	—	70	129	132	99	100	146	30	7	112	142	45	12	249	
—	—	—	127	180	172	102	115	156	25	2	193	133	33	29	264	
—	—	—	83	234	233	218	255	9	75	5	211	215	174	—	255	
—	—	—	54	212	218	176	242	242	9	8	189	94	24	255	334	
10	7	—	22	40	60	50	37	2	5	4	29	22	8	28	31	
—	—	—	14	29	39	31	40	14	3	—	34	37	24	—	34	
10	7	—	370	831	861	680	796	573	152	29	771	647	313	329	1174	

1 juna 1942 god.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. po. komesara:
Sava[2]

[2] Sava Kesar

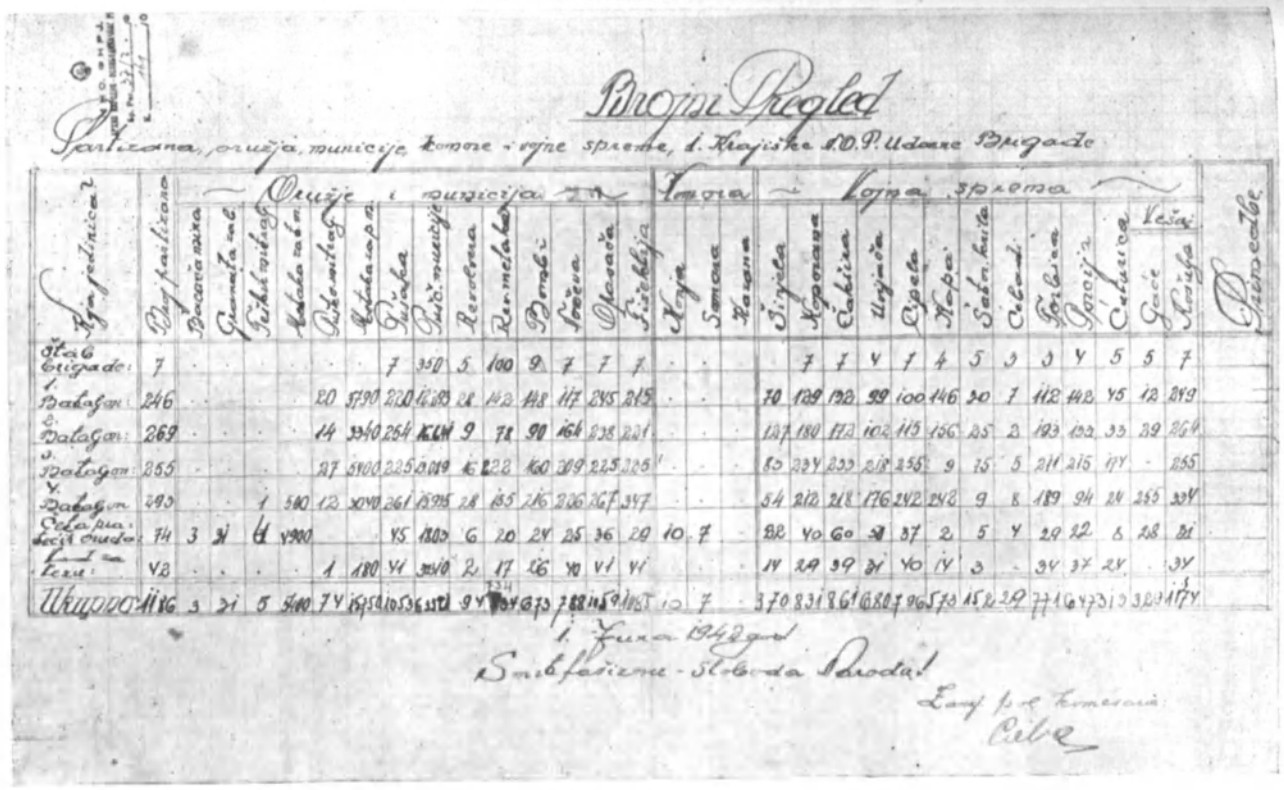

Broj pri Pregled

Partizana, oružja, municije, konjske i vojne spreme, 1. Krajiške N.O.P. Udarne Brigade

Kojednica?	Broj partizana	Oružje i municija: Bacači mina	Puškomitraljezi	Puške samokrovke	Puške repetirke	Karabin sa bajonetom	Puške	Puškomitraljezi	Revolveri	Ručne bombe	Bombe	Mine	Municija	Konjska sprema: Konja	Samara	Kaputa	Vojna sprema: Sijekla	Kopanja	Čakirina	Urjanča	Ojača	Kapa	Šatorska krila	Čebadi	Torbica	Pojasa	Čakširca	Vešaj: Gaće	Košulja	Primedbe
Štab Brigade:	7							7	350	5	100	9	7	7	7					7	7	4	1	4	5	3	3	4	5	5	7	
I. Bataljon:	246					20	5790	220	4285	28	142	148	117	245	245					70	139	132	99	100	146	20	7	112	142	45	12	249	
II. Bataljon:	269					14	3940	254	KLM	9	78	90	164	238	221					127	180	172	102	113	156	25	2	193	132	33	39	264	
III. Bataljon:	255					27	5100	225	3819	15	122	160	309	225	225					85	234	233	218	255	9	25	5	211	215	117	-	255	
IV. Bataljon:	293			1	560	12	2040	261	4395	28	185	216	236	267	347					54	212	218	176	242	242	9	8	189	94	24	255	334	
Sekcija oružja:	74	3	21	4	1900			45	1803	6	20	24	25	36	29	10	7			82	40	60	28	37	2	5	4	29	22	6	28	21	
Štab za Srez:	42					1	180	41	3540	2	17	26	40	41	41					14	29	39	21	40	14	3	-	34	37	24	-	34	
Ukupno:	1186	3	21	5	2460	74	16950	1053	17378	94	734	873	1088	1159	1085	10	7			370	831	861	680	796	570	152	29	771	647	313	320	1179	

1. Juna 1942 god

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Ženy pri komandi

Ciba

Фотокопија документа бр. 52

ничким—чаршијским олошом, трговцима и чиновницима. Наше снаге распоређене су на бусије за што бољи испраћај.[1]

Жале нам се неки другови из Тишковца да им Ваша патрола на Калдрми одузимље со коју гоне уз пропутницу нашег батаљона да размијене у Мартин Броду за жито код Економског одбора за размјену добара.[2] Вама је познато да фамилије наших бораца из Тишковца гладују већ више мјесеци и ми им нисмо могли помоћи на други начин већ једино да им изађемо у сусрет да дозволимо да смију под контролом нашег батаљона да код Економског одбора могу да размијене со за жито које би им замјењивали људи из оних крајева гдје нема соли и могу да одвоје коју килу жита и даду за со. Молимо Вас да издате наређење Вашим патролама да такве ствари више не чине и да се одузета со поврати фамилијама из Тишковца, јер то су фамилије наших бораца и не би било много смисла правити им такве неугодности и од биједе правити још већу. Не треба заборављати да су наши интереси исти и да једни другима морамо правити уступке ако то већ потреба изискује.

Обавијештени смо да је наша једна чета уништила један талијански тенк са нагазном мином на цести Дрвар — Грахово.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаба,
Јово Павић

Командант и пол. ком.
на терену

(М. П.)

---

[1] Тих дана (крајем маја 1942 год.) Бихаћка чета Првог крајишког НОП одреда оборила је један непријатељски авион у близини Рипча.

[2] На слободној територији вршена је замјена економских добара (углавном намирница) путем трампе. Ово је било потребно зато што су поједини крајеви, нарочито они пасивнији, оскудијевали у житу и другим пољопривредним производима. Посебан проблем претстављала је набавка соли. Ова размјена је вршена преко економских одбора за размјену добара, који су у ту сврху формирани у неким селима.

БР. 55

САОПШТЕЊЕ ПАРТИЗАНСКОГ ОБАВЈЕШТАЈНОГ БИРОА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУНА 1942 ГОД. О УСТАШКО-ЧЕТНИЧКОМ СПОРАЗУМУ ЗА БОРБУ ПРОТИВ ПАРТИЗАНА[1]

Прешис

ИЗДАЈНИЧКЕ ЧЕТНИЧКЕ „ВОЂЕ“ У СЛУЖБИ КРВАВОГ ПАВЕЛИЋА — У БАЊОЈ ЛУЦИ ПОТПИСАН ЈЕ УСТАШКО-ЧЕТНИЧКИ СПОРАЗУМ О ЗАЈЕДНИЧКОЈ БОРБИ ПРОТИВ ПАРТИЗАНА И НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ УСТАНКА — НАЈСРАМНИЈА ИЗДАЈА НАРОДА КОЈУ ЈЕ ИКАДА УПАМТИЛА БОС. КРАЈИНА

Примили смо писмо из Бања Луке у коме нам један наш пријатељ јавља о посјети издајничких четничких „вођа“ код своје крваве усташке браће и о споразуму који је том приликом потписан између усташких и четничких бандита против партизана и народно-ослободилачког устанка. То писмо гласи:

Половином мјесеца маја појавила су се два четника са бијелим заставама према Горњем Шехеру и тражила да њихове „вође“ буду примљене код заповједника II Зборног подручја „племенитог“ Брозовића ради преговора. Заповједништво Павелићеве војске прихватило је ту понуду и смјеста је тамо упућен „генералштабни бојник“ Перовић који је са том двојицом четника уговорио долазак њихових разбојничких „вођа“. У најлуксузнијим усташким аутомобилима издајничке четничке хуље провезле су се наоружане бањалучким улицама до заповједништва (до бивше Банске управе). Ту их је чекао усташки стожерник Бељан (онај злогласни крволок који је поклао око 2 и по хиљаде српских жена и дјеце само у селу Мотикама, Шарговцу и Дракулићу), затим она дебела, крвожедна усташка мрцина Блаж Гутић, те равнатељ полиције Дражић и Павелићев велики жупан Гвоздић. Ту су ти усташки пси и крволоци започели преговоре са својом браћом по злочинима са српским усташама—четницима, са пијаним учом и самозваним „бригадним генералом“ Урошем Дреновићем, са талијанским агентом и Недићевим официром Вукашином Марчетићем, те са бившим југословенским наредником, познатим издајицом Јовом Мишићем који се до недавно крио под петокраком звијездом.

По завршеној конференцији, која је трајала око 5 сати, усташки стожерник Бељан, заповједник „племенити“ Брозовић

[1] Примјерак саопштења који је Редакција пронашла умножен је на гештетнеру.

и велики жупан Гвоздић отпутовали су аутом преко Градишке за Загреб на реферат Павелићу. А за четничке пијандуре који су недавно поклали и попалили муслиманско село Град код Мркоњића и хрватско село Присјеку с ону страну Вроаса код Бочца, приређено је у хотелу „Босни" чашћавање и пијанчење у друштву усташких гадова. Други дан вратили су се усташки претставници са свога пута на реферат Анти у Загребу. Четничке пијандуре и разбојници провели су с њима три дана у пијанчењу и ковању нових злочина. Усташко-полициска стража одавала им је за то вријеме усташку почаст пред хотелом „Босна". Трећег дана одржана је поновна конференција и пред вечер потписан је с обје стране споразум о заједничкој борби усташко-четничких бандита против народног устанка за слободу.

У првом члану тог срамног споразума најгорих српских и хрватских изрода каже се да ови четнички бандити у име разбијене бивше југословенске војске као претставници власти на територији између Бање Луке, Мркоњића, Кључа и Бронзаног Мајдана са претставницима Павелићеве „Независне Државе", заповједником Брозовићем, великим жупаном. Гвоздићем и усташким стожерником Бељаном, уговорно признају ВРХОВНИШТВО „НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ ХРВАТСКЕ" на томе подручју и закључују заједничку борбу против партизана и комуниста.

Тако је крволок Павелић, који је у међувремену и сам водио преговоре са својим издајничким братом, са српском генералском издајицом Недићем, одобрио да и његови усташки пси на Крајини склопе савез са шугавим издајничким четничким псима и да отпочну заједничку отворену борбу против Народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске, а за спас фашистичке хајдучије. На основу склопљеног споразума четничким хуљама одобрено је од стране усташких бандита давање оружја, а дата им је и муниција и бацачи мина. Свакој усташкој и домобранској јединици додијељено је неколико четника водича.

Заједнички удар Павелићевих и Дреновићевих разбојника на партизанске снаге у Пискавици био је уствари прва акција удружених народних изрода послије њиховог бањалучког споразума. Том приликом погинуло је 18 четника мртвоглаваша. Рањени четници у тој као и у каснијим борбама против партизана лијече се данас у бањалучким усташким болницама.

Три дана послије потписа усташко-четничког споразума стигли су у Бању Луку назови четничке „вође" са сектора према Јошавци и Котор Варошу: Максим Тешић, бивши Јерезин посланик, и Давидовић звани „Бало" (син Саве Кавеције, познати коцкар и питомац Црне куће у оно вријеме када су ста-

новнике те куће сачињавали највећим дијелом криминалци). Те вечери по њиховом доласку у Бању Луку, „Бало“ је лумповао са Блажом Гутићем, са шефом полиције Дражићем и са још неким усташама из такозване Припремне бојне у хотел Паласу.

Наоружани четници шетају се данас слободно бањалучким улицама и трговима који носе имена Хитлера, Павелића, Кватерника, Будака, Гутића и осталих народних крвника. Становништво их гледа са презиром. Усташе с њима пијанче, смију им се иза леђа и говоре: добро су нам дошли за борбу против партизана.

Откако усташе и четници иду руку под руку још је веће незадовољство завладало међу Муслиманима. У том споразуму српских и хрватских изрода који су скривили толике муслиманске несреће и који непрестано распирују братоубилачку мржњу међу нашим народима, Муслимани виде нову и још крвавију завјеру против себе и свега пгго је муслиманско. У редовима Муслимана завладало је још веће огорчење и против оних муслиманских изрода који су од првих дана ступили у усташку и окупаторску службу и својим крвавим злочинима допринијели да наша Босна прође кроз толику међусобно проливену братску крв.

Откако четници мртвоглаваши заједно са Павелићевом војском и усташама полазе у борбу против партизана, отада је незадовољство и у редовима хрватских домобрана и свих хрватских родољуба све веће и веће. Откако се Павелић и његови џелати удружише са оном бандом која је кроз 20 и више година у старој Југославији подржавала све протународне владавине и чинила највеће зулуме над хрватским народом, отада сваком хрватском родољубу постаје јасно ко је Павелић и каквим он путем води поробљену и опљачкану Хрватску. Хрватски домобрани све мање су спремни да бране својим животима и својом крвљу злочиначке интересе окупатора и његовог слуге Павелића. Тако је код нас разоружана једна сатнија Бјеловарчана из бојне са Лауша, јер је одбила да заједно са четничким бандитима иде у борбу против партизана. Те честите домобране разоружали су Павелићеви жандари и затворили их у Кастел.

Ослобођење Приједора[2] изазвало је велику панику међу усташким гадовима у Бањој Луци. Та гамад увиђа данас да су сасвим блиски дани када треба њиховим злочиначким главама окајати сва она крвава и невиђена насиља почињена над српским народом и над најбољим синовима Хрвата и Муслимана. Послије крваве бјежаније Шваба и Талијана, који су доста костију посијали по нашим крајишким џестама, послије толико

[2] Приједор је ослобођен 16 маја 1942 године. Детаљније о томе види у док. бр. 19.

јалових покушаја окупатора и усташа да униште наше јуначке партизане, данас постаје јасно усташким злотворима да их ни њихов најновији ортаклук са српским усташама — четницима неће као ни четнике спасити од неумољивог народног суда.

Одмах након пада Приједора, тог жалосног Павелићевог Алказара, Виктор Гутић, та крвожедна усташка звијер, дојурио је из Карловца да покуша спасити усташку пљачку. Није давно од оног времена када је тај хрватски изрод и србождер јавно пјевао: „Друмови ће пожељет' Србаља, ал' Србаља више бити неће!" А десило се, ето, да се сада у истом фашистичком и крвавом колу нађоше усташке звијери и Гутић и остали са највећим српским изродима, са четничким хрватождерима и муслиманождерима, нађоше се у истом побјешњелом и устрављеном колу сви народни издајице и изроди које данас народ дочекује по друмовима и туче их будаком и колцима по њиховим злочиначким тиквама. Друмови ће пожељет' усташа и четника, ал' ни једних ни других скоро бити неће!

Вијест о паду Приједора и, скоро послије тога, Бос. Петровца проширила се муњевитом брзином кроз Бању Луку. Прелаз хрватских авијатичара са два Павелићева авиона на страну партизана изазвао је праву панику и још више продубио неповјерење које већ одавна постоји код усташа према домобранима. Становништво увиђа да је партизанска војска из дана у дан све јача и да она данас са лакоћом осваја и ослобађа град за градом. Нестаје једне по једне куле окупаторског и усташког насиља, бјеже талијанске црне кошуље под ватром народних осветника — партизана, свака усташко-четничка „офанзива" бива разбијена. Крајишка војска слободе пошла је путем одлучног чишћења читаве Крајине од окупатора и његових слугу. Поновно се све више стеже обруч блокаде и око Бање Луке, који су привремено биле пробиле усташке банде помоћу четника и њихове издаје. Не преостаје Павелићу и Гутићу ништа друго него да већ и сада прогласе и саму Бању Луку Алказаром и да је тако препусте њеној судбини.

Виктор Гутић и Асим Целић, усташки ага и субаша, та два најзлогласнија џелата под чијим је крвавим ножем издахнуло толико српских живота на Крајини, организују већ сада Алказарску одбрану, стварају некакву бојну грађана која би требало да спаси оно што више не могу спасити ни Швабе ни Талијани.

На сликама које вам прилажем у мом писму и које би требали извјесити негдје на јавном мјесту у слободном Приједору да их народ види, на тим сликама види се пијана четничка издајица — учо Урош Дреновић, виде се српски изроди Марчетић и Мишић и још некакав њихов командир окружени усташким гадовима и шпијунима. На једној од тих слика сједи та одвратна

брадата српска издајица Урош Дреновић уз самог усташког стрвинара Асима Ћелића, који је по Гутићевом наређењу клао и убијао, потоцима пролијевао српску крв, који је убио и самог владику Платона, попа Суботића, Душана Бранковића, Симу Марјанца и толике друге Србе које су усташки камиони извлачили ноћу из Црне куће и одводили у сигурну смрт.

Другови, завршавам ово писмо. Други пут више. Знајте да све поштено и родољубиво у овом осрамоћеном граду једва чека да ви дођете. Сви ми једва чекамо да дође крај овим крвавим слугиним слугама, да се закрене врат овим удруженим усташко-четничким стрвинарима, да и Бања Лука доживи судбину Приједора, судбину толико жељеног и сањаног ослобођења. Напред, браћо, у борбу, а и ми ћемо вас помоћи. Павелићеви Алказари на Крајини већ одавно су постали гњиле крушке! Побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Бања Лука, крајем маја 1942 г.

(Прештампано из Крајишких Партизанских Новина, које излазе у Приједору — бр. 19 од сриједе 3 јуна 1942 године)

СРАМНИ ДОКУМЕНАТ ЧЕТНИЧКЕ ИЗДАЈЕ У МРКОЊИЋ ГРАДУ

Усташко-четничком споразуму у Бањој Луци претходио је споразум у граду Мркоњићу. Наша I Крајишка народно-ослободилачка партизанска ударна бригада приликом прве акције чишћења терена према Мркоњићу од издајника заплијенила је записник о том мркоњићградском споразуму. Објављујемо тај споразум да и српски и хрватски народ види како су се по налогу својих газда из Берлина и Рима измириле српске и хрватске издајице које за рачун окупатора кољу, пале и харају српски, хрватски и муслимански народ Крајине, које свим силама настоје да нашу борбу за слободу скрену на пут братоубилачког и грађанског рата и да тако одрже своју пљачку и насиље:

ЗАПИСНИК

(Од ријечи до ријечи)

састављен у Котарском претстојништву у Варцар Вакуфу дана 27 IV 42. У циљу смирења и пацифицирања цијелог овог подручја, а у смислу претстојећих одредаба данас су се састали у котарском претстојништву испред хрватских власти г. Емил Ратај, бојник, као претставник хрватског домобранства, г. Марко Јунгић, котарски претстојник, као претставник управне власти, и г. Константин У[ру]мовић, претставник[3] котарског суда, као

[3] Претстојник

претставник политички, а са српске стране, односно четничке команде „Кочић“, г. Урош Дреновић, командант четничке организације.

На састанку је закључено слиједеће:

I

На обим странама показана је воља и спремност за ликвидирање узајамног непријатељства.

II

Заједничким сарадњама има се одмах након овог састанка порадити на помоћи свих становника како у граду тако и у селу, тиме се подразумијева узајамни саобраћај и замјена свих добара, а у ту сврху омогућити несметани долазак и одлазак сељака у град. Државна власт ће својим ауторитетом као и материјалом помоћи обнављање порушених и попаљених домова.

III

Хрватске оружане снаге ће са својим снагама заштићавати српска села у заједници са четницима од напада комуниста такозваних партизана.

IV

Има се одмах установити и именовати општински повјереник за села Подбрдо, Подрашница, Медна, Бараћи и Герзово, који ће сарађивати са Котарском области.

V

Хрватске оружане снаге заједно са четницима у граду као и на терену сузбијат ће и поништавати комунистичке банде.

VI

Обитељи чији су храниоци у заробљеништву а који не припадају комунистичкој партији добиват ће одмах потпору у смислу постојећих одредаба и то: на жену 10 куна, а за дијете по 10 куна дневно.

VII

Исто тако све оне удовице које су страдале приликом акција око сузбијања побуне и чији хранилац није био комуниста добиће одмах потпору од стране државе.

VIII

Свима становницима православне вјероисповијести гарантује се апсолутно слободно исповједање своје вјере, слављење својих вјерских празника и славе, као и једнакост пред зако-

нима. У ту сврху свећеници православне вјере могу слободно вршити своју дужност. Државне и војне власти материјално ће помагати око поправљања порушених цркава.

IX

Све акције око уништења комунистичких банди вршит ће се по споразуму заповједника хрватских оружаних снага и заповједника четничких организација.

Прочитали смо и сугласни смо:

Командант четничких организација
У. Дреновић с. р.

Заповједник-бојник
Емил Ратај с. р.

Претставник политичке организације
Т. Митровић с. р.

Претстојник котар. суда
Константин Урумовић с. р.
Котарски претстојник
Марко Јунгић с. р.

Са злогласним Ратајем из Мркоњића, са тим Павелићевим разбојником који је клао и уништавао српска села тога краја нађоше се за истим столом издајничке четничке „вође", пијани учо Урош Дреновић и његов ортак Тодица Митровић који су недавно на ослобођеној територији заједно са издајицом Лазом Тешановићем опљачкали, попалили и до темеља уништили муслиманско село Град и хрватско село Присјеку. Нађоше се за истим столом и сачинише споразум којим су не само сковали злочиначки план уништења српског народа него му се и крваво наругали.

Они су закључили да убудуће отворено и заједнички продуже борбу против народа за рачун римске и берлинске господе. Они су закључили заједничку борбу против партизана — тих најоданијих народних синова и бораца који су подигли народ на устанак и мушки га воде путем побједе. У часу када и Москва и Лондон и Њујорк зову наше народе да откажемо сваку помоћ окупатору и да га уништавамо на сваком кораку, ова банда изрода и дезертера хоће да нашом сељачком муком исхрани највеће душмане и крвнике српске. Они су против народно-ослободилачких одбора јер хоће да нам заједно са својим окупаторским газдама пију крв на памук и отимљу нашу муку. Они маме народ да догони жито и стоку у градове које су они опљачкали. Они обећавају по десет куна за жену и дјецу оних наших патника које су њихове газде Швабе и Талијани одвели у ропство. десет куна дају за главу оних наших мученика који погибоше

од њихове крвничке руке. Они нуде помоћ удовицама и дјеци, а клали су и те удовице и ту дјецу. Сад нам нуде цркве које су сами порушили, нуде нам села која су сами до темеља порушили. Усташко-четнички разбојници нуде данас српском сељаку брда и долине у јаловој нади да ће га моћи повести против њега самог и његове слободе, против његових великих савезника Совјетске Русије, Енглеске и Америке.

Варају се ти највећи изроди српски, ти нови Бранковићи са Косова, да ће моћи утјерати народ у крвави савез са усташким псима, у савез са Швабама и Талијанима и осталим фашистичким људождерима.

Српски народ поносне Крајине по примјеру својих јуначких отаца протјераће са своје очевине и дједовине мрског туђина и његове дома[ће] усташко-четничке псине.

И поносна Крајина учиниће све да по заповједи великог Стаљина 1942 година буде година коначне побједе над фашистичким поробљивачима.

ПАРТИЗАНСКИ ОБАВЈЕШТАЈНИ БИРО (ПОБ)
ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА БОС. КРАЈИНУ

БР. 56

ИЗВЈЕШТАЈ О БОРБАМА ЈЕДИНИЦА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ПРОТИВ УСТАШКО-ЛЕГИОНАРСКИХ ЈЕДИНИЦА У ТОКУ 2 И 3 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

НАЈНОВИЈА УСТАШКА ОФАНЗИВА ОД БОС. ДУБИЦЕ

„Горски здруг" пуковника Мрака, тучен од хрватских и српских партизана Кордуна и Баније, прима сада тешке ударце јуначких козарских партизана.

Наши борци заплијенили су 2 Павелићева тенка.

Положај, 2 јуна. Послије неуспјелих напада Павелићевих усташа и легионара на наш ослобођени териториј од 26 маја, када су наши храбри партизани разбили непријатеља и протјерали га уз велике губитке, „Горски здруг" Павелићевог пуковника Мрака, који је прошлога мјесеца тучен од српских и хрватских партизана Кордуна и Баније, предузео је, у ноћи из-

[1] Овај извјештај је објављен као чланак у листу „Крајишке партизанске новине" бр. 20, од 4 јуна 1942 године. Сачувани примјерак налази се у Музеју народног ослобођења у Бањој Луци.

међу 31 маја и 1 јуна, нову офанзиву из Дубице са јачим снагама, уз сарадњу тешког пјешадиског оружја, бацача мина, артиљерије и тенкова. Напад је вршен у свим правцима, али главни циљ те офанзиве било је освајање и запосједање Равни као полазне базе за даљне концентрације и офанзиве непријатељских снага. На споредњим правцима непријатељ је упорно надирао према нашим положајима око цесте Дубица — Приједор. Сви напади на том сектору у току 1 и 2 јуна одбијени су уз велике губитке по непријатеља. Наше снаге и даље чврсто држе своје положаје. Снаге нашег II батаљона појачане снагама Ударног батаљона успоравале су надирање непријатеља на главном правцу напада, наносећи му велике губитке, кад су успјеле да разбију непријатељске колоне, да их протјерају са заузетих положаја. Том приликом наши су партизани заробили 2 тенка у потпуно исправном стању и веће количине муниције.

У току данашњег дана дио непријатељских снага упорно је настојао да се цестом Дубица — Градишка споји са својом разбојничком браћом на градишком сектору, али су га снаге нашег III батаљона у том спријечиле наносећи му велике губитке. Борбе су у току и оне су негдје мјестимично, негдје шире, врло жестоке и крваве.

Положај, 3 јуна. Наше снаге врше покрет за прогањање и уништавање непријатеља који се налази у Ораховој и Трубарчевом Брду. Једна чета II батаљона у току јучерашњег дана водила је жестоке бојеве око Међеђе са 400 усташа и 5 тенкова. Непријатељски губитци многобројни. Погинуо је 1 сатник. Наши губитци 1 мртав и 2 рањена. Заплијењена 2 тешка митраљеза, 1 пушкомитраљез, 8 мотоцикла и доста муниције.

Јутрос око 4 сата, када су наши хтјели извући заробљени тенк, напао их је непријатељ са јачим снагама, и са једним тенком, у намјери да поврати заробљени тенк. Наше снаге у јачини од свега једнога вода, под врло тешким условима, успјеле су да одбију непријатеља и тенк је остао у нашим рукама.

Положај, 3 јуна. Дио снага I батаљона узнемирио је непријатељске страже око Добрљина и том приликом заплијенили смо 1 тешки и 2 пушкомитраљеза. У тој борби једна омладинска чета I батаљона II К.Н.О.П. одреда „Младен Стојановић" прошла је своје прво ватрено крштење са успјехом. Партизанска омладина уноси у борбу све своје одушевљење и велику борбеност, уноси и сву своју мржњу према фашизму — том највећем непријатељу омладине и поробљивачу наше отаџбине. Омладина козарских партизанских јединица доказује на дјелу да је достојна повјерења које команда и читав народ у њу полажу, и она ће у борбама за коначну слободу своје родне груде и бољи живот своје омладине извести многе јуначке подвиге.

У овој новој Павелићевој офанзиви, ко зна већ којој по реду, сачињавају језгро усташки и легионарски крволоци. Овдје с њима не иде издајничка руља мртвоглавашка. Чудо божије, али чудо божије — тек наоко. У ствари, план и ове офанзиве ковао се у истој разоојничкој пећини, код исте разбојничке ватре, надносиле су се над карту крајишких, нарочито козарских терена, жуте капе усташких звијери и црно-жутих Павелићевих бојника и црне шубаре четничких разбојника. И ова офанзива — премда у њој нема четничких руља — израђена је у знаку удруженог слова усташког „У“ и четничке мртвачке главе. Побјешњели ради ослобођења Приједора, у смртном страху од нових Приједора, удружени народни изроди, усташки и четнички бандити закључили су да је за њих крајњи час да ставе у погон свој крвави савез и сковали су план да концентричним офанзивама разбију Козару, једну од тврдих партизанских кула нашега устанка на Крајини. Четничко-усташка офанзива према Пискавици била је дио тога надобудног плана пристрављених народних непријатеља. Ми смо већ донијели вијест о томе да су удружени четнички и усташки бандити код Пискавице писнули, наши јуначки партизани ударници натјерали су их у дивље бјегство. Јужни крак те концентричне усташко-четничке „офанзиве“ у коју су уједињени народни изроди полагали толико нада одмах је у почетку стумбан. Сада наши јуначки козарски партизани раде то исто и на сјеверу наше ослобођене територије, како се то види из горњег извјештаја. Тако се већ у првим почетцима те концентричне офанзиве изрода испољило оно што је сваком иоле паметном човјеку од почетка било јасно: да је наш народно-ослободилачки устанак, наша јуначка партизанска ослободилачка војска непобједива, а да су непријатељи народа, иако удружени, немоћни да се ослоне на своје сломљене ноге.

Борбе се још воде. Оне су тешке и крваве. Али ми ни једнога часа не сумњамо у то да ће наши славом овјенчани партизани и у овим борбама оправдати своје име, да ће наша јуначка крајишка позадина и овај пут осветлати свој устанички образ.

Наша Прва крајишка партизанска ударна бригада и наши козарски партизани, појачавши своје наоружање новим пушкама, митраљезима, топовима, бацачима, па и авионима и тенковима, стрпаће и ову најновију офанзиву удружених народних изрода, четничких и усташких бандита у старо Павелићево спремиште пропалих офанзива. Нема те силе која би наше јуначке партизане могла зауставити на оном путу којим они незаустављиво иду из побједе у побједу...

БР. 57

ИЗВЈЕШТАЈ ФРАЊЕ КЛУЗА О ПРВОЈ АКЦИЈИ ПАРТИЗАНСКЕ АВИЈАЦИЈЕ[1]

ПРВА АКЦИЈА МЛАДЕ ПАРТИЗАНСКЕ АВИЈАЦИЈЕ

При закључку наших новина примили смо слиједећи извјештај из I Партизанске ваздухопловне базе:

4 јуна. Јутрос у 7,45 часова извршио сам лет са бомбардовањем Орахова и усташких колона које су се кретале у правцу Мећеће Било их је око 800. Тенкова и топова нисам видио. Колона је сва разјурена и заплашена, тако да су скакали у воду и мочваре поред Саве, јер у Просару нису смјели ојежати, пошто су им наши били за леђима на свега 200 до 300 метара. Са нашима сам успоставио везу. Наши су, изгледа, већ прихватили борбу са непријатељем. Око Дубице није примијећено никакво кретање непријатељске војске.

авијатичар[2] - партизан

БР. 58

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 4 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ПОЛОЖАЈЕ КОД БРАНКОВЦА И ГОЛЕША

ШТАБ
1 КРАЈИШКЕ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ
Положај, 4 јуна 1942 год.

Другарском

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ

за Бос. Крајину

Извјештавамо другарски Оперативни штаб за Б. К. да смо према наређењима истога поступили и послије заједничког састанка и договора свих штабова батаљона са штабом наше бригаде одлучили да се помјеримо напријед, тј. да IV батаљон наше

[1] Извјештај је објављен у „Крајишкнм партизанским новинама“ бр. 20, од 4 јуна 1942 године.

[2] Народни херој Фрањо Клуз

бригаде заузме положаје Јашикова Вода — Крчма — Рекавиче, а истовремено да се помјере и сви остали наши батаљони према Шљивну. Дана 2. ов. мј. у 4 сата ујутру отпочела је акција с тиме што се је IV батаљон подвукао до пред саме линије непријатеља и отворио ватру. IV батаљон имао је задатак да прими сву ватру на себе, а у међувремену I и II батаљон имали су за задатак да обухвате непријатеља с бока и с леђа. Други батаљон је ударио на непријатеља десно од Бранковца, а I батаљон се пробијао испод Чокора с циљем да заобилазним маневром обухвати непријатељске ровове с леђа. Ватра је отпочела у 4 сата ујутру, и трајала је све до 2 сата по поноћи. Читав исход акције овисио је од I а дјеломично и II батаљона, који су имали за задатак да туку непријатеља с леђа и с бока, али се десило да I батаљон, не познавајући терена, премда је имао доброг водича, није знао заћи иза непријатељских ровова, а томе је доста допринијела и 3. чета III батаљона, која је требала да се помјери још више у десно према Голешима (ријека Суртолија) и да штити наш I батаљон од четника који су се налазили у Голешима. Та чета, на предлог водича да се иде даље у десно и да се обухвати непријатељ с леђа, није сматрала то за потребно, и I батаљон без заштите од четника није могао више ићи у десно и обухватити непријатеља с леђа; у томе лежи разлог за неуспјех наше акције. Кад је IV батаљон отворио ватру на непријатеља, отворили су и остали батаљони и у првом налету непријатељ је натјеран у дивље бјегство. Непријатељ је напустио све шумарке у којима се налазио, али је усљед неодлучности I и II батаљона у јуришу имао времена да дође у ровове, који су се налазили на брисаном простору, а који су јако утврђени. Наши су се борци подвлачили под саме ровове и покушавали на јуриш да их заузму, али је то било немогуће јер је просечно седам наших другова требало да јуриша на непријатељски ров са 15—20 војника и са 3—4 пушкомитраљеза. Трећи батаљон имао је за задатак да штити са 2 своје чете наше снаге од четника, а са једном четом држао је у шаху четнике на десном крилу који су покушавали да нашим снагама зађу иза леђа, тј. да заузму Ракитовачу и да дођу у Јелићку. Током читавог дана и ноћи водиле су се огорчене борбе против четника, који су нас стално нападали, и против хрватске војске, усташа и легионара. У тој акцији нашим снагама пошло је за руком да у потпуности раздвоје током читавог дана четнике од усташа, а истовремено и сами четници су били раздвојени на 2 дијела, и нијесу могли јединствено приступити борби.

Кроз читаво вријеме борбе непријатељска артиљерија и бацачи стално су тукли по нашим батаљонима и највише смо жртава имали од њих. Током борбе непријатељ је покушао у

неколико махова да изврши јуриш, али је увијек крваво био одбијен, а наши су батаљони покушавали са контрајуришима, који нијесу успијевали, јер су терени врло незгодни, а непријатељ је имао све доминантне положаје у својим рукама. Непријатељ је у борби имао само од једне наше чете 20 мртвих и рањених, а укупан број њихових жртава није нам познат. Наши су губитци 6 мртвих и 41 рањен. Борба је по жестини била по мишљењу свих другова жешћа од свих досадањих борби које су водили наши другови у Б. Крајини.

Непријатељ је на положају од Клупа па до ниже Бранковца бацио све своје снаге из Б. Луке, јер засад Бања Луци с никоје друге стране не пријети опасност и непријатељ је одлучио да брани Бања Луку на тим положајима. Непријатељске снаге, узевши само хрватске војнике, усташе, Кватерникову гарду и легионаре, биле су много надмоћније од наших, имале су све доминантне положаје и биле су добро утврђене са добро копаним рововима. У ствари наш напад на непријатељске положаје код Бранковца и на четничке положаје код Голеша био је стварно напад на Бања Луку. Наше снаге, видећи да не могу заузети непријатељске положаје, одлучиле су да се повуку на полазне положаје, и повлачење је вршено без жртава. Наши борци, упркос жестоке борбе и великог броја рањених и мртвих другова, нијесу ни за моменат изгубили морал и чекају нова наређења за борбу. Пошто је борба била огорчена, I и II батаљон наше бригаде потрошили су 7—8.000 метака (сваки батаљон) и остали скоро без муниције. У случају непријатељског напада на нас, I и II батаљон морали би се борити са по десетак метака на сваког партизана.

На основу досадашњих искустава из борби са усташама и четницима, видјели смо да непријатељ иде за тим да нам наметне фронталну борбу која кошта много муниције и много жртава, и која према томе не одговара нашем партизанском начину вођења рата. О свему томе требало би мало више поразмислити што прије, јер још једна или двије овакове борбе, па ће наша бригада остати без муниције.

Молимо да нам се од Штаба II КНОП одреда додијели чим прије муниције, јер [су] се наш I и II батаљон потпуномa истрошили.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник пол. комесара:
С. Кесар[1]

Замјеник команданта:
Тодоровић[2]

[1] Сава Кесар
[2] Војо Тодоровић

П. С.

Пошто се ПОБ налази уз Оперативни штаб, молимо штаб да се и ПОБ извести о овој нашој акцији.

Мина за бацач имамо још свега 9 комада. Молимо да нам се додијели мина за бацач!

БР. 59

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 6 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА БРИГАДЕ И О СИТУАЦИЈИ У ИСТОЧИОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА ВРИЈЕМЕ ТРЕЋЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ НО
УДАРНЕ БРИГАДЕ
бр. 300

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Ваше писмо од 2 о.м. примили смо 4 о.м.

2) Данас пре подне стигли смо са нашим IV и VI батаљоном на просторију Данићи — Дулићи. Одмах смо потражили везу са Ловћенским батаљонима,[1] 2 ударним Никшићког одреда, 3 ударним Зетског одреда, нашим II батаљоном и IV херцеговачким ударним. Данас после подне били су овде, код нас, другови Филип Бајковић, заменик комесара Ловћенског одреда, Ломпар[2] и Обрен Старовић, командант 4 ударног херцеговачког, који су нас укратко упознали са ситуацијом. Друтови Пеко Дапчевић и Сава Ковачевић налазе се у Главном штабу, па се са њима до сада нисмо могли састати.

I ударни ловћенски налази се на просторији Крстац — Казанци.

Делови II и III ударног ловћенског налазе се око Дуге — Г. Голије.

II ударни Никшићког одреда налази се такође око Дуге.

III ударни Зетског одреда налази се према Његошу (седло Утес): изгледа да су на том правцу четници нешто напредовали у току јучерашњег дана.

[1] Батаљони Ловћенског НОП одреда
[2] Блажо Ломпар, политички комесар батаљона у Ловћенском одреду.

II батаљон I пролетерске бригаде налази се гдје је био и раније.

3) Батаљони II бригаде и 2 црногорска, за које сте нам јавили да ћете их упутити на ову просторију 3 о. м., нису још стигли.

4) Другови Црни[3] и Лола[4] су са нама. Они намеравају да прекосутра крену до вас. Са нама је и друт Влатко Петровић.

5) Овде би, по нашем мишљењу, требало хитно образовати Оперативни штаб, како би све ове јединице биле што пре способне да дејствују плански и јединствено. **Основно је радити хитно, енергично и повезано.**

6) Акција на Звијерину је, у датом оквиру, успела.[5] Ми смо имали 3 погинула и 1 рањеног — сви из I херцеговачког ударног батаљона. Четници су имали жртава; тачан број није утврђен, 2 су нађена мртва, 1 је стрељан. Сви рањеници су спашени; сви сни међу њима који нису могли сами да се крећу стигли су данас овамо са нама. Ослобођени су и другови Махин[6] и Бора Продановић,[7] који су били заробљени. Четници су одвели другове Рада Правицу,[8] Хусрефа Чишића,[9] 2 болничарке и још 3 друга. Од муниције (4500 метака) није ништа нађено: бандити су све однели. Пронађено је од оружја: тешки митраљез „Шварцлозе", 3 тешка бацача са укупно 20 мина (од којих су 2 исправна), топ „Пито" са 12 граната, 1 пушкомитраљез „Збројовка", 1 противавионски немачки лаки митраљез. Од тога је додељено Бригади[10]: „Шварцлозе", 1 тешки бацач са 10 мина, пушкомитраљез и противавионски лаки митраљез. Нађено је 12 кила експлозива који смо предали минерском воду Бригаде, као и електричне каписле, штапин итд. Пронађен је и готово сав остали материјал и намирнице: со, жито, дуван, платно, санитетски материјал, гас, цигарпапир итд. Један део је узела Бригада (остали је предат Оперативном[11] који је успео да евакуише само један део).

[3] Сретен Жујовић
[4] Народни херој Иво Рибар-Лола
[5] У Звијерину се налазила болница Оперативног штаба за Херцеговину. Љубомирски четници Саве Ковача искористили су прилику кад се у близини болнице нису налазиле наше јединице, упали у село и заробили рањенике и болеснике. Послије неколико часова дијелови Првог ударног херцеговачког батаљона и дијелови Прве пролетерске бригаде напали су четнике и протјерали их.
[6] Фјодор Махин, умро као генерал-лајтнант ЈА 1946 године.
[7] Бора Продановић, погинуо као члан агитпропа Пете црногорске бригаде у Петој офанзиви, 1943 године.
[8] Четници су га одвели у Љубомир, гдје је касније стријељан.
[9] Хусреф Чишић, члан агитпропа Оперативног штаба за Херцеговину, том приликом убијен од четника.
[10] Првој пролетерској
[11] Оперативни штаб за Херцеговину

Наше јединице су отишле из Звјерине 2 [VI] у ноћи. 3 VI четници су се повратили у Звјерину.

7) 4 о.м. са наша 2 батаљона извршили смо чишћење тзв. „Ђоравог" батаљона[12] западно од друма Билећа — Мека Груда, који је био (поново) активно пришао четницима. У тој акцији имали смо 2 мртва и 2 рањена; број непријат. жртава непознат. Прошли смо кроз села: Селишта, Лаћевићи, Прераца, Трновица, Врбица, Голобрђе, Под Планик, Тепуре, Корита, Д. Мека Груда. Неколико кућа — истакнутих петоколонаша — смо попалили и конфисковали око 2000 брава, око 50 говеди, неколико коња и друго. — Одмах по напуштању тог терена четници су се у мањим групама вратили, пратећи нас ватром. Сутрадан, 5 о. м., покушали су да крену према нама — предео Туцаков Дол — али смо их одбацили на ону страну друма. Истог дана, после подне, из Билеће су кренули Италијани на камионима (40-ак камиона); један део тих трупа изгледа да се искрцао у Плани, а други је наставио у правцу Фатница — Дивин. Наше положаје нису нападали. Касније смо дознали да су истог дана, 5 о. м., Италијани и четници који су кренули из Невесиња потиснули снаге II херцеговачког ударног батаљона који се налазио на линији Слато — Рогаче и да су, наводно, избили на линију Шипачно — Слато — Рогаче — Лукавац, било са намером да са тог правца наставе према Фатници, било да осигурају пут некој колони која би ишла за Столац, независно од посебног задатка четника: успостављање власти, евентуално спајање са оним из Црне Горе.

Са Оперативним штабом, који се био сместио у с. Давидовићи, остала су 3 херцеговачка ударна батаљона. О предузетој реорганизацији херцеговачких јединица известиће вас другови Црни и Лола. — Другови Милентије,[13] Миле[14] и другарица Љубинка[15] остали су са Оперативним.

Данас нам је, у току покрета у Степена, стигло писмо друга Петра Илића,[16] упућено јутрос из Риоца, у 3,30, у коме нас извепггава о горе поменутом продору Италијана и четника и тражи да јединице бригаде одложе свој одлазак за један дан, јер постоји опасност да сав материјал и животне намирнице падну поново у руке непријатеља. Били смо већ и сувише далеко да бисмо могли да удовољимо његовом тражењу, а људство изморено и гладно. Тамо је остала и наша стока и жито које

[12] Четнички батаљон који је послије Друге непријатељске офанзиве реорганизован у добровољачки батаљон, а за вријеме Треће офанзиве поново прешао у четнике.

[13] Милентије Поповић

[14] Миле Радосављевић, металски радник из Чачка, погинуо у љето 1944 год., приликом прелаза из Црне Горе у Србију.

[15] Љубинка Милосављевић

[16] Петар Драпшин

смо били запленили од петоколонаша и упутили према Чемерном, али се, наводно, због присуства четника — о чему све до синоћ нисмо били обавештени — није могло пробити тим правцем. Предузели смо мере да се евакуација стоке и намирница изврши у току данашње ноћи и сутрашњег дана, и то путем којим смо ми јутрос прошли, тј. преко Брестице — Кобиље Главе. Евакуацију до Брестице треба да изврше снаге Оперативног а овдашње снаге иду у сусрет да прихвате. Евакуација би била врло важна обзиром на несташицу хране на овој страни, а количине о којима се ради — нарочито стоке — су замашне.

Сутра полазе одавде коњи до Главне интендантуре да приме жито које сте нам наменили.

8) Све потребне податке које сте тражили од нас о Херцеговини добићете од друга Црног и Лоле.

Укратко: једине снаге са којима Оперативни штаб располаже јесу 3 ударна батаљона (сви на просторији на којој су се кретале јединице Бригаде) и јединице северно и источно од друма Автовац — Гацко — Невесиње. Има и неколико територијалних чета које држе положаје према усташама око Фазлагић Куле — Автовца — Гацка. Ни ударни батаљони нису консолидовани.

Становништво није непријатељски расположено, али је јако уплашено и поколебано масовним покретима Италијана и четничком пропагандом која је веома активна и нарочито искоришћује стање у Црној Гори. Прилажемо документа о четничкој пропаганди и о везама између Италијана и четника.

О снази окупаторских јединица не можемо ништа прецизно да вам јавимо, јер је због њихових многобројних покрета са разних страна контрола немогућа. Оперативни штаб нас је пре неколико дана известио да многе италијанске јединице одлазе према Мостару и Дубровнику, али не знамо колико се те вести могу сматрати провереним. У Гацку и Автовцу сигурно нема више од 2000 Италијана, а вероватно је и да их нема ни 1500. То ћемо тачно дознати, јер је наш II батаљон почео да организује обавештајну службу. Обзиром на снаге које су сада сконцентрисане овде и које ће се још сконцентрисати — мислимо наше — могло би се, по **потреби**, извршити напад на Гатачко Поље са великим изгледима на успех. То, наравно, **зависи од општег плана операција**, од њиховог **главног правца** и од времена којим располажемо за то. Важно је што бисмо ту сигурно дошли до већих количина муниције, а несумњиво би и морално-политичко дејство било врло велико за читаву Херцеговину.

9) Досадашњи начин чишћења четничких мештанских банди показао се — сем материјалне користи — као неефикасан. Те банде ратују герилски и одмах по проласку ударних једи-

ница враћају се и држе позадину. Без учвршћивања наше власти у позадини, ову неће моћи да одрже сами ударни батаљони који морају да иду на извршење својих ударних задатака. Оперативном штабу је стављено у дужност остварење одговарајућег задатка: стварног учвршћења позадине, али се може рећи да, у том погледу, до сада се није ништа постигло. Разуме се да би се, наношењем тешког ударца четничким бандама на главном правцу — Црна Гора — њиховим одбацивањем, а тим пре уништењем, услови за даље чишћење терена и у Херцеговини били из основа промењени: ослободили бисмо наше снаге за чишћење а и политички услови за наше деловање били би неупоредиво бољи него сада. Апсолутно је потребно нанети тежак удар.

10) Очекујемо ваше директиве, а уз њих бар кратак приказ општег плана и перспектива.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6 VI 1942 = 23,15 ч.

ЗА ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ НО УДАРНЕ БРИГАДЕ

полком
Фиђа[17]

командант
Коча[18]

нач. штаба
Станко[19]

(М. П.)

11) Нашим је јединицама потребан бар 1—2 дана одмора.

12) Гатачки четници говоре о спајању њихових снага са онима из Ц. Горе. Такав покушај се може очекивати, обзиром на његов значај. Протеривањем четничких снага црногорских, такав би покушај отпао; други начин његовог онемогућења био би слање неких наших јединица (Саве Ковачевића?) на просторију где су деловале јединице Бригаде — између Невесиња — Берковића — Плане — Гацка. Тиме би се спречило њихово учвршћење на том делу. Али ситуација у Херцеговини сада заиста зависи од развоја ситуације у Црној Гори, а у прво време и првенствено од развоја ситуације на овим пограничним секторима. Процес опорављења стања у Херцеговини, предузет изнутра, трајао би, наиме, дуже времена и ишао би тешко и несигурно све док се не поправи стање у Ц. Гори. То је данас јасно.

---

[17] Народни херој Филип Кљајић
[18] Коча Поповић
[19] Бранко Пољанац

BR. 60

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 6 JUNA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU O PRODORU NEPRIJATELJSKIH SNAGA IZ BOSANSKE DUBICE ZA BOSANSKI NOVI

ŠTAB
I KRAJIŠ.[KOG] NARODNO-OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. SI.
Dne 6 VI 1942 g.

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU,

na položaju

Vaš izveštaj i naređenje primili smo na znanje. II i Udarni bataljon koji se nalaze na položaju prema [Bos.] Novom (Suhača — Agići) naredili smo da se pojačaju sa po jednom četom iz I bataljona i III bataljona našeg odreda. Sve naše snage upozorili smo na budnost i vezu.

Mi smo sinoć dobili izveštaj od štaba našeg Udarnog bataljona da se neprijatelj probio iz Dubice za Bos. Novi u jačini od 18 tenkova, 16 kamiona i 1 oklopnim autom. Naše snage Udarnog bataljona preduzele su odmah prekopavanje puta koji vodi Bos. Novi — Ljubija — Prijedor. Međutim do sada nismo dobili nikakvog izveštaja o nastupanju neprijatelja iz Novog i borbi oko Suhače o kojoj nam vi pišete.

Komandant ovoga odreda otići će odmah na taj sektor.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
na položaju

Komandant:
Milorad,[1]

Napominjemo da je kurir partizan Milić Uroš stigao ovamo jutros u 8.20

(M. P.)

OPERATIVNI ŠTAB
NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU
Br. 77/42
Od 8/6 1942
a — — a. T.[2]

[1] Milorad Mijatović
[2] Albert Trinki

Сасини, а други дио да се заобилазним путем крене према Крчми, која је према нашем мишљењу за нас врло важна оозиром на везе са Бања Луком. Према нашој замисли, I бат. наше бригаде треба да се да на чишћење четничког терена, почевши од Голеша па према манастиру Гомјеници, а наш Трећи батаљон има за задатак да заобилазним маневром обухвати манастир Гомјеницу и да изврши чишћење према Сасини заједно са I батаљоном. IV батаљон остао би на истим положајима, само би се мало помјерио у десно, а II батаљон би требао да се кроз четнички терен спушта ка Крчми. Овај би се план лако спровео у дјело, јер су четничке снаге које се налазе према нама малене и, према свим информацијама које имамо, четници се налазе у расулу које је сваким даном све веће, а и сам морал код другова је добар и једва чекају да се пође на акцију. Овдје на сектору IV батаљона ми нисмо могли примијетити никакве веће концентрације непријатеља, а исто тако се оне нису могле примијетити ни на сектору IV бат. II кр.[ајишког] одреда. Према томе ми питамо вас шта да радимо, да ли да се зауставимо на овом сектору или да се кренемо напријед. Наше је мишљење да би се свакако морали кренути напријед, а II одред нека пребаци своје расположиве снаге за заштиту терена од Ивањске до нашег IV батаљона.[1]

Молимо да нам што хитније одговорите, да би се знали равнати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Положај, 7 јуна 42 год.

Полит. комесар
Вељо Стојнић

Командант
Ратко

---

[1] У то вријеме Прва крајишка НОУ бригада се налазила на просторији између Бање Луке, Приједора и Санског Моста. Јединице бригаде биле су изморене и исцрпљене тешким борбама са четницима у Централној Босни и на Мањачи, вођеним у току априла и маја. Послије тешких борби на овом терену са усташко-домобранским јединицама Штаб бригаде је предложио Оперативном штабу за Бос. Крајину да се Бригада пребаци у Подгрмеч на одмор и попуну. Међутим, Оперативни штаб се није са тим сложио и наредио је Штабу брнгаде да остане на истом терену. Послије тешких борби са непријатељским снагама које су 10 јуна отпочеле офанзиву на Козару, Штаб бригаде је одлучно да се два батаљона Бригаде пробију у Козару а друга два у Подгрмеч. Батаљони који су пошли за Козару нису успјели да се пробију па су се и они пребацили у Подгрмеч. Послије одмора и попуне у селу Руишка, Бригада је извршила низ већих акција у позадини непријатељских снага (Бос. Крупа, Добрљин) које су вршиле офанзиву на Козару.

БР. 64

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА „БУДУЋНОСТ“ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О СТАЊУ НА ТЕРЕНУ

ШТАБ IV БАТАЉОНА
„БУДУЋНОСТ“
7 VI 1942 г.

Другарском

ШТАБУ I УДАРНОГ БАТАЉОНА

Драги другови,

Код нас је ситуација била врло тешка, а нарочито од како је Пета чета била прешла банди, изузев Поповића и неког дијела Вагана. Том приликом ухваћен је од четничке банде и настрадао друг Милош Тица и друг Ђурађ Љубоја. Са њима је било ухваћено и још 10 другова, који су искористили прилику и побјегли кад су Италијани напали на њихов логор у Старетини, због неких говеда која је заплијенила на своју руку 5 чета изнад Гламоча.

Међу ових десет били су: другови Савић Воја, Гајановић[1] и пратња.

Исте ноћи приликом хапшења наведених другова, из логора у Старетини око 3 сата одведени су у непознатом правцу другови Тица и Љубоја који је био командант новоосноване општине. Послије се дознало само толико о њима да их је Богдан Ивић, бивши командир 5 чете, превео преко села Нуглашице, Пеуља до у Маринковце, одакле их је примио Тркуља Коста са Кукобатом и превели у село Обљај, гдје су неки наши симпатизери били организовали њихово ослобођење насилним путем, али је банда успјела да даље побјегне с њима у непознатом правцу. Даља њихова судбина непозната је.

Цијела сва комедија организована је од поменутог Ивића, који се и раније показивао у неколико махова као бандит. Откривене су раније његове везе са бандом у Грахову, које је продужавао на Бабића, Перицу Васића итд.

Тица је отишао у 5 чету да тамо среди прилике и да постави новога командира, али у томе свему он је превише отво-

[1] Митар Гајановић, политички радник на терену Гламочког среза

рено и слободно радио тако да је јавно говорио шта ће да ради и пријетио Ивићу и неким другим са најстрожијом казном, па иако су они били у бјегству оних дана. Опасност је Тици предочавана и јасно му је говорено какво је озбиљно стање тада било у 5 чети, као и да мора бити опрезан, али он је то све олако схватио и те вечери распоредио своје снаге по кућама по двојицу на вечеру, што је банда искористила и напала их.

Послије овог случаја банда из 5 чете се одмах повезала са Италијанима и позвала их за заштиту, који су дошли и држали положај на Озрену са њима неколико дана, а након тога су заједно једне ноћи кренули поврх Стекероваца до изнад села Ћулума гдје су заједно и преноћили. Сутрадан су се вратили на Роре, Поповиће за Главице. Четници су кроз ова села ишли са српском заставом пјевајући чак и партизанске пјесме, а Италијани су са њима ишли мањим дијелом кроз село а све остале снаге су ишле поред села. На том путу у Стекеровцима сусрели су се с нашом патролом гдје је Миле Бојиновић опалио један метак и убио једног Италијана а једног ранио, четника једног такође је ранио.

У Ћулумима су изгледа четници радили на томе да добију уза се људе, те су неки одмах пошли са њима, међу којима и Илија Ћулум, из Рора такође је неколико отишло са њима. Куд су ови отишли и шта су радили није нам познато, само знамо да су се након неколико дана вратили кућама, сем Илије Ћулума и још неколицине.

По повратку рекли су да су били у Мркоњићу код Дреновића, па да им се није свидјело кад су видјели да Дреновић ради са усташама па су се због тога вратили. Неколико бандита је из Црног Врха и Рора отишло за Грахово код Кукобата.

На тој италијанско-четничкој турнеји банда је отјерала све овце друга Бојиновића Николе и потјерала са собом.

Наша Трећа чета са двјема из V одреда и са другом Родићем Славком требала је банду дочекати код Поповића, али су закасниле, те је тако банда прошла да је нико није напао.

Послије овога наша Трећа чета пресјекла је сваку везу банди преко Старетине и Шатора, разоружавши и село Нуглашице које је имало 12 пушака.

У исто ово доба се правио план од [стране] V одреда за напад на село Црни Луг и Пеуље, гдје би учествовала и наша Трећа чета поред снага из V одреда и снага „С. Вујадина“[2] који је након кратког времена и извршен, те тако нисмо имали времена ни снага да се обрачунамо са бандом 5 чете.

Напад на поменута села, тј. Црни Луг и Пеуље, извршен је са наведеним снагама и он је успио.

---

[2] Батаљон „Старац Вујадин“

Снаге V одреда којих је било 4 чете са нашом Трећом четом блокирале су једног јутра Пеуље, а снаге „С В“[3] Црни Луг. По блокирању, послати су у село Пеуље њихови људи са задатком да их позову на предају. Банда није хтјела да се преда него се одупрла оружјем, али за кратко вријеме борбе била је присиљена да бјежи и настала је општа тркњава на све стране.

Извјесна количина са Ћућузом Маркицом успјела је да се извуче кроз неки Јардо[4] и дочепала се шуме па је побјегла, дочим већина их је пала у борби. Неки су из Пеуља успјели да побјегну и до Црног Луга, не слутећи шта је тамо, па са бандом тамошњом дали отпор, али како су наши продужили за њима то су се сви измијешали у Црнолушком пољу: и „С. В.“ и четници Црног Луга и Пеуља и наше снаге које су оперисале на Пеуљама. По пољу је било жестоке борбе, они су се борили до задњег, настала је вика, дерњава, митраљеска паљба, пушчана и бомбе су се бацале.

Након подужег гањања успјели смо убити познатог Дражиног посланика који је дошао из Србије, Николу Бабића, иначе главног кривца за овај крај. С њим је пало и пуно других бандита. Живе похватане у тим селима сутрадан извели смо на јавни збор у Пеуљама, од којих је десетак јавно стријељано, а остали пуштени са казном и без казне.

Четничке снаге из Маринковаца са неком летећом четом покушале су приликом ове акције да нас ударе са леђа, али наша заштитница, која је предвиђена за тај случај, их је онемогућила у тој намјери. Послије два дана италијански авиони су кружили изнад тих села, извијали, бацали запаљиве бомбе и тукли из митраљеза. Успјеха су имали утолико што су запалили неколико кућа у Доњим Пеуљама. Од наших био је један мртав и један рањен из V одреда.

Талијани нису били у стању у овом случају да предузму ништа а четничка банда је довела Ману Роквића са 90 људи— пропалица из Дрвара и Петровца, као што је покушала да мобилише све у Грахову, па да заједно ударе на нас у Пеуљама. У међувремену настало је комешање међу њима, након чега је Мане побјегао назад, а неколико другова из Маринковца ограбивши 2 п. митраљеза и неколико пушака које је пренио Ћућуз побјегли су од њих и пријавили се нашој Трећој чети.

С овим је тамошња банда била до краја деморалисана и настао је општи хаос.

Снаге V одреда су из Пеуља једним дијелом кренуле преко Рисовца за Дерало, гдје су имале намјеру дочекати талијанске транспортне камионе, који превозе из Петровца и Дрвара преко

[3] „Старац Вујадин“
[4] Вјероватно: Јар До

Грахова војску и све оне који не смију чекати партизане, али на том задатку нису ништа урадиле, јер су Италијани били обавјештени па нису смјели ни кретати. Узгред на Јелином Пољу пронашли су складиште и штаб Богуновића које су заплијенили. Сам Бране изгледа да је мало прије побјегао. Међу тим материјалом нађена је цијела архива, радио-апарат, нешто оружја и хране.

Док се све ово одигравало, наши другови из 4 чете су нас обавијестили да су Италијани повукли се из Гламоча а да је четничка банда из 5 чете поојегла код Вєјина Бабића који се налази негдје изнад Гламоча.

Како су снаге V одреда биле ту, то смо са њима организовали напад на сам Гламоч, јер су они ставили нам се на расположење до 10 о. м.

План за тај напад изгледао је овако:

Напад би се извршио 5 јуна ујутро са снагама четирију чета од V одреда, нашом Трећом четом, Четвртом и остатком Прве чете који је у задње вријеме био са Поповићком десетином на Међугорју. Уједно је позват одред из Цинцара[7] да истог дана нападне Бабића[6] и све који се са њим налазе.

Овај дан заказани изгледа да није се искористио јер су наши закаснили, а јуче, тј. 6 о. м., не знамо такођер да ли су ступили у акцију — вијести никаквих немамо.

У Гламочу, по извјештајима, налази се само око 150 домобрана и ваљда толико пушака у цивилним рукама. Пуно банде из Гламоча је отишло са Италијанима према Ливну.

Ми смо формирали и једну Ударну чету са Миланом Салићем на челу из Треће чете, а узели смо и из позадине млађе другове, па ма и без оружја. Трећа чета је такођер реновирана с тим што је извјесни дио бољих отишао у Ударну, а нови су мобилисани.

За командира Треће чете именован је Радун,[7] а друг Прпа[8] је стављен у обавјештајни биро при штабу.

Мобилисали смо из доњих села двије резервне чете без оружја и послали горе, тако, ако би нас срећа партизанска послужила да уђемо у град, да би могли оружје дати у сигурне руке за први моменат, па макар послије поново распоређивали и изабирали борце из горњих села.

Према наведеном видите да смо мобилисали све до једног, па вам зато сад немамо одакле послати тражене људе.

---

[5] Ливањски НОП одред
[6] Војин Бабић
[7] Јован Радун
[8] Владо Прпа, погинуо као командант батаљона „Будућност", јула 1942 год., приликом ослобођења Гламоча.

Стање наше Четврте чете је донекле колебљиво, јер она горња њена села нису нам најсигурнија, дочим Стекеровци и Хотковци доста добро стоје. Каква ће у будуће бити, овиси о ситуацији око Гламоча.

Што се тиче стања око Дрвара сно је доста добро, банда се узвртила кад је видјела шта је са Приједором и Петровцем. Банда из Петровца и Дрвара сваки дан преко Грахова сели се за Далмацију. У Книнској Крајини већ дуже времена налазе се снаге Хрватске Ударне бригаде.

Наша артилерија[9] покаткад се јави према Дрвару.

Стање на сектору III одреда је врло лоше, јер бивша „ИСКРА“[10] се распала, а Вјештица Никола је окупио око себе нешто банде која је издала резолуцију да од „Искре“ прави „Гвоздени батаљон“. Друг Шолаја,[11] Немања[12] и други су се склонили у „Пелагић“, а друг Хотић[13] и Цинкара[14] се налазе у Цинцару. Ми смо тражили Хотића да нам дође за замјеника команданта. Не знамо да ли ће нам га послати. Тамо око Јајца и Купреса изгледа да је лоше.[15]

Друг Столе[16] се налази већ дуже времена код нас, а сада је са Полићем[17] горе око Гламоча.

Друг Гојко Родић пише нам да се банда из Кључа ових дана са Дреновићем, Вјештицом и осталом компанијом спрема за главни напад на „Соко“,[18] тражи једну чету да дође преко Јасенових Потока, али ми не можемо дати.

Просјечно стање овамо није лоше, само храна је најглавније питање, знате да већ има доста смртних случајева.

Кад би имали што да једемо нико нас не би могао зауставити у налету за који је спреман сваки борац као и сваки позадинац, од најмањег до највећег без разлике на пол.

Гледајте са друговима из Оперативног штаба и свим другим, гдје би се год могло и дала прилика, да се штогод хране

---

[9] Пети крајишки одред је у то вријеме имао 2 топа који су употребљавани у појединим значајнијим акцијама.

[10] Батаљон „Искра“ Трећег крајишког НОП одреда усљед четничке пропаганде распао се и једним дијелом прешао на страну четника.

[11] Народни херој Сима Шолаја, замјеник команданта Трећег крајишког НОП одреда, погинуо 13 14 августа 1942 год., приликом напада на Купрес.

[12] Немања Влатковић, политички комесар Трећег крајишког НОП одреда

[13] Месуд Хотић, начелник штаба Трећег крајишког НОП одреда

[14] Теуфик Каденић, члан Окружног комитета КПЈ Јајце

[15] Односи се на четничко превирање у јединицама Трећег крајишког НОП одреда у околини Јајца.

[16] Столе Ковачевић

[17] Милош Полић

[18] Батаљон „Соко“ Трећег крајишког НОП одреда

29/5 — Neprijatelj je upao sa dvije satnije ustaša i legionara na naš teren I čete i uspio je da zapali nekoliko kuća. Nakon borbe od nekoliko časova neprijatelj je bio odbijen uz gubitke nekoliko mrtvih i više ranjenih. Isto se moglo ustanoviti po krvi i travi kud su ih vukli. Na našoj strani nije bilo žrtava, sem jednog druga omladinca koji je tom prilikom ranjen i umro poslije dva dana od zadobivenih rana.

1/6 — Neprijatelj je prodro sa tri do četiri satnije na naš teren I čete i tom prilikom bio je suzbijen i povraćen uz divlje bjegstvo. Ubijen je jedan ustaša, dok na našoj strani nije bilo žrtava.

4/6 — Naše snage I čete na čitavom položaju uznemirile su neprijatelja ispalivši na njihove stražare po jedan metak, i sigurno se zna da su tom prilikom ubijena neprijateljska tri vojnika. Istoga dana primijećeno je sa terena naše Prve čete da je došlo u Dragelje kod kuće Trvića 15 kola i jedan auto sa teretom, nije se moglo doznati šta je voženo.

U toku ostalih dana nije bilo nikakvih važnijih promjena, sem što je neprijatelj pripucavao kao obično — dok su naše snage koje su osigur.[avale] naš teren za cijelo vrijeme, dok je neprijatelj napadao na naš oslobođeni teritorij II bataljona i nadirao prema Orahovoj, fingirale napade. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. polkomesara.
Milan[4]

Komandant, u. z.
Piljo[5]

---

[4] Milan Egić, poginuo u Centralnoj Bosni 1943 god. kao komandant bataljona Dvanaeste krajiške brigade.
[5] Piljo Stanišić

БР. 66

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА УДАРНОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О НАПАДУ НА ГЛАМОЧ И ЧИШЋЕЊУ ОКОЛНИХ СЕЛА ОД НЕПРИЈАТЕЉА[1]

ШТАБ УДАРНОГ БАТАЉОНА
V КР. ОДРЕДА

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Јуче рано (6-ог) са снагама Уд. бат. и са 3 чете IV бат. извршили смо напад на Гламоч и чишћење муслиманских села око града.

Напад на град извршен је у 3 ч, али су прије него што смо заузели положаје непријатељске straже отвориле ватру и тако дале знак у граду. Ватра из града одмах је била врло јака, тако да се осјетило да ће дати јак отпор. Како смо били уговорили, наши су почели да говоре да смо партизани, обраћали смо се домобранима. Муслимани су нам псовали мајку и сл.

Терен око града је незгодан за привлачење, а усљед непријатељске ватре морали смо да заузмемо периферијске куће. Даље се није могло.

Слана су неколика писма од стране другова у град — без одговора.

По подне смо добили извјештај да се окупила четничка банда у селу Камену и сусједним муслим. селима и то Кутањац, Вјештица и В. Бабић, са око 200 наоружаних. Сва тројица су била са командиром V чете, која је вршила чишћење ових села, такође је и њихова војска била са нашом. Они су тражили да преговарају с нама у погледу заједничке акције на град и тражили су састанак.

Познавајући ове бандите, и њихову сарадњу са хрватском власти у граду, ми смо се састали (друг из штаба IV бат., друг Столе и ми) и донијели сљедећи закључак.

1 Напад на град и борба у граду није препоручљива ако се имају четници позади који нас могу напасти са леђа.

2 Према томе са њима најприје ликвидирати.

3 Повући највеће снаге ради концентрације за напад на четнике. — За град оставити само једну чету (4-IV) ради контроле града.

Тако смо и учинили. Чете смо повукли у Камен. — Војин Бабић, који је на сваки начин хтио да учествује у заједничкој

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

акцији на град, као и његови људи, послао је писмо у град да се одупру партизанима, док од Дреновића не дође „сатнија“ која би ушла у град (јер у Бабића нису имали повјерења ни у његове људе). Писмо су нашли борци код једног Муслимана.—

Синоћ смо се били сложили да извршимо напад на четнике. Ради овога послан је један човјек да тачно види гдје се четници налазе, нарочито Кутањац и Вјештица, као најопаснији. (Кутањац води собом борце из бившег Шолајиног батаљона, који је сав прешао у четнике).

Међутим још немамо никаквог обавјештења.

Чете које су се налазиле у борби врло су заморене и неиспаване. Тешкоће за одмор и храну су велике. Затим Ударни бат. прелази велики терен и стално је у покрету па неће бити одморан ако буде требао 10-ог да крене за Тром.[2] Борци су уморни од борбе и пута.—

Данас и ноћас претстоји нам акција против четника. Потом би требало извршити напад на град. Али батаљон се мора повући у Тичево (до 9-ог), тако да ће акција на град, изгледа, отпасти.—

Ради овога, треба да нас обавијестите кад морамо бити у Тичеву, односно, да ли ће батаљон ићи на акцију у Тромеђу. Било би врло потребно када би чете добиле 2—3 дана одмора. Неће бити способне за још напорније акције и пут тамо.

Јавите нам хитно преко штаба IV бат. и преко Поповића — тамо ће знати гдје смо — о даљем задатку батаљона.

У јучерашњој борби погинула су 3 друга и 1 рањен (сва четворица из 3 [чете] Ударног бат.).

Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Вишић Мирослав[3]

Командант
Мил. Морача

П. С. Са Ливањским одредом имамо везу.

Њихових 20 друг[ова] доћи ће ради акције на град да као католици утичу на домобране. Њихових 60 држе бусију према Ливну. ./.

Добио сам пошту од друга Славка[4] и Дошена[5] сд 3-ег и 2-ог.

7 - VI - 1942
у 3.45 ч изјутра

М.

---

[2] Тромеђа Босне, Лике и Хрватске
[3] Вишић Мирослав, погинуо 1943 год. у Источној Босни послије Пете непријатељске офанзиве.
[4] Славко Родић
[5] Илија Дошен

БР. 67

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТИМА ЧЕТНИКА И ИТАЛИЈАНА И О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА ГАТАЧКИМ БАТАЉОНОМ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
НО УДАРНЕ БРИГАДЕ
Вр. 306

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И Д ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Црни вас је сигурно известио да смо са VI батаљоном стигли у с. Равно (засеок Мрамор).

2) Осматрачи сада јављају да непријатељ. колона, јака око 70 људи, улази у с. Жањевицу (ср.).[2] Њихова главнина, јака око 400 људи, креће се од Платице ка Жањевици (у 3 колоне), а једна колона је ушла у Јасеник.

3) Нема изгледа да наш IV [батаљон] стигне овде пре сутра. — VI излази на врх и падине Кнез Стране (Орловац), да затвори правац Зуква — Стубица — Стабна.

4) Чујемо да су 3 батаљона II бригаде кренула према Изгорима. Покушаћемо да успоставимо везу. — Дознајемо „незванично" да је јуче овамо стигао и наш V батаљон.

5) Очекујемо ваше директиве. — Са овим снагама немамо много изгледа да постигнемо нешто значајно против четника, али ћемо настојати да их задржимо бар до доласка појачања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

8 VI 1942 = 12,00 ч.

6) Сада смо успоставили везу са снагама Гатачког батаљона. — Они нас извештавају да су четници јутрос ушли у Јасеник, да су Италијани изашли на положај изнад Автовца и Гацка и да је једна чета са Лебршника сишла у Жањевицу. Они верују да ће њихов даљи правац бити ка Липнику, а не према Пиви. — Исти другови тврде да непр.[ијатељ] није синоћ ушао у Изгоре; кроз Чемерно да је прошао али да се вратио ка Врби и на Лебршник.

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Жањевица Средња

7) Четника наводно има 4 батаљона, просечно по 200: и то 1 гатачки, 1 невесињски, 1 комбиновани Билећана — Требињаца и Сточана, 1 босански. (Извор ових података: „неутрални четници").[3]

Са њима не иду Италијани. Имају 2 бацача.

С. Ф. — С. Н.

8 VI 1942 = 12,00 ч.

ЗА ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ НО УДАРНЕ БРИГАДЕ

к-нт
Коча А. Поповић

БР. 68

САОПШТЕЊЕ ШТАБА КОЊИЧКОГ НОП БАТАЉОНА ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. ПОВОДОМ МУЧКОГ УБИСТВА ГРУПЕ ХЕРЦЕГОВАЧКИХ ПАРТИЗАНА ОД СТРАНЕ ЧЕТНИКА[1]

ШТАБ
КОЊИЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБ.
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
Бр службено
Дне 8 јуна 1942 год.

САОПШТЕЊЕ

Дне 4 јуна о. г., у 3 сата послије подне, ишао је замјеник команданта Оперативног штаба за Херцеговину, у пратњи једне десетине Ударне чете, у село Драмишево, у сврху одржања састанка са партизанима IV чете овог батаљона. На путу између Заборана и Драмишева, из засједе мучки је нападнута ова десетина са замјеником команданта Оперативног штаба, плотунском паљбом од стране четничких разбојника.

Командир IV чете у Забораним, кад је чуо паљбу, потрчао је са неколико партизана из касарне у правцу одакле се је чула паљба. Он је на исти начин дочекан од истих бандита,

[3] Четничке групе које нису нападале партизанске јединице и нису сарађивале са окупатором.

[1] Примјерак саопштења који се налази у архиви Војноисторијског института умножен је на шапирографу.

четничких зликоваца, бивших својих војника. Ови четнички зликовци били су партизани IV чете, који су се били притајили у овој чети. Ови зликовци, српски изроди, уз помоћ већине сељака села Заборани и Драмишева, нису се задовољили овим злочинима већ су отишли на положаје, гдје су били наши другови стражари, који су чували страже према усташким селима Невесињског Поља, који су чували њихова села, разоружали стражаре и након тога их стријељали.

Да злочин буде заиста нечувен, ти су бандити ухватили наше двије другарице, од њих једна Српкиња а једна Хрватица, које су биле учитељице у селима Заборани и Драмишево, које су училе читати и писати дјецу тих разбојника, силовали су их и након тога стријељали.

Након тога су ти зликовци пошли на касарну у Забораним, гдје је остало још 6 другова и 2 другарице, који су се јуначки бранили од тих зликоваца и након 30 сати одбране успјело им је под заштитом мрака провући се кроз страже четничких бандита, а који су другови сретно дошли у Главатичево.

У свој дрској и препреденој издаји ових српских изрода, погинуло је и стријељано 27 партизана и 2 другарице партизанке, од тога 18 партизана из IV чете, 8 из Ударне чете, 1 из II чете, те 2 другарице учитељице које су биле на дужности у селима Заборани и Драмишеву. Од спашених другова 3 лакше рањена. Замјеник команданта Оперативног штаба сретно се је спасио без икаквих повреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник команданта:
И. Кукић[2] с. р.

Политички комесар:
Бранко[3] с. р.

---

[2] Илија Кукић
[3] Васко Гњатић

БР. 71

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 10 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА[1]

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОПВ И ДВ ЗА БОС. КРАЈИНУ

У шуми

На путу за Лику стигао сам у штаб 5-ог КНОПО.

Ситуација око Дрвара непромијењена. Италијани евакуишу све, чак и браве са врата, пале још неке куће напуштених села у близини Дрвара. Они ће свакако за још 5—6 дана напустити Дрвар. — Одбјегло становништво из Дрвара насељава се у Грахово, због чега претпостављам да ће четници остати у Грахову и покушати давати отпор, а уједно бити претстража италијанска за Книн.

Батаљон који је отишао према Гламочу покушао је напад на Гламоч, али су снаге биле недовољне за заштиту од четника и за борбу у граду. Чак су четници нудили да заједнички нападају са нама на Гламоч, а са друге стране је ухваћено писмо које су послали усташама да дају отпор — према томе ово прво личи на превару. На томе сектору има 200 четника Кутањца и они код Гламоча.

Пошто се сви избјегли четници из Петровца и Дрвара налазе са граховским на Грахову, а пошто и Ђујићеви четници тамо долазе, могу и вјероватно је да ће покушати спојити се са четницима Дреновића. У колико би ово успјело било би нам за 50% отежано чишћење четника и у Книнској Крајини и у Б. Крајини, а и због тога што би они обухватили још низ села која су на прекретници (нису ни наша а засад ни њихова); а ако би они ова узели под свој утицај, имали би резервоар људства за наоружавање, док су и наше резерве доста исцрпљене. Ја сам издао наређење тамошњим нашим снагама[2] да ни по коју цијену не дозволе везу четницима. Двије чете су предвиђене из ударног батаљона који се налази према Гламочу за ударни батаљон који ће оперисати на тромеђи и ове су позване.

Можда ће се план на тромеђи промијенити или потпуно напустити, јер усташе и четници нападају на Лику код Плитвичких Језера и од Грачаца.

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Јединице Петог крајишког одреда

Сматрам да је потребно уорзати ликвидацију Санског Моста, а послије са појачаним снагама очистити терен Гламоча и Купреса и спојити се са јужне стране Б. Крајине са батаљоном „Пелагић". Свако одуговлачење успостављања ове везе коштаће нас послије више жртава.

Упутио сам једну чету 5-ог КНОПО на Бравско, која ће тамо чекати наређење за акцију на Саницу, а она друга чета је у Рибнику, коју ће за акцију требати пребацити. Ове су чете у тијесној вези.

Упутио сам два курира за штаб у Кореницу испред нашег штаба.

Друг Матерић[3] (политкомесар за ударну бригаду) са 5 другова партизана за заштитницу Оп. цтаба сутра крећу за Оперативни цтаб. Један од ових може бити командир штабске заштитнице (Кецман[4]).

Послије конференције у Дољанима доћи ћу у штаб да вас усмено упознам са ситуацијом.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

10-VI-42

з. кд. О. Ш.
С. Родић[5]

---

[3] Илија Матерић
[4] Стево Кецман
[5] Славко Родић

БР. 73

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 5 ДО 10 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

(М. П.)

ШТАБ
3 БАТАЉОНА I КНОП
УДАРНЕ БРИГАДЕ
10 јуна 1942 год.

ПЕТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ

Другарском
ШТАБУ I КНОП УДАРНЕ БРИГАДЕ — ПОЛОЖАЈ

АКЦИЈЕ И ПАТРОЛЕ:

Дана 5 VI све чете овог батаљона налазиле су се на положају у Славићкој. 2 вод 3 чете прешао је Гомјеницу у патролно извиђање.

Дана 6 VI чете су на својим положајима. Испитивани су најближи непријатељски положаји и упоришта, те могућности напада. Командант Бригаде друг Ратко[2] обишао је терен овог батаљона . . .

Дана 7 VI наш III батаљон налазио се на положају. Вршен је распоред чета за напад на непријатељска упоришта, на поједине чуке преко Гомјенице. Истог дана у 9 сати навечер, чете су се кренуле са положаја из Славићке преко Гомјенице.

Дана 8 VI у 1 сат послије пола ноћи, снаге нашег батаљона запосјеле су непријатељска упорипта без отпора и то Стијена, Бајновац, Рудине, Бабића Главица, мала и велика, Бркића брдо и Косића гробље. У 6.30 часова ујутру, четници су били у јачини од 25 људи пошли на Бабића Главицу, не знајући да се тамо налазе наше снаге, наши су их дочекали и том приликом су убијена 2 четника и 3 ранили. Четници су успјели однијети оружје од убијених и једног мртвог, док један је остао на мјесту. Том приликом нађено је нешто спреме, казан и 210 аустриских метака. Једна наша патрола наишла је на мјесто гдје су четници спавали и када су наше снаге 2 чете наишле они су побјегли, а оставили 7 капа, 3 пара ципела, 2 копорана, 1 чакшире

[1] Копија оригинала извјештаја налази се у Музеју народног ослобођења у Бањој Луци. Оригинал није пронађен.
[2] Народни херој Ивица Марушић

и 1 шињел. У једном копорану нађен је наш летак о скупштини у Власеници. Убијени четник који је остао на мјесту зове се Поповић Војин из Мелине, а за кога наши нису знали. Убијеног је његова мајка од нас затражила преко одбора, да јој дозволимо да га одвезе и сахрани.

Дана 9 VI снаге овог батаљона налазе се на заузетим положајима и [врше] испитивање могућности напада и исправљање положаја. Непријатељ је бацао мине и мало припуцавао испред наших положаја 2 чете, из веће удаљености. Наши нијесу припуцавали.

ПОЛИТИЧКИ РАД У ЧЕТАМА:

По четама читане су „Крајишке партизанске новине“ бр. 19, 20, 21 и 22.

Читан је летак од Врховног штаба „Хрватски војници, подофициpи и официри“.

Читан је по четама „Крајишки партизан“ бр. 2, као и брошура „Зашто се боре партизани у Босни и Херцеговини“.[3]

Прорађени су чланци по четама, који се налазе у партизанским новинама, гдје се говори највише о четницима. На те чланке највише је обраћана пажња и рађено са партизанима. Стално се партизанима говори о издајничкој четничкој работи, што партизани осуђују. Говори се о циљевима наше данашње борбе, те о нашим покретима да се ми крећемо тамо гдје можемо највише задати непријатељу ударац, по нашој партизанској тактици.

Политичко расположење партизана је доста добро, не може се примијетити у четама какових испада, харангера и слично.

ПОЛИТИЧКИ РАД У ПОЗАДИНИ:

Одржана је конференција са сеоским Народно-ослободилачким одборима, који су и раније служили партизане, и они нам доста излазе у сусрет. Цивилно становништво је доста расположено према нама и нашој борби. Сељацима се на сваком мјесту, гдје год се нађе, објашњавају циљеви наше борбе и издајничка работа четника. Цивилно становништво је задовољно са поступком партизана.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар: Командант:

---

[3] Види Зборник, том IV, књ. 3, док. бр. 1.

БР. 74

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 10 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА И О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПОЛОЖАЈУ ГАТ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
НО УДАРНЕ БРИГАДЕ

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Јутрос смо са 5 батаљона избили на Букову Градину — северно од котлине где се налазе села Дулићи и Казанци.

2) Од IV херцеговачког ударног батаљона остало је, после борбе коју су јуче водили, свега 30-ак. Остало, око 50-ак, отишло је на Сомину, одакле су родом.

3) Успоставили смо везу са Ловћенцима.[2] Они се налазе на косама северно од Г. Казанаца. (Као и са II и III херц, ударним.)

4) Непријатељ је запосео доминантни положај Гат. Јуче је ушао у Дулиће и Д. Казанце. Сада креће према истоку, према Ловћенцима или Крстцу.

5) Одавде све покрете одлично пратимо. Пупггамо непријатеља да се увлачи све дубље према истоку. Он очевидно не зна ништга о нашем присуству. У току ноћи заузећемо Гат, затвориће мо му отступање из котлине ка западу — Автовцу. — Сваког часа треба да стигну још наша 2 батаљона: II и III. — Сутра пред зору извршићемо напад, да их унипггимо.[3]

6) Владо Шегрт нам се синоћ јавио из Чемерна. Пробио се преко Бабе Планине и Бјелашнице. Био је са Илићем[4] и Попаром,[5] али су се после растурили. Ништа не зна о њима.

С. Ф. — С. Н.

10 VI = 14 часова

За I бригаду
Коча[6]

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Ловћенски одред
[3] Напад на Гат није успио. Опширније о томе види док. бр. 76.
[4] Петар Драпшин
[5] Народни херој Миро Попара
[6] Коча Поповић

БР. 75

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА ВОЂЕНИМ У ВРЕМЕНУ ОД 1 ДО 5 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

ИЗВЈЕШТАЈ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА
од 1 — 5 јуна 1942

У понедјељак, 1 јуна, почела је непријатељска офанзива на терен 2 батаљона из Дубице и Градине.

Изјутра око ½ 4 почела је јака артиљериска и минобацачка паљба, а око ½ 5 непријатељска је пјешадија почела надирати према Грабавцу и Хаџибајиру, гдје су сузбијени.

Међутим главни напад је уперен на Раван.[2] Ту је непријатељ бацио јаке снаге — око 2 домобранске сатније, које су углавном осигуравале десно крило непријатељу на Хаџибајиру, а Мраков здруг (7 сатнија) Црне легије с 4 тенка и моторизацијом и тзв. жељезна бојна — укупно око 3000 људи.—

2 су тенка вршила притисак и на Крушковац, али су се послије вратили и преко Личана нападали уз пратњу колона према Срефлијама. Борбу с тим снагама водиле су 2 десетине I чете. Оне су се у борби повлачиле и заустављале се на гробљима у Јеловцу и Срефлијама.

Ту су у борби сузбиле даље напредовање непријатеља и кад се један тенк заглавио, нису дале да се извуче, него су одбиле непријатеља.

Остале снаге непријатеља пошле су цестом према Драксенићу и раздвојиле се опет у Клековцима — у 2 крака.—

Један је крак с 2 тенка пошао према Гуњевцима, Пуцарима итд. — палећи нешто кућа. Једна десетина I (омлад.) чете, пробијајући се Просаром из Равни са засједе, с које се повукла кад су видјели да ће бити опкољени, нашла се с командиром III чете, који се настојао везати са својом четом (дан прије смо имали конференцију с које многи командири нису могли стићи у своје јединице), и на Пуцарима спријечила даље продирање тог крака, и са оним двјема десетинама сузбила тенкове, од којих се један заглавио. Даљом паљбом усташама је спријечен покушај да га ослободе.—

Сузбијени крак је отишао Просаром у Вриштик и Орахову — Орахову је запосјео. Омлад. курс и посада са становништвом, које је било вољно да избјегне, — повукли су се.—

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Опширније о овој борби види док. бр. 62.

Други је крак покушао продор преко Драксенића и Демировца у Међеђу, а снаге из Градине вршиле су притисак бочно.

Трећа чета је цио дан водила борбу с непријатељем и успјела да га заустави на Личкој и Трубарчевој Коси, док их је први крак тукао с Вриштика.

У току ноћи снаге III чете су заштитиле евакуацију Међеђе, пробиле се кроз непријатељске линије у Просари према Бијаковцу.

У току исте ноћи непријатељска колона је тајно и шутке прошла из Демировца у Орахсву.—

Други дан је на свим секторима према Дубици било затишје до 4 сата, док је 3 чета цио дан водила борбу, заробила 7 мотоцикла, 2 тешка митраљеза, 3 п. митраљеза — итд.—

Водник Вукић се сукобио с патролом усташком у Просари, коју је водио сам сатник усташки, и убио га бомбом[3].—

Око 4 сата послије подне је непријатељ уз помоћ једног тенка покушао да спаси изгубљене тенкове.

Наш вод, који је био у заштитници, не очекујући у то вријеме нападе, једва је успио повући се на прихватнији положај и водио борбу, док није стигао у помоћ вод I чете и I ударна чета. — Ту је пао Миле Мећава.

Вод 1 чете водио је дуго борбу сам, док Ударна није дошла с бока.—

На јуриш је непријатељ протјеран с добрих положаја.—

Трећи дан је било затишје и прибирање снага наших за ликвидацију непријатеља у Орахови, који је ту био врло јак.—

Ујутро су петнаестак усташа и легионара пошли с колима у Међеђу, вјеројатно у пљачку на мртве, али су их наши протјерали и ухватили два легионара и стријељали.—

4/VI ујутро смо око Орахове концентрисали снаге II бат. (2 вода I ч., 1 вод 2 ч.), III бат. (1 и Ударну ч.).

3 чете Ударног батаљона — и 4 бацача.

Привремени Оперативни штаб је припремио план за напад, који је требао бити концентричан, с тим да се према Дубици остави један пролаз, како би непријатељ на свом узмаку покушао провалити према Дубици и на путу би га чекале наше засједе.—

Међутим, све снаге нису успјеле у одређено вријеме стићи на положаје и почетак напада је био килав.—

Права се борба свуд около развила тек око 15 сати и трајала до касно у ноћ.—

---

[3] Ова реченица није јасна, њен смисао је сљедећи: Водник Вукић се сукобно у Просари са усташком патролом коју је водно један усташки сатник. У насталој борби водник Вукић је убио бомбом усташког сатника.

Непријатељ, видећи нашу снагу, почео се у 21 час извлачити и око ½ 2 посљедње његове заштитнице напустиле су Орахову и пребациле се преко Саве.—

Избјегла је и већина становништва.—

Сутрадан су ухапшена 2 зликовца, који су пљачкали и клали, и јавно стријељани пред народом.—

Имена ћемо доставити касније.—

Наши су губици у тим борбама били:

I ч. 2 мртва, 1 рањен
II 1 —„— 1 —„—
III 2 —„— 12 —„—

Плијен:

I ч. — 3 пушке с муницијом и 2 тенка
2 „ —
3 „ — 2 тешка тал. митраљеза
3 п. митраљеза — с муницијом
7 мотокотача и остале спреме
око 20 пушака.—

Губици непријатељ. су огромни. У самом Демировцу и око Међеђе око 25 мртвих —, а кад су други пут покушали у Каменици заузети терен, 7 мртвих.

Омладинска чета показала се врло борбеном и храбром, али јој недостаје довољно мирноће за гађање.—

Трећа чета је очувала свој добар глас, а важно је напоменути да [је] дан и ноћ и једно прије подне водила борбу без командира и политкомесара и 1 водника.—

Предлажемо те двије чете за похвалу.—

Уз друг. поз.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ШТАБ II БАТ.
II КНОПО
10/VI 942

Командант
Станко[4]

Полит. комесар
Нико Лукетић[5]

---

[4] Станко Милић, бивши домобрански официр. Пошто није успио да се пробије из обруча за вријеме Козарске офанзиве, предао се непријатељу.

[5] Народни херој Никола Лукетић, по занимању учитељ, погинуо за вријеме Козарске офанзиве, 5 јула 1942 године.

БР. 76

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ И О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ВРЕМЕНУ ОД КРАЈА МАРТА ДО 11 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА
ЗА БОС. КРАЈИНУ
11-VI-1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Желимо да вас упознамо са темељним измјенама политичке и војничке ситуације у Бос. Крајини након онога извјештаја послатог вама 5 марта 1942 г. Мислимо да је питање борбе са четницима најважније, те ћемо вам о томе дати точна обавјештења.

Све до 25 марта стање је било непромијењено. Једино су постојале неколике четничке чете око Булетића, Прибинића, Влајића, Чечаве, које су до тада биле под нашом командом. На домаку тих чета био је један четнички батаљон који је врло активно вршио четничку пропаганду и вршио разбијање једне по једне чете. Како смо вам још прије јавили, у Чемерници је такође била група четника у снази од 60 до 100 људи, а око Мркоњића био је Дреновић са батаљоном у снази од 350 људи, који се још раније отцијепио од нашег III одреда и повео борбу против нас. Дакле, имали смо такорећи неколико четничких средишта која су се плански распоредила на терене нашег III и IV одреда, који, како знате из реферата од 5 марта,[1] захватају крајеве око Прњавора, између ријеке Врбаса, Саве и Босне, преко Врбање и око Котор Вароши, села изнад Бањалуке, све до Врбаса — преко Врбаса, Ситнице, Рибника, око Мркоњића, Јајца и Доњег Вакуфа. Ове четничке расподијељене групе развиле су свој разорни рад и водиле су борбу у разним видовима против партизана. Убијали су понекад нашег политичког комесара, заробљавали у први мах курире, забрањивали пролаз кроз терене које су држали итд. Што је нарочито важно, одмах су, у почетку, своје снаге ангажовали у борбу против нас, а обуставили борбу против усташа и домобранске војске.

[1] Види Зборник том IV, књ. 3, док. бр. 93.

Колебљиве наше чете биле су тада на мањачком терену, у снази једног батаљона, чете око Јајца као и споменуте чете око Теслића. У тим нашим батаљонима четници су вршили пропаганду и врбовање људи за себе. Пријетила је опасност ако се не ликвидирају поменута четничка огњишта Прибинић — Јаворани, Дреновића батаљон, да многе колебљиве чете приђу четницима.

По доласку другарице Лепе[2] и друга Косте,[3] дне 22 фебруара, ми смо организовали Оперативни штаб и донијели заједничке закључке о ликвидирању и разоружавању четника. Многе наше партизанске чете нијесу тада биле способне да поведу борбу против четника, него је само Пролетерски батаљон, састављен из једне козарске и једне грмечке чете, у снази од 250 пушака и 20 пушкомитраљеза, кренуо у борбу против четника на терену IV одреда. Прва наша борба са четницима била је у селу Липовцу, близу Челинца. Ова акција била је врло неуспјела и олако се схватили четници. Ту смо имали велике губитке: 13 мртвих, 12 рањених и нешто изгубљених. Младен Стојановић, члан Оперативног штаба, такође је био рањен у главу. Наши борци морално су били попустили, те се послије осјећала бојазан у борби против четника. Четници су из Липовца, послије ове борбе и послије доласка пролетерске чете грмечке у састав батаљона, побјегли преко Врбаса и прикључили се снагама четничким око Мркоњића, Раткова и Соколова. Тако се створила банда од неколико стотина људи на челу са тројицом заклетих непријатеља наше борбе: Дреновићем, Марчетићем и Тешановићем.

Док смо ми концентрисали снаге нашег Пролетерског батаљона у Челинцу, тада једине поуздане јединице у борби против четника на терену IV одреда, дотле су четници свим силама настојали извршити пуч у Мањачком батаљону, јер је он имао највећи број пушака и аутоматског оружја и био је на домаку њихових концентрисаних снага око Мркоњића. Не треба заборавити да су четници већ тада имали издашну оружану помоћ од Талијана. Четници су стварно и успјели у својој разбијачкој акцији у Мањачи. Штаб нашег батаљона је разјурен, чете су потпале под команду Вукашина Марчетића, отвореног талијанског шпијуна, који је прије два мјесеца дошао из Италије. Тачно је то да су ове чете у Мањачи биле великим дијелом терорисане од ове банде, у некојим су четама војници плакали при овом догађају, док је једна чета друга Алексе Пенића, која је држала положај према Мркоњићу, била остала уз нас и ушла у састав

[2] Лепа Перовић, члан секретаријата Покрајинског комитета КПЈ за Бос. Крајину
[3] Коста Нађ

снага III крајишког одреда. Сада су четници са Мањачом и њиховим пријашњим снагама претстављали озбиљнијег непријатеља и ми смо поред Пролетерског батаљона морали још ангажовати снаге из Козаре, Грмеча и III одреда да ликвидирамо те банде у Мањачи као и оне око Теслића, Прибинића и Блатнице. Брзом приласку једног дијела мањачких чета четницима разлог је и наше неправилно политичко држање према тим четама. Прво што смо им натурали команданте, а друго што смо им тако непоузданим натурали задатке за које они нису били дорасли наиме, да се и оне боре против четника. То је неке заплашило, неке од нас одбило, а дало подршку роварењу и оправданости пред масама и војском пуча и одметништва. Четничко командовање мањачким четама значило је прекидање сваке везе између II, III и IV одреда. Одмах се осјетила насртљивост четника на села према Козари, Маријкој, Јелићкој и окружавање Козаре четничком пропагандом. Ми смо то увидјели, те смо одмах закључили да Пролетерски батаљон који се налази на домаку Прибинића и Блатнице крене на чишћење четника у том правцу. Снаге из Козаре треба да се упуте преко Маријке, Јелићке, Хан Кола и да избију на Врбас, грмечке опет снаге треба да иду преко Рибника према Ситници, Раткову, Соколову и да се, чистећи четнике, настоје спојити са нашим козарским снагама. И тако је и било. Пролетерски батаљон са једним чланом Оперативног штаба кренуо је на четнике батаљона Прибинић и да их разоружа, док су два ударна батаљона ишла назначеним правцем преко Мањаче. Резултати су били слиједећи: Пролетерски батаљон на четничком гнијезду Прибинић није успио похватати четнике, него су се њих око 40 из Прибинића извукли у оближња села. Сељаци су им јавили наш долазак иако смо наступали ноћу. Ипак смо ухватили један број четника које смо разоружали и пустили, а неколико их је у борби погинуло, која је вођена у селу приликом њихова извлачења. Стварне вође су нам умакле. Исту ноћ требали су другови из III батаљона који се налази око Прњавора да разоружају једну групу четника из овог истог батаљона, који су се налазили на Вучјаку, више Прњавора, с циљем да политички продру у те крајеве. Споменути другови нијесу то учинили из простог кукавичлука. Тако се је та банда из Вучјака и Прибинића опет прибрала сачињавајући групу од 80 људи. Ми смо одмах други дан кренули у Блатницу, најближу тачку ријеци Босни, у циљу да разоружамо тамо четнике и да створимо своје упориште према ријеци Босни. У Блатници већина војника нису били војници, само је Прибинићки батаљон терорисао те људе. Ми смо ноћу дошли у Блатницу, сутрадан окупили борце, средили ту чету, оставили у истој 20 поузданих људи и организовали нови штаб чете.

Одржали смо збор војсци и народу и кренули из Блатнице према Булетићу. Ту смо извршили једну акцију на усташко село Ранковиће, покрај Теслића, заједно са свим четама IV батаљона — Чечавском, Булетићком, Влајићком и Растушком. Заробљено оружје у снази од 50 пушака и један пушкомитраљез употријебили смо за организовање Ударне чете Ударног батаљона. У Блатници су, након извјесног времена, харангери опет покушали да разбију чету и ми смо тада били принуђени да разоружамо цијелу чету, да оставимо само један мањи број блатничких војника. Били смо такорећи господари ријеке Босне са ову страну. Чечавску и Булетићку чету прогласили смо добровољачким четама које стоје под нашом командом. Све је ишло добро. Чете су нам доводиле у команду недићевске агенте који се тада пребацираху преко Босне, мислећи да су то четници.

Док смо ми сређивали стање у том несигурном крају, толико важном за нас ради везе с вама и ради бродске пруге, четничке банде, користећи наше отсуство и окуражене четничким успјехом у Мањачи, извршиле су превrат у Јошавци, за нашим леђима, и напале Штаб IV одреда и Оперативни штаб. Послије два дана четници из Прибинића и Јошавке ујединили су се у једну групу која је сада бројила преко 300 пушака. Послије тога четници придобијају већину људи Масловарске чете уза се и порастају тако снаге њихове чете на 400 људи. Сада је то била окорјела банда спремна на борбу и са нашим Пролетерским батаљоном, банда која је била врло активна у терористичким дјелима и још тада покушавала везати се са усташама. Од те јошавачке банде, у којој су доиста све сами крвници и усташе, погинуло је много наших другова, а и сам Младен Стојановић, члан Оперативног штаба. По примитку вијести о четничким злочинима у Јошавци, одмах се једна чета нашег Пролетерског батаљона упутила у правцу Јошавке, али је морала притећи у помоћ нашој Црновршкој чети која се налазила око Плашница и коју су четници нападали да отму оружје и жито. По избијању четничке банде у Јошавци и Масловарама, чете III прњаворског батаљона преживљавале су велику кризу.

Мотајичка чета се цијепа и наши су принуђени разоружавати половицу те чете. Једна група из те чете организује батаљон у селу Илови под именом кнеза Арсена. Из Прњаворске чете бјежи 15 људи а такођер и из Црновршке. Након два три дана поново се окупљају снаге нашег Пролетерског батаљона, јер се раздвојеним снагама и са појединим четама није могло ништа створити. Услијед угрожености наше Црновршке чете, услијед наступања усташа од Плашница и угрожавања терена III батаљона, услијед нестанка муниције Пролетерском батаљону, извршили смо напад на усташе код Плашница. Нијесмо у томе

успјели. Тај исти дан четници су искористили прилику и напали на штаб IV батаљона, убили неке другове и разбили нашу Ударну чету састављену од 25 пролетера и омладинаца. Послије тога напада сви притајени четнички елементи из чета IV батаљона одмах су пришли четницима, тако да су они порасли оружјем за 100 до 150 пушака. Тиме се однос снага измијенио у корист четника, и то искључиво услијед малог броја наших војника у Пролетерском батаљону (250) и немогућности да сигурним снагама блокирамо четнике и у IV и у III батаљону IV крајишког одреда. Послије тих догађаја ми смо закључили да се сачува жито III батаљона које је било у великим количинама и три чете III батаљона, и да заузмемо одрамбени став док се не повежемо са нашим снагама из Козаре и Грмеча које су требале чистити Мањачу.

Чишћење Мањаче, Дреновића батаљона и Чемернице ишло је овим путем: Козарски ударни батаљон у снази од 300 пушака и 17 пушкомитраљеза наступао је од Маријке у правцу Хан Кола, Крупе, Рекавица и Бочца. Имао је мање борбе са четницима на том путу, једну је чету разоружао, а три чете остале су на положају према домобранима. Снаге нашега Козарског батаљона прешле су затим Врбас, претресле четничка села Јаворане и околину и упутиле се преко Скендер Вакуфа и Масловара за Вијачане, с намјером да се састану са снагама Пролетерског батаљона који се тада тамо налазио. На путу од Скендер Вакуфа до Вијачана, у селу Карача, овај батаљон водио је огорчене борбе са четницима, као и око Јошавке и Шњеготине. Борба се водила један цијели дан и ушла у ноћ. Четници су сконцентрисали у тој борби све своје снаге. Имали су доминантне положаје. Наши су се храбро борили. У тој борби имали смо 5 мртвих и 16 рањених. Четници су такође имали великих губитака. У току сутрашњег дана овај батаљон је стигао у Вијачане и спојио се са Пролетерским батаљоном. Обадве ове снаге кренуле су онда у борбу против окупљених 5—600 четника који су се такође групирали и манифестационо ишли кроз села са барјацима. Борба је вођена на неколико мјеста. Била је доста жестока. Наше снаге на Поезини извојевале су велику побједу над четницима гдје су им се многе чете разбјегле и распршиле. Четника је било доста мртвих и рањених и дали су се у дивље бјекство при јуришу наша оба батаљона. Послије тога наше снаге крећу према осталом дијелу окупљених четника (њих око 400), али их не стижу. Четничке се вође завађају између себе ради неуспјеха. Једна њихова група у снази од 250 људи бјежи у састав мањачких четничких снага. У путу успијева разбити Имљанску чету, напада и Бочац и болницу у Чемерници, убија и заробљава велик број наших другова. Наше снаге II батаљона

IV крајишког одреда у Чемерници биле су распршене по шумама и деморалисане, а четници из Јошавке спојили су се са четницима из Јаворана, који су побјегли из Мањаче поводом борби са Грмечким ударним батаљоном.

То је била акција чишћења једног дијела Мањаче, оног према Бањалуци са стране Козарског ударног батаљона, као и све акције Пролетерског батаљона на терену III и IV батаљона IV крајишког одреда.

Резултат чишћења Ударног батаљона, који је наступао од Рибника, састављеног од снага I, III и V одреда и који је био у снази од 800 људи, био је слиједећи: Разоружано је 160 четника из Дреновића батаљона. Наше снаге продрле су у штаб Дреновића у Медној, а Дреновић послије тога са 25 људи побјегао је у Мркоњић Талијанима. Тада је заједнички с Талијанима кренуо против наших снага, али су Талијани били одбијени и стјерани у Мркоњић. Одатле се батаљон упутио у село Сурјене, гдје су се чланови Штаба састали са чланом Оперативног штаба другом Костом. Ту се донио закључак да се чисти Мањача и учврсте чете. Четничке банде се разбиле у Мањачи, 50 пушака се предају. Око 100 четника Миће Азарића бјежи у шуме, одмеће се, а вође четничке бјеже све у Мркоњић: Тешановић, Марчетић, Дреновић. Мањачке се чете чисте и учвршћују се штабови чета. Оне не дају отпора, сем Азарићеве која бјежи у шуму. Од тих свих снага организује се VI одред са једним батаљоном и једним полубатаљоном. За читавих 15 дана не осјећа се никаква активност четника. Четничке вође Азарић и Лазо Томић пишу писма покорности. У међувремену Дреновић се споразумијева са усташама у Мркоњићу и добива оружје (бацач мина, 12 пушкомитраљеза и 2 тешка) да разоружа мањачке чете. Сад почиње њихова заједничка акција разоружавања мањачких чета. Прво разоружавају чету Алексе Пенића и уклањају блокаду Мркоњића, разоружавају двије чете које блокирају Бањалуку — Павловац, Мотике и чету која блокира Сански Мост. Четницима прилази Ратковачки вод. Они се појачавају са 300 пушака и тада претстављају снагу са пријашњим својим оружјем око 5—600. По разоружавању чета, четничке вође одлазе у Бањалуку и праве званичан јавни споразум усташа и четника против партизана. Снаге Ударног батаљона, изморене и исцрпљене, слабо храњене, повлаче се према Козари и испражњавају потпуно терен Мањаче и свих оних села око Мркоњића и Бањалуке од наших снага. Остаје слободна од наших снага цеста Бањалука — Јајце и четници тако повезују градове Мркоњић — Кључ, Мркоњић — Јајце. Тако тај терен остаје потпуно окупиран непријатељским снагама четника и усташа. У међувремену када су се снаге нашег Ударног батаљона повлачиле, нешто ради

опће измсрености, а великим дијелом ради кукавичког држања цијелог штаба тога батаљона, остале су снаге нашег II батаљона IV крајишког одреда, који смо малопријс спомснули, у Чемернци потпуно блокиране и осуђене на пропаст. Напомснули смо да су јошавачки четници побјегли пред Ударним и Пролетерским батаљоном у Имљане а послије и у Чемерницу и да су успут нападали и наше раштркане снаге. Ту на том терену Чемернице, када се Ударни батаљон повукао према Козари, четници и из Мањаче и Чемернице напали су као бијесни пси на нашу радионицу, и другове у Бочцу, на нашу болницу у Чемерници, на нашу чету у Скендер Вакуфу. Снаге нашега II батаљона у Чемерници нијесу биле толике да се одупру свим тим бандама (батаљон је бројио око 200 пушака). Када су се све ове наше снаге требале окупити на једном мјесту, четници су то спријечили и тако гонили групу по групу. Пропало нам је ту доста другова и другарица. Тако је своме батаљону пријетила опасност да потпуно пропане. Везе су биле прекинуте и са Козарским ударним и Пролетерским који су се налазили око ријеке Босне и са Ударним грмечким који се повлачио према Козари. Одговорност за ово пада и на секретара Оперативног штаба који је давао немсгућа наређења, одговорност такође пада и на штаб Грмечког ударног батаљона. Нередовним везама дознали су другови у Ударном козарском батаљону за стање у Чемерници и кренуо је Ударни и Пролетерски батаљон у правцу Скендер Вакуфа. На путу вођена је борба цијелог дана са четницима у Јошавци. Пролетерски батаљон ишао је све до Масловара са Козарским ударним батаљоном ради прогона четника. Пролетерски се батаљон затим вратио на прњаворски терен у циљу чувања жита у том крају и у циљу успостављања везе са другом Темпом[4] и Бригадом[5] која је по незваничним обавјештењима била већ на Босни. Пролетерском батаљону стављено је у задатак хватање везе са Бригадом. Такође су послани курири у правцу Озрена да пронађу друга Темпа. Све поруке друга Рате[6] донесене од Темпа није примио ни Пролетерски ни Ударни батаљон, јер се курири из Бочца нису пробили. Другови Осман[7] и Стари[8], који су се налазили са Пролетерским и Ударним батаљоном, из ухваћених четничких писама и по причању неких Крајишника који су

[4] Светозар Вукмановић

[5] Односи се на Групу ударних батаљона Источне Босне од које је, према плану Главног штаба НОП и ДВ за БиХ, требало да се формира Трећа брнгада у коју би ушао и Пролетерски батаљон Бос. Крајине. Али због измијењене ситуацнје до тога није дошло. Тек 2 августа, од Групе ударних батаљона формирана је Шеста нсточнобосанска бригада.

[6] Рато Дугоњић, секретар ПК СКОЈ-а за БиХ

[7] Осман Карабеговић

[8] Ђуро Пуцар

се пребацивали у Крајину из Сроије, сазнали су да је друг Темпо на Озрену и сами су покушали да ухвате везу. Пролетерски батаљон је засада отсјечен од наших снага и он се сада налази у близини ријеке Босне у циљу осигурања пријелаза Бригаде преко ријеке Босне. Ударни козарски батаљон упутио се са другом Старим и Османом у правцу Скендер Вакуфа. Четници су се из Скендер Вакуфа одмах разбјегли а група јошавачка и јаворанска ископала је ровове и ставила се у обрану. Ради недостатка муниције Ударни козарски батаљон прошао је без борбе и упутио се у правцу Мањаче. У Мањачи га је једино тукао четнички бацач, али све до Голеша, Борковића није било борбе са четницима, односно четници су све своје снаге бацили према Козари и грмечким одредима и организују заједно са усташама фронт од Бањалуке према Бронзаном Мајдану. Ударни батаљон водио је борбу цијели дан са четницима у Борковићима и растјерао банде, заробио око 20 наоружаних четника са 4 пушкомитраљеза. Четници су имали 15 мртвих и рањених. Козарски ударни батаљон при тој борби спојио се са осталим козарским снагама.

И док смо ми своје снаге од Козаре и Грмеча, у снази од 1200 људи, разашиљали по Крајини у борбу против четника, сва снага усташке војске, домобрана и Талијана свалила се на наше здраве снаге, на Козару, Грмеч. Великим снагама усташе су продаљивале у села и палиле. Водиле су се огорчене борбе. Усташе су видјеле гдје је наша права снага и подијелиле су дужност са својом четничком браћом. Док су четници убијали наше другове, палили и робили наше болнице и радионице, разбијали наше чете, усташе су несметано скупљали своје снаге против наших одреда I, II, и V и једног дијела III одреда. Настало је тешко стање у тим одредима. Четници се спуштали на домак козарских села. Оживјела је њихова активност у Дрвару, Петровцу и другдје. Терен Мањаче, Чемернице био је испражњен од наших снага, обруч око Бањалуке био је разбијен од стране усташа и четника. Четници и усташе отворили су пут Мркоњић — Јајце, Мркоњић — Кључ. Образовали заједнички фронт од Бранковца према Бронзаном Мајдану против наших одреда, слали су своје шпијуне користећи деморализацију насталу поводом паљења наших села. Ситуација је била тешка. Већа акција могла је излијечити ово стање, подићи морал маса и војске, узети једно веће подручје и ослободити своје оружане снаге, показати укупну снагу партизана у овом часу на једној већој акцији. Зато су се снаге наша два одреда I и II бациле на Приједор. Нападало је 1.500 партизана са још 1.000 у засједи. Борба је започела у 12 сати навече и завршила сутра у 9 сати навече. Борба се завршила правом јуначком побједом која је донијела

све предвиђено: оружје, велику количину муниције, подигла морал војске и народа. По паду Приједора пала је и Љубија. Велика постројења која су створила могућност израде оружја. Разоружана су усташка села крај Љубије. Из свега оружја добивеног у акцији напада на Приједор организована је Ударна бригада[9] у снази од 1.200 људи која већ неколико дана води борбе код Јашикове Воде, Бранковца, Сасине са усташама и четницима. У Бригади су стари борци. Њихова мјеста за обрану села заузели су омладинци и омладинске чете. Послије пада Приједора спустила су се два авиона[10] на наш ослобођени териториј. Они су већ ступили у акцију. Тако је пад Приједора разбуктао устанак у овоме крају и подвоструčио снаге нашег II козарског одреда, Ми данас, додуше, Бригадом освајамо село по село од усташа и четника у Мањачи и Чемерници, али идемо солидним снагама и јачом војничком формацијом. Ради престижа и поправљања морала у сусједним гарнизонима, Павелић је вршио офанзиву од Дубице са 5.000 војника усташа, Мађара, са 8 тенкова и неколико топова. Офанзива је разбијена, заробљена су 2 исправна тенка, убијено је доста усташа. Цесту Градишка — Дубица као и обалу Саве ми држимо. Наш авион, који је учествовао у тој борби први пут, митраљирао је непријатељске колоне и натјерао их у дивље бјекство. Скакали су у Саву. Борбе се дакле воде, али изгледа да Павелић нема толико снага да продире и врши концентрисане нападе. Ми појединачне офанзиве разбијамо. Непријатељ је концентрисао извјесне снаге у Бањалуци и у Новом. Од Новога врши мање покрете према ослобођеној територији и вођене су мање борбе. Тако је стање на подручју I и II одреда.

На терену V одреда било је великих борби са четницима и Талијанима. Талијани су при свом продору у Крајину, у јесен прошле године, организовали гарнизоне у свим мјестима осим Бањалуке, Новога и Приједора. Талијанске снаге биле су стварно разбацане и упућене у гладне градове као што је Мркоњић, Кључ, Петровац, Грахово, Бихаћ и Дрвар. Талијанска војска гладовала је и мрзла се у градовима и почела се деморалисати. Наше снаге блокирале су цесте и чаркале око градова. Нису дале хране ни дрвета, зато су Талијани почетком маја били принуђени да ангажују велике снаге око 8—10.000 од Книна и Далмације и крену у циљу спасавања блокираних гарнизона у поменутим мјестима. Из Мркоњића су помоћу четника проби-

---

[9] Односи се на Прву крајишку НОУ бригаду која је формирана 21 маја 1942 године. Види док. бр. 26.

[10] Мисли се на долазак на ослобођену територију авнјатичара Фрање Клуза и Руди Чајевца. Види док. бр. 37.

јали се до Кључа, од Кључа према Петровцу и на путу Кључ — Петровац, у селу Бравском, имали су тешке окршаје са нашим снагама. Ту је изгинуло око 250 Талијана. Заробљено је и поубијано неколико талијанских официра. Послије пораза Талијана на Бравском, талијанске снаге које су продрле од Книна према Дрвару пробијале су се према Петровцу да извуку петровачки гарнизон. Одатле су упућиване снаге за избављање Талијана опкољених у Бравском. Борбе су вођене и око Петровца гдје су заробљена и 2 талијанска топа. Када се напокон главнина талијанских снага збила у Петровац, онда су се повукли, и наши су ушли у Петровац. Сада се Талијани пакују и у Дрвару. Наша се војска око Бравског храбро борила. Искасапила је такорећи Талијане. Позадина се исто тако одлично држала и Талијани нису никог налазили у селима. Све је било евакуисано. Талијани су упалили села куд су пролазили, око Дрвара, Петровца. Разлози овога повлачења из Петровца, Кључа, Мркоњића па и Дрвара су осигурање пруге Загреб—Сплит и извоза из Хрватске, отсјеченост талијанских гарнизона од главнине талијанских снага и угрожавање Бендера, великог вијадукта, од личких и далматинских снага. Талијани осигуравају пругу тако да на 50 км држе по 14.000 војника. Може се рећи да смо ми из ове планski спремљене борбе с усташама, Талијанима и четницима изашли на терену Козаре и Грмеча побједници. Сачуване су наше оружане снаге, чак су оне у великом порасту. Морал маса се подигао и борци схватили ситуацију да је наша офанзива уперена у правцу освајања градова. Иако смо привремено изгубили неке терене, један дио Мањаче, цијелу Чемерницу, крајеве око Котор Вароши, Теслића, ипак, ови наши успјеси на другој страни, добијање два града, рудника Љубије, јачање оружјем, добијање авиона, ми постајемо опаснији непријатељ усташке владавине у Крајини. Опасност постоји да они терени које држе усташе и четници постану отскочна даска напада против нас и да четници успију мобилисати масе против нас, као што је то био случај у Книнској Крајини. Наш је план брзо наступање наших снага према ријеци Врбасу нашом Бригадом, затварање цесте Бањалука — Јајце, Бањалука — Мркоњић.

Што се тиче III крајишког одреда он је до недавна састојао се из 4 батаљона: „Пелагића“, „Искре“, „Сокола“ и „Будућности“ и водио борбу против усташа и Талијана. Споразум усташа и четника, јачање оружаних снага четника, дало је могућност харангерима у „Искри“ — Шолајином батаљону, који заузима положаје око Јајца и Мркоњића, да роваре и ојачају у четама тога батаљона. Четници су недавно разбили Шолајин батаљон и отворили цесту Јајце — Мркоњић. Шолаја је ипак одвео 100 бораца из свога батаљона и придружио се батаљону „Пелагић“,

који се добро држи и из којег је у Грмечки ударни батаљон ушла једна добра чета. Пелагића батаљон држи положаје према Јајцу, Доњем Вакуфу, Језеру. Четници су нападом на Шолајин батаљон успјели прекинути везу између батаљона „Пелагић“ и између батаљона Рибничког — „Соко“, они покушавају изолирано нападати ове батаљоне. Они су заједно с усташама нападали Рибнички батаљон, али су одбијени уз знатне губитке. Четници у нападу на Рибник жељели су се пробити Кључу и спојити Мркоњић — Кључ и у томе су успјели. Упућене су наше снаге на тај терен и тамо воде борбе 5 наших чета са четницима и усташама. Ударна бригада има задатак да се пробије према Ситници и да се споји са снагама Рибничког батаљона да блокира Мркоњић, и како смо рекли, да опет затвори путеве и цесте између градова. Те су акције сад у току. Посљедње наше акције против четника на терену V одреда вођене су око граховских села гдје је у ствари њихов центар за то подручје. Чишћењем тих села прекинута је четничка веза од Мркоњића према Грахову.

Садашње наше акције против окупатора и четника врше се на тромеђи (Лика, Бос. Крајина и Хрватска) гдје учествује око 1.500 партизана, са наше стране 500. Наше везе са Главним штабом Хрватске добиле су облик заједничких војних акција. Тромеђа је сметња снагама хрватских партизана да их упућују дубље у Далмацију, зато што четници иза леђа сметају. Наша сарадња са Главним штабом Хрватске иде преко Срба, Лапца, Мартин Брода који су у нашим рукама и очишћени од четничких банди, а и преко Сане са Банијом. У Банију смо упућивали своје неке снаге. Банијци су опет са свим својим снагама долазили на подручје нашег одреда за вријеме офанзиве на њих.

Војничка ситуација у Крајини послије свих ових акција у борби са четницима и окупаторима углавном је ова:

Ми држимо плодне крајеве Крајине и то око Прњавора, једног дијела Дервенте, крајеве и села око Приједора и сва села до Врховине, до села Голеша и Хан Кола, сав Дубички срез до Саве, искључивши град Дубицу, срез Нови, Крупу, Бихаћ, Костајницу и то са једне стране. Наше су снаге на вратима свих тих градова.

Четници послије споразума и послије разоружавања мањачких снага претстављају јачу војничку снагу и организују праве фронтове, копају ровове против нас. Постоји разумијевање и одобравање маса за нашу борбу против усташа и четника, јер су то данас заједнички фронтови против наших села. Очита је слабост наша у том што нема никаквих наших снага око главног града Крајине, Бањалуке. Четници су ту нашу блокаду потпуно разбили. Може се рећи да трећина Крајине припада чет-

ничким бандама, и то Врховина,[11] који то све не држе војнички, али ту нема ни наших снага.

Наше војничке снаге су у порасту. Иницијатива и елан за веће војничке акције је ту. Осјећа се збуњеност код непријатеља. Окупираност његових снага око обране градова, тромост и спорост у припремању ширих концентричних напада на нас. Није искључено да ће, ради важности Приједора и Љубије, покушати непријатељ од Бањалуке већим снагама надирати према нашој ослобођеној територији.

Предност ових великих акција је у томе што се наше снаге растерећују мртве блокаде градова и проширују ослобођену територију, што се овим последњим акцијама повезао наш I и II одред и спојила се ослобођена територија, још се боље учврстиле везе са Главним штабом Хрватске.

10 јуна отпочела је већа офанзива на нашу ослобођену територију. Непријатељ наступа тенковима. Продро је у град Приједор. Воде се велике борбе. Непријатељ наступа од Новога тенковима и продире цестом. Са усташама иду Нијемци, са обје стране и четници. Обећавају мир народу, само да не иде са комунистима. Акција на тромеђу изгледа да се одгађа, јер се и у Лици воде велике борбе.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Положај, 13 јуна 42.

Пол. комесар,
Осман

Командант,
Коста

---

[11] Народ у Бос. Крајини назива Врховина планински предио који обухвата масиве Мањаче, Чемернице и Осмаче.

БР. 77

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 11 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТУ БАТАЉОНА ПРВЕ И ДРУГЕ БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ ЖАЊЕВИЦА — ЗУКВА И О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ НА ТЕРЕНУ КАЗАНЦИ — ГАТ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
НО УДАРНЕ БРИГАДЕ
бр. 320

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И Д ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Примили смо ваше писмо од 11 јуна — 6,45 ч и друго писмо од 10 VI (вероватно 11 VI).

2) Сви батаљони који су учествовали у акцији код Дулића, већ су на путу за овамо (Равно), и то: 5 батаљона I бригаде и 2 батаљона II бригаде (на просторији Чемерно — Равно приликом поласка у акцију, одредили смо, наиме, 2 а не 3 батаљона II бригаде; настала је била забуна око тога која 2 батаљона II бригаде треба да крену, па су кренула 3, али је један хитно враћен). Ових 7 батаљона стижу овамо — на просторију Жањевица — Зуква у току ноћи, заједно са 3 четом I херцеговачког ударног. — За нама су кренули Ловћенски батаљон и херцеговачке снаге (II и III ударни) који су били око Казанаца; по наређењу Главног штаба за Црну Гору и Боку, сви ови црногорски и херцеговачки батаљони добили су правац Равно — Волујак; сложили смо се са Владом Шегртом да херцеговачке снаге оду у Изгоре, где ће моћи да се среде и потом интервенишу у правцу где буде требало (стока се упућује на Волујак). — Вечерас креће одавде (из Шљивовице — Равно) I батаљон II бригаде за Г. Чемерно, да се придружи Дурмиторском батаљону. Остала 2 батаљона II бригаде (IV и Комски) упућују се на расположење штабу II бригаде: запосешће сутра ујутру Лебршник. — Ми ћемо са својим батаљонима затворити правце од Горанског ка Стабни и ка Равном (и од Горанског и од Автовца). Успоставићемо везу са батаљонима који се налазе у правцу Плужине и Смријечно.

3) Фића и Коча имају намеру сутра да дођу до вас, у колико не буду спречени развојем догађаја.

4) Данашња акција није успела. Наше јединице су растерале четнике са целе просторије од Казанаца до Гата — сем са

[1] Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 3207.

самог Гата (утврђена вис); али смо имали врло велике губитке. Далеко највеће губитке имао је IV батаљон II бригаде: око 50 мртвих, рањених и заробљених; V батаљон I бригаде имао је 10 погинулих и 5—6 рањених, IV батаљон I бригаде имао је 2 мртва и 1 рањеног; губитци III и VI батаљона, као и мештанских јединица, нису утврђени, али се зна да су мали. — Луне[2] је лакше рањен, комесар IV бат. II бригаде[3] рањен је у стомак, из истог батаљона настрадао је већином командни кадар, погинула је Лекина[4] другарица Анђа[5]. Око 10 сати почела је четницима да пристиже камионима помоћ из Гацка — Автовца, тешка артилерија је почела да туче читаву просторију коју су запоселе наше јединице, један тешки бомбардер је бомбардовао наше заштитне положаје.

О току целе акције и узроцима овако тешких губитака поднећемо вам усмени извештај. Али се већ сада, на основу исказа 2 команданта батаљона, могу навести међу најглавнијим следећи:

а) акција је закаснила због страховитог терена, због немогућности да се пронађу водичи, због лабавости појединих старешина;

б) Ловћенци и Херцеговци су отказали свој важан део задатка онда када је већ било немогућно изменити план; осим тога, исте те јединице — због наређења о одласку које су добиле од Главног штаба за Црну Гору и Боку — интервенисале су много касније него што је било предвиђено;

в) батаљони нису деловали складно, команданти батаљона нису углавном имали довољно иницијативе — везали се за тврђаву — или нису држали своје јединице чврсто у руци;

г) штаб Бригаде[6] се налазио цео на осматрачници, уместо да бар један од чланова Штаба буде заједно са батаљонима, ради обезбеђења јединственог руковођења;

д) људство је великим делом потпуно изнемогло због непрестаних маршева, неуредне и слабе исхране. Батаљони уз које је био Штаб I бригаде, имали су за 6 дана 3 ноћна марша (трајала целу ноћ; има других батаљона који су издржали још теже напоре.)

Непријатељ је такође имао врло велике губитке — неутврђено колико. Заплењена је једна радио-станица.

---

[2] Народни херој Миодраг Млововановић, командант Четвртог батаљона. Погинуо 1944 год., као замјеник команданта Друге пролетерске бригаде.

[3] Добрило Петровић умро сутрадан послије рањавања.

[4] Александар Ранковић

[5] Анђа Ранковић, замјеник политичког комесара Друге чете Четвртог батаљона

[6] Штаб Друге пролетерске бригаде

5) Рањенике упућујемо још у току ноћи у правцу Изгора. Један део је већ евакуисан.

6) По писменом извештају једног повереника који живи у Гацку, у Гацку и Автовцу има око 1400 Италијана и 1500 четника; има много топова, бацача и аутоматског оруђа. Послаћемо вам дупликат тог извештаја кад буде стигао друг Станко код кога се овај налази. По истом извештају, комуникације Билећа — Гацко и Гацко — Невесиње слободно функционишу и саобраћај је прилично интензиван (пре 3 дана 120 камиона из Гацка за Невесиње.—)

7) По извештају наших осматрача, у Автовац се вратило са правца Дулића око 500 непријатељских војника.

8) Сматрамо да ће садашњи наши положаји моћи да се одрже само под условом оживљења наше акције на комуникацијама и недозвољавањем да се границе италијанско-четничког утицаја устале.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11 VI 1942 — 22,00 ч.

Полком

За штаб I пролетерске НО ударне бригаде
Командант
Коча

БР. 78

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОЧЕТКУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРУ[1]

ШТАБ ОДРЕДА II
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“
11-VI-42.

ДРУГ[АРСКОМ] ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ И I К.Н.О.П. ОДРЕДУ.

Извјештај о насталој ситуацији поводом офанзиве немачких трупа на нашем терену. Јуче у зору непријатељски авиони почели су кружити на цести Блука[2] — Приједор.

Истовремено кренуле су непријатељске снаге са моторизацијом и то: тенковима, аутомобилима и камионима на којима

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Бања Лука

су била инсталирана аутоматска оруђа, топови и бацачи. За њима се кретала пјешадија и камиони.

Правац кретања је био од Ивањске за Ламовиту, Козарац, Приједор и Љубију. Непријатељ је са моторизацијом јурио великом брзином, тако да су курири једва могли стићи нешто прије да извијесте о покрету непријатеља. Непријатељ се није зауставио са моторизованим јединцама, већ је јурио напријед, и за њим је пјешадија са по неколико тенкова наступала и чистила оно мјесто гдје су наше снаге давале отпор.

Испред Ламовите дио непријатељ. снага одвојио се у правцу Пискавице, а други дио постепено је запосједао цесту и оближње висове. Наше снаге 4 батаљ., и то 1 чета, дале су доста жесток отпор непријатељу код Бистрице нанијевши му прилично жртава. Непријатељ је био пришао на петнаест метара. Наши су га дочекали бомбама и плотунском паљбом. Непријатељ убрзо добија појачање, и са тенковима навалио је на наше снаге, које су се морале повући према брду. Други дио наших снага водио је борбу око Пискавице. Прва чета 4 батаљ. у борби имала је 5 рањених. Наше снаге су се распоредиле —32, —57, 88, 87, —85, 86, 84, 71, 81, 87, —73, 75, 85 86, 75,[3] — то јест 24, 57—53, 57, 16, 21, 13, 75,[4] и правиле трупама налете на појединe непријатеље. У једном нападу код саме школе у Ламовитој убијен је један њемачки официр, који изгледа виши официр, јер на документима које смо заробили код њега он је био на листи трећи; извршен је напад исто тако на један камион на цести Козарац — Приједор, и том приликом нанијете су непријатељу велике жртве, али се оне нису могле установити, пошто је убрзо наишао тенк и напи су се морали повући. Наше снаге које су биле у Приједору давале су непријатељу исто тако отпор, кад је он улазио у сам град. Том приликом непријатељ је имао већи број мртвих и рањених.

Наше снаге су се све извукле из Приједора.

Истог дана био је напад на терен нашег I батаљона, и то један је вршен од Бос. Новог према Сводној. Непријатељ је успио проћи у Сводну, али је иза Сводне био заустављен од стране снага нашег I батаљона. Исто тако извршен је напад у правцу Сухаче, докле је продро; наше снаге у току ноћи вршиле су напад на Сухачу, али нису успјеле непријатеља истјерати. Било је неких покушаја напада на терену II батаљона од Дубице, али непријатељ је задржан. Углавном главни напад је био од Ивањске према Приједору, јер су непријатељске снаге доста јаке и са бројнијом моторизацијом. Према извјештајима, према Приједору је кренуло око 13 тенкова, неколико блиндираних

[3] С ону страну цесте
[4] До Козаре

аутомобила и око 40 камиона у првом моменту, а затим су касније стигле нове снаге као појачање. Стално је кретање цестом Ивањска — Приједор и то већином у камионима.

Према заробљеним документима треба да буду три непријатељске батерије на овим секторима, и то њемачке.

Пробој су вршили искључиво Нијемци, онда су долазиле усташе и хрв. војска и четници.

11, 13, 25, 53, 15, 81, 87, 86, 71, — 52, 66, — 88, 25, 16, 14, 17, — 32—34, 24, 21, 13, 81, 82, 56, — 72, 13, 15, 68, 62, 24, 57, 56,[5] — коју настојимо што прије 87, 85, 58, 57, 85, 86, 71, 88, 15, 14, 15.[6] Према свему изгледа да непријатељ намјерава 83, 82, 24, 87, 61, 66, 14, 15,[7] — једну већу — 82, 76, 12, 81, 16, 15, 88, 87,[8] на 81, 12, 85, 26, 55, — 32, 25, 53, 33, 57, 13, 87[9]—.

Блокирана је лијева обала Саве и Уне од Костајнице до Дубице. У летку који је издао њемачки заповједник снага на овом дијелу Босне, изјављује да је он преузео врховно заповједништво и позива народ да се врати кућама. Уколико то не учини, да ће се пуцати на све оне који бјеже. У летку се још каже да се гарантује безбједност без разлике на вјеру и народност свима онима који ће се лојално односити према хрватској држави.

На пролазу јуче нису палили села. Данас читав дан туче артиљерија и авијација по брдима и шумама. Нарочито је бомбардована околица. Данас није било неког већег покрета трупа у правцу брда, али се примјећује да непријатељ врши концентрацију, вјеројатно ће убрзо усљедити његова офанзива.

Уколико буде неких новости и промјена ми ћемо вас редовно извијестити. Послаћемо и писмени извјештај.

Услијед ново настале ситуације код нас сматрамо да 11, 13, 88, 15—57, 24, 13, 25, 24—81, 71, 52, 14, 25, 85, 56, 25, — 85, 12, 13, 12, 24, 87, 52, 25, — 32—81, 15, 55—57, 24, 13, 25, 24, 57, 55,[10] да би — 58, 57, 55, 57, 68, 62, 57, — 13, 12, 16, 72, 15, 14, 15, — 82, 81, 25, 11, 13, 15, 52, 62, 14, 25, 54, 21.[11]

Уз друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. пол. комесара
Душан[12]

Командант
Обрад[13]

---

[5] Прекинута је веза с Ударном бригадом
[6] Успоставнти
[7] Подузети
[8] Офанзиву
[9] Нашем сектору
[10] Први одред најтјешње сарађује с нашим одредом
[11] Помогао разбити непријатеља
[12] Душан Мисирача
[13] Обрад Стишовић

БР. 79

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА БАТАЉОНА „СОКО“ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОС. КРАЈИНУ О СТАЊУ У БАТАЉОНУ И О ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ЈЕДИНИЦАМА И ПОЗАДИНИ

ШТАБ III БАТАЉОНА „СОКО“
III КНОП ОДРЕДА
(Политкомесар)
11/VI 42

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Пошто још немамо сигурних веза са Штабом III одреда, ми ћемо за сада поднијети извјештај о раду политкомесара у нашем батаљону, а најхитније ћемо покушати доставити допис тога штаба од 8 /VI политкомесару III одреда.

5/V 42 г. дошао је у овај батаљон за политкомесара друг Морача[1] по наређењу Оп. штаба за БК. Он је добио задатак да покрене чете у војне акције и да их у првом реду среди војнички, пошто се осјећало да су чете запарложене, разједињене, неборбене, са врло ниским моралом, услијед дугог превирања и невођења акција.

Да би се чете војнички средиле и да би се у њима омогућио политички рад, било је потребно претходно поставити добар командни кадар, укинути смјене,[2] увести дисциплину и војнички живот, учинити чете покретним и увући их у војне акције.

У извршењу горњих задатака у многоме се је и успјело: прошавши кроз неке веће војне акције, морал и спремност за борбу брзо су подизани, кроз саме акције изабран је бољи командни кадар, а нестални, самовољни и четнички настројени елементи су уклањани. У четама је брже увођена дисциплина и поштовање наређења, јер се у самим акцијама видјело да је то прије̂ко потребно, чете су постајале покретније и јединственије. Своју спремност за борбу против четничких банди показале су наше чете и у тродневној борби приликом насртаја тих банди на Рибник и околину.

[1] Петар Морача

[2] У почетку устанка, у појединим крајевима Бос. Крајине постојала је таква пракса да је један дио бораца био на положајима и вршио акције док се други налазио код куће и радио домаће послове. Послије извјесног времена вршена је смјена, тј. први су одлазили кућама, док су други долазили на положај.

Постављени су политички комесари у све три чете. Они су из редова бораца — овдашњи сељаци. Замјеника немају, нити га има политкомесар батаљона, али су предузете најхитније мјере да се они подигну из редова самих партизана.

Извршавајући горње задатке, политкомесар батаљона је по четама одржавао политичке састанке, на којима је говорио о најосновнијим питањима: шта је партизанска војска и зашто се она бори, ко су јој савезници а ко непријатељи, какав треба да буде партизан, питање братства, питање војних акција, потреба сређивања чета и увођења дисциплине, затим о потреби подизања политичке свијести наших бораца и с тим у вези потреба политкомесара у нашој војсци и њихова улога. Поред тога најважнија тема била је раскринкавање четничке политике, чија се пропаганда ширила („предаја" Мркоњића и Б. Луке Дреновићу, слободан одлазак сељака у Б. Луку и набавка жита итд.), и припремање чета за борбу против тих банди.

Политкомесари чета су вриједни, поштени и одани другови, али су још неискусни и политички слаби. Њихов рад састојао се углавном у читању и тумачењу добивеног материјала, а нарочито о борбама са четничким бандама и њиховој издаји.

Овим војничким сређивањем чета, покретањем у акције, чишћењем непожељних и стварањем сталне војске, избором солидног командног кадра данас је омогућено да се отпочне са солидним и систематским радом политкомесара и на извршењу програма који је поставио ЦК КПЈ, на чему се до сада само дјеломично радило.

Дисциплина у војсци и поштовање командног кадра још није на висини, али се оно доста добро подиже. Ауторитет политкомесара батаљона и његова популарност у војсци је врло добра, а ауторитет и популарност политкомесара чета није још на довољној висини, из разлога што партизани још увијек нису најбоље схватили улогу политкомесара уопће, нити им је познат однос командира и комесара у пштабу, али у томе се брзо успијева, јер сами политкомесари су партизанима од првих дана устанка познати као одлични борци и другови.

Стварању сталне и организоване војске највише је стајало на путу немање никаквих исхранбених средстава ни у војсци нити у народу. Тај проблем ријешили смо дјеломично организацијом размјене соли за жито од стране наше нар.-осл. општине са околним одредима.

Током овога времена организовано је неколико омладинских чета на сектору овог батаљона: у Рибнику, Трескавцу, Бусијама и Црквеном и даље се ради на њиховом организовању, те војном и политичком раду са њима. Курсеви још нису организовани.

У позадини је политкомесар батаљона одржао неколико конференција и то највише у оним крајевима који су затровaнији четничком пропагандом. На зборовима је учествовао приличан број народа. Говорило се највише о издајничкој улози четника са навођеним конкретним случајевима, потом о партизанској војсци, петокракој звијезди, о нар. осл. одборима итд. Одржан је један збор у Соколову, један у Раткову, два у Врбљанима (оба зборови војске и народа), затим је одржан један манифестациони збор народа, војске и омладине у Рибнику. Четнички утицај постепено у позадини опада, а нарочито послије њиховог напада на Рибник са усташама. Једино раскринкавање четника онемогућава то што четничке банде упадају у села (Граце, Ораховљане, Врбљане итд.) и заводе народ. Ми смо неколико пута покушали да их похватамо али нам увијек побјегну, а немамо довољно снага да их темељитије чистимо према самом Мркоњићу и у њега.

Немамо уопће материјала за умнажање материјала (канц. папира, индига итд.) те би било потребно да нам се у томе правцу што прије помогне.

Борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Морача[3]

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 326
Од 12/VIII 1942

---

[3] Петар Морача

БР. 80

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О БОРБАМА И АКЦИЈАМА ЗА ПЕРИОД ОД 29 МАЈА ДО 12 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ I УДАРНОГ БАТАЉОНА
II КНОП ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ"

Другарском

ШТАБУ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

Положај

Војни извјештај:

29-V-42 Ударни батаљон појачан са једном четом II батаљона IV К.Н.О.П. одреда долази у Гомјеницу и Приједор. Становништво и партизанска војска дочекала је ударнике са великим одушевљењем. Приређен је збор у самоме Приједору, на коме су говорили претставници војске и Партије.

30-V-42 Логорује се у Гомјеници. — Тога дана одржана је конференција на којој се утврђује да батаљон и надаље остаје ударни и у чији састав улази и чета II бат. IV К.Н.О.П. одреда. Штаб батаљона је постављен, као и штабови чета. Штаб батаљона приступа реорганизацији људства. Пушта болесне на боловање, разоружава несигурне, у свему 49 пушака и 3 п.м. које је оружје дато Штабу одреда на располагање.

31-V-42 До подне одмор. Послије подне I и II чета крећу према Ораховој[2] ради непријатељског надирања. III чета остаје у логору Гомјеница.

1-VI-42 I и II чета држе положаје према непријатељу док се врши концентрација наших снага.

2-VI-42 III чета такође одлази за Орахову, док истога поменуте двије чете држе и даље положаје.

3-VI-42 III чета стиже у Кадин Јеловац. Истога дана I и II чета имале су борбу у Каменици и Просари са непријатељем, одакле су га протјерале, јер је био заузео висове у Ораховој. Губитака није било.—

4-VI-1942 г. Блокирање Орахове са снагама цијелог батаљона. II чета нашег батаљона имала је тога дана сукоб са усташама који

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Детаљније о овој акцији види док. бр. 62. примједбу 5.

су пошли из Дубице као помоћ блокираним у Ораховој. Заробљено: 1 п.м., 3 карабина, 6 коња, и муниције. Рањен 1 партизан. Истога дана наше снаге сужавају обруч око Орахове. Непријатељ се брани митраљезима и бацачима. Исте ноћи успијева му да се извуче из Орахове преко Јабланца, јер то мјесто наше снаге нису могле држати.

5-VI-1942 г. Наше снаге врше детаљно чишћење овога терена. Непријатељ је са собом одвео и скоро све муслиманско становништво. Приликом свога наступања у Орахову непријатељ је клао и палио становништво које није успјело избјећи. Велики дио је ипак успио са стоком и житом избјећи и заједно са војском протјерао фашисте.

6-VI-42. Батаљон се креће у Пуцаре на одмор. Врши се поново реорганизација људства у батаљону. Умор се осјећа увелико, који се одражава на борбеност бораца. Поново се отпуштају исцрпљени, онеспособљени, односно упућују на боловање. Један мали дио (кукавица) се разоружава и упућује на рад у разне батаљоне.

7-VI-42. Батаљон креће у Каран. Увече стиже у Каран.

9-VI-1942 г. Усљед нове ситуације око Новог и надирања непријатеља на наш терен батаљон креће у томе правцу по наређењу Опер. штаба. Одмах заузима положаје.

10-VI-1942 г. у 2 ч ујутро извршен је напад на Сухачу у којој је непријатељ био. Напад је извршен у заједници са Грмечким ударним батаљоном и једном четом I батаљона. Наш батаљон имао је за задатак да ликвидира непријатеља са десне стране Јапре а Грмечки с лијеве стране. На дати знак наше снаге су јурнуле и продрле у сам град. Непријатељ је давао невјероватан отпор. Ишло се је на нож. Борба се је водила углавном са ручним бомбама. Нашим снагама успијева освојити један дио града. У другом, гдје су се Нијемци и црнолегионаши забарикадирали, јер су их наши пребацили и потиснули, грмечлијама не успијева да се пробију и они су се без знака за повлачење повукли у Новску планину. Наше снаге настављају борбу, пребацују се и на другу страну Јапре, гдје им не успијева освојити град, јер су се неке снаге непријатеља повукле на висове гдје је требао да буде Грмеч[3] и одатле су тукли наше. Борба је била крвава и дуга преко цијелог дана, када смо у 8 ч навече извршили повлачења ... Непријатељске снаге које су биле у Сухачи према изјави пребјеглог домобрана су: Нијемаца 300, остало су усташе, домобрани и домородци, свега око 7 стотина. Непријатељ је имао огромне губитке: око 60 мртвих, а рањене су одмах отпремљивали. Највише је погинуло Нијемаца. Непријатељ је имао

[3] Ударни батаљон Првог крајишког одреда

топове и бацаче. Наши губици су: I чета: погинула 3, нестало 4, од којих 1, како смо чули, налази се у Грмечу, вјероватно су заробљени, рањени 7. II чета: 1 нестао. III чета: погинуло 7, рањених 8, нестали 4, свега скупа: погинули 10, рањених 15, нестали 9; заплијењено: 1 п.м., 6 карабина, 4 кабанице, 2 шаторска крила, нешто муниције и бомби. Изгубљено 5 карабина са муницијом. — Акција би сигурно успјела и заробио би се велики плијен да Грмеч није напустио положај. Сматрамо да би се требали позвати на одговорност.

10-VI-42. Према наређењу, директно из борбе крећемо према Брзичима.

11-VI-42. Заузимају се положаји према непријатељу који су вам познати.

12-VI-1942. Држање положаја и патролирања.

II чета тога [дана] имала је сукоб са једним одредом Нијемаца. Убијен 1 Нијемац, рањене однијели и повраћени назад. Заробљен 1 карабин и 200 метака. Бацач ранио лакше 4 и 1 теже од наших.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12/VI 1942 г.

Пол. комесар
Нико[4]

Командант
Ранко[5]

---

[4] Нико Јуричић

[5] Народни херој Ранко Шипка, погинуо код Травника као замјеник команданта Четврте дивизије, новембра 1944 године.

БР. 81

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ЈЕДИНИЦА НА ГЛАМОЧКОМ СЕКТОРУ У ЦИЉУ ЧИШЋЕЊА ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИКА И УСТАША

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НОП и ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Службено — 13 јуна 1942 године

Другарском

ШТАБУ V КНОП ОДРЕДА

на положају

Оперативни штаб ријешио је да предузме акцију чишћења гламочког сектора од четничких оанди и спајање са оатаљоном „Пелагић" и дијелом снага батаљона „Искра"[1] који је остао уз Шолају.

Овај задатак имају извршити снаге V КНОПО и неке снаге батаљона „Соко".

Стога ви предузмите слиједеће:

1) Извршите концентрацију снага V КНОПО које се могу одвојити за ову акцију, а то је онај ранији Ударни батаљон који је оперисао око Гламоча, плус 2 ударне чете I и II батаљона.

2) Око Дрвара, на тај начин, остале би снаге које су и досада биле, с тим да остане и 4 чета (Врточка) I батаљона на положају испод Оштреља, тако да би учествовала и у борбама око Дрвара, а по потреби да би се хитно могла пребацити према Бихаћу или Бравском.

3) Снаге могу још за 5 дана од данас да се прибиру, а за то вријеме да врше и неке акције, што ће им одредити друг Илија[2] ако је стигао на гламочки сектор. Мјесто концентрације ових снага може, према нахођењу, одредити и друг Илија, али да то мјесто буде на сектору батаљона „Будућност". Акција би имала отпочети 18 о.мј.

---

[1] Оба ова батаљона припадала су Трећем крајишком одреду. Осим њих, у саставу Трећег одреда били су батаљони „Будућност" и „Соко".

[2] Илија Дошен

4) На сектору рибничком налазиће се друг Војин Митров, оперативни официр овог Штаба, који ће ухватити везу са нашим снагама на гламочком сектору, а истовремено и друг Дошен[3] треба отпослати везу на друга Митрова у Рибник.

5) Друг Илија и одговорни другови нека покушају ухватити везу са батаљоном „Пелагић“ и наговијестити му ову нашу акцију. Исто тако потребно је да другови организују што ширу обавјештајну службу и да прикупљају податке о кретању банде.

6) Осигурајте довољно снаге[4] за ове наше снаге и благовремено пребацујте намирнице за тај наш сектор.

7) Обавијестите другове из батаљона „Будућност“ и другове из Среског, те ОК за гламочки сектор, да испитају, преко њихових досадањих веза, стање у Гламочу и да убацују летке и други пропагандни материјал у град, како би створили лакшу ситуацију за заузимање града.

8) Ако је друг Никола[5] у Штабу, и ако је друг Милан[6] стигао у Штаб, нека се договоре о распореду осталих снага, и о томе да ли друг Милан може поново отићи на гламочки сектор. Друг Милан би на тај начин усмјерио и организовао акцију код Дрвара, а по потреби пребацивао би снаге према Бравском, Бихаћу или Грахову. Друг Котле[7] исто би остао на томе сектору. О свему горе наведеном ви се посавјетујте, а потом спроведите у дјело све горе наведене тачке.

Ја идем у Оперативни пггаб, а потом ћу одмах на гламочки сектор.

Ситуација у II КНОПО је слиједећа:[8] прије 3 дана ушло је у Приједор из Б. Л.[9] око 6 тенкова са „културбундовском“ посадом, те неколико камиона са домобранима и усташама. Ушли су тако брзо да се није успут, изгледа, ни могао пружити неки снажнији и ефикаснији отпор. Тачних извјештаја још нема, али изгледа да се са пјешадијом, која је ишла са тенковима, воде огорчене борбе и постоје оправдани изгледи да ће ти тенкови и камиони бити наши. Карактеристично је, свакако, као доказ непријатељеве слабости, да још увијек није покушао продор за Љубију и изгледа да би он сада желио да се некако извуче, али тешко да ће му успјети. Продор непријатеља од Б. Новог одбијен је са губицима, не знамо како сада стоји ситуација.

---

[3] Илија Дошен
[4] Хране
[5] Никола Карановић, командант Петог крајишког одреда
[6] Милан Трнинић, политички комесар Ударног батаљона
[7] Никола Котле, политички комесар Петог крајишког одреда
[8] То је уствари био почетак непријатељске офанзиве на Козару. О борбама за вријеме офанзиве говоре сљедећа документа: 80, 81, 82, 83, 88, 92, 110 и 126.
[9] Бање Луке

Заплијењен је један тенк од 25 тона, коме је 1 гусеница покидана, 1 радио-станица, нешто оружја итд. Засада је ситуација, свакако, повољна на терену цијелог Одреда.

Уз другарски борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Оперативни официр,
Војин[10]

Замјеник команданта,
С. Родић[11]

БР. 82

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРЕКИДУ ВЕЗЕ СА ШТАБОМ ОДРЕДА И УЗРОЦИМА ПРОДОРА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА СЕКТОРУ ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА[1]

Друг[арском]

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

БОС. КРАЈИНЕ

Примио сам вашу пошту и наређења.[2] Прије него што је дошао курир са поштом до нас, ја сам написао писмо за Оп. штаб,[3] које прилажем са овим писмом, које је у вези ваших наређења и обавјештења.

По питању задатака, засједа, офанзиве одговориће Штаб ударне бригаде, па према томе непотребно је да износим своје посебно мишљење.

Ударна бригада у тешкој ситуацији донијела је одлуку да напусти терен овај и да се бори са терена I одреда. Савјетовао сам да то не чине и указао на пуну неправилност те одлуке, те је тиме и њихова одлука измијењена.

Сада се је ситуација повољно измијенила, те је ваше наређење потврдило моју процјену ситуације и дало један нов полет Ударној бригади.

---

[10] Војин Мнтров
[11] Славко Родић

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Ово наређење није пронађено.
[3] Види док. бр. 83.

Очекујем летак о споразуму СССР и Енглеске да га искористим у овој ситуацији колико могнем.

Везе са II одредом немам. Ја ћу је створити па макар лично ишао, али сматрам да би они требали више порадити на вези и да би је лакше створили.

Пуна одговорност за нагло и изненадно улажење непријатеља на наш терен припада углавном на штаб IV батаљона који је потпуно неспособан и који је напустио своју војску, па сада терете свога посла, тј. срећивање, пребацује на друге другове који имају и онако превише посла. Мишљења сам да треба штаб IV батаљона најблажим казнити деградацијом у обичне партизане команданта[4] и пол. комесара[5] — док су замјеници способни да и даље врше своју дужност.

Уз друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13 јуна
Јелићка

Полком. II одреда
Бошко[6]

БР. 83

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА КОЈЕ НАПАДАЈУ КОЗАРУ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА[1]

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

ЗА БОС. КРАЈИНУ

Непријатељске снаге које надиру на терен Козаре, по саопштењу једног хрв. официра, нашег симпатизера, јесу сљедеће јачине: 3 горска здруга (1 здрут 2300 вој.), 1 њемачка пуковнија, око 20 тенкова, 20 авиона у Б. Луци, и загребачки авиони судје-

[4] Младен Обрадовић
[5] Милан Врховац
[6] Бошко Шиљеговић

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

лују у овој офанзиви — свему овоме додати све жандармске, усташке, домобранско-четничке снаге које су иначе стационирале на овим теренима. Значи, снаге непријатеља су око 15000 војника.[2] Непријатељ је добро наоружан, свака десетина 1 пушкомитраљез а командни кадар има њемачко наоружање. Њемци су дошли из Београда.

Циљ непријатеља: средити политичке и привредне прилике западне Босне, и послије тога на Источни фронт, а ово да буде као нека вјежба[3].

Операцијама руководе њем. генерал-мајор Штал и генерал-поручник Бадер.[4]

Непријатељ надире из Новога (Мрак), Дубице и Бања Луке. Ја вам подносим извјештај само о терену Приједор — Б. Лука, пошто са другим секторима немам везе.

Прикупио сам разбијене и разбацане снаге IV батаљона. То је врло тешко јер их је обухватило потпуно неумјесно паникерство. Штаб овога батаљона нашао се је на другој страни (тј. у Козари), што још више отежава ствар сређивања.

Прексиноћ смо одбили налет из Сасине која се је сада одјеланпут повампирила. Један вод налази се стално на томе сектору (вод 4 чете IV бат.). Вод 5 чете IV батаљона налази се на сектору Миљаковаца. Према потреби помажу се ти водови осталим снагама ових чета, што ћете видјети из приложених писама-цедуљица.

Поједини дијелови 5, 2, 4, 3 чете IV батаљона држе засједе на сектору Пискавица — Омарска — Козарац. Врше патролна додиривања. Чете су необично слабе и паникерске. Чим се удаљим од њих, одмах бјеже и помичу се, **заузимају фронтове** итд. Ту се налази и Идриз,[5] пол. комесар Приједорачке чете, читајте му писма.[6]

Ослобођење Приједора успавало је војну будност нашег одреда. Мислило се је код партизана — готово је, сада смо слободни. Поправљају се цесте, дижу се болнице у Козарцу итд. То се сада грдно свети.

---

[2] Непријатељске снаге у Козарској офанзивн биле су много веће. Према подацима из непријатељских докумената оне су износиле око 72.000 војника. Детаљније о непрнјатељским снагама види док. бр. 109 примедбу 1.

[3] Свој офанзивни подухват против ослобођене територије и јединица Другог крајишког одреда непрнјатељ није сматрао као неку вјежбу. Напротив, он је на ову акцију гледао као на врло озбиљан војнички подухват, што се види по обимностн н озбиљности припрема и броју ангажованих снага.

[4] Операцијама свих непријатељских јединица у Козарској офанзиви руководио је њемачки генерал Штал.

[5] Идриз Ћејван

[6] Ова писма нису пронађена.

Повезао сам се са Ударном бригадом.[7] Ударна бригада нема реалну процјену ситуације. Синоћ сам са штабом разговарао у вези са њиховим мишљењем да се иде у Грмеч — остали смо на томе да се овдје задржимо водећи борбу ноћну а преко дана држати засједе.

О самом раду њеном шаље вам штаб Ударне бригаде податке. Ја сам са њима у савјетовању а ни у каквом односу претпостављеног друга.

Из ове ситуације најбољи је излаз напад — првенствено ноћни (због тенкова) а понекад и дневни. Те нападе смо досада чинили а и од сада ћемо их практиковати.

Непријатељ је „елитна" војска, па ипак се да млатити уз приличне наше жртве. Цеста (не пруга) Б. Лука — Приједор потпуно је блокирана, тако да смо отцијепљени од снага нашег одреда. Митраљези, патроле, тенкови, аутомобили су врло густи дужином цијеле цесте.

Везе немамо и то је велики недостатак. При цести сви висови Козаре заузети су од непријатеља, те је то најтеже што омета пробијање. Штаб одреда је у повољнијем положају да створи везу него ми. До сада ништа немамо шта је и како је предузимано од њих да се вежу са нама.

Топ наш наредио сам да се довуче у Миљаковце и сакрије, закопа. Топ је био 500 метара од цесте у Гаревцима, то је такође успаваност на ловорикама пада Приједора. Сада ћу добити извјештаје шта је са тим учињено.

Несређеност батаљона довела га је до паникерства. Борбеност је слаба. Ударна бригада има два слична батаљона овоме нашем.

Послао сам једно писмо другу Шоши[8] — не знам да ли га је добио. Ја ћу вам сваки дан слати извјештаје.

Обавијестите ме да ли би ви могли успоставити везу преко Новског среза са снагама I батаљона, а преко њега са штабом II одреда.

Они би морали ликвидирати нека упоришна мјеста на цести у договору са нама, пошто се непријатељ налази дубље на терену Козаре него Омарске, Пискавице, уопште са ове стране пруге.

Прилажем вам писма[9] која сам добио, па да и ви употпуните са њима ситуацију нашу.

Мој рукопис никада није бољи па опростите — немојте овакво писање сматрати као немарност.

---

[7] Прва крајишка ударна бригада

[8] Народни херој Јосип Мажар, замјеник команданта Другог крајишког одреда

[9] Писма нису пронађена.

Болеснике, рањенике и друге ствари шаљемо на терен I одреда док се овдје не среде прилике.

Прилажем и авионски летак[10] фашистичких лажова.

Четници роваре, шпијунирају. Кажу да је и Дреновић „ослободио" Алказар.[11] Пета колона у Приједору — ради одлично. Агент Владо Матановић и усташа Ковачевић остали су после свих истражних наших „покуса" живи и данас се освећују.

О Приједору знам да је много наших другова избјегло, једино нисам чуо за Васу Бутозана и Шестака и Скендера,[12] сви други су изашли из града.

Чујем да је и Љубија у нашим рукама — непотврђено, да се борбе воде на Хамбаринама. Сада ћу послати курире на те терене заједно са овим писмом.

Уз друг. поздраве

СМРТ ФАШ. — СЛ. НАРОДУ!

пол. ком.
Бошко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 95/42
Од 13/6 1942

На положају
13 јуна, 8,30 часова

Достављен ком.-ту на терену
а. а.
Тринки.

---

[10] Летак није сачуван.

[11] Пошто је Приједор био јако утврђен непријатељ га је сматрао неосвојивим па га је назвао „Алказар".

[12] Скендер Куленовић

БР. 84

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА УДАРНОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 4 ДО 13 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ УДАРНОГ БАТАЉОНА 5 К.О.
КОМАНДАНТ

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Достављам извјештај о раду Ударног батаљона на гламочком сектору у цијелости, тј. од **5—10** о. мј. закључно.

4-VI- Ударни батаљон прешао је из Пеуља у Поповиће. Једна чета, 2-га III батаљ. остала је у Пеуљама ради заштите села. Тога дана није се могло кренути према Гламочу због дужине пута.

5-VI са друговима из Штаба 4 бат. „Будућност" и одговорним друговима (члан. СК и ОК) на гламочком сектору створен је план за напад на Гламоч и за чишћење муслиманских села око града. — По обавјештењима која су добили другови са гламочког сектора четници су 4 и 5-ог водили преговоре са хрватским властима из града о предаји града, заједничкој сарадњи против партизана и др. По истим обавјештењима у граду је било 110 домобрана и око 150—180 наоружаних Муслимана, са нешто жандармерије. У обавјештењу је стајало да се домобрани неће борити против нас, да су против четника. Другови су такође писали у град двојици наредника, симпатизера наше борбе, али њих у граду није било. Једно писмо послано је котарском претстојнику, на које је он послије напада негативно одговорио, наиме да је немоћан да ма шта учини и да је војска преузела сву власт у граду.—

6-VI у 2.30 ч. са 4 чете опколили смо град. Задатак четама био је да на јуриш заузму периферијске куће и да што прије уђу у град, ради ликвидације евентуалних упоришта. Двије чете имале су задатак да претресу околна села: Биличић, Ковачевце, Ђуличане, Малкочевце и Јакир, која су у близини града, и да послије тога задатка заштите чете око Гламоча, ако би четници покушали пружити помоћ граду. Једна чета била је резерва са главним задатком давања помоћи Ливљанцима на Коријној (бусија према Ливну) и борба против четника.

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

Непријатељска патрола примијетила је наше и дала је знак за узбуну. У исто вријеме из града се отворила жестока паљба из аутом. оружја и пушака. Већ се раздањивало и наши нису могли напријед. Терен око града је отворен и незгодан за привлачење. — На наше повике да смо партизани итд. и пјесме они су одговарали псовкама и метцима. Јасно је било да ће сви дати отпор.

По подне добио сам извјештај да четници и остали („добровољачка војска" Кутањца[2] и Бабића[3]) желе са нама сарадњу и преговоре. Њих је свију било 250—300.

Увече је ријешено да четнике морамо ликвидирати да бисмо могли то исто учинити са градом.

У борби тога дана погинула су 3 партизана и 1 лакше рањен из 3 чете Уд. бат. (Каменичка).

7-VI, када ми нисмо отишли на преговоре, дошао је до нас Кутањац, а послије и Војин Бабић. Кутањац је ухапшен а по договору са друговима са Бабићем смо уговорили: да он доведе своју чету код нас, да се људи упознају и да му се даду одређени задаци. Бабић, наиме, није четник. Међутим, Бабић није дошао, изгледа био је неодлучан, а сумњао је у нас послије хапшења Кутањца.

Увече, његови курири који су тражили Кутањца рекли су да се Бабић налази у селу Брду са војском, а да се Вјештица[4] са његовим „гвозденим четничким батаљоном" налази у селу Радојама.

Увече смо створили план за напад на та села: Опколити село Брдо, а двије чете према Радојама да спријече помоћ Вјештице Брду.

Овог дана чете су биле на одмору, а двије чете на положајима око града.

8-VI у 2 ч. опкољавали смо поменуто село. Због закашњења десног крила које је требало да обухвати село са западне стране, када је настало пушкарање, четници из Халапића и Главица, Бабић са неколико Кутањчевих људи успјели су да побјегну преко поља према Главицама. У свему њих око 30—40 људи.

Од банди ухваћено је 63 а заплијењено 52 карабина са 3 т. митраљеза.

У овој акцији учествовале су 3 чете Удар. бат. (једна од њих Пеуљска), једна је била на положају.

Пеуљска чета и пола 1 чете Уд. бат. пратили су побјегле четнике до Главица. Четници су се попели на брдо Озрен, наши

---

[2] Станко Кутањац

[3] Војин Бабић, стрељан као четник у току Четврте непријатељске офанзиве, 1943 године.

[4] Никола Вјештица, стријељан као четник, новембра 1942 године.

су били у Главицама и вратили се. У том је наишао наш караван са кухињама. Другови који су ишли с караваном били су врло неопрезни, без патролне извиднице и ишли су право на село Главицу, премда су знали да је то највеће четничко упориште у Гламочу. — Четници су их напали и заробили. Кувар 5 чете Уд. б. погинуо, а заробљен друг Јово Родић, са пушком, 1 партизан 3 чете и 4 из Гламоча (интен[дант бат.] „Будућност"). Заробљена је кухиња 1 и 5 чете Уд. бат. и пола кухиње... Уд. бат. — Тичевска кухиња је умакла.—

Друг Столе,[5] члан ОК писао је интенданту 4 бат. да крене са кухињама преко поља и није му скренуо пажњу да буде опрезан при пролазу поред Главице и Халапића, наиме да се држе ближе шуми. Друг Шобат, интендант Уд. бат., понио је кухиње цијелог Уд. бат. иако му то није речено. Тражене су само кухиње за 200 људи, наиме за чете које су на западној страни Гламоча (према Халапићу). — Неопрезност другова који су ишли уз караван довела је да су они похватани без икакве борбе.—

Извјештај о заробљавању кухиња добио сам 9-ог у 11 ч.

Овог дана, 8-VI, саслушани су похапшени људи и пуштено их 36, којима је објашњен циљ наше борбе.—

У 8 ч. одржан је састанак штаба Уд. бат. са одгов. друговима из СК и ОК на гламочком сектору. Ја сам референсао да се чете Уд. бат. морају вратити до 10-ог по распореду за претстојеће акције на Тром.[6] Другови су тражили да Уд. бат. остане још око Гламоча ради даљих акција, у чему смо се сложили и одмах написали извјештај штабу V К.О. а преко њега и Опер. штабу за Б.К.

9-VI изјутра смо добили извјештај од Ливањске чете на бусији у Корићној да Талијани надиру од Ливна и нашп траже помоћ. Ми смо послали 3-ћу и 5-ту ч. Удар. бат. према Корићној.

У 2 ч. талијански тенкови продирали су према Гламочу. Затим су ишли камиони. У град су дошли око 3 ч. по подне, потоварили нешто на камионе са цивилним становништвом и одмах су се вратили.

3-ћа чета Уд. бат. дочекала је један дио камиона и са 6 п.м. отворила ватру. Борба је била кратка, јер су Талијани са 5 бацача тукли наше положаје, са којих смо се морали повући. По извјештају командира 3-ће чете погинуло је и рањено око 56 Талијана.—

Тога дана ријешили смо да опколимо села Халапић и Главице, да одузмемо од банде која је похватала наше другове и караван све благо и жито и да узмемо за таоце мушкарце. У

[5] Столе Ковачевић

[6] Тромеђа — граница између Босне, Хрватске и Лике

исто вријеме да пошаљемо њихову родбину са писмом да нам се врате другови и караван, у противном да ћемо им одузети сву имовину а таоце пострељати за наше другове; такође и оне што смо их заробили у селу Брду (Халапићане и Главичане).

10-VI вршено је одузимање у Халапићу, али непотпуно. Ја сам се налазио на положају код Гламоча.

Увече смо у Халапићу одржали састанак у вези са писмом друга Котле да чете смјеста морају кренути овамо, писано 9-VI. Ријешили смо да 3-ћа и 5-та Ударног сутра крену на пут. Формиран је нови штаб Уд. бат.

Ријешили смо да се Халапић и Главице темељито претресу и да се од банде најоштрије тражи размјена.

Ријешено је да се одмах испита могућност напада и заузимања града у току 11 и 12-ог о. мј.

11-VI ја сам кренуо овамо са 3-ом и 5-ом четом, с тим да I чета и Пеуљска крену чим добију извјештај од мене.—

13-VI дошао сам у Груб[ишки] Наслон са четама и дознао да је акција на Тромеђу одгођена.

Уз друг. и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13-VI-1942 г.
Гр. Наслон

Командант Уд. бат.
V К.О. — до 13-VI
Мил. Морача

БР. 85

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА И ИТАЛИЈАНА У ПЕРИОДУ ОД 27 МАЈА ДО 13 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ

ШТАБ
III БАТАЉ. V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА
13 јуна 1942

ШТАБУ V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ

о војним акцијама од 27 V до 13 VI о.г.

На подручју овог батаљона није било војних акција противу талијанских окупатора. Наша I чета налази се на сектору II батаљона и која врши нападе на Талијане. Наша II чета се

налази на сектору овог батаљона, иста врши чишћење банди, прикупљање оружја, сређивање позадине.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

27 V Наша I чета наново је формирана у 3 вода. Истог дана I вод ове чете отишао је у Оштрељ са задатком да претражи талијански логор. Двије десетине II и III вода ишле су на засједу на Пасјаку. Исти дан навечер III вод ове чете отишао је на свој нови положај у Награње, а остала два вода остали су у Оташевцу.
Наша цијела II чета у саставу Ударног батаљона учествовала је у акцијама на чишћењу банди у Пеуљама. Успјех те акције даће Ударни батаљон. Приликом ове акције рањен је теже један друг из ове чете.

28 V Наша I и II чета вршиле су извиђања и обична патролирања.

29 V III вод наше I чете извршио је напад на 3 талијанска камиона у Радуклији који су били пуни војника. Отворена је ватра на камионе и том приликом успјели су да запале 2 камиона, од којих је један био одмах погашен, док је други изгорио. Војници који су искакивали из камиона били су под нашом ватром. Усљед притиска топовске ватре наши су се морали повући. Број жртава код непријатеља није се могао установити, наши без жртава. Наша II чета логоровала је, гдје су одржани војни и политички часови.

30 V Наша I чета држала је своје уобичајне положаје.
Наша II чета са једним водом вршила заштиту села, док су друга два вода ишли према Грахову (Јелино Поље) и ту су преноћили.

31 V Једна јача патрола наше I чете I и II вода извршила је напад код Матерића колиба на талијански логор. Напад је извршен у близини од 50—60 мет. Колико се могло установити, било је око 10 мртвих и рањених. Наши су приморали Талијане да напусте своје ровове, у које се више нису ни повратили. Наши су без плијена и без жртава. Морали су се повући под притиском артиљ. ватре. Наша II чета имала је задатак да изврши напад на Дерала. Будући да је непријатељ сазнао за ову акцију, појачао је своје снаге и тиме спријечио наше да изврше ову акцију. Истог дана претресли су кућу једног бандита и нашли 3 карабина, један пиштољ, радио-апарат, једну цивилну пушку, 300 метака и још неких ситних ствари. Овог дана вођена је борба са бандом. Бандити су растјерани и један је убијен. Послије ове борбе наша чета се враћала у Пе-

уље и том приликом у близини села Маринковаца отворена је ватра на њих са стране бандита. Борба је вођена око два сата, са наше стране рањен је лакше командир ове чете друг Ђурић.

1 VI Непотпун вод наше I чете извршио је напад на 8 талијанских камиона у Радуклији. Ови камиони били су пуни војске. Са стране непријатеља било је жртава, али се тачан број није могло установити. Истог дана навечер отворена је ватра на истом мјесту на непријатељску патролу. Установило се да су двојица убијени. I и II вод ове чете био је на положају.

Наша II чета занимала је по распореду.

2 VI I и II чета ов. батаљ. занимале су по распореду.

3 VI III-ћи вод наше I чете напао је у Радуклији 12 талијанских камиона, пуних војске. Жртава је било код непријатеља, али су непознате.

Наша II чета занимала је по распореду и вршила уобичајено патролирање.

4 VI Наша I и II чета занимале су по распореду, акција није било.

5 VI Наша II чета, I и II вод ове чете претресао је терен од Пеуља до Маринковаца и према Грахову, дочим је III вод ове чете био на положају више Маринковаца у заштити ова два вода.

Од 5 до 9 о.м. наше обадвије чете занимале су по распореду. На 9. један вод наше I чете прешао је на нови положај у Отаџевац за зашт. топа.

10 VI Од стране банде нападнута је наша комора наше II чете из Шатора. Није никаква штета нанесена, јер чета била у непосредној близини и дала се у потјеру за четничком бандом. Банда је растјерана и успјела је побјећи. Ухваћен је један бандитски сарадник.

Наша I чета занимала је по распореду.

11 VI Наша I чета, једна десетина са два пушкомитраљеза, извршила је напад на талијанске камионе у Радуклији. Борба је вођена око 15 минута. Код непријатеља било је жртава, али су нам непознате. Наше положаје почела је да туче артиљерија и наши су се повукли без жртава. Истог дана остали из ове чете имали су занимање (пешад. егзерцир). Непажњом једног другога, кад је [пушку узео] о раме, она је закачила за талијанску бомбу која је од[мах експлодирала и том] приликом лакше ранила 9 другова, од којих су петорица спре[мљени у болницу] а остала четворица остали су у чети. Ране нијесу опасне. [Прије неколико] дана, приликом чишћења, наше чете добиле су 3

карабина и једну ци[вилну пу]шку. Исто тако прешло нам је у наше чете 9 другова из села Маринковаца са 3 пушке и 2 пуш. митраљеза и један из банде од Грахова са карабином, [та]ко да се наш батаљон повећао у оружју са 7 карабина, 2 пуш. митраљеза и једном цивилном пушком.

ПОЛИТИЧКИ РАД

У четама доста добро стоји. Обрађује се сав примљени материјал, умножава се и шаље се како у чете тако и села ослобођена и неослобођена гдје се може предати.

У позадини одржано је неколико конференција. Позадина у ослобођеним селима сада доста добро стоји. Изабрати су народно-ослоб. одбори у селима: Зебе, Исјек и Радловићима.

ВЕЗЕ

Одржавамо стално са нашим четама, са батаљоном „Будућност", са батаљоном „Старац Вујадин" и са Релејном станицом на Наградама. Са Ударним батаљоном нисмо имали [везе] од 8 о.м. па је отишао друг Љубо[1] са једним водом да успостави везу.

СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА

Дознали смо преко наше шпијунаже да се четничка банда концентрише у селу Обљају која би имала за задатак да нападне наше снаге у Пеуљама и околини. Ове њихове намјере су и учињене, зато што се данас чује пушкарање на том сектору, исто тако чују се и топови које су дали Талијани на послугу четничкој банди. Талијани се стално повлаче. Извлаче цивилно становништво, дрвену грађу, циглу, гвожђе итд. Такође смо исто дознали да Талијани сијеку у Дералима шуму, изнад цесте 100 м и испод цесте 50 м, с тим да им је лакше пролазити кроз Дерала.

Са другарским борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба,
Бр. Видовић

[1] Љубо Бабић, политички комесар батаљона

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 14 JUNA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O NAORUŽANJU BATALJONA

ŠTAB II BATALJONA
V KR. ODR. NOPV
Br. 281
14 - VI - 1942 god.

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA NOP VOJSKE

14-TO DNEVNI IZVJEŠTAJ

o vojnim akcijama i političkom radu od 1 juna do 14-og juna 1942 g.

NAORUŽANJE:

BATALJON SA ZAŠTITNICOM:

	16 karabina,		2 t.m.,	3 p.m.,	12 pištolja,	14 bombi,	700 metaka
I ČETA:	72	„	2	„	7 „	60 „	5.500 „
II ČETA:	72	„	4	„	8 „	120 „	6.000 „
III ČETA:	96	„	—	„	8 „	47 „	5.538 „
IV ČETA:	67	„	1	„	5 „	50 „	2.800 „
UDARNA ČETA:	73	„	—	„	6 „	56 „	5.410 „

AKCIJE:[1]

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Đ. Bajić

Komandant: na položaju.

[1] Nastavak dokumenta ponavlja se u dok. br. 95.

БР. 87

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ГРУПЕ ОД 14 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У СЈЕВЕРНОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
ПРОЛ. УДАРНЕ ГРУПЕ[2]
14 VI 942 г. у 10 ч
Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О. ПАРТИЗ. И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1.) Сходно вашем наређењу, ноћас у 23 ч упутили смо 2 и 3 бат. II бригаде из села Седлара правцем Стабна — Велико Језеро — Мишејићи — десном обалом Сутјеске — Црни Поток, гдје да ућу у састав своје бригаде. Једна чета 3 бат. која је осигуравала према Пиви синоћ је задоцнила, па смо је упутили јутрос правцем: Катун — Штирно — Велико Језеро и даље. И 1 батаљон I бригаде преузео је синоћ цио сектор за обезбјеђење и то положај: Змајевац — Седлари — Доњи Милошевићи — Будани — Суви До — Брљево — Столови — Јаворак — дакле фронт од близу 20 км, што се тешко и заморно може обезбјеђивати а поготову бранити. Батаљон V бригаде још нам није стигао у састав иако смо га већ 2 пута тражили у духу вашега наређења.

2.) На нашем сектору стање је мирно, док на фронту V бригаде јуче су се водиле крваве борбе, па су јутрос око 8 ч

---

[1] Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 3187.

[2] 25 маја 1942 год. формиран је Штаб Дурмиторских трупа под чијом су командом били: Први и Други батаљон Дурмиторског НОП одреда, Први и Други батаљон Комског одреда, Први, Други и Трећи батаљон Друге пролетерске бригаде, Први батаљон Прве пролетерске бригаде и Трећи батаљон Никшићког НОП одреда. Штаб трупа је формиран по договору начелника Врховног штаба и начелника Главног штаба за Црну Гору. Овакав састав Дурмиторскнх трупа био је до 10 јуна 1942 године, тј. до преласка Пиве.

По преласку Пиве црногорске јединице отишле су у село Синјац, ради реорганизацнје и формирања Четврте и Пете црногорске бригаде, тако да су остали само батаљони Прве и Друге пролетерске бригале под командом Петра Ћетковнћа, команданта Првог батаљона Прве пролетерске бригаде. Према томе Пролетерску ударну групу сачињавали су: Први батаљон Прве пролетерске бригаде и Први батаљон Друге пролетерске бригаде. Други и Трећи батаљон Друге пролетерске бригаде, као што се види из овог документа, отишли су у састав своје бригаде.

настављене и сада су бандити јуришем одбацили наше са положаја Ковачи — Муратовица, који су отступили на позадње положаје и тиме се борба сада утишала. Очигледно непријатељ тежи да се на седлу Равно споји са херцеговачким бандама, па можда продужи дејство даље уз планину Биоч.

3.) На фронту III бригаде не чује се ништа, па изгледа да нема никакве новости.

4.) На случај да нам непријатељ угрози отступницу с десна или лијева, или нас потисне са ових положаја, ми имамо намјеру да отступимо правцем: Штирно — источно од Трновачког Језера — катун План — Мркаљ Кладе — катун Поље — Тјентишгге, ако нам не одредите други правац. Не знамо да ли је за то вријеме боље да непријатеља задржавамо и тучемо или да отступимо губећи са њим додир.

Ми вјерујемо да ћете ви на вријеме све регулисати.

5.) Са храном смо слабо, јер нам војници већ 2 дана нијесу добили нити мало брашна, а са обућом још горе, јер добивамо све ситну стоку, а послатих нам 100 пари обуће упропасти ваш бивши магационер у Пишчу.

6.) Наше командно мјесто од данас биће у Штирну, а осматрачница на Каменитом Плећу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Јован Капић[3]

Командант,
Пет. Ћетковић[4]

(М. П.)

---

[3] Јован Капичић

[4] Народни херој Петар Ћетковић, погинуо у Херцеговини као командант Треће дивизије НОВ Југославије, јуна 1943 године.

BR. 88

SAOPŠTENJE ŠTABA DRUGOG BATALJONA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 14 JUNA 1942 GOD. ŠTABU PRVE KRAJIŠKE NOU BRIGADE O POČETKU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE NA KOZARU I O POTREBI PREDUZIMANJA ZAJEDNIČKIH AKCIJA[1]

ŠTAB II BATALJONA
»DRAGOJA MILJATOVIĆ«

Drugarskom

ŠTABU I K. N. O. P. UDAR. BRIGADE

Po naređenju štaba II KNOPO, štab II bataljona dostavlja vam sljedeći izvještaj:

Neprijatelj je koncentrisao svoje snage na nekim sektorima prema Kozari. Ofanziva u Ravni i pokušaj osvajanja ceste Bos. Dubica — Bos. Gradiška nije uspio. Međutim, neprijatelj je dne desetog juna o. g. uspio nenadano iz Banje Luke cestom preko terena IV bataljona da sa svojom motorizacijom probije u Prijedor. Iz B. Novog uspio je neprijatelj, takođe, probiti se cestom do Prijedora.

Situacija je sljedeća:

Neprijatelj drži cestu B. Luka—Prijedor—B. Novi.

Na cesti se vrši patroliranje od strane neprijatelja i prebacivanje njegovih snaga.

Dio snaga IV bataljona drži položaje iznad ceste a jedan dio se nalazi (5 č. IV b.) preko ceste, no s njom nemamo veze. Sa njima se nalazi dio Prijedor. čete sa Idrizom,[2] s njima nemamo veze.

Iznad ceste od Kozarca do Prijedora sa osiguranjem prilaza na cestu Prijedor—Dubica nalazi se Prijedorska četa i Udarni bataljon. Na cesti Prijedor—Dubica neprijatelj nije uspio prodrijeti.

Preko Sane je Četvrta četa Prvog bat. i Ljubijska.

U svojim pokušajima da se probije iz B. Novog neprijatelj je kod Suhače odbijen, a isto tako odbijen je i njegov napad iz Ljubije. U borbama na cesti Novi—Prijedor uništena su tri tenka od po 20 tona. Isto tako su odbijeni i pokušaji upada na teren

---

[1] Cijelo saopštenie osim zaglavlja, naslova i nekoliko rečenica u sredini dokumenta je šifrovano. Redakcija objavljuje dešifrovan dokumenat.

[2] Idriz Ćejvan

ne čekajte ni časa već upućujte pojačanje i neka neko dođe od štaba brigade da zajednički zakrpimo ovu rupu.

Za sada toliko. Uz drug: pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar
Veljo Stojnić

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 15 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБИ КОД РАКИТОВАЧЕ И САСИНЕ

ШТАБ
1 КРАЈИШКЕ НОП УДАРНЕ БРИГАДЕ
Положај, 15 VI 1942 г.

Другарском

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ

ЗА Б. КРАЈИНУ

С обзиром да водимо борбу с тенковима, ми морамо по први пут примјењивати нападе на тенкове са бензинским флашама. Пошто је терен раван на коме се ми налазимо и крећемо, то уништавање комуникационих веза и прављење вучјих јама досад су се показали као неефикасна средства у борби са тенковима. Зато ми сматрамо да би нам слање бензинских флаша омогућило донекле ефикасну борбу са тенковима.

Код нас је овакво стање: 14 VI навалила је 1 бојна 10 п.п. (која није у саставу горског здруга, него је држала положај према Б[ањој] Луци) на положаје нашег IV батаљона на Ракитовачи. На лијевом крилу непријатељских снага осигуравали су четници (више цесте Бронзани Мајдан), јер је та бојна имала за задатак да се пробије у Сански Мост. IV батаљон био се је повукао с..ову страну Гомјенице, а на то је III батаљон спремио се за напад који је припремљен јаком плотунском ватром из бацача мина. Потом су партизани III и IV батаљона у сјајном налету протјерали непријатеља, који је у паничном бијегу бјежао остављајући спрему и муницију. Наше снаге наставиле су гоњење непријатеља и поново освојиле Талиће, а IV батаљон заузео је своје старе положаје наспрам Бранковцу. III батаљон

заузео је Ракитовачу, али данас у 12 сати (подне) почео је непријатељ поново навaљивати и дошао је тенковима под Радосавску, одвајајући наше поједине чете које се пред једном бојном повлачиле у правцу Јелићке, и сада поново прихваћамо борбу, јер непријатељ на пар рафала пушкомитраљеза бјежи, а и наш бацач мина већ дејствује. О исходу свих ових борби извијестићемо доцније. И јучер и данас, непријатељ је употребљавао ловачке авионе који не наносе никакву штету.

I батаљон налази се наспрам Сасини и синоћ је вршио акцију, а према извјештају који смо добили, заузели су неке ровове, али непријатељ је био премоћан и воде се још жестоке борбе. Колико одавде видимо, непријатељ пали куће, а код нас овдје видимо да гони стоку и људе.

II батаљон налази се у Миљаковцима, гдје се налази са њима и друг политички комесар Вељко Стојнић.

Ова два батаљона су слаба и ради илустрације прилажемо писмо команданта II батаљона.

Везе са Козаром још немамо, а то нам је велики недостатак. Ако ви имате везу, издајте наређење да снаге II одреда ударају на непријатеља дуж цесте, а нарочито цесту Ламовита — Иванска, а такође цесту Ламовита — Козарац, јер су све снаге које су имале ићи за Приједор и уз ту цесту окренуле се према нама. Обавијестите нас о стању I батаљона, гдје је друг Шоша,[1] јер с њима немамо везе, и како је на Новском сектору I одреда.

Пошаљите нам радио извјештаје, јер немамо уопште никаквих вијести.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар: (на терену)

Пол. комесар II одреда: **Бошко**[2]

Командант: **Ратко**[3]

Замј. пол. комесара: (на терену)

П. с.
Да ли је топ I одреда
тукао Сасину и Сански
Мост? Шта је са Љубијом?

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 107/42
ОД 16/6 1942

[1] Народни херој Јосип Мажар
[2] Бошко Шиљеговић
[3] Народни херој Ивица Марушић

БР. 91

ИЗВЈЕШТАЈ РЕФЕРЕНТА САНИТЕТА ПРИ ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 15 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О ЕВАКУАЦИЈИ БОЛНИЦЕ ИЗ ИЗГОРА[1]

РЕФЕРЕНТ САНИТЕТА
ПРИ
ВРХОВНОМ ШТАБУ
15 VI 9 ч 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОПОЈ

1) Према извештају друга Пере Попиводе, који се вечерас вратио из Изгора, група од 26 тешких рањеника довучена је са Кука до Брајчина Лаза поред Изгора. Евакуација није извршена[2] јер је, према изјави др. Попиводе, друг С. Ковачевић[3] доделио за пренос свега 50, уместо 200 тражених бораца, који нису могли даље више да носе.

Друг Попивода каже да је кренуо из Изгора јутрос у 3 ч и да до тог доба четника није било тамо.

Мишљења сам да би требало хитно послати у правцу Изгора још јачу снагу из I или II пролет. бригаде у циљу испитивања ситуације у Изгорима и извлачења рањеника.

2) Јавите ми распоред наших јединица, односно у којем правцу треба да упућујем здраве борце који се овог часа налазе у болници.

3) Тражене курире још нисам добио.

4) Рад око сређивања болнице и консолидације рањеника наставља се.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Др. **Гојко**[4]

---

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

[2] Прва пролетерска бригада, добивши од Врховног штаба специјални задатак, морала је да се ослободи својих рањеника који су јој успоравали покрет, па их је предала Петој (црногорској) пролетерској бригади. Пета бригада је с великим напором вршила евакуацију ових рањеника, пошто их је и сама имала доста, а осим тога, борци бригаде били су у току офанзиве исцрпљени. Уз велике напоре евакуација је извршена, и рањеници изнешени. Настрадало је 7 рањеника, које су четници, упавши изненада у село, затекли у школи у Изгорима и све их спалили.

[3] Народни херој Сава Ковачевић

[4] Др Гојко Николиш

БР. 92.

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 16 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРИЈЕДОР И О БОРБАМА У ОКОЛИНИ ГРАДА И КОД ПИСКАВИЦЕ

[ОПЕРА]ТИВНИ ШТАБ
[НОПО] ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 103/42
ОД 16 јуна 1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

на положају

Непријатељ је прије пар дана предузео напад из Бања Луке и Бос. Новог у правцу Приједора са тенковима и оклопним аутомобилима.[1] Непријатељ је подузео ову офанзиву у намјери да би поправио морал код својих трупа који је у задње вријеме јако опао. Непријатељ је успио ући у Приједор само са механизованим јединицама, тј. са пет тенкова, док су његове главнине отсјечене од наших храбрих партизанских јединица.[2] Наше снаге које су се налазиле у Приједору дале су непријатељу отпор и том приликом наши су имали и плијена у оружју. Све наше снаге успјеле су извући се из Приједора.

Сада се воде жестоке борбе око Пискавице гдје је наша I крајишка ударна бригада разбила двије непријатељске бојнице, од тих једна најелитнија бојница (састављена од авијатичара регрута) која је била наоружана са 12 лаганих минобацача од којих су наши заробили 9 лаганих бацача.

---

[1] Опширније о борбама које су у јуну вођене на Козари види док. бр. 80, 81, 82, 83. 88, 92, 110 и 126.

[2] 10 јуна кренула је нз Бања Луке једна мотомеханизована колона према Приједору и наишла на слабије засједе двнју чета Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда које су је приснлиле да се развије и нанијеле јој мање губитке али нису успјеле да задрже надирање непрнјатеља, који је послије краћих борби са тим засједама, продро у Приједор. Цеста Бања Лука — Приједор грешком није била прекопана тако да је непријатељ могао врло брзо продрнјети у град.

10 јуна наше снаге водиле су борбу са непријатељем и том приликом заробљено је 30 домобрана, 1 официр.[3] Непријатељ је имао 11 мртвих и више рањених. Са наше стране није било ни губитака нити рањених. У тој борби заробљено је 23.000 метака, 20 ручних бомби, 36 карабина, 2 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, 1 мали бацач, 107 мина за мали и 167 мина за велики бацач, 3 кола са резервним стварима, 6 коња и осталог ратног материјала. Једна наша чета разбила је једну читаву непријатељску бојну која је имала 98 мртвих.

12 јуна снаге Ударне бригаде[4] напале су непријатеља код Приједора и том приликом разбијена је једна елитна бојница те је непријатељ имао 300 мртвих и још више рањених. Заробљено је 9 малих бацача, 10 пушкомитраљеза и карабина, 20 домобрана и један официр.

Борбе се воде око Приједора на терену II К. одреда. Непријатељ покушава продријети са већим снагама али свугдје трпи велике губитке.

Борбе се настављају. Упознаћемо вас и убудуће о важнијим догађајима на овоме сектору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
Осман

Командант,
Коста

(М. П.)

НАЈНОВИЈА ВИЈЕСТ

Наше снаге у борби код Сводне онеспособиле су 5 непријатељских тенкова, који су попаљени и уништени.

[3] Приликом изненадног продора непријатеља у Приједор заштитна чета команде мјеста и партиски радници, који нису успјели раније да се повуку морали су под борбом да се пробијају према Козари. Борбе о којима се овдје говори водила је ова група.

[4] Прва крајишка НОУ бригада

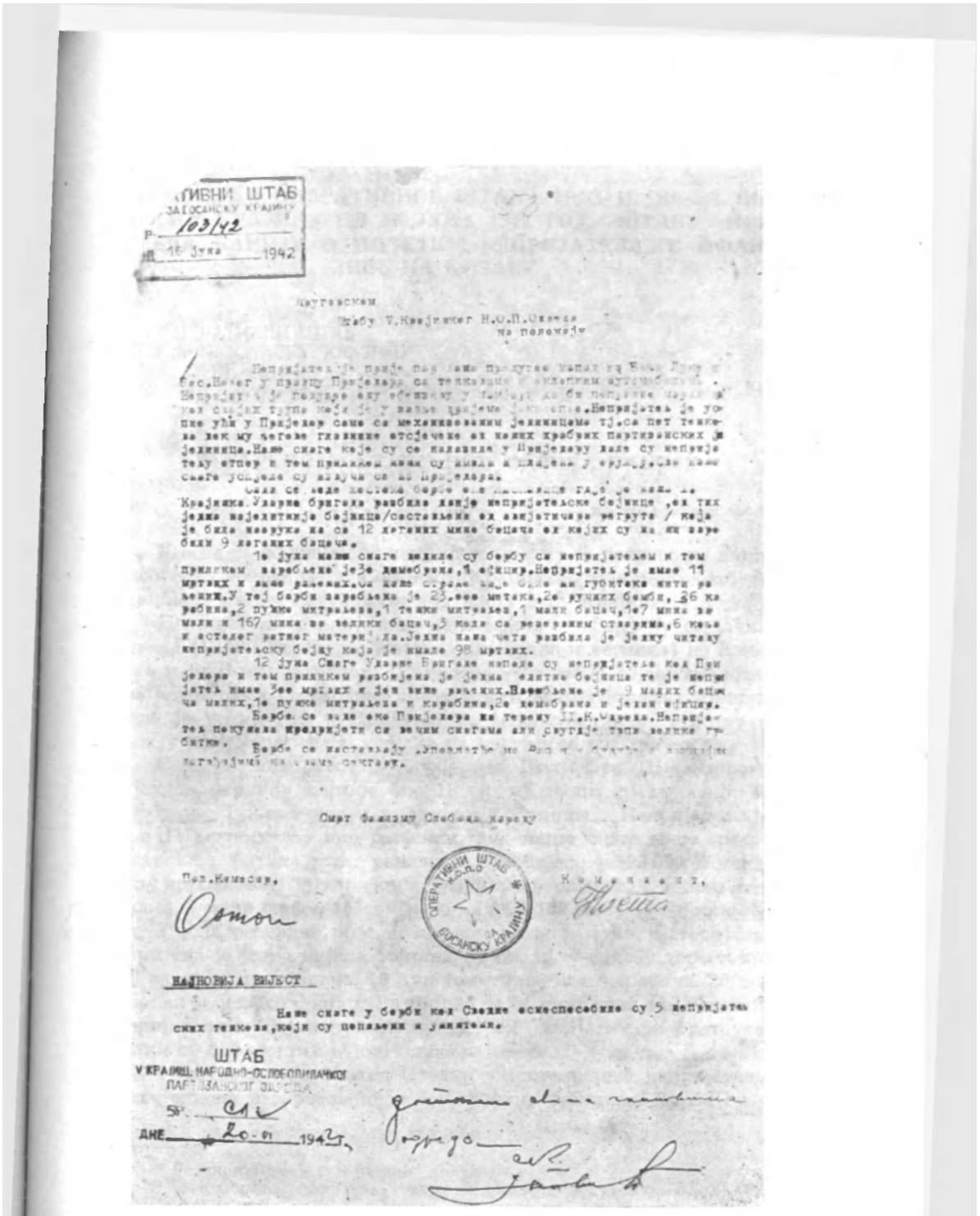
ПИВНИ ШТАБ
ЗАПОСАВСКУ КРАЈИНУ
Р. 103/42
ДЕ. 16 Јуна 1942

Штабу V.Крајишког Н.О.П.Одреда
на положају

Непријатељ је прије пар дана предузео напад на Бихаћ преко Бос.Петрац у правцу Приједора са тенковима и оклопним аутомобилима. Непријатељ је предузео ову офанзиву у циљу што боље попуне својих губитака у ранијим борбама у Босанској Крајини. Наше снаге које су се налазиле у Приједору биле су непријатељу отпор и том приликом наше су имале и знатне губитке. Све наше снаге успјеле су извући се из Приједора.

Сада се води жестока борба око Бихаћа. Непријатељ је ангажовао 4 Крајишке Ударне бригаде против наших непријатељских бојишта, од тих једна најелитније бојишта/састављена од најбољих војника / која је била наоружана са 12 тешких минобацача од којих су 4 минобацача 9 тешких бацача.

У тој борби наше снаге великог су борбу са непријатељем и том приликом заробљено је 2 минобацача,1 официр.Непријатељ је имао 11 мртвих и више рањених.Са наше стране нема губитака нити рањених.У тој борби заробљено је 23.ест метака,2е ручних бомби, 36 карабина,2 пушке митраљеза,1 тешки митраљез,1 мали бацач,1е7 мина за мали и 167 мина за велики бацач,3 кола са резервним стварима,6 коња и осталог ратног материјала.Једна наша чета разбила је једну читаву непријатељску бојну која је имала 98 мртвих.

12 јуна Наше Ударне Бригаде напале су непријатеља код Приједора и том приликом разбијена је једна елитна бојница те је непријатељ имао 3ее мртвих и 2ен више рањених.Заробљено је 9 малих бацача минобацача,1е пушке митраљеза и карабина,2е хемобрана и једна официра.

Борбе се воде око Приједора на терену III.К.Одреда.Непријатеља покушава предузети са већим снагама али досадашње велике губитке.

Борбе се настављају.Упознаћете Вас о даљем току борби накнадним извјештајима на нашем сектору.

Смрт фашизму Слобода народу

Пол.Комесар,

К о м а н д а н т,

НАЈНОВИЈА ВИЈЕСТ

Наше снаге у борби код Сворне онеспособиле су 5 непријатељских тенкова,који су запаљени и уништени.

ШТАБ
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 91
ДНЕ 20.01 1942 г.

Фотокопија документа бр. 92

БР. 93

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 16 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ НОП ОДРЕДА БАНИЈЕ О ПОЧЕТКУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРУ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр 101/42
ОД 16/VI 1942

ДРУГАРСКОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА БАНИЈЕ

на положају

У вези са офанзивом[2] непријатеља коју је подузео на нашу ослобођену територију Босанске Крајине, упознајемо Вас са садашњом војном ситуацијом код нас у Бос. Крајини.

Непријатељ је прије пар дана подузео офанзиву са јачим снагама (15.000 Нијемаца, усташа, домобрана и четника) из Бања Луке и Б. Новог у правцу Приједора — Козаре са механизованим јединицама (тенковима и оклопним аутомобилима). Непријатељ је успио ући у Приједор уз веће губитке у људству и оружју. Све наше снаге успјеле су извући се из Приједора.

Сада се воде жестоке борбе око Приједора (Пискавица). У једном окршају који је био 10 ов. мј. наши су заробили 30 домобрана, 1 њемачког и хрватског официра. Непријатељ је имао 11 мртвих и више рањених, док наше снаге нису имале никаквих губитака нити рањених. Заробљено је 23.000 метака, 20 ручних бомби, 36 карабина, 2 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, 1 мали бацач, 107 мина за мали и 167 мина за велики бацач, 3 кола резервне робе, 6 коња и разног ратног материјала. Уништгена је једна цијела бојница. 12 ов. мј. у сукобу заробљено је 9 лаганих минобацача, 10 пушкомитраљеза и карабина, 20 домобрана и један официр. Разбијена је и уништена најелитнија непријатељска бојница састављена од авијатичара регрута. Имали су 300 мртвих и још више рањених.

14 ов. мј. у борби код Сводне уништено је 5 непријатељских тенкова и заробљено је 6 њемачких официра. Борбе су у току.

---

[1] Редакција посједује копију документа.
[2] О Козарској офанзиви говоре и сљедећа документа: 80, 81, 82, 83, 88, 91, 110 и 126.

Према посљедњим извјештајима непријатељ покушава офанзиву и из Дубице и Б. Костајнице — Новог на наш ослобођени сектор. По свему се види да тај њихов напад има карактер веће офанзиве на нашу ослобођену територију. Добро би било, да Ви са Вашим снагама извршите неке акције на сектор Двора и Новог како би свратили позорност непријатеља на другу страну.

Наше снаге у Бос. Крајини су у офанзиви и нападају на разним тачкама непријатеља.

О потреби вршења акција с Ваше стране на сектору Двора и Новог обавијештен је и Главни штаб Хрватске.

Извијестите нас о исходу борби код Вас.

Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар, Командант,

16/6. а. а. **Тринки**

БР. 94

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 16 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПОЛОЖАЈЕ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА У РАДОСАВСКОЈ

ШТАБ
1 КРАЈИШКЕ Н.О. ПАРТИЗАНСКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ
Положај, 16 јуна 1942

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ

ЗА БОС. КРАЈИНУ

Извјештавамо другарски штаб о акцији непријатеља коју је вршио на нас дана 15 VI 1942 г.

Непријатељ у снази једне бојне, потпомогнут са 3 тенка и 5 ловачких авиона, напао је положаје у Радосавској које је др-

жала једна чета III батаљона. Пошто су партизани били измо-рени акцијом од 14 на 15 ов. мј. у гоњењу I бојне 10 п.п., то су се пред јачим налетом непријатеља и тенковима повукли у Ракитовачу. Одмах увечер и ноћас покушали смо истјерати непријатеља са виса Радосавске, али усљед умора партизана ноћашњи покушај није успио. Ми смо заузели висове Ракитоваче и Пуришићи и укопавамо се с тим да омогућимо партизанима одмор и добру храну за 24 сата, а онда ћемо поново прећи на тјерање непријатеља са нашег терена. Бојна која нас је јучер нападала, јесте бојна из горског здруга, која дјелује на цести Б. Лука — Приједор и за напад на нас повучена је из Омарске. Непријатељ има циљ (према испитивању заробљених војника и подофицира) да се пробије у Сански Мост и то преко нашег терена (Радосавска — Ракитовача — Јелићка — Славићка — Бронзани Мајдан). Исто тако непријатељ навађује и на Миљаковце са тенковима, о чему ће извијестити друг Бошко.[1]

Прилажемо извјештај друга Веље Стојнића, пол. комесара, о дезертирању двију чета II батаљона.[2] О томе смо вам већ наговијестили у јучерањем извјештају и томе смо се надали. Стање код I батаљона такође није најбоље. Та 2 батаљона од првог дана показали су се као слаби, због слабости њиховог командног особља, и њихово дезертирање значи само корист за бригаду, јер су своју панику преносили и на здраве другове.

Ми ћемо на овом терену остати; уколико видимо да ћемо имати још веће губитке, ми ћемо послати I батаљон и остатак II батаљона за Грмеч, а са III и IV батаљоном Ударне бригаде и са IV батаљоном II одреда пребацићемо се у Козару. Ово смо ријешили у договору с другом Бошком (који је сад у Маричкој), али ово узимамо само у најтежем и најгорем случају, уколико други излаз не би постојао.

У овим борбама са непријатељем, непријатељ је имао велике жртве, а у његовом бијегу 14—15 ов. мј. заробили смо око 5.000 метака и намирили потрошак метака. Непријатељ је кроз шуму у свом бијегу бацао торбице, ранце, шињеле и осталу спрему која се купи, а пронађен је штит и резервна цев за тешки митраљез, али тешки митраљез није пронађен. Заробљен је један водник, разводник и неколико војника ... Са том војском наступали су и четници, а био је и Вукашин Марчетић.

Пошто је пропао покушај продора на Сасину, потребно је да ви вршите демонстративне нападе са ваше стране на Сански Мост и Сасину и тучете их артиљеријом, да олакшате притисак на наше снаге (снаге I батаљона).

---

[1] Бошко Шиљеговић
[2] Види док. бр. 89.

Мишљења смо да 2 чете 2 батаљона које су дезертирале треба разоружати, а командни кадар и одговорне другове ставити пред војни суд.

Извијестите нас о стању на другим „фронтовима".

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара:
Сава[3]

Командант:
Ратко[4]

БР. 95

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 14 МАЈА ДО 13 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

ИЗВЈЕШТАЈ

о војним акцијама и политичком раду од 14 маја до 13 јуна 1942 г.

14 V 1942 г. Наша II чета II батаљона са 2 вода II чете III батаљона и једним водом IV чете I батаљона дочекали су један талијански камион, у коме је превожено следовање од Петровца према Оштрељу. Партизани су осули ватру и камион потпуно уништили заједно са војском која се налазила у њему. Заробљене су слиједеће ствари: 5 пушака, 5 кожних сандука са муницијом, 800 метака, 28 ком. ћебади, 6 шињела, 1 пољски телефон, казан са храном, 100 кг хљеба и осталих ситница. Непријатељ је имао 6 мртвих, а ми без губитака.

Истог дана наша Јуришна чета II батаљона реквирирала је имовину неких четничких банди у Горњем Тишковцу. Истог дана IV чета II батаљона заузела је положај око Корита, између Дрвара и Ресановаца. Наишла је непријатељска артиљерија

[3] Сава Кесар
[4] Народни херој Ивица Марушић

[1] Редакција располаже примјерком извјештаја умноженог на шапирографу.

са коњском запрегом. Наши су отворили ватру и поубијали неколико коња и непријатељских војника, али усљед јаких непријатељских снага, наша се чета морала повући. Нисмо имали никаквих губитака.

15 V 1942 г. Јуришна чета II батаљона извршила је конфискацију имовине четничких бандита око села Тишковца. Конфисковане ствари као и стока предате су интенданту одреда.

Истог дана вод IV чете II батаљона напао је на талијанске логоре, који су се налазили у селу Каменица. Непријатељ је имао много мртвих и рањених, чији сé тачан број није могао установити. Наши без губитака.

16 V 1942 г. III чета I батаљона држала је положај у Колунићу гдје је била нападнута од талијанске војске. Непријатељ је био натјеран у бјекство и заплијењено је слиједеће: једна пушка, 700 метака, 4 војничка одијела, један пар ципела и много других ситних војничких ствари. Једна јача патрола I чете III батаљона дочекала је из засједе талијанске камионе и том приликом убијена су 3 војника и оштећен један камион.

Снаге II чете II батаљона у саставу II чете III батаљона сачекале су два талијанска камиона на Калабину Брду (између Оштрења и Петровца). Камиони су успјели побјећи, међутим су два талијанска војника испали из камиона, јер је партизанима пошло за руком убацити бомбе у камионе, од којих је било много рањених и мртвих непријатељских војника. Заробљено је слиједеће: 3 пушке, 354 метка, 8 бомби, један сандук са дијеловима пушкомитраљеза. Рачуна се да је у овој борби било рањених и мртвих 25 талијанских војника. Наши без губитака.

17 V 1942 г. II, III, IV и V чета напале су на талијанске снаге, које су се кретале из Петровца према Оштрељу. Послије двочасовне борбе непријатељ је присиљен на бјекство и том приликом наше снаге на јуриш заплијениле су: 2 талијанска топа 75 мм са неколико десетина граната, 2 тешка митраљеза, 2 пушкомитраљеза, 30 пушака, 1.500 метака, као и много другог ратног материјала. Истог дана патроле I чете II батаљона заплијениле су стоку неких четника у околини Дрвара. Тога дана Јуришна чета II ба-

таљона конфисковала је имовине четничких бандита у селу Тишковцу. Два вода III чете II батаљона дочекали су у засједи између Дрвара и Ресановаца 2 непријатељска камиона, која су потпуно уништили. Непријатељски губици нису се могли установити као ни плијен, усљед јаких непријатељских снага, које су одмах стигле. Заплијењено је: један пушкомитраљез, 5 пушака, 250 метака, 1 пиштољ, 30 шаторских крила, пољски телефон и још неких ситних ствари. Ми без губитака. Патрола исте чете заплијенила је у селу Маринковцима у четничком млину 800 кг брашна.

Истог дана I чета III батаљона напала је на талијанско утврђење у кланцу Криводолу. Том приликом бачене су бомбе на талијанске шаторе и отворила се је велика борба. Наше снаге повукле су се без губитака, а непријатељ је имао доста мртвих и рањених.

18 V 1942 г. Два вода IV чете I батаљона водила су борбу са талијанском окупаторском војском код понора у Колунићу. У овој борби наши партизани успјели су непријатеља повратити у град. Том приликом заплијењено је 26 шаторских крила, 9 кошуља, 13 гаћа, 15 чутурица, 31 порција, 19 гас-маски, 10 рањаца и других ситнијих ствари. Непријатељ је имао 10 мртвих и више рањених. Код нас су двојица погинула. Са Талијанима заједно су се борили четнички бандити Мане Роквића.

Два вода I чете II батаљона држали су положај на коти Ничино Брдо. Наишла је колона непријатељских војника у јачини око 300 војника, на које је наша засједа отворила ватру. Усљед застоја митраљеза, као и усљед надмоћи непријатеља, наши су морали прекинути борбу. Истог дана два вода II чете II батаљона поставили су нагазну мину код Пасјака на цести Дрвар — Оштрељ. Непријатељ је наишао са 18 камиона пуних војске, које су биле формиране од двије чете бициклиста и више чета пјешадије. Први камион наишао је на мину и отишао у зрак, а други камион је оштећен. Пошто су камиони били пуни војске, а около њих сама пјешадија, рачуна се да је било 50 мртвих и више рањених непријатељских војника. Усљед слабог положаја наше снаге нису могле да прихвате борбу, него су се морале повући.

19 V 1942 г. Један вод I чете II батаљона извршио је разоружање неких четничких банди у селу Мокроногама, од којих је 6 одмах пострељано. Тога дана снаге Јуришне чете II батаљона разоружале су четничку предстражу у околини Стрмице и заплијениле: 5 карабина, 343 метка, 5 бомби и двије резервне цијеви од талијанског пушкомитраљеза. Истог дана једно одјељење I вода II чете II батаљона напало је на талијански логор у јачини од 250 војника. Убачене су бомбе на сами логор и пошто је испаљен један плотун, наши су се повукли без губитака. Непријатељ је имао више жртава, јер се је чуо велики јаук и кукњава. Један вод I чете III батаљона извршио је напад на талијанске камионе и том приликом убијено је и рањено више непријатељских војника.

20 V 1942 г. Двије десетине III и IV чете I батаљона отишле су на засједу у близини Петровца и још за вријеме ноћи заузеле положај. Том приликом заплијењено је 167 оваца, 4 коња и заробљена су два старија муслимана. Када су наши заплијенили стоку, наоружани муслимани навалили су са митраљеском ватром, гдје су их наше патроле дочекале и повратиле натраг у Петровац. Код непријатеља било је неколико рањених, а наши без губитака. Стока је остала код нас, а заробљени муслимани по преслушању повраћени су у град. Једно одјељење II чете II батаљона привукло се је непријатељском логору између Калабина Брда и Оштреља и убила једног стражара, затим осули пальбу на шаторе истих логора и повукли се. Двије чете III батаљона биле су у засједи у Боровачи и извршиле напад на један талијански камион. Том приликом заробљен је један талијански војник са пушком и 180 метака. Како изгледа, било је још мртвих у камиону. Наши без жртава.

21 V 1942 г. Вод II чете I батаљона протјерао је фамилије четничких бандита, који су живјели у граду, из Крње Јеле. Од истих је заплијењено у корист Народноослободилачке војске слиједеће: 4 коња, 3 краве, један во, 4 јунца, једно теле, 48 оваца, 25 јањаца, 15 коза, 7 јаради, двоје прасади и 600 кг жита. Патрола II чете II батаљона покидала је телефонску везу код Пасјака. Овом везом били су везани талијански гарнизони у Дрвару са гарнизоном у

Оштрељу. III чета II батаљона опколила је кућу једног познатог харангера у Тичеву, чији су синови били четници, шгго је доказано. Приликом преметачине нађено је и одузето: 2 карабинке, 3 ловачке пушке, један пиштољ, 2 бомбе, 550 метака и 200 кг соли.

22 V 1942 г. Један вод I чете II батаљона извршио је запљену стоке бандита Обрада Виводића из Трнинић Брijега. Заплијењени су 3 краве и 3 коња. Код истог нађено је у кући један пиштољ и једна бомба. Истог дана једна десетина IV чете II батаљона извршила је напад на непријатељски логор у селу Каменици, гдје му је нанијела мање губитке. Борба је трајала један сат, али је у том непријатељу стигла помоћ из Дрвара и наши су се морали повући. Тога дана II чете III батаљона била је у засједи у селу Ивановићима и у селу Пећима. Наишло је 30 талијанских камиона, који су били пуни талијанских војника и четника. Борба је морала бити примљена, а усљед рђавог терена за повлачење погинуло је 9 наших другова, а 5 рањено. Непријатељев број мртвих и рањених је непознат. У тој борби, наши су изгубили један пушкомитраљез и 5 пушака, а добили су једну талијанску пушку и 127 метака.

23 V 1942 г. IV чета I батаљона протјерала је бандитске фамилије из Колунића у Петровац. Од њих је заплијењено у корист Народно-ослободилачке војске: 4 свце, 4 коња, 10 биљаца и још неке робе, с тим да ће се то повратити по заузећу града. Истог дана стријељан је Војин Ковачевић из Крње Јеле, сарадник банде издајника, која је одбјегла у Петровац приликом уласка Италијана у Петровац. Истог дана једна комбинована десетина Првог и Другог вода Другог батаљона увукла се међу непријатељске положаје у самој Брини код Дрвара, поставила нагазну мину и чекала у засједи. Остале снаге II чете држале су бусију око рампе, штитећи положај комбиноване десетине. Наишао је непријатељски камион са 20 војника, али мина није експлодирала. Комбинована десетина је отворила паљбу на камион и направила је јуриш на камион. Камион је уништен, поубијано је 15 непријатељских војника, а умакло 5 рањених. Заплијењено је: један пушкомитраљез, 8 пушака, 550 метака, један пар ципела,

1.000 куна и 380 лира, као и неких ситница. Комбинована десетина извукла се је из непријатељске ватре уз помоћ осталих снага, које су штитиле ову десетину и привукле ватру на себе. У овој акцији ми смо изгубили једног друга (Јову Граховца). Након 3 сата борбе наишао је други непријатељски камион на мину и дигнут је у зрак. Према доказима извиднице исте чете, војска која се је налазила у том камиону остала је на лицу мјеста мртва. Истог дана патрола Јуришне чете ухватила је четничког шпијуна Лазу Крнету са Стожишта, који је предведен војном суду. Тога дана II чета III батаљона исјекла је телефонску везу у дужини од 3—4 км на цести Грахово — Дрвар.

24 V 1942 г. III вод IV чете II батаљона конфисковао је имовину одбјеглог бандита Пере Пећанца. Истог дана патрола Јуришне чете заплијенила је ствари четничког шпијуна Крнете, који је дан раније ухваћен и спроведен војном суду.

25 V 1942 г. Талијански авион бомбардовао је село Медено Поље. Знатне штете није било, осим што је једну жену ранио и срушио један хамбар. Истога дана талијанска окупаторска војска уз помоћ артиљерије, тенкова и авиона навалила је са већом снагом из Петровца према Оштрељу. IV чета I батаљона држала је положај на цести Петровац — Оштрељ и давала непријатељу отпор, али усљед јаке непријатељске артиљериске ватре наши су се морали повући. Непријатељ заједно са четницима и муслиманским цивилним становништвом напустио је Петровац. Наши су добили из Петровца обавјештење да је сва војска напустила Петровац и да се преостало становништво добровољно предаје.

26 V 1942 г. Дио II, III и IV чете извршио је окупацију Петровца, гдје је нађено: 103 пушке, 14.000 метака, преко 1.000 пари веша и остале војничке спреме. такођер је нађено жита. Једна десетина I вода II чете II батаљона сукобила се је са непријатељском побочницом приликом отступања непријатеља из Петровца према Дрвару. Наша десетина је нападала непријатеља све до саме близине Дрвара. Непријатељ је приликом повлачења оставио 9 шињела, 8 ћебади, 5 шаторских крила, 100 метака, 8 бомби, један сандук од 30 бомби и бацача, 6 шар-

жера са метцима и дијелове неке минобацача. Једна десетина наше чете (I) напала је Талијане кад су напуштали положаје у Оштрељу и нанијела им губитке, који су непознати. Остале снаге штитиле су село Црљивицу, да га Талијани не би попалили.

27 V 1942 г. Ударни батаљон под командом друга Родића, команданта Одреда, извршио је напад на четничко упориште у селима Пеуљама, Црном Лугу и Грковцима. У овој дужој борби наше снаге заузеле су свз четничка утврђења и натјерале четнике у бјекство... 20 четника погинуло је у самој борби а остали су живи похватани. У овој борби добијена су два пушкомитраљеза, један тешки митраљез и 60 пушака. Послије неколико дана предала се још двојица четника са два митраљеза и неколико пушака. Важност ове акције је утолико већа, што је са овим онемогућено везивање четничких елемената из Книнске Крајине са четницима гламочког сектора, а на другој страни омогућена је добра веза са Динарско-далматинским одредом у Динари и са њиме даљња сарадња са чишћењем четника у Книнској Крајини и према Ливну.

Послије ове акције ситуација се на граховском сектору махом поправила и народ све више симпатише партизански покрет и осјећа потреоу борбе против окупатора и његових слугу.

29 V 1942 г. Трећи вод I чете извршио је напад на три талијанска камиона у Радуклији, који су били пуни талијанских војника. Отворена је ватра на камионе и наши су успјели запалити два камиона, од којих је један био одмах угашен, док је други потпуно изгорио. Усљед притиска топовске ватре, наш вод се морао повући. Број жртава није се тачно могао установити. Наши без губитака.

31 V 1942 г. Једна јача патрола I чете III батаљона извршила је напад на Талијане код Матерића колиба. Напад је извршен из близине од 50—60 метара. Том приликом убијено је ожо 10 талијанских војника. Наше снаге приморале су Талијане да напусте своје ровове, али због артиљериске јаче ватре наши су се морали повући без плијена. Истог дана II чета III батаљона имала је задатак да изврши напад на Дерала. Непријатељ је дознао за овај напад, појачао је своје снаге и тим спријечио извођење ове акције. Тога дана претресале су исте чете кућv

једног бандита и нашле слиједеће: три карабина, један пиштољ, један радио-апарат, једну цивилну пушку, 300 метака и још неких цивилних ствари. Овога дана вођена је борба са четницима, у којој је један четник убијен, а други су растјерани. Тога дана наша чета враћала се у село Пеуље и том приликом у близини села Маринковаца отворена је ватра на њих од стране бандита из истог села. Борба је вођена два сата, гдје је лакше рањен командир ове чете друг Ђурић.

1 VI 1942 г. Једно одјељење II чете II батаљона поставило је нагазну мину на цести Дрвар — Каменица, гдје су послије неколико сати наишли талијански тенкови. Мина је експлодирала и један тенк бацила у зрак. Тенк је потпуно онеспособљен тако, да су га послије уз помоћ других тенкова одвукли у град. Један непотпун вод I чете III батаљона извршио је напад на 8 талијанских камиона у Радуклији. Камиони су били пуни војника. Непријатељ је имао пуно мртвих и рањених, али се за тачан број не зна. Истог дана отворена је ватра на истом мјесту на непријатељску патролу, гдје је убијено два стражара. I чета „Ђурађ Пећанац" у саставу III батаљона „Соко" пошла је према селу Трескавцу у намјери да похвата четничку банду, која је бјежала испред њих према селу Ораховљанима.

2 VI 1942 г. Једно одјељење II чете II батаљона успјело се је увући између непријатељских положаја, које је непријатељ држао између Гувна (Црљивица) и Дрвара, гдје су им претргали телефонске везе и заплијенили 400 метара телефонске жице. Истога дана један вод 4 чете II батаљона извршио је напад на талијански логор на Рацину Врху. Прије напада непријатељски војници играли су неке игре тако, да су сви били у некој групи. Наша патрола отворила је ватру на ту групу, многи су непријатељски војници попадали, а други отворили јаку ватру из озиданих ровова тако, да су се наши морали повући. Непријатељски губици су непознати.

3 VI 1942 г. Један вод I чете III батаљона напао је у Радуклији 12 талијанских камиона пуних војске. Жртава је било код непријатеља. Тачан број је непознат. Тога дана патроле наше чете ухватиле Марију Радојко, кћер Симе Крнете из Дулера, који је прије неколико дана стријељан као четнички шпијун. Марија

Радојко шпијунирала је у корист четничке банде и предведена је војном суду.

4 VI 1942 г. Четврта чета II батаљона отворила је ватру са Трикића Врха на непријатељске камионе, који су ишли из Дрвара према Грахову. Борба је трајала око 2 сата. Непријатељ је имао доста мртвих војника. Усљед јаке непријатељске артиљериске ватре, наши су се повукли без плијена и без жртава. Истога дана један вод IV чете II батаљона у 9 сати навечер извршио је препад на талијански логор у Каменици, гдје је непријатељу нанесено више губитака, а наши без жртава. Истога дана патрола наше Ударне чете заплијенила је једну цивилну пушку и 9 метака. Тога дана једно одјељење II чете II батаљона извршило је напад на талијански логор крај Дрвара, али без знатних успјеха.

5 VI 1942 г. II чета III батаљона претресала је терен од Пеуља до Маринковаца, док је један вод био у засједи поврх Маринковаца.

6 VI 1942 г. Друга чета II батаљона у саставу Ударне чете I батаљона напала је уз помоћ наше артиљерије на непријатељско упориште у јачини од једног батаљона више Дрвара. Борба је трајала око 1 сат. Усљед квара на нашем топу и јаке непријатељске артиљеријске ватре, која је тукла из Дрвара у јачини од 10 топова, наши су се морали повући.

Истог дана I и III чета II батаљона у саставу Ударног батаљона разоружале су код Гламоча 63 четника и ухватиле четничког команданта Кутањца. Заплијењено је: 52 карабина, 3 тешка митраљеза и већи број муниције. Истог дана ударни батаљон напао је на Гламоч. Напад на град извршен је 6 о. мј. у 3 сата ујутро, али прије него што су наше снаге заузеле положај, непријатељске straже отвориле су ватру на наше партизане, тако су дале знак за напад. Непријатељ је отворио јаку ватру и одмах се је осјетило да ће дати јак отпор. Наше снаге након теже борбе привукле су се до првих кућа и даље нису могле, јер је засипао јаком ватром. Сам терен око Гламоча врло је незгодан за привлачење, јер нема никаквих природних заклона, а непријатељ је осипао јаком ватром, те тако наши су били заустављени код првих кућа. Слато је неколико писама у град са позивом на предају, али није користило. Послије неколико сати

обавијештени смо да су се четничке банде сконцентрисале и тако смо морали напустити град. У овој борби наши су изгубили три друга и једног рањеног. Имена погинулих другова: Душан Родић, Богдан Боснић, Бранко Родић, и рањен је друг Милан Пећанац. Ударни батаљон са снагама III крајишког одреда формирао је од одузетог оружја четника једну нову чету, која је остала у саставу III крајишког одреда.

8 VI 1942 г. Ударна чета у саставу батаљона „Бранко Владетић", у ноћи, кренула је на задатак да нападне талијански и четнички логор у Стрмици. Талијански и четнички шпијуни прозрели су наше намјере, те су тако Талијани отворили ватру прије него што су наше јединице заузеле положај. Тада је залутао један четник, који је дошао у наш стрељачки строј Ударне чете. Исти је разоружан и упућен војном суду (Лука Матијаш). Заплијењен је 1 карабин и 37 метака.

9 VI 1942 г. Патрола II чете II батаљона имала је задатак да извиди непријатељске ровове више Дрвара. Приликом обиласка непријатељских положаја, патрола која се је састојала од два друга видјела је да су први ровови непријатеља празни, те су се привукли уз саме ровове. Међутим непријатељски војници су то примијетили и отворили јаку ватру из других ровова тако, да је патрола била изненађена. Вођа патроле био је замјеник командира исте чете, који је био наредио своме другу[1] да се морају повући, али његов друг је био другог мишљења и задржао се даље у рову послије повлачења командира. Командир је некако успио се извући и пожурио се да потражи помоћ, али кад су се повратили са појачањем, непријатељ је био већ у првим рововима и друг који је остао у рову био је већ убијен. За овакву неопрезност вођа патроле позван је на одговорност штабу чете.

10 VI 1942 г. Четничка банда напала је нашу комору II чете III батаљона из планине Шатора. Пошто су се наше снаге налазиле у непосредној близини, даље су се у потјеру за четницима. Један је бандит ухваћен и предан војном суду, док су други побјегли у шуму.

11 VI 1942 г. I чета III батаљона извршила је напад на талијанске камионе на Радуклији. Борба је вођена 15

[1] Ђуђо Морача

минута. Код непријатеља је било жртава, које нису могле бити тачно установљене. Непријатељ је почео тући са јаком артиљеријом и наши су били присиљени на повлачење. Тога дана чете које су чистиле села око Грахова, у којима је прије била четничка банда, пронашле су три карабина и једну цивилну пушку. Истога дана избјегло је од четника неколико другова који су донијели три карабина и два пушкомитраљеза и једну цивилну пушку. Све донесено оружје потиче од четника Бране Богуновића, који су силом тјерани од Богуновића у четнике.

ПОЛИТИЧКИ РАД:

Политички рад у четама је редован. Одржавају се редовни политички часови, на које се долази са припремљеним предавањем из политике и науке. На часовима се говори о разним темама: о политичкој ситуацији у свијету, како унутрашњој тако и спољњој, о улози четника, петоколонаша и осталих издајица, о улози Совјетског Савеза у народноослободилачкој борби поробљених народа свијета, о улози Комунистичке партије у данашњој борби против фашизма и насиља. Свакодневно се читају радио-вијести, „Крајишке партизанске новине", разни летци и брошуре, који третирају научна питања и проблеме.

Дисциплина је у четама савршена, сваки је партизан спреман да прими борбу против сваког онога који би се усудио да поведе борбу против партизанског покрета, без обзира ко је и какве нације и вјере био. Све чете су учествовале у борби против четника, усташа и окупаторске војске. Приликом уласка у град Петровац, чете су показале савршену дисциплину и ред. Сваки је партизан извршио свој задатак примјерно. Без наређења и знања команде ниједан партизан није ништа учинио.

У четама нема ниједног партизана који није пријатељ нашег покрета и који није спреман да се бори против свих непријатеља партизанског покрета. Чете су спремне да се боре на свим секторима и под командом сваког оног штаба који командира одреди. Из чете су избачени сви самовољци и бунџије уколико их је негдје било. Питање вјере и нације више се не поставља, радо се примају сви

другови које команда шаље у чету, више се команде поштују и наређења извршују без поговора.

ПОЗАДИНА:

Позадина на петровачком и дварεком сектору добро је срећена. Народ је заволио партизанску војску и спреман је за њу све жртвовати. Морал на оба сектора је на достојној висини. Народ има повјерење у нашу војску и о њој говори са највећим поносом. Нарочито је подигло морал заузимање градова и успјеси у борби против окупатора. Четника и петоколонаша нема и њихов је издајнички рад потпуно онемогућен, јер је народ схватио њихову прљаву работу у овој светој народној борби. Може бити да и постоји у којем селу који петоколонаш, који није присталица данашњег покрета, али таквима је сваки рад онемогућен и на такве се будно пази. Народно-ослободилачке општине и одбори врше своју дужност прилично исправно и са доста пожртвовања. Њихова се власт поштује и цијени. Народ је углавном задовољан са њиховим радом, па се и не постављају такова питања која они не би могли ријешити. Једино проблем исхране највише мучи цивилне власти и око тога највише имају посла. Богатија су села углавном спаљена, а она села гдје непријатељ није дошао, углавном су пасивна и не могу им много помоћи. Али уз помоћ другарског I крајишког одреда и овај се проблем покушава донекле да ријеши. Омладина је организована у разне омладинске организације преко којих се политички и просвјетни рад подиже и она се васпитава у новом духу. Омладина је озбиљно схватила своју дужност у овој борби. Све што треба да учини, она је спремна да учини пјесмом, и да уради све што је потребно за нашу војску. Одржавају се омладински зборови, конференције и забаве. На овим приредбама истиче се њихова дужност у борби против највећег непријатеља омладине — фашизма. Говоре омладинци и омладинке о разним темама које интересују данас омладину. Тако је приликом уласка наше војске у Петровац био велики омладински збор, у ком је узела учешћа омладина из неколико општина Петровачког среза. Омладина је дошла на овај збор у највећем реду под својим омладинским за-

ставама. На збору је говорено испред војске, Партије и омладине. Збору је присуствовало око 4.000 омладинаца и омладинки. Истог дана омладина је приредила у граду једну забаву са низом различитих поучних комада. Конференције и зборови одржавају се редовно по свима селима нашега Одреда. Осим збора одржана је и конференција са Народно-ослободилачким одбором, гдје су му дата упутства за рад. Одржан је велики збор у Каменици, Цвјетнићу, Пеуљама итд. гдје је говорено о свим важнијим питањима која се тичу наше борбе. Граховски сектор нешто заостаје иза Петровца и Дрвара. По свом самом географском положају више је изложен окупатору и четничкој политици. Усљед јаких окупаторских снага није се могло долазити у села, која се налазе уз град. Она су потпуно под утицајем четника и Талијана, дочим села која су удаљена од града, гдје су наши другови долазили и живјела наша војска, тамо је сасма друкчије. У тим селима све је расположено за нашу борбу и потпомаже нашу војску колико је могуће. У тим селима омладина потпомаже нашу војску и учествује на зборовима и конференцијама. У селима су основани народно-ослободилачки одбори или повјереници, који врше своју дужност доста исправно. Четника и издајника у тим селима нема. Уколико их је било, побјегли су у села око града и у четнике.

В Е З Е:

Одржавају се редовно са свим сусједним одредима, а са другима повремено. Везе са батаљонима и четама овога одреда, уколико су на нашем сектору, редовне су.

СТАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА:

Петровачки срез је потпуно чист од непријатељских снага. Из Дрвара се непријатељ стално евакуише, и по подацима са којима располажемо, и Дрвар ће непријатељ напустити за који дан. Број војника није нам познат, јер се стално мијења. Јачина непријатељске артиљерије износи двије-три батерије, са којима штити прилаз граду и осигурава кретање својих трупа. Јачина непријатеља у Грахову је непозната. Само се знаде да окупаторска војска из Дрвара и Петровца продужава пут

за Далмацију преко Грахова. Осим Талијана, у Грахову и селима према Книну има око 300 четника, који живе под талијанским окриљем.

Политички комесар:
отсутан

Командант:
отсутан

Секретар:
Јово Павић

(М. П.)

ШТАБ
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 295
Дне 17 VI 1942 г.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 119/42
ОД 20/VI 1942

BR. 96

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA PRVE PROLETERSKE NOU BRIGADE NA DAN 19 JUNA 1942 GODINE

ŠTAB
I PROLETERSKE
NO UDARNE BRIGADE
19 VI 1942

VRHOVNOM ŠTABU NOP I D. VOJSKE JUGOSLAVIJE

I BROJNO STANJE LJUDSTVA

Jedinica	Na licu	Od toga drugarica
Štab brigade	18	1
Sanitet brigade	6	3
II bat.	163	7
III bat.	217	15
IV bat.	230	9
VI bat.	193	8
Pionirski vod	28	—
Svega	855	43

Ovde su uračunati ranjenici i bolesnici na licu.

II NAORUŽANJE

Vrsta oruđa	Jedinica	Broj	Municije	Prosečno
PUŠAKA	Štab brig.	13	260	20
	Sanitet	5	100	20
	II bat.	149	4749	31
	III „	206	6180	30
	IV „	238	4955	20
	VI „	146	2430	16
	Pion. vod	25	625	25
Svega		783	19459	24
PUŠKOMITR.	II bat.	7	740	105
	III „	6	1200	200
	IV „	9	1214	135
	VI „	12	1083	90
Svega		34	4237	124
LAKIH MITR.	III bat.	2	800	400
	IV „	2	240	120
TEŠKIH MITR.	II bat.	2	1250	625
	III „	2	x	x
	IV „	3 (1 neispr.)	1850	617
	VI „	2	1790	895
Svega		8 ispr.		
TOPOVA	IV bat.	1 »Pito«	47	
TEŠKIH BACAČA	III bat.	1	8	
LAKIH BACAČA	II bat.	1	23	
	VI „	1	3	
BOMBI	II bat.	90		
	III „	x		
	IV „	196		
	VI „	97		
	Pion. vod	23		
Svega		406		
TROMBLONA	IV bat.	1	4	

III BROJNO STANJE STOKE (pre redukcije)

Štab brig.	5 JAHAĆIH	5 TOVARNIH	za PRATEĆA OR.	
Sanitet brig.		4		
II bat.	2	6	6	
III „	1	6	6	4 REZERVNA
IV „ — VI bat.	1 — 1	12 — 0	10—5	5—3
Pion. vod		2		
Svega	10	30	27	12 = 69

19 VI 1942

ZA ŠTAB
I PROLETERSKE
NO UDARNE BRIGADE
NAČ. ŠTABA

(M. P.)

Polkom.
Fića[1]

Nač. štaba

K-nt
Koča[2]

P.S. Rezervni konji služe već svi za prevoz ranjenika i bolesnika. Njihov broj je već nedovoljan.

K.

БР. 97

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 19 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ И СНАЗИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ЈЕДИНИЦА НА ПРОСТОРУ КАЛИНОВИК — ФОЧА

ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ НО УДАРНЕ
БРИГАДЕ
19 VI у 14,15 ч.
ВРБНИЦА

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВЈ

1. — На заједничком састанку штабова ове и IV бригаде и 5. батаљона III бригаде распоредили смо извиђачку и обавештајну службу на правцу пут Фоча — Калиновик по следећем:

II бригада: терен Загорја;

IV бригада: од Јелеча до Јелашца; и

[1] Narodni heroj Filip Kljajic
[2] Koča Popovic

5. батаљон: од Фоче до Јелеча.

2. — Данас у 2 часа изјутра ми смо упутили једну извиђачку чету у правцу Загорја, правцем: Пашине Пољане — Коњске и Студене Воде — жанд. ст. Јаблан Врело — Букови До. Задатак ове извиђачке чете је прикупљање података и обавештавање са терена Загорја, као и испитивање дуж правца кретања куда су се до сада појављивале четничке банде. Уједно — по могућству — ова чета ће вршити и реквизицију из Загорја.

3. — V. батаљон III бригаде досадањом извиђачком и обавештајном службом прикупио је следеће податке:

а) У Калиновику нема Италијана; ту се налази посада од хрватске војске, по једним 120, а по другим 250 војника.

б) У Улогу се налазе усташе и хрватска војска; података о њиховој јачини немамо.

в) У Трнову су Швабе и усташе; такође не знамо њихову јачину.

г) У Јелечу се налазе жандарми који држе положаје изнад самог Јелеча; они су 18 о. м. пуцали на патролу 5. батаљона III бригаде.

д) На путу Калиновик — Фоча не примећују се никакви покрети и транспортовања.

ђ) Загорје са суседним селима има око 180 четника. Они су под хрватском командом у Калиновику; између њих и хрватске војске су односи добри.

Четничка команда налази се у Невесињу и четници се отуда наоружавају; имају доста муниције, пушака и бомби, а добили су и нешто аутоматског оруђа.

Четници су смешетни или појединачно по кућама или прикупљени по четама. Они по наређењу Хрвата[1] шаљу патроле у правцу Јахорине, а према нама у правцу Зеленгоре, Пода и Палежа. Хрвати, пак, не шаљу никакве патроле у овом правцу. Четничке патроле су свакодневне, а задатак им је да проналазе партизане. По свему изгледа да су они обавештени о присуству већих партизанских снага на овом терену.

Четници Загорани су говорили да у Фочи и Горажду има доста усташа и они их се прибојавају; говоре да су сни само противу усташа, на партизане, пак, не би пуцали ако не би ови на њих. На усташе би нападали заједно са партизанима. У партизане, међутим не смеју да иду да се не би повратили италијани. Они држе код себе Чеду Плећевића[2] и још двојицу које су неки дан ухватили; говоре да их неће убити.

Сељаци из Миљевине беже у Загорје бојећи се усташа који би по њиховом мишљењу могли доћи из Фоче; прича се да су

[1] Домобрана
[2] Чеда Плећевић, погинуо мјесеца јуна 1942 године.

усташе у селу Градцу више Фоче заклали 26 жена и деце. Четници Загорани их позивају да се наоружају у Невесињу, приђу четницима и да се боре против усташа.

Хрвати из Калиновика дају нешто хране четницима; а помажу у томе и сиромашнијим четничким породицама из Загорја.

е) Један сељак из Загорја који је био у Сарајеву прича да се тамо налазе Швабе, Италијани и усташе. Тамо се облаче и формирају у јединице и неки новопримљени муслимани; има их и из ових крајева. Ти муслимани се упућују ка Фочи.

ж) На косама изнад Фоче (с обе стране) постоје сталне усташке посаде. На том делу није се чула никаква борба, нити приметили какви покрети.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОЛКОМ.
М. Кушић[1]

КОМАНДАНТ
Љуб. Ђурић

БР. 98

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 19 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ И СТАЊУ У БАТАЉОНИМА[1]

ШТАБ
V ПРОЛЕТ. НО УДАР. БРИГАДЕ
19 VI 42
у 12 ч Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Гдје буде

По вашем писму — наредби од 15 овог мј. поступљено је, уз мале измјене, а то су:

1) Заузели смо истурени положај пред Пријевором, а то зато што се наш један батаљон (сем једне чете) налази у Т. Језеро;[2]

---

[1] Народни херој Милинко Кушић, погинуо 1943 год. у Словенији као командант дивизије.

[1] Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ, под бројем 3299.

[2] Трновачком Језеру

2) Држимо положај Раскршће пред Смрековцем са једном четом, јер је то пролаз за Т. Језеро и Мратиње;

3) Оставиће се одјељење према Милошевићима и изнад К. Кука[3] ради контроле тог терена и онемогућавања непријатељу да надире даље.

Распоред:

III-ћи батаљон заузима положај кланац Сутјеске—Пријевор — Т. Језеро, са штабом на Пријевору и са двије чете, а једном четом у Сухој.

2) I-ви батаљон: Т. Језеро — Смрековац — Раскршће (код Језера више Стабна) са Штабом и двије чете на Т. Језеру, а једном четом у Смрековцу. Одјељење од 10 људи држи на врх Волујака на путачу Изгори — Језеро. У Смрековцу је штаб чете, а два тешка митраљеза око Раскршћа, који ометају надирање четника који узастопно надиру Смрековцу.

3) II-ги батаљон и IV-ти батаљон заузеће положаје: Мратиње (изнад) — Рупе, осигуравајући прелаз ка Биочу и Маглићу, а штабови ће им бити од Камен Дола до катуна Препеличје (Радомир,[4] Велимир[5] и Милинко[6] су тамо те ће детаљан распоред извршити).

Борбу је водио I-ви батаљон а II-ги батаљон са Дурмиторцима на положају: Кук (више Изгори) — [Велико] Језеро — К. Кук, гдје је непријатељу нанесено жртава (4 мртва нађена), а са наше стране један лакше рањен.

Борбе није било на положају III-ег и IV-ог батаљона.

Војска се храни од реквизиције са месом, мало брашна и мало соли, а уз то зелен (штир-коприва).

Наређено је да се у резерви задржавају ⅔ људства, али је то немогуће због борбе и тешког терена (масив Маглића и Волујака би прождерао совјетску дивизију). Ипак је људство, с обзиром да се прилично храни месом и травом, а по мало и млијеком, издржљиво и држање му је добро. У два батаљона је вршена смотра. Обилазак је сталан. Највећу тешкоћу су нам направили рањеници, који су нам људство изморили, и онемогућили да учврстимо батаљон. Тек сам сад примио људство, које је било у друге јединице, а које се је било одвојило због ношења рањеника. Примио сам и 35 бораца из I-ог херц.[еговачког] батаљона, а који су из бив. Ник.[шићког] одреда. Данас су ми, како рекох, ту 110 изморених, гладних и болесних другова, које ћу задржати, нахранити и одморити.

---

[3] Катиног Кука
[4] Радомир Бабић
[5] Велимир Терзић
[6] Милинко Ђуровић

Из обавјештајне службе: код убијених четника нађено је писмо, у којем је говорено, те, на питање: ко ће да се бори ван територије Црне Горе, од једног вода одбило да се бори њих 17. Дакле, то се питање поставља код четника. Дакле, утврђено је да су Загарчани учествовали у борби у Пиву. На Зукву су ухватили једног рањеника мјештанина, који се је тако држао пред њима: наша је побједа неминовна, ја сам партизан и остаћу итд.

Штаб бригаде је јуче по подне стигао овдје на Суху Гору (по карти 1 : 75.000 — аустриска — Локва Дернечиште) гдје ћемо се задржати на центру наших снага, а поред тога нашли смо овдје малу фарму од 400 оваца, које ће нам пуно ваљати, које ћемо за себе задржати до вашег наређења. Млијеко и јагањце ћемо користити за слабе и изнемогле, бар за два прва батаљона.

Требали бисте нам упутити мало брашна и соли ако има. Картице[7] такође немамо. Ако је друг Пеко пренио ону кафу, добро би било да нам пошаљете које кило.

Војно савјетовање, које сте наговијестили, једва очекујемо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

С друг. поздравом

(М. П.)

Пол. комесар,
Рад. Баћић

Кдт
Сава Б. Ковачевић

Напомена: Овамошњи Зећани, а и Блажово[8] је то мишљење, би желели да дођу у ову бригаду, гдје би били сви, што ви чиним до знања. Моје је мишљење, да би то требало учинити из неколико разлога.

Сава

П. С. Сад стигоше другови: Милинко, Велимир и Радомир, који су добро распоредили снаге и кажу да отуда нема ништа ново, сем то, да су у борбама које су вођене на К. Кук погинула наша два друга.

С

[7] Папир за цигарете
[8] Блажо Јовановић

БР. 101

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ОКОЛИНИ ТИЧЕВА ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 13 ДО 19 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ

ШТАБ
3 БАТАЉ. „ГАВРИЛО ПРИНЦИП"
V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА
20 јуна о. г.

ШТАБУ V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА

Седмодневни извјештај о војним акцијама од 13 до 18 јуна о. г.

13 VI Наша II чета и III заједно са њсм водиле су борбу са четничком бандом у селу Пеуљима. Банда је била надмоћнија, те су наши морали напустити и повући се из села Пеуља према Тичеву. Том приликом изгубили смо два друга који су пали банди у руке и како смо после дознали да су једног заклали.[1] Тога дана у борби банда је имала на располагању талијанске топове и бацаче мина.

14 VI Наша I чета промијенила је свој дотадашњи положај који је држала у Наградама и прешла на Тичево. Наша II и III-ћа чета вршиле су претрес шуме према Пеуљима и извиђања према селу Маринковцима.

15 VI Наша I, II и III чета водиле су огорчену борбу са четничком бандом на Малом и Великом Тичеву. Четничке банде било је у великом броју, а поред тога имали су на располагању талијанске топове, као и бацаче мина са талијанском послугом на оруђу. Наши су их приморали и присилили на повлачење и како се види и могло дознати да су имали прилично жртава: око 20 мртвих и 6 рањених. Том приликом са наше стране био је један мртав, који је остао као болестан у Црнцу и онако болестан борио се док га нису ухватили и убили (Здравко Лукач). Два су лакше рањена, међу којима је друг Љубо[2] политкомесар св.[ог] батаљона.

16 VI Све три наше чете вршиле су чишћење терена на којем је вођена борба. Приликом чишћења терена нађено је доста празних чаура и још неких ситних ствари.

---

[1] Милош Тица
[2] Љубо Бабић

17 VI Наше чете вршиле су извиђања, занимале по распореду, крпљење и чишћење оружја.

18 VI Наша I и III чета добиле су наређење да ступе у састав Ударног батаљона, гдје су по истом поступиле и одмах навечер отишле у састав Ударног батаљона. Наша II чета остала је на положају у Малом и Великом Тичеву.

19 VI Наша II чета држи уобичајни положај на Тичеву, а I и III чета су у саставу Ударног батаљона.

Са другарским борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политкомесара,
(М. П.) **Вишић Мирослав**[3]

Секретар штаба,
Бр. Видовић[4]

БР. 102

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 20 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЕВАКУАЦИЈИ РАЊЕНИКА И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ V-ТЕ ПРОЛЕТЕР.
Н.О. УД. БРИГАДЕ
20/VI-42
у 11 30 Положај

ВРХОВ. ШТАБУ НОП И ДОБ. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Гдје буде

Синоћ у 7 сати послије подне примили смо вашу наредбу од 18-VI тек. год. на коју ви одговарамо у сљедећем:

. . .

2) Ваша ранија директива није да се ангажујемо сви ка Вучеву, већ од Сутјеске — Пријевор — Језеро — Мратиње — Пете непријатељске офанзиве.

[3] Мирослав Вишић, погинуо 1943 год. у Источној Босни послије

[4] Бранко Видовић

[1] Оригинал извјештаја је писан руком.

Вучево, које смо ми прихватили и извршили сем у оном по којем смо вас јуче извијестили, а то зато што се је непријатељ у новије вријеме са претежним снагама, сасвим разумљиво војнички посматрано, ангажовао на центру да се пробије кроз Смрековац ка Т. Језеру и Мратињу.

3) Јуче смо вас обавијестили да се наш I-ви батаљон налази у Т. Језеру, а данас смо му наредили да се у току дана претури овдје на Суху Гору, остављајући два мања одјељења да бране пролаз од Смрековца на Мратињу, који ће отступити под јачим притиском непријатеља. Трећи батаљон још остаје на Пријевору, са једном четом у Сухој. Једно и друто смо урадили зато што је потребно чувати ове прелазе кроз масив Волујака и Маглића, јер ако би овуда продрли, аутоматски би напали на Сутјески кланац, који би заузели, и наш опстанак са ову страну Поповог Моста био би немогућ. Овако ми ћемо бар осталим јединицама правити могућност одмора, а наше се јединице неће много исцрпсти, јер се хранимо добро месом (били смо реквирирали доста стоке) и травом, а поред тога увијек држимо већу половину у резерви. Читави батаљон не можемо спустити у Суху због исхране и чувања Пријевора. То нека имате у виду.

Иако смо растурили јединице на већем терену, ми смо добро и брзо повезани курир. службом и можемо покрете правити убрзано.

4) Јуче смо ви писали о нашем Зетском батаљону који је у IV-ту бригаду, а сад то понављамо и допуњујемо се: Овдје су синоћ дошли другови Блажо Јовановић и Ђуро Чагоровић, који кажу да је велико незадовољство у том батаљону због тога што није у саставу наше бригаде, па то питање категорички постављају. То је врло добар батаљон, па би требали о томе хитно повести рачуна и батаљон упутити у ову бригаду. Ово је у интересу опште ствари, ово мишљење ми сви дијелимо.

5) Првом бат. I-ве бригаде саопштено је ваше наређење и он се је повукао, такође и батаљон III-ће бригаде.[2]

6) Док се држимо на овом терену, ми не можемо концентричније одржати људство.

7) Што се тиче рањеника, ми смо сљедећег мишљења: а) ако Врховни [штаб] мисли да рањеници остану неколико дана на садаш. мјесту, њихово обезбјеђење може вршити војска од 2 јача батаљона, а ако их се не мисли уопште евакуисати, онда је илузорно и помишљати на њихово војничко обезбјеђење, кад се има у виду исхрана рањеника, њихово лијечење и храњење само војске, која треба да води борбу око њих. Они су били у стању да оних 8 убију и спале, па ће то учинити и са овијем

[2] Трећа санџачка НОУ бригада

бомбардујући их бацачима и топовима. Добро би било да се негдје прикрију, али су могућности за то слабе. Гледајући то политички нарочито све треба учинити да се евакуишу негдје даље. Ако би оставили два батаљона не би били у стању да се пробију у одређеном правцу, за то би требала читава бригада.

С друт. поздравом

СМРТ ФАШ. — СЛОБ. НАРОДУ!

Пол. комесар
Рад. Бабић

Ком.
Сава Б. Ковачевић

(М. П.)

BR. 103

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA PRVE KRAJIŠKE NOU BRIGADE ŠTABU BRIGADE O AKCIJAMA I POKRETU BATALJONA U VREMENU OD 15 DO 20 JUNA 1942 GODINE[1]

ŠTAB
III BATALJONA I K.N.O.P.
UDARNE BRIGADE
20 juna 1942 g.

PETODNEVNI IZVJEŠTAJ

Drugarskom
ŠTABU I K. N. O. P. UDARNE BRIGADE — POLOŽAJ

AKCIJE I PATROLE.

Dana 15 VI ovog bataljona 2 čete bile su na položaju u Radosavskoj, a jedna četa bila je u sastavu IV bataljona. Neprijatelj je napao na naš položaj sa jačim snagama pješadije i avijacijom. Sa tog položaja naše su se čete povukle do Rakitovače[2] i tamo zauzele položaj. Neprijateljske snage zanoćile su se kod Lakića groblja. Istog dana naš bataljon spremio je noćnu akciju na ta neprijateljska uporišta, napad je počeo u 12 sati noću. Neprijatelja nijesmo protjerali sa njegovih položaja, pošto je bio sa mnogo jačim snagama. Neprijatelj je tom prilikom imao gubitaka, ali su

[1] Pronađena je kopija izvještaja.
[2] Ova borba je ustvari jedna od mnogih borbi i akcija koje je izvodio Prvi krajiški NOP odred u cilju slabljenja neprijateljskog pritiska na Drugi krajiški odred za vrijeme Kozarske ofanzive.

nam samo njegovi gubici nepoznati. Na našoj strani ranjen je partizan Treće čete drug Goronja Marko i poginuo partizan 1 čete Kondić Milorad.

Dana 16 VI naš položaj nalazio se na Rakitovači. Neprijateljske snage koje su zanoćile kod Lakića groblja krenule su prema nama. Pošto je naš položaj na Rakitovači bio dobro maskiran, neprijatelj nas nije mogao primijetiti iako je dobro avionima izviđao. On je tako krenuo prema nama kao [da] nas nema na tom položaju. Mi smo neprijatelja pustili na blizo otstojanje i potom osuli plotunsku i brzu paljbu na njega i potom jurišali. Neprijatelj se u paničnom bijegu i bezglavlju povukao nazad. Tom prilikom neprijatelj je imao velike gubitke. Naše snage bile su opkolile neprijatelja i skoro bi bile neprijateljske veće snage pale u ropstvo, da nijesu neprijateljska 4 tenka naišla iza leđa naših partizana. Naši su se morali povući u Purišćane, gubitaka nije bilo na našoj strani.

Dana 16 VI u 6 sati navečer krenuli smo iz Jelićke — Purišćana za Marićku. U Marićku stigli dana 17 VI u 5 časova ujutru, a u Rakeliće stigli u 8 sati. Iz Rakelića čete su krenule u 2 sata po podne, a Štab brigade u 4 sata. U Rasavce stigli smo u 5 sati po podne. Iz Rasavaca krenuli u 8 časova uvečer i stigli u Brdare 18 VI u 6 časova ujutru. Iz Brdara prešli u Suhaču i tu se odmarali do 19 VI.

19 VI krenuli iz Suhače u 9.30 i stigli u Podvidaču u 1.15, gdje je bio spremljen ručak kod škole za cijeli naš 3 bataljon.

Od škole krenuli u 4.15 po podne i stigli u Srpske Agiće[3] u 10 časova navečer, gdje smo zanoćili.

Štab bataljona nalazi se sada kod kuća Balabana. Patrole su patrolirale do ispred Dedića gdje se nalazi na položaju jedan vod grmečkih partizana.

Politički rađeno malo, pošto se stalno bilo u pokretu. Pri odmoru je govoreno o učvršćivanju sporazuma između Engleske, Amerike i SSSR.

Spisak ranjenih i poginulih čete nam nijesu dostavile, te prema tome sada ga ne dostavljamo, što ćemo učiniti naknadno, dok nam čete dostave.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant:

---

[3] Na karti: Pravoslavni Agići

БР. 104

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 21 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРЕЛАСКУ ТРЕЋЕГ И ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА НА ТЕРЕН ДРУГОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА И О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ЦЕСТИ ПРИЈЕДОР — БОСАНСКИ НОВИ

ШТАБ
1 КРАЈИШКЕ НО ПАРТИЗАНСКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ
Полежај, 21 јуна 1942

Другарском
ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОС. КРАЈИНУ

Извјештавамо да је 20 VI о. г. III батаљон Ударне бригаде прешао преко Сане на терен I батаљона II КНОП одреда, а IV батаљон Ударне бригаде остао је на терену општине Љубија и Сухача са задатком да са снагама 5 чете I батаљона пресијече и блокира пут и везу између Бос. Новог, Љубије и Приједора. IV батаљон има за задатак да ликвидира непријатељско упориште Благај Јапру у којој се налази око 100 домобрана.

Штаб бригаде дошао је у везу са штабом II одреда и договорно с њиме распоредио је своје снаге и прешао на извршавање одређених задатака.

Штаб бригаде налази се са III батаљоном на терену I батаљона. Становништво I батаљона 100% је евакуисано у Козару, и тек након разбијања појединих непријатељских колона по снагама II одреда становништво се по одобрењу штаба одреда враћа својим кућама.

Непријатељска упоришта су колико сигурно знамо: Петковац и испод Вранића код Драготиње. Јачина непријатеља по једна сатнија. Уколико смо ми дознали, цеста Приједор — Нови минирана је код Сводне, тј. мост на Прљуговцу, гдје се и сада налазе запаљена 3 тенка. Непријатељски тенкови долазе из Приједора до Прљуговца, а према обавјештењу сада се налазе испод Вранића код Драготиње 2 тенка и 3 камиона. Задатак III батаљона је да очисти терен I батаљона II одреда. О свему даљњем извјештаваћемо вас редовно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
И. Матерић[1]

Пол. комесар II одреда:
Бошко

Командант:
Ратко

[1] Илија Матерић

П. С.

Ноћу између 21 и 22 ов. мј. вршиле су снаге III батаљона ове бригаде напад на непријатељске снаге и то у селу Петковцу и на цести Приједор — Нови. Акције су успјеле. Непријатељ из Петковца побјегао је оставивши за собом ратни плијен о чему још немамо детаљног извјештаја. Непријатељ на цести Приједор — Нови уништен је. Има их приличан број мртвих. Заробљено је прилично оружја, али о томе још немамо извјештаја. Нападај је вршен код моста Прљуговац, који је прављен заштитом тенкова.

Уколико сте заробили топ „Пито" у Крупи,[2] хитно га шаљите јер са положаја 4. чете I батаљона могу се ефикасно тући непријатељски тенкови који пролазе цестом Приједор — Нови.

Друг Војо[3] је с нама у вези.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар: **Илија** Командант: **Ратко**

Пол. комесар II одреда: **Бошко**

22 јуна 1942 г. у 6.45 сати.

(М. П.)

П. с.[4]

Двије чете IV батаљона повукли смо овамо због нападаја двију бојни на терен Козаре код Ламовите, да можемо слати појачање према Козари!

С. Ф. — С. Н.

Ратко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 126/42
ОД 23/VI 1942

Издато саопштење у а — а.

Т.[5]

[2] По наређењу Оперативног штаба за Босанску Крајину, борбу козарских партизана помагали су дијелови Прве крајишке НОУ бригаде и Први крајишки НОП одред. Ове јединице су извршиле неколико успјелих акција међу којима су најзначајније ослобођење Бос. Крупе, 20 јуна, и Добрљина, 3 јула 1942 године. У нападу на Добрљин учествовали су дијелови Прве крајишке НОУ бригаде. Заробљено је 300 домобрана и 5 официра, а заплијењено: 3 бацача, 5 тешких митраљеза, 6 п. митраљеза, 400 карабина, неколико сандука мина за бацач и око 70.000 пушчаних метака. О ослобођењу Бос. Крупе види док. бр. 100.

[3] Војо Тодоровић

[4] Сљедећи текст дописан је руком.

[5] Алберт Трпнки, секретар Оперативног штаба за Босанску Крајину

БР. 105

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 21 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БОСАНСКИ НОВИ И ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА РУДИЦЕ И БЛАТНУ[1]

КОМАНДАНТУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА Б. К.

Положај

Друже Коста,[2] општа оцјена Оперативног штаба о току непријатељске офанзиве као и о концентрацији његових снага била је потпуно правилна као што видимо из досадашњег искуства из борби последњих дана. Стога, ако будемо брзо радили, могли би на Новском сектору имати великих успјеха и присилити непријатеља да своје снаге привлачи на ову страну.

До овога момента ситуација на Новском сектору стоји овако: Пруга и цеста у току 2 ноћи су у великој мјери рушене и наставиће се и даље. Оклопни вагон је непријатељ уз пуцњаву митраљеза и бацача успио извући у Нови, усљед тога што је на мјесту гдје је био воз било свега 18 партизана 1 чете II бат. I одреда. У току ноћи упућена је 3 чета 1 бат. I уд. бригаде на то мјесто као и остаци 1 чете II бат. I одреда са Кршља и Поште, тако да се сада на Раканима налазе 2 чете. Током ноћи спаљени су особни вагони оклопног воза које непријатељ није успио извући.

Ми смо мислили за вечерас ударити на Сухачу, али смо одлучили да прво очистимо са снагама нашег 1 бат. Уд. бригаде пругу до Новога и да је дигнемо, а одмах иза тога док се извиди Сухача да ударимо на њу. За данас (ноћас) припремили смо све за ликвидацију Блатне, Ракана и Рудица. За данас снаге I бат. Уд. бригаде и 1 чета II бат. I одреда водиће рачуна да се непријатељске снаге не извлаче за Нови.

Увјерени смо да послије вечерашње акције на Рудице и Блатну[3] и послије ликвидације Сухаче треба одмах ударити на Нови, што би значило да се одмах мора прећи на припрему напада, израду плана. Исто тако треба довући још снага, ако је могуће, јер наш Уд[арни] бат. Уд. бригаде не би можда могао сам да изврши задатак са пуним успјехом.

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Коста Нађ
[3] Овом приликом Блатна је заузета, док напад на Рудицу није успио. Види док. бр. 113.

ломично нека муслиманска села, а нешто хрватских породица је искупљено из пећина кад је територија била у нашим рукама. Становници су одмах скупљани и изношен им је наш став и циљ наше борбе. Предузете су све мјере да се одбјегло становништво поврати својим кућама. На ослобођеној територији формирана је једна муслиманска партизанска чета састављена у већини од партизанских симпатизера још од прије. Предузете су све мјере да се политички среди тај терен, колико је највише могуће. Сада настојимо да бацимо што више муслиманских снага из наших досадашњих јединица у те крајеве. Организовали смо пропаганду, шаљемо материјал, издали смо један проглас који вам прилажемо. Новоформирана муслиманска чета, прва такве врсте у Херцеговини, издаће један проглас Муслиманима и Хрватима са потписом командира и политичког комесара, који су Муслимани.

Сада, када је главни дио ове акције завршен, јасно нам је зашто је 200 италијанских камиона отутњело од Гацка према Мостару. У плану нам је да италијанске снаге развучемо, кад се сконцентришу око Метковића нашом акцијом у Конавлима.

У посљедње вријеме, у вези са смјером наших акција према пруги Сарајево—Мостар, припремамо терен да извршимо што чвршће повезивање са нашим снагама у Мостару и да искористимо наш утицај у предјелима српско-муслиманских села, сјеверозападно [од] Мостара. Од наше слободне територије код Зимља протеже се ланац српско-муслиманских села преко Бијелог Поља, Раштана, Биховића, Горанаца ка српским насељима по Чабуљи планини. Како нас обавјештавају другови из Мостара, наш утицај у тим селима је јак. Чабуља планина обухвата огромне и непроходне шуме, а налази се на врло важном мјесту, ради контроле пруге Сарајево — Мостар, ради блокаде Мостара и повезивања са мостарским пролетаријатом, а поврх свега одатле се пружају могућности за спајање са нашим снагама средње Далмације и Босанске Крајине. Покушаћемо да у томе правцу пребацимо нешто политичких снага са једном ударном четом, а кроз догледно вријеме преселићемо се и са Оперативним штабом ближе томе терену.

Како видите, ми с нашим акцијама продиремо све дубље у јужну Далмацију која нам је додијељена. Сад се конкретно поставља и пи-...

BR. 3

IZVJEŠTAJ PRIVREMENOG OPERATIVNOG ŠTABA PRVOG I DRUGOG KRAJIŠKOG ODREDA OD 4 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O IZVRŠENIM PROMJENAMA U ČETVRTOM BATALJONU DRUGOG ODREDA I PRIPREMAMA ZA NAPAD NA PRIJEDOR

ŠTAB II K.N.O.P.O.
»Dr. Mladen Stojanović«
Na položaju, 4. maja 1942 g.

DRUGARSKOM OPERATIVNOM ŠTABU

za **Bosansku Krajinu**

Primili smo vaš dopis od 1 ov. m. te u vezi istoga vam odgovaramo sljedeće.

Sve vaše zahtjeve u vezi vašeg dopisa od 1 maja izvršićemo ukoliko ne prihvatite naše prijedloge koje vam navodimo.

Netačni su podaci koje imate iz Manjače da se u našoj 3. četi IV bataljona nalazi 78 pušaka sa jednim puškomitraljezom, pošto navedena četa broji danas 98 pušaka. Prema tome značilo bi da je ta četa ranije brojila svega 20 karabina!

Istina je da je vod Mladena Ljubojevića, kao i izvjestan broj Manjačana,[1] uklopljen u naše čete, među inim i 47 karabina najslabijeg kvaliteta (prerađena i neprerađena »manliherka«), sve puške bez ijednog metka, koje je drug Boško[2], član Okružnog komiteta, kako on tvrdi, donio po usmenom naređenju druga Staroga[3] na teren našeg odreda sa zadatkom da se podijele našim jedinicama prema nahođenju Štaba odreda. — Štab odreda dodijelio je 15 karabina 4-oj četi II bat. a ostatak 3. četi IV bat. (Marićka), da bi se bar donekle popravilo brojno stanje tih četa oslabljenih odilaskom naših snaga iz tih četa u Udarni bataljon.[4] Tih 15 karabina i ostalih 30 nijesu mogli zaštititi taj kraj jer su kasno stigli, pošto je — na svega jedan dan prije njihovog dolaska — spaljeno između 300—400 kuća naših sigurnih i najbogatijih sela od strane neprijateljske vojske.

Tačno je i to da smo dobili i jedan teški mitraljez od 3. čete bivšeg I bataljona IV odreda, ali taj mitraljez kao i nešto pušaka zajedno sa dezerterima iz našeg odreda u Manjački, bili su po

[1] Odnosi se na grupu boraca Šestog krajiškog NOP odreda.
[2] Boško Šiljegović
[3] Đuro Pucar-Stari
[4] Udarni bataljon Drugog krajiškog odreda

prolasku Udarnog bataljona po drugu Starome povraćeni na položaje prema Motikama, a malo docnije naš Štab uklopio ih je u sastav naše 2. čete IV bataljona u Jošikovoj Vodi sa odobrenjem drugova Staroga i Obrada,[5] gdje su po Štabu IV bat. našeg odreda, a u cilju konsolidacije četa toga bataljona, prekomandovani u 4. četu IV bat. i u 1. četu IV bat. Mnogi su i razoružani, ali je sve njihovo oružje, kao i onih 47 karabina, donesenih po drugu Bošku, razdijeljeno ljudstvu u našim jedinicama.

Naređujete da od navedenog oružja, sada razbacanog po mnogim četama, formiramo jednu četu od omladinaca koje ste vi povratili u Gomjenicu—Jošikovu Vodu. Omladinci koji su upućeni na raspoloženje Štabu IV odreda, po zahtjevu toga štaba i u saglasnosti sa drugom Osmanom,[6] formirani su kao četa i nerazumljivo nam je zašto su zadržani na tome terenu, prepušteni sami sebi i vraćeni nazad, pošto ima još i pozadinska četa iz Knežpolja oformljena isto kao četa sa komandnim kadrom, koja je isto tako vraćena u Gomjenicu nenaoružana.

Prema vašoj naredbi o formiranju VI odreda i njegovoj teritoriji na kojoj će djelovati, kao i o zahtjevu o povratku oružja iz Manjače, mi moramo sav naš IV bataljon reorganizirati nanovo, iz 4 praviti 3 čete i napustiti Jošikovu Vodu kao teren VI odreda.

Radi svega toga, gore izloženog, naše je mišljenje da naša 2. četa IV b. (Jašikova Voda), koja broji 90 karabina, 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza i 116 partizana, pređe u sastav VI odreda — čime bi najbrže i najbolje riješili pitanje povraćanja oružja VI odredu. Razumljivo je da bi četa VI odredu pripala sa kompletnim našim komandnim kadrom, kao i da bi VI odred iz te čete hitno si pozvao zaštitu od 18 karabina i 1 puškomitraljeza, koji bi mi inače morali iz 3. čete IV bat. poslati.

Ovakvo rješenje ovoga problema smatramo najboljim, jer bi nas više vremenski i tehnički koštalo da sakupljamo ljudstvo, oružje, da vršimo raznorazna preformiranja IV bataljona, kad nam je isti bataljon politički, organizaciono i vojnički najslabiji.

Poslaćemo Štabu pomenute čete naređenje da, ukoliko primi naređenje od Štaba VI odreda, da ga u potpunosti izvrši — ukoliko bi vi prihvatili ovo naše stanovište, a naknadno ćemo četu obavijestiti o svemu ovome! Prepis ovoga dopisa poslaćemo i Štabu VI odreda.

Što se tiče formiranja međuodredskog operativnog štaba o čemu smo vam javili, stvar stoji ovako.

Tačno je da ste vi iz stilizacije našega pisma dobili utisak da je to neki operativni štab formiran na svoju ruku, bez pitanja i odobrenja viših partiskih i vojnih foruma. Međutim, ovaj operativni

---

[5] Obrad Stišović
[6] Osman Karabegović

štab napravljen je sasvim dobronamjerno samo za jednu konkretnu akciju napada na grad Prijedor. Naša je greška što mi to nijesmo u pismu vama upućenom naglasili. Ovaj operativni štab nema i ne smije imati nikakvih pretenzija nekog stalnog višeg foruma političkog i vojnog. Molimo drugarski Štab da ima u vidu ovu našu izjavu pri procjeni naše greške. Drug Šoša[7] je delegiran od Štaba odreda da vrši pregovore sa Štabom I odreda po pitanju ove akcije. Okružni komitet je također obaviješten o tome, te je on poslao svoga pretstavnika u ovaj privremeni operativni štab. Te prema tome za samo formiranje privremenog operativnog štaba mogu se pozvati na odgovornost štabovi I i II odreda i okružni komiteti tih odreda! Pošto je karakter ovoga Štaba privremen a spada u granice saradnje između odreda, obavijestili smo vas o tome, koja i po vašim riječima »treba i mora da postoji, pogotovo kad se tiče operacija dvaju ili više odreda«.

Uostalom u februaru mjesecu ili početkom marta, drug Osman nam je dao odobrenje da možemo za važne zajedničke akcije ili odbrane formirati međuodredski privremeni štab.

Pošto je formiranje ovoga Štaba bilo hitno radi hitnosti same akcije, iz toga smo vas razloga obavijestili po zaključku a ne po prijedlogu, ali smo u isto vrijeme tražili od vas da nam odobrite ili ne ovu akciju, našto nijesmo dobili odgovora, kojim bi odgovorom i pitanje ovog privremenog operativnog štaba bilo riješeno. Štaviše, tražili smo da drug Kosta[8] dođe ovamo i svojim prisustvom ukaže nam pomoć. Na tome stanovištu stojimo i sada, obzirom da je ovo velik zadatak i neobično važan za cijelu Bosansku Krajinu, jer bi drug Kosta svojim prisustvovanjem unio u proučavanje i razmatranje samoga plana iskustva stečena u osvajanju gradova, a kojih iskustava mi nemamo.

Prilažemo jedan plan rasporeda neprijateljskih snaga u Prijedoru[9] i smatramo da bi detaljnije opisivanje toga zadatka pismenim putem bilo nekonspirativno i tehnički nemoguće radi preopširnosti. Udaljenost između Operativnog štaba za B.K. i nas nije prevelika, tako da bi drug Kosta mogao blagovremeno stići ako bi krenuo odmah po primitku ovoga pisma. Ukoliko krene, neka dođe ovim pravcem: Jašikova Voda, Piskavica (4. č. IV bat.), Lamovita (omladinski kurs), Kozarac (Komanda mjesta), Štab 1. čete II bataljona gdje ćemo se i mi nalaziti. Ako se drug Kosta nalazi u Gomjenici (manastiru), pravac je ovaj: Marićka, Lamovita itd.

Potvrđujemo prijem 5 mina i molimo vas da nam najhitnije uputite obećane kao i izrađene mine u B.[10]

---

[7] Narodni heroj Josip Mažar-Šoša
[8] Kosta Nad
[9] Pomenuti plan nije pronađen.
[10] Odnosi se na radionicu za opravku oružja i izradu mina u Bočcu.

U isto vrijeme molimo vas da nas obavijestite o karakteru prekida veze između našeg Udarnog bataljona i vašeg Štaba!

Obavještavamo vas da drugovi iz Banije[11] još do danas nijesu stigli, ali ipak mi ćemo njihove snage, koje se nalaze na terenu I odreda, iskoristiti u ovoj akciji.

Uz mnogo drugarskih pozdrava:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Čoče[12]

Zamjenik komandanta,
Šoša

Komandant I odreda,
Milorad[13]

Član O.K. II K.N.O.P. odreda,
Boško

P.S. Razumljivo je da molimo da za predviđenu akciju još 2. č. IV. bat. ostaje u sastavu ovog odreda tj. da dolazi u obzir.

---

[11] Odnosi se na Grgu Jankeza i Ivu Marinkovića, članove CK KPH, koji je trebalo da se preko Drugog krajiškog odreda prebace u Slavoniju

[12] Ratko Vujović

[13] Milorad Mijatović

BR. 4

PISMO VRHOVNOG KOMANDANTA NOP I DV JUGOSLAVIJE OD 6 MAJA 1942 GOD. KOMANDANTU KALINOVIČKOG ODREDA POVODOM NJEGOVOG IZBORA ZA ČLANA VRHOVNOG ŠTABA

Položaj, 6 maj 1942 g.

VRHOVNI ŠTAB
NARODNOOSLOBODILAČKE PARTIZANSKE
I DOBROVOLJAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE
Br.: službeno

DRUGU RADI HAMOVIĆU, KOMANDANTU KALIN. ODREDA

Položaj

Dragi druže!

Izvještavamo te da si, odlukom Vrhovnog štaba NOP i DV Jugosl. a po odobrenju Centralnog komiteta KPJ, izabran za člana Vrhovnog štaba, kako u znak priznanja za tvoju dosadašnju rukovodeću ulogu u našoj Narodnooslobodilačkoj borbi tako i u ubjeđenju da će tvoje iskustvo i saradnja u našem radu znatno doprinijeti daljim uspjesima.

Kao član Vrhovnog štaba zadržaćeš i dalje one dužnosti na svome terenu koje imaš danas.

O vojnim i političkim savjetovanjima Vrhovnog štaba bićeš uvijek na vrijeme obaviješten kako bi im mogao prisustvovati. Sve tvoje eventualne sugestije i prijedlozi biće nam uvijek dobro došli.

S drugarskim pozdravom:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMANDANT
NARODNOOSLOBODILAČKE PARTIZANSKE I
DOBROVOLJAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE:
Tito

(M.P.)

ВР. 5

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 9 МАЈА 1942 ГОД. О ВОРВАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА И УСТАША У ЈУЖНОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ[1]

ТЕЛЕФОНСКА СТАНИЦА
КЉАКОВИЦА
9 маја 1942 год.

Телефонски извјештај
примљен ноћас у 9 сати

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЈАВЉА СЉЕДЕЋЕ:

Јуначки партизани Јужнохерцеговачког Н.О.П. одреда својим борбама на чишћењу непријатеља продрли су дубоко на терену Брегава—Неретва—Попово Поље—Љубиње—Столац [и] имали су великих битака са фашистичким окупатором. Ове борбе су утолико значајније јер су омеле планове окупатора да нашу борбу против фашизма, против фашистичког окупатора и његових слугу усташко-четничких зликоваца, претвори у борбу између Срба с једне и Хрвата и Муслимана с друге стране.—

30-ог априла Талијани у јачини од 3—400 људи изашли су из Метковића. Наши су их дочекали и у борби потисли назад у гарнизон. На терену је остало 3 мртва Талијана, док је већи број однесен.

1-ог маја кренула је непријатељска колона са 4 тенка из Чапљине у правцу Прибиловаца. Дочекала их је Прибиловачка чета појачана са водом ударне чете Столачког Н.О.П. батаљона. Борба је трајала 2 сата. Пало је 20 мртвих Талијана, уколико се могло утврдити, већи број мртвих и рањених су одвукли са собом у Чапљину. Предвече истога дана Талијани су поново покушали напад из Чапљине, али су и овог пута одбијени уз губитак од 7 мртвих.

2-ог маја Италијани су поново покушали напад тенковима на Прибиловце али су и овог пута одбијени са губитком од 10 мртвих.

2-ог маја, код жељезничке станице Брштаница, талијанска војска хтјела је да пропусти наше партизане не пуцајући на нас иако су наши били врло близу. Наши су започели борбу која је била врло жестока. Резултат: 20 мртвих Талијана.

4-ог маја неколико фашистичких батаљона хтјело је да оправи жељезничку пругу код жељезничке станице Храсно. Дошло је до борбе прса у прса. Фашисти су се надали у дивље бјекство оставивши за собом 100 мртвих. Број рањених није се могао утврдити јер су их евакуисали. Жељезничка пруга Требиње — Мостар не ради већ 9 дана. Укупни губици Талијана у овим борбама су 160 мртвих. Губици усташа су 50 мртвих. Дакле, укупни губици непријатеља јесу 210 мртвих.

У борбама са фашистима код Брштанице погинуо је херојском смрћу друг Јефто БОШЊАК. Он је, иако тешко рањен изнио свој митраљез са ријечима: „Другови, ја погинух. Држите мој митраљез."

Штаб Другог ударног батаљона својим писмом од 5-ог о. м. јавља:

4-ог маја снаге овог батаљона, појачане са четом Н.О.П. батаљона БИШИНА, изврпиле су напад на усташко село Жуља. Ово село било је познато у цијелом крају као легло усташких зликоваца. Једним снажним налетом наши јуначки партизани стјерали су усташе у село. Усташе су се забарикадирали у 5 кућа и давали очајнички отпор. Да би се са њима ликвидирало морало се прибјећи паљењу кућа. 50 чланова њиховог живља које су наши затекли (мушкарци нијесу били код кућа) упућени су у правцу Благаја. По њима је упућено и једно образложење. Штаб ударног батаљона у томе образложењу изнио је наше циљеве и нашу борбу. Остале куће села у којима није било породица су попаљене, јер је то најглавније усташко упориште према цести ка Бишини, а за нас је то незгодно за одбрану. Ова изузетна мјера употребљена је зато што су усташе давали огорчен отпор и наши су морали освајати кућу по кућу. У борби је погинуло 10 усташа, док су са напе стране 2 друга лакше рањена у руку. Заплијењено је: 4 пушке, 300 пушчаних метака и неколико бомби и још нешто војничке спреме. Напе снаге, даље, ушле су у село Рабину и разоружале га. Село није давало никаквог отпора, свако је остао у својој кући.

4-ог маја бомбардовано је село Дубочани. Бачено је око 40 комада бомби, али жртава није било. Материјална штета веома је мала.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

[1] Редакција посједује копију извјештаја.

BR. 6

IZVJEŠTAJ VOJE TODOROVIĆA I VELJE STOJNIĆA OD 10 MAJA 1942 GOD. KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA ZA BOS. KRAJINU O STANJU NA TERENU TREĆEG KRAJIŠKOG NOP ODREDA I BORBAMA PROTIV ČETNIKA[1]

Na položaju 10-V-1942

Dragi Kosta,[2]

Hoću najprije da ti kažem da smo, nakon posljednjeg našeg viđenja, imali žestoku borbu sa četnicima. Sukobili smo se blizu sela Stričići. — Neprijatelj je namjeravao napasti nas tamo gdje smo bili povezani s tobom i s toga je dovukao i dva minobacača. Borba je bila teška i trajala je cio dan. Oni su pokušali da nas napadnu s lijevog boka, ali smo ih odbili i imali su sigurno, prema obavještenjima, 6 mrtvih i nekoliko ranjenih. Mi smo napali na desnom boku i zauzeli nekoliko kota (velike kote) gdje se nalazio neprijatelj. S desne strane, neprijatelj je imao 2 mrtva i nekoliko ranjenih. Neprijateljski minobacač neprestano je gađao, ali bez rezultata. Mi smo imali jednog mrtvog i dva ranjena. S desne strane, neprijatelj je bio prisiljen da se povuče za 10 km do šume, ali budući da je bila noć nije bilo drugog izlaza nego da povučemo naše snage i da se postavimo povrh Šljivna, gdje se još nalazimo. Prilikom borbe zapaženo je da neprijatelj ima najmanje šest stotina karabina [oruž. ljudi] (to je provereno), i premda smo probili neprijateljske linije, on je ipak ostao na lijevom i na desnom boku naših snaga. Dva dana prije borbe, odjeljenje[3] iz Ratkova predalo se neprijatelju i dugo nismo imali veze sa Ribnikom. Pošta koju smo poslali u Ribnik pala je u ruke neprijatelju. Prema primljenim obavještenjima, drug Kasim[4] i drugih sedam drugova pali su u ruke četnika. Drug Kasim izvršio je samoubistvo. Teško nam je kad pomislimo da su zarobljeni i drugovi i Long,[5] o njima ništa ne znamo. Noćas je jedna grupa bandita razoružala odjeljenje II-e čete

---

[1] Original izvještaja pisan je rukom na španskom jeziku. Pisao ga je narodni heroj Vojo Todorović.

[2] Narodni heroj Kosta Nad, tada komandant Operativnog štaba za Bos. Krajinu

[3] Odnosi se na odjeljenje partizana iz sela Ratkova, koje je pripadalo Trećem krajiškom odredu.

[4] Kasim Hadžić, sekretar Okružnog komiteta Trećeg krajiškog odreda.

[5] Drago Lang, omladinski rukovodilac na terenu Centralne Bosne, tih dana je ubijen od četnika.

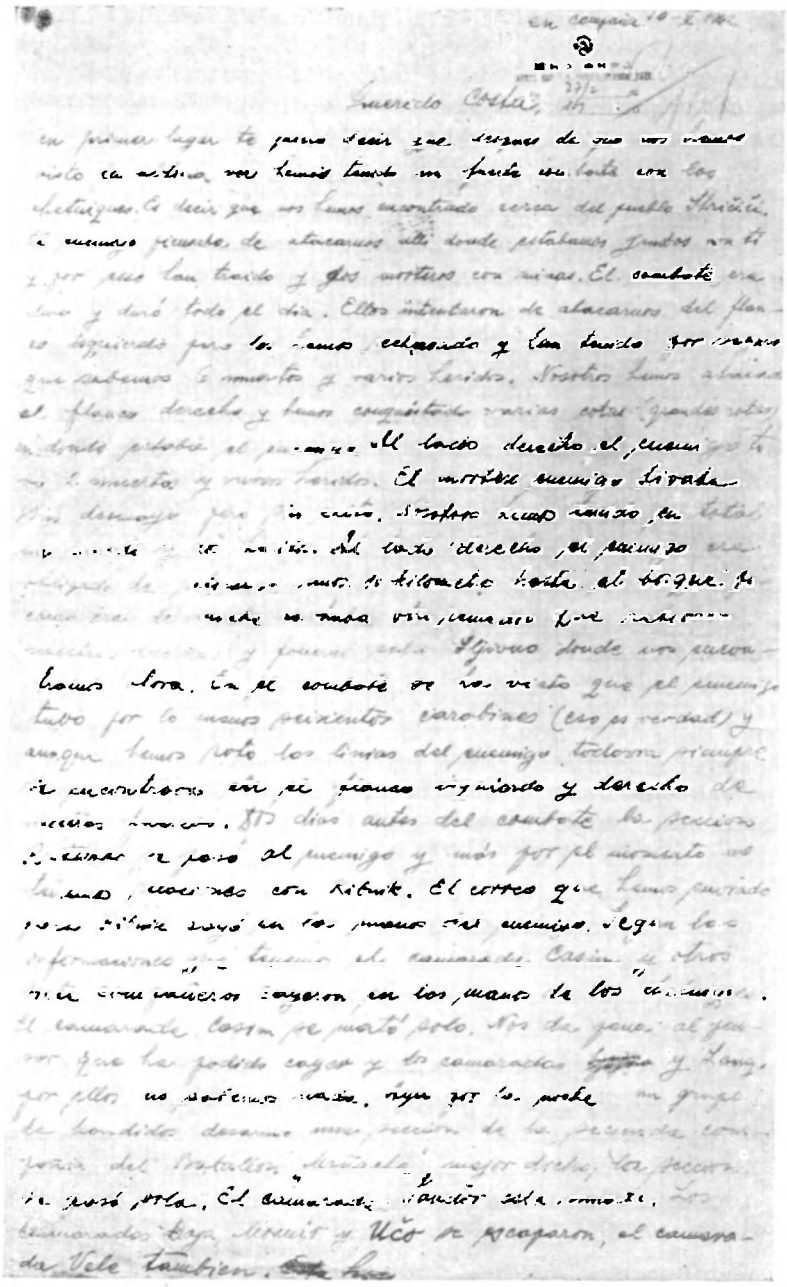

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 6

bataljona »Manjača«, tačnije, vod se je predao. Drug Šandor[6] je poginuo. Drugovi Daja, Momir[7] i Učo[8] umakli su, isto tako drug Vele.[9]

Vršimo razoružanje prve čete[10] iz Brankovića. Isto tako osiguravamo prolaz štamparije u Bočac. Prema izloženom, nakon posljednje borbe, možemo da kažemo da na ovaj način, sa malo snaga, naime 600 — protiv 600 i više četnika, nije moguće da ih uvijek savladamo, jer oni bježe u šumu i drže u svojim rukama šume povrh Lokvari, a u šumi sa tim snagama ne možemo ništa preduzeti, već se samo momci demorališu. Treba jednom jasno uočiti stvari i kazati istinu: da je ovaj sektor u velikoj pogiblji i da neprijatelj danomice postaje jači. Posljednjeg puta, premda smo se borili čitav dan, nismo mogli proći prema Sitnici. Preko Ratkova ne želimo ići, jer bi to bilo napuštanje dviju četa bataljona »Manjača«. Treba da znaš, dragi Kosta, da ako jednom ne pošalješ dovoljno snaga radi čišćenja ovog terena, nećemo ništa učiniti i ja ne znam ko će moći da za to odgovara. Od prvog dana, kad smo započeli borbu protiv bandita, utvrdilo se da nismo poznavali neprijatelja ni njegove snage, ni pozadinu, uopšte ništa. Plan je bio slab, da nije mogao biti slabiji. Danas treba znati da ovaj teren treba čistiti sa više snaga, jer su i sektori prema ustašama otvoreni i četnici, premda su bolji poznavaoci terena i sa dobrim obavještenjima, imaju gotovo više snaga nego li mi. Nije dovoljno reći: može se. Onaj koji misli da se može, neka amo dođe k nama i neka vidi i naše čete i neprijatelja. Naši borci su heroji i to se vidjelo posljednjeg puta prilikom borbe, ali prilike slabe moral, jer borci uviđaju da se sa ovim snagama ne mogu uništiti banditi. Tako misli i štab brigade i bataljona. Kad primiš ovo pismo, pošalji nam najmanje 100 drugova (dobrih boraca) bez oružja da ih naoružamo. Javljaju nam iz Bočca da su četnici ubili druga Hasana Kikića.[11] Ako možeš, nastoj amo doći što prije, jer ćemo skupa više učiniti.

Primi naše antifašističke pozdrave

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Potpisan
Todorović[12]
Veljo[13]

---

[6] Blekić (Redakcija nije mogla ustanoviti njegovo ime) zvani Sandor, obućar, član KPJ.
[7] Momir Kapor, tada komesar čete u Trećem krajiškom odredu
[8] Đuro Stojanović-Učo
[9] Vele Miletić
[10] Četnička četa
[11] Hasan Kikić, književnik, ubijen od jedne četničke zasjede.
[12] Narodni heroj Vojo Todorović, komandant Udarnog bataljona Prvog i Petog krajiškog odreda
[13] Veljo Stojnić, zamjenik političkog komesara Udarnog bataljona Prvog i Petog krajiškog odreda

БР. 7

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 МАЈА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ АКЦИЈА

НАРЕДБА пов. бр. 191

Штаба V крајишког народно-ослободилачког партизанског одреда од 10 маја 1942 г.

Од времена продора окупатора на сектор нашег одреда показало се да наше чете нису дорасле извођењу операција, за што сматрамо најодговорније штабове батаљона и штабове чета.

I. 1 чета II батаљона и 1 чета III батаљона (без неких дијелова) логороваће у Оташевцу, одакле ће вршити препаде, дању и ноћу, на непријатељске положаје источно од цесте Дрвар — Оштрељ, нападати транспорте на овој цести из шуме испод Оштреља и заједничким снагама заузимати појединe слабије непријатељске тачке. Из 1 чете II батаљона одредиће се ударна десетина која ће из засједе штитити села, ловити банду и талијанске патроле.

Поред штабова ових двију чета одређују се као одговорни чланови штаба батаљона: друг Симо Бајић, Милан Боснић и Миро Вишић.

II. 2 чета II батаљона и II чета 3 батаљона лоторораће у шуми око Дроњкуше, одакле ће вршити препаде, дању и ноћу, на непријатељске положаје западно од цесте Дрвар—Колунић, нападати транспорт на овој цести из шуме од Криводола па до Колунића и заједничким снагама заузимати слабије непријатељске тачке. II чета II батаљона даће једну десетину (ударну) за заштиту села и уништење непријатељских луксузних аутомобила у брини[1] на цести, као и [за] лов на четнике и талијанске патроле.

Поред штабова ових чета одређује се друг Раде Зорић као одговорни друг испред штаба батаљона и друг Матарић[2] повремено.

[1] Брина — страна куд пролази цеста
[2] Илија Матерић

III. IV чета II батаљона нападаће из Вобаре непријатељске транспорте на цести између Дрвара и Пећи и штитити село Каменицу и друга села западно од цесте од банде и непријатељских снага. Чета ће западно од цесте логоровати. У чету се одређује као одговоран испред штаба батаљона друг Симо Тадић.

IV. III чета II батаљона и Јуришна чета, поред посебног задатка који ће извршити на граховском сектору, ставља им се у задатак да по могућности нападају ноћу непријатељске транспорте на цести између Ресановаца и Грахова и да изврше напад на непријатељске транспорте из Мисија.

У чету се одређују као одговорни испред штаба батаљона другови: Морача Милутин и Љубо Бабић, који ће заједно са Цвијом Орешчићем[3] организовати штаб ударног батаљона.

Тражимо од ових снага да на одређеним им секторима покажу видне резултате.

Штабови и чланови штабова батаљона биће одговорни штабу одреда за неспровођење ове наредбе и штаб одреда ће смијенити другове из штаба батаљона који не буду одговорили својој улози.

На приједлог другова из штаба БАТАЉОНА удаљићемо поједине другове из штабова чета који се не покажу добри и иницијативни у акцијама.

Чланови штабова батаљона у сагласности са члановима штабова чета могу смењивати воднике и десетаре у чети који нису довољно храбри и пожртвовани.

Тражимо да сви другови ОДГОВОРНИ који се налазе на једном операционом сектору буду самоиницијативни, да буду храбри и да предњаче партизанима. Тражимо резултате од претстојећих акција: колико ће која група, јединица, убити непријатеља, колико ће заробити оружја и материјала.

V. На сектору II чете II батаљона налазиће се друг Илија Дошен, полит. комесар одреда. На сектору Грахова за-

[3] Цвијо Орешчић, погинуо као командант батаљона послије Пете непрнјатељске офанзиве 1943 године.

мјеник пол. комесара друг Котле а код I оатаљона друг Славко Родић, командант одреда.

Наредба постаје важећа од 10 маја 1942 г.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
Илија Дошен

Командант,
Родић Славко

Замј. полкомесара,
Котле Никола

Замј. команданта,
Карановић Никола

ШТАБ
V КРАЈ. О. НАР. О. ВОЈ.
Пов. БР. 191 ДНЕ 10/V 1942
БОСНА

ВР. 8

ИЗВЈЕНІТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ НІТАВУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИНИ У ТОКУ ТРЕЋЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ И О БОРБАМА ЈУЖНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ ОДРЕДА[1]

0.15 ч.

ОПЕРАТИВНИ ІШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. 397
12 маја 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА

Где буде

Одговарамо на писма од 2 и 7 маја о. г.

Примедбе и сугестије из писма ЦК Окружном комитету за источну Херцеговину, као и из ваших писама, указале су нам на многе наше слабости и благовремено спречиле штетне последице по нашу борбу. Без те ваше подршке било би много више лутања и скретања. На пугу смо да исправимо те грешке.

Последња писма која сте нам упутили изгледала су нам толико оштра да смо иза њих очекивали да ћете послати какав

[1] Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2569.

гајтан да се обесимо или какву десетину која би нас одвела као одметнике. Последње писмо у коме је одано признање нашим јуначким партизанима и нашему штаоу, као и високо поверење које сте нам указали именовањем друга команданта за члана Врховног штаба, испунило нас је поносом и дало нам полета да са још више енергије наставимо борбу којом руководи наша славна Партија.

На конкретна питања која сте нам поставили у вашему писму од 2 маја ми ћемо вам одговорити када примимо све податке.

На основу извештаја о ситуацији у јужној Босни, на основу извесних појава и на самом нашем терену, долазимо до закључка да је окупатор заједно са четницима предузео једну општу војно-политичку офанзиву на терен који држи под својом влашћу Народно-ослободилачка партизанска војска. Концентрична офанзива италијанско-немачког окупатора заједно са четницима и устащама на територији јужне Босне, од Санџака и у северној Херцеговини, праћена једновременим бекством многих сумњивих елемената са наше слободне територије у окупаторске гарнизоне, као и бацање летака са четничким потписима из итал. авиона, најбоље сведоче о томе. Убијање наших војних руководилаца и чланова Партије извршено од четничких уљеза у редовима партизанске и добровољачке војске указује нам на то да су четници користили релативно затишје у последње време да то све плански организују како би уз помоћ окупаторских војних снага разбили нашу војску. Ми смо имали прилике да међу првима осетимо резултате таквога рада (убиство Риста Чоловића, политичког комесара Крекавичке чете). Да је са наше стране било мало више будности могли смо то искористити да скренемо пажњу нашим руководећим друговима на методе које употребљавају четнички оандити.

Поводом овакве ситуације предузели смо све мере да разбијемо ту офанзиву. Са војничке стране издали смо наређење да се на свима цестама које воде према северу постављају покретне заседе. Наше јединице крстариће цестама за које сте нам наредили да их контролишемо. Издали смо наређења пгаоовима ударних батаљона да одржавају међусобну везу и ако се ма где појави непријатељ да га морају напасти. Поставили смо им у задатак да у тим акцијама морају доћи до ратног плена који италијанска војска носи у великим количинама. Послали смо ударне снаге које ће имати задатак да се ставе на расположење нашим друговима у Калиновику уколико им буде живот у опасности. Ми нећемо дозволити да се деси још који Игман и Требевић. Ми сваког часа очекујемо вести о каквом великом поразу Италијана, јер смо тамо према њима послали наше ударне јединице. У јужној Херцеговини приступиће се још јачој сабо-

тажи на комуникацијама. Нисмо још добили службени извештај, али према гласовима који допиру до нас извршене су неке веће саботаже на пругама у троуглу Требиње — Дубровник — Завала. После чишћења села Раоина и Жуља један наш ударни батаљон преузео је контролу друма Мостар — Невесиње на простору Бишина — Гребак. Ту је чак једна јединица тога батаљона јуче заробила једног Италијана и нанела непто губитака у мртвим и рањеним итал. војсци која се била упутила у оолижња села да пљачка. Такође се узнемирава непријатељ мањим чаркама и саботажама на линији Столац — Габела.

Са политичке стране, предузели смо низ мера за разбијање те офанзиве. Пишемо инструкције политичким комесарима у којима се указује на ту офанзиву, наглашава потреба будности и истицање похвале коју су добили херцеговачки партизани од Врховног штаба. У директивама смо поставили низ саветовања комесара по батаљонима, где ће се претрести сва наша скретања и утврдити план за правилно обавештавање свега људства по горућим војно-политичким питањима, специјално на нашем терену у вези са догађајима око нас. Неколицина поштених свештеника из ових крајева, који су и до сада радили политички у сагласности са нама, припремају један проглас где ће анатемисати издајнике борбе српског народа под партизанском заставом. Они ће истовремено преко сијела и конференција разголићавати „сатански“ рад тих издајника. Прилажемо вам један примерак чланка који је написан од стране калуђера Мирона Никића и који смо ми умножили у неколико стотина примерака. Потребно би било да се објави у неком од наших листова а да се спомене или прочита преко „Слооодне Југославије“. (Друг Мирон је кандидат). Припремамо један проглас народу Херцеговине и јужне Далмације у коме ћемо се највише обраћати српском народу и указати на отворени и прљави рад разних Јевђевића, Самарџића и Перишића чије летке разбацују италијански авиони по српским селима. Уз ово што смо споменули предузећемо још читав низ мера у истом духу.

Извецтгавамо вас о акцијама на нашој територији које су изведене а нису улазиле у наше извештаје које сте добили до сада. То је наставак акције нашега Јужнога одреда према Неретви. 1 маја кренула се италијанска колона са 4 тенка из Чапљине у правцу Приоиловаца. Дочекала их је наша Прибиловачка чета са једним водом ударника из Столачког нар. ослоб. партизан. батаљона. После борбе од 2 сата Италијани су повраћени. Било је око 20 мртвих итал. војника и много рањених. Истога дана увече напад Италијана на Прибиловце одбијен је. У њој су Италијани имали 7 мртвих. 2 маја Италијани поново су навалили на Приоиловце, али су одбијени са губицима око 10 мртвих. Истога дана код железничке станице Брштаница

(Храсно), у вези са чаркама које су напи борци водили против усташа, италијанске трупе које су биле у близини посматрале су мирно чарке и пропуштале партизане да пролазе поред њих. Међутим, наши су их напали и нанели им губитке прилично велике. Било је, колико смо могли утврдити, преко 20 Италијана мртвих. 4 маја неколико фашистичких батаљона кренули су да оправљају пругу у близини железничке станице Храсно. Наши су их дочекали. Дошло је до борбе прса у прса. Батаљони који су били састављени од фашиста дали су необично жесток отпор. После дуже борбе Италијани су побегли у нереду оставивши на бојном пољу преко стотину мртвих. У тој акцији велики број наших бораца држао се херојски. Друг Јефто Бошњак по своме држању заслужује да се прогласи за народног хероја. Он је упао са пушкомитраљезом усред једне групе фашиста, испалио у гомилу читав шаржер, покосио 7 фашиста и, смртно рањен, повукао се назад око 30 метара својим друговима носећи пушкомитраљез, са узвиком: „Држите пушкомитраљез, ја погибох!“ Укупни губици Италијана износе око 160 мртвих. Број рањених није утврђен, јер су их Италијани успели да изнесу камионима, али је он врло велики.

7 маја о. г. упутила се колона од око 1500 Италијана са 300 до 400 четника из Гацка и Автовца у правцу села Липника и Самобора. Снаге нашег Четвртог ударног батаљона, које су се налазиле испред тих села, повукле су се и упустиле непријатеља у село Самобор, и кад је он почео да пали куће и пљачка, ударише су му са бока. Отпочела је тешка и упорна борба. Са стране Италијана отворена је страховита ватра из многобројних аутоматских оружја и пушака. Наступање непријатеља било је праћено врло снажном канонадом. Са наше стране у борби учествовале су 2 и 3 чета 4 ударног батаљона, док су остале снаге држале положаје према Кули [Фазлагића]. Борба је трајала 13 часова. Наше снаге су од непријатеља биле преко 10 пута слабије по броју. Непријатељ је разбијен и натеран у бекство. На бојишту је нађено 26 непријатељских лешева, 4 су заробљена. Четнички губици, према лешевима који су нађени, износе 2 мртва, иако су губици Италијана и четника били много већи, што се најбоље види по томе да су одвукли, поврх онога што је нађено на бојишту, 3 камиона мртвих и рањених. На нашој страни било је 7 мртвих и 9 рањених. Заробљено је: 2 тешка митраљеза, 1 пушкомитраљез, 20 пушака, 6 пиштоља, 83 ручне бомбе, 17 топовских граната калибар од 47 мм, 1000 метака од тешког митраљеза, 3000 пушчаних метака, једна радио-станица са прибором, 2 мине за тешки бацач, разног алата и много друге војничке спреме. Карактеристично је да су за читаво време борбе усташе из Фазлагића Куле мировали, а затражили су и преговоре, који ће се одржати кроз

који дан. Ово је прва озбиљна борба у којој су учествовале веће гатачке снаге, прва, али у којој су се јуначки показале. Војно-политички ефекат ове битке за тај терен је огроман. По држању домаћих снага и по одушевљењу са којим је примљена та победа може се тврдити да је овај терен, до сада разрован јаком петом колоном, на путу оздрављења. Одмах после победе упутили смо проглас народу Гацка, који вам прилажемо. Од тога времена па до сада Италијани мирују. Овом борбом су руководили са италијанске стране 2 генерала и бандит Доросав Јевђевић.

4 маја снаге 2 ударног батаљона опселе су устапка села Рабину и Жуљи у Невесињском Пољу Пречишћавање са тим селима било је важно ради приступа Вишини, ради контроле пута Невесиње — Мостар. Село Рабина се предало без отпора. Наше јединице су разоружале сељаке. Село Жуљи дало је страшан отпор. Усташе су се борили и бранили кућу по кућу, тако упорно да су наше снаге морале све редом да пале. Било је случајева да су усташе живи горели у кућама дајући и даље отпор. После савлађивања отпора заплењено је преко 1000 комада ситне стоке, неколико стотина крупне стоке и нешто пушака. Заостала нејач и жене упућени су да траже своје избегле борце. У Раоини је већ формиран народно-осл. одбор састављен од Срба и Муслимана.

Пошто се извесне снаге Пролетерске бригаде[2] налазе ту, а пошто постоје сви услови да се изврше акције од великог значаја по ч . . . . . то предлажемо да нам се додају 2 до 3 батаљона, уз чију помоћ можемо одмах очистити терен са десне обале Брегаве до Неретве до пред Мостар. Том истом помоћу кроз најкраће време довршили би чишћење Невесињског Поља, спојили слободну територију источне Херцеговине са коњичком, учврстили се на појасу Вележ — Чабуља планина, пресекли пругу Мостар — Сарајево, почели блокаду Мостара на његовим најважнијим артеријама, и створили услове за брзо спајање са крајишким и далматинским партизанима. Сви ти задаци које смо ми намеравали извршити са сопственим снагама, много би се брже решили ако бисте нам ставили на расположење ту помоћ. Услед важности ових планова потребно би било да обратите највећу пажњу овоме нашем предлогу.

У циљу што бољег оспособљавања кадра по војно-политичкој линији намеравамо да издајемо месечно лист нашега штаба који ће се звати „Политички комесар". У њему ћемо обрађивати војно-политичке проблеме из теорије и праксе.

Наш метод руковођења у Оперативном штабу, који је, поред осталог, омогућио извођење свих наших акција, карактерише уска и чврста сарадња, слагање и међусобно поверење руководилаца по војничкој и политичкој линији. По нашем мишљењу то је најбитнији и први услов да се постигне било какав успех. Наша наређења штабовима, директиве и задаци били су увек исцрпни и опширно обрађени по свим линијама: војничкој, политичкој, НОО, омладинској, женској, са посебним наглашавањем с дужностима и задацима наших руководилаца по тим линијама и у војсци и у позадини. Онако како смо постављали задатке по свим линијама, тражили смо и извештај. Стекли смо искуство да су повремена саветовања која смо имали са нашим штабовима, а која су била веома опширна, много доприносила раду. На основу извештаја са једног сектора, допуњеног са нашим опажањима са читавог подручја и преношењем помоћи коју су нам давали виши штабови, ми смо израђивали директиве и задатке за сваку јединицу. Критика и самокритика руководилаца била је једна од полуга на којима смо покушали да подигнемо та наша саветовања на степен војно-политичких академија за наше руководиоце. Ми смо грешили у томе што нисмо посебно израђивали директиве и давали задатке политичким комесарима о њиховој дужности као политичких комесара да са своје стране учине све да задатак потпуно успе. Јасно је да није било посебне одговорности политичких комесара по њиховим задацима. Убудуће ми, поред наређења штабу као целини, ћемо израђивати посебна упутства за политичке комесаре. Наравно да досадашњи метод по којем су израђиване директиве и задаци и даље остаје.

Дошла нам је помоћ по политичкој линији коју сте нам послали, 2 друга и једна другарица, и она ће имати огроман значај за наш терен. Очекујемо нову помоћ коју сте нам обећали.

Помоћ Црној Гори нећемо моћи за сада дати, уколико се кроз скорашње акције не дође до некаквог жита. Помоћ у стоци ћемо дати.

Са партиском организацијом у Дубровнику одржавамо везу, иако у последње време у томе има потешкоћа услед неких хапшења. Преко ње можемо одржавати везу са Сплитом.

У формирању се налазе 2 чете пратећег оружја. Свака ће бити снабдевена са 2 тешка бацача, 2 лака бацача, 1 топом и са понеколико тешких митраљеза. Исто тако формира се и главни арсенал са радионицама при Оперативном штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

Командант,
Петар Илић

(М. П.)

[2] Прва пролетерска бригада

ВР. 9

ПИСМО ПЕТРА ДРАПШИНА ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ПОВОДОМ ИМЕНОВАЊА ЗА ЧЛАНА ВРХОВНОГ ШТАВА[1]

ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ ДРУГУ ТИТУ,

Где буде

Драги друже,

поверење које ми је указано мојим именовањем за члана Врховног штаба је поверење свим јуначким херцеговачким партизанима и нашем Оперативном штабу. То је знак признања јуначкој борби и успесима које је постигла наша Народно-ослободилачка партизанска војска.

Као члан наше херојске Комунистичке партије Југославије поносан сам што сам стекао њено поверење, поверење њезиног Централног комитета, поверење Партије која данас стоји као пример доследне и јуначке борбе противу фашизма, борбе за слободу својих поробљених народа.

Ово поверење даће ми још више снаге и полета за даљни рад. Нећу жалити ни труда ни живота да га оправдам. Надам се да ћу испунити очекивања нашег Врховног штаба и допринети свој део у његовом раду. Учинићу све да искуство, које смо стекли у нашој борби у Херцеговини, користи читавом нашем покрету.

Са најтоплијим другарским поздравима,

12 мај 1942 **Петар Илић**[2]

[1] Документат писан руком.
[2] Петар Драпшин

ВР. 10

ПИСМО ПОЛИТКОМЕСАРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА ЗА ХЕРНЕГОВИНУ ОД 12 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НОП И ДВ ПОВОДОМ НАИМЕНОВАЊА ПЕТРА ДРАПШИНА ЗА ЧЛАНА ВРХОВНОГ ІНТАБА[1]

ВРХОВНОМ КОМАНДАНТУ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ДРУГУ ТИТУ,

Гдје буде

Именовање мога друга команданта Петра Илића за члана Врховног штаба све нас је много оорадовало.

У томе смо осјетили повјерење према нашем раду, повјерење према једном добром и оданом другу који има највише заслуга за успјехе у нашој борби.

Ова одлука још једном потврђује наше старо увјерење да наша славна Партија оира за своје руководиоце најбоље синове народа Југославије, борце који заиста могу бити гаранција за коначну побједу и пуну слободу.

Коначна побједа ће доћи, она мора доћи, јер напом борбом руководи Партија чији синови умиру да би њихови народи могли живјети.

Другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12 мај 1942 г. **Миро Попара**

[1] Документат писан руком.

BR. 11

PISMO RATE DUGONJIĆA OD 12 MAJA 1942 GOD. KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA NOP ODREDA ZA BOSANSKU KRAJINU U VEZI S NAREĐENJEM GLAVNOG ŠTABA NOP I DV ZA BOSNU I HERCEGOVINU O ORIJENTACIJI SNAGA PREMA ISTOČNOJ BOSNI I HERCEGOVINI[1]

Dragi druže Kosta,

Po dogovoru sa drugom Tempom došao sam u Krajinu gdje pored mog posla treba da izručim i neka Tempova naređenja Tebi ili Osmanu. Uglavnom tu bi bile ove stvari:

Tempo je naredio da se proleterski bataljoni prebace u Blatnicu i da se smjesta povežu sa Zeničkim odredom i bataljonima Brigade koji za sada operišu s one strane Bosne. Ovo naređenje za prebacivanje u Blatnicu dato je s obzirom na to da smo mislili da je Blatnica u partizanskim rukama. Tempo je računao na snage od oko 450 ljudi, jer nije znao da postoji Udarna brigada. Ukoliko ne bi bataljoni mogli otići u Blatnicu, kako glasi njegovo naređenje, mislim da to ne mijenja ništa na stvari i da se oni prebace što bliže Bosni i to na teren od Zavidovića pa do Zenice.

Druga stvar koju je Tempo naredio to je da komandant ili politički komesar Operativnog štaba dođu na teren Zeničkog odreda gdje bi održali sastanak sa njim i eventualno sa pretstavnikom Operativnog štaba za Istočnu Bosnu.

Treće bi bilo širenje odreda prema Travniku—Fojnici i Prozoru.

Tempo je naredio da se hitno izvrše sve te stvari i da ga se obavijesti kakvom je brzinom sve to učinjeno. On je napisao jednu ceduljicu u kojoj je ukratko rekao sve ovo što sam ti pisao.

Ja sam do sada uradio sljedeće: Poslao sam Tempovu cedulju[2] Starom i Osmanu po kuriru kome sam naredio da se pod svaku cijenu probije do njih. To sam uradio zato da bi znali šta imaju za zadatak njihovi bataljoni. Pisao sam im da ćemo se nas dvojica sastati i da ću i tebi reći sve Tempove poruke i to što hitnije.

Četama koje se nalaze oko Travnika rekao sam da izviđaju prema nekim selima koja stoje na putu širenju tih četa.

Ima još mnogo stvari s kojima bi trebao nadopuniti ovo moje pismo i zato ću morati što prije da se nađem s Tobom. Ovdje ću ostati sutra, jer ćemo održati savjetovanje Skoja i Partije u Brigadi. To ćemo sve svršiti do sutra navečer i onda ću odmah krenuti u

---

[1] Dokumenat pisan rukom.
[2] Pomenuto pismo nije pronađeno.

Kozarac gdje ću biti 14-og ujutro. Mislim da ću moći stići jer odavde nema više od 10 sati hoda, a to se može preći za jednu noć. Zato, ako ikako možeš, dođi u četvrtak u Kozarac, a ako imaš nekog posla koji se ne može odgoditi, javi gdje ćeš biti da ja produžim.

12 - V - 42

Drugarski pozdrav
SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!
Rato[3]

P. S. Ne znam da li me se sjećaš, ali sjeti se onog savjetovanja na Romaniji u novembru i druga koji je radio po Skoju.

R.

BR. 12

IZVJEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU OD 13 MAJA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOP I DV BOSNE I HERCEGOVINE O BORBAMA PROTIV OKUPATORA, USTAŠA I ČETNIKA NA PODRUČJU TREČEG I ČETVRTOG KRAJIŠKOG ODREDA

GLAVNOM ŠTABU N.O.P. I D.V. ZA B. i H.

Vaše pismo[1] od 24 aprila 1942 g. primili smo, a isto tako i naređenje Vrhovnog štaba.[2] Na sektoru IV odreda i jednog dijela III odreda (oko Mrkonjić Grada) vodimo oštre borbe sa četnicima koji su dosta agresivni. Na sektoru IV odreda operišu I proleterski bataljon i jedan Udarni bataljon sa ukupnim snagama od 700 pušaka, 55 puš[komi]traljeza i jednim bacačem. Ove snage se nalaze na terenu III i IV bataljona IV odreda oko Borja, Čečave, Maslovara i Blatnice. Mi imamo slabe veze sa tim snagama, pošto su se četnici pri nailasku naših bataljona razbjegli po šumama i postavljaju svugdje busije, koje hvataju naše kurire i drugove koji putuju. U zadnjem pismu[3] koje smo dobili od drugova Starog[4] i Osmana,[5] pišu nam da će poslati Proleterski bataljon u pravcu koji ste Vi

[3] Rato Dugonjić, tada sekretar Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Bosnu i Hercegovinu

[1] Vidi Zbornik, tom IV, knj. 4, dok. br. 95.
[2] Ovo naređenje Redakcija ne posjeduje.
[3] Vidi Zbornik, tom IV, knj. 4, dok. br. 100.
[4] Narodni heroj Đuro Pucar
[5] Osman Karabegović

odredili.[6] Da li je to izvršeno, ne znamo, pošto za sada nemamo veze sa njima. Mi poduzimamo sve da tu vezu uspostavimo i da im po potrebi pošaljemo pojačanje. Drugi udarni bataljon sastavljen od snaga I, III i V odreda u jačini 800 partizana sa 60 puškomitraljeza nalazi se na terenu Manjače oko Mrkonjić Grada. Taj bataljon imao je u prvo vrijeme vidne uspjehe u borbi sa četnicima; međutim u posljednje vrijeme, kad su četničke bande pod vođstvom Uroša Drenovića, Laze Tešanovića i Vukašina Marčetića sklopile sporazum sa ustašama u Mrkonjić Gradu i zajednički napadaju naše snage sa namjerom da nam nametnu frontalnu borbu, što bi njima više konveniralo, pošto imaju veće snage, drže oni inicijativu u svojim rukama. U Mrkonjić Gradu nalazi se sada 750 hrvatskih vojnika i oko 300 četnika. Talijani su se izvukli iz grada pomoću četnika do Ključa, odakle isto pokušavaju da se izvuku. Ali prilikom tih pokušaja naše snage oko Ključa nanijele su im znatne gubitke.

Mi smo došli do zaključka da su za efikasno čišćenje naše oslobođene teritorije od četnika potrebne veće snage, tako da možemo potpuno blokirati Mrkonjić Grad, pa čak ga i osvojiti. U tu svrhu smo naredili svim odredima da formiraju udarne jedinice koje će se upućivati gdje to iziskuje potreba.

Na terenu I, II i V odreda nema većih pojava četničkih bandi; na sektoru II odreda (Kozara) uopšte ih nema. Na sektoru V odreda (Drvar) nalaze se u manjim formacijama zajedno sa Talijanima.

U I, III i V odredu vode se borbe sa okupatorom (Talijanima). Ovih dana je predviđena jedna akcija za likvidiranje jednog većeg neprijateljskog uporišta.[7] U toj akciji učestvovaće snage I i II odreda, a također snage iz Banije. Po završetku akcije odmah ćemo vas izvijestiti.

Sa Glavnim štabom Hrvatske održavamo stalnu vezu, a isto tako imamo dobru vezu sa Likom, Kordunom i Slavonijom.

Lički partizani zauzeli su Lapac i Srb gdje je bila četnička kula.

Glavni štab Hrvatske uputio nam je jedan dopis čiji prepis vam dostavljam.

Po završetku akcije koju pripremamo ovih dana poslaćemo vam opširan izvještaj o vojnoj situaciji kod nas. Smatram da je drug Stari i Osman već uspostavio vezu sa vama. Mi ćemo preduzeti sve mjere da zaštitimo onaj pojas oko rijeke Bosne (Blatnica, Pribinić i Buletić).

Od značajnih akcija koje smo izveli u posljednje vrijeme jeste sljedeća: 8 maja 1942 g. u 2 sata ujutro 2 voda Udarne čete I bataljona II K. N. O. P. odreda, potpomognuti snagama III bataljona

[6] Proleterski bataljon Bos. Krajine trebalo je, prema naređenju Glavnog štaba, da se prebaci u Istočnu Bosnu. O tome opširnije vidi Zbornik, tom IV, knj. 4, dok. br. 95.

[7] Misli se na napad na Prijedor. Vidi dok. br. 13.

odreda Banije, napali su vijadukte između stanica Kostajnica—Volinja. Neprijateljske snage sastojale su se od 40 vojnika avijatičara sa stražama na ostalim mostovima.

Partizani Udarne čete privukli su se na prednji most i preletivši isti napali su stražaru. U isto vrijeme otvorili su preko Une vatru na Kostajnicu. Nastala je teška borba i neprijatelj se branio bombama. Borba je trajala 2 sata.

U međuvremenu drugovi pioniri sa drugovima Tkalcem[8] i Hijom (Španicima) uz pomoć snaga III bataljona iz Banije likvidirali su stražu na najvećem mostu (do stanice Volinje) koji je dug 55 do 60 m i na isti metnuli 500 kg eksploziva. Dok su drugovi na gornjem mostu vodili borbu i držali vatru, pioniri su smjestili mine i na znak da je sve gotovo povukli se. Kada su se drugovi povukli, mina je zapaljena, vijadukt je odletio u zrak i srušio se u provaliju.

U borbi na prednjem mostu poginuo je desetar drug Rajko Lončina, jedan od najhrabrijih partizana I bataljona, i ranjeno je 7 drugova od kojih 4 teže i 3 lakše.

Nakon miniranja mosta sve su se naše snage povukle sa mjesta borbe. Dosada smo primili izvještaj da ima mnogo mrtvih ustaša.

U ovoj akciji su prvi puta zajednički nastupali bosanski i banijski partizani. Rušenjem ovoga mosta prekinut je saobraćaj između Hrvatske i Bosanske Krajine i potpuno su otcijepljeni Dobrljin i Bos. Novi od Zagreba.

Pozadina je primila vrlo lijepo naše partizane i pozdravila dolazak drugova iz Kozare u borbu protiv ustaša. Kroz sva sela kroz koja su prolazili partizani, pjevali su oni naše partizanske pjesme. Poslije akcije, makar su vozili 7 ranjenika, partizani su pjevali da ih je i neprijatelj mogao čuti. Napominjem da je ova akcija izvršena pod rukovodstvom druga Ivice Marušića, komandanta I bataljona II odreda, koji je rukovodio i onom akcijom na oklopni voz. On se uopće odlikuje takvim čisto partizanskim akcijama.

Drugarski pozdrav.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

13 maja 1942 g.

za Operativni štab:
Kosta

(M.P.)

---

[8] Đuro Kalc, stolarski radnik, vrlo hrabar borac, poznat po svojim diverzantskim akcijama, poginuo u Slavoniji juna 1942 godine.

BR. 13

ZAPOVIJEST OPERATIVNOG ŠTABA NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU OD 14 MAJA 1942 GOD. ZA NAPAD NA PRIJEDOR[1]

PLAN NAPADA NA PRIJEDOR

Iz iskustva napada na Dubicu, kao i samog rasporeda neprijateljskih snaga, stali smo na stanovište da se napad na grad Prijedor vrši u obliku dva klina, čiji bi vrhovi dospjeli što prije u centar grada a glavnina klina vršila likvidaciju periferiskih straža, i sa tri prodora kao sa demonstrativnim frontalnim napadom sa strane gdje se neprijatelj najjače utvrdio.

Klin I. — Napada između ceste Prijedor—Banja Luka i iste željezničke pruge.

Klin II. — Napada sa strane rijeke Gomjenice i sa desne strane rijeke Sane.

Prodor I. — Jest iz pravca Puharske preko rasadnika.

Prodor II. — Iz pravca Tukovi (cesta Sanski Most).

Prodor III. — Iz Brezičana desnom obalom Sane uz vodu.

Grad Prijedor smješten je sav na desnoj obali Sane. Opasan sa 17 stražarsk[ih] i dva pretstražarska [mjesta]. Pozadina na desnoj obali Sane je sva oslobođena, dok pozadina lijeve obale u neprijateljskim rukama (kompleksi naoružanih muslimanskih sela). Stražarska mjesta osigurana su rovovima, a neka i žicom. Prijedor je održavao dnevnu vezu sa Ljubijom (tri satnije) i sa muslimanskim selima čiji [je] prednji pojas Čarakovo—Hambarinje—Mataruge (200 pušaka), inače je već više mjeseci blokiran. Jačina neprijateljskog garnizona je 1.200 domobrana i legionara i 40 ustaša. Neprijatelj je smješten u zgradama: Gimnaziji (Komanda), osnovnoj školi »Umljenovića«, Hotel »Balkanu«, Željezničkoj stanici, Glamočinoj kući i avliji (topovi), ustaše u Hrvatskom domu. Ima još 13 žandarma u žandarskoj kasarni, gdje su i bacači. Zadatak je napadnih klinova da prodru svojim čelom (prednjim) u centar grada u jednom silovitom naletu, da time napadnu nerazvijenog neprijatelja u njegovim uporištima, da pocijepaju vezu između glavnih neprijateljskih snaga i pretstraža, kako bi unijeli što veću pometnju u neprijateljske redove u gradu. Zadatak je ovih klinova nadalje da napadnu neprijatelja sa leđa u njegovim stražarskim mjestima, da ga iznenade i da na taj način svedu ulične borbe na što manji sektor, zatim upadom u grad, zauzimanjem jednog dijela grada stvaraju se baze za uspješno vođenje dalje borbe pod potpuno jednakim uslo-

[1] Redakcija raspolaže prepisom dokumenta. O rezultatu borbe za Prijedor vidi dok. br. 19.

vima, jer neprijatelj ne može koristiti u gra[du] ni avion ni artiljeriju.

S obzirom da je ovo prvi put da naše snage zauzimaju grad u kome je u većini muslimansko stanovništvo (pored srpskog i hrvatskog), upozorujemo sve odgovorne drugove od komandanata i političkih komesara bataljona do desetara, kao i sve svjesne drugove, starije i omladince, na držanje prema nedužnom stanovništvu. Svaka pojava osvećivanja nad nedužnim muslimanskim stanovništvom smatraće se četničkom izdajom te, kao i svaku pljačku, nered, kapitulantstvo, harangiranje, panikerstvo, kažnjavaće se na licu mjesta strijeljanjem. Po svim ovim pitanjima, najširu odgovornost snose kako sve starješine tako i svi napredni i svjesni partizani. Naš ulazak u grad mora biti dostojan imena druga Mladena Stojanovića i svih naših palih drugova za slobodu, on mora prevazići naše velike slavne pobjede na Lješljanima, Podgracima, Mrakovici, Japri i Kozarcu, on mora pokazati onu srčanost i hrabrost koja je pokazana u borbama sa ustašama, Nijemcima, Talijanima i četnicima.

Radi orijentacije i veze među našim jedinicama dozvoljava se paljenje pojedinih objekata (kuća, štala, drvara ili ostalih lako upaljivih objekata). Voditi računa da se ne pale korisne zgrade: apoteke, dućani, knjižare i štamparije. Dozvoljava se paljenje svih neprijateljskih uporišta bez obzira da li je zgrada državna ili privatna, ukoliko se prije tim načinom može to uporište likvidirati. Paljenje u ovom napadu upotrebljava se ne kao osveta nego kao vojnička potreba i tako je mora shvatiti komandni kadar, protumačiti partizanima i zadužiti svjesne partizane kontrolom nad paljenjem.

N A R E Đ E N J E

U vezi gore izloženog naređujemo:

Z a I k l i n

1. četa II b. II o.
70 k.[arabina],
2 p. m.

Jeste čeona četa ovog klina. Ima zadatak da se neprimjetno provuče između senjaka br. 10 (10 vojnika, 1 p.m.) i bolnice br. 9 (14 vojnika, 1 teški mitraljez), izbjegavajući borbu, kroz blok urijskih kuća, koristeći kanal prelazi željezničku rampu sa zadatkom likvidiranja straže kod topova u Glamočinoj avliji i pali neki objekt radi orijentacije drugih snaga i veze sa njima.

2. četa II b. II o.
65 k., 4 p.m.
2 njem.[ačka]

Ima zadatak da pomaže brzo napredovanje 1. čete II b. u izvršenju postavljenih joj zadataka. Likvidira neprijateljska uporišta i straže na željezničkoj stanici i žandarmerisku kasarnu sa bacačima (na planu bez broja). Nakon zauzimanja

željezničke stanice i kasarne ostavlja straže u njima radi veze sa nastupajućim snagama I klina i osiguranja boka I klina. Pali jedan objekt na željezničkoj stanici i žandarmeriskoj kasarni i po likvidaciji tih uporišta nastupa prema gimnaziji radi veze sa II klinom.

3. č. I b. II o.
65 k., 5 p. m. i
1 teški 1 č. II b.

Ima zadatak da likvidira bolnicu br. 9 (14 vojnika, 1 teški mitraljez) i osnovnu školu na Urijama br. 8 (15 vojnika i jedan teški mitraljez). Ova četa mora zaposjesti **pravovremeno** svoje napadne položaje prema bolnici i školi kako bi omogućila brzo napredovanje 1. i 2. čete II b., te u slučaju otvaranja vatre na ove dvije čete sa pomenutih stražarskih mjesta istu privukla na sebe. Likvidirajući ova dva stražarska mjesta ostavlja straže i vezu i prodire u grad u pravcu Hrvatskog doma na koji vrši napad sa snagama 5 čete I b.

4. č. I b. II o.
60 k., 5 p. m.
1 teški 2 č. II b.

Ima zadatak likvidirati neprijateljske straže na senjaku br. 10 (10 vojnika, 1 p.m.) i ciglani br. 11 (15 vojnika, 1 teški mit.). Ova četa mora **pravovremeno** zaposjesti svoje napadne položaje prema senjaku i ciglani da bi u slučaju otvaranja neprijateljske vatre na prodiruće snage 1. i 2. čete mogla prihvatiti borbu, skrenuti vatru na sebe i likvidirati ova uporišta. Po likvidaciji tih dvaju neprijateljskih uporišta ostavlja stražu i vezu, napada i zauzima električnu centralu, ložionicu, željezničku stanicu Ljubiju i Upravu (na planu bez broja), isključuje električnu struju u centrali za grad. Kod željez. stanice Ljubija pali jedan objekt.

2. č. I b. II o.
60 k., 3 p. m.

Ima zadatak likvidirati neprijateljske straže kod silosa i bunkera br. 12 (14 vojnika, 1 teški mit.). Zauzima **pravovremeno** napadne položaje da bi spriječila bočnu vatru na II klin. Po likvidaciji tog uporišta ostavlja straže i vezu, napada sa snagama 4. čete I b. i zauzima željezničku stanicu Ljubija, Upravu i nadire preko pravoslavnog groblja prema žandarskoj kasarni uspostavljajući vezu sa 2. četom II bat., a zajedno sa njom vezu sa snagama II klina.

Štab I i II b. II o. i veza

Rukovodiće operacijama I klina. Mjesto Štaba izabraće i odrediti sporazumno komandanti I i II bat. te izvijestiti Operativni štab i sve jedinice koje učestvuju u I klinu i artiljerisko-bacačko odjeljenje. Ovaj Štab održavaće vezu sa svima četama I klina, Operativnim štabom i sa artiljerisko-bacačkim odjeljenjem — vezi se mora posvetiti naročita pažnja, mnogo više nego u dosadašnjim akcijama. U tu svrhu će organizovati i postaviti vod za vezu sa pouzdanim kuririma, telefonsku vezu kao i druga sredstva veze (požar, raketle, trubni znaci, pištaljke itd.).

Previjalište I klina

Nalaziće se kod glavnog previjališta u lugarskoj kući na cesti Prijedor — Banja Luka.

II klin

4. č. II b. II o. 85 k., 2 p.m.

Jeste čeona četa II klina. Ima zadatak da, izbjegavajući borbu, neprimjetno se provlači s desne strane rijeke Gomjenice zaobilazeći Radetića gaj, prelazi Miloševicu, provlači se između straže br. 17a (10 vojnika) i straže br. 16 (10 vojnika i 1 p.m.), brzo nadire u pravcu gimnazije, napada istu, pali neki objekt radi orijentacije drugim našim snagama.

3. č. IV b. II o. 100 k., 3 p.m.

Nastupa sa 4. četom II bat., pomaže ovu u brzom nadiranju i u rješavanju svih njenih zadataka, napada osnovnu školu »Umljenovića«, pali jedan objekt radi orijentacije. Napada teški mitraljez na pravoslavnoj crkvi ili mostu Radetić preko Sane i veže se sa snagama I odreda koje nadiru [preko] mosta s lijeve strane Sane.

2. č. IV b. II o. 90 k., 3 p.m. 1 teški m.

Pravovremeno zaposjeda napadne položaje prema stražarskim mjestima br. 17 (12 vojnika, 1 p.m.) i 17a (10 vojnika), štiti i pomaže brzo prodiranje 4. čete II bat. i 3. čete IV b. u grad. Likvidira ova dva neprijateljska uporišta, ostavlja straže i prodire blokom kuća uz Sanu (kanalom) u pravcu Radetića mosta, pravoslavne crkve, osnovne škole »Umljenovića« i gimnazije. Pred svim ovim uporištima pali po jedan objekt radi orijentacije našim snagama, uspostavlja vezu sa 4. četom II bat. i 3. četom IV bat.

1. č. III b. II o.
80 k., 3 p.m.
1 teški

Ima zadatak likvidirati stražu br. 18 (35 vojnika i 1 teški mit.) na raskrsnici ceste za Čelu i željezničke pruge iz Ljubije (mosta na Gomjenici). Po likvidiranju ove straže ostavlja stražu i uspostavlja vezu sa snagama I odreda koje napadaju Baltine Bare, a sa preostalim snagama nastupa prema gimnaziji i napada istu vežući se sa prednjim dijelom klina.

Vod 1. č. IV b. II o.
30 k., 1 p.m.

Ima za zadatak likvidirati neprijateljsku stražu br. 16 (10 vojnika, jedan p.m.). Pravovremeno zaposjeda napadne položaje te osigurava brzo prodiranje čeonih snaga II klina. Ostavlja jednu desetinu za stražu i vezu preko Miloševice a sa ostalim snagama priključuje se napadu na gimnaziju.

2. č. III b. II o.
80 k., 2 p.m.
1 teški 3. č. IV. b.

Zauzima **pravovremeno** napadne položaje prema nepr. stražama br. 13 (10 vojnika, 1 p.m.), br. 14 — željeznička stanica Ljubija (12 vojnika, 1 p.m.) i br. 15 (10 vojnika, 1 teški mit.) i likvidira ih. Na željezničkoj stanici Ljubija uspostavlja vezu sa snagama I klina. Po likvidaciji ovih nepr. uporišta ostavlja straže i nadire u pravcu žandarske kasarne dalje u grad.

Štab III i IV bat. II o. i veza

Rukovodiće operacijama II klina. Mjesto Štaba odrediće komandanti pomenutih bataljona i obavijestiće Operativni štab i jedinice II klina. Ovaj Štab održavaće vezu sa svima četama II klina, sa četom I odreda koja likvidira Baltine Bare, sa Operativnim štabom, a nakon likvidacije straže na Radetića mostu uspostavlja vezu sa snagama I odreda koje drže zasjedu u Tukovima. U tu svrhu organizovaće vod za vezu sa pouzdanim kuririma i drugim sredstvima veze (požar, trubni znaci, pištaljke, raketle itd.). Ovaj će Štab nadalje rukovoditi bacačem br. 4, dodat četi za likvidaciju Baltinih Bara, a kasnije ga upotrebiti za grad.

Previjalište II klina:

Kuća Mile Marića (između pruge i ceste) u Orlovcima. Dežurni ljekar drug dr. Alfred.[2]

Rezerve II klina

Sastoje se od 3. čete III bat. u Čeli.

---

[2] Alfred Moric, student medicine iz Prijedora, referent saniteta Drugog krajiškog NOP odreda, umro od tifusa 1943 godine.

Bacačko odjeljenje Iz IV bat. II o. biće dodijeljeno četi I odreda koja napada Baltine Bare, a po likvidaciji istih premješta se i tuče predjel od gimnazije do Hrvatskoga doma. Mjesto mora biti po danu određeno i uzeta elevacija i zabilježena, kako bi Štab II klina mogao koristiti taj bacač u daljoj borbi za grad.

BALTINE BARE

1. č. II b. I o.
30 k., 2 p.m.
1 teški iz 3. č.
IV b. II o.

Pojačana četa ima zadatak likvidirati neprijateljsko uporište Baltine Bare (35 vojnika-legionara, 4 p.m., jedan teški mit.). Osim toga ova četa ima zadatak onesposobiti željezničku prugu Prijedor — Ljubija na dijelu od Baltinih Bara do mosta »Žegera« i po mogućstvu zapaliti most na Žegeru. Po likvidaciji Baltinih Bara ostavlja stražu prema mostu na Žegeru sa teškim mitraljezom, stražu na Baltinim Barama radi veze sa ostalim snagama I odreda i sa ostatkom svojih snaga nadire desnom obalom Sane u grad.

ZASJEDA U TUKOVIMA

2. i 3. četa I b. i 2. č. I odreda
180 k., 6 p.m.

Imaju za zadatak da onemoguće eventualno neprijateljsko nadiranje od Ljubije, Čarakova, Hambarina, Rekovca, Rizvanovića i Biščana za pružanje pomoći napadnutom Prijedoru. Osim toga imaju ove snage I odreda da onemoguće bijeg neprijatelju iz Prijedora u tom pravcu. Ove čete moraju se probiti **pravovremeno** pored neprijateljske straže u Žegeru (kod mosta) i zauzeti položaj u zgradama u Tukovima. Na dati znak i naređenja Operativnog štaba ove snage povući će se probijanjem preko Bišćana pored Sane u pravcu Cikota.

PRODORI

I prodor
1.četa I bat. I o.
50 k., 2 p.m.

Ima zadatak da u sastavu snaga I odreda koje posjedaju položaje u Tukovima napadne na mitraljesko gnijezdo na sanskom (Radetića) mostu i nakon likvidacije istog ulazi u grad u sastav snaga II odreda (II klin). Ostavlja stražu i vezu sa zasjedom u Tukovima.

II prodor
5. četa I bat. II o.
110 k., 6 p.m.

Ima za zadatak da sa desne strane dubičke ceste i rasadnika, provlačeći se Puharskom rijekom i kroz Donju Puharsku, napadne s leđa neprijateljske straže br. 6b (10 vojnika, 1 p.m.), br. 6a (12 vojnika, 1. p. m.), br. 6 (10 vojnika), br. 5c (10 vojnika), br. 5b (10 vojnika, 1 p.m.), br. 5a (12 vojnika, 1 teški mit.), br. 5 (14 vojnika, 1 teški mit.). Nakon likvidacije ovih uporišta napada i likvidira Gašića ledanu (1 teški mitr.) i ulazi [u] sastav snaga koje napadaju Hrvatski dom. Ova četa mora voditi računa o našim snagama koje napadaju demonstrativno i frontalno na nabrojene straže. Sa paljenjem objekata označava mjesto svog kretanja radi veze sa ostalim našim snagama. Na željezničkoj rampi uspostavlja vezu sa snagama I klina.

Udarna četa
I bat. II o.
40 k., 5 p.m.

Ima zadatak da **pravovremeno** zaposjedne položaje prema rasadniku br. 7 (14 vojnika, 2 p.m.), pomaže brzi prodor 5. č. I b. Po likvidaciji rasadnika ostavlja vezu i stražu kod rasadnika i ulazi u sastav 5 č. I b. za rješavanje njenih zadataka.

III prodor
Pojačani vod 1. č. I b. II o.
50 k., 2 p.m.

Ima zadatak da nadiranjem desnom obalom Sane i ceste od Brezičana likvidira neprijateljsko uporište klaonicu br. 2 (10 vojnika, 1 p.m.) i napada bočno stražu br. 3 (12 vojnika, 2 p.m.) i teški mitraljez na Adi br. 1a (4 vojnika). Pali jedan objekt u blizini Ade.

DEMONSTRATIVNI NAPAD OD BREZIČANA

1. č. I b. II o. i omladinski vod I bat.
75 k., 2 p.m. i 2 teška mit.

Zauzeće **pravovremeno** front od Brezičana prema stražama od br. 3 do broja 6a. Sa dva teška mitraljeza držaće pod vatrom i obasipati stražarska mjesta kao i neprijateljska uporišta u zgradama, brzom paljbom streljačkog stroja i teških mitraljeza svratiće pozornost na sebe i na taj način uvjeriti neprijatelja da je napad samo sa te strane. Vatru podešavati što niže kako ne bi bili tučeni naši borci koji napadaju iste straže s leđa. Ova četa onemogućava bijeg neprijatelja iz grada. Po likvida-

ciji nabrojenih stražarskih mjesta snage ove čete posjedaju neprijateljske položaje i stupaju u vezu sa našim snagama u gradu. Teške mitraljeze postaviti kod Šakića Gaja.

Artiljerisko-bacačko odjeljenje

Bacač br. 1 (I bat.) niže groblja kod Pašinca.
Bacač br. 2 (II bat.) Simatovića Brdo.
Bacač br. 3 (III bat.) kod Puharske.
Top I odreda — šljivar na Simatovića Brdu.
Top II odreda — idm.[3]

Vođa ovog odjeljenja:

drug Slavko Obajdin. Održava čvrstu vezu sa Operativnim štabom i Štabom I klina.

Rezervne snage:

Jedna četa Udarne brigade u Brezičanima.
Jedna četa Udarne brigade **u Ćeli** i 3. č. III bat. II o.

Protuavionski mitraljez:

Postaviti na Simatovića Brdu blizu baterije, postolje daće 3. četa IV bat. a mitraljez »Maksim« daće 1. četa II bat.

Zarobljenički logori:

Jedan u Rakelićima (kod Vukovića kuće)
a drugi u Božićima — opština Palančište.

Plijen:

Sve oružje kao i sav ratni plijen od državne i privatne imovine pripada na dispoziciju Operativnom štabu za Bos. Krajinu.

Žica:

Sve čete moraju ponijeti dovoljan broj sjekira, ćebadi i kliješta za žicu. Čeone čete trebovaće kliješta u Štabu 1. čete II bat.

Udarne desetine i bombaška odjeljenja:

Moraju biti organizovane u svim četama i određeni im njihovi zadaci unutar ovoga opšteg plana.

---

[3] Na istom mjestu

Koristiti mogućnost ubacivanja jedne udarne desetine sa čamcem.

Flaše sa benzinom:

Sve čete koje imaju zadatke paljenja nosiće lako zapaljivog materijala za tu svrhu. Nešto benzinskih flaša može se trebovati u 1. četi II bat.

Vođe puta:

Komandanti bataljona dužni su prokontrolisati da li su komandiri četa našli za sve svoje vodove potreban broj pouzdanih i hrabrih vodiča. Izvršiti pravilnu raspodjelu partizana-domorodaca i poznavalaca Prijedora po svojim jedinicama.

Pripravno stanje:

Naređujemo opštu mobilizaciju i strogu pripravnost svih partizana koji ostaju na položajima, u štabovima, i pokret omladinaca iz omladinskih kurseva na položaje, u borbeni raspored, za nosioce ranjenika, kurire, sprovodnike zarobljenika itd.

Nosioci ranjenika:

Svaka četa dužna je u svom sastavu po vodovima imati potreban broj omladinaca ili pozadinaca za nosioce ranjenika do previjališta, koji su bez oružja.

Postupak prema zarobljenicima:

Zabranjuje se svako samovoljno nasilje i mučenje zarobljenika bez istrage vojnog suda.

Mitraljeska odjeljenja:

nekih četa ući će u sastav drugih četa, o čemu će komandanti bataljona voditi računa.

Električna struja:

Komandanti i komandiri dužni su skrenuti pažnju svima partizanima na sprovodnike električne struje.

Znaci raspoznavanja i vrijeme napada:

narediće se usmeno štabovima odreda i štabovima bataljona. Satove naravnati po satu druga Komandanta Operativnog štaba za Bos. Krajinu.

Mjesto Operativnog štaba

Operativni štab nalazıce se u MUNJIZINOJ kući (Čirkin Polje) ispred pašinačke crkve. Svaki Štab klina mora odmah po prijemu ovoga naređenja uputiti u Operativni štab po 4 kurira, Baltine Bare 2 kurira, artiljerisko-bacačko odjeljenje 2 kurira.

Komandantima, politkomesarima,
komandirima, vodnicima i desetarima

Skrećemo pažnju drugovima da u napadu razviju najširu samoinicijativu u rješavanju niza zadataka koji će se postaviti pred njih a da nijesu predviđeni u samome planu. Za sva sitnija rješenja kao i eventualno neke veće zadatke ne treba čekati naređenja Operativnoga štaba ili Komande bataljona nego samostalno donijeti brzu i pametnu odluku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na položaju, 14 maja 1942 god. u četvrtak

Komandant Operativnog štaba za Bos. Krajinu,
Kosta

Član O.K. Kozare,
Boško[4]

Komandant I odreda,
Milorad[5]

Politkomesar II odreda
Čoče[6]

Zamjenik Komandanta II o.,
Šoša[7]

[4] Boško Šiljegović
[5] Milorad Mijatović
[6] Ratko Vujović
[7] Narodni heroj Josip Mažar-Šoša

ВР. 14

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД МАЈА 1942 ГОД. О ВОРВИ ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА У ВИШИНИ[1]

. . .

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ЈАВЉА:

„13 маја 1942 год. на путу између Мостара и Невесиња у Вишини, партизани II и III ударног батаљона (САМО ЊИХОВЕ ДВИЈЕ ЧЕТЕ) ЈУЖНОГ ХЕРЦЕГОВАЧКОГ Н.О.П. ОДРЕДА напали су непријатељску колону од 70 (седамдесет) камиона, четири тенка, 30 мотоцикла и два луксузна аутомобила. Борба је трајала од 14 до 18 часова. Колону која је ишла од Невесиња предводили су ЧЕТНИЦИ ОБУЧЕНИ У ЖЕНСКО ОДИЈЕЛО.

Колона која је дошла из Мостара имала је 29 мртвих, колико су наши партизани напили на терену, а цијени се да их је било још много више које је непријатељ успио да евакуише. Колона која је дошла од Невесиња имала је велике тубитке у мртвим и рањеним; успјели су да их покупе и да побјегну назад. Један дио колоне која је дошла из Мостара пробио се до Невесиња. Између осталих погинули су и: ДИВИЗИСКИ ЂЕНЕРАЛ НЕГРИ, КОМАНДАНТ СЈЕВЕРНЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ, ЈЕДАН ПУКОВНИК, три поручника, три потпоручника. Заробљено је седам војника. Заплијењено је: један тешки митраљез са 1460 метака; 13 пушака са 4100 метака; 85 ручних бомби; 200 комада граната противтенковских; 5 револвера; 2 исправна мотоцикла; нешто бензина и нешто војничке спреме.

САСА НАШЕ СТРАНЕ ЛАКШЕ СУ РАЊЕНА ДВА ДРУГА.

Јављају да су Италијани око логора у Билећи свезали много пашчади да им чувају стражу.

Из Оперативног штаба
Н.О.П. одреда
за Херцеговину

[1] Извјештај објављен у „Вијестима". Ове „Вијести" издавао је Оперативни штаб за Херцеговину, и коришћене су за политички рад у јединицама и у позадини.

ВР. 15

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 15 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИТАЛИЈАНСКОЈ ОФАНЗИВИ И ПРЕДУЗЕТИМ МЈЕРАМА ЗА ЊЕНО СУЗВИЈАЊЕ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. 403
15 маја 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАВУ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И
ДОВРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Где буде

Послали смо писмо са извештајем 12 маја о. г.[2] Иако још нисмо добили одговор, сматрамо да је ситуација таква да нас нагони да будемо са вама сваки час у контакту.

Окупаторова офанзива, која је у почетку усмерена у правцу јужне и Источне Босне, преноси се полагано и на терен Херцеговине ближе Босни. Последњих дана непријатељ је нагомилао већи број својих снага у невесињско-гатачки крај. Од 11 маја италијанске трупе у јачини од 1500 војника са артиљеријом и бацачима кренуле су од Гацка у правцу Врбе преко Дражљева и Улиња. Друга непријатељска колона, чију јачину не знамо, кренула је од Невесиња преко Кифина Села у правцу Колешка. Наш један вод у јачини 30 пушака, вод једне омладинске чете, дочекао је италијанску колону, која се кретала из Гацка, пред селом Дражљевом и водио са њоме борбу читав тај дан, не пуштајући Италијане да продиру даље. Вороа на истим положајима се наставља и 12 маја са великим нашим појачањима. То нам је извепитај о последњем стању тамо. Предузете су мере да се заустави наступање Италијана оних који долазе од Колешка. Од другова из штаба Северног одреда који руководе овим акцијама добили смо извештај који нас је мало зачудио, у коме кажу да ће држати положаје према Италијанима по сваку цену да би спречили надирање [према] Фочи и угрожавање пролетерских бригада. Ми смо им упутили једно писмо у коме смо им наредили следеће: да, ако од вас нису добили ова-

[1] Оригинал у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2931.
[2] Види док. бр. 8.

кво изричито наређење, поступе у борби против Италијана на партизански начин, избегавајући круте фронтове, не држећи села по сваку цену него да пређу на партизански начин борбе, пуштајући непријатеља да дође до Чемерна или још даље до Изгори, па да их тамо са нашим појачаним снагама, а евентуално и снагама пролетерских бригада, уништимо и дођемо до великог ратног плена. Не знајући какве би планове имате, ми смо јавили друговима из штаба Северног одреда да хитно ступе у везу са вама и да се у акцији против ител. војске руководе и по ономе што им ви наредите. Ако ви имате неких нарочитих намера што се тиче неких акција наших снага које би биле повезане са акцијама пролетерских бригада, ви онда пишите и директно штабу Северног одреда да се не би каснило.

Ми сматрамо да офанзива коју је предузео непријатељ у јужној Босни и која се пренесе на северну Херцеговину, према ангажованим војничким снагама непријатеља, не претставља неку казнену експедицију ванредне снаге. Снаге ангажоване у њој састављене су на тај начин што се издвојио један број трупа из италијанских гарнизона из јужне Херцеговине и јужне Далмације. То смо утврдили по томе што су у великој мери ослабили гарнизоне у Билећи, Требињу и Дубровнику и што последњих недеља није било никаквих довлачења трупа из Италије. Успеси које је та офанзива постигла, нарочито у јужној Босни, нису резултат јачине тих италијанских војничких снага, него су резултат добро припремљене политичке офанзиве преко пете колоне и наше политичке слабости на тим теренима. Нас је изненадило када смо сазнали да италијанска колона од 2000 људи усуђује се да иде од Сарајевског Поља у правцу Калиновика. По нашем мишљењу окупатор је могао постићи овакве успехе у јужној Босни једино захваљујући крајњем опортунизму наших руководећих другова у тим крајевима. Сматрамо да руководиоци злоупотребљавали су став Врховног штаба према добровољачкој војсци, нису чистили из редова родољуба у добровољачкој војсци отворене издајнике и непријатеље народно-ослободилачке борбе, нити су истовремено одабирали најборбеније и здраве снаге, да их кроз војничке акције и политички рад васпитају као свесне борце. Уместо да добровољачка војска постане резерва за стварање чврстих партизанских јединица, таквим опортунистичким ставом постала је бусија пете колоне, у којој је несметано радила и припремила терен да је тако слаба војска, као италијанска, била способна прећи од Сарајева преко планина до Калиновика. Нама је изгледало да је то план за пробијање блокаде италијанских гарнизона у јужној и Источној Босни. Међутим, када је окупатор видео како му је пета колона припремила терен, он је тај пробој блокаде претворио у офанзиву за разбијање нашег утицаја,

наших снага, за повраћање његових старих војничких позиција и за учвршћење утицаја народних издајника у тим крајевима. Исти такав план окупатор има и у Црној Гори. Опасност од таквих планова окупатора није толико у томе што ће он војнички заузети поједина места, него у томе што он избацује на терен у села организоване јединице четника, чиме ствара услове за разбуктавање грађанскога рата. То је нарочито уочљиво у појединим деловима Црне Горе у којима су наши другови у дефанзиви. Под оваквим приликама ми губимо комаде слободне територије, где се учвршћују четници, а поновно ослобођење те територије изазиваће међусобне сукобе и обрачуне.[3]

Данас ми морамо обратити нарочиту пажњу на крајеве источне Херцеговине и западне Црне Горе. Док су, како чујемо, наше јединице у источном делу Црне Горе у офанзиви, на граничном делу Црне Горе према Херцеговини ситуација је доста тешка. Наши се већ дуго времена повлаче, а Италијани заједно са четничким бандама постепено продиру, припремајући терен политички за капитулантство и предају, за омогућавање учвршћивања четничких позиција. Црна Гора ће тешко испливати без помоћи са стране. Ми смо, поред помоћи у храни, у последња три дана послали један ударни батаљон од 160 људи који ће војнички помагати наше другове на овом делу Црне Горе. Како сада изгледа, та помоћ неће бити довољна. Ми немамо довољно војничких снага да повећавамо ову помоћ. Повећати би је могли у томе случају да један део пролетерских бригада пређе на наш териториј.

Што се тиче Херцеговине, ми имамо сваКав план за даљне акције: најпре чишћење леве стране неретванске котлине све до Мостара, паралелно са чишћењем Невесињског Поља, чиме ћемо очистити сав териториј до линије Мостар уз Неретву према Коњицу, затим, уз претходну припрему наших база око Чабуље планине, преношење акција на терен од Чабуље према Прозору и од Чаоуље у правцу средње Далмације, заокружујући терен Мостар — Широки Бријег — Љубушки. Наше јединице према Неретви и Невесињском Пољу већ се припремају да пређу на извођење првога дела плана. У вези са друговима из Мостара ми смо предузели политичку офанзиву на томе терену која ће донети и већ доноси плода. У многим муслиманским селима око Бишине постоји расположење за преговоре са нама, а у ланцу подвелепских муслиманских села, који се протеже од источних огранака Вележа до изнад Мостара у правцу Бијелог Поља, ми већ имамо једну мању војничку јединицу која за сада делује политички. У редовима Муслимана у подвелешким селима је добро. Наши курири већ пролазе наору-

[3] Двије посљедње ријечи у реченици дописане су руком.

жани кроз њихова села, а има и понеки омладинац који ступа у партизане, док нам један део старијих људи чини услуге у погледу везе са Мостаром. Ликвидација усташких села Рабина и Жуља, а нарочито последњи тежак пораз италијанских снага у Бишини много нам олакшава скорашњу ликвидацију читавог овог терена који смо предвидели за прву етапу. Ове акције имаће велики значај. Услед малих политичких и војничких снага, ми ћемо их изводити са предасима. Међутим, ако би се ангажовала снага као што је Пролетерска бригада, ми би то брзо, у једном налету, очистили и политички оспособили да буде наш трајнији ослонац, јер је тај терен већ прилично припремљен политички. Из овога нашега плана ви видите и наш предлог како да се употреби Пролетерска бригада. У плану овога продирања дошло би и до акције на Бјелимиће, чиме би били створени услови да забијемо нож у леђа италијанским снагама у југоисточној Босни. Од колико је значаја овај продор видећете још боље када имаднете на уму да бисмо били господари пруге Сарајево—Јадран. Извођење оваквих акција била би најбоља помоћ и Црној Гори и јужној Босни и целом нашем покрету. То је далеко боље него слати снаге тамо где је непријатељ већ направио продор и где су његове снаге нагомилане.

Снаге нашег Јужног одреда извеле су неке мање акције у Конавлима разоружавајући 5 села, која су већ раније била разоружавана и поновно наоружана од усташа и Италијана. Заплењено је више пушака и муниције. Исто тако уништен је блиндирани воз на прузи Хум — Габела. Пруга Хум — Габела темељито је разрушена. Рушење је извршено врло масовно. У њему су учествовале жене, деца и борци са коњима уз весеље.

13 маја снаге нашег Другог, појачаног са снагама Трећег ударног батаљона, сачекале су у Бишини италијанску колону која је ишла из Мостара, а која је састављена од 70 камиона, 4 тенка, 30 мотоцикла и 2 луксузна аутомобила. Борба са мостарском колоном започела је у 14 часова. У исто време пошли су четници, Италијани и усташе из Невесиња да помогну колони да продре. Четници су били обучени у женска одела. У једној краткој, али крвавој борби ови су сатерани у Невесиње уз врло велики број мртвих и рањених. Број се не зна, јер су их покупили и однели са собом. Са мостарском колоном трајала је борба прса у прса и то углавном бомбама које су наши партизани заробљавали у борби од Италијана. Борба је трајала до 18 часова. На терену непријатељ је оставио 28 мртвих, док је велики број одвукао уз помоћ тешкова и артиљерије. У борби је погинуо дивизиски генерал, командант северне Херцеговине, Периде Негри, 1 пуковник, 3 поручника и три потпоручника. Заплењено је: 1 тешки митраљез, 1500 метака за тешки митраљез, 13 пушака, 4100 метака за пушке, 5 револвера, 85 бомби,

200 противтенковских граната од 20 мм, 2 потпуно исправна мотоцикла, 10 аутомобилских гума, нешто бензина и много друге војничке опреме. 2 луксузна аутомобила су уништена. Наши губици су 2 лакше рањена. Мањи део успео је да се пробије за Невесиње, док је већи део побегао у Мостар. Наши партизани приступили су темељитом рушењу цесте и заседе и даље одржавају.

Услед сталних препада и напада на Билећу, Италијани су били присиљени да вежу псе око гарнизона, који треба да својим лајањем побуде позорност страже. Увече око билећког логора чује се само кевтање.

Без икаквог договора са нама, ваши интенданти покупили су нам све жито и тако оставили неколико наших ударних батаљона без хлеба, који им ми не можемо дати, јер немамо резерве.

Да ли ми можемо узети једнога друга који би носио звање начелник штаба?

Ступићемо у везу са I пролет. бригадом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

Командант,
Петар Илић[4]

(М. П.)

[4] Петар Драпшин

BR. 16

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O IZVRŠENIM AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU U VREMENU OD 1 DO 15 MAJA 1942 GODINE[1]

[ŠTAB]
[I KRAJ]ISKOG N.O.P.O.
Br. 622/42

PETNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ
O VOJNIM AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU I KR. N.O.P.O.
OD 1 — 15 MAJA

1. V. 1942 god. III vod II čete bataljona »Petar Škundrić« zarobio je tri konja od neprijateljskih pljačkaša koji su pošli u Kljevce u pljačku.

2. V. 1942 god. II vod II čete bataljona »Petar Škundrić« zarobio je kod Budelja od neprijateljskih pljačkaša osam goveda, 26 ovaca i 14 janjaca. Istoga dana jedna patrola III čete na Umcima primijetila je grupu ustaša i civila pljačkaša koji su izišli iz Demišovaca. Naša je patrola zapucala i najurila ih.

4—9. V. 1942 god. Talijani iz Ključa pojačani svojim snagama iz Mrkonjića prodirali su sa nekoliko hiljada vojnika preko Paunovca u Bravsko. Njihove pobočnice bile su jake preko 300 vojnika. I četa bataljona »Petar Škundrić« napala je jednu od ovih pobočnica i neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih, ali se do oružja nije moglo doći usljed nadmoćnosti neprijatelja koji je vukao i svoje mrtve. Talijani su palili civilne kuće i pljačkali sve dok se nisu zalogorovali u Bravsko. Odmah je krenula II i III četa istog bataljona u Bravsko. Kada su se Talijani počeli da kreću prema Petrovcu, na Janjilskom Polju iz zasjede dočekale su ih snage I bataljona V kr. odreda kao i jedna četa I bataljona našeg Odreda. Pri tome naša je četa zaplijenila 10 pušaka, 1 p. mitraljez, 2.200 metaka, 10 torbica i ostale ratne spreme. Bilo je dosta ranjenih i ubijenih talijanskih vojnika, a najviše crnih košulja.

7. V. 1942 god. I četa i dijelovi II i III čete bataljona »Petar Škundrić« dočekali su iz zasjede brojniju grupu talijanskih vojnika koja je pošla u Donje Bravsko. Tu je ubijeno 40 neprijateljskih vojnika. Pomoć koja im je pošla u većem broju, naišla je također na našu zasjedu s boka. Neprijatelj je upotrebljavao i artiljeriju. Bilo je mnogo mrtvih i ranjenih Talijana. Naše snage zaplijenile su 28 pušaka, 1 p. mitraljez, 56 bombi, 1 konjski pribor, 95 čuturica i

[1] Izvještaj je umnožen na šapirografu.

mnogo drugog ratnog materijala, 10.900 kuna, 480 lira, 2 mazge, 1 kazan, 1 kare. Borba je trajala jedan sat.
Ustaše iz Sanice, iskoristivši zauzetost naših snaga kod Bravskog u borbi protiv Talijana, prodrle su u Jelašinovce do škole, gdje su ubili partizana druga Škundrića.
Istoga dana jedan vod I čete II bataljona kao i I četa momentano stvorena od kursista vojno-političkih kurseva krenuli su u Jelašinovce i potjerale ustaše koji su pobjegli nazad. Pri povratku ovih ustaša dočekale su ih na Međeđem Brdu dvije desetine III voda II čete I bataljona i tom prilikom ustaše su imale dosta ranjenih i jednog ubijenog.
U svim ovim borbama imali smo jednog mrtvog i to partizana Nikolu Mandića iz I čete I bataljona.
U ovim borbama sa Talijanima neprijatelj je imao vrlo mnogo mrtvih i ranjenih, tako da se računa da je iz stroja izbačeno 400 Talijana.
8. V. 1942 god. Dio snaga III čete II bataljona išao je u zasjedu kod kuće ustaše Vinka Didovića u selu Tisovoj. Tom prilikom ubijen je ustaša Vinko, a zaplijenjen karabin sa spremom i jedan bicikl.
11—12. V. 1942 god. Snage I i II bataljona vodile su mjestimične borbe s Talijanima koji su se povlačili prema Petrovcu. Naše snage morale su se hitno povući radi pripreme akcije na Prijedor.

II. POLITIČKI RAD. U četama ovog Odreda svakodnevno se obrađuju razna politička pitanja, tumačene su teze »Zašto se bore partizani«,[2] tumačen je Sveslovenski kongres i čitan proglas toga Kongresa, čitana i tumačena brošurica o 24 godišnjici Crvene armije koju je napisao Vrhovni komandant N.O.P. i dobrovoljačke vojske drug TITO. Čitane su i tumačene radio-vijesti kao i razni vjesnici i »Krajiški partizan«. Proslava 1 maja na sektoru našeg Odreda izvršena je vrlo uspješno. Taj dan slavila je vojska u zajednici sa narodom. Negdje je dolazio narod da posjeti vojsku donoseći joj darove i priređujući zajedničke ručkove. Na drugim mjestima organizovani su veliki masovni narodni zborovi sa priredbama, pjesmama i igrama. Takovi prvomajski narodni zborovi održani su u Lipniku, u Srp. Jasenici, u Račiću, Hrgaru, Ruiškoj itd. Svagdje su se vijale crvene zastave kao i zastave četne, a omladina je organizovano i vojnički nastupala. U Lipniku toga dana pred velikim narodnim zborom od 1.100 duša vršena je ZAKLETVA II čete II bataljona. I pored nevremena, kiše i snijega narod se nije micao niti odlazio. Jedna četa II bataljona koja je polazila na zadatak i prolazila Lipnikom izvršila je pozdrav pred četom koja je položila ZAKLETVU, te joj je čestitala položenu ZAKLETVU, a njoj i narodu čestitala 1 maj. Poslije toga izvršena je smotra i mi-

[2] Vidi Zbornik, tom IV, knj. 3, dok. br. 1.

mohod ispred dva člana Štaba odreda. Za vojskom stupali su redovi naroda četiri po četiri, najprije muškarci i djevojke omladinke, onda muškarci i žene, a iza njih djeca. Održani su govori o značaju 1 maja, Narodnoj oslobodilačkoj borbi, o Sveslovenskom kongresu i o ulozi Komunističke partije u ovoj borbi. Održana su predavanja, a na jednoj priredbi nastupila je jedna mala djevojčica od 5 godina koja je recitovala jednu pjesmu i bodrila omladinu i partizane u našoj borbi.

III. Održavamo stalne i redovne veze sa susjednim odredima II i V kao i sa Baniskim i Ličkim, a sa III i IV odredom su veze labavije.

IV. U redovima neprijatelja, naročito u redovima domobranske vojske, jasno se osjeća nezadovoljstvo. Opaža se da se domobrani sve manje žele boriti protiv partizana, ali se boje da ne padnu u ruke četnika. Dva domobrana koja su nam se predala sa oružjem jasno su znala da nam kažu razliku između partizana i četnika. Ova oba domobrana primljena su u naše redove, pošto su završili vojno-politički kurs i pošto su se pokazali kao dostojni da budu partizani.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

(M.P.)

Politkomesar u. z.
Dr Levi[3]

Komandant
na terenu

БР. 17

НАРЕДБА ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 МАЈА 1942 ГОД. ПОВОДОМ ПОГИБИЈЕ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГЕ ЧЕТЕ ПРВОГ БАТАЉОНА[1]

ШТАБ
5 КРАЈИШКОГ НАР. ОСЛ. ПАРТ. ОДРЕДА
број 200
дне 16-V-1942 године

НАРЕДБА

Приликом недавних борби са окупаторском италијанском војском на Бравској цести, погинуо је 5 маја 1942 године друг Ђуро Пећанац, политички комесар II чете I батаљона V крајишког одреда.

[2] Dr Moni Levi

[1] Редакција располаже преписом наредбе.

И овога пута, као и у свим ранијим борбама, друг Ђуро Пећанац борио се је херојски и са беспримјерном храброшћу уништавао фашистичке војнике. У огорченој борби прса у прса друг Ђурекан, како су га називали његови другови, кундаком је побио неколико италијанских фашистичких војника. Он је показао диван примјер какав треба да буде партизан, како се бори и живот жртвује на бранику слободе.

Стога наређујемо да се II чета I батаљона отсада назива II чета „Ђуро Пећанац" I батаљона V крајишког одреда, у знак сјећања на нашег јунака друга Ђуру Пећанца, који је свој живот жртвовао за слободу наше земље.

Ова наредба има се прочитати пред свима четама V крајишког одреда у строју.

Политички комесар:
Илија Дошен, с. р.

Командант:
Славко Родић, с. р.

БР. 18

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА СЈЕВЕРНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ ОДРЕДА ОД 16 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ИТАЛИЈАНА У СЈЕВЕРНОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ[1]

ШТАБ СЈЕВЕРНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ
НОП ОДРЕДА

(М. П.)

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Гдје буде

Драги другови,

Хоћу да вас обавијестим о ситуацији у сјеверној Херцеговини. Ситуација је оваква. На 12-ог о. мј. Талијани су напали на село Дражљево и Улиње у јачини од 1500 војника, а предвођени четничким бандитима. Наше снаге на томе положају биле су једна получета омладинска ударна у јачини од 30 партизана и партизанки. Примила је борбу са Талијанима, гдје су Талијани засипали митраљеском и минобацачком ватром наше младе ударнике. Италијани су вршили седам пута јуриш на наше младе ударнике, али су их они сваки пут одбили са огром-

[1] Оригинал писма, писан руком, налазн се у архивн ЦК КПЈ, под бр. 3547.

ним жртвама. Талијани читавог дана нијесу у тој свој жестокој борби успјели да се претуре у правцу Врбе за 200 м. 13-ог о. мј. упутили смо 2 чете V ударног батаљона и 1 чету I ударног батаљона, као и чету Пивљана. У 6.30 ч. ујутру Талијани су напали наше положаје са свим расположивим снагама које имају у Гацку и Автовцу. Ватра од топова и минобацача била је неописива. Талијански војници непрекидно читавога дана вршили су у пијаном бјеснилу јуриш за јуришом, гдје су их наши храбри ударници одбијали пушчаном ватром и задавали им све смртније и смртније ударце. Тако да читавог дана нијесмо им дозволили једнога корака да пођу. Талијани су између ровова оставили 40 мртвих, а друго колико их је било тамо мртвих и рањених то не знамо. На нашој страни погинула су 2 друга из III чете I ударног батаљона и 2 друга из Омладинске ударне чете гатачке. Вило их је 7 рањених. Ноћу између 13-ог и 14-ог издали смо наређење да се наша војска повуче на друге положаје између Врбе и Чемерна. Тако је, изгледа нам, да су Талијани имали намеру да изађу на Чемерно — Изгори, а онда сигурно у правцу Фоче. За ова два дана Талијани нијесу се никуда кретали, само у Врои запалили школу, дом и још неколико кућа. Уколико би вама ово њихово продирање наносило огромне штете, ми ћемо да их држимо по цијену живота. А уколико то вама не брка, ми ћемо их што дубље да упустимо тако да би им нанијели што више губитке. Исто 13-ог о. мј. [по] једна чета II и III ударног батаљона, које су вршиле контролу пута Невесиње — Мостар, имале су окршај са Талијанима. Талијанска колона од 70 камиона, 30 мотоцикла, 4 тенка и 2 луксузна аутомобила са свом том јачином кренула из Мостара за Невесиње. Дочекале су их снаге II и III ударног батаљона. Ворба је почела у 13 ч. а завршила се у 18 ч. За вријеме борбе, из Невесиња су кренули Талијани, четници и усташе да помогну мостарској колони. Наши су ове из Невесиња свом жестином одбили и натјерали их у панично бјекство уз велике губитке, а са мостарском наставили борбу, која се водила прса у прса и то са бомбама које су заробљене од њих. У борби је погинуло 29 Талијана, који су пребројани, док је један велики број евакуисан. Заробљено је 7 војника, а у борби је погинуо дивизиски генерал, командант сјеверне Херцеговине, Периде Негри, 1 пуковник, 3 поручника и 3 потпоручника. Заплијењено им је: 1 тешки митраљез, 1460 метака од њега, 13 пушака, 4.100 метака пушчаних, 85 бомби, 200 граната противоклопних од 20 мм, 5 револвера, 10 гума од аутомобила, 2 исправна мотоцикла и много друге ратне спреме. Уништено је 2 луксузна аутомобила и бензина. Један дио колоне се успио да прооије до Невесиња, док се остатак вратио за Мостар. Талијани од Улога вратили су се за Морине. У Моринама су одлогорили. Изгледа да би могли да крену са четницима за

чишћење партизанске војске у Површкој општини. Ваше људство које сте били упутили за жито, које је било заплијењено из Борча, [покупило је све]. На подручју овога одреда налази се 5 ударних батаљона и 3 омладинске ударне чете. На дрзак начин су дошли и што смо имали у магацинима у Чемерну и Изгорима све су дигли, а без 1 кг оставили овај одред који крваве сваког дана води борбе и ставили нас у незгодан положај. Ја знам да су и у вас потешкоће у питању исхране, али овакав утисак што су оставили на наш народ, говорећи: ко им се год супротстави, да имају наређење, да ће на њега отворити ватру. Мишљења сам да овакав поступак партизанске војске није правилан.

Овамо је расположење народа добро. Партизани су морала одличног и код њих нема уопште колебања.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

На положају
16-V-42

Командант
Владо Шегрт

(М. П.)

П. С.

Примили смо ваше писмо на које вам одмах одговарамо. Наши ударници порушили су пут Невесиње — Мостар и врше сталну контролу на томе путу. Наш V ударни батаљон, који се налази на Чемерну, одржава сталну везу са Закмурским батаљоном. Успоставио сам везу са I пролетерском бригадом. Настојаћу да што прије одржимо састанак, да на њему донесемо план о свему нашем даљњем раду. Одмах сам упутио писмо Оперативном штабу и упознао га о успостављању везе Мостар — Сарајево. Наш II ударни и III ударни батаљон воде преговоре с муслиманима у Подвележју. Изгледи су сви да ће имати успјеха. О свим промјенама на овоме сектору редовно ћу вас обавјештавати.

Владо

БР. 19

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДБ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 17 МАЈА 1942 ГОД. О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ ЗА ПРИЈЕДОР И ОСЛОБОЂЕЊУ ЉУБИЈЕ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н. О. П. И Д. В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. службено
дне 17 маја 1942
на положају

Другарском

ШТАВУ V КРАЈИШ. Н.О.П. ОДРЕДА

на положају

Комбиноване снаге I и II к. одреда са двије чете Ударне оригаде заузеле су 16 ов. мј. Приједор. Том приликом заробљено је 1.100 домобрана, око 200 усташа и жандара, двије хаубице, 5 бацача, 8 тешких митраљеза, 15 пушкомитраљеза, преко 100.000 пушчаних метака, радио-станица, веће количине санитетског материјала и много остале војне спреме. Послије заузимања Приједора наше су снаге 17 ов. мј. запосјеле Љубију и ослободиле појас непријатељских села Приједор—Љубија. Треба одмах да нас извијестите о ситуацији у Вашем одреду и о акцији чишћења од четничких банди.

Упутите смјеста у Штаб II одреда партизане и довољан број коња за превоз муниције која је одобрена од овога Штаба за Ваш Одред (20.000 метака).

Ако је друг Командант Главног штаба за Хрватску[1] на терену Вашег Одреда извијестите га о тим догађајима и нека се он јави мени.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
(М.П.) **Коста**

[1] Иво Рукавина

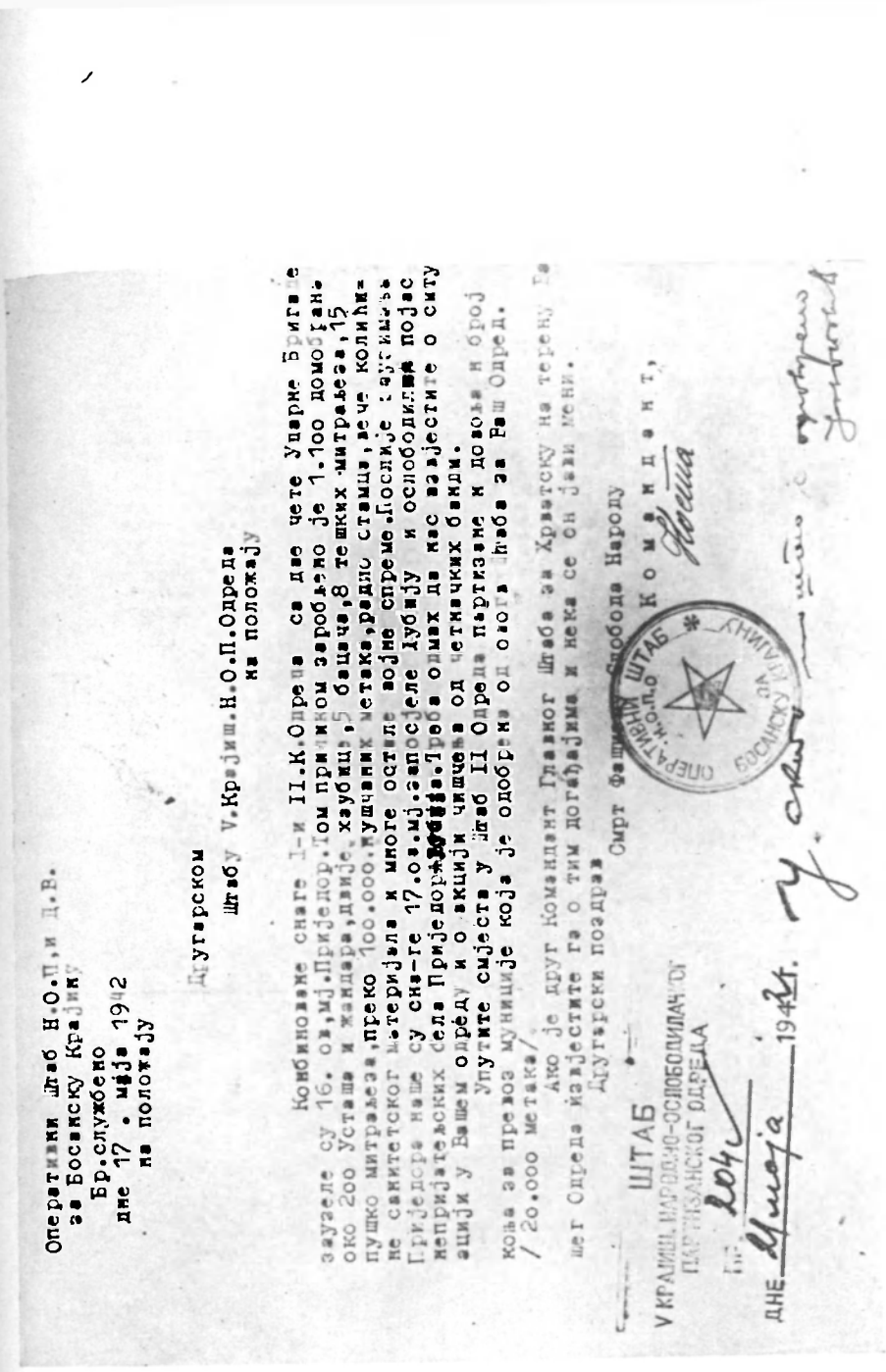
Оперативни Штаб Н.О.П.и Д.В.
за Босанску Крајину
Бр.службено
дне 17 • маја 1942
на положају

Другарском
Штабу V.Крајиш.Н.О.П.Одреда
на положају

Комбиноване снаге 1-и II.К.Одреда са две чете Ударне Бригаде заузеле су 16. ов.мј.Приједор.Том приликом заробљено је 1.100 домобрана, око 200 Усташа и жандара,двије хаубице,5 бацача,8 тешких митраљеза,15 пушкомитраљеза,преко 100.000.пушчаних метака,радио станица,веће количине санитетског материјала и много остале војне спреме.Послије заузимања Приједора наше су снаге 17.ов.мј.запосјеле Љубију и ослободиле појас непријатељских села Приједор-Љубија.Треба одмах да нас извијестите о ситуацији у Вашем одреду и о акцији чишћења од четничких банди.

Упутите смјеста у Штаб II Одреда партизане и довољан број коња за превоз муниције која је одобрена од оваога Штаба за Ваш Одред. / 20.000 метака/

Ако је друг Командант Главног Штаба за Хрватску на терену Ва шег Одреда извијестите га о тим догађајима и нека се он јави мени.

Другарски поздрав

Смрт Фашизму Слобода Народу

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ * ХРВАТСКУ

ШТАБ
V КРАЈИШ.НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 204
ДНЕ Цицоја 1942.

Командант,
Коста

Фотокопија документа бр 19

B/153

ŠTAB
K-KRAJ.O.NAP-O-BOJ
BR. 69 DNE 4/5 1942
BOSNA

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS.KRAJINU. Na položenju.-

U prilogu dostavljamo 15-to dnevni izveštaj o političkom radu i vojnim akcijama naših odreda.

Po naredjenju toga štaba drug Slavko Rodić komandant odreda otišao je ovih dana sa jednim udarnim tabunom prema Grahovu da u saradnji Hrvatskih partizana vrši čišćenje četničkih elemenata u juž. Liki, sjevernoj Dalmaciji i okolini Grahova.

U našem izveštaju nismo unijeli jednu smjelu akciju u ih.erti- ze dod komandanta druga Slavka komandanta odreda gdje su zarobili 2 talijanska topa 75 mm.,2 talijanske teške mitraljeza,2 puš.mitraljeza 40 pušaka, nekoliko stotina metaka, 12 mazga, 100 bombi i još mnogo druge ratne spremeKoje toom prilikom 60 talijanskih fašista a n.š jedan r.njen..edna naša druga jedinica postavila je magaznu minu na cesti Oštrelj-Drvar .Naišla je jedna kolona kamiona pra ena sa pje.adijom i slu.ajno se zaustavila kod magazne mine na 2 m. daljine radi nekog opravka a pje.adija je iskopedala oko kamiona.kamion kada je poš.o i naišao je na minu ,mina eksplodirala i raznijela dva kamiona i ubila 50-6 vojnika.U borbi sa Talijanskim okupatorom naše snage izbacile su iz stroja oko 500 fašističkih vojnika.

Hrvatske snage vršile su operaciju na Bender 15-toj ov.mjeseca. Naše snage opkolile su stanicu Ilavno i sam Bender.Na četu noća je ru- šila prugu na putu Ilavno-Knin.marala je grupa četnika /oko150/ te se tako vodila ozbiljna borba .U tome je stoglo Talijanima pojačanje pa su se naše snage morale povući bez nekog uspjeha.Hrvatske snage otišle su jednim dijelom u Sjev.Dalmaciju radi čišćenja četnika a drugim snagama ruge prugu Karlovac-Knin.

Na našem sektoru nastavljaju se i dale uspješne borbe sa talijan- skim fašistima.

SMRT FAŠIZMU ----------SLOBODA NARODU!

Sek.Štaba,

Komandant i pol.komesar,

Фотокопија документа бр. 20

BR. 20

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 18 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O ODLASKU UDARNOG BATALJONA PREMA LICI I DALMACIJI U AKCIJU PROTIV ČETNIKA, O REZULTATU BORBE PROTIV ITALIJANA KOD KOLUNIĆA I O RUŠENJU PRUGE PLAVNO — KNIN

ŠTAB
V KRAJ. O. NAR. O. VOJ.
Br. 203 dne 18/V. 1942
Bosna

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU

Na položaju

U prilogu dostavljamo 15-todnevni izvještaj o političkom radu i vojnim akcijama našeg odreda.

Po naređenju toga štaba drug Slavko Rodić, komandant odreda, otišao je ovih dana sa jednim udarnim bataljonom prema Grahovu da u saradnji hrvatskih partizana vrši čišćenje četničkih elemenata u juž. Liki, Sjevernoj Dalmaciji i okolini Grahova.

U naš izvještaj nismo unijeli jednu smjelu akciju naših partizana pod komandom druga Slavka, komandanta odreda, gdje su zarobili 2 talijanska topa 75 mm, 2 talijanska teška mitraljeza, 2 puš.mitraljeza, 40 pušaka, nekoliko stotina metaka, 12 mazgi, 100 bombi i još mnogo druge ratne spreme. Poginulo je tom prilikom 60 talijanskih fašista, a naš jedan ranjen.[1] Jedna naša druga jedinica postavila je nagaznu minu na cesti Oštrelj—Drvar. Naišla je jedna kolona kamiona praćena sa pješadijom i slučajno se zaustavila kod nagazne mine na 2 m daljine radi nekog opravka, a pješadija je posjedala oko kamiona. Kamion kada je pošao naišao je na minu, mina eksplodirala i raznijela dva kamiona i ubila 50—60 vojnika. U borbi sa talijanskim okupatorom naše snage izbacile su iz stroja oko 800 fašističkih vojnika.

Hrvatske snage vršile su operaciju na Bender 13-tog ov. mjeseca. Naše snage opkolile su stanicu Plavno i sam Bender. Na četu koja je rušila prugu na putu Plavno—Knin napala je grupa četnika (oko 150) te se tako vodila ogorčena borba. U tome je stiglo Talijanima pojačanje, pa su se naše snage morale povući bez nekog

[1] Ova borba se vodila u selu Koluniću prilikom neuspjelog pokušaja italijanskih okupatora da odbace jedinice Petog krajiškog odreda sa komunikacije Drvar — Oštrelj — Petrovac. Vidi dok. br. 22.

uspjeha. Hrvatske snage otišle su jednim dijelom u Sjev. Dalmaciju radi čišćenja četnika, a drugim snagama ruše prugu Karlovac —Knin.

Na našem sektoru nastavljaju se i dalje uspješne borbe sa talijanskim fašistima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sek. štaba,
Jovo Pavić

Komandant i pol. komesar,
Na položaju

BR. 21

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 18 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOSANSKU KRAJINU O BORBAMA PROTIV ITALIJANSKIH OKUPATORA U OKOLINI BOS. PETROVCA I O ZAJEDNIČKOJ AKCIJI SA LIČKIM I DALMATINSKIM JEDINICAMA PROTIV ČETNIKA

ŠTAB
5 KRAJIŠKOG NAR. OSLOB. P. O.
(Položaj)
18 maja 1942 godine

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOSANSKU KRAJINU

Položaj

Primili smo izvještaj druga komandanta Operativnog štaba za B.K.[1] od 14 maja [19]42 godine.

Od prodora italijanske okupatorske vojske na sektor našega odreda od Ključa i Knina vodili smo u početku akciju sprečavanja prodora okupatora na naš sektor, a po prodoru, svim našim snagama, pored zaštite sela, napadali smo okupatorske transporte na komunikacijama koje vode preko [teritorije] ovoga odreda.

Okupatorske snage koje su nastupale od Knina vođene od četničke izdajničke bande, nametale su nam više puta frontalnu borbu napadajući na sela, koja smo morali donekle braniti, te u ovim akcijama nismo imali vidnih uspjeha, odnosno nismo dolazili do plijena, jedino što smo nanosili žrtve okupatoru Prilikom

[1] Bosanska Krajina

ovoga prodora okupator je upotrijebio brojnu artiljeriju (6 baterija raznih kalibara) i tenkove, kojih je bilo 15.

Okupatorske snage koje su nastupale od Ključa prema Petrovcu a jednovremeno i od Drvara prema Petrovcu, bile su na busijama u Bravsku dočekane gdje smo pored velikih žrtava koje smo nanijeli okupatoru uspjeli doći i do plijena u oružju, municiji i spremi.—

Koncentraciju okupatorskih snaga u Petrovcu omela je akcija udruženih ličko-dalmatinskih i bosanskih snaga na Bender (vijadukt na pruzi Knin—Gračac), zbog čega je okupator veći dio svojih snaga morao prebaciti u tome pravcu. Zasad mi držimo inicijativu u svojim rukama, jer našim učestalim napadima na okupatora na cesti Petrovac—Strmica, koju on želi održati, neprijatelj je sve svoje snage upotrijebio na osiguranje ove ceste. U borbama na ovoj komunikaciji okupator je imao velike žrtve u ljudstvu, osim toga zarobljeno je oružja i materijala. 17 ovoga mjeseca okupator je pošao da zauzme jednu kotu u blizini Petrovca sa koje bi branio cestu Petrovac—Oštrelj, ali naše snage su uspjele da razbiju okupatora i na juriš otmu mu dva topa 75 mm, nekoliko desetina pušaka, 2 teška mitraljeza i 2 puškomitraljeza i oko 3.000 metaka za italijanska oruđa, 12 mazgi i ostale spreme. Ovom prilikom okupator je imao oko 60 mrtvih i ranjenih, dok je kod nas svega jedan partizan lakše ranjen.

Akcija ličkih, bosanskih i dalmatinskih snaga na rušenju Bendera i čišćenju četničkih bandi na tromeđi Like, Bosne i Dalmacije otpočela je 13 ovoga mjeseca. U ovoj akciji učestvuju dvije naše čete, jer zbog situacije koja je nastupila prodorom okupatora na naš sektor, nismo mogli odvojiti veće snage niti je drug Slavko[2] mogao napustiti petrovački sektor. Odlaskom neprijateljskih snaga sa našeg sektora prema Grahovu i Kninu riješili smo da prebacimo još dvije čete sa Drvarskog i Petrovačkog sektora, sa kojima će već 19 o.m. krenuti i drug Slavko, na Grahovsko-livanjski sektor radi pospješenja akcije čišćenja četničke bande u tome kraju i sprečavanja veze četnika Knina i Grahova sa četnicima bandita Drenovića, do čega je, po dobivenim podacima, trebalo doći. Prema dobivenim podacima, Bender se do sada nije uspjelo srušiti, ali se akcija produžava.

Politički komesar bataljona »SOKO« tražio je od nas jednu četu radi čišćenja terena od četničke bande koja onemogućava vezu između ovoga bataljona i Udarnog bataljona kao i Operativnog štaba, a i radi bojazni da će dvije čete toga bataljona preći u četnike. Mi nismo mogli poslati ovu četu s obzirom na stvaranje Udarnog bataljona za čišćenje Grahovskog sektora i saradnju sa ličkim

---

[2] Narodni heroj Slavko Rodić

dalmatinskim snagama i zbog ofanzive okupatora, kao i zbog toga što smo uputili nešto snaga I krajiškom odredu.

S obzirom da je naše oružje većim dijelom bivše jugoslovensko, a da mi vodimo borbu isključivo sa Italijanima, gdje ne dobivamo municije za ovo oružje, a zalihe nemamo, to smo u ozbiljnoj krizi zbog ovoga. **Stoga molimo Operativni štab da nam bilo sa koje strane uputi pomoć u municiji.**

Drugarski i borbeni pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
otsutan

Komandant
Rodić[3]

Zamjenik komandanta
Karanović[4]

BR. 22

IZVJEŠTAJ SEKRETARA SRESKOG KOMITETA KPJ ZA SREZ JAJCE OD 19 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU O ČETNIČKOM PREVIRANJU U TREĆEM ODREDU

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU
Pregled vojno-političke situacije na sektoru III odreda

I bataljon »Pelagić«. Na terenu 180 pušaka — bataljon nije zaražen čet[ničko]-kapitulantskim duhom. Jedinice su zdrave.
Prijeti opasnost od nezdravih jedinica II bataljona »Iskra« i četn. bandi »Kočića«[1] i od ustaške vojske koja sprema čišćenje našeg terena od naših snaga.
II bataljon »Iskra«. Iz dana u dan jačaju četnički elementi. Neko pročišćavanje nije izvršeno (razoružana 3 tipa). Međutim ovi tipovi su podijelili svoje uloge: Trivunčić je otišao u šumu sa puškomitraljezom, prišao Drenoviću i sada vrši neku dužnost u Mrkonjiću. Pokazivao se još jednom (poslije razoružavanja) sa 15 bandita i tražio reorganizaciju »Iskre« u četničkom duhu. Do oružanog sukoba nije došlo već samo do njegova neuspjeha (oko 7. V. 1942).

[3] Slavko Rodić
[4] Narodni heroj Nikola Karanović

[1] Misli se na četnički bataljon »Petar Kočić« čiji je komandant bio zloglasni četnik Uroš Drenović.

Tip Vještica[2] je organizovao 25 boraca »Iskre« i napao je odredski zatvor i oslobodio 16 nedićevskih i ljotićevskih bandita (1 žena). U štabu odreda je izvršio pretresanje i odnio zatečene stvari (17 V). Za ovo vrijeme se nalazio kod 6-e čete u Kupresu drug Marjanac[3] sa Šolajom i Nemanjom,[4] sa 30 boraca »Pelagića«, sa zadatkom razoružavanja Kutanjca.[5] Kako je došlo do razoružanja Nemanje i Šolaje nijesmo upoznati;[6] ali je Kutanjac zbačen sa dužnosti komandanta, jedna četa opredijeljena bataljonu »Pelagić« od 60 boraca. Šolaja i Nemanja su opet naoružani.—

V b) Kutanjac je izjavio u posljednje vrijeme da nije partizan već da hoće organizaciju narodnooslobodilačke dobrovoljačke vojske i »u svoje redove ne prima Hrvate i muslimane već samo Srbe i neće političkih radnika«...

Ostatak, jedna četa, je još na Kupresu. Drug Marjanac je opet tamo otišao.

II b. Politički rad u II bataljonu »Iskra«. Stvarnih rezultata nema, rad je slab i politički komesari se najviše bave snabdijevanjem vojske namirnicama i zadovoljavaju se ulogom koju određuje komandant bataljona. Sjednica i sistematskog rada bataljonskog štaba nema. Vojska nije kasarnirana, a na položaju su svega 3 čete (Stupna, Sinjakovo i Kupres). Stvarno štab bataljona ne postoji, već momentane intervencije druga Marjanca i Nemanje na Šolaju kada nešto hoće da preduzmu. Oni uvijek kasaju za događajima u četama i bataljonu, jer ništa ne postizavaju.

Borci su v e ć i n o m za borbu protiv ustaša i domobranske vojske, a protiv četnika **ne b i** p o š l i p r v i u napad dok ne bi bili napadnuti od četnika.

Ustaška (hrv.) vojska ima plan da razbije I bataljon (»Pelagić«), da bi se bataljon »Iskra« usamio i lako neutralisao, pa onda preokrenuo na stranu četnika.

U Jajcu ima oko 1500 vojnika (osim Vijenca 60, D. Vakuf 150, Doganovci oko 30). U Mrkonjiću 600.

Saobraćaj Mrkonjić—Jajce n o r m a l a n, a osigurava ga na kotama kraj ceste hrv. vojska; četnici i stanovništvo obavještavaju

---

[3] Niko Vještica, komandant četničkog »Gvozdenog bataljona«, uhvaćen i strijeljan od partizana novembra 1942 godine.

[4] Rade Marjanac, tada komandant Trećeg krajiškog odreda

[5] Nemanja Vlatković, komesar Trećeg krajiškog odreda

[6] Stanko Kutanjac

[7] Tih dana, komesar Trećeg odreda Nemanja Vlatković i zamjenik komandanta odreda, narodni heroj Simo Šolaja, obilazili su Kupreški bataljon. Jedna grupa boraca iz tog bataljona, koja je bila četnički nastrojena, razoružala je Nemanju Vlatkovića u s. Blagaju kod Kupresa i pokušala da razoruža Simu Šolaju. Međutim, Šolaja se suprotstavio tome potežući bombe na borce koji su htjeli da ga razoružaju. Zbunjeni njegovim odlučnim otporom, borci su odustali od svoje namjere. Uskoro je vraćeno oružje i Nemanji Vlatkoviću.

hrv. vojsku o našim pokretima. Četnici su na Rogulju, izlaze na Šibove i zalaze na Lisinu prema Previli. Nije isključen napad s leđa od četn. bandi.

Ukoliko ne bude na četnike pritisak i na hrv. vojsku, postoji mogućnost brzog napada ustaša i četnika na I bataljon.

III bat »SOKO« ribnički. Izvršeno je 18 na 19 V noću napad na ZGON, selo kraj Ključa. Rezultat: naši gubici 2 mrtva, a neprijateljski mnogobrojni, u zatvorenim zidanim kućama. Spaljeno 2/3 sela, iz kuća davat otpor mimo našeg pozivanja na predaju. Zaplijenjeno, u noći što je oteto iz ruku u ruke, 12 karabina, nešto municije. Pokazala se II i III četa odlično, — I nedorasla (razoružan će biti polkom). III četa je u previranju, nešto je (po drugi put) sređeno, ali je ugrožena radi prolaska četničkih bandi i saradnje sa ustašama. IV četa je podijeljena. Jedan vod (sokolovački) se krije od četnika i brani selo od ustaša, drugi vod je otišao prema četnicima, sada izražava želju da se povrati. Polkom zarobljen. Pozadina proklinje borce radi bježanja ispred »Turaka« — s položaja i radi odlaska »ustašama« (četn[icima] i ustašama).[7]

U pozadini na Ratkovu, Sitnici, Sokolovu otima se žito i sve od putnika sa ovog sektora, ubijaju se ljudi.

Mrkonjić dobiva redovno hranu. Iz jednog pisma se vidi: »Kuruz je bio 140 din kg, ali ga nije bilo. Sada žito dolazi, lakše se može sve nabaviti, a dolazi roba (druga) i iz Jajca«.

Čete Ribničkog bataljona protučetnički raspoložene: I, II najviše, III nešto, IV kao gore!

Preduzeto proganjanje Trive Krivokuće koji se odmetnuo.

IV bat. »Budućnost« nalazi se u teškoj situaciji radi odnosa s pozadinom. Pretrpio je gubitak odličnih boraca, o čemu je obaviješten Udarni bataljon (uhvaćeni u Glavicama i Halapiću, 9 km od Glamoča: Tica,[8] Savić i 12 drugova).

Uviđaj na terenu izvršiće drug Stole, koji će se sastati tamo sa odgovornim pol. radnicima.

V bataljon — koji je vodio Kutanjac, imao zadatak dizanje ustanka s desnu stranu Vrbasa (Krezluk) — u r a s p a d a n j u je. Nalazi se na sektoru kupreškom i 1 četa je prebačena u I bataljon. Ovaj bataljon bi mogao lako da osnaži banditske snage ako ne bi ljudstvo na vrijeme bilo raspoređeno po boljim jedinicama (ljudstvo je disciplinovano, ali politički neobrađeno).

O p š t e. Potrebno je da se snage Udarnog bataljona nađu što prije na ovom sektoru.

Postoji mogućnost da se prebace i jače partizanske snage iz Primorja (neke su radi ishrane prebačene do Livlj[anskog] odreda

[7] Odnosi se na jedinice Trećeg odreda koje su prešle na stranu četnika i zajedno sa ustašama borile se protiv partizana.

[8] Miloš Tica, partiski radnik na terenu Trećeg odreda, tih dana je strijeljan od četnika.

i Glamočkog, odnosno V odreda) ali bi njihovo kretanje ovdje moglo radi političkog efekta da bude izvodljivo jedino u sastavu domaćih partizanskih jedinica u kojima bi bilo dosta i rukovodećih drugova S r b a, da bi se isključio prigovor bar prvih dana da su preovladali i tu Hrvati. Jer narod je u ovom kraju još prevaren i nije mu razbijena laž i uvjerenje »da će Drenović izvrnuti Hrvate na vješt način«. — Tome doprinosi demagogija i operisanje sa srpskim crkvama i »srpskom« komandom (ustaše ne izbjegavaju riječ »srpska« bar u ovim krajevima iako proglasi o osnivanju hrvatske pravoslavne crkve to jasno isključuju). Oslobođavanje nedićevskih i ljotićevskih agenata može da nam naškodi. Ovi su agenti rekli da ih je pošlo 80. Ovi oslobođeni su se razišli u pravcu Kupresa, Mrkonjića, Glamoča, Drvara, a neki prema Kozari.

Političkih radnika nedostaje u II bataljonu. Današnji politički radnici su s l a b i, neaktivni, neutjecajni, i ne postoji nikakva vojna starješinska organizacija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

19 maja 1942.

Politički radnici:
Stole
Radomir[9]

---

[9] Radomir Mitrić, tada sekretar Sreskog komiteta KPJ za srez Jajce.

БР. 23

ИЗБЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 19 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О РЕЗУЛТАТУ БОРБЕ НА ПУТУ ПЕТРОВАЦ — ОШТРЕЉ И О ИЗГРАДЊИ БОЛНИЦЕ КОД СКАКАБЦА

ШТАБ
I БАТАЉОНА V КРАЈ. Н.О.
ПАРТИЗ. ОДРЕДА
Број Сл.
Дне 19-V 1942 г.

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

Негдје

Упућујемо Вам хрватског наредника[1] из Куртовићеве сатније. Истога можете искористити у умножавању и разним преписима.

У борбама које су вођене 17-V-1942 године на цести Петровац — Оштрељ је слиједећи резултат. Код непријатеља је било око 60 мртвих и 3 рањена заробљена. Заплијењена су 2 топа, 2 тешпка митраљеза, 2 пушкомитраљеза, око 30 пушака и неколико стотина метака. Заробљено је 12.400 куна и 1391 лира.

Болница се ради више Скакавца на погодном мјесту и за неколико дана ће бити готова.

IV и V чета подмирена је партизанкама (капама) — праве се и за остале чете, имаћемо довољан број ћебади за капе.

Друг Симо Кнежевић је извијестио да је мотор претјерао негдје у шуму у Осјеченицу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба:
Милан Ћуп[2]

[1] Односи се на једног домобранског наредника који је добровољно прешао на страну партизана.

[2] Народни херој Милан Ћуп, погинуо као замјеник команданта Седме крајишке бригаде у току Седме непријатељске офанзиве на планини Вранници.

БР. 24

УПУТСТБО ОПЕРАТНБНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 19 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ФОРМИРАЊЕ УДАРНИХ И ОМЛАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И ИЗВОЂЕЊЕ ОРУЖАНИХ АКЦИЈА И НАРЕЂЕЊЕ ЗА НОШЕЊЕ СТАРЈЕШНИНСКИХ ОЗНАКА

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н. О. П. И Д. В.
ЗА БОС. КРАЈИНУ
Бр. службено
дне 19 маја 1942
на положају

Другарском

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

на терену

У погледу даљњег рада дајемо Вам слиједећа упутства:

1) Створите што више покретних чета и батаљона одабирајући за ове јединице ваљан старјешински кадар. Јединице треба да живе правим војничким животом по касарнама (логорима). У ове батаљоне примати само људство које ћете моћи употријебити за извршење свих задатака које му додијелите. Чуди нас, да од толиког људства са којим располажете нијесте до сада створили низ ударних јединица. Ово што имате мало је. Почели сте у томе, па томе питању посветите велику пажњу. Докле год не будете имали покретних ударних јединица, Ви се нећете моћи ставити на чело догађаја, него ћете ићи за њима. Констатујете да су борбе попримиле карактер устанка и [ви] му морате давати правилан ток. Ове ударне јединице употребљавајте за рјешење важних оперативних задатака. Дакле, не треба их употребљавати за одбрану села. Но, борби ових ударних јединица треоа да садејствују и остале снаге.

2) Што прије формирајте омладинске чете и батаљоне. Са тим јединицама претходно одржите један војно-политички курс, а затим их уведите постепено у борбе, од лакших к тежима. У овим четама Ви ћете добити најбоље борце, одане нашој борби. Врло је важно да овим омладинским јединицама одредите храбар старјешински кадар, који ће импоновати младим људима.

3) Све остале партизанске јединице учврстите и очистите од петоколонашких и колебљивих елемената. Ти елементи руше ред и дисциплину по јединицама. Они се вјешто маскирају, да би се појавили у најкритичнијим часовима, када се испољава

њихов издајнички рад. Дакле, боље су мале али чврсте и дисциплиноване чете, него многобројније са колебљивим елементима. Са свим тим јединицама непрекидно војно-политички радити. Само пазите да се са тим радом не застрањује сувише у лијево. Све базирати на темељу Народноослободилачке борое против окупатора и његових домаћих слугу. Народу открити издајничку работу четника и осталих разбијача народне борбе.

4) Четничке формације на Вашем територију не смију постојати. Њихова издајничка улога довољно се открива у народним масама, па их треба ликвидирати. Тамо гдје има услова можете формирати јединице добровољачке војске према наређењу Врховног штаба Н.О.П. и Д.В. за Југославију.

5) Упућујте мобилне јединице у мјеста гдје нема активнијих јединица. Тако ћете покренути и мобилисати и те крајеве. Настојте да људство одвежете од својих села и употријебите их у борби ван њихових кућа. Кроз низ таквих акција људство ће добити борбена искуства и више се заинтересовати за борбу, боље ћете војнички и политички утицати на покретне јединице. Само те акције треба да се добро и смишљено припреме. Оне ће редовно доносити и веће војничке и моралне успјехе, па ће само људство увидјети њихову корисност. Дакле, такве акције морају успијевати.

6) Држите се партизанског начина ратовања, избјегавајући круте фронтове. Кварење комуникација, уништавање транспората, засједе, изненадни препади дају највише успјеха, а при томе трпимо мање губитака. Мртве блокаде око вароши нису погодне. Око тих вароши редовно борбе поприме фронтални карактер, непријатељу се не дозвољава да се удаљи од вароши, па се не може добити никакав плијен. Око таквих вароши непријатељ има дооро упориште ватрено, па нам наноси и веће губитке. Дакле, блокада треба да се одликује повременим мањим препадима, непријатеља не дочекивати код саме вароши него га пустити да се удаљи од вароши 4—5 км, на комуникацијама између вароши направити дооре дубинске засједе и тек кад непријатељ уђе у такве засједе напасти га са свих страна, засједе да су масовне, мјештанима спријечити улазак у варош и доношење ма какве хране унутра. Значи, добро организовано дејство на комуникацијама изван вароши доводи најбоље до њиховог пада, а при томе се људство не замара. Из близине треба евакуисати све становништво, исхрану и стоку, како непријатељ не би долазио до намирница. За што успјепније вођење борбе треба ноћним нападима заузети и које мјесто. Само јединице не смијете везивати за одбрану ослобођене територије. Њих треба бацити за освајање нових мјеста и препречавања путева.

7) Плијен организовано дијелити. Аутоматска оружја додјељивати нашим сигурним борцима. Исто тако настојати да се

наше поуздане ударне јединице више снабдијевају са оружјем и муницијом.

Заузимање Приједора, који је наш највећи успјех до сада, треоате политички искористити за разбијање и раскринкавање четничких банди на вашим теренима.

8) Четници приојегавају терористичким акцијама, па о томе водите рачуна. Штабови и руководећи другови морају увијек бити на опрезу и заштићени својим поузданим јединицама. Код јединица треба да је заступљена увијек борбена готовост.

9) Војно-политичка ситуација развија се у цијелој земљи у нашу корист.

10) Сваких 8 (осам) дана извјештавајте нас о војно-политичкој ситуацији код Вас.

11) Политички материјал који добијате ширите не само међу јединицама него и међу становништво. Путем прогласа, летака, радио-вијести ооавјештавајте редовно о развоју догађаја.

12) Према наређењу Врховног штаба Народноослободилачке партизанске и добровољачке војске Југославије, наређује се да старјепшине носе слиједеће ознаке:

Десетар: једну црвену петокраку звијезду на лијевој руци више лакта,

Водник: двије црвене петокраке звијезде на лијевој руци више лакта,

Командир чете: једну црвену петокраку звијезду и једну црвену траку испод ње, 6 цм. дужине и 1,½ ширине,

Командант батаљона: једну првену петокраку звијезду и двије траке испод ње, 6 цм. дужине и 1,½ цм. ширине,

Командант одреда: једну црвену петокраку звијезду и три траке испод ње, 6 цм. дужине и 1,½ цм. ширине,

Командант групе одреда као и чланови главних штабова морају имати на лијевој руци испод лакта једну траку у облику римске бројке V окренуте на доле између чијих кракова се налази једна црвена петокрака звијезда.

Политички комесари носе исте знакове само морају имати у звијезди срп и чекић.

За замјенике команданата и замјенике политичких комесара, као и начелнике штабова маљих јединица итд. Врховни штаб Н.О.П. и Д. В. прописаће посебне знакове.

По извршењу ове наредбе извијестите овај штаб.

Све извјештаје за овај штаб треба слати преко II крајишког Н.О. одреда. —

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
на терену

К о м а н д а н т,
Коста

(М.П.)

БР. 25

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА ОД 19 МАЈА 1942 ГОДИНЕ[1]

Хитно

Г. Тишковац
19 маја 1942
15 ч.

ШТАБУ 5-ОГ К. ОДРЕДА

Положај

17 маја навече до мене је дошао друг Иво Владић,[2] командант Хрватске. Између осталог он је подвукао нарочиту потреоу да се концентришу што веће снаге са сектора Операт. штаоа за Бос. Крајину како би у заједници са осталим снагама (личким и далматинским) могли ликвидирати четн[ичка] упоришта на тромеђи. Значај тромеђе друг Владић је нарочито подвукао. Истовремено он је истакао и све потешкоће на које наилазимо (полит. заостал[ост], наш нерад и слабост парт. организације у овим крајевима, слабо економ. стање, утјецај четн. банди итд.), а које морамо што хитније уклањати. Друг Владић нарочито је нагласио да би било врло корисно да се састане са другом Костом, командантом нашег Операт. штаба. Зато оисмо ми морали друга Владића што прије извијестити да ли и када долази друг Коста.

Данас сам примио дошис Штаоа Комоинованог одреда. У том допису исто се наглашава што и горе. Најважније је сљедеће: С обзиром на све то и на потребу заједничког и свестраног напада на ово четничко гнијездо, сматрамо до краја нужним да се Ваше снаге ангажују у овој нашој заједничкој акцији. Мислимо да би концентрисање више Ваших батаљона било потребно и добро дошло. У том смислу молимо Вас да најхитније упутите допис комд-ту Операт. шт. за Б. Крајину другу Кости. Укажите му на политичко-војничку важност наше акције, на јачину наших и непријатељских снага које се овдје боре, на потребу чишћења овог четничког краја, гнијезда, које је можда најодлучније за све крајеве јужне Лике, југозападне Босне и сјеверне Далмације. Никако не разумијемо зашто је у овом моменту требало распарчавати снаге и слати јединице на чиш

[1] Оригинал извјештаја је у рукопису.
[2] Иво Рукавина

ћење Пеуља и околних села кад се то могло врло лако урадити послије успјешне акције овдје, у којој сте и Ви, по својим интересима и по свом положају, такођер првенствено заступани, а која има да одлучи са судбином и Пеуља и осталих села која не претстављају један организован центар. „Молимо Вас да нам поцаљете одмах курира који ће нас писмено извијестити о вашем мишљењу, снагама и намјерама". — Цитирао сам овај дошис да бисте добили што јаснију слику о проблему о коме се ради.

Ја сам рекао Владићу, а јавио сам и Штабу Комбинованог одреда, да ћемо по сваку цијену успоставити везу са другом Костом и да ћемо га о свему ооавијестити. Зато мислим да Штаб одреда треба то одмах учинити, а уколико имате нека обавјештења о доласку друга Косте одмах јавите, да би даље извијестио. Исто тако јавите ми гдје се сада Коста налази.

Даље, јавио сам Штабу Комбинованог одреда каква је ситуација према Гламочу и указао на могућност покушаја повезивања Дреновића банде са бандом око Грахова. Да од наших снага сада располажемо ударним водом и са двије чете; да се једна наша чета налази на Тичеву (тако сам извијештен од Бр. Видовића[3]), друга у Уилици, а ударни вод има положаје које је одредио сам Штаб Комоинованог одреда. О неким нашим намјерама нисам им могао конкретније ништа јавити, јер од друга Милутина[4] и Котле[5] нисам добио никаква извјештаја. Друг Раде[6] јавио ми се испод Вучјака и каже да иде под Уилицу, а да ће и друг командант одреда[7] доћи у акцију чишћења са 5-том четом. Зато, одмах ме извијестите исцрпно **о свему горе наведеном.** (Извијестите ме шта има ново на сектору петровачком, дрварском као и осталим. Да ли је тачно да су Милош Тица и другови похватани од стране банде).

Наш ударни вод налази се на положајима изнад Стрмице. Те смо положаје заузели споразумно са Штабом Комоинованог одреда и другом Владићем. Не знам да ли је II чета добила неки други распоред кад није дошла на мјесто јуришног вода. Ми смо то тражили: и Котле, и Милутин, и ја. Ови људи из јуришн. вода не познају терен и то много отежава. Требала би II чета овдје; јавите по томе шта је одлучено. Осим тога мени је јављено и из Јадовника да се повучемо тамо, јер су мислили да ће 2 ч. нашег батаљона стићи овамо.

Позадина још увијек слабо, али ипак иде на боље. Одржао сам једну конференцију и народу неуморно говоримо. По-

[3] Бранко Вндовић, обавјештајац на терену Грахова
[4] Народни херој Милутии Морача
[5] Никола Котле
[6] Раде Зорић, тада командант Трећег батаљона Петог крајишког одреда
[7] Народни херој Славко Родић

водом ове конференције оило је страха и поремећености већих размјера, ипак то смо разбили. Друг Владић, командант Хрватске, изразио је да се не слаже са тим да пребапују фамилије на непријатељ. териториј и предузимају овако оштре мјере.

О свему томе поднијећу одмах исцрпан извјештај.

Молим Вас одговорите ми на сва горе наведена питања. (Пошаљите што више пропагандног материјала).

Са друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ!

Љубовић[8]

П. С.

Наше снаге које се налазе око Плавна имале су борбу са Талијан. изнад Вендера (брдо Кита), на околним брдима око Плавна са четницима. Један дио снага ушао је у Зрмању и очистили су је. Прошлу ноћ наше су снаге упле у Голубић, али су нападнуте од Книна и Стрмице. Друг Милић[9] јавља да се и далматинске снаге крећу према Голубићу и да се морају са њима спојити.

Љубо

[8] Љубо Бабић

[9] Макс Баће, тада оперативни официр Штаба НОП одреда за Далмацију

БР. 26

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ИЗВРШЕНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 29 АПРИЛА ДО 14 МАЈА 1942 ГОДИНЕ[1]

[ШТАБ
V КРАЈ. НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ ПАРТ. ОДРЕДА]
... 20/V 1942
БОСНА

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ
о војним акцијама и политичком раду од 29-IV до 14-V-1942 год.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

29 и 30-IV-1942 I вод I чете III батаљона извиђао је непријатељске положаје Плоча—Дрвар. Непријатеља нису напали, јер нису успјели поставити преко дана бусију, а преко ноћи камиони нису ишли нити је непријатељ правио покрете. Тога дана патрола I вода исте чете пронашла је 1 исправни карабин, 50 метака и два војничка казана.

1-V-1942 г. патрола Јуришне чете II батаљона извршила је заплијену ствари и робе одбјеглог бандита и четничког сарадника Драгана Тадића и његове жене. Истог дана патрола II чете II батаљона спустила се је у непосредну близину Дрвара (пилана Мандића), излијепила пароле и покидала линију пољског телефона који је служио непријатељу за везу између Дрвара и положаја које је непријатељ држао недалеко од самог Дрвара (село Засеок). Том приликом заплијењено је око 200 м телефонске жице. Истог дана I вод I чете III батаљона похватао је у појединим граховским селима око 20 познатих талијанаша и четничких сарадника. Главни кривци предведени су војном суду, који је исте казнио казном смрћу, и то: Ђукелић Милош, из села Зеба, Вожо Ћешић, Сабљић Обрад, Скакић Перо, Скакић Урош, Радловић Перо и Радловић Миле, сви из Грахова. Поред ових кажњени су материјално слиједећи: Мићо И. Радловић, са 2 вола, 200 кг жита и 100 кг кромпира, Радловић Ј. Давид, Радловић Милан, Радловић Л. Давид, Радловић М. Шпиро, Радловић Стеван, Радловић И. Светко, Радловић М. Никола, сви су кажњени по једног вола. Затим Радловић С. Перо, Радловић О. Миле, Радловић Илија, Радловић И. Миле, Радловић

[1] Оригинал извјештаја је на неколико мјеста оштећен.

Никола, Радловић Перо, сви су кажњени по једно теле у корист наше војске. Чешљевић Бошко из села Зеба кажњен са два вола, Радловић С. Давид из села Радловића кажњен са једном кравом, Крнета Лазо из села Зеба са 2 овна, Радловић Илија из села Радловића кажњен једном козом. Напред наведени кажњени су зато што су харангирали против данашње борбе и везали се за четничку банду — Богуновића и попа Ђујића.

3-V-1942 г. II чета II батаљона стигла је на Бравско са терена Ударног батаљона и заузела у истом селу положај за дочек италијанских трупа које су се кретале од Кључа према Петровцу. Истог дана патроле I чете II батаљона рано у саму зору ухватиле су и дотјерале у штаб чете познатог харангера и противника наше борбе Николу Вјештицу, његовог сина Перу и снаху Даницу, као и сву његову стоку, која је одузета за партизанску војску. Именовани саслушан и стријељан на лицу мјеста, а његов син и снаха предведени војном суду. Тога дана 2 десетине IV чете II батаљона добиле су задатак да се привуку непријатељу и да нападну на стражу, што су и извршили. Дошли су у непосредну близину непријатељских стража, и осули паљбу на њих, али је непријатељ ударио са леђа, па су се морали повући без плијена. Непријатељски губици непознати. Истог дана пребачена је I чета III батаљона на сектор II батаљона ради појачања снага тога батаљона.

4-V-1942 г. II чета I батаљона ступила је у борбу са талијанским фашистичким хордама које су надирале из Кључа. Том приликом убијена су двојица фашистичких војника, а двојица рањена. Наша чета заробила је једну пушку и 60 метака и једно војничко одијело. Истог дана патроле I чете II батаљона похватале су шверцере који су се крили у једном селу и носили неке ствари и с њима шверцовали. Ствари су одузете у корист војске, а они пуштени кући. Тога дана исте патроле ухватиле су Саву Поповића из села Трубара гдје је крао наш народ који је бјежао испред талијанског окупатора. Именовани је саслушан од стране војног суда и стријељан пред народом. Истог дана Талијани су кренули према Пасјаку, изашли на коту Пометеник,[2] гдје их је дочекала једна десетина II чете II батаљона и ступила у борбу са непријатељем и вратила га назад. Непријатељ је имао око 10 мртвих и рањених војника. Плијена није било. Ми без губитака.

5-V-1942 г. I вод I чете III батаљона у саставу једне десетине I чете II батаљона дочекали су једну колону натоварених мазга и отворили на њих ватру. Том приликом непријатељу је потучено 25 мазга и 5 војника, који су на мјесту остали мртви. Истога дана II вод II чете III батаљона у саставу II чете II батаљона

[2] Вјероватно Паметеннца

водио је борбу у Басташком Долу са талијанским снагама које су надирале преко шуме за Петровац. Непријатељ је имао извјестан број мртвих. Наши без губитака и плијена. Истог дана наша II чета и дио IV чете I батаљона ступили су у борбу са фашистичком војском, која је бројила око 2.000—3.000 војника. Борба је почела у 11.30 часова и трајала до 16 часова. Непријатељ је тукао са аутоматским оружјем, топовима, бацачима и минобацачима. У овој борби наши су партизани показали велико јунаштво и натјерали фашистичке војнике у бјекство. Том приликом заробљено је 13 пушака, 2.000 талијанских метака, 35 ком. ћебади, 12 ком. бицикла, 38 шињела, 38 шаторских [крила] . . . . зе, 12 шљемова, 5 камашни, постоље од тешког талијанск[ог митраљеза], 2 цијеви од пушкомитраљеза, 60 бомби, 11 пари веша, 20 . . . . . 25 порција, 5 гасмаски, 8 чутурица као и још много ситних вој[ничких ствари]. Командир једне чете Санског батаљона однио је 12 бицикла, пушко . . . . . још много ратне спреме. Губици код непријатеља били су велики. Рачу[намо око] 100 мртвих и још више рањених. 25 мртвих војника сахранили су наши п[артиза]ни а остале успјели су фашисти уз помоћ тенкова и артиљерије стрпати [у кола] и одвући у град. Губици код наших чета су један мртав и један рањен. У [ово]] борби погинуо је прави народни јунак комуниста Ђурађ Пећанац, који је у [тој] борби са пушчаним кундаком поубијао неколико фашистичких војника, и пока[зао] невиђено јунаштво у борби против талијанских фашиста. Истог дана неприја[тељ] је надирао од Дрвара према Оштрељу, чије су побочнице биле јаке 500—600 фашистичких војника и надирале су према Торбичином Баганцу са намјером да заузму неке коте. Снаге наше II чете II батаљона ступиле су у борбу са непријатељем, али усљед јаке артиљериске ватре и његове надмоћности наше снаге повукле су се на нове положаје. Непријатељ је надирао у истом правцу. Наше снаге су га дочекале и одбиле. Непријатељ је промијенио правац надирања и успио да преко шуме продре за Петровац куда су га провеле четничке банде које су се с њим налазиле. Непријатељски губици су непознати, наши без губитака. Истог дана једна наша десетина I чете II батаљона и I вод III батаљона дочекали су непријатељски караван, који је ишао према Оштрељу, и отворили на њега ватру и потукли га. Непријатељски губици: 18 мазги мртвих и велики број војника мртвих и рањених. До плијена се није могло доћи усљед великих снага непријатеља и јаке ватре, које су биле у непосредној близини каравана. Ми без губитака.

6.V.1942 г. II вод II чете III батаљона са II четом II батаљона вршили су чишћење шуме од талијанских окупатора и четничких бандита, а остале наше снаге I и II чете II батаљона биле

су на положају. Истог дана патрола Треће чете II батаљона пронашла је код куће одбјеглог бандита и четника Пере Бурсаћа неке сакривене ствари и одузела их у корист наше војске. Тога дана иста патрола је одузела неке ствари од познатог народног издајице Милоша Граовца званог „Ђорлокмана". Све ствари предане су у штаб чете у корист наше војске. Истог дана патрола јуришне чете II батаљона на сектору III батаљона пронашла је и одузела 2 карабина и 540 метака. Довела је неколико издајника који су предани војном суду. Одузети карабини и муниција предани су штабу III батаљона.

7-V-1942 г. Једна десетина IV чете II батаљона заузела је положаје на Лукачевој Главици које су Талијани држали преко дана; наша десетина дошла је прије Талијана и сачекала их на њиховим положајима, отворила ватру и убила 2 војника и неколико ранила. Непријатељ је тукао са бацачима и митраљезима, те је присилио наше снаге на повлачење. Жртава није било. Тога дана II чета II батаљона конфисковала је имовину четничких сарадника: Милоша Граовца, Јове и Пере Торбице. Истог дана 2 вод I чете II батаљона дочекао је један непријатељски камион са војском између Оштреља и Петровца и уништио све што је било у камиону, само је шофер успио остати жив и одвући мртве; наши без губитака. Истога дана непријатељска фашистичка војска на сектору Бравска надирала је према коти Шооатовац са намјером да заузме положаје II чете I батаљона. Друга чета I батаљона својом јуначком борбом успјела је непријатеља одбити и натјерати у бјекство. Том приликом било је 2 мртва и много рањених фашистичких војника. До плијена се није могло доћи јер је непријатељ уз помоћ тенкова покупио све мртве и рањене војнике, стрпао у камионе, и одвезао са положаја.

8-V-1942 г. Једна десетина III чете II батаљона дочекала је два камиона на цести између Дрвара и Грахова (Каменица). Партизани су оштетили један камион а други је успио побјећи у Дрвар. Борба се је и даље водила са непријатељским војницима који су били на оштећеном камиону. У то вријеме стигла је непријатељу помоћ из Дрвара и због артиљериске ватре наше снаге су се морале повући и до плијена се није могло доћи. Непријатељ је имао око 15 мртвих и рањених војника, наши без губитака. Истог дана патрола наше јуришне чете ухватила је харангера Ђуру Рељића са сектора III батаљона и одузела му двије цивилне пушке и 259 метака за карабин. На сектору III батаљона један дио снага наше I чете извршио је напад на талијанске положаје око села Ресановаца. Непријатељ је имао неколико мртвих и рањених војника, наши без губитака. Тога дана једна десетина 1 вода I чете напала је непријатељски ка-

мион и том приликом рањено је и убијено неколико војника, али је шофер остао жив и камион је умакао нашој засједи.

9-V-1942 г. Једна десетина III чете II батаљона извршила је напад на талијанску стражу у непосредној близини Дрвара. Непријатељ је отворио топовску и митраљеску ватру, и присилио наше снаге на повлачење. Непријатељски губици су непознати. Патрола јуришне чете II батаљона је изишла да заштити село Зеое гдје је одржан политички збор. Патрола I чете II батаљона напала је непријатеља у логору између Дрвара и Оштреља (Дељинова главица), те усљед јаке непријатељске ватре патрола се је морала повући. Непријатељ је имао 2 мртва, наши без губитака.

. . . . . ишне чете извршила је заплијену неких ствари од одби . . . . . неких шверцера 150 кг соли. Друга патрола исте чете про . . . . . јела са Стожишта један карабин и 175 метака. Истога дана један . . . . . непријатеља је дочекао између Дрвара и Ошгрељa, који је пошао у [село да] пљачка гдје су га дочекали партизани и одоили. У тој борби непријатељ [је им]ао 2 мртва и више рањених војника. До плијена се није могло доћи. Истог [дан]а једна десетина исте чете дочекала је непријатељски камион на цести Пет[ро]вац — Ошгрељ и убацила једну бомбу у камион и испуцала један плотун, али је [ка]мион успио поојећи, јер је шофер остао неповријеђен. Непријатељ је имао око 15 мртвих војника, а наши без губитака. Истог дана патрола I чете пронашла је један карабин код Томазовића Душана и одузела му га.

11-V-1942 г. На сектору III батаљона (Грахово) Јуришна чета II батаљона и један дио снага I чете III батаљона вршили су чишћење села од талијанаша и четника и прикупљали војничку спрему. Главни кривци предведени су војном суду и стријељани и то: Јово Парић, Бранко Бобић, Драгица Скакић, сви из Пећи, Зорка Скакић, Рељић Ђуро, Пане Мандић, сви из Грахова. Именовани су од стране војног суда осуђени ради издаје и шпијунаже на смрт. У току ових чишћења сакупљено је 8 војничких карабина, 1537 метака, 8 цивилних пушака, 9 шаржера за пушкомитраљез, 3 неисправна и два исправна пиштоља. Од шверцера је заплијењено 170 кг соли и других мање важних ствари. Шверц се успјешно сузбија. Патрола II чете II батаљона напала је у брини изнад Дрвара један непријатељски мотоцикл. Убила шофера и мотор уништила. Заплијењено је: један карабин, 100 метака, један ранац, 5 ћебади, једно шоферско одијело, једна маја, једна строжа и једна зимска капа. Истога дана патрола ове чете конфисковала је поново имовину талијанаша Милоша Граховца и пронашла: један карабин, 16 метака, 2 мале пушке — капсељаче, једну писаћу машину и нешто

барута и метака за ловачку пушку. Тога дана патрола исте чете конфисковала је имовину познатог четника Душана Воснића, а његову фамилију упутили у град[3].

12-V-1942 г. I чета II батаљона заједно са снагама I чете III батаљона извршила је напад код Општреља на колону непријатељских камиона. Напад је оио без успјеха. Једна наша десетина наишла је на непријатељско гнијездо и том приликом лакше рањен командир I чете и партизан један исте чете. Истог дана непријатељ је нападао са два батаљона и двије батерије војника на Шооатовац гдје се је налазио магазин са житом (својина I батаљона) и само захваљујући јуначкој борби II чете и једног дијела I чете I батаљона непријатељ је био присиљен на повлачење и да напусти своје логоре у Бравску као и да се повуче у Петровац. Од тог дана цеста Петровац — Кључ опет је дошла у наше руке. Непријатељ је у борбама око ове цесте изгубио: 3 официра и 200 мртвих војника и још толико и рањених.

13-V-1942 г. III чета II батаљона кренула је према селу Тишковцу ради чишћења оанде те истога дана у селу Дулеру ухваћена су 2 четника, који су предведени на саслупање пред војни суд. Те вечери чета је кренула преко Стожишта гдје је била дочекана од талијанских и четничких засједа, борба је трајала кратко вријеме и ту је погинуо један четнички бандит, од кога је заплијењено у корист наше војске: 2 краве, 50 кг соли, 60 ком. шибица, 1 кг шећера и 31 коза. Истог дана I чета III батаљона извршила је напад на талијанску патролу и том приликом убила двојицу талијанских војника. Истог дана нашим патролама пријавио се један хрватски наредник, Павел Зорин, који је служио у Петровцу (сатнија Куртовића која се раније предала нашим партизанима). Овај наредник био је пред 4 мјесеца пуштен на отсуство, па услијед блокаде није могао да се поврати све док Талијани нијесу пошли за Петровац.

ПОЛИТИЧКИ РАД:

У четама се редовно одржавају политички часови на којима се говори о циљу Народноослободилачке борбе као и о њеној улози у општој борби у свијету против фашизма. На политичким часовима читају се разне брошуре, леци, радио-вијести, „Крајишки партизан", извјештаји о акцијама других партизанских одреда итд. Политичка свијест партизана је на достојној висини. Прослава Првог маја обављена је по свим четама, гдје су политички комесари и командири одржавали предавање о значењу Првог маја и улози радничко-сељачких маса у данашњој борби. Поред тога, по четама су тога дана вршене смотре и параде, вршени поздрави партизанској застави итд. У позадини су одржани велики зборови гдје је било окупљено становништво свих села која потпадају под наш одред. На петровачком сектору одржани су велики зборови: Дринић са 1200 присутних, Смољана 600, Вођеница 1.000, Бјелај 800, Крњеуша 700 и Пркоси 500 људи. У околини Дрвара су такође одржани велики народни зборови гдје је било окупљено становништво и омладина свих села. На зборовима били су заступљени делегати војске и Партије који су говорили о значењу прославе Првог маја, затим о ванјској и унутрашњој политичкој ситуацији.

Често се одржавају омладински зборови на читавом сектору одреда. Тако је 6 маја одржан велики омладински збор у Врточу на коме је присуствовало 1.000 омладинаца и омладинки. Омладина је долазила на збор под својим партизанским и црвеним заставама. На овом збору присуствовало је свега 1.600 душа. Говорио је претставник Партије и ОК СКОЈ-а.

В е з е:

Одржавају се редовно са свим сусједним одредима [и пар]-тизанским Личким одредом, I Кр. Н.О.П.О., Далматинско-динарским, [преко] батаљона „Будућност" са III Н.О.П.О. и са II Н.О.П.О. повремено [док] са батаљонима и четама нашег одреда одржавају се редовно.—

Полит. комесар,	Секретар пгаба,	Командант,
отсутан	**Јово Павић**	отсутан

ШТАБ
V КРАЈ. О. НАР. О. ВОЈ.
БР. 203 ДНЕ 20/V 1942
БОСНА

[3] Породице истакнутијих четничких команданата који су сарађивали са усташама партизани су упућивали у усташке гарнизоне, како у позадини, на партизанској територији, не би роварили и ширили четничку пропаганду.

BR. 27

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 20 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O ZAROBLJAVANJU MILOŠA TICE I DRUGOVA OD STRANE ČETNIKA

ŠTAB
I KRAJIŠ. NARODNOOSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. Sl.

Dne 20. V. 1942 g.

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU

Položaj

Primili smo vaša uputstva br. službeno od 19 maja o.g. i postupićemo prema njima.

Šaljemo vam prepis pisma od druga Stole iz Ribnika. Pismo doslovno glasi:

»Drugarskim štabovima I odreda i Udarnog bataljona

Teren-položaj

Primio sam danas, 18 maja, slijedeći izvještaj od bataljona »Budućnost« — 4 bataljon III odreda:

Dana 17 maja 1942 u 5 sati primili smo izvještaj od naše IV čete da su na terenu naše V čete u selu Halapići i Glavicama od strane četničke bande uhvaćeni i vjerovatno pobijeni slijedeći drugovi: Miloš Tica, Vojislav Pavić, Đurađ Ljuboja, Mirko Pantoš, Marko Bjekić[1] i njihova pratnja po prilici jaka 8—10 ljudi.

Štab ovog bataljona krenuće na teren. Krenuće prema Glamoču vjerovatno sa dvije čete i o daljoj situaciji izvještavaće vas redovito.

Ispustio sam ono što nama drugovi preporučuju da uradimo. Izvještavam vas da sam radi gornjeg stanja i radi haračenja četničkih bandi zamolio Dinarsko-primorski odred da mobiliše snage koje može, u što većem broju, pa da otpočnemo čišćenje bez obzira

[1] Pomenuti drugovi su bili partiski radnici na terenu Trećeg krajiškog odreda. Tom prilikom svi su strijeljani. Pozadinske partiske radnike četnici su sa naročitom mržnjom progonili i ubijali.

gdje se sada nalazi Udarni bataljon. Jer ono što ne može ustaška država može četnička laž i banda sa stanovništvom koje čeka »mir« pa bilo s kim, tj. i ustašama, i koje četnicima daje svaku pomoć.

S drugarskim pozdravom: Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Stole

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. pol. komesara:
Dr Levi

Komandant:
Milorad

(M.P.)

BR. 28

PISMO ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 20 MAJA 1942 GOD. ŠTABU PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O PRUŽANJU POMOĆI U HRANI HRVATSKIM PARTIZANIMA I O REZULTATU BORBE ZA PRIJEDOR

ŠTAB
I KRAJIŠ. NARODNOOSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. Sl.

Dne 20. V. 1942. g.

Drugarskom

ŠTABU V KRAJIŠKOG N.O.P.O.

Položaj

Primili smo vaš kratki izvještaj o vašim akcijama protiv Talijana i četnika. Mi smo odobrili iz naših vojnih rezervi 15.000 kg kukuruza, nešto graha i nešto pšenice za zapršku. To smo odobrili prema našim mogućnostima, a po naređenju Operativnog štaba za Bos. Krajinu za ishranu hrvatskih i dalmatinskih partizana, koji vode borbe protiv četnika Kninskog i Grahovskog sreza.

Karavane možete slati redovno, ali vas molimo da karavani ne budu veći od 30 konja, jer ih je teško izdržavati. Karavane osigurajte patrolama. Masti, brašna i mesa vam ne možemo slati jer nemamo ni sami.

U noći između 15. i 16. snage I i II krajiškog odreda, te neke snage Udarne brigade i jedna četa banijska napale su Prijedor i osvojile ga za kratko vrijeme. Zaplijenjen je veliki i razni materijal, 2 haubice 105 mm sa granatama, 5 bacača, mnogo pušaka, nešto puškomitraljeza, mnogo municije, duvana itd. Kod neprijatelja izbila velika panika, pa se neke snage iz Ljubije, Stare Rijeke, Starog Majdana, Čarakova itd. panički probile preko Miske Glave na Suhaču prema Novome. Pri tom probijanju imali su 50 mrtvih ustaša, a zaplijenjeno je 50 pušaka i 3 puškomitraljeza. Danas se osim Prijedora u našim rukama nalazi Ljubija, Stara Rijeka, Stari Majdan, Čarakovo i još nekoliko okolnih sela.

Operativni štab za Bos. Krajinu naredio je da se i vama pomogne, naročito u municiji. Pošto tamo ima mnogo još posla, to je najbolje da pošaljete ljude preko našeg odreda u II krajiški odred i da se tamo izvijestite i primite o tome šta ćete dobiti i koliko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. pol. komesara:
Dr Levi

Komandant:
Milorad

(M.P.)

P.S. Karavan pošaljite na Srp. Jasenicu gdje će dobiti žito. Vodnik karavana neka se javi kod intendanture u Benakovcu.[1]

Dr Levi

[1] Rečenice ispod teksta dopisane su rukom.

BR. 29

NAREDBA OPERATIVNOG ŠTABA NOP ODREDA ZA BOSANSKU KRAJINU OD 21 MAJA 1942 GOD. ZA FORMIRANJE PRVE KRAJIŠKE UDARNE BRIGADE[1]

STAB
V KRAJIŠ. NARODNOOSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. 232

Dne 28 Maja 1942 g.

NAREDBA

Na teritoriji Bosanske Krajine osniva se I UDARNA BRIGADA NARODNOOSLOBODILAČKE PARTIZANSKE VOJSKE.

Za komandanta I UDARNE BRIGADE postavlja se drug RATKO,[2] dosadašnji komandant I bataljona II K.N.O.P.O.

Za zamjenika komandanta drug VOJA TODOROVIĆ.

Za političkog komesara postavlja se drug VELJO STOJNIĆ, dosadašnji politički komesar I K.N.O.P.O.

Za zamjenika političkog komesara postavlja se drug SAVA KESAR.

Za komandanta I BATALJONA postavlja se drug DUŠAN JOVIĆ.

Za zamjenika?

Za političkog komesara drug KAČAR.[3]

Za zamjenika njegova drug RADE BANUŠA.[4]

Za komandanta II BATALJONA postavlja se drug DUŠAN METLIĆ.

Za zamjenika drug VOJIN MITROV.

Za političkog komesara drug KARAN.[5]

Za zamjenika?

Za komandanta III BATALJONA postavlja se drug STEVO RAUŠ.

Za zamjenika drug VELJKO STOJAKOVIĆ.

Za političkog komesara drug PERO ĐURIĆ.

Za zamjenika drug MLADEN MARIN.

---

[1] Redakcija raspolaže prepisom naredbe koju je štab Petog odreda uputio jednom svom bataljonu.

[2] Narodni heroj Ivica Marušić-Ratko

[3] Narodni heroj Svetko Kačar, poginuo kao komesar Četvrte krajiške brigade prilikom prelaza rijeke Ibra 1944 godine.

[4] Rade Blanuša

[5] Dušan Karan

Za komandanta IV BATALJONA postavlja se drug PETAR MEĆAVA.[6]

Za njegovog zamjenika drug DRAGAN STANIĆ.

Za političkog komesara drug JUSUF.[7]

Za njegovog zamjenika drug BORKO ARSENIĆ.

Za komandira čete pratećih oruđa postavlja se drug SLAVKO BAJBIN.[8]

Za njegovog zamjenika drug DRAGO POPOVIĆ.

Za političkog komesara drug GOJKO ZEC.[9]

Za njegovog zamjenika drug MITAR DAKIĆ

Za vodnika voda za vezu postavlja se drug STEVO ĆURGUZ.

Za političkog komesara drug MIRKO STANIĆ.

I UDARNA BRIGADA NARODNOOSLOBODILAČKE PARTIZANSKE VOJSKE stoji pod neposrednom komandom OPERATIVNOG ŠTABA ZA BOS. KRAJINU.

Ova naredba stupa na snagu danom njenog potpisivanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Na položaju 21 maja 42.

ZA OPERATIVNI ŠTAB N.O.P. I D.O.
ZA BOS. KRAJINU KOMANDANT
KOSTA s. r.

NAREĐUJE SE ŠTABOVIMA BATALJONA DA OVU NAREDBU dostave svim svojim četama s tim da se ova naredba pročita pred strojem.

Sekretar:
Jovo Pavić

u. z. politkomesar:
N. Kotle[10]

(M.P.)

---

[6] Narodni heroj Petar Mećava, poginuo prilikom napada partizana na Travnik 1944 godine.

[7] Jusuf Imamović, radnik iz Banje Luke. Zbog svoje hrabrosti i dobrote bio je omiljen kod naroda i boraca. Krajem 1947 god., u nastupu nervnog sloma, izvršio samoubistvo.

[8] Slavko Obajdin

[9] Gojko Zec, poginuo kao komesar Prateće čete u borbi za Sanski Most krajem 1942 godine.

[10] Nikola Kotle

ШТАБ
V KRAJIŠ. NARODNO-OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA

BR. 230

DNE 28 IV 1943

N A R E D B A

Na teritoriji Sreskoga narejina osniva se I.UDARNA MIG.DA [illegible].RUSKO-OSLOBODILAČKA PARTIZANSKA VOJSKA.

Za komandanta I.UDARNE BRIGADE postavlja se drug MARKO, dosadašnji komandant I.bataljona II.a.d.o.P.O

za zamjenika komandanta drug VOJA TODOROVIĆ.

za političkog komesara postavlja se drug VASO STOJNIĆ, dosadašnji poli tički komesar I.a.d.o.P.O.

Za zamjenika političkog komesara postavlja se drug SAVA [illegible].

Za komandanta I. BRIGADE postavlja se drug DOBAN JOVIĆ.

Za zamjenika T

za političkog komesara drug [illegible].

Za zamjenika ajegova drug RADE RADUSK

Za komandanta II.[illegible] postavlja se drug [illegible]

Za zamjenika drug VOJA MIHAJ

za političkog komesara drug [illegible].

Za zamjenika V

Za komandanta III. BATALJONA postavlja se drug STEVO RADE.

Za zamjenika drug VASO STOJANOVI..

za političkog komesara drug PERO JOVANIĆ.

Za zamjenika drug [illegible]

Za komandanta IV.BATALJONA postavlja se drug [illegible].

Za ajegovog zamjenika drug [illegible].

za političkog komesara drug JOVAN.

Za ajegovog zamjenika drug [illegible]

Za komandira voda postavlja se drug [illegible]

Za ajegovog zamjenika drug [illegible]

zapolitičkog komesara drug [illegible]

Za ajegovog zamjenika drug MITAR [illegible]

Za sve nima vedri se vami postavljaju se drug Slavko [illegible].

za političkog komesara drug MILKO STANIĆ.

I. [illegible] BATALJON NARODNO OSLOBODILAČKE PARTIZANSKE VOJSKE stoji pod neposrednom komandom [illegible]

Naredba stupa na snagu danom ajenog potpisivanja.

[illegible] se polazaju 21.maja o.g.

[illegible] ZIVOJ [illegible] NARED.I U SV.

[illegible] SVIM ZAM [illegible]

[illegible] AVOJ [illegible]

[illegible] se SI SVIM [illegible] dostave svim svojim drugovima sto da se ove naredbe predite pred strojem.

Sekretar: Komesar:

Fotokopija dokumenta br. 29

BR. 30

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA ŠTABU ODREDA O IZVRŠENIM AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU U VREMENU OD 14 DO 21 MAJA 1942 GODINE

ŠTAB II BATALJONA
V KR. ODR. NO I DV
Br. 226
21 maja 1942 god.

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA N.O.P. VOJSKE

SEDMODNEVNI IZVJEŠTAJ:

o vojnim akcijama i političkom radu od 14 do 21 maja 1942 godine

AKCIJE:

14-V-42 g.

Naša II četa u sastavu sa 2 voda II čete III bataljona i 1-nim vodom IV čete I bataljona dočekali su jedan kamion sa vojskom i sljedovanjem koje je neprijatelj vozio iz Petrovca prama Oštrelju. Partizani su osuli vatru na kamion i potpuno ga uništili kao i vojsku koja se nalazila u njemu. Zarobljene su sljedeće stvari: 5 pušaka, 5 kožnih sanduka sa municijom, 800 metaka, 28 komada ćebadi, 6 šinjela, 1 poljski telefon, kazan sa hranom, 100 kg hljeba i ostalih sitnica. Neprijatelj je imao 6 mrtvih, mi bez gubitaka.

Istoga dana naša Jurišna četa izvršila je rekviziciju imovine nekih četničkih bandita u Gornjem Tiškovcu. Istoga dana naša IV četa zauzela je položaje oko Korita između Drvara i Resanovaca. Naišla je neprijateljska artiljerija sa konjskom zapregom, naši su otvorili vatru i poubijali nekoliko konja i neprijateljske vojnike, ali su se usljed neprijateljskih jakih snaga morali povući, bez gubitaka.

15-V-42 g.

Naša Jurišna četa izvršila je konfiskaciju imovine četničkih banda oko Tiškovca. Konfiskovane stvari kao i stoka upućena je štabu V krajiškog odreda.

Istoga dana jedan vod naše IV čete izvršio je napad na talijanske logore kod kuće Kneževića na Kamenici. Ne-

prijatelj je imao mrtvih i ranjenih, ali se tačan broj ne zna, naši bez gubitaka.

16-V-42 g.

Snage naše II čete u sastavu sa II četom III bataljona dočekale su na Kalabinu Brdu između Oštrelja i Petrovca dva neprijateljska kamiona puna vojske i osuli paljbu na njih, bacili bombe u same kamione. Kamioni su umakli, ali... Zarobljene su 3 puške, 354 metka, 8 bombi, 1 sanduk sa dijelovima p[uško]m[itraljeza] i jedna rezervna cijev i ostalih sitnica. Neprijateljskih žrtava cijeni se da je bilo oko 25 mrtvih i ranjenih, naši bez gubitaka.

17-V-42 g.

Patrole naše I čete izvršile su zaplijenu stoke pojedinih četničkih bandita u okolini Drvara.

Istoga dana snage naše Jurišne čete vršile su konfiskaciju četničkih bandita oko Tiškovca.

Istoga dana naša III četa (dva voda) dočekala je u zasjedi između Drvara i Resanovaca dva neprijateljska kamiona, koje su potpuno uništili i spalili. Neprijateljski gubici nisu se mogli ustanoviti, kao ni plijen nije se mogao sav izvući radi neprijateljskih jakih snaga koje su odmah stigle. Zaplijenjen je jedan p.m., 5 pušaka, 950 metaka, 1 pištolj, 30 šatorskih krila, 1 poljski telefon, i još nekih sitnica. Naši bez gubitaka. Istoga dana patrole iste čete zaplijenile su u četničkom mlinu blizu Marinkovaca 800 kg brašna.

18-V-42 g.

II i III vod naše I čete držao je položaj na koti Ničino Brdo, naišla je kolona neprijateljskih vojnika u jačini 300. Naši su otvorili vatru na neprijatelja i usljed zastoja mitraljeza borba se morala prekinuti, kao i [usljed] nadmoćnosti neprijatelja.

Istoga dana I i II vod naše II čete postavio je nagaznu minu kod Pasjaka. Neprijatelj je naišao sa 18 kamiona punih vojske, 2 čete biciklista i više četa pješadije. Prvi kamion naišao je na minu i otišao sav u zrak, drugi kamion je oštećen. Pošto su kamioni bili puni vojske, a i sama pješadija je bila oko samih kamiona, računa se da je bilo oko 50 mrtvih i više ranjenih. Usljed slabih položaja naše snage nisu mogle prihvatiti borbu, nego su se morale povući bez gubitaka.

19-V-42 g.

Jedan vod naše I čete izvršio je razoružanje neke četničke bande u Mokronogama, od kojih je 6 odmah postrijeljano.

Istoga dana snage naše Jurišne čete razoružale su četničku pretstražu u okolini Strmice i zaplijenile 5 karabina, 345 m[etaka], 5 bombi jugoslovenskih i 2 rezervne cijevi od talijanskog p.m. Dvojica od iste bande su pobjegla pod oružjem, naši su uzeli od svakog po jednog brata za taoca dok oni ne predaju oružje. Istoga dana jedno odeljenje II voda naše II čete napalo je na talijanski logor u jačini od 250 neprijatelja, bacili bombe u sam logor i ispucali jedan plotun i povukli se bez gubitaka. Neprijatelj je imao više žrtava pošto se čuo veliki jauk.

POLITIČKI RAD:

U četama je otežan radi svakodnevnih akcija, ali ipak se radi. Čitaju se redovno radio-vijesti, kao i razni leci i po koja brošura.

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Đuro Bajić

Zam. politkomesara:
I. Materić[1]

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA ŠTABU ODREDA O IZVRŠENIM AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU U VREMENU OD 14 DO 21 MAJA 1942 GODINE

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA

Negdje

Šaljemo Vam sedmodnevni izvještaj od 14—21-[V-]1942 godine.

VOJNE AKCIJE:

16-V-1942 g. Naša III četa držala je položaj u Koluniću gdje je primila borbu sa italijansko-okupatorskom vojskom. Toga dana neprijatelj je natjeran u bjekstvo i zaplijenjeno je 1 puška i 700 me-

[1] Ilija Materić

taka, 4 odijela, 1 par cipela i još mnogo sitnih vojnih stvari. Istog dana jedan vod III čete upućen je na teritoriju I kraj. odreda.
17-V-1942 g. Naša II, III, IV i V četa napale su neprijatelja koji se je kretao iz Petrovca prema Oštrelju. Poslije dvočasovne borbe neprijatelj se je dao u bjekstvo. Tom prilikom zaplijenjeno je 2 topa kaliber 75 mm uz nekoliko desetina granata, 2 teška i 2 puškomitraljeza, 30 pušaka sa oko 1500 metaka, kao i mnogo drugog ratnog materijala.
18-V-1942 g. Dva voda IV čete vodila su borbu sa italijansko-okupatorskom vojskom kod ponora u Koluniću. U ovoj borbi uspjeli su natjerati neprijatelja nazad u grad. Tom prilikom zaplijenjeno je 26 šatorskih krila, 9 košulja, 13 gaća, 15 čuturica, 31 porcija, '19 gasmaski, 10 komada velikih ranaca kao i drugih stvarčica. Kod neprijatelja je bilo 10 mrtvih i više ranjenih. Na našoj strani su dvojica poginula. Sa Italijanima u borbi su učestvovali i četnički banditi Mane Rokvića.
20 maja 1942 g. Jedna desetina III i desetina IV čete otišle su u blizinu Petrovca još za noći i zauzele položaj za čekanje muslimanske stoke, koja svakodnevno izlazi u blizini Petrovca na pašu. Tom prilikom naši su uspjeli da zaplijene 167 ovaca, 87 janjaca, 4 konja, kao i dva starija muslimana. Kad su naši potjerali stoku, naoružani muslimani navalili su mitraljeskom i puščanom vatrom, gdje su ih naši dočekali i povratili nazad u Petrovac. Kod muslimana je bilo nekoliko ranjenih, dok kod naših nije ništa bilo. Stoka je ostala kod nas, a muslimani su poslije ispita povraćeni u Petrovac.

POLITIČKE AKCIJE:

Usljed držanja položaja i borbe sa neprijateljem [ni]je moguće bilo održavati redovne časove kao što je to ranije bilo. Čitan je [i] propitivan među partizanima Staljinski [ustav], »Zašto se partizani bore u Bosni i Hercegovini«, razni leci, proglasi i svakodnevne radio-vijesti.

VEZE:

Veze sa četama održavaju se redovno, kao i sa relejnim stanicama i I krajiškim odredom.

STANJE KOD NEPRIJATELJA:

Pad Prijedora je ponovo pokolebao stanovništvo kako muslimansko tako i srpsko u Petrovcu. Italijani raspolažu sa vrlo malim snagama u Petrovcu, koje smo mogli doznati od zarobljenih muslimana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Milan Čup

BR. 32

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 21 MAJA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOSANSKU KRAJINU O FORMIRANJU UDARNOG BATALJONA, RASPOREDU SVOJIH I NEPRIJATELJSKIH SNAGA I PROBLEMU ISHRANE U OKOLINI DRVARA

ŠTAB
V KRAJIŠ. NARODNOOSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. 204

Dne 21 maja 1942 g.

KOMANDANTU OPERATIVNOG ŠTABA
KRAJIŠKIH ODREDA

Prema naredbi Vašeg Štaba formiran je jedan udarni bataljon sa kojim rukovodi drug Slavko,[1] on je stigao na Grahovski sektor 21. o.m., prije nije mogao jer situacija nije dozvoljavala. Naše snage će se nalaziti na Grahovskom sektoru, dok jedan dio biće oko Strmice zajedno sa snagama ličkim. Mi smo inače povezani sa kombinovanim Štabom za Liku[2] koji sada operiše u južnoj Lici; mi smo poslali izvještaj Vašem Štabu o borbama na ličkom sektoru, ukoliko bude neke naročite novosti, mi ćemo Vas odmah obavijestiti. Situacija na Grahovu je sljedeća: Četničke bande ima u Marinkovcima, Peuljama, Pečencima, Crni Lug, Luka i na samom Grahovu svega ukupno oko 350 naoružanih, od kojih je skoro polovica prisiljena od strane četnika da su sa njima. Stanje okupatora na našem sektoru: U Petrovcu ima još jedan manji dio, u Drvaru ih ima dosta i na Grahovu veći dio je otišao za Dalmaciju. Borbe se vode svakog dana kod nas, gdje su im do sada naneseni veliki gubici. Samo smo vrlo slabi sa sanitetskim materijalom, te nemamo ni za ranjene, pa bi molili druga komandanta da nam odobri jedan dio bolničkog materijala, koji je dobiven u Prijedoru. Ukoliko se dobilo nešto od pisaćeg materijala, za Biro bilo bi nam potrebno, a naročito pantljike za pisaće strojeve, te koferte itd.

Drug komandant za Hrvatsku interesovao se da li će drug komandant Kosta preći ovamo i kada će, — te da ga obavijestimo. Mi smo mu pisali i poslali ovaj izvještaj o Prijedoru.

[1] Narodni heroj Slavko Rodić, komandant Petog krajiškog NOP odreda
[2] Štab Kombinovanog odreda za Liku

Pitanje ishrane civilnog stanovništva nam daje najveću brigu jer je u okolici Drvara, Resanovaca i Tiškovca nastala očajna glad, gdje narod pada u nesvijest od gladi. Svakim danom narod bere bukov list, koprive i slično za ishranu, a ima porodica koje već mjesecima nemaju ni zalogaja kruha, te molimo druga komandanta, ukoliko ima negdje mogućnosti za nabavku životnih namirnica na oslobođenoj teritoriji, da nas izvijesti i na koji bi način mogli nabavljati. O ovome treba povesti ozbiljno računa jer u nekim krajevima ima još žita, te bi bio grijeh da ga negdje ima i previše, a negdje da narod umire od gladi, a pogotovo onaj narod koji je danas najodaniji našoj borbi. Treba razumjeti da je drvarsko radništvo[3] jedno od najpasivnijih od naših krajeva, koje je uvozilo po 800 vagona žita godišnje za ishranu, dok ove godine nije uvezlo skoro ništa. Što se tiče političke svijesti u pozadini, ona je vrlo dobra, samo da nam je prebroditi ovu krizu gladi, ovaj bi kraj bio jedan od najsređenijih.

Pismo koje je upućeno za Štab III. odreda nije bilo u koferti koju smo mi dobili, vjerovatno da nije ni upućeno.

Karavan za pregon municije smo uputili.

Uz drugarski borbeni pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar: (M. P.) u.z. politkomesar:
Jovo Pavić **N. Kotle**

Vidio **Kosta**[4]

---

[3] Misli se: okolina Drvara.
[4] Narodni heroj Kosta Nađ

БР. 33

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОИ ОДРЕДА ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАНИЈУ ОД 22 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О СИТУАНИЈИ И АКНИЈАМА У ВЕЗИ СА ИТАЛИЈАНСКОМ ОФАНЗИВОМ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н. О. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ
Број 427 дне 22-V-1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗ. И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Где буде

Офанзива окупатора, о којој је било речи у последњем извештају, наставила се и ми ћемо изложити њен ток. Чим је непријатељ повезао своје гарнизоне у јужној Босни и привремено разбио многе наше јединице, прешао је у акцију у Херцеговини са јачим снагама. Четници, који су политички организовали све што су могли организовати, прешли су на припрему терена за успех окупаторове офанзиве. Њихово деловање видно се осетило у гатачком и невесињском крају где је пета колона јака и где ми политички најслабије стојимо. Њихове организоване присталице почеле су бежати из села са ослобођене територије у гарнизон у Невесињу. После тога су на челу италијанских трупа кретали се у правцима који су били предвиђени окупаторовим планом. Број оних који су са слободне територије побегли у гарнизоне био је мален, што је јасан доказ да су широке пошгене масе остале уз нас. Окупатор је заједно са четницима направио неколико покрета за освајање слободне територије и разбијање наших снага. Поред покрета јаких непријатељских колона од Гацка према Врои, о чему је у прошлом извештају било говора, италијанско-четничке снаге су надирале од Невесиња у правцу Калиновика, од Невесиња на велики дио слободних села у невесињском крају и из Мостара у правцу Невесиња.

Ми смо са своје стране прешли у противофанзиву. Јавили смо у прошлом извештају пита смо политички предузели за успех те протуофанзиве. Поред мобилизације све наше пропаганде да се подигну масе и да се скрши офанзива, чвршће

[1] Оригинал у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2975.

смо се повезали са војним и политичким руководиоцима на читавом територију. Спровели смо став да се сав рад на овоме територију тренутно потчини јединим циљу, сламању непријатељске офанзиве. Одговорни руководиоци мобилисали су сва по својој линији у томе смислу. Ми смо, по војничкој линији, издали читав низ директива и оојашњења у вези са оваквом ситуацијом. Поред појачавања будности, дате су директиве за појачан масовни политички рад у војним јединицама, за употребу војних јединица у много јачој мери него до сада, за њихово политичко деловање у позадини, за јачу контролу над позадином и за још јаче оживљавање борбености и акција на свим секторима. После инструкција политичким комесарима број 1, упућен је низ упутстава за појачану мобилизацију на секторима где је то било потребно. Издат је и масовно раздељен проглас народу у Херцеговини, који вам достављамо. Такође смо издали и масовно растурили проглас српских свештеника.[2] Оживљени су састанци, манифестације и зборови који су у томе смислу. Као саставни део те мобилизације маса доћи ће масовни помени широм читаве слооодне територије свима жртвама палим у устанку противу окупатора и њихових слугу. Предузимамо мере такве врсте и даље. Појачан је рад и настојање за чвршће повезивање са хрватским и италијанским војницима, као и са Муслиманима. Мобилишемо политички све снаге које ову мобилизацију треба да пренесу у јужну Далмацију.

Запажа се јасно да је одзив муслиманских маса у Херцеговини на ту нашу офанзиву добар и да широке масе све су више расположене да нас приме, да приступе нама. Имамо случајева пребегавања наоружаних Муслимана са неослобођене територије на нашу. Боди се читав низ преговора између нас и Муслимана са неослобођене територије. Муслиманске масе, нарочито на територији Столац — Мостар, скоро су се напола отргле саме испод власти устапа. Најбољи доказ за то је чињеница да столачки гарнизон, који је напола везан са територијом на којој постоји званична устапка власт, остао је практич[но] блокиран, јер Италијани не смеју да се усуде да пређу преко те територије до гарнизона, него га снабдевају бацањем намирница из авиона. Расположење међу хрватским масама према нама је много слаоије него код Муслимана. Такво стање међу њима је резултат нашег слаоијег рада у тим местима, веће заосталости и тога што се те масе осећају непосредније везане за Хрватску Државу. Убудуће мораћемо оорати много већу пажњу политичком раду међу Хрватима. Морамо обратити нарочиту пажњу на то да би наше занемаривање тога рада ојачало утицај издајничких врхова ХСС у њима. Као пример нашега слабога рада међу Хрватима нека послужи то што ни у једном штампаном летку или било којој другој едицији нисмо раскринкавали Мачека као издајника. Српске масе све випе иду нашом линијом. Сваким даном већи је број села која се крваве са четницима и окупаторима. Постаје све веће расположење за борбу против окупатора и његових слугу заједно са Муслиманима и Хрватима. Борбено расположење и мржња против непријатеља појачава се. Онај део српских маса који до сада нисмо обухватили никаквим организованим радом — настојимо да привежемо јаче за себе и да га активизирамо (старији, побожњаци и др.). У томе погледу већ се имало успеха мобилизацијом неколицине попова. Обраћамо пажњу томе делу маса и на тај начин што настојимо да виде од нас свакодневне ситне користи.

Један нови елеменат који много отежава тренутно рад у српским масама је четничка офанзива у западном делу Црне Горе према Херцеговини. То нам намеће задатак да обратимо нарочиту пажњу на српске крајеве источне Херцеговине. Четничко наступање од Никшића угрожава сву слооодну територију на линији Трепча — Бока. Снаге црногорских партизана, које се тамо прикупљају, још нису прешле у офанзиву. Сматрајући да је врло важно скршити ту офанзиву, ми смо преузели на себе практично исхрану тих партизана. Сем тога ангажовали смо приличне војничке снаге које држе положаје према четницима и које ће се употребити приликом њиховог уништавања. Издали смо наређење најој најбољој ударној јединици, Првом ударном батаљону, да крене у правцу Бањана према четницима. Поред Првог ударног, на положајима код Грахова прикупља се наш 8 ударни батаљон, док је раније послата једна ударна чета. У јужној Херцеговини офанзива окупатора много се слабије осећа, јер смо ту политички чвршћи, а сем тога ту је пета колона крваво истребљена. Четници и Италијани издају по неки летак који није опасан. Често нам послужи као аргуменат у борби против њих. Летку обично није потребан коментар. Шачица српских издајника који су се прикупили у гарнизонима јужне Херцегсвине не могу ни носа помолити ван гарнизона да не запуца се на њих.

Припремамо летак хрватској војсци, народу јужне Далмације и италијанској војсци. Те политичке припреме према Далмацији, хрватским војницима и Италијанима су истовремено увод у велике акције које претстоје у јужној Далмацији и западној Херцеговини. Кроз неколико дана дооићете основни план акција и наређење нашим одредима. Напомињемо сада само толико да припремамо продор од наше слободне територије, од столачко-невесињског краја, десном обалом Брегаве до

[2] Овај проглас налази се у архиви ЦК КПЈ.

Неретве и до Буне и Благаја према Мостару. Такође у истом периоду предузећемо чишћење Невесињског Поља и спајање са нашим Коњичким батаљоном, избијање широким фронтом на пругу Мостар — Сарајево. Тај смо терен већ припремили политички. Нарочито нам је помогло то што смо у последње време дали одређене војно-политичке задатке друговима из Мостара за припрему тих крајева. Поред тога нап чист и одређен став према Муслиманима, који се најјасније видео приликом нашега наступања на села Раоина и Жуљи (прво се није одупирало и ми смо га на најтактичнији начин прикључили слободним селима, друго се борило противу нас до последњега метка и било је спаљено), много је допринео да се муслиманске масе одвоје од усташа. За извођење ових акција употребићемо и додељене нам батаљоне I пролетерске бригаде, што ће убрзати решавање задатака у северној Херцеговини. На југу Херцеговине пред нама стоји једна велика акција, која ће обухватити ослобођење јужнодалматинске територије на простору од Хума па до према Метковићу уз обалу мора. Расположење народа у Далмацији можемо рећи да је врло добро. У војску се не одазива скоро нико, а партизани су врло популарни. По нашој оцени, у најкраће време почеће масовно прелажење војника Далматинаца на нашу страну. Већ водимо и неке разговоре са далматинским војницима у појединим гарнизонима. Устапе у Далмацији успевају још једино подизањем панике и присиљавањем становништва на евакуацију да задрже нешто уз себе. Узимањем 5 конављанских села у наше руке, где се задржало нешто становништва и где су далматинске масе виделе наш став који је онемогућио све усташке лажи, ми смо створили услове за олакшано војничко наступање уз обалу јужне Далмације.

У нашој досадањој протуофанзиви изведене су следеће акције, тј. оне које су се десиле после нашег последњег извештаја:

14 маја један део италијанске колоне, која је тринаестога прошла за Невесиње, враћао се назад заједно са једним делом камиона у Мостар. II чета II ударног батаљона дочекала их је у заседи у Бишини. У краткој борби убијено је 15 непријатељских војника, чији су лешеви нађени, а број однесених мртвих и рањених није нам познат. Многе лешеве одвукли су под заштитом тенкова.

15 маја наше снаге пресекле су друм и телефонске везе између Мостара и Бишине, пошто су претходно извеле неколико акција на том месту. Истога тога дана италијанске и четничке снаге, које су ишле до Грепка и Бакрачуше да би осигурале пролаз главној колони, дочекане су. Борба је трајала врло кратко време и непријатељ је на бојишту оставио преко 20 мртвих. На нашој страни лакше је рањен један друг.

17 маја извршен је препад на жандармериску станицу у Бишини. Посада је дала отпор. Сутрадан рано наше бомбашко одељење извршило је напад да заузме станицу. Посада је побегла немајући кад ни светлост да угаси. Ликвидацијом ове станице омогућена је пуна контрола над друмом Невесиње — Мостар. Ратни плен је био врло мали.

16 маја наше снаге Шестог ударног батаљона президале су железничку пругу између Хутова и Бршганице. Воз који је налетео на прегради око 23 сата није исклизнуо, успео је да продужи и поред ватре која је отворена на њега. Искочио је из шина километар далеко од президе. Сутрадан дошле су усташе и Италијани да оправљају пругу. Наши су их пустили да изађу из воза и тек су тада отворили ватру на њих. Италијани су имали 2 мртва и више рањених.

16 маја Италијани су почели жестоко да бомбардују топовима и бацачима из Чапљине наше положаје код Прибиловаца. После артиљериске и минобацачке припреме, око 7 часова, кренула је према нашим положајима италијанска колона од око 500 војника, развијени у стрелце, а за њима су ишле још две колоне од око 700 људи и међу њима 10 тенкова. Артиљериска ватра којом је непријатељ засипао наше положаје била је страшна. Ипак наше снаге сачувале су присебност и напустиле непријатеља на око 100 до 150 метара. Око 9 сати отпочела је борба која је трајала пуних 10 сати. Борба је била страшна. На нашој страни у борби је учествовала Прибиловачка чета, вод Столачког ударног батаљона и делови VI ударног батаљона, укупно око 150 бораца. У току најжешће борбе друг Данило Солдатић и Манојло Булут са неколико бораца запли су на лево крило непријатеља, отворили ватру и тиме га присилили на повлачење. Италијани су се почели повлачити читавим фронтом, а наши су прешли у јуриш и натерали их на брисани простор. Мета је била као на циколском гађању. Италијани су трчали да се пребаце преко моста на Брегави. Они који су преостали живи пребацили су се сви сем три стотине. Група наших другова, Димитрије Трифковић, Новица Трифковић, Никола Лојпур, Душан Булут (Прибиловачка чета), Светислав Самарџић, Никола Мучибабић и Славко Џомоета (Столачки батаљон) пробили су се кроз непријатељску војску, запосели мост и прекинули италијанске снаге на два дела. Преосталих 300 италијанских војника нашли су се између две ватре. Једни су их нагонили на мост а други су их дочекивали. Италијански војници хтели су да се предају и викали су на италијанском: „стој команданте“! Командант им је наредио: „преко воде“ и скочио је у воду а за њиме војници. **На обали остао је 31 леш италијанских војника а у реци се утопило нешто око 200.** Заробљена су 2 жива војника. Сутрадан кружио је авион ниско над Брегавом и Неретвом,

ваљда тражећи лешеве. Камион је долазио три пута и односио мртве. Како смо накнадно сазнали, Италијани су приликом повлачења поогегли и из саме Чапљине. Са наше стране погинуо је херојском смрћу друг Данило Солдатић, командир једне чете Столачког батаљона, познати јунак са Борча и многих других битака и члан Партије. Предлажемо га да се прогласи за народног јунака. Поменуте другове, јунаке који су запосели мост, предлажемо за похвалу.

Ова акција по непријатељским губицима и по јуначком држању наших бораца спада међу најважније акције које су се извеле на територији Херцеговине. Значајна је утолико више што се одиграла у западној Херцеговини и близу Далмације. Мишљења смо да би јој требало дати највећу популарност.

19 маја четничка банда у јачини од близу 300 пушака напала је на село Удрежње. Снаге нашег Другог и Трећег ударног батаљона, батаљона „Бишина“ и „Невесињска пушка“ дочекале су четнике који су били наоружани са много аутоматског оружја. У вишечасовној борби четници су се морали повући. У овој акцији изгубили су, колико се могло утврдити, 11 мртвих. Наше снаге су заробиле нешто оружја и муниције. На нашој страни био је један мртав. Приликом исте акције једна италијанска колона ударила је на наше десно крило код гвозденог моста, али је жестоком паљбом одбијена и враћена у Невесиње, уз губитке. Непријатељ је имао око 15 мртвих.

Четничке банде које су успеле уз италијанску помоћ да заузму неколико оближњих села око Невесиња почели смо разбијати. 20 о. м. снаге нашег III ударног батаљона, скоро искључиво Невесињци, у заједници са снагама „Бишине“ и „Невесињске пушке“ очистиле су четничке банде из села Грабовице, Крекавице и Будисавље. Такође су потиснути са доминантних тачака испред Жуновине и Доњег Дрежња.

Ситуација у Невесињу је помало смешна. Тамо се је згомилало много окупаторских војника из разних гарнизона, око 4000 до 5000, прилично велики број четника и усташа. Такође се налазе огромна транспортна средства, око 300 камиона. Највећи део тих снага нагомилао се из јужне Босне и из Мостара. Циљ им је да вишак трупа пребаце у Мостар. Међутим тешки губици које су претрпели последњих дана у Бишини коче их. Издали смо наређење да наше заседе у Бишини не буду до краја упорне, и да их пропусте према Мостару, пошто би им претходно стукли реп од какве колоне, негде на простору до Мостара. Ово смо одлучили из тога разлога што задржавање тако великих снага, гладних и исцрпљених, значи једну велику подршку четницима и њиховим покушајима да продру на слободну територију. Пропуштањем главног дела италијанске вој-

ске ситуација ће бити много чистија, а ми ћемо створити терен да ефикасно тучемо четничке банде.

9 маја у Бијелом Пољу, поред Мостара, снаге нашег Коњичког батаљона заузеле су и спалиле жандармериску станицу у Подгоранима. У борби је убијено 6 жандара и 2 усташе зликовца. Заплењено је 8 пушака, 760 метака, 5 бомби и осталог материјала. Један вод истог батаљона дочекао је у заседи на Височици планини и похватао 10 Муслимана из Бјелимића, 2 из Планине и 1 из Коњица. 5 усташа зликоваца из Бјелимића осуђени су на смрт и стрељани а остали су пуштени. Снаге тога нашега батаљона упућене су да дочекају воз на прузи Сарајево — Мостар и да пресеку пругу после тога. Још немамо извештаја какав је успех.

Ви чешће шаљете неке несигурне људе да се пребацују преко наше територије. Недавно сте послали и једнога лалу, који је требао да се пребаци у Крајишки одред. Звао се . . .[3] Нама се учинио врло несолидан и да би га искушали понудили смо га у шали да пође у један наш ударни батаљон. Он је то енергично одбијао и извлачио се. Отпремили смо га у Други ударни батаљон против његове воље. У првој борби он је пребегао Италијанима и четницима.

За антифашистички митинг у Москви пошаљите поздрав у име омладине 8 ударних батаљона у Херцеговини.

За личну употребу командант и политички комесар овога штаоа имају два немачка машинска пиштоља. Метака за њих скоро немамо. Много бисмо се обрадовали ако би однекуд добавили бар 100 комада. То су метци дуги 9 мм.

У Прозору постоји једна група другова која одржава везе са дувањским партизанима. Са том групом успоставили смо везу. Гледаћемо да тој вези посветимо највећу пажњу.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миро Попара

Командант,
Петар Илић[4]

(М. П.)

[3] У оригиналу није наведено име.
[4] Петар Драпшин

BR. 34

NAREĐENJE ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 22 MAJA 1942 GOD. ŠTABU DRUGOG BATALJONA ZA UPUĆIVANJE PARTIZANA RADI FORMIRANJA ARTILJERISKIH JEDINICA

ŠTAB
V KRAJIŠ. NARODNOOSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
BR. sl.
Dne 22 maja 1942 g.

ŠTABU II BATALJONA

Artiljerce treba uputiti odmah čim ih skupite. Sada za prvo vrijeme treba bataljon uputiti, jedan puškomitraljez i deset ljudi sa puškama. Druge drugove ćemo naoružati dok im raspodijelimo uloge na topu. Svega treba uputiti 25 partizana sa vojnicima iz voda za vezu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sek. štaba,
Jovo Pavić

z.pol. komesar,
N. Kotle

ŠTABU[1] V. KRAJIŠKOG ODREDA!

Primili smo naredbu toga Štaba od 22 o.m. broj 207.
Nije nam jasno niti je navedeno sljedeće:
1.) kada moraju biti artiljerci kod toga Štaba,
2.) da li moraju biti svi sa karabinima, podrazumeva se i ovi za vezu.
Ovo nam odmah javite da bi znali odmah poduzeti rad.

S. F. S. N.

ŠTAB II BATALJONA
V KR. ODR.

Sl.
22 maja 1942 god.

Polkomesar:
S. Tadić[2]

Za komandanta
Mil. Bosnić[3]

[1] Odavde je tekst originala u rukopisu.
[2] Simo Tadić
[3] Milan Bosnić

BR. 35

PISMO ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 22 MAJA 1942 GOD. ŠTABU DALMATINSKO-DINARSKIH ODREDA U VEZI UPUĆIVANJA PARTIZANA IZ DALMACIJE, ODLASKA UDARNOG BATALJONA ZA IZVOĐENJE ZAJEDNIČKIH AKCIJA PROTIV ČETNIKA I USPJEHA KRAJIŠKIH NOP ODREDA U BORBI PROTIV OKUPATORA

ŠTAB
[V KRAJIŠ.] NARODNOOSLOBODILAČKOG
[PART.]IZANSKOG ODREDA
[Br.] 208

Dne 22. V. 1942 g.

ŠTABU DALMATINSKO-DINARSKIH ODREDA U PLANINI

Drugovi koji su poslati ovom štabu došli su i raspoređeni su po našim četama. Drugovi su sobom donijeli 37 pušaka, 2400 metaka, 40 baterija za radio-aparat, 1 protu-avionski mitraljez, 24 matrice i nešto indiga — sve primljeno u redu.

Što se tiče daljnjeg slanja partizana iz Dalmacije za naš odred, zasada nam nisu potrebni, jer imamo i mi dosta drugova koji bi htjeli primiti oružje i stupiti u partizanske redove. Ovih dana dobio je naš susjedni odred mnogo pušaka, pa ukoliko bude njima trebalo, mi ćemo vam pisati i tražiti da nam pošaljete partizane.

Radi čišćenja četnika oko Grahova i Sjev. Dalmacije naš odred dao je jedan udarni bataljon koji će u saradnji sa snagama Glavnog štaba za Hrvatsku izvoditi te akcije protiv četnika u tim krajevima. Sa našim snagama otišao je i komandant našeg odreda pod čijom će se komandom operacije izvoditi. Mi bi vas, drugovi, molili, ako imate mogućnosti za nabavku duhana i cigaret-papira u tim krajevima, da nam kupite i pošaljete jedno 20 kg duhana, jer nam čete nemaju duhana već nedjeljama. Mi ćemo vam novac naknadno dostaviti ako duhan kupite.

Što se tiče akcija na našem sektoru koje su vođene od 1—13 ov. mjeseca, dostavljamo vam izvještaj iz koga ćete moći vid[jeti] kako su vođene. Poslije 13 ov. mjeseca vođene su akcije na našem sektoru jačih razmjera, gdje su naši partizani uspjeli zarobiti 2 topa 75 mm, 2 teška mitraljeza, 2 puškomitraljeza i zarobiti i dosta ratne spreme i municije za talijansko oružje. Tokom ovog mjeseca naši su partizani izbacili iz stroja oko 800 talijanskih vojnika, od kojih je nešto pobijeno, zarobljeno i teže ranjeno.

Sa ovim pismom upućujemo vam materijal od Operativnog štaba za Bos. Krajinu.

Dobili smo izvještaj od drugova iz Operativnog štaba gdje nas izvještavaju o sljedećim akcijama:

Kombinovane snage našeg I i II partizanskog odreda sa dvije čete Proleterske brigade zauzele su grad PRIJEDOR dana 16 ov. mjeseca, i zarobljeno ovo: 2 haubice, 5 bacača, 8 teških mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 1100 domobrana, 200 ustaša i žandara, radiostanica, štamparija, 100.000 puščanih metaka, velike količine sanitetskog materijala i ostale vojne spreme. Poslije toga naše snage poslije zauzeća Prijedora pročistile su sva sela ustaška između Prijedora i Ljubije. Rudnik željezne rude Ljubija kod Prijedora je opsjednut sa našim snagama i vjerovatno će skoro pasti u naše ruke. Akcije protiv okupatora i ustaša na čitavom sektoru se povoljno razvijaju i svakog dana se jačaju partizanski odredi u Bos. Krajini.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba,
Jovo Pavić

z. pol. komesara,

(M.P.)

БР. 36

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 22 МАЈА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДБ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЧИШЋЕЊУ ТЕРЕНА ОКО ЗАКМУРА ОД ПЕТОКОЛОНАШКИХ ЕЛЕМЕНАТА

ШТАБ III БАТ. ПРВЕ ПРОЛЕТ. БРИГАДЕ
22-V-1942 год. у 12 ч.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Примили смо ваша оба писма[1] данас у 12 ч. после опкољавања села Закмура у коме нисмо нашли никога сем неколико стараца и жена, сви други су побегли у планину. Водирогина

[1] Ова писма нису пронађена.

чета[2] и делови III чете **Петра Милетића**[3] са свим кривцима отишли су Талијанима преко Бистрице. Остали људи из Закмурског батаљона крију се по планинама и не смеју да дођу свесни злочина који је извршен. Део актива[4] који је са нама каже да су их Закмурци спасили и сакрили од оне банде. После детаљног претреса села и конфискације стоке вратили смо се преко Љубине у с. Врбницу где смо заноћили. У Вроници смо исто тако реквирирали нешто стоке. 20-десетак Врбничана сакрило се у планини Глогу, немогуће их је похватати, јер је планина велика а уз то **чобани их обавештавају.** Од њих нико није учествовао у злочину[5]. Куће им нисмо палили јер Раде[6] и део фочанског актива кажу да они нису учествовали у томе. Од свих села која су набројана у вашем писму не постоји ниједно сем 3 куће у Грандићима, неколико у Врбници и Закмуру, остала су сва попаљена[7]; уз реку Сутјеску на Поповом Мосту не постоји ни пиола, јер су је наши запалили; исто у **Тјентишгу** нема уопште зграда.

Једина база за исхрану су 2—3 села поред Дрине и Закмур и Врбница.

. . .

Морало би се остати овде више дана да глад ове бандите натера да се врате у село и заседама их дочекивати, имају сваког чобанина за обавештење. По свим ћувицима чуче и посматрају сваки покрет наш. **Трећи бат. II бригаде не знамо уопште где је, нити смо ухватили везу са њима.**

Причекаћемо чету која је отишла за село Куте на просторији Врбнице — Грандићи — Попи — Прећеле са јачим извиђачким патролама ка Тјентишту где нема уопште ни једне куће.

Оружје које се налазило у Врбници раздељено је батаљонима пре поласка I бригаде.

Имамо само заплењених неколико пушака које смо нашли у кућама и разоружали пет који су били код кућа. Гледаћемо свакако да ухватимо везу са III бат. II бригаде у току дана.

Нашли смо гроб Момин[8] и Стевин[9], ископали смо Мому. организоваћемо пренос на Шћепан Поље.

---

[2] Добровољачка чета, касније прешла у четнике.

[3] Петар Милетић, командир једне добровољачке чете, касније постао четник.

[4] Партиски и омладински радници у позадини

[5] Односи се на убиство команданта Фочанског одреда Моме Кочовића и политичког комесара Стеве Сингера које су тих дана извршили четници из предјела Закмура.

[6] Раде Стефановић

[7] Поменута села попалиле су усташе из Борча.

[8] Момо Кочовић

[9] Стево Сингер

Чекамо даља наређења што се тиче нашег бат. **Шаљите нам сваког дана курире на мост код пилане на Сутјески** у 12 ч.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

22-V-1942 год.

Командант
Раја[10]

. . .

Већина злочинаца и организатора злочина су из Кута — Штовића — Градца и Ђеђева неки [из] Медина из Предјела и Дурића.

За све наоројане злочинце из вашег писма знали смо и тачно смо испитали ствар, само резултати су слаби, јер су зликовци умакли; једини успех је у томе да смо актив спасли.

Командант
Раја

ВР. 37

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 23 МАЈА 1942 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ВОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ ПРИЈЕДОРА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н. О. П. И Д. В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 59/42
дне 23 маја 1942 г.
на положају

16/V. 1942 комбиноване снаге I и II Н.О.П. одреда заузеле су у снажном налету град Приједор. Напад је извршен у 12 сати ноћу. Заробљено 1.100 домобранаца, 200 усташа, 1.200 пушака, 2 хаубице, 5 бацача мина, 8 тешких митраљеза, 15 пушкомитраљеза, преко 100.000 пушчаних метака, штампарија, велике количине санитетског материјала, 1 радио-станица и много остале ратне спреме. Цијели гарнизон је заробљен. Заповједник града пуковник ЗЛОБЕЦ је убијен. Павелићев изасланик Слишковић, који је стигао два дана прије напада авионом из Загреба, прогласио је Приједор хрватским „АЛКАЗАРОМ". Убио се је сам кад је био блокиран у гимназији. У нападају је учествовало 2.000 партизана. Главна упоришта била су заузета за три сата, а поједина упоришта су ликвидирана након двадесетсатне борбе.

Сви непријатељски покушаји из разних гарнизона да помогну Приједору одбијени су.

Напад је изведен у три клина, на челу тих клинова ишле су ударне чете које су имале задаћу да се без борбе пробију у центар града, а чете које су позади наступале, чистиле су упоришта, с тим је створена код непријатеља велика паника.

17.V.1942 наше снаге су продужиле чишћење непријатеља. Заузета је Љубија и пијели појас непријатељских села између ЉУБИЈЕ и ПРИЈЕДОРА, тако да је сада успостављена чврста веза између I и II одреда.

У тим борбама нарочито се је истакао командир 1 чете II батаљона друг СТАНИЋ ДРАГАН, чл. КПЈ, који је био на челу једног клина и у снажном налету са једном десетином дошао до непријат. топова, са ручним бомбама растјерао је непријатељску посаду, сјео за топ и отворио паљбу на утврђена непријатељ. упоришта која су била удаљена свега 100 метара. Овај Штао предлаже друга Станића Драгана вишем штабу за похвалу.

Наши губици су 30 мртвих и 60 рањених.

Овом акцијом је руководио Оперативни пітао за Б.К.

Писмо друга Темпа[2] послато по другу Рати смо примили. Друг Рато је писао друговима Старом и Осману, који се налазе са једним Пролетерским батаљоном и једним Ударним батаљоном око Блатнице, да смјеста упуте Пролет. бата[љон][3] и да друг Осман пође на састанак са другом Титом.

Послије заузимања Приједора формирали смо I ударну бригаду на територији Босанске Крајине[4], која има 4 батаљона и једну пратећу чету. Ова Бригада је већ ступила у акцију за чишћење терена око Мркоњић Града и сам Мркоњић од четничких банди. Послије пада Приједора осјећа се збуњеност код четника, а нарочито код заведених сељака.

Послије пада Приједора имамо много потешкоћа, пошто немамо много кадрова искусних за успостављање власти у једном граду. Када би нетко од Бас дошао свамо, а нарочито друг Темпо, много би нам било помогнуто.

Ми предузимамо све да добијемо једну сигурну везу са Зеничким одредом, а преко њега са Бама. Да би та веза била

[10] Раја Недељковић

[1] Редакција располаже копијом извјештаја без потписа.

[2] Ово писмо није сачувано.

[3] Да упуте Пролетерски батаљон у Источну Босну.

[4] Види док. бр. 26.

сигурна морамо прво очистити терен од Бање Луке до Мркоњића (Мањачу) од четничких банди да би могли пребацити један батаљон преко Врбаса који треба да се креће преко Бочца, Скендер Вакуфа, ухвати везу са друговима Старим и Османом и очисти онај терен од тих банди које су раштркане у мањим групицама и онемогућују нам добру везу хватајући наше курире.

Поред осталог плијена у Приједору, заплијењено је 4,000.000 куна и 2,000.000 у сребру.

Данас 23 ов. мј. спустили су се на нашу територију два хрватска авиона са посадом од три пилота крцати оружјем и муницијом.[5]

Добро би било да нам Врховни штаб одмах пошаље мјесто аеродрома са којим они располажу и знакове, тако да бисмо могли у хитним случајевима са авионима одржавати везу. Са бензином стојимо доста слабо. Ми ћемо подузети са тим авионима неке акције. Имамо још и трећи авион који смо заробили у Приједору, вршимо неке поправке на њему, изгледа да ће бити исти употребљив.

Јавите нам ситуацију код Вас и у Источној Босни пошто смо слабо обавијештени, а о Србији уопште не знамо ништа.

Снаге I одреда дочекале су Талијане код Петровца (Бравско) и нанијеле им велике губитке. Том приликом заплијенили су 2 топа 75 мм, 80 пушака, 2 тешка митраљеза, 2 пуш.митраљеза и убили 80 црнокошуљаца. Наши губици: 1 рањеник.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Отсутан

Командант Опер. штаба,

Ех.

Свим штабовима, тј. Врховном и Главном штабу. — 23./V. 1942.

Тринки[6]

[5] Фрањо Клуз побјегао је поменутог датума партизанима на авиону марке „Потез", а Руди Чајевац и Милутин Јазбец истога дана дошли су у партизане на авиону марке „Бреге".

То су били први партизански авиони, први зачетак наше авијације. Народни херој Фрањо Клуз погинуо је 15 септембра 1944 год. вршећи борбени задатак са својим авионом недалеко од Омиша. Руди Чајевац и Милутин Јазбец погинули су јуна 1942 год. када су из свога авиона бацали летке и митраљирали усташку посаду у Бањој Луци. Авион је био оштећен а Руди Чајевац тешко рањен, те зато нису успјели да се врате на ослобођену територију, него су се морали спустити на територију коју су држали четници. Рањени пилот Руди Чајевац бранио се до последњег метка заједно са стријелцем Милутином Јазбецом. Кад су истрошили сву муницију, Чајевац се убио, а Јазбеца су ухватили четници и на звјерски начин уморили.

[6] Алберт Тринки, секретар Оперативног штаба за Бос. Крајину

ВР. 38

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 24 МАЈА 1942 ГОД. ШТАВУ ПРВОГ ВАТАЉОНА ЗА ФОРМИРАЊЕ УДАРНЕ ЧЕТЕ, ИЗБЈЕГАВАЊЕ ФРОНТАЛНИХ БОРБИ И ПОСТАВЉАЊЕ ХРАБРИХ И ОДАИИХ БОРАЦА ЗА РУКОВОДИОЦЕ ПО ЧЕТАМА

ШТАБ
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 215
Дне 24 маја 1942 г.

ШТАБУ I БАТАЉОНА V КРАЈИШКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

У вези наредбе Оперативног штаба за Вос. Крајину бр. сл. од 19 маја 1942 год.

НАРЕЂУЈЕМО сљедеће:

Штаб 1 батаљона формираће једну ударну чету од својих најбољих бораца. Борци, поред храбрости, морају бити и прилично политички свјесни. Командно особље мора бити добро и иницијативно. Само треба пазити када се буду борци узимали из чета да се не оде у крајност и да се из чета не узму сви добри партизани за ударну чету, а ове чете остану као окресато дрво без иједног свјесног и храброг партизана. Треба гледати да се узму добри другови, а да и остане добрих другова. Чета треба да има најмање 80 стријелаца и 3 п.митраљеза. Та ће чета да буде заједно са Ударном четом II батаљона и Ударном четом III батаљона, које би заједно чиниле један Ударни батаљон.

Напомињемо Вам да при формирању чета треба пазити на командни кадар и поставити оне људе који ће моћи одговарати својим дужностима, узимати свјесне и поштене људе који су иницијативни и вољни да жртвују све од себе за општу ствар.

Батаљон ће издати свим четама упуте у погледу формације чета и њихове јачине. Чета се састоји од 4 члана штаба, 2, а највише 3, курира (наоружана са пиштољима), партизана онолико колико има пушака, пушкомитраљеско одјељење (нишанција, исмоћник са пиштољима, уколико их има, и додавач са пушком), санитетско сдјељење — са једним носилима у чети држе се три партизана, а ако су у чети 2 носила онда се држи

5 партизана. Пионирско одјељење код наших чета сачињава 5 другова који носе за вријеме акције жагу, сикиру, сврдло, динамит итд. Њихово наоружање су пиштољи. Наглашавамо да пионирци морају бити борци као и сви други партизани и не смију се узимати шкартови за ово одјељење и неборци свих врста, већ праве борце који у случају добивања пушака у борби одмах приме пушку и не мора се трчати одмах [и] тражити ко ће пушку носити; у случају да се који партизан разболи и да мора лежати који дан онда пушку прима један из пионирског одјељења да се не би пупка давала привремено неком другу који није ни заклети партизан.

II.

Штаб батаљона наредиће четама да не држе круту блокаду града већ да се непријатељ настоји даље извући из града и нападати га из засједа. Чете нека не леже на положајима око града већ нека пусте непријатеља да излази и када изађе онда га дочекивати на згодним мјестима за постављање засједа. Фронталну борбу не примати никако.

Треба четама наредити да се поновно руше цесте и копају путеви, а нарочито цесту Бравско—Петровац, Петровац—Оштрељ треба сву поновно прекопати и зарушити. У Колунићу код понора треба цесту прекопати и кидати телефонску везу уколико постоји.

За руководиоце чета треба добро пазити ко се одређује. А одређене треба добро процијенити и испитати њихову оорбеност и пожртвованост, оданост итд., па уколико треба некога смијенити, то учинити одмах, јер је дошла наредба да се морају носити знакови и уколико треба неког промијенити то учинити одмах, јер ће послије бити незгодније када му још будеш снимао чин са руке. Знакове како их [је] прописао Врховни штаб треба одмах поставити на униформу и извијестити штаб одреда.

Уколико сте добили похвалу за заузимање Приједора треба наредити четама да прочитају пред стројем, а уколико нисте добили добићете је. —

Друга Симу Кнежевића[1] упутити одмах и наредити му да почне са радом на радионици у Мар. Броду[2]. Штаб I. К.Н.О.П. одреда одобрио је за личке и хрватске чете које оперишу у Сјев. Далмацији 15.000 кг жита[3], непто граха и пшенице. Треба наредити другу интенданту да то жито претјера пгто прије. Не треба

[1] Симо Кнежевић, механичар, приликом формирања радионице за оправку оружја у Мартин Броду прекомандован тамо на рад.
[2] Мартин Броду
[3] Кукуруза

слати више од 30 коња јер је незгодно ради прехране људи када их има много.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаба,
Јово Павић

з. пол. комесара,
Н. Котле

копија

БР. 39

ПИСМО НЕТРА ДРАИШИНА ОД 25 МАЈА 1942 ГОД. ОНЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА ХЕРНЕГОБИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАНИЈУ О СТАЊУ НА ПОЛОЖАЈУ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ПАРТИЗАН. ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Бр. службено
25 мај 1942 г.

21.58 сати

I уд. бат		120 + 115
V		75 + 75
		25
		100
III		90

ОПЕРАТИБНОМ ШТАБУ ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ И ЈУЖНУ ДАЛМАЦИЈУ

I де буде

Драги другови,

Овде се налази око 400 другова. Сви су партизани вољни за борбу до коначне победе. Ове другове партизане распоредићемо тако да један део буде сутра ујутру према цести за Берковиће где ће напасти Италијане. Они ће држати везу са Сточанима и I четом II ударног. Друга половина поћиће од Лукавца према Дрежњу — Слату — Шипачну да се чисти територија коју су прошли Итал.[ијани] и четници. Линија Лукавац — Дрежањ, па горе до цесте Невесиње — Гацко нема Италијана. Итал.[ијани] се, према информац.[ијама], налазе негде од Биограда — Зовог Дола па до Трусине према Берковићима.

Имамо извештај да је Пролетерска[2] ликвидирала Колешко и да су стигли до Шипачна. Проверите се ово и јавићемо.

[1] Документат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2932.
[2] Одиоси се на два батаљона Прве пролетерске бригаде који су додијељени као помоћ херцеговачким партизанима.

Чини ми се да је погрешно евакуисати тако рано особље штаба. Ви сте требали повући све, а да остане особље штаба, да држи везе и руководи, за то време ствара нове везе и тек ако би се Италијани сасвим приближили штабу онда да евакуишете сам штаб. Овако изгледа ми незгодно. Испашће мало као да смо побегли.

До сада није остварена веза са свима (II и Стол.)[3] због тога што се не зна тачно место где се налазе те јединице. За везу са мном тражити преко Г. Давидовића куће Вујовића (то је на крај Давидовића Горњих). Ми ћемо бити негде према цести на Трусини.

Нема спасности од ове северне офанзиве. Једино може да нам за извесно време нашкоди Ц. Г.[4]

Гледајте да задржите другове из В. Ш. бар 10 дана.

Ускоро ћете чути још једну добру акцију, надам се. Показаћемо жаоарима да им није овде место.

(М. П.)

Петар Илић

П. С. Шаљемо вечерас пропагаторе према селима на које може евент.[уално] наићи непријатељ], да објасне борбу и ситуацију и да дух бораца унесу и у позадину.

С. Ф. — С. Н.

Петар

Чује се овуда стално песма. Овуда окупатор не може проћи.

Према писму послали смо везу за Дивин, 10 другова. Ми ћемо напасти ову колону од Бежђеђа, а исто тако и ону колону која би ишла од Берковића.

Стевансвић Торине
25-V-1942/22 ч.

[3] Други ударни и Столачки батаљон Јужнохерцеговачког НОП одреда

[4] Црној Гори

ВР. 40

ПИСМО ПЕТРА ДРАПШИНА ОД 26 МАЈА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА ЗА ХЕРНЕГОВИНУ О ПОКРЕТУ ИТАЛИЈАНСКИХ СНАГА ПРЕМА СТОНУ И СТАЊУ НА ПОЛОЖАЈИМА[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
ОДРЕДА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ
Вр. сл.
Дана: 26 мај 1942/16.20 часова
Положај

Драги другови,

Овде се налазе снаге I и V ударног батаљона (у јачини 150 људи). Наши положаји су на Штроини — Крстац — Кнеж Врх — Зирову (близу Влачуте). Ове снаге су преко Вујовића, Вјелица везане са снагама II уд. батаљона, па преко Засаде до на До. Овим је опасана Дабарска Котлина.

Италијани се налазе на Трусини уздуж цесте на Требесин Хану, Стражевици — Зечак — Криви До — до жандарм.[ериске] станице. Затим једна колона иде преко Кубаша на Дрвеницу и изгледа да ће даље према Стоцу. Једна друга колона отишла је уз Хргуд. Главна колона иде цестом. Очигледно је да се крећу ка Стоцу а да прве две колоне служе као осигурање. Засада мислим да немају других претензија. Ови на Трусини и са обе стране цесте или ће се повући одласком за Столац или ће остати као осигурање у случају евентуалног продора за Билећу.

Попалили су сва села од Берковића према Поткому. Попаљено је око 12 села — тј. заселака.

Ми ћемо држати овде положај, а гледаћемо да нападнемо ове на Трусини. Учинили би то, али су са ове стране отворени према нама. Доста је велик брисани простор.

Послали смо један полубатаљон према Невесињу. Он ће се састати са 1 пролетерском. Сада је терен Лукавац — Шипачно — Јутовићи такорећи слободан. Очистићемо тај терен од остатака четника и опет ћемо имати тамо нашу базу. (Основно је свде сачувати морал становништву које је јуначки поднело да му Итал.[ијани] пале куће. Засада нема опасности, али ако би

[1] Документат, писан руком, налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 2934.

5. колона тумачила онда би била опасност. Друг Павле[2] ми је рекао да ће овде доћи политичке снаге за учвршћавање војске.[3] Засада је једино слаба тачка Црна Гора.

Од Невесиња немамо извештаја. Сваку промену ћемо јавити. У току сутрашњег дана биће нам јасно да ли имају намере само да прођу за Столац.

У Даб.[арској] Котлини било је борбе. Опет се чује борба од Стоца.

Морал и расположење је одлично код партизана ударника. Имамо несаломљиву партиз. војску.

Потребан је ударницима предах, кратак одмор. Ако Итал.[ијани] не пођу према Билећи, окупићемо на простору Давидовићи — Риоца — Шипачно нашу партиз. војску за кратко логоровање. Одатле би могли поћи на извршење задатака предвиђених за Северни одред. Ако би се то догодило, онда би снаге Јуж.[ног] одреда и Ц. Г.[4] држале фронт према Ц. Г. а ми бисмо овако продирали на север.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ! СЛОБОДА НАРОДУ!

Кндт
Петар Илић

---

[2] Павле Ковачевић, замјеник политичког комесара Оперативног штаба за Херцеговину, заробљен од невесињских четника у селу Зајасен, почетком јуна 1942 год., заједно са Миром Попаром, и стријељан истог мјесеца у Невесињу.

[3] Мисли се на политичке раднике које је Оперативни штаб тражио од Врховног штаба, ради појачања политичког рада у херцеговачким јединицама.

[4] Црна Гора

БР. 41

IZVJEŠTAJ O BORBI UDARNOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA PROTIV ČETNIKA VOĐENOJ 27 MAJA 1942 GOD. U CRNOM LUGU

Iz novoformiranog Udarnog bataljona o čišćenju oko Grahova primili smo izvještaj:

Mi smo u ranu zoru 27 maja 1942 g. zaposjeli selo Peulje, ali nam je ostalo prazno prema Crnom Lugu pa su nam se tuda četnici i izvukli. Snage bataljona »Starac Vujadin« opkolile su Crni Lug. a i oni su ostavili prazno prema Peuljama, tako su četnici se koncentrisali u Crni Lug gdje su dali jak otpor, tako da smo morali na juriš uzimati kuću po kuću i bacati bombe u kuće. Naša su dva poginula iz V-e čete i jedan je ranjen iz II-e čete. Njihovih su nekoliko mrtvih, među kojima je poznati bandit Nikola Babić.

. . .

S[1]

БР. 42

ПЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП" ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА ОД 27 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О ПРИПРЕМАМА ЗА ФОРМИРАЊБЕ ТРЕЋЕ ЧЕТЕ, О СТАЊУ ИСХРАИЕ И О ПОТРЕБИ ДАВАЊА МАТЕРИЈАЛНЕ ПОМОЋИ ПОРОДИНАМА ПОГИНУЛИХ БОРАЦА

ШТАБ
III БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП"
V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА
27/V-1942.

ШТАБУ V-ОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

На штабском састанку од 25/V постављено је питање формирања III чете овог батаљона као једно од најважнијих питања.

Како се известан број сружја, које припада овом батаљону, налази у другим четама и командама, то је закључено да

[1] Stole Kovačević

се то оружје повуче у Штаб III батаљона, које би послужило за наоружавање новоформирајуће чете.

Тако се налази 17 пушака овог батаљона при Штабу V крајиш. одреда, које треба да се одмах упути за Штаб III батаљона.

Извјештавамо вас да се 2 карабина, 3 цивилне пушке и 3 пиштоља налазе код III чете II батаљона, које су добивене на сектору III батаљона за вријеме док је наведена чета вршила појединачне акције на истом сектору. Исто тако ударни вод II батаљона заплијенио је бандитима у селу Засеоку 5 карабина, које село припада нашем сектору. То смо затражили од друга команданта II батаљона, да нам се достави то оружје.

Н.митраљез, који смо ми дали у послугу у мјесецу фебруару III чети II батаљона, кад су пошли у акцију на Срб, одредио је овај штаб батаљона за арт. батерију. Тај се н.митраљез налази у III чети II батаљона.

О свему овоме ми смо извијестили другове команданта V-ог крај. одреда и команданта II батаљона. На вама је да тражите п.митраљез од III чете преко II батаљона.

Исто тако је потребно да нам ссигурате исхрану за новоформирајућу чету нашег батаљона, која би дјеловала од Тишковца према Стожиштима, а чији би логор био око Тишковца. У том смислу требало би да имате у виду пребацивање хране за ту чету, која ће се формирати идуће седмице, и то према Цвјетнићу.

У вези са градњом магазина, бараке за Штаб, као и бараке за новоформирајућу III чету и довршењем пекаре, тражили смо од II чете II батаљона 40 кг ексера, плеха и обруча за каце. Ово ради знања, да би Штаб одреда са своје стране поспјешио ово потраживање.

У вези са запљеном која је извршена од бандитских фамилија у Тишковцу, Штаб свог батаљона закључио је да се заплијењена стока (13 крава, 64 овце и око 50 јаради и јањади) која је достављена штабу V-ог крај. одреда раздијели тако да овај батаљон добије половину од све те стоке, будући да је та запљена извршена на сектору III батаљона, а с друге стране што код нас постоји проблем за исхрану. Поготово сада када се Ударни батаљон налази на нашем сектору.

Исто тако заплијењено је у Тишковцу и нешто веша, које је такође упућено за V крај. одред. Како је код нас у томе велика оскудица (изгорјела села), тражимо да нам један дио тога веша доставите, јер на то имамо право.

У вези са неуспјелом акцијом код села Пећи, која нас је стајала тешких жртава (9 мртвих и 5 рањених), овај Штаб батаљона одлучио је да се образује једна комисија у коју би ушао и један члан [Штаба] V кр. одреда и која би испитала читав

случај. Ово зато да би се донијела што бржа и што правилнија одлука. О томе смо извијестили и друга команданта V-ог крај. одреда. Јавите нам ваше мишљење о томе.

Код нас у Штабу III батаљона биће организиран ПОБ.[1] Ово вас извјештавамо да би се узајамно могли помагати у издавању пропагандног материјала. У исто вријеме реорганизована је и обавјештајна служба код нас.

На састанку Штаба именован је за интенданта друг Никола Ђурић, а досадашњи интендант друг Славко Милијевић именован је за економа наше I чете. Такођер за замјеника политкомесара II чете III батаљона друг Урош Видовић. Како се тај друг налази у Штабу одреда као економ, то тражимо да се тај друг смјеста упути за III батаљон да прими своју нову дужност.

Друг командант одреда саопћио нам је да ће се Ударни батаљон хранити из магазина III батаљона, а с друге стране да ми претјерамо крумпир и жито за потребе Ударног батаљона. Јавите нам на вријеме о пребацивању да би ми могли правовремено пребацити за потребе Ударног батаљона. Скрените пажњу интенданту да код слања жита наведе у килограмима колико шаље.

У вези са формирањем III чете поставља се пред нас питање другова Далматинаца, који се моментано налазе на петровачком сектору ради опоравка, а за које је ријешено да ће бити пребачени на наш сектор. Ово напомињемо да се дотични не задржавају без потребе дуже него је ријешено, јер су потребни нама.

Уколико буде друга одлука у вези са њима онда да се упуте барем бољи другови, који би послужили као политичка помоћ, на наш сектор.

Извјештај о мјесечном расходу и приходу благајне, броју мртвих и рањених, као и извјештај о стању резервне муниције шаљемо посебно.

У вези са изгинулим друговима код села Пећи поставља [се пи]тање помоћи фамилијама дотичних погинулих другова, тим ви[ше што су] поједини почели зато долазити у Штао. Из извјештаја благајне видит[е ка]ко је новчано стање III батаљона. Због тога нам одмах јавите како ћем[о п]оступити, да ли ће се дотичнима давати помоћ у новцу или натури и да ли [ми] можемо давати из наше благајне и колико. Тражимо да нам се достави по могућности формула по којој би се поступило у оваковим случајевима.

Такођер још има случајева да фамилије многих наших бораца нису осигуране (па ни фамилија друга С. Бајића) и било

[1] Партизански обавјештајни биро

је случајева да су поједини другови одлазили из наших чета само зато јер им фамилије нису осигуране. Ово је заиста срамота за саме нас и није право да поједини другови се боре док на другој страни њихове фамилије потпуно живе у неизвјесности. Обавиједстите нас шта можете учинити да се те фамилије на неки начин спасу, а самим тим и морал како позадине тако и војске.

Извјештај о друговима за артиљерију и о двојици другова за везу биће посебно достављен, пошто дотични другови још нису стигли у Штаб III батаљона.

Уз другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. политкомесар: **Бишић Мирослав** (М.П.) Замј. командanta: **С. Бајић**

БР. 43

ИЗБЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДА ЗА БОС. КРАЈИНУ ОД 27 МАЈА 1942 ГОД. О БОРБИ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ САНСКОГ МОСТА[1]

Борба се продужује. Из непријат. села Демишевци и Побрежја непријатељ је успео да унесе забуну у I бат. Ударни бат. се налази са преке стране[2] Сане и заузео је соколски дом. Ми предузимамо све да се наше снаге са ове стране споје са Удар. бат.

Највећи отпор дају легионари из болнице, има их око 200. О даљним променама известићу.

27.V.1942
8 ч.

Коста[3]

[2] Симо Бајић

[1] Оригинал писан руком.
[2] На лијевој обали Сане
[3] Народни херој Коста Нађ

БР. 44

ИЗБЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „ГАБРИЛО ПРИНЦИП“ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА, АКЦИЈАМА Н ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ТОКУ МАЈА 1942 ГОДННЕ[1]

ШТАБ
III БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“
V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА
27-V-1942 год.

ШТАБУ V-ОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

МЈЕСЕЧНИ ИЗВЈЕШТАЈ

о војним и политичким акцијама од 29/IV до 27/V о. г.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

29 и 30/IV о. г. I вод I чете извиђао је непријатељске положаје на путу Плоча — Дрвар. Непријатеља нису напали, јер нису успјели поставити преко дана бусију, а преко ноћи камиони нису ишли нити је непријатељ правио покрета. Тога дана патрола I вода пронашла је један исправан карабин, 50 метака и 2 војничка казана.

1/V о. г. Снаге наше I чете (један вод) похватале су у појединим граховским селима око 20 познатих талијанаша и четничких сарадника. Главни кривци предведени су пријеком војном суду који је исте казнио смрћу и то: Ђукелић М. Милош, из села Зеба; Ћешић Божо, село Зебе, Сабљић Обрад, исто из Зеба, Скакић Перо, из Исјека, Скакић Урош, [из] Исјека, Радловић Перо и Радловић Миле, оба из села Радловића, Срез граховски. Сви именовани кажњени су казном смрти због свога издајничког рада. Поред ових наведених материјално су кажњени слиједећи: Мића И. Радловић са 2 вола, 200 кг жита и 100 кг крумпира, Радловић Ј. Давид, Радловић Милан, Радловић Л. Давид Радловић М. Шпиро, Радловић Стеван, Радловић И. Светко, Радловић М. Никола, сви из села Радловића, сви са казном по једног вола. Затим Радловић С. Перо, Радловић О. Миле, Радловић Илија, Радловић И. Миле, Радловић Никола, Радловић Перо, сви из села Радловића, са казном по једног јунца. Чешљевић Бошко из Зеба кажњен са једном четвртином вола, Крнета Алекса казном једног јунца, Радловић С. Давид из села

[1] Оригинал извјештаја је на неколико мјеста оштећен, те се неки дијелови текста нису могли реконструисати.

Радловића са једном јаловом кравом, Крнета Лазо из села Зеба са два овна, Радловић Илија из Радловића једном козом. Сви наведени кажњени су материјално зато што су стајали у вези са четничком бандом и талијанашима и потпомагали њихову политику и издајнички рад. Племић Никола из Исјека такође је због свог издајничког рада био спроведен војном пријеком суду, али је побјегао непријатељу непажњом наших патрола. Истоме је сва покретна имовина конфискована, непокретна имовина стављена привремено под контролу сеоског повјереника; сви чланови његове породице биће упућени у Грахово.

3—5 о. м. о. г. наша I чета пребачена је на сектор II батаљона истог Одреда.

30/IV—5/V о. г. наша друга чета налазила се на положају на сектору II батаљона. Акција војних није вршила. Бршена је војна обука и држани политички часови.

5/V о. г. први вод прве чете у саставу једне десетине I чете II батаљона дочекали су једну колону талијанских војника и натоварених мазги. Том приликом непријатељу је нанесен губитак од 25 мазги и 9 мртвих и 7 рањених талијанских војника. Акција у потпуности није успјела јер један дио снага I чете II батаљона није извршио задатак како треба.

Истога дана II вод наше II чете у саставу II чете II батаљона водио је борбу са талијанским снагама према Басташком Долу. Непријатељ је имао извјестан број жртава. Наши без губитака, али и без плијена.

5/V о. г. Други вод наше II чете у саставу II чете II батаљона вршио је чишћење шуме од талијанских окупатора и четничких банди. Остале снаге наше I и II чете биле су на положају.

8/V о. г. Један дио снага наше I чете извршио је напад на талијанске положаје. Непријатељ је имао губитака, али је број непознат. Наши без губитака и без плијена. Истога дана једна десетина I вода I чете напала је на непријатељски камион. Непријатељу су нанесени губици у људству. Камион је умакао захваљујући случају да је шофер остао жив. Убијено и рањено 7 Тал.[ијана].

9/V о. г. Други вод наше II чете у саставу II чете II батаљона требао је да изврши акцију на Калабино Брдо. Акција није успјела због недисциплинованости неких партизана из I батаљона, који су отворили ватру прије времена и тиме упозорили непријатеља на припремљену засједу.

12/V о. г. Један вод наше I чете заједно са једним водом I чете II батаљона напао је на путу Дрвар — Оштрељ у Грубишној Долини на колону талијанских камиона. Три талијанска су камиона оштећена а било је и жртава, само је број непознат. На нашој страни су лакше рањена два партизана из I чете II батаљона.

13/V о. г. Снаге наше II чете које се налазе на сектору II батаљона држале су тога дана свсје положаје. Истога дана једна патрола наше I чете извршила је напад на талијанску стражу и том приликом убила једног стра[жара] . . . Једна друга патрола исте чете извршила је напад на једно [непријатељско ут]врђење и убила два војника. Наши без жртава и без плијена.

. . . . . **о. г.** Јуришна чета II батаљона и један дио снага наше I чете вршио је [чишће]ње села од четничких елемената и прикупљали војну спрему. Главни кривци [при]ведени пријеком војном суду и стријељани и то: Јово Царић Петра из Пећи, јер [је] одржавао везу са четничким бандама и талијанском окупатору давао податке [о н]ашој војсци, што се је бавио шверцом, ширио лажне вијести и уопће радио против Народноослободилачке борбе; Бранко Бобић, рођен 1920, из села Пећи, што се је ставио у службу талијанског окупатора и за његов рачун шпијунирао и издавао непријатељу податке о нашој војсци; Драгица Скакић, удова из села Пећи, што је служила као курир четничкој банди, што је имала везу са познатим бандитом Урошем Билчарем и осталим четничким вођама; Зорка Скакић, Перина, рођ. 1917 у селу Печенцима, што је шпијунирала у корист четничке банде и све податке достављала о нашој војсци и то преко Ђуре Момића, познатог четничког бандита, што је служила као курир четничким бандама; Рељић Ђуро Илијин из Бороваче, рођ. 1914 год., што је шпијунирао у корист четничких банди, што је имао везу са познатим издајником Браном Богуновићем, што се бави крађом и другим криминалним пословима; Пане Мандић, стар 52 год., из села Исјека, приликом спровођење у логор наше I чете ради исљеђења, покушао је да бјежи. На позив наше патроле није хтио да стане и у бијегу је убијен. Исти је био кривац те није смио дочекати исљеђења. Током истраге установило се да је Пане Мандић био један од потајних четничких сарадника, да се у његовој кући одржавале тајне сједнице и да се дописивао и држао везе са истакнутим четничким бандитима, осим тога он је одлазио у талијанску команду иако је било забрањено. У току ових чишћења сакупљено је 8 војничких исправних карабина, 1537 метака, 8 цивилних пушака, 9 шаржера за пушкомитраљез, 3 неисправна и 2 исправна пиштоља. Од шверцера заплијењено око 170 кг соли и других мање важних ствари. Шверц се уопће успјешно сузбија.

14/V о. г. Два вода наше II чете у саставу II чете II батаљона с једним водом IV чете I батаљона извршили су напад на један талијански камион између Оштреља и Колунића. Камион је уништен, заплијењено је 3 пушке, 27 ћебади, један казан, 3 шљема, 10 бомби и маља количина муниције. Истог дана су са овим снагама нападнута 2 непријатељска логора гдје су им нанесене жртве. Наши без жртава.

16/V о. г. Једна јача патрола наше Прве чете дочекала је талијанске камионе и том приликом су убили 3 војника и оштетили камион. Истог дана наша [десетина] II чете била је у засједи у саставу II чете II батаљона на цести између Оштреља и Калабина Брда. Сачекали су два камиона па су их напали. Камиони су успјели утећи а из њих је испало два војника и три пушке. Војници су побијени, а пушке одузете и 454 метка, као и резервна цијев пушкомитраљеза и још неких ситних ствари; наши без жртава.

17/V о. г. Прва десетина I вода наше I чете у саставу са далматинским партизанима напали су на талијанско утврђење у кланцу на Криводолу. Том приликом бачене су бомбе на талијанске шаторе. Послије тога ватра се одмах отворила, непријатељ је био изненађен, чуло се јаукање и вјерује се да је било прилично жртава. Наши без губитака и без плијена. Истога дана наша II чета напустила је дотадашње логоровање и прешла у Трубар.

18/V о. г. Једна десетина наше I чете направила је засједу на непријатеља, те како непријатељ није наишао наши су се вратили без успјеха. Истог дана I вод наше II чете ишао је на засједу у Каменицу, али без успјеха.

19/V о. г. Један вод I чете извршио је напад на талијанске камионе, те како изгледа да је било жртава код непријатеља, али су непознате. Истога дана чета је ишла на засједу, али без успјеха. Наша II чета тога дана ишла је из Трубара за логор у Уилицу.

20/V о. г. Наша II чета била је у засједи у Боровачи и извршила је напад на један талијански камион. Том приликом зароољен је један талијански војник са пушком и 180 метака. Како изгледа да је било још мртвих у камиону. Наши без жртава.

21/V о. г. Наша I и II чета вршиле су извиђања и држани часови по распореду.

22/V о. г. Наша Друга чета била је у засједи у селу Ивановићима и изнад самих Пећи. Чета је била у засједи до подне. Послије подне кретали су камиони из Ґрахова за Дрвар и то у првој партији 13, а мало касније 17, што се у међувремену састало 30 камиона, који су дјелимично били пуни Талијана, а неки четника. Број четника био је око 110, а Талијана је непознато. Борба је морала бити примљена усљед рђавог терена за повлачење и том приликом погинуло је наших 9 другова и пет рањено, два мало теже и три лакше. Код непријатеља било је жртава али су непознате. У тој борби наши су изгубили један пушкомитраљез и пет пушака, а добили су једну талијанску пушку и 127 метака.

23/V о. г. Наша II чета је копала мртве и држала стражу док су погинули укопати. Истог дана увече један дио ове чете исјекао је и поништио телеграф. штанге у дужини од 3 до 4 км. Те исте ноћи су се пребацили у логор Јадовник.

26/V о. г. Једна десетина наше I чете напала је Талијане када су напуштали положај у Оштрељу и нанијела им губитке, али су непознати. Остали од ове чете штитили су Црљивицу да је Талијани не би палили. Све дане од 22 до 27 ова чета била је на бусији, али без успјеха.

ПОЛИТИЧКИ РАД. Стање у нашим четама се поправља иза моментане [кризе која је] настала у вези са стријељањима, пошто су поједини борци били родбин[ски везани] са стријељанима. Радио-вијести, „Крајишки партизан" и остали пропаганд[ички] материјал читани су и обрађивани. У четама се чита свакодневно и одржавај[у по]литички часови, те исто тако и неписмени.[2] На часовима се обрађују реферати .... „Црвена армија", „Свесловенски конгрес", „О Комунистичкој партији, као и њезиној улози у данашњој борби" итд. У четама се учи „Питања и одговори".[3] У исто вр[ије]ме у слободним часовима врши се културни рад, такође појачава се омладински [рад]. У том смислу је нешто слабија II чета од I чете.

У позадини одржано је неколико конференција у селима: Горњи [Тиш]ковац, Доњи Тишковац и Засеок, на којима су изнесени циљеви наше Народноослободилачке борбе и издајничка улога четника. У Доњем Тишковцу успостављен је нар. ослободилачки одбор, а у Горњем Тишковцу изабран је за сада повјереник. Омладина из појединих граховских села (и мушка и женска) присуствовала је конференцији која је одржана на Тичеву. Број ове омладине из ових села био је око 200. Такође овоме збору присуствовала је и омладина из Тичева. Овај збор одржан је 25 маја о. г.

Наша позадина све се више одазива нашој Народноослободилачкој борби.

ВЕЗЕ. Одржавамо редовно са нашим четама, са штабом батаљона „Старац Вујадин", са штабом батаљона „Будућност", са новооснованим Ударним батаљоном.

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ. У четама, како у I тако и у II чети, имаде чеше[4], а један дио имаде и прехлађених.

СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА. Преко наше шпијунаже дознало се да је један дио четника из Ґрахова ишао у борбу против партизана у Голубићу, а већина је отказала и није хтјела да чује за Ђујићева наређења. Ових дана су се Талијани повлачили у великом броју према Ґрахову и Книну. Такође исто се један већи дио муслимана повукао заједно са Талијанима из Петровца. Наш

[2] Мисли се на рад у јединицама на описмењивању неписмених бораца.

[3] У облику питања и одговора обрађена најосновнија политичка и идеолошка питања која је требало да зна сваки борац.

[4] Свраб

Ударни батаљон је успио да разоружа у селу Пеуљама четнике и том приликом су и неке стријељали. Талијанске снаге у Грахову сада су нам непознате пошто ово струјање и повлачење не може се тачно оцијенити.

Са другарским бороеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба,
Вр. Видовић

Замј. команданта,
С. Вајић[5]

(М.П.)

BR. 45

IZVJEŠTAJ ŠTABA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD MAJA 1942 GOD. OBAVJEŠTAJNOM BIROU PRI OPERATIVNOM ŠTABU NOP ODREDA ZA BOS. KRAJINU O OSLOBOĐENJU BOS. PETROVCA

OBAVJEŠTAJNOM BIROU PRI OPERATIVNOM ŠTABU B. K.

Izvještavamo Vas da je okupator 25 o.m. pod pritiskom naših snaga napustio Bos. Petrovac, gdje smo ga pošteno ispratili do Drvara gdje je imao dosta mrtvih i ranjenih. Sa okupatorom su krenule ustaše sa svojim porodicama kao i ono nekoliko četnika. Sva ova svita spustila se je u Drvar.

Naše snage su odmah ušle u Bos. Petrovac gdje su zatekle nešto hrvatske vojske kao i nekoliko žandara, zaplijenili smo oko 100 kom. pušaka, 40 pištolja, oko 5000 metaka i mnogo drugog ratnog materijala, samog vojničkog veša našli smo šesnaest stotina pari.

Interesantno je napomenuti da nakon punih 10 mjeseci borbe oko Petrovca, gdje su Pavelić i talijanske crne košulje imale na stotine i stotine mrtvih, ipak su naše partizanske čete dočekane sa cvijećem i obasipane od mladih muslimanki koje su bile radosne našem dolasku govoreći:

»Kako vi odoste iz Petrovca, od tada mi pite nikad nismo jele.«

Svi su izgledi da će zajednička svita ubrzo napustiti Drvar. Ali ćemo se pobrinuti da ih pošteno ispratimo, da bi imali šta ispričati svome »Dučeu«. — Toliko smo ih udesili da jedan kamion, ili više kad kreću cestom, onda im mora jedna četa ići pred kamionima,

[5] Симо Вајић

a jedna za kamionima, dok dvije idu s desne i lijeve strane, ali i pored takve pratnje često im lete u zrak.

Sa drugarskim borbenim pozdravom vas pozdravljamo

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar:
Jovo Pavić

Z. Politkomesar:
N. Kotle

(M.P.)[1]

БР. 46

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 30 МАЈА 1942 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ БАТАЉОНА О ЛИКБИДАЦИЈН ЧЕТНИЧКИХ ЬАНДИ У ПЕУЉАМА, ГРКОВЦИМА И ЦРИОМ ЛУГУ

ШТАБ
V КРАЈИШ. НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.
Дне 30/V 1942 г.

ЗАМЈЕНИКУ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГУ
МАТЕРИЋУ ИЛИЈИ

Примили смо Твој извјештај од 29 маја и одговарамо Ти сљедеће:

Сигурно си чуо да је четничка банда у селу Пеуљама, Грковцима и Црном Лугу ликвидирана и да су наши заробили 60 карабина, 1 теш. митраљез и 2 пуш. митраљеза, убили у борби 20 четника и на збору пред народом стријељали 20 истакнутих четника и Дражиног агента наредника Николу Бабића. Са овом акцијом прокрчен је пут до Динарско-далматинског одреда и пресјечена веза између четника III К.Н.О.П.О. и четника из Книнске крајине.[1]

По извештају са Каменице, талијанске снаге стално напуштају Дрвар и извозе материјал с камионима. На Каменици

[1] Okrugli štambilj: Štab V krajiš. narodnooslobodilačkog partizanskog odreda

[1] Мисли се на четничке групе које су дјеловале на терену Трећег крајишког НОП одреда и Книнске крајине. Ову акцију су извели Ударни батаљон и батаљон „Старац Бујадин" Петог крајишког одреда. Види док. бр. 41.

се налазе II и IV чета II батаљона, па уколико буде потребно тамо, — може се једна добити или замијенити за Ударну чету. Писаћемо другу Дошену[2] поводом овог твог писма и ријешићемо питање политичког комесара за Ударну чету и извијестити батаљон.

Те чете формирај и пробери и узми најбоље другове а болесне, слабе и недисциплиноване све отпустити и замијенити их са бољим. Другове који се приме у партизане треба заклети и званично увести у партизанску војску.

Уколико буде неке новости бићете обавијештени.—

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаба,
Јово Павић

з. п. комесара,
Н. Котле

БР. 47

ПИСМО ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ПОП ОДРЕДА ОД 31 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРБОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ПРИПРЕМАМА ИТАЛИЈАИСКИХ ОКУПАТОРА ЗА ЕВАКУАЦИЈУ ДРБАРА, О ПОТРЕБИ МЕЂУСОБНЕ ПОМОЋИ У ОРУЖЈУ И О ЧИШЋЕЊУ ЧЕТНИЧКИХ УПОРИШТА У ПЕУЉАМА, ГРКОВЦИМА И ЦРНОМ ЛУГУ

[ШТАБ]
[V КРАЈ. НАР]ОДНООСЛОБОДИЛАЧКОГ
[ПАРТ]ИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. Службено
Дне 31 маја 1942 г.

ШТАБУ I КРАЈИШКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

Прије неколико дана тражили смо од тога штаба артиљериски двоглед, па нам по том питању нисте ништа одговорили и не знамо хоћете ли моћи двоглед дати за наш одред. Наглашавамо да нам је исти јако потреоан и немамо ни једног бољег двогледа који би могао служити за извиђање и давање елемената код топа. Такођер смо тражили да нам даднете гранате од топа 75 мм које вама не служе јер немате топа тога калибра, па вас молимо да нас одмах извијестите по тој ствари што прије, јер ћемо можда артиљерију брзо ставити у дејство.

[2] Илија Дошен, тада политички комесар Петог крајишког одреда

Јављају нам другови из Далматинско-динарског одреда да имају доста свјесних другова који би жељели да приме оружје а њихов одред не може да их прими у свој одред пошто слабо стоје са животним намирницама; питају: уколико који одред нема доорих и свјесних цартизана, они би могли послати из Далмације другове који би жељели примити оружје и ступити у партизанске јединице. Зато је потребно да извијестите овај штаб хоћете ли требати другова који желе да приме оружје, те да би могли извијестити Далматински одред.

Извијестили смо вас да су Талијани напустили Петровац, а сада се евакуишу из Дрвара и по свим изгледима могли би ових дана напустити и Дрвар. Како смо ооавијештени, трговци из Дрвара већ су све своје ствари спаковали за одлазак, а четници из Дрвара су напустили град и повукли се [у] Грахово.

Наш Ударни батаљон очистио је четничко упориште у селу Пеуљама, Грковцима и Црном Лугу и том акцијом заробио 60 пушака, 1 тешки митраљез, 2 пушкомитраљеза и још нешто спреме. Заробљено је 20 живих четника, а у борби је убијено ско 20, међу којима је убијен и један Дражин официр, бивши наредник југословенске жандармерије Никола Бабић.[1] Други четници који су били у сусједним селима и када су чули за тај случај поојегли су у шуму и послије неколико дана почели су се враћати натраг у село и предавати оружје нашим јединицама. Стање на овом сектору нагло се поправља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаба,
Јово Павић

Пол. комесар и командант,
на терену

БР. 48

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 31 МАЈА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА ПРОТИБ ЧЕТИШКА И УСТАША ИА РИБНИКУ И БУСИЈАМА[1]

ШТАБУ I КР. ОДРЕДА

29/V. 42. око 200 четника на челу са Дреновићем, П. Васићем, Т. Кривокућом и са једном сатнијом усташа и минобацачем напали су у неколико праваца на Рибник и Бусије. У борби

[1] Опширније о овоме види док. бр. 41.

[1] Оргинал писан руком.

која је трајала све до 30/V увече наше су их чете успјеле задржати и одбити. Неколико пута навађивали су преко моста у Рибник. Имали су неколико мртвих и више рањених. Муницију не штеде. Наша су двојица рањена. Наше три чете давале су им отпор. Партизани су се добро држали, нарочито наша Ударна чета. Само су остали без муниције. Банда је имала намјеру да разоружа овај батаљон (и да уђе у Кључ) и у ту сврху повела је са собом већи број ненаоружаних сељака. Слали су нам и „ултиматум". И данас, 31/V 42, њихов бацач туче са Клокотовца (цеста Кључ — Мркоњић) напу III чету, која држи и положаје према Кључу. Ноћас (30 - 31/V) стигле су двије чете из I бат. V кр. одреда у Рибник са Зорићем.[2] Одлучили смо да са овим снагама (и напе 2 чете) продремо до оригаде, како нам је писао и друг Коста.[3]

Тражио сам већ пар пута од батаљона „П. Шкундрић" бацач који им лежи већ толико дана беспослен. Они одбијају увијек због неких важних наређења од вас. Чини ми се да је то једно апсолутно неразумијевање од стране њих. Они праве план напада на С. Мост, а што ће им, уколико ми попустимо, четници дођи иза леђа — то није ништа.

Обзиром да су снаге којима располажемо доста слабе, не можемо ићи према Шолаји и батаљону „Пелагић", јер не знамо уопће какво је стање Шолајиног оатаљона, а саобраћај Јајце — Мркоњић је нормалан. Зато не можемо тамо.—

Ја сам позвао и I чету I бат. „П. Ш."[4] у Рибник у вези са овом ситуацијом и у вези напег продирања према бригади.

СМРТ Ф. — СЛ. НАРОДУ!

31/V.42. у 16 ч.

Политкомесар III батаљона
Морача[5]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н. О. П. О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 58/42
ОД 2. VI. 1942

[2] Милан Зорић
[3] Коста Нађ
[4] „Петар Шкундрић"
[5] Петар Морача

BR. 19

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG ODREDA OD 31 MAJA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O RASPOREDU ČETA, NAORUŽANJU, ZDRAVSTVENOM STANJU I ISHRANI BORACA

ŠTAB
I BATALJONA V KRAJ. N. O.
PARTIZ. ODREDA
Broj 127
Dne 31-V. 1942 g

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA

Negdje u šumi

Šaljemo Vam četrnaestodnevni izvještaj o stanju oružja, ljudstva, zdravlja i hrane.

I) Naša I četa nalazi se još uvijek u Udarnom bataljonu u akcijama protiv četnika. II četa držala je sa vodom cestu Petrovac — Krupa, I vod je bio u Smoljani i jedan dio u Driniću. III četa držala je cestu Petrovac — Bravsko i Kolunić — Oštrelj, IV četa držala je cestu Petrovac — Bihać i Petrovac — Oštrelj, V četa držala je cestu Petrovać — Krupa. Formirana je udarna četa i nalazi se u Suvaji. II i III četa otišle su na zadatak prema Ključu. IV četa krenula je na zadatak prema Bihaću, a V četa prema Grahovu.

II) Naoružanje: Prilikom zauzimanja Petrovca dobiveno je više pušaka za koje nemamo još tačan broj. Raniji broj: pušaka 469, jugoslovenskih mitraljeza 21, italijanska 2 p. mitraljeza i 1 p. mitraljez tipa »šoša«, kao i 3 teška mitraljeza.

III) Zdravstveno stanje: Stanje kod partizana je dobro, samo ima znatan broj oboljelih od češe[1] i po koji od malarije. Nova bolnica će biti skoro dogotovljena.

IV) Ishrana: U četama se pojavljuje nedostatak masti i pasulja, a sva ostala ishrana je odlična.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Milan Čup

[1] Svrab

BR. 50

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA ŠTABU ODREDA O IZVRŠENIM AKCIJAMA, POLITIČKOM RADU I STANJU BATALJONA U VREMENU OD 14 DO 31 MAJA 1942 GODINE

ŠTAB II BATALJONA
V KR. ODR. N.O.P.V.
Br. sl.
31 maja 1942 god.

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA N.O.P. VOJSKE

U prilogu dostavlja se 14-todnevni izvještaj o vojnim akcijama i političkom radu od 14 do 31 maja 1942 godine.

Izvještavam taj štab da je postupljeno po naredbi Operativnog štaba,[1] tačka 12, od 19 maja o.g.

Napomena. U izvještaju naoružanje je dostavljeno prema ranijim izvještajima četa radi toga što je ovih dana bilo preformiranje i popunjavanje četa, te nisu još dostavile izvještaj o tačnom naoružanju.

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Đuro Zarić

ŠTAB II BATALJONA
V KR. ODR. N.O.P.V
Br. 251
31 maja 1942. god.

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA N.O.P. VOJSKE

ČETRNAESTODNEVNI IZVJEŠTAJ

o vojnim akcijama i političkom radu od 14 do 31 maja 1942 godine.

NAORUŽANJE.

[Štab] bataljona sa zaštitnicom: 22 karabina, 8 pišt., 800 metaka, 15 bombi.

I četa:	80	karabina,	2	t.m.,	3	p.m.,	7	pištolja,	60	bombi,	5.500 metaka.
II četa:	80	„	3	„	3	„	7	„	120	„	6.000 „
III četa:	96	„	—		6	„	8	„	47	„	5.538 „
IV četa:	58	„	1	„	3	„	5	„	60	„	4.000 „
Udarna č.	48		—		4	„	6	„	40	„	3.200 „

[1] Vidi dok. br. 24.

AKCIJE:

14-V-42 g.

Naša II četa u sastavu sa 2 voda II čete III bataljona i 1-vim vodom IV čete I bataljona dočekali su jedan kamion sa vojskom i sljedovanjem koje je neprijatelj vozio od Petrovca prama Oštrelju. Partizani su osuli vatru na kamion i potpuno ga uništili, kao i vojsku koja se nalazila u njemu. Zarobljene su sljedeće stvari: 5 pušaka, 5 kožnih sanduka sa municijom, 800 metaka, 28 komada ćebadi, 6 šinjela, 1 poljski telefon, kazan sa hranom, 100 kg hljeba i ostalih sitnica.
Neprijatelj je imao 6 mrtvih, mi bez gubitaka.
Istoga dana naša Jurišna četa izvršila je rekviziciju imovine nekih četničkih bandi u Gornjem Tiškovcu.
Istoga dana naša IV četa zauzela je položaj oko Korita između Drvara i Resanovaca. Naišla je neprijateljska artiljerija sa konjskom zapregom, naši su otvorili vatru i poubijali nekoliko konja i neprijateljske vojske, ali su [se] usljed neprijateljskih jakih snaga morali povući, bez gubitaka.

15-V-42 g.

Naša Jurišna četa izvršila je konfiskaciju imovine četničkih bandi oko Tiškovca. Konfiskovane stvari kao i stoka upućena je štabu V krajiškog odreda.
Istoga dana jedan vod naše IV čete izvršio je napad na talijanske logore kod kuće Kneževića na Kamenìci, neprijatelj je imao mrtvih i ranjenih ali se tačan broj ne zna, naši bez gubitaka.

16-V-42 g.

Snage naše druge čete u sastavu sa II četom III bataljona dočekali su na Kalabinu Brdu između Oštrelja i Petrovca dva neprijateljska kamiona puna vojske i osuli paljbu na njih, bacili bombe u same kamione. Kamioni su umakli ali su 2 neprijateljska vojnika ispala, teško ranjeni, koji su ubijeni na licu mjesta. Zarobljene su 3 puške, 354 metka, 8 bombi, jedan sanduk sa dijelovima p.m. i jedna rezervna cijev i ostalih sitnica. Neprijateljskih žrtava cijeni se da je bilo oko 25 mrtvih i ranjenih, naši bez gubitaka.

17-V-42 g.

Patrole naše I čete izvršile su zapljenu stoke pojedinih četničkih bandi u okolini Drvara.
Istoga dana snage naše Jurišne čete vršile su konfiskaciju imovine četničkih bandita oko Tiškovca.

Istoga dana 2 voda naše III čete dočekali su u zasjedi između Drvara i Resanovaca 2 neprijateljska kamiona koja su potpuno uništili. Neprijateljski gubici nisu se mogli ustanoviti, kao ni plijen nije se mogao sav izvući radi neprijateljskih jakih snaga koje su odmah stigle. Zaplijenjen je jedan pm., 5 pušaka, 250 metaka, 1 pištolj, 30 šatorskih krila i poljski telefon, i još nekih sitnica. Naši bez gubitaka.
Istoga dana patrole iste čete zaplijenile su u četničkom mlinu blizu Marinkovaca 800 kg brašna.

18-V-42 g.

II i III vod naše I čete držao je položaj na koti Ničino Brdo. Naišla je kolona neprijateljskih vojnika u jačini 300. Naši su otvorili vatru na neprijatelja i usljed zastoja mitraljeza borba se morala prekinuti, kao i nadmoćnosti neprijatelja.
Istoga dana I i II vod naše II čete postavio je nagaznu minu kod Pasjaka. Neprijatelj je naišao sa 18 kamiona punih vojske, 2 čete biciklista i više četa pješadije. Prvi kamion naišao je na minu i otišao u zrak, drugi kamion je oštećen. Pošto su kamioni bili puni vojske i sama pješadija je bila oko samih kamiona, računa se da je bilo oko 50 mrtvih i više ranjenih. Usljed slabih položaja naše snage nisu mogle prihvatiti borbu nego su se morale povući bez gubitka.

[19-V]-42 g.

Jedan vod naše I čete izvršio je razoružanje neke četničke bande u Mokronogama, od kojih je 6 odmah postrijeljano.
Istoga dana snage naše Jurišne čete razoružale su četničku pretstražu u okolini Strmice i zaplijenile 5 karabina, 343 m., 5 bombi jugoslovenskih i 2 rezervne cijevi od talijanskog p.m. Dvojica od iste bande su pobjegla pod oružjem, naši su uzeli od svakog po jednog brata za taoca, dok oni ne predaju oružje.
Istoga dana jedno odjeljenje prvoga voda naše II čete napalo je na talijanski logor u jačini od 250 neprijatelja, ubacili bombe u sam logor i ispalili jedan plotun i povukli se bez gubitaka. Neprijatelj je imao više žrtava, pošto se čuo veliki jauk.

20-V-42 g.

Jedno odjeljenje I voda naše II čete privuklo se neprijateljskom logoru između Kalabina Brda i Oštrelja i ubili jednog stražara, osuli paljbu u šatore istih logora i povukli se.

21-V-42 g.

Jedna patrola naše II čete pokidala je telefonsku vezu neprijatelja kod Pasjaka.
Istoga dana dva voda naše III čete opkolili su kuću jednog poznatog harangera u Tičevu čiji su sinovi bili po dokazu četnici, gdje su i nađeni na spavanju. Nađeno je i oduzeto: 2 karabina, 3 lovačke puške, 1 pištolj, 2 bombe, 550 metaka, 200 kg soli.

22-V-42 g.

Jedan vod naše I čete izvršio je zapljenu stoke bandita Obrada Vidovića iz Trninić Brega. Zaplijenjene su 3 krave i 3 konja, kod istoga u kući nađen je jedan pištolj i jedna bomba. Istoga dana jedna desetina III voda naše IV čete izvršila je napad na neprijateljski logor na Kamenici, gdje mu je nanijela neznatan broj gubitaka. Borba je trajala oko jedan sat, ali je neprijatelju stigla pomoć iz Drvara i naši su se morali povući, bez gubitaka.

23-V-42 g.

Jedna kombinovana desetina I i II voda naše II čete uvukla se između neprijateljskih položaja u samoj brini kod Drvara i postavila nagaznu minu i čekala u zasjedi. Ostale snage II čete držale su busiju oko rampe štiteći položaj kombinovane desetine. Naišao je neprijateljski kamion sa 20 vojnika ali mina nije dejstvovala, kombinovana desetina je otvorila paljbu na kamion i napravila juriš sa bombama. Kamion je uništen, poubijano 15 neprijateljskih vojnika a 5 umaklo ranjenih. Zaplijenjeno: 1 p.m., 8 pušaka, 550 metaka, 1 par cipela, 1.000 kuna i 380 lira, kao i nekih sitnica. Kombinovana desetina se izvukla iz neprijateljske vatre uz pomoć ostalih snaga koje su štitile ovu desetinu i povukli vatru na sebe. U ovoj akciji mi smo izgubili jednog druga, Jovu Grahovca. Nakon 3 sata ove borbe naišao je drugi neprijateljski kamion na minu i dignut u zrak, po dokazu izvidnice iste čete da je i vojska sva koja se nalazila u kamionu ostala na licu mjesta mrtva.
Istoga dana patrola naše Jurišne čete uhvatila je četničkog špijuna Lazu Krnetu sa Stožišta koji je predveden prijekom vojnom sudu.

24-V-42 g.

III vod naše IV čete (noću) izvršio je konfiskaciju imovine odbjeglog bandita Pere Pećanca.

Istoga dana patrola Jurišne čete izvršila je zapljenu imovine četničkog špijuna Krnete koji je dan ranije uhvaćen i sproveden vojnom sudu.

26-V-42 g.

Jedna desetina I voda II čete sukobila se [sa] neprijateljskom [po]bočnicom prilikom otstupanja i povlačenja neprijatelja prema Drvaru. Naša desetina je gonila neprijatelja do blizu samog Drvara. Neprijatelj je prilikom bježanja ostavio 9 šinjela, 8 ćebadi, 5 šatorskih krila, 100 metaka, 8 bombi, jedan sanduk sa 30 bombi od minobacača, 6 šaržera punih metaka od minobacača, kao rezervnih dijelova od minobacača.

POLITIČKI RAD:

U četama se obavlja svakodnevno, drže se predavanja o svakodnevnoj političkoj situaciji. Čitaju se redovno radio-vijesti, proglasi, »Partizanski vjesnik«[2] kao i »Partizanske novine«.[3] Održavaju se politički časovi i radi se na podizanju političke svijesti kod partizana.

Ekonomsko stanje:

Dobićete u izvještaju intendanta ovog bataljona.

Finansisko stanje bataljona je 20.000 dinara.

Zdravstveno stanje: U ambulantama ovog bataljona nalazi se 15 bolesnika iz četa ovog bataljona i 4 iz III bataljona, i to: u ambulanti na sektoru I čete 1 lakše ranjen i 1 prehlađen. U ambulanti na sektoru II čete 11 bolesnika koji su većinom prehlađeni. U ambulanti O. Luke[4] nalazi se 4 bolesnika iz II bataljona od kojih jedan boluje od čira, jedna drugarica ranjena . a ostali od prehlade. Iz III bataljona 4 druga ranjena. Od 15—31 o. m. otpušteno je iz ambulanta ozdravljenih drugova 15. Ovaj bataljon ima 3 ambulante sa po 3 posluge i jednim vodnikom sanitetskog odjeljenja za sve tri ambulante. Stručnih lica: Čete imaju po jednog bolničara sa sandučićem za prvu pomoć i po jedna nosila. Bolnički materijal je u malim količinama.

---

[2] »Partizanski vjesnik« je bio organ Štaba grupe ličkih partizanskih odreda.

[3] »Partizanske novine« su bile organ Štaba partizanskih odreda za Gorski Kotar i Primorje.

[4] Luke kod Očijeva

STANJE POZADINE:

je dobro, u pozadini održana su dva zbora, i to jedan na sektoru I čete i jedan na sektoru II čete, gdje je prisustvovalo svega skupa oko 1200 iz pozadine, gdje su govorili drugovi iz pozadine kao i delegati iz vojske.

STANJE NEPRIJATELJA:

U samom Drvaru stanje neprijatelja kao i bande koja je otišla pod okrilje neprijatelja je ogorčeno — prema izvještajima iz grada.

VEZE:

Veze između četa i ovog bataljona su stalne i svakodnevne, također između četa I i III bataljona veze postoje.
Veza sa gradom je isto redovna.

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Đuro Zarić

Članovi štaba na položaju:

БР. 51

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРБЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП II ДБ ЗА БОС. КРАЈИНУ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТИИЧКО-УСТАШКО-ДОМОБРАНСКИХ СНАГА ВОЂЕНИМ 28 И 29 МАЈА 1942 ГОДИНЕ

ШТАБ
1. КРАЈИШКЕ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
1. јуна 1942. године

Другарском

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.II. и Д. В.

за Бос. Крајину

Достављамо редовни извјештај од 21.V.—31.V.1942. г.

Прилаже се бројно стање људства, оружја, муниције, коморе и војне спреме.[1]

Наше снаге заузеле су положај изнад Бронзаног Мајдана до Јашикове Боде. Мањих чаркања са непријатељем било је у овом периоду. До веће борбе дошло је 28.V. о.г. у 11 сати, непријатељ је напао на положаје 3. батаљона, а дјелимично и 4-ог, у јачини од 1500 четника, устаца, домобрана, легионара и Кватерникове гарде са црвеним капама. Борба је почела у 11 сати прије подне и трајала је до 7 сати увече, а била је врло жестока.

Нашн храбри борци дочекали су својом храброшћу непријатеља и натјерали га у дивље бјекство. Али како су терени незгодни за противнападе, плијена није било много. Непријатељ је имао најмање 25 мртвих и много рањених, тако да су колима одвлачили мртве и рањене и то у највећој журби. Заробљен је један жив четник.

Наши губици су: 3-ћи батаљон имао је 2 рањена друга, дан раније рањен је још један друг. У 4-том батаљону 2 су друга лакше рањена, а један друг је погинуо од мине, дакле у свему су напи губици 5 рањених и један погинуо. 3-ћа чета III батаљона на десном крилу према Бронзаном Мајдану водила је цијели дан борбу са четницима, који су покушавали заћи нашим снагама с десног бока. Били су одбијени и натјерани у бјекство.

Према прикупљеним подацима непријатељ је имао намјеру на генерално чишћење овог терена. Сва војска је јучер изишла

[1] Види док. бр. 52.

из Бање Луке на ове терене. Синоћ око 17 часова непријатељу је стигао и други топ на положај Бранковац, одакле је тукао брзом паљбом. Никакове нам штете нијесу нанијели. Око Бранковца и Лукеића непријатељ се јако учврстио, и са тих положаја се сада брани.

Дана 29.V. о.г. око 2 сата послије пола ноћи непријатељ је отворио баражну јаку ватру из свих аутоматских оруђа, топова, бацача мина, митраљеза и пушака бојећи се напада од наше стране. Наше снаге нијесу уопште отварале ватру већ су само биле спремне дочекати непријатеља.

Током борби један авион, за којега цијенимо да је непријатељски, тукао је и самог непријатеља. Исто тако примијетили смо да је њихов бацач бацио једну мину међу своје војнике и убио 4 војника. Наши бапачи добро су дејствовали и избацили су 13 мина на непријатеља, тако да нам остаје још 31 мина. Потребно је, ако се може, набавити још муниције за минобацаче. Непријатељ поново држи своје старе положаје.

Дана 29.V. о.г. погинуо је несретним случајем замјеник политичког комесара 3. чете III батаљона друг КЕСАР ПЕТАР, члан КПЈ и секретар четне јединице. Друг КЕСАР ишао је по своје ствари у једну кућу која је била ван положаја и кад се вратио натраг, примијетио је једног партизана у шуми којег је позвао на предају не препознавши га. Како се овај није предао, пуцао је друг КЕСАР и ранио га, и повлачио се натраг. Остали партизани, не препознавши њега, отворили су ватру и убили га.

Бригада се снабдијева са свим потребним стварима.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара:
Сава[2]

Замј. команданта:
Тодоровић[3]

[2] Сава Кесар
[3] Народни херој Војо Тодоровић

BR. 52

BROJNI PREGLED LJUDSTVA, ORUŽJA I OPREME PRVE KRAJIŠKE NOP UDARNE BRIGADE NA DAN 1 JUNA 1942 GODINE[1]

B R O J N I

partizana, oružja, municije, komore i vojne spreme

KOJA JEDINICA?	Broj partizana	ORUŽJE I MUNICIJA													
		Bacača mina	Granata za b.	Teški mitralj.	Metaka za t. m.	Puškomitralj.	Metaka za p. m.	Pušaka	Pušč. municije	Revolvera	Rev. metaka	Bombi	Noževa	Opasača	Fišeklija
Štab brigade:	7	—	—	—	—	—	—	7	350	5	100	9	7	7	7
1 bataljon:	246	—	—	—	—	20	3790	220	12293	28	142	148	117	245	215
2 bataljon:	269	—	—	—	—	14	3340	254	16641	9	78	90	164	238	221
3 bataljon:	255	—	—	—	—	27	5400	225	13089	16	222	160	209	225	225
4 bataljon:	293	—	—	1	500	12	3040	261	15935	28	155	216	226	267	347
Četa pratećih oruđa:	74	3	31	4	4900	—	—	45	1803	6	20	24	25	36	29
Vod za vezu:	42	—	—	—	—	1	180	41	3210	2	17	26	40	41	41
UKUPNO:	1186	3	31	5	5400	74	15.750	1053	63.321	94	734	673	788	1059	1085

[1] Original dokumenta pisan rukom.

P R E G L E D

1. krajiške N.O.P. udarne brigade:

KOMORA			VOJNA SPREMA											VEŠA:		PRIMEDBE.
Konja	Samara	Kazana	Šinjela	Koporana	Čakšira	Uvijača	Cipela	Kapa	Šator. krila	Čeladi	Torbica	Porcija	Čuturica	Gaće	Košulja	
—	—	—	—	7	7	4	7	4	5	3	3	4	5	5	7	
—	—	—	70	129	132	99	100	146	30	7	112	142	45	12	249	
—	—	—	127	180	172	102	115	156	25	2	193	133	33	29	264	
—	—	—	83	234	233	218	255	9	75	5	211	215	174	—	255	
—	—	—	54	212	218	176	242	242	9	8	189	94	24	255	334	
10	7	—	22	40	60	50	37	2	5	4	29	22	8	28	31	
—	—	—	14	29	39	31	40	14	3	—	34	37	24	—	34	
10	7	—	370	831	861	680	796	573	152	29	771	647	313	329	1174	

1 juna 1942 god.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. po. komesara:
Sava[2]

[2] Sava Kesar

Broj. Pregled

Partizana, oruđja, municija, tehnič. - vojne sprave, 1. Krajiške N.O.P. Udarne Brigade

Jedinica	Broj partizana	Oružje i municija — Bodeža kama	Pušaka sa bajonetom	Pištolja vatrenog	Mitraljeza	Automata	Puška	Puš. municije	Revolvera	Municije	Bombi	Šrafa	Obarača	Šrafčića	Tehnika — Kola	Zapreg	Konja	Vojna sprema — Sivića	Kapa	Kapuna	Čakira	Uniforma	Opreda	Kaput	Šab. kaiša	Čizama	Fišeka	Patrona	Cekera	Kese: Gaće	Košulja	Primedbe
Štab brigade:	7						7	350	5	100	9	7	7	7					7	7	V	7	4	5	3	3	V	5	5	7		
1. Bataljon:	246				20	5190	220	4620	28	442	118	117	245	245					70	109	192	89	100	146	30	7	112	112	95	12	249		
2. Bataljon:	269				14	3360	264	6336	9	72	90	166	238	221					127	180	173	102	115	156	25	2	193	192	33	39	264		
3. Bataljon:	255				27	5100	225	5400	22	160	89	225	228						85	224	233	218	255	9	15	5	211	215	177	-	255		
4. Bataljon:	293			1	580	12	2040	264	1896	28	185	216	206	167	347				54	212	218	176	242	242	9	8	189	94	24	253	324		
Eskadrila konjice:	74	3	24	6	1900			925	1800	6	20	24	25	36	29	10	7	-	28	40	60	28	37	2	5	4	29	22	6	28	21		
Komanda Štaba:	28	-	-	-	1	180	14	3360	2	17	56	10	14	14					19	29	39	24	40	14	3	-	34	37	24	-	34		
Ukupno:	1376	3	24	5	3400	74	16950	1050	5172	94	1334	973	1373	1288	1167	10	7	-	370	831	1364	1088	1296	570	150	29	1771	1647	1313	329	1417		

1. Juna 1942 god

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Zam. pr. komesara

Cibe

BR. 53

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O VOJNIM AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU U TOKU MJESECA MAJA 1942 GODINE[1]

ŠTAB
II KRAJIŠKOG NARODNO-
OSLOBODILAČKOG PARTIZANSKOG
ODREDA

I Z V J E Š T A J

o vojnim akcijama jedinica II K.N.O.P. odreda »Mladen Stojanović«
u toku mjeseca maja 1942 g.

4. V. 42

Patrola jedne naše čete I bataljona našla je 2 karabina iz akcije koja je izvedena decembra mjeseca na školu na Umetaljci (Gornje Vodičevo).

5. V. 42

Sukobila se patrola jedne naše čete IV bataljona s neprijateljskom patrolom i u borbi ubila 2 neprijateljska vojnika i zarobila karabin sa 300 metaka.

Istog dana snage naše 3 i 4 čete I bataljona izvršile su napad na čuvarnicu željezničke pruge između Bos. Novog i Ravnica kojom prilikom je zarobljeno 34 domobrana i 1 ustaša. Zaplijenjeno: 31 karabin, 1 puškomitraljez, 2050 metaka i druge spreme. Stražarnice uništene. Željeznička pruga razrušena u dužini 15 km. Tom prilikom poginuo je 1 partizan i 3 civila ranjena. Domobrani pušteni svojim kućama, ustaša streljan.

6. V. 42

Susrele su se patrole IV bataljona s neprijateljskom patrolom i tom prilikom ubijen je 1 legionar. Zarobljena je 1 puška sa 25 metaka.

8. V. 42

Jedan vod ustaša preko Save pokušao je da prodre na teren 3 čete II bataljona i da zaposjedne Orahovu, ali je desetina te čete dočekala taj vod na samoj Savi pri iskrcavanju i nanijela mu teške gubitke progoneći ga sa našeg oslobođenog teritorija.

---

[1] Redakcija posjeduje primjerak izvještaja koji je umnožen na šapirografu.

9. V. 42

Toga dana krenulo je iz Prijedora 150 legionara sa još toliko pljačkaša domorodaca u sela Miljakovce i Rakeliće u cilju pljačke. Snage naše 4 čete II bataljona dočekale su neprijatelja u 4 sata ujutro i između istih razvila se vrlo žestoka borba. Poslije 4 sata borbe neprijatelju dolaze u pomoć 3 satnije pješadije, mitraljesko odjeljenje i 2 bacača mina. Usljed nadmoćnosti neprijatelja snage 4 čete povlače se i zauzimaju nove položaje i u tom međuvremenu stiže im pojačanje 3 čete IV bataljona sa jednom desetinom 2 čete istog bataljona. Borbá postaje još žešća. Naše snage vještim manevrisanjem uspjele su da ispresijecaju glavninu neprijatelja i da na partizanski način ratovanja zadaju neprijatelju vrlo osjetne gubitke. Neprijatelj je u toj borbi imao do 30 mrtvih i još više ranjenih koje je kolima vozio u Prijedor pokrivene slamom i sijenom. Naši su imali 7 ranjenih od kojih su dvojica podlegli ranama. Tom prilikom naše snage su na juriš otjerale neprijatelja sa položaja i otele 2 teška mitraljeza, 12 pušaka, 7 redenika punih municije, 3 para konja i kola. Zarobljeno više legionara koji su strijeljani, dok dva zarobljena domobrana pušteni kućama. Neprijatelj je tom prilikom zapalio 18 kuća i poubijao nekoliko žena i djece.

11. V. 42

Snage naše 3 i 4 čete I bataljona napale su neprijateljska uporišta na pruzi Bos. Novi—Ravnice. Zarobljeno 104 domobrana i 1 satnik. Zaplijenjeno 101 karabin, 8000 metaka i druge spreme. U borbi poginuo 1 partizan. Domobrani kao i satnik pušteni svojim kućama.

Istog dana Udarna četa I bataljona sa snagama III bataljona Banijskog odreda srušila je vijadukt dug 60 metara između željezničkih stanica Kostajnica—Volinja na takozvanoj Veriginoj Strani. Rušenjem toga vijadukta prekinut je saobraćaj između Bos. Krajine i glavnih saobraćajnica Hrvatske i nema izgleda da će se isti moći od strane neprijatelja popraviti za sve vrijeme trajanja Narodnooslobodilačke borbe.

15—16. V

Noću između 15 i 16 maja glavnina snaga II K.N.O.P. odreda, jedan bataljon I K.N.O.P. odreda, dvije čete Udarne brigade[2] i Proleterska četa Banije izvršili su napad na neprijateljski garnizon u Prijedoru koji je

[2] Odnosi se na Prvu krajišku NOP udarnu brigadu koja je formirana 21 maja 1942 godine. Vidi dok. br. 26.

već duže vremena bio opkoljen i uspješno blokiran. Odbrana grada bila je osigurana periferiskim stražama (18 mjesta) dok se glavnina neprijateljskih snaga nalazila u nekoliko tvrdih zgrada u samom centru grada.

Napad je počeo u 12 sati noću i u isto vrijeme na sva neprijateljska uporišta. Prije početka samog napada naša jedna četa zarobila je 2 neprijateljska topa kal. sa zadatkom da otsijeku okolna stražarska mjesta od svojih baza i da napadaju neprijateljska uporišta u samome gradu, što im je u potpunosti uspjelo. Istovremeno se vodila borba sa neprijateljem oko grada i u gradu. Sve jedinice u određenom času u silovitom i nezadrživom jurišu navalile su na neprijatelja. Poslije pola časa borbe već su u Operativni štab stizali zarobljeni domobrani. Do 8 sati skoro sva okolna neprijateljska uporišta bila su likvidirana. Poslije 3 sata borbe, naša jedna četa zarobila je 2 neprijateljska topa kal. 100 mm koji su se nalazili u samom gradu. Odmah su ih naši hrabri borci okrenuli protiv neprijatelja. Do 14 sati skoro sav grad nalazio se u rukama partizana, ostala su bila još svega dva veća neprijateljska uporišta, gdje su bili ustaše i sam komandant posade u gradu. Isto tako u dobro pripremljenom i silovitom naletu do 22 časa i ta uporišta su likvidirana. U toku dana 16 maja, neprijateljske snage iz Ljubije i okolnih sela neprijateljski raspoložene prema našoj borbi pokušale su tri puta da pruže pomoć neprijatelju u gradu, ali su ih naše zasjede, koje su se nalazile s lijeve obale Sane, odbile nanoseći im velike gubitke.

Neprijateljski gubici ogromni. Poginuo komandant posade pukovnik Zlobec, Pavelićev izaslanik, zlikovac Miro Slišković i još mnogi drugi ustaški krvoloci. Naši gubici 30 mrtvih i 65 lakše ranjenih. Zarobljeno oko 1500 domobrana koji su po saslušanju pušteni kućama, zarobljeni su svi neprijateljski oficiri. Jedan strijeljan radi počinjenih zlodjela a ostali po izvršenim saslušanjima pušteni kućama.

Zaplijenjen je sljedeći ratni materijal: 1200 pušaka, 15 puškomitraljeza, 6 teških mitraljeza, 5 bacača mina, 2 topa kal. 100 mm, 100.000 puščanih metaka, mina za bacač, artiljeriske municije, i ogromne količine ostale ratne spreme među kojom i jedna vojna radiostanica.

Po prvi put u ovoj akciji učestvovale su kombinovane snage krajiških partizanskih odreda i hrvatskih partizana na našem terenu.

Prilikom ulaska u grad naši hrabri partizani su dočekani uz veliko oduševljenje stanovništva grada, dočekani su kao oslobodioci.

Naši partizani u ovoj velikoj akciji pokazali su veliku borbenost i prisebnost, sjajan moral i visoku partizansku svijest u odnosu prema mirnom i nedužnom hrvatskom i muslimanskom stanovništvu.

17. V. 42

Snage I bataljona II K.N.O.P. odreda nastupile su u kolonama kroz neprijateljska sela i to: Čarakovo, Hambarine, Rizvanoviće, Biščane, Islam. Ljubiju[3] i u sam rudnik Ljubiju. Pošto je neprijatelj istog dana u ranu zoru napustio ta uporišta povlačeći se prema Bos. Novom, jedna četa našeg I bataljona dočekivala je neprijatelja nanoseći mu velike gubitke. Preostali stanovnici tih sela koji su bili naoružani predali su našim jedinicama oružje i municiju, zaplijenjeno je oko 100 karabina, dosta municije i druge ratne spreme. Rudnik Ljubija sa svim postrojenjima neoštećenim kao i sva okolna sela pali su u naše ruke a rudari iz Ljubije oduševljeno su dočekali svoje drugove partizane.

20. V. 42

Udružene ustaško-četničke bande od Banja Luke napadaju na teren našeg IV bataljona, ali su odmah odbijene.

21. V. 42

Udruženi neprijatelj, ustaše i četnici, ponavljaju napad sa Ivanjske i dolazi do borbe između naših snaga IV bataljona i njih. Naše snage nanose neprijatelju veće gubitke tjerajući ga u panično bjekstvo. Neprijatelj je u bjekstvu bacao cipele, kape, oružje, municiju i sve drugo što mu je smetalo pri bježanju. Ubijeno je 9 bandita sa satnikom, dok ih je oko 20 ranjeno. Naši gubici 2 mrtva iz Udarne brigade, jer je i ona uzela učešća u toj borbi, i 1 ranjen partizan iz čete IV bataljona.

25. V. 42

Neprijatelj — ustaše i legionari iz Jasenovca, prešli su Savu noću i sa ustašama iz Dubice napali na teren našeg II bataljona i počeli pljačkati i paliti. Neprijatelj je bio jak oko 1000. Naš jedan vod 3 čete II bataljona sa jednom desetinom 1 čete III bataljona uspjeli su neprijatelja protjerati uz velike gubitke po istog. Ubijeno je 25 ustaša, 3 ustaška oficira i 1 ljekar ustaški iz Jasenovca. Jedan ustaša zarobljen i strijeljan. U toj

[3] Musl. Ljubija

borbi zaplijenjena su 3 puškomitraljeza, 20 pušaka, preko 20.000 metaka, 14 mina za bacač, nišanske sprave za bacač i mnogo druge spreme (100 ćebadi i druge opreme). Naši gubici 2 mrtva i 4 ranjena. Važno je istaknuti da je stanovništvo toga kraja učestvovalo u borbi protiv neprijatelja te je jedan od seljaka sačekao ustašu sa kocem i oteo pušku.

30. V. 42

Zasjeda naše 3 čete II bataljona koja se nalazila pored Save, primijetila je gdje vodom plovi jedan šlep sa tovarom od 100 metara kukuruza, 30 metara sijena i raznog drugog materijala. Motor sa šlepom bio je daleko od obale oko 150 metara. Naša zasjeda otvorila je vatru na posadu i od prvog plotuna ista je bila pobijena. Njihova posada uspjela je da ispuca 10 metaka sa šlepa i pucanj se više nije čuo. Kad su partizani primijetili da neprijatelj ne otvara vatru, sjeli su u čamac i pojurili prema lađi. Dočepali su se lađe i bacili bombe u motor. Zapovjednik, ustaški satnik, kad je vidio da je brod osvojen, ispalio je iz pištolja na jednog našeg druga. Usljed straha on je promašio cilj. Partizan je bio okretniji i njegov metak nije promašio satnika. Pod motorom partizani su našli dvojicu civila koji su radili na tome šlepu. Šlep sa svim tovarom pao je u naše ruke. Zarobljen je sljedeći materijal: 1 puškomitraljez, 5 karabina, 2 pištolja, 400 metaka, 2 ustaške uniforme, 100 metara kukuruza, 30 metara sijena, kovački alat, raznih lanaca i nekoliko stotina metara žice, 300 kg nafte. Motor je izvađen a prazan šlep potopljen. Naši bez gubitaka, a od neprijateljske posade samo se jedan spasio skakanjem u vodu.

U osvajanju lađe istakli su se drugovi Milan Babić i Milorad Gajić, koji su prvi došli u lađu i pobacali bombe u motor.

. . . . . .

U toku ovoga mjeseca jedinice našeg odreda pokazale su veliku aktivnost i izvojevale sjajne pobjede nad neprijateljem, te povodom toga pohvaljujemo sve jedinice našeg odreda, a napose Udarne čete koje su se bez borbe uspjele probiti u grad pri napadu na Prijedor i time otsjekle pretstraže od glavnine neprijatelja, te 3 četu II bataljona koja je već nekoliko puta na partizanski način ratovanja zadavala teške udarce daleko nadmoćnijem neprijatelju i dolazeći do većeg ratnog plijena, iako je ta četa relativno mlada, zatim Udarnu četu I bataljona, koja je na čelu sa komandantom

bataljona drugom Ratkom,[4] u saradnji sa snagama Banije, uspjela srušiti vijadukt kod Volinje poslije dvočasovne borbe s neprijateljem oko samog vijadukta.[5]

. . . . . .

Politička aktivnost na terenu II K.N.O.P. odreda u toku mjeseca maja

Prvi maj kao međunarodni praznik rada proslavljen je kod svih naših jedinica na najsvečaniji način, uz prisustvo naroda, sa političkim i kulturnim programom, gdje su politički i vojni pretstavnici iznijeli u svojim govorima spoljnu i unutarnju političku situaciju, a u kulturnom dijelu programa izvedena je slika »Partizani idu«, zatim otpjevano nekoliko revolucionarno-radničkih pjesama i pjesme iz sadašnjeg narodnog ustanka.

Narodni praznik Đurđevdan, kao dan spomena podizanja ustanka za vrijeme osmanliske vladavine, kada se naš narod odmetao u šume, isto je tako proslavljen na jedan vrlo svečan način kod svih partizanskih četa i omladinskih kurseva uz ogromno prisustvo naroda, gdje je pred istim izvršena smotra četa i omladinaca. Politički i vojni rukovodioci iznijeli su političku situaciju kod nas i u svijetu, govorili im o Narodnooslobodilačkoj borbi, o jedinstvenom frontu svih porobljenih naroda Jugoslavije, porobljenih naroda Evrope, a zatim se oštrim govorima osvrnuli na najnovije sluge okupatora — četnike, koji su se stavili u službu okupatoru sve u cilju razbijanja narodnog ustanka.

Na uranku koji je priredio štab II bataljona bilo je prisutno preko 4000 duša, gdje je uz prisustvo naroda održana smotra omladinskih četa, među kojima je bila Omladinska četa Muslimana iz Orahove.

Politički i vojni pretstavnici održali su duge govore i pozvali omladinu i narod da još čvršće zbiju svoje redove u borbi protiv okupatora i njihovih slugu ustaša i četnika. Na izlaganje govornika da su srpske ustaše — četnici — počinili mnoge zločine nad narodnim borcima kao i nad samim drugom Mladenom Stojanovićem, vođom ustanka ovoga kraja, narod je gromkim uzvicima tražio osvetu nad zločincima četnicima.

Po oslobođenju Prijedora i Ljubije od strane naših snaga održani su zborovi u tim oslobođenim mjestima, gdje je stanovništvo upoznato sa političkom situacijom u zemlji i u svijetu, te ciljevima Narodnooslobodilačke borbe u kojoj treba da učestvuju svi porobljeni narodi Jugoslavije sa ostalim porobljenim narodima Evrope.

---

[4] Narodni heroj Ivica Marušić-Ratko
[5] Opširno o ovoj akciji vidi dok. br. 12.

Pored tih većih navedenih zborova, održano je još niz drugih konferencija i zborova, među kojima je najznačajniji omladinski zbor u Prijedoru, kome je prisustvovalo preko 10.000 omladinaca, među kojima se naročito istakla seoska omladina iz čijih su redova već odavno na našoj teritoriji stvorene partizanske čete i bataljoni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

1 juna 1942 g.

Zamj. pol. komesara:
Dušan[6]

Politički komesar:
Čoče[7]

OPERATIVNI ŠTAB
N O.P.O. ZA BOSANSKU KRAJINU
Br. 73/42
od 7/6. 1942

ВР. 54

ПИСМО ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 1 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ ЛИЧКОГ НОП ОДРЕДА О ПРИПРЕМАМА ИТАЛИЈАНА ЗА ЕВАКУАЦИЈУ ДРВАРА И О УНИШТЕЊУ ЈЕДНОГ НТАЛЊАНСКОГ ТЕНКА

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. Службено
Дне 1 јуна 1942 г.

ШТАБУ III ЛИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Примили смо Ваш допис у коме сте нас извијестили о паду Голубића, Ервеника и села Крупе итд. и одговарамо вам слиједеће:

Талијанске снаге постепено напуштају Дрвар и по обавјештењима ових дана напустиће га дефинитивно заједно са чет-

[6] Dušan Misirača
[7] Ratko Vujović-Čoče

ничким—чаршијским олошом, трговцима и чиновницима. Наше снаге распоређене су на оусије за што бољи испраћај.[1]

Жале нам се неки другови из Тишковца да им Ваша патрола на Калдрми одузимље со коју гоне уз пропутницу нашег батаљона да размијене у Мартин Броду за жито код Економског одоора за размјену добара.[2] Вама је познато да фамилије наших бораца из Тишковца гладују већ више мјесеци и ми им нисмо могли помоћи на други начин већ једино да им изађемо у сусрет да дозволимо да смију под контролом нашег батаљона да код Економског одбора могу да размијене со за жито које би им замјењивали људи из оних крајева гдје нема соли и могу да одвоје коју килу жита и даду за со. Молимо Вас да издате наређење Вашим патролама да такве ствари више не чине и да се одузета со поврати фамилијама из Тишковца, јер то су фамилије наших бораца и не би било много смисла правити им такве неугодности и од биједе правити још већу. Не треба заборављати да су наши интереси исти и да једни другима морамо правити уступке ако то већ потреоа изискује.

Обавијештени смо да је наша једна чета уништила један талијански тенк са нагазном мином на цести Дрвар — Грахово.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Сек. штаоа,
Јово Павић

Командант и пол. ком.
на терену

(М. П.)

[1] Тих дана (крајем маја 1942 год.) Бихаћка чета Првог крајишког НОП одреда оборила је један непријатељски авнон у близини Рипча.

[2] На слободној терноторији вршена је замјена економских добара (углавном намирница) путем трампе. Ово је било потребно зато што су поједини крајеви, нарочито они пасивнији, оскудијевали у житу и другим пољопривредним пронзводнма. Посебан проблем претстављала је набавка соли. Ова размјена је вршена преко економских одбора за размјену добара, који су у тv сврху формирани v неким селима.

БР. 55

САОПШТЕЊЕ НАРТИЗАНСКОГ ОБАБЈЕШТАЈНОГ БИРОА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУНА 1942 ГОД. О УСТАШКО-ЧЕТНИЧКОМ СПОРАЗУМУ ЗА БОРБУ ПРОТИБ ПАРТИЗАНА[1]

Прешнс

ИЗДАЈНИЧКЕ ЧЕТНИЧКЕ „ВОЂЕ“ У СЛУЖБИ КРВАВОГ ПАВЕЛИЋА — У БАЊОЈ ЛУЦИ ПОТПИСАН ЈЕ УСТАШКО-ЧЕТНИЧКИ СПОРАЗУМ О ЗАЈЕДНИЧКОЈ ВОРВИ ПРОТИВ ПАРТИЗАНА И НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ УСТАНКА — НАЈСРАМНИЈА ИЗДАЈА НАРОДА КОЈУ ЈЕ ИКАДА УПАМТИЛА ВОС. КРАЈИНА

Примили смо писмо из Бања Луке у коме нам један наш пријатељ јавља о посјети издајничких четничких „вођа“ код своје крваве усташке браће и о споразуму који је том приликом потписан између усташких и четничких оандита против партизана и народно-ослободилачког устанка. То писмо гласи:

Половином мјесеца маја појавила су се два четника са бијелим заставама према Горњем Шехеру и тражила да њихове „вође“ буду примљене код заповједника II Зборног подручја „племенитог“ Брозовића ради преговора. Заповједништво Павелићеве војске прихватило је ту понуду и смјеста је тамо упућен „генералштабни бојник“ Перовић који је са том двојицом четника уговорио долазак њихових разбојничких „вођа“. У најлуксузнијим усташким аутомобилима издајничке четничке хуље провезле су се наоружане бањалучким улицама до заповједништва (до бивше Ванске управе). Ту их је чекао усташки стожерник Бељан (онај злогласни крволок који је поклао око 2 и по хиљаде српских жена и дјеце само у селу Мотикама, Шарговцу и Дракулићу), затим она деоела, крвожедна усташка мрцина Блаж Гутић, те равнатељ полиције Дражић и Павелићев велики жупан Гвоздић. Ту су ти усташки пси и крволоци започели преговоре са својом браћом по злочинима са српским усташама—четницима, са цијаним учом и самозваним „бригадним ђенералом“ Урошем Дреновићем, са талијанским агентом и Недићевим офицром Вукашином Марчетићем, те са бившим југословенским нарединком, познатим издајицом Јовом Мишићем који се до недавно крио под петокраком звијездом.

По завршеној конференцији, која је трајала око 5 сати, усташки стожерник Бељан, заповједник „племенити“ Врозовић

[1] Примјерак саопштења који је Редакција пронашла умножен је на гештетнеру.

и велики жупан Гвоздић отпутовали су аутом преко Градишке за Загреб на реферат Павелићу. А за четничке пијандуре који су недавно поклали и попалили муслиманско село Град код Мркоњића и хрватско село Присјеку с ону страну Броаса код Бочца, приређено је у хотелу „Босни" чашћавање и пијанчење у друштву усташких гадова. Други дан вратили су се усташки претставници са свога пута на реферат Анти у Загребу. Четничке пијандуре и разојници провели су с њима три дана у пијанчењу и кованју нових злочина. Усташко-полициска стража одавала им је за то вријеме усташку почаст пред хотелом „Босна". Трећег дана одржана је поновна конференција и пред вечер потписан је с обје стране споразум о заједничкој борои усташко-четничких бандита против народног устанка за слободу.

У првом члану тог срамног споразума најгорих српских и хрватских изрода каже се да ови четнички бандити у име разоијене бивше југословенске војске као претставници власти на територији између Бање Луке, Мркоњића, Кључа и Бронзаног Мајдана са претставницима Павелићеве „Независне Државе", заповједником Брозовићем, великим жупаном. Гвоздићем и усташким стожерником Бељаном, уговорно признају БРХОБНИППТВО „НЕЗАБИСНЕ ДРЖАБЕ ХРВАТСКЕ" на томе подручју и закључују заједничку борбу против партизана и комуниста.

Тако је крволок Павелић, који је у међувремену и сам водио преговоре са својим издајничким братом, са српском генералском издајицом Недићем, одобрио да и његови устапки пси на Крајини склопе савез са шугавим издајничким четничким псима и да отпочну заједничку отворену борбу против Народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске, а за спас фашистичке хајдучије. На основу склопљеног споразума четничким хуљама одобрено је од стране усташких бандита давање оружја, а дата им је и муниција и бацачи мина. Свакој усташкој и домобранској јединици додијељено је неколико четника водича.

Заједнички удар Павелићевих и Дреновићевих разојника на партизанске снаге у Пискавици био је уствари прва акција удружених народних изрода послије њиховог бањалучког споразума. Том приликом погинуло је 18 четника мртвоглаваша. Рањени четници у тој као и у каснијим борбама против партизана лијече се данас у бањалучким усташким болницама.

Три дана послије потписа усташко-четничког споразума стигли су у Бању Луку назови четничке „вође" са сектора према Јошавци и Котор Барошу: Максим Тешић, бивши Јерезин посланик, и Давидовић звани „Бало" (син Саве Кавеције, познати коцкар и питомац Црне куће у оно вријеме када су ста-

новнике те куће сачињавали највећим дијелом криминалци). Те вечери по њиховом доласку у Бању Луку, „Бало" је лумповао са Блажом Гутићем, са шефом полиције Дражићем и са још неким усташама из такозване Припремне бојне у хотел Паласу.

Наоружани четници шетају се данас слободно бањалучким улицама и трговима који носе имена Хитлера, Павелића, Кватерника, Будака, Гутића и осталих народних крвника. Становништво их гледа са презиром. Усташе с њима пијанче, смију им се иза леђа и говоре: добро су нам дошли за борбу против партизана.

Откако усташе и четници иду руку под руку још је веће незадовољство завладало међу Муслиманима. У том споразуму српских и хрватских изрода који су скривили толике муслиманске несреће и који непрестано распирују братоубилачку мржњу међу нашим народима, Муслимани виде нову и још крвавију завјеру против сеое и свега што је муслиманско. У редовима Муслимана завладало је још веће огорчење и против оних муслиманских изрода који су од првих дана ступили у усташку и окупаторску службу и својим крвавим злочинима допринијели да наша Босна прође кроз толику међусобно проливену братску крв.

Откако четници мртвоглавапи заједно са Павелићевом војском и усташама полазе у борбу против партизана, отада је незадовољство и у редовима хрватских домобрана и свих хрватских родољуба све веће и веће. Откако се Павелић и његови џелати удружише са оном бандом која је кроз 20 и више година у старој Југославији подржавала све протународне владавине и чинила највеће зулуме над хрватским народом, отада сваком хрватском родољубу постаје јасно ко је Павелић и каквим он путем води поробљену и опљачкану Хрватску. Хрватски домобрани све мање су спремни да бране својим животима и својом крвљу злочиначке интересе окупатора и његовог слуге Павелића. Тако је код нас разоружана једна сатнија Бјеловарчана из бојне са Лауша, јер је одбила да заједно са четничким бандитима иде у борбу против партизана. Те честите домобране разоружали су Павелићеви жандари и затворили их у Кастел.

Ослобођење Приједора[2] изазвало је велику панику међу усташким гадовима у Бањој Луци. Та гамад увиђа данас да су сасвим блиски дани када треба њиховим злочиначким главама окајати сва она крвава и невиђена насиља почињена над српским народом и над најбољим синовима Хрвата и Муслимана. Послије крваве бјежаније Шваба и Талијана, који су доста костију посијали по нашим крајишким џестама, послије толико

[2] Приједор је ослобођен 16 маја 1942 године. Детаљније о томе види у док. бр. 19.

јалових покушаја окупатора и усташа да униште наше јуначке партизане, данас постаје јасно усташким злотворима да их ни њихов најновији ортаклук са српским усташама — четницима неће као ни четнике спасити од неумољивог народног суда.

Одмах након пада Приједора, тог жалосног Павелићевог Алказара, Виктор Гутић, та крвожедна усташка звијер, дојурио је из Карловца да покуша спасити усташку пљачку. Није давно од оног времена када је тај хрватски изрод и србождер јавно пјевао: „Друмови ће пожељет' Србаља, ал' Србаља више бити неће!" А десило се, ето, да се сада у истом фашистичком и крвавом колу најоше усташке звијери и Гутић и остали са највећим српским изродима, са четничким хрватождерима и муслиманождерима, најоше се у истом побјешњелом и устрављеном колу сви народни издајице и изроди које данас народ дочекује по друмовима и туче их будаком и колцима по њиховим злочиначким тиквама. Друмови ће пожељет' усташа и четника, ал' ни једних ни других скоро бити неће!

Вијест о паду Приједора и, скоро послије тога, Бос. Петровца пронијела се муњевитом брзином кроз Бању Луку. Прелаз хрватских авијатичара са два Павелићева авиона на страну партизана изазвао је праву панику и још више продубио неповјерење које већ одавна постоји код усташа према домобранима. Становништво увиђа да је партизанска војска из дана у дан све јача и да она данас са лакоћом осваја и ослобађа град за градом. Нестаје једне по једне куле окупаторског и усташког насиља, бјеже талијанске црне кошуље под ватром народних осветника — партизана, свака усташко-четничка „офанзива" бива разбијена. Крајишка војска слободе пошла је путем одлучног чишћења читаве Крајине од окупатора и његових слугу. Поновно се све више стеже обруч блокаде и око Бање Луке, који су привремено биле пробиле усташке банде помоћу четника и њихове издаје. Не преостаје Павелићу и Гутићу ништа друго него да већ и сада прогласе и саму Бању Луку Алказаром и да је тако препусте њеној судбини.

Виктор Гутић и Асим Целић, усташки ага и субаша, та два најзлогласнија џелата под чијим је крвавим ножем издахнуло толико српских живота на Крајини, организују већ сада Алказарску одбрану, стварају некакву бојну грађана која би требало да спаси оно што више не могу спасити ни Швабе ни' Талијани.

На сликама које вам прилажем у мом писму и које би требали извјесити негдје на јавном мјесту у слободном Приједору да их народ види, на тим сликама види се пијана четничка издајица — учо Урош Дреновић, виде се српски изроди Марчетић и Мишић и још некакав њихов командир окружени усташким гадовима и шпијунима. На једној од тих слика сједи та одвратна

брадата српска издајица Урош Дреновић уз самог усташког стрвинара Асима Целића, који је по Гутићевом наређењу клао и убијао, потоцима пролијевао српску крв, који је убио и самог владику Платона, попа Суботића, Душана Бранковића, Симу Марјанца и толике друге Србе које су усташки камиони извлачили ноћу из Црне куће и одводили у сигурну смрт.

Другови, завршавам ово писмо. Други пут више. Знајте да све поштено и родољуоиво у овом осрамоћеном граду једва чека да ви дођете. Сви ми једва чекамо да дође крај овим крвавим слугиним слугама, да се закрене врат овим удруженим усташко-четничким стрвинарима, да и Бања Лука доживи судбину Приједора, судбину толико жељеног и сањаног ослобођења. Напред, браћо, у борбу, а и ми ћемо вас помоћи. Павелићеви Алказари на Крајини већ одавно су постали гњиле крушке! Побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Бања Лука, крајем маја 1942 г.

(Прештампано из Крајишких Партизанских Новина, које излазе у Приједору — бр. 19 од сриједе 3 јуна 1942 године)

СРАМНИ ДОКУМЕНАТ ЧЕТНИЧКЕ ИЗДАЈЕ У МРКОЊИЋ ГРАДУ

Усташко-четничком споразуму у Бањој Луци претходио је споразум у граду Мркоњићу. Наша I Крајишка народно-ослободилачка партизанска ударна бригада приликом прве акције чишћења терена према Мркоњићу од издајника заплијенила је записник о том мркоњићградском споразуму. Оојављујемо тај споразум да и српски и хрватски народ види како су се по налогу својих газда из Берлина и Рима измириле српске и хрватске издајице које за рачун окупатора кољу, пале и харају српски, хрватски и муслимански народ Крајине, које свим силама настоје да нашу борбу за слободу скрену на пут братоубилачког и грађанског рата и да тако одрже своју пљачку и насиље:

ЗАПИСНИК

(Од ријечи до ријечи)

састављен у Котарском претстојништву у Варцар Вакуфу дана 27 IV 42. У циљу смирења и пацифицирања цијелог овог подручја, а у смислу претстојећих одредаба данас су се састали у котарском претстојништву испред хрватских власти г. Емил Ратај, бојник, као претставник хрватског домобранства, г. Марко Јунгић, котарски претстојник, као претставник управне власти, и г. Константин У[ру]мовић, претставник[3] котарског суда, као

[3] Претстојник

претставник политички, а са српске стране, односно четничке команде „Кочић“, г. Урош Дреновић, командант четничке организације.

На састанку је закључено слиједеће:

I

На обим странама показана је воља и спремност за ликвидирање узајамног непријатељства.

II

Заједничким сарадњама има се одмах након овог састанка порадити на помоћи свих становника како у граду тако и у селу, тиме се подразумијева узајамни саобраћај и замјена свих добара, а у ту сврху омогућити несметани долазак и одлазак сељака у град. Државна власт ће својим ауторитетом као и материјалом помоћи обнављање порушених и попаљених домова.

III

Хрватске оружане снаге ће са својим снагама заштићавати српска села у заједници са четницима од напада комуниста такозваних партизана.

IV

Има се одмах установити и именовати општински повјереник за села Подбрдо, Подрашница, Медна, Бараћи и Герзово, који ће сарађивати са Котарском области.

V

Хрватске оружане снаге заједно са четницима у граду као и на терену сузбијат ће и понштавати комунистичке банде.

VI

Обитељи чији су храниоци у зароољеништву а који не припадају комунистичкој партији добиват ће одмах потпору у смислу постојећих одредаба и то: на жену 10 куна, а за дијете по 10 куна дневно.

VII

Исто тако све оне удовице које су страдале приликом акција око сузбијања побуне и чији хранилац није био комуниста добиће одмах потпору од стране државе.

VIII

Свима становницима православне вјероисповијести гарантује се апсолутно слободно исповједање своје вјере, слављење својих вјерских празника и славе, као и једнакост пред зако-

нима. У ту сврху свећеници православне вјере могу слободно вршити своју дужност. Државне и војне власти материјално ће помагати око поправљања порушених цркава.

IX

Све акције око уништења комунистичких банди вршит ће се по споразуму заповједника хрватских оружаних снага и заповједника четничких организација.

Прочитали смо и сугласни смо:

Командант четничких организација
У. Дреновић с. р.

Заповједник-бојник
Емил Ратај с. р.

Претставник политичке организације
Т. Митровић с. р.

Претстојник котар. суда
Константин Урумовић с. р.
Котарски претстојник
Марко Јунгић с. р.

Са злогласним Ратајем из Мркоњића, са тим Павелићевим разбојником који је клао и уништавао српска села тога краја најоше се за истим столом издајничке четничке „вође“, пијани учо Урош Дреновић и његов ортак Тодица Митровић који су недавно на ослоооођеној територији заједно са издајицом Лазом Тешановићем опљачкали, попалили и до темеља уништили муслиманско село Град и хрватско село Присјеку. Најоше се за истим столом и сачинише споразум којим су не само сковали злочиначки план уништења српског народа него му се и крваво наругали.

Они су закључили да убудуће отворено и заједнички продуже борбу против народа за рачун римске и берлинске господе. Они су закључили заједничку борбу против партизана — тих најоданијих народних синова и бораца који су подигли народ на устанак и мушки га воде пугем побједе. У часу када и Москва и Лондон и Њујорк зову наше народе да откажемо сваку помоћ окупатору и да га уништавамо на сваком кораку, ова банда изрода и дезертера хоће да нашом сељачком муком исхрани највеће душмане и крвнике српске. Они су против народно-ослободилачких одбора јер хоће да нам заједно са својим окупаторским газдама пију крв на памук и отимљу нашу муку. Они маме народ да догони жито и стоку у градове које су они опљачкали. Они обећавају по десет куна за жену и дјецу оних наших патника које су њихове газде Швабе и Талијани одвели у ропство, десет куна дају за главу оних наших мученика који погибоше

од њихове крвничке руке. Они нуде помоћ удовицама и дјеци, а клали су и те удовице и ту дјецу. Сад нам нуде цркве које су сами порушили, нуде нам села која су сами до темеља порушили. Усташко-четнички разбојници нуде данас српском сељаку брда и долине у јаловој нади да ће га моћи повести против њега самог и његове слободе, против његових великих савезника Совјетске Русије, Енглеске и Америке.

Варају се ти највећи изроди српски, ти нови Бранковићи са Косова, да ће моћи утјерати народ у крвави савез са усташким псима, у савез са Швабама и Талијанима и осталим фашистичким људождерима.

Српски народ поносне Крајине по примјеру својих јуначких отаца протјераће са своје очевине и дједовине мрског туђина и његове дома[ће] усташко-четничке псине.

И поносна Крајина учиниће све да по заповједи великог Стаљина 1942 година буде година коначне побједе над фашистичким поробљивачима.

ПАРТИЗАНСКИ ОБАВЈЕШТАЈНИ БИРО (ПОБ)
ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЗА БОС. КРАЈИНУ

БР. 56

ИЗВЈЕШТАЈ О БОРБАМА ЈЕДИНИЦА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ПРОТИВ УСТАШКО-ЛЕГИОНАРСКИХ ЈЕДИНИЦА У ТОКУ 2 И 3 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

НАЈНОВИЈА УСТАШКА ОФАНЗИВА ОД БОС. ДУБИЦЕ

„Горски здруг" пуковника Мрака, тучен од хрватских и српских партизана Кордуна и Баније, прима сада тешке ударце јуначких козарских партизана.

Наши борци заплијенили су 2 Павелићева тенка.

Положај, 2 јуна. Послије неуспјелих напада Павелићевих усташа и легионара на наш ослобођени териториј од 26 маја, када су наши храбри партизани разбили непријатеља и протјерали га уз велике губитке, „Горски здруг" Павелићевог пуковника Мрака, који је прошлога мјесеца тучен од српских и хрватских партизана Кордуна и Баније, предузео је, у ноћи између 31 маја и 1 јуна, нову офанзиву из Дубице са јачим снагама, уз сарадњу тешког пјешадиског оружја, бацача мина, артиљерије и тенкова. Напад је вршен у свим правцима, али главни циљ те офанзиве било је освајање и запосједање Равни као полазне базе за даљне концентрације и офанзиве непријатељских снага. На споредњим правцима непријатељ је упорно надирао према нашим положајима око цесте Дуоица — Приједор. Сви напади на том сектору у току 1 и 2 јуна одбијени су уз велике губитке по непријатеља. Наше снаге и даље чврсто држе своје положаје. Снаге нашег II батаљона појачане снагама Ударног батаљона успоравале су надирање непријатеља на главном правцу напада, наносећи му велике губитке, кад су успјеле да разбију непријатељске колоне, да их протјерају са заузетих положаја. Том приликом наши су партизани заробили 2 тенка у потпуно исправном стању и веће количине муниције.

У току данашњег дана дио непријатељских снага упорно је настојао да се цестом Дубица — Градишка споји са својом разбојничком браћом на градишком сектору, али су га снаге нашег III батаљона у том спријечиле наносећи му велике губитке. Борбе су у току и оне су негдје мјестимично, негдје шире, врло жестоке и крваве.

Положај, 3 јуна. Наше снаге врше покрет за прогањање и уништавање непријатеља који се налази у Ораховој и Трубарчевом Брду. Једна чета II батаљона у току јучерашњег дана водила је жестоке бојеве око Међеђе са 400 усташа и 5 тенкова. Непријатељски губитци многобројни. Погинуо је 1 сатник. Наши губитци 1 мртав и 2 рањена. Заплијењена 2 тешка митраљеза, 1 пушкомитраљез, 8 мотоцикла и доста муниције.

Јутрос око 4 сата, када су наши хтјели извући заробљени тенк, напао их је непријатељ са јачим снагама, и са једним тенком, у намјери да поврати заробљени тенк. Наше снаге у јачини од свега једнога вода, под врло тешким условима, успјеле су да одбију непријатеља и тенк је остао у нашим рукама.

Положај, 3 јуна. Дио снага I батаљона узнемирио је непријатељске страже око Добрљина и том приликом заплијенили смо 1 тешки и 2 пушкомитраљеза. У тој борби једна омладинска чета I батаљона II К.Н.О.П. одреда „Младен Стојановић" прошла је своје прво ватрено крштење са успјехом. Партизанска омладина уноси у борбу све своје одушевљење и велику борбеност, уноси и сву своју мржњу према фашизму — том највећем непријатељу омладине и поробљивачу наше отаџбине. Омладина козарских партизанских јединица доказује на дјелу да је достојна повјерења које команда и читав народ у њу полажу, и она ће у борбама за коначну слободу своје родне груде и бољи живот своје омладине извести многе јуначке подвиге.

[1] Овај извјештај је објављен као чланак у листу „Крајишке партизанске новине" бр. 20, од 4 јуна 1942 године. Сачувани примјерак налази се у Музеју народног ослобођења у Бањој Луци.

У овој новој Павелићевој офанзиви, ко зна већ којој по реду, сачињавају језгро усташки и легионарски крволоци. Овдје с њима не иде издајничка руља мртвоглавашка. Чудо божије, али чудо божије — тек наоко. У ствари, план и ове офанзиве ковао се у истој разбојничкој пећини, код исте разбојничке ватре, надносиле су се над карту крајишких, нарочито козарских терена, жуте капе усташких звијери и црно-жутих Павелићевих бојника и црне шубаре четничких разбојника. И ова офанзива — премда у њој нема четничких руља — израђена је у знаку удруженог слова усташког „У“ и четничке мртвачке главе. Побјепњели ради ослобођења Приједора, у смртном страху од нових Приједора, удружени народни изроди, устаџки и четнички бандити закључили су да је за њих крајњи час да ставе у погон свој крвави савез и сковали су план да концентричним офанзивама разоију Козару, једну од тврдих партизанских кула нацјега устанка на Крајини. Четничко-усташка офанзива према Пискавици оила је дио тога надобудног плана пресграваених народних непријатеља. Ми смо већ донијели вијест о томе да су удружени четнички и усташки бандити код Пискавице писнули, наши јуначки партизани ударници натјерали су их у дивље бјегство. Јужни крак те концентричне усташко-четничке „офанзиве“ у коју су уједињени народни изроди полагали толико нада одмах је у почетку стумбан. Сада наши јуначки козарски партизани раде то исто и на сјеверу наше ослобођене територије, како се то види из горњег извјештаја. Тако се већ у првим почетцима те концентричне офанзиве изрода испољило оно што је сваком иоле паметном човјеку од почетка било јасно: да је наш народно-ослободилачки устанак, наша јуначка партизанска ослободилачка војска непобједива, а да су непријатељи народа, иако удружени, немоћни да се ослоне на своје сломљене ноге.

Борбе се још воде. Оне су тешке и крваве. Али ми ни једнога часа не сумњамо у то да ће наши славом овјенчани партизани и у овим борбама оправдати своје име, да ће наша јуначка крајишка позадина и овај пут освјетлати свој устанички образ.

Наша Прва крајишка партизанска ударна бригада и наши козарски партизани, појачавши своје наоружање новим пушкама, митраљезима, топовима, бацачима, па и авионима и тенковима, стрпаће и ову најновију офанзиву удружених народних изрода, четничких и усташких бандита у старо Павелићево спремиште пропалих офанзива. Нема те силе која би наше јуначке партизане могла зауставити на оном путу којим они незаустављиво иду из побједе у побједу...

БР. 57

ИЗВЈЕШТАЈ ФРАЊЕ КЛУЗА О ПРБОЈ АКЦИЈИ ПАРТИЗАНСКЕ АБИЈАЦИЈЕ[1]

ПРВА АКЦИЈА МЛАДЕ ПАРТИЗАНСКЕ АВИЈАЦИЈЕ

При закључку наших новина примили смо слиједећи извјештај из I Партизанске ваздухопловне базе:

4 јуна. Јутрос у 7,45 часова извршио сам лет са бомоардовањем Орахова и усташких колона које су се кретале у правцу Мећеће Било их је око 800. Тенкова и топова нисам видио. Колона је сва разјурена и заплашена, тако да су скакали у воду и мочваре поред Саве, јер у Просару нису смјели ојежати, пошто су им наши били за леђима на свега 200 до 300 метара. Са нашима сам успоставио везу. Наши су, изгледа, већ прихватили борбу са непријатељем. Око Дубише није примијећено никакво кретање непријатељске војске.

авијатичар[2] - партизан

БР. 58

ИЗБЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 4 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ПОЛОЖАЈЕ КОД БРАНКОБЦА И ГОЛЕЦА

ШТАБ
1 КРАЈИШКЕ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ
Положај, 4 јуна 1942 год.

Другарском

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ

за Бос. Крајину

Извјепгтавамо другарски Оперативни пгтаб за В. К. да смо према наређењима истога поступили и послије заједничког састанка и договора свих штабова батаљона са пгтаоом наше бригаде одлучили да се помјеримо напријед, тј. да IV батаљон наше

[1] Извјештај је објављен у „Крајишким партизанским новинама“ бр. 20, од 4 јуна 1942 годнне.

[2] Народни херој Фрањо Клуз

бригаде заузме положаје Јашикова Бода — Крчма — Рекавице, а истовремено да се помјере и сви остали напи батаљони према Шљивну. Дана 2. ов. мј. у 4 сата ујутру отпочела је акција с тиме што се је IV батаљон подвукао до пред саме линије непријатеља и отворио ватру. IV батаљон имао је задатак да прими сву ватру на себе, а у међувремену I и II батаљон имали су за задатак да обухвате непријатеља с бока и с леђа. Други батаљон је ударио на непријатеља десно од Бранковца, а I батаљон се пробијао испод Чокора с циљем да заобилазним маневром обухвати непријатељске ровове с леђа. Батра је отпочела у 4 сата ујутру, и трајала је све до 2 сата по поноћи. Читав исход акције овисио је од I а дјеломично и II батаљона, који су имали за задатак да туку непријатеља с леђа и с бока, али се десило да I батаљон, не познавајући терена, премда је имао доброг водича, није знао заћи иза непријатељских ровова, а томе је доста допринијела и 3. чета III батаљона, која је требала да се помјери још више у десно према Голешима (ријека Суртолија) и да штити наш I батаљон од четника који су се налазили у Голешима. Та чета, на предлог водича да се иде даље у десно и да се обухвати непријатељ с леђа, није сматрала то за потребно, и I батаљон без заштите од четника није могао више ићи у десно и обухватити непријатеља с леђа; у томе лежи разлог за неуспјех наше акције. Кад је IV батаљон отворио ватру на непријатеља, отворили су и остали батаљони и у првом налету непријатељ је натјеран у дивље бјегство. Непријатељ је напустио све шумарке у којима се налазио, али је усљед неодлучности I и II батаљона у јуришу имао времена да дође у ровове, који су се налазили на брисаном простору, а који су јако утврђени. Наши су се борци подвлачили под саме ровове и покушавали на јуриш да их заузму, али је то било немогуће јер је просечно седам наших другова требало да јуриша на непријатељски ров са 15—20 војника и са 3—4 пушкомитраљеза. Трећи батаљон имао је за задатак да штити са 2 своје чете напе снаге од четника, а са једном четом држао је у шаху четнике на десном крилу који су покушавали да нашим снагама зађу иза леђа, тј. да заузму Ракитовачу и да дођу у Јелићку. Током читавог дана и ноћи водиле су се огорчене борбе против четника, који су нас стално нападали, и против хрватске војске, усташа и легионара. У тој акцији напим снагама попило је за руком да у потпуности раздвоје током читавог дана четнике од усташа, а истовремено и сами четници су били раздвојени на 2 дијела, и нијесу могли јединствено приступити борби.

Кроз читаво вријеме борбе непријатељска артиљерија и бацачи стално су тукли по нашим батаљонима и највише смо жртава имали од њих. Током борбе непријатељ је покушао у

неколико махова да изврши јуриш, али је увијек крваво био одбијен, а наши су батаљони покупавали са контрајуришима, који нијесу успијевали, јер су терени врло незгодни, а непријатељ је имао све доминантне положаје у својим рукама. Непријатељ је у борби имао само од једне напе чете 20 мртвих и рањених, а укупан број њихових жртава није нам познат. Наши су губитци 6 мртвих и 41 рањен. Борба је по жестини била по мишљењу свих другова жешћа од свих досадањих борби које су водили наши другови у Б. Крајини.

Непријатељ је на положају од Клупа па до ниже Бранковца бацио све своје снаге из Б. Луке, јер засад Бања Луци с никоје друге стране не пријети опасност и непријатељ је одлучио да брани Бања Луку на тим положајима. Непријатељске снаге, узевши само хрватске војнике, усташе, Кватерникову гарду и легионаре, биле су много надмоћније од наших, имале су све доминантне положаје и биле су добро утврђене са добро копаним рововима. У ствари наш напад на непријатељске положаје код Бранковца и на четничке положаје код Голепа био је стварно напад на Бања Луку. Наше снаге, видећи да не могу заузети непријатељске положаје, одлучиле су да се повуку на полазне положаје, и повлачење је вршено без жртава. Напи борци, упркос жестоке борбе и великог броја рањених и мртвих другова, нијесу ни за моменат изгубили морал и чекају нова наређења за борбу. Пошто је борба била огорчена, I и II батаљон наше бригаде потрошили су 7—8.000 метака (сваки батаљон) и остали скоро без муниције. У случају непријатељског напада на нас, I и II батаљон морали би се борити са по десетак метака на сваког партизана.

На основу досадашњих искустава из борби са усташама и четницима, видјели смо да непријатељ иде за тим да нам наметне фронталну борбу која кошта много муниције и много жртава, и која према томе не одговара нашем партизанском начину вођења рата. О свему томе требало би мало випе поразмислити што прије, јер још једна или двије овакове борбе, па ће напа бригада остати без муниције.

Молимо да нам се од Штаба II КНОП одреда додијели чим прије муниције, јер [су] се напи I и II батаљон потпунома истрошили.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник пол. комесара:
С. Кесар[1]

Замјеник команданта:
Тодоровић[2]

[1] Сава Кесар
[2] Војо Тодоровић

П. С.

Пошто се ПОБ налази уз Оперативни штаб, молимо штаб да се и ПОБ извести о овој нашој акцији.

Мина за оацач имамо још свега 9 комада. Молимо да нам се додијели мина за оацач!

БР. 59

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 6 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТИМА И АКЦИЈАМА БРИГАДЕ И О СИТУАЦИЈИ У ИСТОЧНОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА ВРИЈЕМЕ ТРЕЋЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ НО
УДАРНЕ БРИГАДЕ
бр. 300

ВРХОВНОМ ШТАВУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Ваше писмо од 2 о.м. примили смо 4 о.м.

2) Данас пре подне стигли смо са нашим IV и VI батаљоном на просторију Данићи — Дулићи. Одмах смо потражили везу са Ловћенским батаљонима,[1] 2 ударним Никшићког одреда, 3 ударним Зетског одреда, нашим II батаљоном и IV херцеговачким ударним. Данас после подне били су овде, код нас, другови Филип Бајковић, заменик комесара Ловћенског одреда, Ломпар[2] и Обрен Старовић, командант 4 ударног херцеговачког, који су нас укратко упознали са ситуацијом. Другови Пеко Дапчевић и Сава Ковачевић налазе се у Главном штабу, па се са њима до сада нисмо могли састати.

I ударни ловћенски налази се на просторији Крстац — Казанци.

Делови II и III ударног ловћенског налазе се око Дуге — Г. Голије.

II ударни Никшићког одреда налази се такође око Дуге.

III ударни Зетског одреда налази се према Његошу (седло Утес): изгледа да су на том правцу четници нешто напредовали у току јучерашњег дана.

[1] Батаљони Ловћенског НОП одреда
[2] Блажо Ломпар, политички комесар батаљона у Ловћенском одреду.

II батаљон I пролетерске бригаде налази се гдје је био и раније.

3) Батаљони II бригаде и 2 црногорска, за које сте нам јавили да ћете их упутити на ову просторију 3 о. м., нису још стигли.

4) Другови Црни[3] и Лола[4] су са нама. Они намеравају да прекосутра крену до вас. Са нама је и друг Влатко Петровић.

5) Овде би, по нашем мишљењу, требало хитно образовати Оперативни штаб, како би све ове јединице биле што пре способне да дејствују плански и јединствено. **Основно је радити хитно, енергично и повезано.**

6) Акција на Звијерину је, у датом оквиру, успела.[5] Ми смо имали 3 погинула и 1 рањеног — сви из I херцеговачког ударног батаљона. Четници су имали жртава; тачан број није утврђен, 2 су нађена мртва, 1 је стрељан. Сви рањеници су спашени; сви сви међу њима који нису могли сами да се крећу стигли су данас овамо са нама. Ослобођени су и другови Махин[6] и Бора Продановић,[7] који су били заробљени. Четници су одвели другове Рада Правицу,[8] Хусрефа Чипшића,[9] 2 болничарке и још 3 друга. Од муниције (4500 метака) није ништа нађено: бандити су све однели. Пронађено је од оружја: тешки митраљез „Шварцлозе", 3 тешка бацача са укупно 20 мина (од којих су 2 исправна), топ „Пито" са 12 граната, 1 пушкомитраљез „Збројовка", 1 противавионски немачки лаки митраљез. Од тога је додељено Бригади[10]: „Шварцлозе", 1 тешки оацач са 10 мина, пушкомитраљез и противавионски лаки митраљез. Нађено је 12 кила експлозива који смо предали минерском воду Бригаде, као и електричне каписле, штапин итд. Пронађен је и готово сав остали материјал и намирнице: со, жито, дуван, платно, санитетски материјал, гас, цигарпапир итд. Један део је узела Бригада (остали је предат Оперативном[11] који је успео да евакуише само један део).

[3] Сретен Жујовић
[4] Народни херој Иво Рибар-Лола
[5] У Звијерину се налазила болница Оперативног штаба за Херцеговину. Љубомирски четници Саве Ковача искористили су прилику кад се у близини болнице нису налазиле наше јединице, упали у село и заробили рањенике и болеснике. Послије неколико часова дијелови Првог ударног херцеговачког батаљона и дијелови Прве пролетерске бригаде напали су четнике и протјерали их.
[6] Фјодор Махин, умро као генерал-лајтнант ЈА 1946 године.
[7] Бора Продановић, погинуо као члан агитпропа Пете црногорске бригаде у Петој офанзиви, 1943 године.
[8] Четници су га одвели у Љубомир, гдје је касније стрељан.
[9] Хусреф Чишић, члан агитпропа Оперативног штаба за Херцеговину, том приликом убијен од четника.
[10] Првој пролетерској
[11] Оперативни штаб за Херцеговину

Наше јединице су отишле из Звјерине 2 [VI] у ноћи. 3 VI четници су се повратили у Звјерину.

7) 4 о.м. са наша 2 батаљона извршили смо чишћење тзв. „Ћоравог" батаљона[12] западно од друма Билећа — Мека Груда, који је био (поново) активно пришао четницима. У тој акцији имали смо 2 мртва и 2 рањена; број непријат. жртава непознат. Прошли смо кроз села: Селишта, Лаћевићи, Прераца, Трновица, Врбица, Голобрђе, Под Планик, Тепуре, Корита, Д. Мека Груда. Неколико кућа — истакнутих петоколонаша — смо попалили и конфисковали око 2000 брава, око 50 говеди, неколико коња и друго. — Одмах по напуштању тог терена четници су се у мањим групама вратили, пратећи нас ватром. Сутрадан, 5 о. м., покушали су да крену према нама — предео Туцаков Дол — али смо их одбацили на ону страну друма. Истог дана, после подне, из Билеће су кренули Италијани на камионима (40-ак камиона); један део тих трупа изгледа да се искрцао у Плани, а други је наставио у правцу Фатница — Дивин. Наше положаје нису нападали. Касније смо дознали да су истог дана, 5 о. м., Италијани и четници који су кренули из Невесиња потиснули снаге II херцеговачког ударног батаљона који се налазио на линији Слато — Рогаче и да су, наводно, избили на линију Шипачно — Слато — Рогаче — Лукавац, било са намером да са тог правца наставе према Фатници, било да осигурају пут некој колони која би ишла за Столац, независно од посебног задатка четника: успостављање власти, евентуално спајање са оним из Црне Горе.

Са Оперативним штабом, који се био сместио у с. Давидовићи, остала су 3 херцеговачка ударна батаљона. О предузетој реорганизацији херцеговачких јединица известиће вас другови Црни и Лола. — Другови Милентије,[13] Миле[14] и другарица Љубинка[15] остали су са Оперативним.

Данас нам је, у току покрета у Степена, стигло писмо друга Петра Илића,[16] упућено јутрос из Риоца, у 3,30, у коме нас извештава о горе поменутом продору Италијана и четника и тражи да јединице бригаде одложе свој одлазак за један дан, јер постоји опасност да сав материјал и животне намирнице падну поново у руке непријатеља. Вили смо већ и сувише далеко да бисмо могли да удовољимо његовом тражењу, а људство изморено и гладно. Тамо је остала и наша стока и жито које

[12] Четнички батаљон који је послије Друге непријатељске офанзиве реорганизован у добровољачки батаљон, а за вријеме Треће офанзиве поново прешао у четнике.

[13] Милентије Поповић

[14] Миле Радосављевић, металски радник из Чачка, погинуо у љето 1944 год., приликом прелаза из Црне Горе у Србију.

[15] Љубинка Милосављевић

[16] Петар Драпшин

смо били запленили од петоколонаша и упутили према Чемерном, али се, наводно, због присуства четника — о чему све до синоћ нисмо били обавештени — није могло пробити тим правцем. Предузели смо мере да се евакуација стоке и намирница изврши у току данашње ноћи и сутрашњег дана, и то путем којим смо ми јутрос прошли, тј. преко Брестице — Кобиље Главе. Евакуацију до Врестице треба да изврше снаге Оперативног а овдашње снаге иду у сусрет да прихвате. Евакуација би била врло важна обзиром на несташицу хране на овој страни, а количине о којима се ради — нарочито стоке — су замашне.

Сутра полазе одавде коњи до Главне интендантуре да приме жито које сте нам наменили.

8) Све потребне податке које сте тражили од нас о Херцеговини добићете од друга Црног и Лоле.

Укратко: једине снаге са којима Оперативни штаб располаже јесу 3 ударна батаљона (сви на просторији на којој су се кретале јединице Бригаде) и јединице северно и источно од друма Автовац — Гацко — Невесиње. Има и неколико територијалних чета које држе положаје према усташама око Фазлагић Куле — Автовца — Гацка. Ни ударни батаљони нису консолидовани.

Становништво није непријатељски расположено, али је јако уплашено и поколебано масовним покретима Италијана и четничком пропагандом која је веома активна и нарочито искоришћује стање у Црној Гори. Прилажемо документа о четничкој пропаганди и о везама између Италијана и четника.

О снази окупаторских јединица не можемо ништа прецизно да вам јавимо, јер је због њихових многобројних покрета са разних страна контрола немогућа. Оперативни штаб нас је пре неколико дана известио да многе италијанске јединице одлазе према Мостару и Дубровнику, али не знамо колико се те вести могу сматрати провереним. У Гацку и Автовцу сигурно нема више од 2000 Италијана, а вероватно је и да их нема ни 1500. То ћемо тачно дознати, јер је наш II батаљон почео да организује обавештајну службу. Обзиром на снаге које су сада сконцентрисане овде и које ће се још сконцентрисати — мислимо наше — могло би се, по потреби, извршити напад на Гатачко Поље са великим изгледима на успех. То, наравно, зависи од општег плана операција, од њиховог главног правца и од времена којим располажемо за то. Важно је што бисмо ту сигурно дошли до већих количина муниције, а несумњиво би и морално-политичко дејство било врло велико за читаву Херцеговину.

9) Досадашњи начин чишћења четничких мештанских банди показао се — сем материјалне користи — као неефикасан. Те банде ратују герилски и одмах по проласку ударних једи-

ница враћају се и држе позадину. Без учвршћивања наше власти у позадини, ову неће моћи да одрже сами ударни батаљони који морају да иду на извршење својих ударних задатака. Оперативном штабу је стављено у дужност остварење одговарајућег задатка: стварног учвршћења позадине, али се може рећи да, у том погледу, до сада се није ништа постигло. Разуме се да би се, наношењем тешког ударца четничким бандама на главном правцу — Црна Гора — њиховим одбацивањем, а тим пре уништењем, услови за даље чишћење терена и у Херцеговини били из основа промењени: ослободили бисмо наше снаге за чишћење а и политички услови за наше деловање били би неупоредиво бољи него сада. Апсолутно је потребно нанети тежак удар.

10) Очекујемо ваше директиве, а уз њих оар кратак приказ оппитег плана и перспектива.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6 VI 1942 = 23,15 ч.

ЗА ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ НО УДАРНЕ БРИГАДЕ

полком
Фиђа[17]

командант
Коча[18]

нач. штаоа
Станко[19]

(М. П.)

11) Нашим је јединицама потребан бар 1—2 дана одмора.

12) Гатачки четници говоре о спајању њихових снага са онима из Ц. Горе. Такав покушај се може очекивати, обзиром на његов значај. Протеривањем четничких снага црногорских, такав би покушај отпао; други начин његовог онемогућења био би слање неких наших јединица (Саве Ковачевића?) на простиорију где су деловале јединице Бригаде — између Невесиња — Берковића — Плане — Гацка. Тиме би се спречило њихово учвршћење на том делу. Али ситуација у Херцеговини сада заиста зависи од развоја ситуације у Црној Гори, а у прво време и првенствено од развоја ситуације на овим пограничним секторима. Процес опорављења стања у Херцеговини, предузет изнутра, трајао би, наиме, дуже времена и ишао би тешко и несигурно све док се не поправи стање у Ц. Гори. То је данас јасно.

[17] Народни херој Филип Кљајић
[18] Коча Поповић
[19] Бранко Пољанац

BR. 60

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 6 JUNA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU O PRODORU NEPRIJATELJSKIH SNAGA IZ BOSANSKE DUBICE ZA BOSANSKI NOVI

ŠTAB
1 KRAJIŠ.[KOG] NARODNO-OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. Sl.
Dne 6 VI 1942 g.

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU,

na položaju

Vaš izveštaj i naređenje primili smo na znanje. II i Udarni bataljon koji se nalaze na položaju prema [Bos.] Novom (Suhača — Agići) naredili smo da se pojačaju sa po jednom četom iz I bataljona i III bataljona našeg odreda. Sve naše snage upozorili smo na budnost i vezu.

Mi smo sinoć dobili izveštaj od štaba našeg Udarnog bataljona da se neprijatelj probio iz Dubice za Bos. Novi u jačini od 18 tenkova, 16 kamiona i 1 oklopnim autom. Naše snage Udarnog bataljona preduzele su odmah prekopavanje puta koji vodi Bos. Novi — Ljubija — Prijedor. Međutim do sada nismo dobili nikakvog izveštaja o nastupanju neprijatelja iz Novog i borbi oko Suhače o kojoj nam vi pišete.

Komandant ovoga odreda otići će odmah na taj sektor.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar
na položaju

Komandant:
Milorad,[1]

Napominjemo da je kurir partizan Milić Uroš stigao ovamo jutros u 8.20

(M. P.)

OPERATIVNI ŠTAB
NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU
Br. 77/42
Od 8/6 1942
a — — a. T.[2]

[1] Milorad Mijatović
[2] Albert Trinki

BR. 61

IZVJEŠTAJ PRVE HIRURŠKE EKIPE SANITETA VRHOVNOG ŠTABA NOP I DV JUGOSLAVIJE OD 6 JUNA 1942 GOD. VRHOVNOM ŠTABU O TEŠKOĆAMA OKO EVAKUACIJE BOLNICE U IZGORIMA[1]

VRHOVNOM ŠTABU NOP I DVJ

Danas je hirurška ekipa stigla iz Izgora i izvještava sljedeće. Štab 2 bat. 1 brigade koji se nalazi na Čemernom naredio je upravniku bolnice u Izgorima da evakuiše bolnicu ne naznačivši kuda. Upravnik bolnice Izgori mislio je bolnicu evakuisati za Stabna ili za koje mjesto preko Pive. Budući da su bolnice odande (Trsa, Unač, Boričje) prebačene, a ovdje u Stabnima nema mjesta — treba VŠ da odredi mjesto za evakuaciju bolnice Izgori i da što hitnije dostavi upr. bolnice. Razlog koji štab navodi — četnici su ušli u Jugoviće i nadiru velikim snagama dalje. Boje se da će doći i sa strane Borča, a oni nemaju dovoljno snaga da vode frontalnu borbu. Za evakuaciju nema ni dovoljno ljudi ni konja. U bolnici ima oko 45 bolesnika, od toga oko 20 teških.[2]

Stabna
Subota, 6 VI 1942 god.

Za I hirušku ekipu
Borka[3]

Dostavljamo vam ovaj izvještaj drugarice Borke i molimo da nam dostavite savjete.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Stabna
6 VI 1942 god.

Polkom.
Leko Radović

[1] Original izvještaja pisan je rukom.

[2] Ranjenike iz bolnice u Izgorima evakuisala je polovinom juna, uz velike napore, Peta proleterska brigada pošto im je prijetila opasnost da budu pobijeni od četnika. Od čitave bolnice nastradalo je 7 ranjenika, koje su četnici, upavši iznenada u selo, zatekli u školi u Izgorima i sve ih spalili.

[3] Borka Demić, rukovodilac hirurške ekipe

BR. 62

PISMO OPERATIVNOG ŠTABA NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU OD 7 JUNA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE O BORBAMA SA NEPRIJATELJEM NA DUBIČKOM I BANJALUČKOM TERENU

OPERATIVNI ŠTAB
NOP i DV
ZA BOS. KRAJINU

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE,

na položaju

Dragi drugovi!

U našem oslobođenom teritoriju su već dva grada[1] i rudnik Ljubija. U tim mjestima za vrijeme ustaške vlasti bio je zamro svaki kulturni život. Poslije oslobođenja Prijedora koji je bio brojan petokolonaškim elementom i kako smo bili prinuđeni da preduzimamo svakodnevne mjere protiv špijuna i prikrivenih ustaša, to je situacija u gradu i pored održanih mnogih zborova sa radnicima, Muslimanima i ženama dosta teška. Građanstvo je također malo zaplašeno i od svakodnevnog bombardovanja pri kojemu je bilo i žrtava. Radi svega toga a i radi učvršćavanja bratstva između srpskog i hrvatskog naroda [predlažemo] da bi drugovi glumci[2] koji se nalaze kod vas učinili posjetu našim oslobođenim gradovima. Ovo bi bila velika manifestacija bratstva naših naroda, jer poslije dolaska hrvatskih avijatičara[3] nama to bi bio još jedan vidan dokaz srpskim masama da istu ovakvu borbu vodi i hrvatski narod i da u toj borbi učestvuju i javni radnici Hrvatske. Koliko naš narod toplo i iskreno prima hrvatske borce u svojoj sredini dokaz je veliko oduševljenje ogromne mase u Prijedoru, kada je pred njom istupio i govorio hrvatski pilot.[4] Tim veće će biti oduševljenje naroda [pred] kojim u sva ta tri mjesta: Prijedoru, Petrovcu i Ljubiji treba da istupe, možda i uz učešće naših seoskih diletantskih grupa. To je ujedno trebalo da bude i politička manifestacija, jer bi tu trebalo da govori narodu jedan od glumaca, pretstavnik naše Partije i vojske, a eventualno i avijatičar. Mislimo da je ovo politički vrlo potrebno obzirom baš na današnje najnovije događaje u Krajini, te vas molimo da nam uputite dru-

[1] Prijedor i Bos. Petrovac
[2] Grupa glumaca zagrebačkog kazališta na čelu sa Jožom Rutićem prešla je na oslobođenu teritoriju prvom polovinom 1942 god. i formirala Pozorište narodnog oslobođenja.
[3] Narodni heroji Franjo Kluz i Rudi Čajevac
[4] Franjo Kluz

gove glumce, makar oni i odgodili turneju po vašim selima za izvjesno vrijeme. Vi našim kuririma recite kada tačno dolaze glumci i kada bi se priredba održala, kako bi mi izvršili sve prethodne pripreme. Drugovi glumci trebali bi biti upućeni Operativnom štabu u Lušci Palanku, odakle bi otišli u Prijedor gdje bi održali prvu priredbu.

Što se tiče naše vojničke situacije ona je ovakva: Snage II odreda u jačini od 2 bataljona vodile su ogorčene borbe 3—4 dana sa ustašama, Mađarima i legionarskom vojskom u jačini od 3.000 vojnika sa 8 tenkova i to na dubičkom terenu. Neprijatelj je nadirao u dva pravca: u pravcu Kruškovca i sela Ličana kao i cestom Dubica — Gradiška. Ustaše su, također, nadirale od Orahova probijajući se prema Prosari. Naše snage razbile su ovu ofanzivu neprijatelja, zarobile dva ispravna tenka, ubijen je jedan ustaški satnik i veći broj neprijateljskih vojnika. Također je učestvovao i naš avion koji je raspršio mitraljirajući kolonu od 800 vojnika i natjerao ih da skaču u Savu. Tako su naše snage poslije dva dana odbrane prešle u napad, rastjerale neprijatelja, ponovo osvojile selo Orahovo i zauzele stare položaje na obali Save. Mi smo ponova gospodari Ravni.[5]

Na drugoj strani naša Udarna brigada[6] vodila je vrlo žestoke borbe sa ustašama, domobranima i četnicima na Brankovcu, Motikama — Jašikovoj Vodi — položaj prema Banja Luci. Ovo je odbranbeni pojas oko Banja Luke koji je trebala da probije naša brigada i da tako u pravcu Krčme — Han Kola izbije na Vrbas. Borba se vodila 2 dana — noću i danju. Neprijatelj je tu ustvari branio Banja Luku i bio dobro utvrđen. Naše je bila neprijateljska artiljerija, radi čega je bilo dosta ranjenih (45 ranjenih

[5] Ustaški puk pod komandom Jure Francetića prodro je 20 maja ujutru na oslobođenu teritoriju iz pravca Bos. Dubica, preko Jošika, i iz Jasenovca, preko s. Draksenića, do s. Sreflije. Toga dana u borbi je bila svega jedna četa kozarskih partizana, koja nije mogla da zaustavi neprijateljsko napredovanje. Sutradan, 21 maja, neprijatelj je skrenuo preko Prosare u s. Orahovo i zaposjeo komunikaciju Bos. Dubica — Orahovo. Na ovoj* su se komunikaciji ustaške snage zadržale nekoliko dana. Štab Drugog KNOP odreda hitno je uputio na ugroženi pravac dvije čete Kozarskog udarnog bataljona, jednu četu Drugog bataljona i jednu četu Trećeg bataljona, a Operativni štab naredio učešće partizanskih aviona. Poslije dvodnevne borbe neprijatelj je bio potisnut preko Save. Tom prilikom neprijatelj je pretrpio sljedeće gubitke: 29 ubijenih, 1 zarobljen i veći broj ranjenih. Zaplijenjeno: 3 puškomitraljeza, 20 pušaka, 20.000 metaka, 2 tenka, 100 ćebadi i drugog ratnog materijala.

U ovoj borbi smrtno je ranjen vodnik Prve kozarske proleterske čete Mile Mećava, koji je skočio na neprijateljski tenk. Mećava je umro poslije kratkog vremena. (Podaci uzeti iz članka puk. Rade Bašića i puk. Idriza Čejvana objavljenog u Vojnoistoriskom glasniku, br. 1 od 1951 pod naslovom: Ustanak na Kozari i borbe Drugog krajiškog odreda do juna 1942 godine.

* Prva krajiška NOU brigada

i 6 mrtvih). Neprijatelj je također imao velike gubitke u mrtvim i ranjenim ali se ipak održao i pored naša dva juriša. Naša brigada čini pripreme za novi napad.

Neprijatelj je također nastupao sa manjim snagama i od Bos. Novog i tu smo imali manje borbe.

Po svemu izgleda da su ti poduhvati Pavelića učinjeni u cilju nekog koncentričnog napada na Prijedor i Ljubiju ali za sada bez uspjeha. Izgleda da Pavelić nema dovoljno snaga da organizuje ozbiljniji napad. Vrši ove pojedinačne ofanzive u cilju postizanja prestiža i popravljanja morala kod susjednih garnizona koji su se u posljednje vrijeme potpuno demoralisali. Toliko o najnovijim borbama kod nas. Molimo vas da nas obavijestite o prilikama kod vas.

Primite drugarske pozdrave uz

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar: Komandant:
Kosta[7]

(M.P.)

Na položaju 7/6 1942.

БР. 63

ИЗБЈЕШТАЈ ШТАБА ПРБЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 7 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИБНОМ ІНТАБУ НОП И ДБ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРЕТСТОЈЕЋИМ АКЦИЈАМА БРИГАДЕ

ШТАБ
I КР. УДАРНЕ
НОП БРИГАДЕ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЗА В.К.

положај

Извјештавамо другарски Оперативни штаб да смо поступили према вашем наређењу и да смо за моменат, док не добијемо ваш одговор, зауставнли наш покрет који смо припремили за вечерас. Штаб наше бригаде одлучио је да се један дио наших снага, које за сада непотребно леже на положајима, крене према

[7] Kosta Nađ

Сасини, а други дио да се заобилазним путем крене према Крчми, која је према нашем мишљењу за нас врло важна обзиром на везе са Бања Луком. Према нашој замисли, I бат. наше бригаде треба да се дâ на чишћење четничког терена, почевши од Голеша па према манастиру Гомјеници, а наш Трећи батаљон има за задатак да заобилазним маневром обухвати манастир Гомјеницу и да изврши чишћење према Сасини заједно са I батаљоном. IV батаљон остао би на истим положајима, само би се мало помјерио у десно, а II батаљон би требао да се кроз четнички терен спусти ка Крчми. Овај би се план лако спровео у дјело, јер су четничке снаге које се налазе према нама малене и, према свим информацијама које имамо, четници се налазе у расулу које је сваким даном све веће, а и сам морал код другова је добар и једва чекају да се пође на акцију. Овдје на сектору IV батаљона ми нисмо могли примијетити никакве веће концентрације непријатеља, а исто тако се оне нису могле примијетити ни на сектору IV бат. II кр.[ајишког] одреда. Према томе ми питамо вас шта да радимо, да ли да се зауставимо на овом сектору или да се кренемо напријед. Наше је мишљење да би се свакако морали кренути напријед, а II одред нека преоаци своје расположиве снаге за заштиту терена од Ивањске до нашег IV батаљона.[1]

Молимо да нам што хитније одговорите, да би се знали равнати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Положај, 7 јуна 42 год.

Полит. комесар
Вељо Стојнић

Командант
Ратко

[1] У то вријеме Прва крајишка НОУ бригада се налазила на просторији између Бање Луке, Приједора и Санског Моста. Јединице бригаде биле су изморене и исцрпљене тешким борбама са четницима у Централној Босни и на Мањачи, вођеним у току априла и маја. Послије тешких борби на овом терену са усташко-домобранским јединицама Штаб бригаде је предложио Оперативном штабу за Бос. Крајину да се Бригада пребаци у Подгрмеч на одмор и попуну. Међутим, Оперативни штаб се није са тим сложио и наредио је Штабу бригаде да остане на истом терену. Послије тешких борби са непријатељским снагама које су 10 јуна отпочеле офанзиву на Козару, Штаб бригаде је одлучио да се два батаљона Бригаде пробију у Козару а друга два у Подгрмеч. Батаљони који су пошли за Козару нису успјели да се пробију па су се и они пребацили у Подгрмеч. Послије одмора и попуне у селу Руншка, Бригада је извршила низ већих акција у позадини непријатељских снага (Бос. Крупа, Добрљин) које су вршиле офанзиву на Козару.

БР. 54

САОПШТЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА „БУДУЋНОСТ" ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О СТАЊУ НА ТЕРЕНУ

ШТАБ IV БАТАЉОНА
„БУДУЋНОСТ"
7 VI 1942 г.

Другарском

ШТАБУ I УДАРНОГ ВАТАЉОНА

Драги другови,

Код нас је ситуација била врло тешка, а нарочито од како је Пета чета била прешла бандн, изузев Поповића и неког дијела Вагана. Том приликом ухваћен је од четничке банде и настрадао друг Милош Тица и друг Ђурађ Љубоја. Са њима је било ухваћено и још 10 другова, који су искористили прилику и побјегли кад су Италијани напали на њихов логор у Старетини, због неких говеда која је заплијенила на своју руку 5 чета изнад Гламоча.

Међу ових десет били су: другови Савић Воја, Гајановић[1] и пратња.

Исте ноћи приликом хапшења наведених другова, из логора у Старетини око 3 сата одведени су у непознатом правцу другови Тица и Љубоја који је био командант новоосноване општине. Послије се дознало само толико о њима да их је Богдан Ивић, бивши командир 5 чете, превео преко села Нуглашице, Пеуља до у Маринковце, одакле их је примио Тркуља Коста са Кукобатом и превели у село Оољај, гдје су неки напи симпатизери били организовали њихово ослобођење насилним путем, али је банда успјела да даље побјегне с њима у непознатом правцу. Даља њихова судбина непозната је.

Цијела ова комедија организована је од поменутог Ивића, који се и раније показивао у неколико махова као бандит. Откривене су раније његове везе са бандом у Грахову, које је продужавао на Вабића, Перицу Васића итд.

Тица је отишао у 5 чету да тамо среди прилике и да постави новога командира, али у томе свему он је превише отво-

[1] Митар Гајановић, политички радник на терену Гламочког среза

рено и слооодно радио тако да је јавно говорио шта ће да ради и пријетио Ивићу и неким другим са најстрожијом казном, па иако су они оили у ојегству оних дана. Опасност је Тици предочавана и јасно му је говорено какво је озбиљно стање тада било у 5 чети, као и да мора бити опрезан, али он је то све олако схватио и те вечери распоредио своје снаге по кућама по двојицу на вечеру, што је банда искористила и напала их.

Послије овог случаја банда из 5 чете се одмах повезала са Италијанима и позвала их за заштиту, који су дошли и држали положај на Озрену са њима неколико дана, а након тога су заједно једне ноћи кренули поврх Стекероваца до изнад села Ћулума гдје су заједно и преноћили. Сутрадан су се вратили на Роре, Поповиће за Главице. Четници су кроз ова села ишли са српском заставом пјевајући чак и партизанске пјесме, а Италијани су са њима ишли мањим дијелом кроз село а све остале снаге су ишле поред села. На том путу у Стекеровцима сусрели су се с нашом патролом гдје је Миле Војиновић опалио један метак и убио једног Италијана а једног ранио, четника једног такођер је ранио.

У Ћулумима су изгледа четници радили на томе да дооију уза се људе, те су неки одмах пошли са њима, међу којима и Илија Ћулум, из Рора такођер је неколико отишло са њима. Куд су ови отишли и шта су радили није нам познато, само знамо да су се након неколико дана вратили кућама, сем Илије Ћулума и још неколицине.

По повратку рекли су да су били у Мркоњићу код Дреновића, па да им се није свидјело кад су видјели да Дреновић ради са усташама па су се због тога вратили. Неколико бандита је из Црног Врха и Рора отишло за Грахово код Кукобата.

На тој италијанско-четничкој турнеји банда је отјерала све овце друга Бојиновића Николе и потјерала са собом.

Наша Трећа чета са двјема из V одреда и са другом Родићем Славком требала је банду дочекати код Поповића, али су закасниле, те је тако банда прошла да је нико није напао.

Послије овога наша Трећа чета пресјекла је сваку везу банди преко Старетине и Шатора, разоружавши и село Нуглашице које је имало 12 пушака.

У исто ово доба се правио план од [стране] V одреда за напад на село Црни Луг и Пеуље, гдје би учествовала и наша Трећа чега поред снага из V одреда и снага „С. Вујадина“[2] који је након кратког времена и извршен, те тако нисмо имали времена ни снага да се обрачунамо са бандом 5 чете.

Напад на поменута села, тј. Црни Луг и Пеуље, извршен је са наведеним снагама и он је успио.

[2] Батаљон „Старац Вујадин“

Снаге V одреда којих је било 4 чете са нашом Трећом четом блокирале су једног јутра Пеуље, а снаге „С В“[3] Црни Луг. По блокирању, послати су у село Пеуље њихови људи са задатком да их позову на предају. Ванда није хтјела да се преда него се одупрла оружјем, али за кратко вријеме борбе била је присиљена да ојежи и настала је општа тркњава на све стране.

Извјесна количина са Ћућузом Маркицом успјела је да се извуче кроз неки Јардо[4] и дочепала се шуме па је побјегла, дочим већина их је пала у борби. Неки су из Пеуља успјели да побјегну и до Црног Луга, не слутећи шта је тамо, па са бандом тамошњом дали отпор, али како су наши продужили за њима то су се сви измијешали у Црнолушком пољу: и „С. В.“ и четници Црног Луга и Пеуља и наше снаге које су оперисале на Пеуљама. По пољу је било жестоке борбе, они су се борили до задњег, настала је вика, дерњава, митраљеска паљба, пушчана и бомбе су се бацале.

Након подужег гањања успјели смо уоити познатог Дражиног посланика који је дошао из Србије, Николу Баоића, иначе главног кривца за овај крај. С њим је пало и пуно других бандита. Живе похватане у тим селима сутрадан извели смо на јавни збор у Пеуљама, од којих је десетак јавно стријељано, а остали пуштени са казном и без казне.

Четничке снаге из Маринковаца са неком летећом четом покушале су приликом ове акције да нас ударе са леђа, али наша заштитница, која је предвиђена за тај случај, их је онемогућила у тој намјери. Послије два дана италијански авиони су кружили изнад тих села, извиђали, бацали запаљиве бомбе и тукли из митраљеза. Успјеха су имали утолико што су запалили неколико кућа у Доњим Пеуљама. Од наших оио је један мртав и један рањен из V одреда.

Талијани нису били у стању у овом случају да предузму ништа а четничка банда је довела Ману Роквића са 90 људи— пропалица из Дрвара и Петровца, као што је покушала да мобилише све у Грахову, па да заједно ударе на нас у Пеуљама. У међувремену настало је комешање међу њима, након чега је Мане побјегао назад, а неколико другова из Маринковца дограбивши 2 п. митраљеза и неколико пушака које је пренио Ћућуз побјегли су од њих и пријавили се нашој Трећој чети.

С овим је тамошња банда била до краја деморалисана и настао је општи хаос.

Снаге V одреда су из Пеуља једним дијелом кренуле преко Рисовца за Дерало, гдје су имале намјеру дочекати талијанске транспортне камионе, који превозе из Петровца и Дрвара преко

[3] „Старац Вујадин“
[4] Вјероватно: Јар До

Грахова војску и све оне који не смију чекати партизане, али на том задатку нису ништа урадиле, јер су Италијани били обавјештени па нису смјели ни кретати. Узгред на Јелином Пољу пронашли су складиште и штаб Богуновића које су заплијенили. Сам Бране изгледа да је мало прије побјегао. Међу тим материјалом нађена је цијела архива, радио-апарат, нешто оружја и хране.

Док се све ово одигравало, наши другови из 4 чете су нас обавијестили да су Италијани повукли се из Гламоча а да је четничка оанда из 5 чете побјегла код Војина Баоића који се налази негдје изнад Гламоча.

Како су снаге V одреда биле ту, то смо са њима организовали напад на сам Гламоч, јер су они ставили нам се на расположење до 10 о. м.

План за тај напад изгледао је овако:

Напад би се извршио 5 јуна ујутро са снагама четирију чета од V одреда, нашом Трећом четом, Четвртом и остатком Прве чете који је у задње вријеме био са Поповићком десетином на Међугорју. Уједно је позват одред из Цинцара[7] да истог дана нападне Бабића[6] и све који се са њим налазе.

Овај дан заказани изгледа да није се искористио јер су наши закаснили, а јуче, тј. 6 о. м., не знамо такође да ли су ступили у акцију — вијести никаквих немамо.

У Гламочу, по извјештајима, налази се само око 150 домобрана и ваљда толико пушака у цивилним рукама. Пуно оанде из Гламоча је отишло са Италијанима према Ливну.

Ми смо формирали и једну Ударну чету са Миланом Салићем на челу из Треће чете, а узели смо и из позадине млађе другове, па ма и без оружја. Трећа чета је такође реновирана с тим што је извјесни дио бољих отишао у Ударну, а нови су мобилисани.

За командира Треће чете именован је Радун,[7] а друг Прпа[8] је стављен у обавјештајни биро при штабу.

Мобилисали смо из доњих села двије резервне чете без оружја и послали горе, тако, ако би нас срећа партизанска послужила да уђемо у град, да ои могли оружје дати у сигурне руке за први моменат, па макар послије поново распоређивали и изабирали борце из горњих села.

Према наведеном видите да смо мобилисали све до једног, па вам зато сад немамо одакле послати тражене људе.

---

[5] Лнвањски НОП одред
[6] Војин Бабић
[7] Јован Радун
[8] Владо Прпа, погинуо као командант батаљона „Будућност", јула 1942 год., приликом ослобођења Гламоча.

Стање наше Четврте чете је донекле колебљиво, јер она горња њена села нису нам најсигурнија, дочим Стекеровци и Хотковци доста добро стоје. Каква ће у будуће бити, овиси о ситуацији око Гламоча.

Што се тиче стања око Дрвара сно је доста добро, банда се узвртила кад је видјела шта је са Приједором и Петровцем. Банда из Петровца и Дрвара сваки дан преко Грахова сели се за Далмацију. У Книнској Крајини већ дуже времена налазе се снаге Хрватске Ударне бригаде.

Наша артилерија[9] покаткад се јави према Дрвару.

Стање на сектору III одреда је врло лоше, јер бивша „ИСКРА"[10] се распала, а Вјештица Никола је окупио око себе нешто банде која је издала резолуцију да од „Искре" прави „Гвоздени батаљон". Друг Шолаја,[11] Немања[12] и други су се склонили у „Пелагић", а друг Хотић[13] и Цинкара[14] се налазе у Цинцару. Ми смо тражили Хотића да нам дође за замјеника команданта. Не знамо да ли ће нам га послати. Тамо око Јајца и Купреса изгледа да је лоше.[15]

Друг Столе[16] се налази већ дуже времена код нас, а сада је са Полићем[17] горе око Гламоча.

Друг Гојко Родић пише нам да се оанда из Кључа ових дана са Дреновићем, Вјештицом и осталом компанијом спрема за главни напад на „Соко",[18] тражи једну чету да дође преко Јасенових Потока, али ми не можемо дати.

Просјечно стање овамо није лоше, само храна је најглавније питање, знате да већ има доста смртних случајева.

Кад би имали што да једемо нико нас не ои могао зауставити у налету за који је спреман сваки борац као и сваки позадинац, од најмањег до највећег без разлике на пол.

Гледајте са друговима из Оперативног штаба и свим другим, гдје би се год могло и дала прилика, да се штогод хране

---

[9] Пети крајишки одред је у то вријеме имао 2 топа који су употребљавани у појединим значајнијим акцијама.
[10] Батаљон „Искра" Трећег крајишког НОП одреда усљед четничке пропаганде распао се и једним дијелом прешао на страну четника.
[11] Народни херој Сима Шолаја, замјеник команданта Трећег крајишког НОП одреда, погинуо 13 14 августа 1942 год., приликом напада на Купрес.
[12] Немања Влатковић, политички комесар Трећег крајишког НОП одреда
[13] Месуд Хотић, начелник штаба Трећег крајишког НОП одреда
[14] Теуфик Каденић, члан Окружног комитета КПЈ Јајце
[15] Односи се на четничко превирање у јединицама Трећег крајишког НОП одреда у околини Јајца.
[16] Столе Ковачевић
[17] Милош Полић
[18] Батаљон „Соко" Трећег крајишког НОП одреда

за овај крај даде, иначе нећемо моћи ништа учинити. Чак ни војску сву нећемо моћи одржати. Ово је једно питање које је најхитније, па га тако и схватите.

Шаљемо вам 1500 метака за италијан. п.м. и 200 пари чарапа.

Како вам је познато да се овдје оскудијева са пушчаном муницијом, то настојте да би нам штогод зашпарали и послали (тј. југословенске).

Јавите нам првом приликом све што има ново код вас, али овако све опширно као што и ми вама.

Поздравите све наше хероје који се налазе у саставу Ударне бригаде.

Ми вас овамо жељно очекујемо, али с тим да пред собом потјерате Дреновића и све друге бандите, а што иза вас остане да буде свијетло и чисто као Комунистичка партија.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

7 јуна 942 год.
10 час.
Шаћир[19]

(М. П.)

За Штаб,
Пузић Јован

Владо Т. Прпа

---

[19] Шаћир Маслић, члан Окружног комитета КПЈ Јајце

BR. 55

IZVJEŠTAJ ŠTABA TREĆEG BATALJONA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA ŠTABU ODREDA O BORBAMA VODENIM U VREMENU OD 29 MAJA DO 5 JUNA 1942 GODINE

ŠTAB III BATALJONA
II KNOP ODREDA
»MLADEN STOJANOVIĆ«
7 juna 1942 g.

Osmodnevni izvještaj
o akcijama

DRUGARSKOM ŠTABU II KNOP ODREDA
»MLADEN STOJANOVIĆ«

Negdje u Kozari

U toku proteklih osam dana ovaj bataljon nije pripremao nikakvih akcija, sem što je davao pomoć Drugom bataljonu, pošto je neprijatelj bio prodro na oslobođeni teritorij II bataljona , nadirao prema Orahovoj u namjeri da bi se povezao sa svojim snagama koje se nalaze na petnaestom km.[1]

1/6 — Upućeno je 50 partizana iz naše IV udarne čete sa drugom Piljom[2] da zauzmu položaje na Vrištiku, pošto je neprijatelj nadirao prema Orahovoj. Također je u istom pravcu upućeno i jedno mitraljesko odjeljenje naše Treće čete.

2/6 — Upućen je jedan vod sa 25 karabina naše Treće čete preko Jablanice da zauzme položaje na Vrištiku, pošto je neprijatelj upao u Orahovu, a jedan vod I čete upućen je u Gašticu prema Orahovoj, koga je predvodio drug komandir I čete[3], i napao je na neprijatelja u Orahovoj, ali se pod jakim protunapadom neprijatelja morao povući i tada je poginuo jedan drug omladinac Bjelajac. Istoga dana upućen je jedan vod sa 25 karabina Druge čete na teren I čete u Karađorđevo gdje je zauzeo položaje. — Isto tako 4/6 stigao je jedan vod iz IV čete IV bataljona, koji je odmah bio upućen na teren naše I čete u Karađorđevo da tamo zauzme položaje.

U progonjenju neprijatelja sa naše teritorije II bataljona učestvovalo je i naše minobacačko odeljenje sa dva bacača; tom prilikom poginuo je drug iz bacačkog odjeljenja Erceg Vojin.

---

[1] Opširnije o ovome vidi dok. br. 62.
[2] Piljo Stanišić, zamjenik komandanta Trećeg bataljona, nestao u neprijateljskoj ofanzivi na Kozari, jula 1942 godine.
[3] Mirko Bašić

29/5 — Neprijatelj je upao sa dvije satnije ustaša i legionara na naš teren I čete i uspio je da zapali nekoliko kuća. Nakon borbe od nekoliko časova neprijatelj je bio odbijen uz gubitke nekoliko mrtvih i više ranjenih. Isto se moglo ustanoviti po krvi i travi kud su ih vukli. Na našoj strani nije bilo žrtava, sem jednog druga omladinca koji je tom prilikom ranjen i umro poslije dva dana od zadobivenih rana.

1/6 — Neprijatelj je prodro sa tri do četiri satnije na naš teren I čete i tom prilikom bio je suzbijen i povraćen uz divlje bjegstvo. Ubijen je jedan ustaša, dok na našoj strani nije bilo žrtava.

4/6 — Naše snage I čete na čitavom položaju uznemirile su neprijatelja ispalivši na njihove stražare po jedan metak, i sigurno se zna da su tom prilikom ubijena neprijateljska tri vojnika. Istoga dana primijećeno je sa terena naše Prve čete da je došlo u Dragelje kod kuće Trvića 15 kola i jedan auto sa teretom, nije se moglo doznati šta je voženo.

U toku ostalih dana nije bilo nikakvih važnijih promjena, sem što je neprijatelj pripucavao kao obično — dok su naše snage koje su osigur.[avale] naš teren za cijelo vrijeme, dok je neprijatelj napadao na naš oslobođeni teritorij II bataljona i nadirao prema Orahovoj, fingirale napade. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. polkomesara.
Milan[4]

Komandant, u. z.
Piljo[5]

---

[4] Milan Egić, poginuo u Centralnoj Bosni 1943 god. kao komandant bataljona Dvanaeste krajiške brigade.
[5] Piljo Stanišić

БР. 66

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА УДАРНОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 7 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О НАПАДУ НА ГЛАМОЧ И ЧИШЋЕЊУ ОКОЛНИХ СЕЛА ОД НЕПРИЈАТЕЉА[1]

ШТАБ УДАРНОГ БАТАЉОНА
V КР. ОДРЕДА

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Јуче рано (6-ог) са снагама Уд. бат. и са 3 чете IV бат. извршили смо напад на Гламоч и чишћење муслиманских села око града.

Напад на град извршен је у 3 ч, али су прије него што смо заузели положаје непријатељске straже отвориле ватру и тако дале знак у граду. Ватра из града одмах је била врло јака, тако да се осјетило да ће дати јак отпор. Како смо били уговорили, наши су почели да говоре да смо партизани, обраћали смо се домобранима. Муслимани су нам псовали мајку и сл.

Терен око града је незгодан за привлачење, а усљед непријатељске ватре морали смо да заузмемо периферијске куће. Даље се није могло.

Слана су неколика писма од стране другова у град — без одговора.

По подне смо добили извјештај да се окупила четничка банда у селу Камену и сусједним муслим. селима и то Кутањац, Вјештица и В. Бабић, са око 200 наоружаних. Сва тројица су била са командиром V чете, која је вршила чишћење ових села, такође је и њихова војска била са нашом. Они су тражили да преговарају с нама у погледу заједничке акције на град и тражили су састанак.

Познавајући ове бандите, и њихову сарадњу са хрватском власти у граду, ми смо се састали (друг из штаба IV бат., друг Столе и ми) и донијели сљедећи закључак.

1 Напад на град и борба у граду није препоручљива ако се имају четници позади који нас могу напасти са леђа.

2 Према томе са њима најприје ликвидирати.

3 Повући највеће снаге ради концентрације за напад на четнике. — За град оставити само једну чету (4-IV) ради контроле града.

Тако смо и учинили. Чете смо повукли у Камен. — Војин Бабић, који је на сваки начин хтио да учествује у заједничкој

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

акцији на град, као и његови људи, послао је писмо у град да се одупру партизанима, док од Дреновића не дође „сатнија" која би ушла у град (јер у Бабића нису имали повјерења ни у његове људе). Писмо су нашли борци код једног Муслимана.—

Синоћ смо се били сложили да извршимо напад на четнике. Ради овога послан је један човјек да тачно види гдје се четници налазе, нарочито Кутањац и Вјештица, као најопаснији. (Кутањац води собом борце из бившег Шолајиног батаљона, који је сав прешао у четнике).

Међутим још немамо никаквог обавјештења.

Чете које су се налазиле у борби врло су заморене и неиспаване. Тешкоће за одмор и храну су велике. Затим Ударни бат. прелази велики терен и стално је у покрету па неће бити одморан ако буде требао 10-ог да крене за Тром.[2] Борци су уморни од горе и пута.—

Данас и ноћас претстоји нам акција против четника. Потом ои требало извршити напад на град. Али батаљон се мора повући у Тичево (до 9-ог), тако да ће акција на град, изгледа, отпасти.—

Ради овога, треба да нас обавијестите кад морамо бити у Тичеву, односно, да ли ће батаљон ићи на акцију у Тромеђу. Било би врло потребно када би чете добиле 2—3 дана одмора. Неће бити способне за још напорније акције и пут тамо.

Јавите нам хитно преко штаба IV бат. и преко Поповића — тамо ће знати гдје смо — о даљем задатку батаљона.

У јучерашњој борби погинула су 3 друга и 1 рањен (сва четворица из 3 [чете] Ударног бат.).

Уз бороени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
Вишић Мирослав[3]

Командант
Мил. Морача

П. С. Са Ливањским одредом имамо везу.

Њихових 20 друг[ова] доћи ће ради акције на град да као католици утичу на домобране. Њихових 60 држе бусију према Ливну. ./.

Добио сам пошту од друга Славка[4] и Дошена[5] од 3-ег и 2-ог.

7 - VI - 1942
у 3.45 ч изјутра

М.

[2] Тромеђа Босне, Лике и Хрватске
[3] Вишић Мирослав, погинуо 1943 год. у Источној Босни послије Пете непријатељске офанзиве.
[4] Славко Родић
[5] Илија Дошен

ВР. 67

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТНМА ЧЕТНИКА И ИТАЛЊАНА И О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА ГАТАЧКИМ ВАТАЉОНОМ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
НО УДАРНЕ БРИГАДЕ
Вр. 306

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И Д ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Црни вас је сигурно известио да смо са VI батаљоном стигли у с. Равно (засеок Мрамор).

2) Осматрачи сада јављају да непријд. колона, јака око 70 људи, улази у с. Жањевицу (ср.).[2] Њихова главнина, јака око 400 људи, креће се од Платице ка Жањевици (у 3 колоне), а једна колона је ушла у Јасеник.

3) Нема изгледа да наш IV [батаљон] стигне овде пре сутра. — VI излази на врх и падине Кнез Стране (Орловац), да затвори правац Зуква — Стубица — Стабна.

4) Чујемо да су 3 батаљона II бригаде кренула према Изгорима. Покушаћемо да успоставимо везу. — Дознајемо „незванично" да је јуче овамо стигао и наш V батаљон.

5) Очекујемо ваше директиве. — Са овим снагама немамо много изгледа да постигнемо нешто значајно против четника, али ћемо настојати да их задржимо бар до доласка појачања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

8 VI 1942 = 12,00 ч.

6) Сада смо успоставили везу са снагама Гатачког батаљона. — Они нас извештавају да су четници јутрос ушли у Јасеник, да су Италијани изашли на положај изнад Автовца и Гацка и да је једна чета са Лебршника сишла у Жањевицу. Они верују да ће њихов даљи правац бити ка Липнику, а не према Пиви. — Исти другови тврде да непр.[ијатељ] није синоћ ушао у Изгоре; кроз Чемерно да је прошао али да се вратио ка Врби и на Лебршник.

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Жањевица Средња

7) Четника наводно има 4 батаљона, просечно по 200: и то 1 гатачки, 1 невесињски, 1 комбиновани Билећана — Требињаца и Сточана, 1 босански. (Извор ових података: „неутрални четници").[3]

Са њима не иду Италијани. Имају 2 бацача.

С. Ф. — С. Н.

8 VI 1942 = 12,00 ч.

ЗА ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ НО УДАРНЕ БРИГАДЕ

к-нт
Коча А. Поповић

БР. 68

САОПШТЕЊЕ ШТАБА КОЊИЧКОГ НОП БАТАЉОНА ОД 8 ЈУНА 1942 ГОД. ПОВОДОМ МУЧКОГ УБИСТВА ГРУПЕ ХЕРНЕГОВАЧКИХ ПАРТИЗАИА ОД СТРАНЕ ЧЕТНИКА[1]

ШТАБ
КОЊИЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБ.
ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
Бр службено
Дне 8 јуна 1942 год.

САОПШТЕЊЕ

Дне 4 јуна о. г., у 3 сата послије подне, ишао је замјеник команданта Оперативног штаба за Херцеговину, у пратњи једне десетине Ударне чете, у село Драмишево, у сврху одржања састанка са партизанима IV чете овог батаљона. На путу између Заборана и Драмишева, из засједе мучки је нападнута ова десетина са замјеником команданта Оперативног штаба, плотунском паљбом од стране четничких разбојника.

Командир IV чете у Заборанима, кад је чуо паљбу, потрчао је са неколико партизана из касарне у правцу одакле се је чула паљба. Он је на исти начин дочекан од истих бандита,

[3] Четничке групе које нису нападале партизанске јединице и нису сарађивале са окупатором.

[1] Примјерак саопштења који се налази у архиви Војноисторијског института умножен је на шапирографу.

четничких зликоваца, бивших својих војника. Ови четнички зликовци били су партизани IV чете, који су се били притајили у овој чети. Ови зликовци, српски изроди, уз помоћ већине сељака села Заборани и Драмишева, нису се задовољили овим злочинима већ су отишли на положаје, гдје су били наши другови стражари, који су чували страже према усташким селима Невесињског Поља, који су чували њихова села, разоружали стражаре и након тога их стријељали.

Да злочин буде заиста нечувен, ти су бандити ухватили наше двије другарице, од њих једна Српкиња а једна Хрватица, које су биле учитељице у селима Заборани и Драмишево, које су училе читати и писати дјецу тих разбојника, силовали су их и након тога стријељали.

Након тога су ти зликовци пошли на касарну у Заборанима, гдје је остало још 6 другова и 2 другарице, који су се јуначки бранили од тих зликоваца и након 30 сати одбране успјело им је под заштитом мрака провући се кроз страже четничких бандита, а који су другови сретно дошли у Главатичево.

У овој дрској и препреденој издаји ових српских изрода, погинуло је и стријељано 27 партизана и 2 другарице партизанке, од тога 18 партизана из IV чете, 8 из Ударне чете, 1 из II чете, те 2 другарице учитељице које су биле на дужности у селима Заборани и Драмишеву. Од спашених другова 3 лакше рањена. Замјеник команданта Оперативног штаба сретно се је спасио без икакових повреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник команданта:
И. Кукић[2] с. р.

Политички комесар:
Бранко[3] с. р.

[2] Илија Кукић
[3] Васко Гњатић

BR. 59

IZVJEŠTAJ ŠTABA PRVOG BATALJONA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA ŠTABU ODREDA O BORBAMA I AKCIJAMA U VREMENU OD 27 MAJA DO 7 JUNA 1942 GODINE

ŠTAB
I BATALJONA II KNOP
ODREDA
»MLADEN STOJANOVIĆ«
9 VI 1942

DRUGARSKOM

ŠTABU II KNOP ODREDA

Izvještava se drugarski Štab o vojnim akcijama koje su vršile snage ovog bataljona za posljednjih sedam dana.

1 četa: Dana 31 V mitraljesko odjeljenje navedene čete na obali Une štitilo je prelaz izbjeglica[1] iz Hrvatske, tom prilikom ranjen je jedan drug, a na strani neprijatelja poginula su tri ustaše.

Dana 3 VI snage 1 čete, u jačini od 50 karabina, tri puškomitraljeza i teškim mitraljezom, izvršile su napad na Bos. Kostajnicu, s namjerom da otsijeku jedan dio neprijateljskih snaga koje su se urovile, napad nije uspio, tom prilikom zapaljene su dvije neprijateljske kuće koje su služile kao neprijateljsko uporište, žrtava nije bilo.

Dana 5 VI jedna patrola 1 čete spustila se do samih rovova u blizini Bos. Kostajnice gdje je pripucala na neprijateljsku stražu, ubijena su 2 neprijateljska vojnika. Istog dana jedna druga patrola iste čete ubila je jednog ustašu u samom gradu.

Ostalih dana snage pomenute čete bile su raspoređene jednim dijelom prema Kostajnici sa zadatkom blokade spomenutog mjesta, a ostali dio snaga bio je u logoru gdje su se po potrebi upućivali u sastav drugih četa i bataljona, u slobodnim časovima vršena je vojna obuka.

2 četa: Dana 27 V neprijatelj se izvjesnim snagama izvukao po noći iz Dobrljina i zauzeo dominirajuće položaje iznad samog Dobrljina, odakle je pokušao prodor na naš oslobođeni teritorij,

[1] Tih dana — prije početka ofanzive u Baniji koja je trajala od 9 do 13 juna — neprijatelj je bombardovao sva sela na teritoriji odreda. Četvrti bataljon Banije. pod jakim pritiskom neprijatelja, povukao se jednim dijelom snaga u Bosnu, a drugim dijelom na Kordun. Poslije ofanzive bataljon se ponovo vratio na svoj sektor.

neprijatelj je odbijen, tom prilikom ranjen je jedan drug partizan, predviđa se da je i neprijatelj imao gubitaka.

Dana 28 V neprijatelj je pokušao prodor na istom mjestu istog terena kao i prošlog dana, ali je suzbijen od strane naših snaga koje su se nalazile na položaju.

Dana 2 VI snage Druge čete u sastavu[2] dvaju vodova Treće čete izvršile su napad na neprijateljsko uporište oko samog Dobrljina, kojom prilikom je likvidirano jedno neprijateljsko uporište i zarobljeno je sljedeće: 1 teški mitraljez kao i rezervni dijelovi za isti, 2 puškomitraljeza, 4 karabina, 5 domobrana i 1200 do 1500 metaka. U toj akciji poginuo je jedan drug, neprijateljski gubici nepoznati. Domobrani po upoznavanju sa ciljevima naše borbe poslani su u Dobrljin sa izvjesnom količinom propagandnog materijala.

Ostalih dana jedan dio snaga bio je stalno na položajima prema neprijateljskom uporištu Dobrljin, ostali u logoru i prema potrebi upotrebljavani.

3 četa: Dana 29 V neprijateljske snage sa Kulskog Brda u jačini od 30 do 40 vojnika pokušale su da zarobe seljake koji su obrađivali polja, odbijeni po snagama jednoga voda, neprijatelj je imao 8 teže ranjenih, kako smo obaviješteni preko veze.

Dana 1 VI jedna patrola iz Treće čete između Bos. Novog i Ravnica zarobila je 7 komada goveda i 2 konja, od čega je četvoro goveda vraćeno vlasnicima, ostalo, kao ustaško, zadržano u korist Narodno-oslobodilačke vojske.

Dana 4 VI pozadina[3] sa terena Treće čete prekopavala je cestu između Novog i Blagaja, Novoga i Ravnica i razrušila tri drvena mosta, sve je to učinjeno u zaštiti jednog voda Treće čete.

Dana 5 VI ponovo se pristupilo prekopavanju ceste i rušenju preostalog dijela pruge, isto u zaštiti jednog dijela snaga Treće čete.

Dana 7 VI snage Treće čete u sastavu jednog voda iz 2 čete i 1 voda iz 1 čete izvršile su napad na neprijateljsko uporište Kulsko Brdo i Izbu, više samog Novog, uz prisustvo jednog poljskog topa. Zarobljeno je: jedan teški mitraljez i jedan puškomitraljez, tri puške, tri domobrana i 800 metaka. Tom prilikom poginuo je jedan drug a sedam ih je ranjeno, od kojih je jedan teže. Naša artiljerija tukla je neprijateljska uporišta u samom gradu, bacivši 11 granata. Ostalih dana snage iste čete nalazile su [se] jednim dijelom u zasjedi prema Novome i zaštiti oslobođenih sela, a ostali u logoru i upotrebljivani prema potrebi.

4 četa: Dana 29 V neprijatelj je tukao artiljerijom iz Bos. Novog na teren 4-te čete, nikakve štete nije bilo.

---

[2] Uz saradnju

[3] Misli se: narod iz pozadine.

Dana 4 VI neprijatelj je pokušao prodor preko terena ove čete, koji je suzbijen uz nepoznate nam gubitke; u tom napadu ranjen je jedan drug. Istog dana neprijatelj se uspio, sa jednim neznatnim dijelom snaga, provući kroz šumu do same Suhače gdje je i otpočelo puškaranje i tom prilikom ubili su jednog opštinskog milicionera koji [je] bio po službenom poslu u tom selu.

Dana 5 VI naše snage 4-te čete u sastavu dvaju vodova iz Treće čete i jednim dijelom snaga iz I odreda izvršile su čišćenje i pretres sela Suhače; neprijatelj se uspio izvući, pobjeći u pravcu Novoga.

Za sve ostalo vrijeme jedan dio snaga, po smjenama, bio je u zasjedi prema Bos. Novom i zaštiti sela. Ostali drugovi u slobodnim časovima vršili su vojnu obuku.

5 četa: To je novoformirana četa, koja se nalazi u Ljubiji, gdje daje stražu i vrši danonoćna patroliranja po samom mjestu Ljubiji i ostalim okolnim selima. Jedna desetina pomenute čete nalazi se kao predstraža u Islam. Ljubiji.[4]

Uz drugarski pozdrav!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamj. pol. komesara
Trivo[5]

Komandant:
Otsutan

(M P.)

---

[4] Muslimanska Ljubija

[5] Trivo Bogunović, poginuo od avionske bombe kod sela Javorani kao zamjenik komesara Dvanaeste krajiške NOU brigade.

BR. 70

ZAPOVIJEST OPERATIVNOG ŠTABA NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU OD 10 JUNA 1942 GOD. ZA NAPAD NA SANSKI MOST

PLAN NAPADA NA SANSKI MOST[1]

Krajiški partizani, kao vjerni sinovi svoje zemlje, izvršuju naređenje svog Vrhovnog komandanta druga Tita i preduzimaju ofanzivu na svima sektorima gdje se nalazi okupator i njegove sluge. Partizani Bos. Krajine ugledaju se na hrabru, slavom ovjenčanu, našu dragu Crvenu armiju i na njenu ofanzivu protiv fašističkih ljudoždera.

Iz vojno-političke situacije preko Vrbasa, gdje su četnici postali vodiči ustaških bandi preko oslobođenih teritorija i protiv partizansikh snaga III i IV odreda, zauzimanje Sanskog Mosta i čišćenje terena do Vrbasa nameće se kao najbliži zadatak i kao najjači udarac za uništenje četničko-ustaških bandi u Bos. Krajini.

Po svim tačnim obavještenjima koja smo dobili poslije zauzimanja Prijedora, ustaško-četničke bande u Bos. Krajini pokolebane su velikim našim pobjedama i silovitim naletom partizanskog oružja širom cijele zemlje.

U vezi sa ovom situacijom napad na Sanski Most dobija izvanredno značenje; Sanski Most i sanska dolina M O R A J U biti u rukama Narodno-oslobodilačke partizanske vojske.

S obzirom da je Sanski Most za vrijeme ustaške vlasti bio klaonica šest hiljada nevinih srpskih života, i da se u Sanskom Mostu još i danas čuje lelek i jauk porobljene naše braće i drugova, naš ulazak u grad mora biti izraz pravedne osvete nad svim narodnim neprijateljima i istovremeno dokaz naše partizanske svijesti i bratstva Srba, Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini.

RAZRADA PLANA

Iz iskustva napada na Prijedor, napad na Sanski Most vršiće se u formi tri klina s ciljem da se čeone snage tih klinova što prije dohvate glavnih neprijateljskih uporišta i centra grada,

[1] Napad na Sanski Most nije u potpunosti uspio. Sve jedinice su izvršile napad po predviđenom planu, osim Četvrtog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda koji je trebalo da napada dijelom svojih snaga neprijateljsko uporište Sasinu. Međutim, napad na ovo uporište nije izvršen. Ostale jedinice prodrle su u grad i vodile ulične borbe. Dok se vodila borba u gradu pristigla su pojačanja neprijatelju iz susjednih uporišta i vršila pritisak s leđa našim jedinicama. U tom momentu spustila se gusta magla koja je onemogućila orijentaciju i vezu između jedinica u gradu pa su se one povukle na svoje polazne položaje. Više o tome vidi u dok. br. 121 i 123.

kako bi se neprijateljske snage odmah u početku pocijepale, razbile i uništile.

I KLIN

U jačini od tri čete ima zadatak da što prije prodre do mosta na Sani (u gradu) i po likvidaciji neprijateljskih uporišta na lijevoj obali Sane prelazi preko mosta, spaja se sa snagama III klina u likvidaciji osnovne škole (120 vojnika), sokolskog doma (60 vojnika) i sreza.[2]

1 četa U. B. I O.[3], čeona četa prvog klina, ima zadatak da se neprijatelj[4] provuče između straže br. 3 i br. **4**, upada u prvi blok kuća, gdje pali jedan objekt radi orijentacije drugim našim snagama i sa jednim vodom kreće se prema općini, gimnaziji i mostu i zauzima iste objekte. Sa ostala dva voda napada i zauzima Minjiginu kuću (50 vojnika). Kod gimnazije pali neki objekt za vezu.

Omlad. četa U. B. I O. pravovremeno zauzima napadne položaje prema stražama br. 3 (Dobrića kuća: 9 v. i 1 pm.[5]) i br. 4 (Sarajlića kuća: 9 v. i 1 pm.), privlači vatru na sebe, omogućava nesmetano prolaženje čeone čete i 3 čete 1 bataljona, i likvidira straže br. 3 i br. 4. Po likvidaciji postavlja patrole za vezu i priključuje se snagama čeone čete za likvidaciju Minjigine kuće i zaposjedanje mosta.

3 četa I bat. I O. ima zadatak da se neprimjetno provuče između straža br. 3 i br. 4 probijajući se blokom kuća, zaobilazi neprijateljsko uporište (Minjiginu kuću), napada sa leđa i otsijeca otstupnicu stražama br. 1 (žitni magacin: 20 v. i 1 pm.) i br. 2 (Omića kuća: 9 v. i 1 pm.) i likvidira ih. Po likvidaciji straže br. 1 i br. 2 ostavlja patrole za vezu sa 2 četom III bataljona koja drži zasjede prema Pobrežju i produžuje čišćenje grada prema osnovnoj školi.

II KLIN

U jačini jedne čete, sa zadatkom da se sa jednim vodom što prije probije do gimnazije i spoji sa snagama I klina.

1 vod 2 čete U. B. I odreda ima zadatak da se neprimjetno privuče bloku kuća na lijevoj obali Sane od strane željezničkog mosta i da se spoji sa snagama I klina kod gimnazije, općine i mosta. Svoj pokret obilježavaće

---

[2] Zgrada Sreskog načelstva
[3] Udarni bataljon Prvog odreda
[4] Pogrešno, treba da stoji: neprimjetno
[5] 9 vojnika i 1 puškomitraljez

paljenjem nevažnih objekata. Ostavlja stražu na glavnom mostu.

2 i 3 vod 2 čete U. B. I odreda zauzimaju pravovremeno napadne položaje prema stražarskom mjestu br. 6 (Ćosića kuća: 9 v.) i br. 5 (Zukića Ruste kuća: 9 v.), privlače vatru tih stražarskih mjesta na sebe i likvidiraju ih. Po likvidaciji ostavljaju patrole za vezu sa snagama 3 klina preko željezničkog mosta i spajaju se sa svojim 1 vodom u gradu.

III KLIN

Snage ovog klina trebaju se neprimjetno, izbjegavajući borbu, prebaciti preko Sane i napadati Sanski Most sa desne obale Sane. Ujedno trebaju snage ovog klina spriječiti otstup neprijatelja prema Sasini i dolazak pojačanja iz Sasine ili Ključa.

1 četa U. B. II O. Od mjesta prelaza na Sanu zabacuje se ova četa Milinkovića gajem, prelazi cestu za Kijevo, zaobilazi aerodrom i spušta se iznad crkve na cestu za Sasinu. Ne prihvatajući borbu kod crkve, nadire blokom kuća prema sokolskom domu i željezničkoj stanici, napada ih i likvidira. Radi orijentacije i veze sa drugim našim snagama pali u svom nadiranju neke nevažnije objekte.

2 četa U. B. II O. Po prelazu Sane nadire za čeonom četom ovog klina i ostavlja više aerodroma — kod groblja jedan vod u zasjedi, za zaštitu od Kijeva i Kruhara. 2 voda ove čete nadiru dalje i likvidiraju stražu kod crkve na sasinskom putu — br. 10 (9 v.) i ostaju kod crkve u zasjedi prema Sasini i Šehovcima, sa zadatkom da onemoguće otstup napadnutom neprijatelju iz Sanskog Mosta prema Sasini i pružanje pomoći od Sasine i Šehovaca Sanskom Mostu.

3 četa U. B. II O. Po prelazu Sane sa jednim vodom likvidira stražu na željezničkom mostu br. 7 (9 v. i 1 pm.), a sa ostala dva voda kreće blokom kuća i napada žandarmerijsku stanicu (40 žandara) i po likvidaciji iste ostavlja stražu i kreće se u pravcu sokolskog doma. Ova četa svoje kretanje obilježava paljenjem raznih objekata. Vod koji likvidira stražu na željezničkom mostu uspostavlja vezu patrolama sa drugim klinom.

2 četa I bat. I odreda Po prelazu Sane jedan vod zauzima pravovremeno napadne položaje prema stražarskom mjestu br. 8 (kuća Peje Praće: 10 žandara) i likvidira je. Po likvidaciji ulazi ovaj vod u sastav svoje čete. Ostala dva voda zauzimaju položaj od Milinkovića gaja do

ceste za Ključ — u zasjedi, sa zadatkom da onemoguće otstup neprijateljskim snagama iz Sanskog Mosta prema Kijevu, Kruharima, Tomini, i onemoguće pružanje pomoći Sanskom Mostu od Kijeva, Tomine i Ključa. Ova četa mora presjeći na 30 minuta prije napada telefonsku liniju za Ključ.

ZASJEDE

Imaju zadatak da spriječe pružanje pomoći napadnutom Sanskom Mostu, pa bilo to i u vidu jače neprijateljske ofanzive.

2 četa III bat. I odreda ima zadatak da pravovremeno zaposjedne položaje s jednim vodom prema Pobrežju a sa dva voda prema Demiševcima i onemogući pružanje pomoći od Demiševaca i Pobrežja napadnutom Sanskom Mostu. Ova četa daje jednu desetinu za demonstrativni napad na stražarska mjesta br. 1 i br. 2, koja po likvidaciji tih stražarskih mjesta ostaje u zasjedi i patroliranju Alagića Poljem.

1 četa 1 bat. I odreda ima zadatak da onemogući pružanje pomoći Sanskom Mostu od Sanice i da u momentu likvidacije Sanskog Mosta zajedno sa snagama III i V odreda napadne i likvidira Sanicu.

4 i 5 četa 4 bat. II odreda napadaju istovremeno kad i Sanski Most, Trnovu i Šehovce i po likvidaciji istih spajaju se sa snagama III klina. Po likvidaciji Sanskog Mosta nadiru prema Sasini hvatajući vezu sa I U. brig. Vodovi ovih četa, ostali na položajima Tomašica—Busnovi, pojačani snagama 4 bataljona II kr. odreda, potpomažu pokret i borbu I kr. ud. brigade.

Baterija I odr. na Đedovači ima zadatak tući centar grada (sokolski dom, srez, osnovna škola i gimnazija).

Baterija II odreda na Brdarima ima zadatak tući Sanski Most (centar grada), Trnovu i Demiševce.

Bacači I odreda. Jedan u sastavu I klina u Zdeni za tući ciljeve u centru grada (Minjigina kuća, gimnazija, sokolski dom, srez i osnovna škola). Drugi u sastavu 1 čete I batalj. I odreda ima zadatak tući Sanicu.

Vod za vezu II odreda. Ima zadatak uspostaviti vezu — telefonsku između Operativnog štaba i Štaba III klina (Milinkovića gaj).

Borna kola. Nadiraće u momentu napada cestom Prijedor—Sanski Most, osigurati, potpomagati brzu likvidaciju Minjigine kuće, mosta, osnovne škole, sokolskog doma i žandarske kasarne. Po likvidaciji Sanskog Mosta potpomagaće nadiranje naših snaga prema Sasini.

1 magirus i 1 fiat[6]

I K. N. O. P. U. brig. Jednim bataljonom i u vezi sa 4 bataljonom II odreda davaće zaštitu od Banja Luke (Ivanjska, Piskavica, Motike) u slučaju pokušaja pružanja pomoći od strane Banja Luke napadnutom Sanskom Mostu ili u slučaju pokušaja neprijateljske ofanzive sa te strane. Sa ostalim snagama napasti će i likvidirati Sasinu i spojiti se sa snagama koje napadaju Sanski Most. Vrijeme napada istovremeno. Snage Udarne brigade moraju onemogućiti otstup neprijatelja iz Sanskog Mosta i Sasine prema Banja Luci.

II K. N. O. P. O. Prema Novom postaviće I bataljon toga Odreda još jednu četu na teren koji drži 4 četa tog bataljona sa zadatkom da onemoguće pružanje pomoći napadnutom Sanskom Mostu. One moraju da stoje u čvrstoj vezi sa snagama I odreda koje blokiraju Novi.

REZERVE.

5 četa I bat. u Staroj Rijeci.

II Kr. odr.

Prijedorska četa na Đedovači.

Operativni štab na Đedovači.

Previjalište I odreda — Brajića Tavan.
II odreda — Milinkovića gaj (evakuacija ranjenika za Brajića Tavan).

Zarobljenički logor: u školi u Eminovcima.

Vrijeme napada: naredíće se usmeno.

Ratni plijen: sva imovina bivše Jugoslavije i Hrvatske države, kao i imovina narodnih neprijatelja pripada Operativnom štabu za Bos. Krajinu. Pod državnom spremom razumijeva se i vojnička sprema i oružje.

Upozoravamo i pozivamo sav komandni kadar i sve partizane da i prilikom ove akcije pokažu svoju visoku borbenu i političku partizansku svijest, da onemoguće svaku samovolju (lične osvete, ubijanja, pljačke, zlostavljanje zarobljenika, krađe itd.), kako bi i ovaj napad bio ne samo ravan, nego i nadmašio slavne pobjede krajiških partizana za sve vrijeme ustanka. Svaka samovolja po gore navedenim slučajevima biće na licu mjesta najstrože kažnjena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Osman

Komandant
Operativnog štaba
za Bos. Krajinu:
Kosta

Položaj, 10 juna 1942 g. (M. P.)

[6] Odnosi se na kamione marke »Fiat« i »Magirus«.

ВР. 71

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА НОП Н ДВ ЗА ВОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 10 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАВУ О СИТУАНИЈИ НА ТЕРЕНУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА[1]

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОПВ И ДВ ЗА БОС. КРАЈИНУ

У шуми

На путу за Лику стигао сам у штаб 5-ог КНОПО.

Ситуација око Дрвара непромијењена. Италијани евакуишу све, чак и браве са врата, пале још неке куће напуштених села у близини Дрвара. Они ће свакако за још 5—6 дана напустити Дрвар. — Одбјегло становништво из Дрвара насељава се у Грахово, зоог чега претпостављам да ће четници остати у Грахову и покушати давати отпор, а уједно бити претстража италијанска за Книн.

Батаљон који је отишао према Гламочу покушао је напад на Гламоч, али су снаге биле недовољне за заштиту од четника и за борбу у граду. Чак су четници нудили да заједнички нападају са нама на Гламоч, а са друге стране је ухваћено писмо које су послали усташама да дају отпор — према томе ово прво личи на превару. На томе сектору има 200 четника Кутањца и они код Гламоча.

Пошто се сви избјегли четници из Петровца и Дрвара налазе са граховским на Грахову, а пошто н Ђујићеви четници тамо долазе, могу и вјероватно је да ће покушати спојити се са четницима Дреновића. У колико би ово успјело било би нам за 50% отежано чишћење четника и у Книнској Крајини и у Б. Крајини, а и због тога што би они обухватили још низ села која су на прекретници (нису ни наша а засад ни њихова); а ако би они ова узели под свој утицај, имали би резервоар људства за наоружавање, док су и наше резерве доста исцрпљене. Ја сам издао наређење тамошњим нашим снагама[2] да ни по коју цијену не дозволе везу четницима. Двије чете су предвиђене из ударног батаљона који се налази према Гламочу за ударни батаљон који ће оперисати на тромеђи и ове су позване.

Можда ће се план на тромеђи промијенити или потпуно напустити, јер усташе и четници нападају на Лику код Плитвичких Језера и од Грачаца.

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Јединице Петог крајишког одреда

Сматрам да је потребно уорзати ликвидацију Санског Моста, а послије са појачаним снагама очистити терен Гламоча и Купреса и спојити се са јужне стране Б. Крајине са батаљоном „Пелагић". Свако одуговлачење успостављања ове везе коштаће нас послије више жртава.

Упутио сам једну чету 5-ог КНОПО на Бравско, која ће тамо чекати наређење за акцију на Саницу, а она друга чета је у Рионику, коју ће за акцију требати пребацити. Ове су чете у тијесној вези.

Упутио сам два курира за штаб у Кореницу испред нашег штаба.

Друг Матерић[3] (политкомесар за ударну бригаду) са 5 другова партизана за заштитницу Оп. штаба сутра креће за Оперативни штаб. Један од ових може бити командир штабске заштитнице (Кецман[4]).

Послије конференције у Дољанима доћи ћу у штаб да вас усмено упознам са ситуацијом.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

10-VI-42

з. кд. О. Ш.
С. Родић[5]

[3] Илија Матерић
[4] Стево Кецман
[5] Славко Родић

BR. 72

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 10 JUNA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOSANSKU KRAJINU O NAPADU JAČIH NEPRIJATELJSKIH SNAGA NA POLOŽAJE VERIĆI, BISTRICA, OMARSKA, LAMOVITA

ŠTAB II K.N.O.P. ODREDA
»MLADEN STOJANOVIĆ«

Drugarskom
OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU

Po izvještaju štaba IV bataljona našeg odreda neprijatelj navaljuje od Ivanjske[1] i to sa tenkovima ide cestom napred. Jednim je već stigao do Bistrice, tu se zaustavio i naše ga snage drže stalno pod vatrom. Pored tenkova neprijatelj nastupa i sa avionima. To je sigurno priprema za nastupanje pješadije i jačeg prodora.

Naredili smo štabu IV bataljona da stupi u borbu sa svim svojim snagama, a izvijestili smo i štab II bataljona i tražili jedan dio snaga u pomoć IV bataljonu. Isto tako smo tražili od Udarnog bataljona da hitno i najkraćim putem uputi prema Kozarcu 2 i 3 četu svoga bataljona, koje bi pružile pomoć snagama IV bataljona da bi se neprijatelj potukao.

Štab Udarne brigade, od strane IV bataljona, obaviješten je.

Dali smo napomenu IV bataljonu da se tenkovi mogu i propustiti, ali da se pješadija mora zaustaviti i potući. Rekli smo im da o tome izvijeste snage koje budu prema Kozarcu da ne bi nastala zabuna.

Noćas je neprijatelj fingirao napad na teren III bataljona. Tukao je topovima.

Telefonom ne možemo izvještavati jer je veza prekinuta. Ako se tamo nalazi vod za vezu, naredite mu da vezu hitno uspostavi.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

10 juna 42 g.

(M. P.)

Zamj. pol. komesara:
Dušan[2]

Komandant:
Obrad[3]

[1] Ovo je bio početak neprijateljske ofanzive na Kozaru. Detaljnije o neprijateljskoj ofanzivi na Kozaru vidi dok. br. 80, 81, 82, 83, 88, 92, 110 i 126.
[2] Dušan Misirača
[3] Obrad Stišović

ŠTAB II.K.N.O.P.ODREDA
"Vladen Stojanović"

Drugarskom

Operativnom Štabu za Bos.Krajinu

Po izvještaju štaba IV bataljona našeg odreda neprijatelj navaljuje od Ivanjske ito sa tenkovima idе cestom napred.Jednim je već stigao do Bistrice,tu se zaustavio i naše ga snage drže stalno pod vatrom. Pored tenkova neprijatelj nastupa i sa avionima.To je sigurno priprema za nastupanje pješadije i jači prodora.

Naredili smo štabu IV bataljona da stupi u borbu sa svim svojim snagama, a izvjestili smo i štab II bataljona i tražili jedan dio snaga u pomoć IV bataljonu.Isto tako smo tražili od Udarnog bataljona da hitno i najkraćim putem uputi prema Kozarcu 2 i 3 četu svoga bataljona koje bi pružile pomoć snagama IV bataljona da bi se neprijatelj potukao.

Štab Udarne Brigade od strane IV bataljona obavješten je.

Dali smo napomenu IV bataljonu da se tenkovi mogu i propustiti, ali da se pješadija mora zaustaviti i potući.Rekli smo im da o tome izvjeste snage koje budu prema Kozarcu da nebi nastala zabuna.

Noćas je neprijatelj fingirao napad na teren III bataljona.Tukao je topovima.

Telefonom ne možemo izvještavati jer je veza prekinuta.Ako se tamo nalazi vod za vezu naredite mu da vezu hitno uspostavi.

S drugarskim pozdravom
Smrt fašizmu-sloboda narodu!

1o [illegible]

Zamj.pol.komesar:

Komandant:

Fotokopija dokumenta br. 72

БР. 73

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ШТАБУ БРИГАДЕ О АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 5 ДО 10 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

(М. П.)

ШТАБ
3 БАТАЉОНА I КНОП
УДАРНЕ БРИГАДЕ
10 јуна 1942 год.

ПЕТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ

Другарском
ШТАБУ I КНОП УДАРНЕ БРИГАДЕ — ПОЛОЖАЈ

АКЦИЈЕ И ПАТРОЛЕ:

Дана 5 VI све чете овог батаљона налазиле су се на положају у Славићкој. 2 вод 3 чете прешао је Гомјеницу у патролно извиђање.

Дана 6 VI чете су на својим положајима. Испитивани су најолижи непријатељски положаји и упоришта, те могућности напада. Командант Бригаде друг Ратко[2] обишао је терен овог батаљона . . .

Дана 7 VI наш III батаљон налазио се на положају. Вршен је распоред чета за напад на непријатељска упоришта, на поједине чуке преко Гомјенице. Истог дана у 9 сати навечер, чете су се кренуле са положаја из Славићке преко Гомјенице.

Дана 8 VI у 1 сат послије пола ноћи, снаге нашег батаљона запосјеле су непријатељска упоришта без отпора и то Стијена, Бајновац, Рудине, Бабића Главица, мала и велика, Бркића брдо и Косића гробље. У 6.30 часова ујутру, четници су били у јачини од 25 људи пошли на Бабића Главицу, не знајући да се тамо налазе наше снаге, наши су их дочекали и том приликом су убијена 2 четника и 3 ранили. Четници су успјели однијети оружје од убијених и једног мртвог, док један је остао на мјесту. Том приликом нађено је нешто спреме, казан и 210 аустриских метака. Једна наша патрола наишла је на мјесто гдје су четници спавали и када су наше снаге 2 чете наишле они су побјегли, а оставили 7 капа, 3 пара ципела, 2 копорана, 1 чакшире

[1] Копија оригинала извјештаја налазн се у Музеју народног ослобођења у Бањој Луци. Оригинал није пронађен.
[2] Народни херој Ивица Марушић

и 1 шињел. У једном копорану нађен је наш летак о скупштини у Власеници. Убијени четник који је остао на мјесту зове се Поповић Војин из Мелине, а за кога напши нису знали. Убијеног је његова мајка од нас затражила преко одбора, да јој дозволимо да га одвезе и сахрани.

Дана 9 VI снаге овог батаљона налазе се на заузетим положајима и [врше] испитивање могућности напада и исправљање положаја. Непријатељ је бацао мине и мало припуцавао испред наших положаја 2 чете, из веће удаљености. Наши нијесу припуцавали.

ПОЛИТИЧКИ РАД У ЧЕТАМА:

По четама читане су „Крајишке партизанске новине“ бр 19, 20, 21 и 22.

Читан је летак од Врховног штаба „Хрватски војници, подофицири и официри“.

Читан је по четама „Крајишки партизан“ бр. 2, као и брошура „Зашто се боре партизани у Босни и Херцеговини“.[3]

Прорађени су чланци по четама, који се налазе у партизанским новинама, гдје се говори највише о четницима. На те чланке највише је обраћана пажња и рађено са партизанима. Стално се партизанима говори о издајничкој четничкој работи, што партизани осуђују. Говори се о циљевима наше данашње борбе, те о нашим покретима да се ми крећемо тамо гдје можемо највише задати непријатељу ударац, по нашој партизанској тактици.

Политичко расположење партизана је доста дооро, не може се примијетити у четама какових испада, харангера и слично.

ПОЛИТИЧКИ РАД У ПОЗАДИНИ:

Одржана је конференција са сеоским Народно-ослободилачким одборима, који су и раније служили партизане, и они нам доста излазе у сусрет. Цивилно становништво је доста расположено према нама и нашој борби. Сељацима се на сваком мјесту, гдје год се нађе, објашњавају циљеви наше борое и издајничка раоота четника. Цивилно становништво је задовољно са поступком партизана.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар: Командант:

[3] Види Зборнпк, том IV, књ. 3, док. бр. 1.

ВР. 74

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 10 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ НЕПРЊАТЕЉСКИХ СНАГА Н О ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПОЛОЖАЈУ ГАТ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
НО УДАРНЕ БРИГАДЕ

ВРХОВНОМ ШТАВУ НОП И Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Јучрос смо са 5 батаљона избили на Букову Градину — северно од котлине где се налазе села Дулићи и Казанци.

2) Од IV херцеговачког ударног батаљона остало је, после борое коју су јуче водили, свега 30-ак. Остало, око 50-ак, отишло је на Сомину, одакле су родом.

3) Успоставили смо везу са Ловћенцима.[2] Они се налазе на косама северно од Г. Казанаца. (Као и са II и III херц, ударним.)

4) Непријатељ је запосео доминантни положај Гат. Јуче је ушао у Дулиће и Д. Казанце. Сада креће према истоку, према Ловћенцима или Крстцу.

5) Одавде све покрете одлично пратимо. Пуштамо непријатеља да се увлачи све дубље према истоку. Он очевидно не зна ништа о нашем присуству. У току ноћи заузећемо Гат, затворићемо му отступање из котлине ка западу — Автовцу. — Сваког часа треба да стигну још наша 2 батаљона: II и III. — Сутра пред зору извршићемо напад, да их уништимо.[3]

6) Владо Шегрт нам се синоћ јавио из Чемерна. Пробио се преко Бабе Планине и Бјелашнице. Вио је са Илићем[4] и Попаром,[5] али су се после растурили. Ништа не зна о њима.

С. Ф. — С. Н.

10 VI = 14 часова

За I бригаду
Коча[6]

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Ловћенски одред
[3] Напад на Гат није успио. Опширније о томе види док. бр. 76.
[4] Петар Драпшин
[5] Народни херој Миро Попара
[6] Коча Поповић

БР. 75

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ БАТАЉОНА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА БОЂЕНИМ У БРЕМЕНУ ОД 1 ДО 5 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

ИЗВЈЕШТАЈ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА
од 1 — 5 јуна 1942

У понедјељак, 1 јуна, почела је непријатељска офанзива на терен 2 батаљона из Дубице и Градине.

Изјутра око ½ 4 почела је јака артиљериска и минобацачка паљба, а око ½ 5 непријатељска је пјешадија почела надирати према Граовцу и Хаџибајиру, гдје су сузбијени.

Међутим главни напад је уперен на Раван.[2] Ту је непријатељ бацио јаке снаге — око 2 домобранске сатније, које су углавном осигуравале десно крило непријатељу на Хаџибајиру, а Мраков здруг (7 сатнија) Црне легије с 4 тенка и моторизацијом и тзв. жељезна оојна — укупно око 3000 људи.—

2 су тенка врпиила притисак и на Крушковац, али су се послије вратили и преко Личана нападали уз пратњу колона према Срефлијама. Борбу с тим снагама водиле су 2 десетине I чете. Оне су се у борби повлачиле и заустављале се на гробљима у Јеловцу и Срефлијама.

Ту су у борби сузбиле даље напредовање непријатеља и кад се један тенк заглавио, нису дале да се извуче, него су одбиле непријатеља.

Остале снаге непријатеља попиле су цестом према Драксенићу и раздвојиле се опет у Клековцима — у 2 крака.—

Један је крак с 2 тенка пошао према Гуњевцима, Пуцарима итд. — палећи нешто кућа. Једна десетина I (омлад.) чете, пробијајући се Просаром из Равни са засједе, с које се повукла кад су видјели да ће бити опкољени, напила се с командиром III чете, који се настојао везати са својом четом (дан прије смо имали конференцију с које многи командири нису могли стићи у своје јединице), и на Пуцарима спријечила даље продирање тог крака, и са оним двјема десетинама сузбила тенкове, од којих се један заглавио. Даљом паљбом усташама је спријечен покушај да га ослободе.—

Сузбијени крак је отишао Просаром у Вриштик и Орахову — Орахову је запосјео. Омлад. курс и посада са становништвом, које је било вољно да избјегне, — повукли су се.—

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Опширније о овој борби види док. бр. 62.

Други је крак покушао продор преко Драксенића и Демировца у Међеђу, а снаге из Градине врпиле су притисак бочно.

Трећа чета је цио дан водила борбу с непријатељем и успјела да га заустави на Личкој и Трубарчевој Коси, док их је први крак тукао с Врипгика.

У току ноћи снаге III чете су заштитиле евакуацију Међеђе, пробиле се кроз непријатељске линије у Просари према Бијаковцу.

У току исте ноћи непријатељска колона је тајно и шутке пропила из Демировца у Орахову.—

Други дан је на свим секторима према Дубици оило затишје до 4 сата, док је 3 чета цио дан водила борбу, заробила 7 мотоцикла, 2 тешка митраљеза, 3 п. митраљеза — итд.—

Водник Вукић се сукобио с патролом усташком у Просари, коју је водио сам сатник устапики, и убио га оомбом[3].—

Око 4 сата послије подне је непријатељ уз помоћ једног тенка покушао да спаси изгубљене тенкове.

Наш вод, који је био у заштитници, не очекујући у то вријеме нападе, једва је успио повући се на прихватнији положај и водио борбу, док није стигао у помоћ вод I чете и I ударна чета. — Ту је пао Миле Мећава.

Вод 1 чете водио је дуго борбу сам, док Ударна није дошла с бока.—

На јуриш је непријатељ протјеран с добрих положаја.—

Трећи дан је било затишје и прибирање снага наших за ликвидацију непријатеља у Орахови, који је ту био врло јак.—

Ујутро су петнаестак устапа и легионара попили с колима у Међеђу, вјеројатно у пљачку на мртве, али су их напи протјерали и ухватили два легионара и стријељали.—

4/VI ујутро смо око Орахове концентрисали снаге II бат. (2 вода I ч., 1 вод 2 ч.), III бат. (1 и Ударну ч.).

3 чете Ударног батаљона — и 4 бацача.

Привремени Оперативни штаб је припремио план за напад, који је требао бити концентричан, с тим да се према Дубици остави један пролаз, како би непријатељ на свом узмаку покупиао провалити према Дубици и на путу би га чекале наше засједе.—

Међутим, све снаге нису успјеле у одређено вријеме стићи на положаје и почетак напада је био килав.—

Права се борба свуд около развила тек око 15 сати и трајала до касно у ноћ.—

[3] Ова реченица није јасна, њен смисао је сљедећи: Водник Вукић се сукобио у Просари са усташком патролом коју је водио један усташки сатник. У насталој борби водник Вукић је убио бомбом усташког сатника.

Непријатељ, видећи нашу снагу, почео се у 21 час извлачити и око ½ 2 посљедње његове заштитнице напустиле су Орахову и пребациле се преко Саве.—

Избјегла је и већина становништва.—

Сутрадан су ухапшена 2 зликовца, који су пљачкали и клали, и јавно стријељани пред народом.—

Имена ћемо доставити касније.—

Наши су губици у тим оорбама били:

I ч. 2 мртва, 1 рањен
II 1 —„— 1 —„—
III 2 —„— 12 —„—

Плијен:

I ч. — 3 пушке с муницијом и 2 тенка
2 „ —
3 „ — 2 тешка тал. митраљеза
3 п. митраљеза — с муницијом
7 мотокотача и остале спреме
око 20 пушака.—

Губици непријатељ. су огромни. У самом Демировцу и око Међеђе око 25 мртвих —, а кад су други пут покушали у Каменици заузети терен, 7 мртвих.

Омладинска чета показала се врло борбеном и храбром, али јој недостаје довољно мирноће за гађање.—

Трећа чета је очувала свој добар глас, а важно је напоменути да [је] дан и ноћ и једно прије подне водила борбу без командира и политкомесара и 1 водника.—

Предлажемо те двије чете за похвалу.—

Уз друг. поз.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ШТАБ II БАТ.
II КНОПО
10/VI 942

Командант
Станко[4]

Полит. комесар
Нико Лукетић[5]

[4] Станко Милић, бивши домобрански официр. Пошто није успио да се пробије из обруча за вријеме Козарске офанзиве, предао се непријатељу.

[5] Народни херој Никола Лукетић, по занимању учитељ, погинуо за вријеме Козарске офанзиве, 5 јула 1942 године.

БР. 76

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ВРХОВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У ВОСАНСКОЈ КРАЈИНИ И О БОРВАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ВРЕМЕНУ ОД КРАЈА МАРТА ДО 11 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ
И ДОБРОВОЉАЧКИХ ОДРЕДА
ЗА БОС. КРАЈИНУ
11-VI-1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Желимо да вас упознамо са темељним измјенама политичке и војничке ситуације у Вос. Крајини након онога извјештаја послатог вама 5 марта 1942 г. Мислимо да је питање борбе са четницима најважније, те ћемо вам о томе дати точна обавјештења.

Све до 25 марта стање је било непромијењено. Једино су постојале неколике четничке чете око Вулетића, Прибинића, Влајића, Чечаве, које су до тада биле под нашом командом. На домаку тих чета био је један четнички батаљон који је врло активно вршио четничку пропаганду и вршио разбијање једне по једне чете. Како смо вам још прије јавили, у Чемерници је такође била група четника у снази од 60 до 100 људи, а око Мркоњића био је Дреновић са батаљоном у снази од 350 људи, који се још раније отцијепио од нашег III одреда и повео борбу против нас. Дакле, имали смо такорећи неколико четничких средишта која су се плански распоредила на терене нашег III и IV одреда, који, како знате из реферата од 5 марта,[1] захватају крајеве око Ирњавора, између ријеке Врбаса, Саве и Босне, преко Врбање и око Котор Вароши, села изнад Бањалуке, све до Врбаса — преко Врбаса, Ситнице, Рибника, око Мркоњића, Јајца и Доњег Вакуфа. Ове четничке расподијељене групе развиле су свој разорни рад и водиле су борбу у разним видовима против партизана. Убијали су понекад нашег политичког комесара, заробљавали у први мах курире, забрањивали пролаз кроз терене које су држали итд. Што је нарочито важно, одмах су, у почетку, своје снаге ангажовали у борбу против нас, а обуставили борбу против усташа и домобранске војске.

[1] Види Зборник том IV, књ. 3, док. бр. 93.

Колебљиве наше чете биле су тада на мањачком терену, у снази једног батаљона, чете око Јајца као и споменуте чете око Теслића. У тим нашим батаљонима четници су вршили пропаганду и вербовање људи за себе. Пријетила је опасност ако се не ликвидирају поменута четничка огњишта Прибинић — Јаворани, Дреновића батаљон, да многе колебљиве чете приђу четницима.

По доласку другарице Лепе[2] и друга Косте,[3] дне 22 фебруара, ми смо организовали Оперативни штаб и донијели заједничке закључке о ликвидирању и разоружавању четника. Многе наше партизанске чете нијесу тада биле способне да поведу борбу против четника, него је само Пролетерски батаљон, састављен из једне козарске и једне грмечке чете, у снази од 250 пушака и 20 пуцкомитраљеза, кренуо у борбу против четника на терену IV одреда. Прва наша борба са четницима била је у селу Липовцу, близу Челинца. Ова акција била је врло неуспјела и олако се схватили четници. Ту смо имали велике губитке: 13 мртвих, 12 рањених и нешто изгубљених. Младен Стојановић, члан Оперативног штаоа, такође је био рањен у главу. Наши борци морално су били попустили, те се послије осјећала бојазан у борби против четника. Четници су из Липовца, послије ове борбе и послије доласка пролетерске чете грмечке у састав батаљона, побјегли преко Врбаса и прикључили се снагама четничким око Мркоњића, Раткова и Соколова. Тако се створила банда од неколико стотина људи на челу са тројицом заклетих непријатеља наше борбе: Дреновићем, Марчетићем и Тешановићем.

Док смо ми концентрисали снаге нашег Пролетерског батаљона у Челинцу, тада једине поуздане јединице у борби против четника на терену IV одреда, дотле су четници свим силама настојали извршити пуч у Мањачком батаљону, јер је он имао највећи број пушака и аутоматског оружја и био је на домаку њихових концентрисаних снага око Мркоњића. Не треба заборавити да су четници већ тада имали издашну оружану помоћ од Талијана. Четници су стварно и успјели у својој разбијачкој акцији у Мањачи. Штаб нашег батаљона је разјурен, чете су потпале под команду Вукашина Марчетића, отвореног талијанског шпијуна, који је прије два мјесеца дошао из Италије. Тачно је то да су ове чете у Мањачи биле великим дијелом терорисане од ове банде, у којим су четама војници плакали при овом догађају, док је једна чета друга Алексе Пенића, која је држала положај према Мркоњићу, била остала уз нас и ушла у састав

[2] Лепа Перовић, члан секретаријата Покрајинског комитета КПЈ за Бос. Крајину

[3] Коста Нађ

снага III крајишког одреда. Сада су четници са Мањачом и њиховим пријашњим снагама претстављали озбиљнијег непријатеља и ми смо поред Пролетерског батаљона морали још ангажовати снаге из Козаре, Грмеча и III одреда да ликвидирамо те оанде у Мањачи као и оне око Теслића, Прибинића и Блатнице. Брзом приласку једног дијела мањачких чета четницима разлог је и наше неправилно политичко држање према тим четама. Прво што смо им натурали команданте, а друго што смо им тако непоузданим натурали задатке за које они нису били дорасли наиме, да се и оне боре против четника. То је неке запрепастило, неке од нас одбило, а дало подршку роварењу и оправданости пред масама и војском пуча и одметништва. Четничко командовање мањачким четама значило је прекидање сваке везе између II, III и IV одреда. Одмах се осјетила насртљивост четника на села према Козари, Маричкој, Јелићкој и окружавање Козаре четничком пропагандом. Ми смо то увидјели, те смо одмах закључили да Пролетерски батаљон који се налази на домаку Прибинића и Блатнице крене на чишћење четника у том правцу. Снаге из Козаре треба да се упуте преко Маричке, Јелићке, Хан Кола и да избију на Врбас, грмечке опет снаге треба да иду преко Рибника према Ситници, Раткову, Соколову и да се, чистећи четнике, настоје спојити са нашим козарским снагама. И тако је и било. Пролетерски батаљон са једним чланом Оперативног штаба кренуо је на четнике батаљона Прибинић и да их разоружа, док су два ударна батаљона ишла назначеним правцем преко Мањаче. Резултати су били слиједећи: Пролетерски батаљон на четничком гнијезду Прибинић није успио похватати четнике, него су се њих око 40 из Прибинића извукли у оближња села. Сељаци су им јавили наш долазак иако смо наступали ноћу. Ипак смо ухватили један број четника које смо разоружали и пустили, а неколико их је у борби погинуло, која је вођена у селу приликом њихова извлачења. Стварне вође су нам умакле. Исту ноћ требали су другови из III батаљона који се налази око Прњавора да разоружају једну групу четника из овог истог батаљона, који су се налазили на Вучјаку, више Прњавора, с циљем да политички продру у те крајеве. Споменути другови нијесу то учинили из простог кукавичлука. Тако се је та банда из Вучјака и Прибинића опет прибрала сачињавајући групу од 80 људи. Ми смо одмах други дан кренули у Блатницу, најближу тачку ријеци Босни, у циљу да разоружамо тамо четнике и да створимо своје упориште према ријеци Босни. У Блатници већина војника нису били војници, само је Прибинићки батаљон терорисао те људе. Ми смо ноћу дошли у Блатницу, сутрадан окупили борце, средили ту чету, оставили у истој 20 поузданих људи и организовали нови штаб чете.

Одржали смо збор војсци и народу и кренули из Блатнице према Булетићу. Ту смо извршили једну акцију на усташко село Ранковиће, покрај Теслића, заједно са свим четама IV батаљона — Чечавском, Булетићком, Блајићком и Растушком. Заробљено оружје у снази од 50 пушака и један пушкомитраљез употријебили смо за организовање Ударне чете Ударног батаљона. У Блатници су, након извјесног времена, харангери опет покушали да разбију чету и ми смо тада били принуђени да разоружамо цијелу чету, да оставимо само један мањи број блатничких војника. Били смо такорећи господари ријеке Босне са ову страну. Чечавску и Булетићку чету прогласили смо добровољачким четама које стоје под нашом командом. Све је ишло добро. Чете су нам доводиле у команду недићевске агенте који се тада преоациваху преко Босне, мислећи да су то четници.

Док смо ми сређивали стање у том несигурном крају, толико важном за нас ради везе с вама и ради бродске пруге, четничке банде, користећи наше отсуство и окуражене четничким успјехом у Мањачи, извршиле су превrат у Јошавци, за нашим леђима, и напале Штаб IV одреда и Оперативни штаб. Послије два дана четници из Приобинића и Јошавке ујединили су се у једну групу која је сада бројила преко 300 пушака. Послије тога четници придобијају већину људи Масловарске чете уза се и порастају тако снаге њихове чете на 400 људи. Сада је то била окорјела банда спремна на борбу и са нашим Пролетерским батаљоном, банда која је била врло активна у терористичким дјелима и још тада покушавала везати се са усташама. Од те јошавачке банде, у којој су доиста све сами крвници и усташе, погинуло је много наших другова, а и сам Младен Стојановић, члан Оперативног штаба. По примитку вијести о четничким злочинима у Јошавци, одмах се једна чета нашег Пролетерског батаљона упутила у правцу Јошавке, али је морала притећи у помоћ нашој Црновршкој чети која се налазила око Плашница и коју су четници нападали да отму оружје и жито. По избијању четничке банде у Јошавци и Масловарама, чете III прњаворског батаљона преживљавале су велику кризу.

Мотајичка чета се цијепа и наши су принуђени разоружавати половицу те чете. Једна група из те чете организује батаљон у селу Илови под именом кнеза Арсена. Из Прњаворске чете бјежи 15 људи а такођер и из Црновршке. Након два три дана поново се окупљају снаге нашег Пролетерског батаљона, јер се раздвојеним снагама и са појединим четама није могло ништа створити. Услијед угрожености наше Црновршке чете, услијед наступања усташа од Плашница и угрожавања терена III батаљона, услијед нестанка муниције Пролетерском батаљону, извршили смо напад на усташе код Плашница. Нијесмо у томе

успјели. Тај исти дан четници су искористили прилику и напали на штао IV батаљона, убили неке другове и разоили нашу Ударну чету састављену од 25 пролетера и омладинаца. Послије тога напада сви притајени четнички елементи из чета IV батаљона одмах су пришли четницима, тако да су они порасли оружјем за 100 до 150 пушака. Тиме се однос снага измијенио у корист четника, и то искључиво услијед малог броја наших војника у Пролетерском батаљону (250) и немогућности да сигурним снагама блокирамо четнике и у IV и у III батаљону IV крајишког одреда. Послије тих догађаја ми смо закључили да се сачува жито III оатаљона које је било у великим количинама и три чете III батаљона, и да заузмемо одрамбени став док се не повежемо са нашим снагама из Козаре и Грмеча које су требале чистити Мањачу.

Чишћење Мањаче, Дреновића батаљона и Чемернице ишло је овим путем: Козарски ударни батаљон у снази од 300 пушака и 17 пушкомитраљеза наступао је од Маријке у правцу Хан Кола, Крупе, Рекавица и Бочца. Имао је мање борбе са четницима на том путу, једну је чету разоружао, а три чете остале су на положају према домобранима. Снаге нашега Козарског батаљона прешле су затим Врбас, претресле четничка села Јаворане и околину и упутиле се преко Скендер Вакуфа и Масловара за Вијачане, с намјером да се састану са снагама Пролетерског батаљона који се тада тамо налазио. На путу од Скендер Бакуфа до Вијачана, у селу Карача, овај батаљон водио је огорчене борбе са четницима, као и око Јошавке и Шњеготине. Борба се водила један цијели дан и ушла у ноћ. Четници су сконцентрисали у тој борби све своје снаге. Имали су доминантне положаје. Наши су се храбро борили. У тој борби имали смо 5 мртвих и 16 рањених. Четници су такођер имали великих губитака. У току сутрашњег дана овај батаљон је стигао у Вијачане и спојио се са Пролетерским батаљоном. Ооадве ове снаге кренуле су онда у борбу против окупљених 5—600 четника који су се такођер групирали и манифестационо ишли кроз села са барјацима. Борба је вођена на неколико мјеста. Била је доста жестока. Наше снаге на Поезини извојевале су велику побједу над четницима гдје су им се многе чете разбјегле и распрциле. Четника је било доста мртвих и рањених и дали су се у дивље бјекство при јуришу наша оба батаљона. Послије тога наше снаге крећу према осталом дијелу окупљених четника (њих око 400), али их не стижу. Четничке се вође завађају између себе ради неуспјеха. Једна њихова група у снази од 250 људи бјежи у састав мањачких четничких снага. У путу успијева разбити Имљанску чету, напада и Бочац и оолницу у Чемерници, убија и зароољава велик број наших другова. Наше снаге II батаљона

IV крајишког одреда у Чемерници биле су распршене по шумама и деморалисане, а четници из Јошавке спојили су се са четницима из Јаворана, који су побјегли из Мањаче поводом борби са Грмечким ударним батаљоном.

То је била акција чишћења једног дијела Мањаче, оног према Бањалуци са стране Козарског ударног батаљона, као и све акције Пролетерског батаљона на терену III и IV батаљона IV крајишког одреда.

Резултат чишћења Ударног батаљона, који је наступао од Рибника, састављеног од снага I, III и V одреда и који је био у снази од 800 људи, био је слиједећи: Разоружано је 160 четника из Дреновића батаљона. Наше снаге продрле су у штаб Дреновића у Медној, а Дреновић послије тога са 25 људи побјегао је у Мркоњић Талијанима. Тада је заједнички с Талијанима кренуо против наших снага, али су Талијани били одбијени и стјерани у Мркоњић. Одатле се батаљон упутио у село Сурјене, гдје су се чланови Штаба састали са чланом Оперативног штаба другом Костом. Ту се донио закључак да се чисти Мањача и учврсте чете. Четничке банде се разбиле у Мањачи, 50 пушака се предају. Око 100 четника Миће Азарића бјежи у шуме, одмеће се, а вође четничке бјеже све у Мркоњић: Тешановић, Марчетић, Дреновић. Мањачке се чете чисте и учвршћују се штабови чета. Оне не дају отпора, сем Азарићеве која бјежи у шуму. Од тих свих снага организује се VI одред са једним батаљоном и једним полубатаљоном. За читавих 15 дана не осјећа се никаква активност четника. Четничке вође Азарић и Лазо Томић пишу писма покорности. У међувремену Дреновић се споразумијева са усташама у Мркоњићу и добива оружје (бацач мина, 12 пушкомитраљеза и 2 тешка) да разоружа мањачке чете. Сад почиње њихова заједничка акција разоружавања мањачких чета. Прво разоружавају чету Алексе Пенића и уклањају блокаду Мркоњића, разоружавају двије чете које блокирају Бањалуку — Павловац, Мотике и чету која блокира Сански Мост. Четницима прилази Ратковачки вод. Они се појачавају са 300 пушака и тада претстављају снагу са пријашњим својим оружјем око 5—600. По разоружавању чета, четничке вође одлазе у Бањалуку и праве званичан јавни споразум усташа и четника против партизана. Снаге Ударног батаљона, изморене и исцрпљене, слабо храњене, повлаче се према Козари и испражњавају потпуно терен Мањаче и свих оних села око Мркоњића и Бањалуке од наших снага. Остаје слободна од наших снага цеста Бањалука — Јајце и четници тако повезују градове Мркоњић — Кључ, Мркоњић — Јајце. Тако тај терен остаје потпуно окупиран непријатељским снагама четника и усташа. У међувремену када су се снаге нашег Ударног батаљона повлачиле, нешто ради

опће измрености, а великим дијелом ради кукавичког држања цијелог штаба тога батаљона, остале су снаге нашег II батаљона IV крајишког одреда, који смо малоприје споменули, у Чемерници потпуно блокиране и осуђене на пропаст. Напоменули смо да су јошавачки четници побјегли пред Ударним и Пролетерским батаљоном у Имљане а послије и у Чемерницу и да су успут нападали и наше раштркане снаге. Ту на том терену Чемернице, када се Ударни батаљон повукао према Козари, четници и из Мањаче и Чемернице напали су као бијесни пси на нашу радионицу, и другове у Бочцу, на нашу болницу у Чемерници, на нашу чету у Скендер Вакуфу. Снаге нашега II батаљона у Чемерници нијесу биле толике да се одупру свим тим бандама (батаљон је бројио око 200 пушака). Када су се све ове наше снаге требале окупити на једном мјесту, четници су то спријечили и тако гонили групу по групу. Пропало нам је ту доста другова и другарица. Тако је овоме батаљону пријетила опасност да потпуно пропане. Везе су биле прекинуте и са Козарским ударним и Пролетерским који су се налазили око ријеке Босне и са Ударним грмечким који се повлачио према Козари. Одговорност за ово пада и на секретара Оперативног штаоа који је давао немогућа наређења, одговорност такође пада и на штаб Грмечког ударног батаљона. Нередовним везама дознали су другови у Ударном козарском батаљону за стање у Чемерници и кренуо је Ударни и Пролетерски оатаљон у правцу Скендер Вакуфа. На путу вођена је борба цијелог дана са четницима у Јошавци. Пролетерски батаљон ишао је све до Масловара са Козарским ударним батаљоном ради прогона четника. Пролетерски се батаљон затим вратио на прњаворски терен у циљу чувања жита у том крају и у циљу успостављања везе са другом Темпом[4] и Бригадом[5] која је по незваничним обавјештењима била већ на Босни. Пролетерском батаљону стављено је у задатак хватање везе са Бригадом. Такође су послани курири у правцу Озрена да пронађу друга Темпа. Све поруке друга Рате[6] донесене од Темпа није примио ни Пролетерски ни Ударни батаљон, јер се курири из Бочца нису пробили. Другови Осман[7] и Стари[8], који су се налазили са Пролетерским и Ударним батаљоном, из ухваћених четничких писама и по причању неких Крајишника који су

[4] Светозар Вукмановић

[5] Односи се на Групу ударних батаљона Источне Босне од које је, према плану Главног штаба НОП и ДВ за БиХ, требало да се формира Трећа бригада у коју би ушао и Пролетерски батаљон Бос. Крајине. Али због измијењене ситуације до тога није дошло. Тек 2 августа, од Групе ударних батаљона формирана је Шеста источнобосанска бригада.

[6] Рато Дугоњић, секретар ПК СКОЈ-а за БиХ

[7] Осман Карабеговић

[8] Ђуро Пуцар

се преоацивали у Крајину из Србије, сазнали су да је друг Темпо на Озрену и сами су покушали да ухвате везу. Пролетерски оатаљон је засада отсјечен од наших снага и он се сада налази у близини ријеке Босне у циљу осигурања пријелаза Бригаде преко ријеке Босне. Ударни козарски батаљон упутио се са другом Старим и Османом у правцу Скендер Вакуфа. Четници су се из Скендер Вакуфа одмах разбјегли а група јошавачка и јаворанска ископала је ровове и ставила се у обрану. Ради недостатка муниције Ударни козарски батаљон прошао је без борбе и упутио се у правцу Мањаче. У Мањачи га је једино тукао четнички бацач, али све до Голеша, Борковића није оило борбе са четницима, односно четници су све своје снаге бацили према Козари и грмечким одредима и организују заједно са усташама фронт од Бањалуке према Бронзаном Мајдану. Ударни батаљон водио је борбу цијели дан са четницима у Борковићима и растјерао банде, заробио око 20 наоружаних четника са 4 пушкомитраљеза. Четници су имали 15 мртвих и рањених. Козарски ударни батаљон при тој борби спојио се са осталим козарским снагама.

И док смо ми своје снаге од Козаре и Грмеча, у снази од 1200 људи, разашиљали по Крајини у борбу против четника, сва снага усташке војске, домобрана и Талијана свалила се на наше здраве снаге, на Козару, Грмеч. Великим снагама усташе су продаљивале у села и палиле. Водиле су се огорчене борбе. Усташе су видјеле гдје је наша права снага и подијелиле су дужност са својом четничком браћом. Док су четници убијали наше другове, палили и робили наше болнице и радионице, разбијали наше чете, усташе су несметано скупљали своје снаге против наших одреда I, II, и V и једног дијела III одреда. Настало је тешко стање у тим одредима. Четници се спуштали на домак козарских села. Оживјела је њихова активност у Дрвару, Петровцу и другдје. Терен Мањаче, Чемернице био је испражњен од наших снага, оруч око Бањалуке био је разбијен од стране усташа и четника. Четници и усташе отворили су пут Мркоњић — Јајце, Мркоњић — Кључ. Образовали заједнички фронт од Бранковца према Бронзаном Мајдану против наших одреда, слали су своје шпијуне користећи деморализацију насталу поводом паљења наших села. Ситуација је била тешка. Већа акција могла је излијечити ово стање, подићи морал маса и војске, узети једно веће подручје и ослободити своје оружане снаге, показати укупну снагу партизана у овом часу на једној већој акцији. Зато су се снаге наша два одреда I и II бациле на Приједор. Нападало је 1.500 партизана са још 1.000 у засједи. Ворба је започела у 12 сати навече и завршила сутра у 9 сати навече. Борба се завршила правом јуначком побједом која је донијела

све предвиђено: оружје, велику количину муниције, подигла морал војске и народа. По паду Приједора пала је и Љубија. Велика постројења која су створила могућност израде оружја. Разоружана су усташка села крај Љуоије. Из свега оружја добивеног у акцији напада на Приједор организована је Ударна бригада[9] у снази од 1.200 људи која већ неколико дана води борбе код Јашикове Воде, Бранковца, Сасине са усташама и четницима. У Бригади су стари борци. Њихова мјеста за оорану села заузели су омладинци и омладинске чете. Послије пада Приједора спустила су се два авиона[10] на наш ослоооођени териториј. Они су већ ступили у акцију. Тако је пад Приједора разоуктао устанак у овоме крају и подвостручио снаге нашег II козарског одреда, Ми данас, додуше, Бригадом освајамо село по село од усташа и четника у Мањачи и Чемерници, али идемо солидним снагама и јачом војничком формацијом. Ради престижа и поправљања морала у сусједним гарнизонима, Павелић је вршио офанзиву од Дубице са 5.000 војника усташа, Мађара, са 8 тенкова и неколико топова. Офанзива је разбијена, заробљена су 2 исправна тенка, убијено је доста усташа. Цесту Градишка — Дубица као и обалу Саве ми држимо. Наш авион, који је учествовао у тој борои први пут, митраљирао је непријатељске колоне и натјерао их у дивље бјекство. Скакали су у Саву. Борое се дакле воде, али изгледа да Павелић нема толико снага да продире и врши концентрисане нападе. Ми појединачне офанзиве разбијамо. Непријатељ је концентрисао извјесне снаге у Вањалуци и у Новом. Од Новога врши мање покреге према ослобођеној територији и вођене су мање борбе. Тако је стање на подручју I и II одреда.

На терену V одреда било је великих борои са четницима и Талијанима. Талијани су при свом продору у Крајину, у јесен прошле године, организовали гарнизоне у свим мјестима осим Вањалуке, Новога и Приједора. Талијанске снаге биле су стварно разоацане и упућене у гладне градове као што је Мркоњић, Кључ, Петровац, Грахово, Вихаћ и Дрвар. Талијанска војска гладовала је и мрзла се у градовима и почела се деморалисати. Наше снаге блокирале су цесте и чаркале око градова. Нису дале хране ни дрвета, зато су Талијани почетком маја оили принуђени да ангажују велике снаге око 8—10.000 од Книна и Далмације и крену у циљу спасавања блокираних гарнизона у поменутим мјестима. Из Мркоњића су помоћу четника проби-

[9] Односи се на Прву крајишку НОУ бригаду која је формирана 21 маја 1942 године. Види док. бр. 26.

[10] Мисли се на долазак на ослобођену територију авијатичара Фрање Клуза и Рудн Чајевца. Види док. бр. 37.

јали се до Кључа, од Кључа према Петровцу и на путу Кључ — Петровац, у селу Бравском, имали су тешке окршаје са нашим снагама. Ту је изгинуло око 250 Талијана. Заробљено је и поубијано неколико талијанских официра. Послије пораза Талијана на Бравском, талијанске снаге које су продрле од Книна према Дрвару пробијале су се према Петровцу да извуку петровачки гарнизон. Одатле су упућиване снаге за избављање Талијана опкољених у Бравском. Борбе су вођене и око Петровца гдје су заробљена и 2 талијанска топа. Када се напокон главнина талијанских снага збила у Петровац, онда су се повукли, и наши су ушли у Петровац. Сада се Талијани пакују и у Дрвару. Наша се војска око Бравског храбро борила. Искасапила је такорећи Талијане. Позадина се исто тако одлично држала и Талијани нису никог налазили у селима. Све је било евакуисано. Талијани су упалили села куд су пролазили, око Дрвара, Петровца. Разлози овога повлачења из Петровца, Кључа, Мркоњића па и Дрвара су осигурање пруге Загреб—Сплит и извоза из Хрватске, отсјеченост талијанских гарнизона од главнине талијанских снага и угрожавање Бендера, великог вијадукта, од личких и далматинских снага. Талијани осигуравају пруту тако да на 50 км држе по 14.000 војника. Може се рећи да смо ми из ове планске спремљене борбе с усташама, Талијанима и четницима изашли на терену Козаре и Грмеча побједниши. Сачуване су наше оружане снаге, чак су оне у великом порасту. Морал маса се подигао и борци схватили ситуацију да је наша офанзива уперена у правцу освајања градова. Иако смо привремено изгубили неке терене, један дио Мањаче, цијелу Чемерницу, крајеве око Котор Бароши, Теслића, ипак, ови наши успјеси на другој страни, добијање два града, рудника Љубије, јачање оружјем, добијање авиона, ми постајемо опаснији непријатељ усташке владавине у Крајини. Опасност постоји да они терени које држе усташе и четници постану отскочна даска напада против нас и да четници успију мобилисати масе против нас, као што је то оно случај у Книнској Крајини. Наш је план брзо наступање наших снага према ријеци Броасу нашом Бригадом, затварање цесте Бањалука — Јајце, Бањалука — Мркоњић.

Што се тиче III крајишког одреда он је до недавна састојао се из 4 батаљона: „Пелагића", „Искре", „Сокола" и „Будућности" и водио борбу против усташа и Талијана. Споразум усташа и четника, јачање оружаних снага четника, дало је могућност харангерима у „Искри" — Шолајином батаљону, који заузима положаје око Јајца и Мркоњића, да роваре и ојачају у четама тога батаљона. Четници су недавно разбили Шолајин батаљон и отворили цесту Јајце — Мркоњић. Шолаја је ипак одвео 100 бораца из свога батаљона и придружио се батаљону „Пелагић",

који се добро држи и из којег је у Грмечки ударни батаљон ушла једна добра чета. Пелагића батаљон држи положаје према Јајцу, Доњем Бакуфу, Језеру. Четници су нападом на Шолајин батаљон успјели прекинути везу између батаљона „Пелагић" и између батаљона Рибничког — „Соко", они покушавају изолирано нападати ове батаљоне. Они су заједно с усташама нападали Рибнички батаљон, али су одбијени уз знатне губитке. Четници у нападу на Рионик жељели су се пробити Кључу и спојити Мркоњић — Кључ и у томе су успјели. Упућене су наше снаге на тај терен и тамо воде борбе 5 наших чета са четницима и устацима. Ударна бригада има задатак да се пробије према Ситници и да се споји са снагама Рибничког батаљона да блокира Мркоњић, и како смо рекли, да опет затвори путеве и цесте између градова. Те су акције сад у току. Посљедње наше акције против четника на терену V одреда вођене су око граховских села гдје је у ствари њихов центар за то подручје. Чишћењем тих села прекинута је четничка веза од Мркоњића према Грахову.

Садашње наше акције против окупатора и четника врше се на тромеђи (Лика, Бос. Крајина и Хрватска) гдје учествује око 1.500 партизана, са наше стране 500. Наше везе са Главним штабом Хрватске добиле су облик заједничких војних акција. Тромеђа је сметња снагама хрватских партизана да их упућују дубље у Далмацију, зато што четници иза леђа сметају. Наша сарадња са Главним штабом Хрватске иде преко Срба, Лапца, Мартин Брода који су у нашим рукама и очишћени од четничких банди, а и преко Сане са Банијом. У Банију смо упућивали своје неке снаге. Банијци су опет са свим својим снагама долазили на подручје нашег одреда за вријеме офанзиве на њих.

Бојничка ситуација у Крајини послије свих ових акција у борби са четницима и окупаторима углавном је ова:

Ми држимо плодне крајеве Крајине и то око Прњавора, једног дијела Дервенте, крајеве и села око Приједора и сва села до Врховине, до села Голеша и Хан Кола, сав Дубички срез до Саве, искључивши град Дубицу, срез Нови, Крупу, Бихаћ, Костајницу и то са једне стране. Наше су снаге на вратима свих тих градова.

Четници послије споразума и послије разоружавања мањачких снага претстављају јачу војничку снагу и организују праве фронтове, копају ровове против нас. Постоји разумијевање и одобравање маса за нашу борбу против усташа и четника, јер су то данас заједнички фронтови против наших села. Очита је слабост наша у том што нема никаквих наших снага око главног града Крајине, Бањалуке. Четници су ту нашу блокаду потпуно разбили. Може се рећи да трећина Крајине припада чет-

ничким бандама, и то Врховина,[11] који то све не држе војнички, али ту нема ни наших снага.

Наше војничке снаге су у порасту. Иницијатива и елан за веће војничке акције је ту. Осјећа се збуњеност код непријатеља. Окупираност његових снага око обране градова, тромост и спорост у припремању ширих концентричних напада на нас. Није искључено да ће, ради важности Приједора и Љубије, покушати непријатељ од Бањалуке већим снагама надирати према нашој ослобођеној територији.

Предност ових великих акција је у томе што се наше снаге растерећују мртве блокаде градова и проширују ослоооођену територију, што се овим последњим акцијама повезао наш I и II одред и спојила се ослобођена територија, још се боље учврстиле везе са Главним штабом Хрватске.

10 јуна отпочела је већа офанзива на нашу ослоооођену територију. Непријатељ наступа тенковима. Продро је у град Приједор. Воде се велике борбе. Непријатељ наступа од Новога тенковима и продире цестом. Са усташама иду Њемци, са обје стране и четници. Обећавају мир народу, само да не иде са комунистима. Акција на тромеђу изгледа да се одгађа, јер се и у Лици воде велике борбе.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Положај, 13 јуна 42.

Пол. комесар,
Осман

Командант,
Коста

[11] Народ у Бос. Крајини назива Врховина планински предио који обухвата масиве Мањаче, Чемернице и Осмаче.

ВР. 77

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 11 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПОКРЕТУ БАТАЉОНА ПРВЕ И ДРУГЕ БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ ЖАЊЕВИЦА — ЗУКВА И О РЕЗУЛТАТУ ВОРВЕ НА ТЕРЕНУ КАЗАНЦИ — ГАТ[1]

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ
НО УДАРНЕ БРИГАДЕ
бр. 320

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И Д ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1) Примили смо ваше писмо од 11 јуна — 6,45 ч и друго писмо од 10 VI (вероватно 11 VI).

2) Сви батаљони који су учествовали у акцији код Дулића, већ су на путу за овамо (Равно), и то: 5 батаљона I бригаде и 2 батаљона II бригаде (на просторији Чемерно — Равно приликом поласка у акцију, одредили смо, наиме, 2 а не 3 батаљона II бригаде; настала је била забуна око тога која 2 батаљона II оригаде треоа да крену, па су кренула 3, али је један хитно враћен). Ових 7 батаљона стижу овамо — на просторију Жањевица — Зуква у току ноћи, заједно са 3 четом I херцеговачког ударног. — За нама су кренули Ловћенски батаљон и херцеговачке снаге (II и III ударни) који су били око Казанаца; по наређењу Главног штаба за Црну Гору и Боку, сви ови црногорски и херцеговачки батаљони добили су правац Равно — Волујак; сложили смо се са Владом Шегртом да херцеговачке снаге оду у Изгоре, где ће моћи да се среде и потом интервенишу у правцу где буде требало (стока се упућује на Волујак). — Вечерас креће одавде (из Шљивовице — Равно) I батаљон II бригаде за Г. Чемерно, да се придружи Дурмиторском батаљону. Остала 2 батаљона II бригаде (IV и Комски) упућују се на расположење штабу II бригаде: запосешће сутра ујутру Лебршник. — Ми ћемо са својим батаљонима затворити правце од Горанског ка Стабни и ка Равном (и од Горанског и од Автовца). Успоставићемо везу са батаљонима који се налазе у правцу Плужине и Смријечно.

3) Фића и Коча имају намеру сутра да дођу до вас, у колико не буду спречени развојем догађаја.

4) Данашња акција није успела. Наше јединице су растерале четнике са целе просторије од Казанаца до Гата — сем са

[1] Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК КПЈ, под бр. 3207.

самог Гата (утврђена вис); али смо имали врло велике гуоитке. Далеко највеће губитке имао је IV батаљон II бригаде: око 50 мртвих, рањених и заробљених; V батаљон I бригаде имао је 10 погинулих и 5—6 рањених, IV батаљон I бригаде имао је 2 мртва и 1 рањеног; губитци III и VI оатаљона, као и мештанских јединица, нису утврђени, али се зна да су мали. — Луне[2] је лакше рањен, комесар IV бат. II бригаде[3] рањен је у стомак, из истог батаљона настрадао је већином командни кадар, погинула је Лекина[4] другарица Анђа[5]. Око 10 сати почела је четницима да пристиже камионима помоћ из Гацка — Автовца, тешка артилерија је почела да туче читаву просторију коју су запоселе наше јединице, један тешки бомбардер је бомбардовао наше заштитне положаје.

О току целе акције и узроцима овако тешких губитака поднећемо вам усмени извештај. Али се већ сада, на основу исказа 2 команданта батаљона, могу навести међу најглавнијим следећи:

а) акција је закаснила због страховитог терена, због немогућности да се пронађу водичи, због лабавости појединих старешина;

б) Ловћенци и Херцеговци су отказали свој важан део задатка онда када је већ било немогућно изменити план; осим тога, исте те јединице — због наређења о одласку које су добиле од Главног штаба за Црну Гору и Боку — интервенисале су много касније него што је било предвиђено;

в) батаљони нису деловали складно, команданти батаљона нису углавном имали довољно иницијативе — везали се за тврђаву — или нису држали своје јединице чврсто у руци;

г) штаб Бригаде[6] се налазио цео на осматрачници, уместо да бар један од чланова Штаба буде заједно са батаљонима, ради обезбеђења јединственог руковођења;

д) **људство је великим делом потпуно изнемогло** због непрестаних маршева, неуредне и слабе исхране. Батаљони уз које је био Штаб I бригаде, имали су за 6 дана 3 ноћна марша (трајала целу ноћ; има других батаљона који су издржали још теже напоре.)

Непријатељ је такође имао врло велике губитке — неутврђено колико. Заплењена је једна радио-станица.

[2] Народни херој Миодраг Миловановић, командант Четвртог батаљона. Погинуо 1944 год., као замјеник команданта Друге пролетерске бригаде.

[3] Добрило Петровић умро сутрадан послије рањавања.

[4] Александар Ранковић

[5] Анђа Ранковић, замјеник политичког комесара Друге чете Четвртог батаљона

[6] Штаб Друге пролетерске бригаде

5) Рањенике упућујемо још у току ноћи у правцу Изгора. Један део је већ евакуисан.

6) По писменом извештају једног повереника који живи у Гацку, у Гацку и Автовцу има око 1400 Италијана и 1500 четника; има много топова, бацача и аутоматског оруђа. Послаћемо вам дупликат тог извештаја кад буде стигао друг Станко код кога се овај налази. По истом извештају, комуникације Билећа — Гацко и Гацко — Невесиње слободно функционишу и саобраћај је прилично интензиван (пре 3 дана 120 камиона из Гацка за Невесиње.—)

7) По извештају наших осматрача, у Автовац се вратило са правца Дулића око 500 непријатељских војника.

8) Сматрамо да ће садашњи наши положаји моћи да се одрже само под условом оживљења наше акције на комуникацијама и недозвољавањем да се границе италијанско-четничког утицаја устале.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11 VI 1942 — 22,00 ч.

Полком

За штаб I пролетерске НО ударне бригаде
Командант
Коча

ВР. 78

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОЧЕТКУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРУ[1]

ШТАБ ОДРЕДА II
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ"
11-VI-42.

ДРУГ[АРСКОМ] ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ И I К.Н.О.П. ОДРЕДУ.

Извјештај о насталој ситуацији поводом офанзиве немачких трупа на нашем терену. Јуче у зору непријатељски авиони почели су кружити на цести Блука[2] — Приједор.

Истовремено кренуле су непријатељске снаге са моторизацијом и то: тенковима, аутомобилима и камионима на којима

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

[2] Бања Лука

су била инсталирана аутоматска оруђа, топови и бацачи. За њима се кретала пјешадија и камиони.

Правац кретања је био од Ивањске за Ламовиту, Козарац, Приједор и Љубију. Непријатељ је са моторизацијом јурио великом брзином, тако да су курири једва могли стићи нешто прије да извијесте о покрету непријатеља. Непријатељ се није зауставио са моторизованим јединицама, већ је јурио напријед, и за њим је пјешадија са по неколико тенкова наступала и чистила оно мјесто гдје су наше снаге давале отпор.

Испред Ламовите дио непријатељ. снага одвојио се у правцу Пискавице, а други дио постепено је запосједао цесту и оближње висове. Наше снаге 4 батаљ., и то 1 чета, дале су доста жесток отпор непријатељу код Бистрице наносећи му прилично жртава. Непријатељ је био пришао на петнаест метара. Наши су га дочекали бомбама и плотунском паљбом. Непријатељ убрзо добија појачање, и са тенковима навалио је на наше снаге, које су се морале повући према брду. Други дио наших снага водио је борбу око Пискавице. Прва чета 4 батаљ. у борби имала је 5 рањених. Наше снаге су се распоредиле —32, —57, 88, 87, —85, 86, 84, 71, 81, 87, —73, 75, 85 86, 75,[3] — то јест 24, 57—53, 57, 16, 21, 13, 75,[4] и правиле трупама налете на поједине непријатеље. У једном нападу код саме школе у Ламовитој убијен је један њемачки официр, који изгледа виши официр, јер на документима које смо заробили код њега он је био на листи трећи; извршен је напад исто тако на један камион на цести Козарац — Приједор, и том приликом нанијете су непријатељу велике жртве, али се оне нису могле установити, пошто је убрзо наишао тенк и наши су се морали повући. Наше снаге које су биле у Приједору давале су непријатељу исто тако отпор, кад је он улазио у сам град. Том приликом непријатељ је имао већи број мртвих и рањених.

Наше снаге су се све извукле из Приједора.

Истог дана био је напад на терен нашег I батаљона, и то један је вршен од Бос. Новог према Сводној. Непријатељ је успио проћи у Сводну, али је иза Сводне био заустављен од стране снага нашег I батаљона. Исто тако извршен је напад у правцу Сухаче, докле је продро; наше снаге у току ноћи вршиле су напад на Сухачу, али нису успјеле непријатеља истјерати. Било је неких покушаја напада на терену II батаљона од Дубице, али непријатељ је задржан. Углавном главни напад је био од Ивањске према Приједору, јер су непријатељске снаге доста јаке и са бројнијом моторизацијом. Према извјештајима, према Приједору је кренуло око 13 тенкова, неколико блиндираних

[3] С ону страну цесте
[4] До Козаре

аутомобила и око 40 камиона у првом моменту, а затим су касније стигле нове снаге као појачање. Стално је кретање цестом Ивањска — Приједор и то већином у камионима.

Према заробљеним документима треба да буду три непријатељске батерије на овим секторима, и то њемачке.

Пробој су вршили искључиво Нијемци, онда су долазиле усташе и хрв. војска и четници.

11, 13, 25, 53, 15, 81, 87, 86, 71, — 52, 66, — 88, 25, 16,, 14, 17,. — 32—34, 24, 21, 13, 81, 82, 56, — 72, 13, 15, 68, 62, 24, 57, 56,[5] — коју настојимо што прије 87, 85, 58, 57, 85, 86, 71, 88, 15, 14, 15.[6] Према свему изгледа да непријатељ намјерава 83, 82, 24, 87, 61, 66, 14, 15,[7] — једну већу — 82, 76, 12, 81, 16, 15, 88, 87,[8] на 81, 12, 85, 26, 55, — 32, 25, 53, 33, 57, 13, 87[9]—.

Блокирана је лијева обала Саве и Уне од Костајнице до Дубице. У летку који је издао њемачки заповједник снага на овом дијелу Босне, изјављује да је он преузео врховно заповједништво и позива народ да се врати кућама. Уколико то не учини, да ће се пуцати на све оне који бјеже. У летку се још каже да се гарантује безбједност без разлике на вјеру и народност свима онима који ће се лојално односити према хрватској држави.

На пролазу јуче нису палили села. Данас читав дан туче артиљерија и авијација по брдима и шумама. Нарочито је бомбардована околица. Данас није било неког већег покрета трупа у правцу брда, али се примјећује да непријатељ врши коицентрацију, вјероватно ће убрзо усљедити његова офанзива.

Уколико буде неких новости и промјена ми ћемо вас редовно извијестити. Послаћемо и писмени извјештај.

Услијед ново настале ситуације код нас сматрамо да 11, 13, 88, 15—57, 24, 13, 25, 24—81, 71, 52, 14, 25, 85, 56, 25, — 85, 12, 13, 12, 24, 87, 52, 25, — 32—81, 15, 55—57, 24, 13, 25, 24, 57, 55,[10] да би — 58, 57, 55, 57, 68, 62, 57, — 13, 12, 16, 72, 15, 14, 15, — 82, 81, 25, 11, 13, 15, 52, 62, 14, 25, 54, 21.[11]

Уз друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. пол. комесара
Душан[12]

Командант
Обрад[13]

[5] Прекинута је веза с Ударном бригадом
[6] Успоставити
[7] Подузети
[8] Офанзиву
[9] Нашем сектору
[10] Први одред најтјешње сарађује с нашим одредом
[11] Помогао разбити непријатеља
[12] Душан Мисирача
[13] Обрад Стишовић

ВР. 79

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА БАТАЉОНА „СОКО“ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 11 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЗА ВОС. КРАЈИНУ О СТАЊУ У БАТАЉОНУ И О ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ЈЕДННИЦАМА И ПОЗАДИНИ

ШТАБ III БАТАЉОНА „СОКО“
III КНОП ОДРЕДА
(Политкомесар)
11/VI 42

ОПЕРАТИБНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Пошто још немамо сигурних веза са Штабом III одреда, ми ћемо за сада поднијети извјештај о раду политкомесара у нашем батаљону, а најхитније ћемо покушати доставити допис тога штаба од 8 /VI политкомесару III одреда.

5/V 42 г. дошао је у овај батаљон за политкомесара друг Морача[1] по наређењу Оп. штаба за БК. Он је добио задатак да покрене чете у војне акције и да их у првом реду среди војнички, пошто се осјећало да су чете запарложене, разједињене, неоорбене, са врло ниским моралом, услијед дугог превирања и невођења акција.

Да би се чете војнички средиле и да би се у њима омогућио политички рад, било је потребно претходно поставити добар командни кадар, укинути смјене,[2] увести дисциплину и војнички живот, учинити чете покретним и увући их у војне акције.

У извршењу горњих задатака у многоме се је и успјело: прошавши кроз неке веће војне акције, морал и спремност за борбу брзо су подизани, кроз саме акције изабран је оољи командни кадар, а нестални, самовољни и четнички настројени елементи су уклањани. У четама је брже увођена дисциплина и поштовање наређења, јер се у самим акцијама видјело да је то прнјеко потребно, чете су постајале покретније и јединственије. Своју спремност за борбу против четничких банди показале су наше чете и у тродневној борби приликом насртаја тих банди на Рибник и околину.

[1] Петар Морача

[2] У почетку устанка, у појединим крајевима Бос. Крајине постојала је таква пракса да је један дио бораца био на положајима и вршио акције док се други налазио код куће и радио домаће послове. Послије извјесног времена вршена је смјена, тј. први су одлазили кућама, док су други долазили на положај.

Постављени су политички комесари у све три чете. Они су из редова бораца — овдашњи сељаци. Замјеника немају, нити га има политкомесар батаљона, али су предузете најхитније мјере да се они подигну из редова самих партизана.

Извршавајући горње задатке, политкомесар батаљона је по четама одржавао политичке састанке, на којима је говорио о најосновнијим питањима: шта је партизанска војска и зашто се она бори, ко су јој савезници а ко непријатељи, какав треоа да буде партизан, питање оратства, питање војних акција, потреба сређивања чета и увођења дисциплине, затим о потреби подизања политичке свијести наших бораца и с тим у вези потреоа политкомесара у нашој војсци и њихова улога. Поред тога најважнија тема била је раскринкавање четничке политике, чија се пропаганда шпирила („предаја“ Мркоњића и Б. Луке Дреновићу, слободан одлазак сељака у Б. Луку и наоавка жита итд.), и припремање чета за борбу против тих банди.

Политкомесари чета су вриједни, поштени и одани другови, али су још неискусни и политички слаби. Њихов рад састојао се углавном у читању и тумачењу добивеног материјала, а нарочито о оорбама са четничким бандама и њиховој издаји.

Овим војничким сређивањем чета, покретањем у акције, чишћењем непожељних и стварањем сталне војске, изборомсолидног командног кадра данас је омогућено да се отпочне са солидним и систематским радом политкомесара и на извршењу програма који је поставио ЦК КПЈ, на чему се до сада само дјеломично радило.

Дисциплина у војсци и поштовање командног кадра још није на висини, али се оно доста добро подиже. Ауторитет политкомесара оатаљона и његова популарност у војсци је врло доора, а ауторитет и популарност политкомесара чета није још на довољној висини, из разлога што партизани још увијек нису најбоље схватили улогу политкомесара уопће, нити им је познат однос командира и комесара у штабу, али у томе се брзо успијева, јер сами политкомесари су партизанима од првих дана устанка познати као одлични борци и другови.

Стварању сталне и организоване војске највише је стајало на путу немање никаквих исхраноених средстава ни у војсци нити у народу. Тај проблем ријешили смо дјеломично организацијом размјене соли за жито од стране наше нар.-осл. општине са околним одредима.

Током овога времена организовано је неколико омладинских чета на сектору овог батаљона: у Рибнику, Трескавцу, Бусијама и Црквеном и даље се ради на њиховом организовању, те војном и политичком раду са њима. Курсеви још нису организовани.

У позадини је политкомесар батаљона одржао неколико конференција и то највише у оним крајевима који су затровањији четничком пропагандом. На зборовима је учествовао приличан број народа. Говорило се највише о издајничкој улози четника са навођеним конкретним случајевима, потом о партизанској војсци, петокракој звијезди, о нар. осл. одборима итд. Одржан је један збор у Соколову, један у Раткову, два у Врбљанима (оба зборови војске и народа), затим је одржан један манифестациони збор народа, војске и омладине у Рибнику. Четнички утицај постепено у позадини опада, а нарочито послије њиховог напада на Рибник са усташама. Једино раскринкавање четника онемогућава то што четничке банде упадају у села (Граце, Ораховљане, Врбљане итд.) и заводе народ. Ми смо неколико пута покушали да их похватамо али нам увијек побјегну, а немамо довољно снага да их темељитије чистимо према самом Мркоњићу и у њега.

Немамо уопће материјала за умнажање материјала (канц. папира, индига итд.) те би било потребно да нам се у томе правцу што прије помогне.

Борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Морача[3]

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Вр. 326
Од 12/VIII 1942

[3] Петар Морача

БР. 80

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О БОРБАМА И АКЦИЈАМА ЗА ПЕРИОД ОД 29 МАЈА ДО 12 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ I УДАРНОГ БАТАЉОНА
II КНОП ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ"

Другарском

ШТАБУ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

Положај

Бојни извјештај:

29-V-42 Ударни батаљон појачан са једном четом II батаљона IV К.Н.О.П. одреда долази у Гомјеницу и Приједор. Становништво и партизанска војска дочекала је ударнике са великим одушевљењем. Приређен је зоор у самоме Приједору, на коме су говорили претставници војске и Партије.

30-V-42 Логорује се у Гомјеници. — Тога дана одржана је конференција на којој се утврђује да батаљон и надаље остаје ударни и у чији састав улази и чета II бат. IV К.Н.О.П. одреда. Штаб батаљона је постављен, као и штабови чета. Штаб батаљона приступа реорганизацији људства. Пушта болесне на боловање, разоружава несигурне, у свему 49 пушака и 3 п.м. које је оружје дато Штабу одреда на располагање.

31-V-42 До подне одмор. Послије подне I и II чета крећу према Ораховој[2] ради непријатељског надирања. III чета остаје у логору Гомјеница.

1-VI-42 I и II чета држе положаје према непријатељу док се врши концентрација наших снага.

2-VI-42 III чета такођер одлази за Орахову, док истога поменуте двије чете држе и даље положаје.

3-VI-42 III чета стиже у Кадин Јеловац. Истога дана I и II чета имале су борбу у Каменици и Просари са непријатељем, одакле су га протјерале, јер је био заузео висове у Ораховој. Губитака није било.—

4-VI-1942 г. Блокирање Орахове са снагама цијелог батаљона. II чета нашег батаљона имала је тога дана сукоб са усташама који

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Детаљније о овој акцији види док. бр. 62. примједбу 5.

су пошли из Дубице као помоћ блокираним у Ораховој. Заробљено: 1 п.м., 3 карабина, 6 коња, и муниције. Рањен 1 партизан. Истога дана наше снаге сужавају обруч око Орахове. Непријатељ се орани митраљезима и бацачима. Исте ноћи успијева му да се извуче из Орахове преко Јабланца, јер то мјесто наше снаге нису могле држати.

5-VI-1942 г. Наше снаге врше детаљно чишћење овога терена. Непријатељ је са собом одвео и скоро све муслиманско становништво. Приликом свога наступања у Орахову непријатељ је клао и палио становништво које није успјело изојећи. Белики дио је ипак успио са стоком и житом избјећи и заједно са војском протјерао фашисте.

6-VI-42. Батаљон се креће у Пуцаре на одмор. Врши се поново реорганизација људства у батаљону. Умор се осјећа увелико, који се одражава на оороеност бораца. Поново се отпушгају исцрпљени, онеспособљени, односно упућују на ооловање. Један мали дио (кукавица) се разоружава и упућује на рад у разне батаљоне.

7-VI-42. Батаљон креће у Каран. Увече стиже у Каран.

9-VI-1942 г. Усљед нове ситуације око Новог и надирања непријатеља на наш терен батаљон креће у томе правцу по наређењу Опер. штаоа. Одмах заузима положаје.

10-VI-1942 г. у 2 ч ујутро извршен је напад на Сухачу у којој је непријатељ био. Напад је извршен у заједници са Грмечким ударним батаљоном и једном четом I батаљона. Наш батаљон имао је за задатак да ликвидира непријатеља са десне стране Јапре а Грмечки с лијеве стране. На дати знак наше снаге су јурнуле и продрле у сам град. Непријатељ је давао невјероватан отпор. Ишло се је на нож. Борба се је водила углавном са ручним бомбама. Нашим снагама успијева освојити један дио града. У другом, гдје су се Нијемци и црнолегионаши забарикадирали, јер су их наши пребацили и потиснули, грмечлијама не успијева да се пробију и они су се без знака за повлачење повукли у Новску планину. Наше снаге настављају борбу, пребацују се и на другу страну Јапре, гдје им не успијева освојити град, јер су се неке снаге непријатеља повукле на висове гдје је требао да буде Грмеч[3] и одатле су тукли наше. Борба је била крвава и дуга преко цијелог дана, када смо у 8 ч навече извршили повлачења ... Непријатељске снаге које су биле у Сухачи према изјави пребјеглог домобрана су: Нијемаца 300, остало су усташе, домобрани и домородци, свега око 7 стотина. Непријатељ је имао огромне губитке: око 60 мртвих, а рањене су одмах отпремљивали. Највише је погинуло Нијемаца. Непријатељ је имао

[3] Ударни батаљон Првог крајишког одреда

топове и бацаче. Наши губици су: I чета: погинула 3, нестало 4, од којих 1, како смо чули, налази се у Грмечу, вјероватно су заробљени, рањени 7. II чета: 1 нестао. III чета: погинуло 7, рањених 8, нестали 4, свега скупа: погинули 10, рањених 15, нестали 9; заплијењено: 1 п.м., 6 карабина, 4 кабанице, 2 шаторска крила, нешто муниције и бомби. Изгубљено 5 карабина са муницијом. — Акција би сигурно успјела и зароопио би се велики плијен да Грмеч није напустио положај. Сматрамо да би се требали позвати на одговорност.

10-VI-42. Према наређењу, директно из борбе крећемо према Бржичима.

11-VI-42. Заузимају се положаји према непријатељу који су вам познати.

12-VI-1942. Држање положаја и патролирања.

II чета тога [дана] имала је сукоб са једним одредом Нијемаца. Убијен 1 Нијемац, рањене однијели и повраћени назад. Заробљен 1 карабин и 200 метака. Бацач ранио лакше 4 и 1 теже од наших.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

12/VI 1942 г.

Пол. комесар
Нико[4]

Командант
Ранко[5]

[4] Нико Јуринчић

[5] Народни херој Ранко Шипка, погинуо код Травнпка као замјеник команданта Четврте дивизије, новембра 1944 године.

БР. 81

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП II ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ЈЕДНИЦА НА ГЛАМОЧКОМ СЕКТОРУ У ЦИЉУ ЧИШЋЕЊА ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИКА И УСТАША

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НОП и ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Службено — 13 јуна 1942 године

Другарском

ШТАБУ V КНОП ОДРЕДА

на положају

Оперативни штао ријешио је да предузме акцију чишћења гламочког сектора од четничких оанди и спајање са батаљоном „Пелагић“ и дијелом снага батаљона „Искра“[1] који је остао уз Шолају.

Овај задатак имају извршити снаге V КНОПО и неке снаге батаљона „Соко“.

Стога ви предузмите слиједеће:

1) Извршите концентрацију снага V КНОПО које се могу одвојити за ову акцију, а то је онај ранији Ударни батаљон који је оперисао око Гламоча, плус 2 ударне чете I и II батаљона.

2) Око Дрвара, на тај начин, остале би снаге које су и досада биле, с тим да остане и 4 чета (Врточка) I батаљона на положају испод Оштрења, тако да би учествовала и у борбама око Дрвара, а по потреби да би се хитно могла пребацити према Бихаћу или Бравском.

3) Снаге могу још за 5 дана од данас да се прибиру, а за то вријеме да врше и неке акције, што ће им одредити друг Илија[2] ако је стигао на гламочки сектор. Мјесто концентрације ових снага може, према нахођењу, одредити и друг Илија, али да то мјесто буде на сектору батаљона „Будућност“. Акција би имала отпочети 18 о.мј.

[1] Оба ова батаљона припадала су Трећем крајишком одреду. Осим њих, у саставу Трећег одреда били су батаљони „Будућност“ и „Соко“.

[2] Илија Дошен

4) На сектору рибничком налазиће се друг Војин Митров, оперативни официр овог Штаба, који ће ухватити везу са нашим снагама на гламочком сектору, а истовремено и друг Дошен[3] треба отпослати везу на друга Митрова у Рибник.

5) Друг Илија и одговорни другови нека покушају ухватити везу са батаљоном „Пелагић“ и наговијестити му ову нашу акцију. Исто тако потребно је да другови организују што ширу обавјештајну службу и да прикупљају податке о кретању банде.

6) Осигурајте довољно снаге[4] за ове наше снаге и олаговремено пребацујте намирнице за тај наш сектор.

7) Обавијестите другове из батаљона „Будућност“ и другове из Среског, те ОК за гламочки сектор, да испитају, преко њихових досадањих веза, стање у Гламочу и да убацују летке и други пропагандни материјал у град, како би створили лакшу ситуацију за заузимање града.

8) Ако је друг Никола[5] у Штабу, и ако је друг Милан[6] стигао у Штаб, нека се договоре о распореду осталих снага, и о томе да ли друг Милан може поново отићи на гламочки сектор. Друг Милан би на тај начин усмјерио и организовао акцију код Дрвара, а по потреби пребацивао би снаге према Бравском, Бихаћу или Грахову. Друг Котле[7] исто би остао на томе сектору. О свему горе наведеном ви се посавјетујте, а потом спроведите у дјело све горе наведене тачке.

Ја идем у Оперативни штао, а потом ћу одмах на гламочки сектор.

Ситуација у II КНОПО је слиједећа:[8] прије 3 дана ушло је у Приједор из Б. Л.[9] око 6 тенкова са „културбундовском“ посадом, те неколико камиона са домобранима и усташама. Ушли су тако брзо да се није успут, изгледа, ни могао пружити неки снажнији и ефикаснији отпор. Тачних извјештаја још нема, али изгледа да се са пјешадијом, која је ишла са тенковима, воде огорчене борбе и постоје оправдани изгледи да ће ти тенкови и камиони бити наши. Карактеристично је, свакако, као доказ непријатељеве слабости, да још увијек није покушао продор за Љубију и изгледа да би он сада желио да се некако извуче, али тешко да ће му успјети. Продор непријатеља од В. Новог одбијен је са губицима, не знамо како сада стоји ситуација.

[3] Илија Дошен
[4] Хране
[5] Никола Карановић, командант Петог крајишког одреда
[6] Милан Тринић, политички комесар Ударног батаљона
[7] Никола Котле, политички комесар Петог крајишког одреда
[8] То је уствари био почетак непријатељске офанзиве на Козару. О борбама за врјеме офанзиве говоре слиједећа документа: 80, 81, 82, 83, 88, 92, 110 и 126.
[9] Бање Луке

Заплијењен је један тенк од 25 тона, коме је 1 гусеница покидана, 1 радио-станица, нешто оружја итд. Засада је ситуација, свакако, повољна на терену цијелог Одреда.

Уз другарски борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Оперативни официр,
Војин[10]

Замјеник команданта,
С. Родић[11]

БР. 82

ИЗБЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД. ОНЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРЕКИДУ БЕЗЕ СА ШТАБОМ ОДРЕДА II УЗРОЦИМА ПРОДОРА НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА СЕКТОРУ ЧЕТБРТОГ БАТАЉОНА[1]

Друг[арском]

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

БОС. КРАЈИНЕ

Примио сам вашу пошту и наређења.[2] Прије него што је дошао курир са поштом до нас, ја сам написао писмо за Оп. штаб,[3] које прилажем са овим писмом, које је у вези ваших наређења и обавјештења.

По питању задатака, засједа, офанзиве одговориће Штаб ударне оригаде, па према томе непотребно је да износим своје посебно мишљење.

Ударна бригада у тецкој ситуацији донијела је одлуку да напусти терен овај и да се бори са терена I одреда. Савјетовао сам да то не чине и указао на пуну неправилност те одлуке, те је тиме и њихова одлука измијењена.

Сада се је ситуација повољно измијенила, те је ваше наређење потврдило моју процјену ситуације и дало један нов полет Ударној оригади.

---

[10] Војин Митров
[11] Славко Родић

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Ово наређење није пронађено.
[3] Види док. бр. 83.

Очекујем летак о споразуму СССР и Енглеске да га искористим у овој ситуацији колико могнем.

Везе са II одредом немам. Ја ћу је створити па макар лично ишао, али сматрам да би они требали више порадити на вези и да би је лакше створили.

Пуна одговорност за нагло и изненадно улажење непријатеља на наш терен припада углавном на питао IV батаљона који је потпуно неспособан и који је напустио своју војску, па сада терете свога посла, тј. сређивање, пребацује на друге другове који имају и онако превише посла. Мишљења сам да треба штаб IV батаљона најблажим казнити деградацијом у обичне партизане команданта[4] и пол. комесара[5] — док су замјеници способни да и даље врше своју дужност.

Уз друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13 јуна
Јелићка

Полком. II одреда
Бошко[6]

БР. 83

ИЗБЈЕШТАЈ ПОЛИТНЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА КОЈЕ НАПАДАЈУ КОЗАРУ И РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИНА ОДРЕДА[1]

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИБНОМ ШТАБУ

ЗА БОС. КРАЈИНУ

Непријатељске снаге које надиру на терен Козаре, по саопштењу једног хрв. официра, нашег симпатизера, јесу сљедеће јачине: 3 горска здруга (1 здруг 2300 вој.), 1 њемачка пуковнија, око 20 тенкова, 20 авиона у Б. Луци, и загребачки авиони судје-

---

[4] Младен Обрадовић
[5] Милан Врховац
[6] Бошко Шиљеговић

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

лују у овој офанзиви — свему овоме додати све жандармске, усташке, домобранско-четничке снаге које су иначе стационирале на овим теренима. Значи, снаге непријатеља су око 15000 војника.[2] Непријатељ је добро наоружан, свака десетина 1 пушкомитраљез а командни кадар има њемачко наоружање. Њемци су дошли из Београда.

Циљ непријатеља: средити политичке и привредне прилике западне Босне, и послије тога на Источни фронт, а ово да буде као нека вјежба[3].

Операцијама руководе њем. генерал-мајор Штал и генерал-поручник Бадер.[4]

Непријатељ надире из Новога (Мрак), Дуоице и Бања Луке. Ја вам подносим извјештај само о терену Приједор — Б. Лука, пошто са другим секторима немам везе.

Прикупио сам разбијене и разбацане снаге IV батаљона. То је врло тешко јер их је обухватило потпуно неумјесно паникерство. Штаб овога батаљона нашао се је на другој страни (тј. у Козари), што још више отежава ствар сређивања.

Прексиноћ смо одбили налет из Сасине која се је сада одједанпут повампирила. Један вод налази се стално на томе сектору (вод 4 чете IV бат.). Вод 5 чете IV батаљона налази се на сектору Миљаковаца. Према потреби помажу се ти водови осталим снагама ових чета, што ћете видјети из приложених писама-цедуљица.

Поједини дијелови 5, 2, 4, 3 чете IV батаљона држе засједе на сектору Пискавица — Омарска — Козарац. Брше патролна додиривања. Чете су необично слабе и паникерске. Чим се удаљим од њих, одмах бјеже и помичу се, **заузимају фронтове** итд. Ту се налази и Идриз,[5] пол. комесар Приједорачке чете, читајте му писма.[6]

Ослобођење Приједора успавало је војну будност нашег одреда. Мислило се је код партизана — готово је, сада смо слободни. Поправљају се цесте, дижу се болнице у Козарцу итд. То се сада грдно свети.

[2] Непријатељске снаге у Козарској офанзиви биле су миого веће. Према подацима из непријатељских докумената оне су изиосиле око 72.000 војника. Детаљније о непријатељским снагама види док. бр. 109 примедбу 1.

[3] Свој офаизивии подухват против ослобођене територије и јединица Другог крајишког одреда непријатељ није сматрао као неку вјежбу. Напротив, ои је на ову акцију гледао као на врло озбиљаи војнички подухват, што се внди по обимиости и озбиљности припрема и броју ангажованих снага.

[4] Операцијама свих непријатељских једиииица у Козарској офаизиви руководио је њемачки генерал Штал.

[5] Идриз Ћејван

[6] Ова писма нису пронађена.

Повезао сам се са Ударном бригадом.[7] Ударна бригада нема реалну процјену ситуације. Синоћ сам са штабом разговарао у вези са њиховим мишљењем да се иде у Грмеч — остали смо на томе да се овдје задржимо водећи борбу ноћну а преко дана држати засједе.

О самом раду њеном шаље вам штаб Ударне бригаде податке. Ја сам са њима у савјетовању а ни у каквом односу претпостављеног друга.

Из ове ситуације најбољи је излаз напад — првенствено ноћни (због тенкова) а понекад и дневни. Те нападе смо досада чинили а и од сада ћемо их практиковати.

Непријатељ је „елитна“ војска, па ипак се да млатити уз приличне наше жртве. Цеста (не пруга) Б. Лука — Приједор потпуно је блокирана, тако да смо отцијепљени од снага нашег одреда. Митраљези, патроле, тенкови, аутомобили су врло густи дужином цијеле цесте.

Везе немамо и то је велики недостатак. При цести сви висови Козаре заузети су од непријатеља, те је то најтеже што омета пробијање. Штаб одреда је у повољнијем положају да створи везу него ми. До сада ништа немамо шта је и како је предузимано од њих да се вежу са нама.

Топ наш наредио сам да се довуче у Миљаковце и сакрије, закопа. Топ је био 500 метара од цесте у Гаревцима, то је такође успаваност на ловорикама пада Приједора. Сада ћу добити извјештаје шта је са тим учињено.

Несређеност батаљона довела га је до паникерства. Борбеност је слаба. Ударна бригада има два слична батаљона овоме нашем.

Послао сам једно писмо другу Шоши[8] — не знам да ли га је добио. Ја ћу вам сваки дан слати извјештаје.

Обавијестите ме да ли би ви могли успоставити везу преко Новског среза са снагама I батаљона, а преко њега са штабом II одреда.

Они би морали ликвидирати нека упоришна мјеста на цести у договору са нама, пошто се непријатељ налази дубље на терену Козаре него Омарске, Пискавице, уопште са ове стране пруге.

Прилажем вам писма[9] која сам добио, па да и ви употпуните са њима ситуацију нашу.

Мој рукопис никада није бољи па опростите — немојте овакво писање сматрати као немарност.

[7] Прва крајишка ударна бригада

[8] Народни херој Јосип Мажар, замјеннк команданта Другог крајишког одреда

[9] Пнсма нису проиађена.

Болеснике, рањенике и друге ствари шаљемо на терен I одреда док се овдје не среде прилике.

Прилажем и авионски летак[10] фашистичких лажова.

Четници роваре, шпијунирају. Кажу да је и Дреновић „ослободио" Алказар.[11] Пета колона у Приједору — ради одлично. Агент Владо Матановић и усташа Ковачевић остали су после свих истражних наших „покуса" живи и данас се освећују.

О Приједору знам да је много наших другова избјегло, једино нисам чуо за Васу Бутозана и Шестака и Скендера,[12] сви други су изашли из града.

Чујем да је и Љубија у нашим рукама — непотврђено, да се борбе воде на Хамбаринама. Сада ћу послати курире на те терене заједно са овим писмом.

Уз друг. поздраве

СМРТ ФАШ. — СЛ. НАРОДУ!

пол. ком.
Бошко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 95/42
Од 13/6 1942

На положају
13 јуна, 8,30 часова

Достављен ком.-ту на терену
а. а.
Тринки.

[10] Летак није сачуван.
[11] Пошто је Приједор био јако утврђен непријатељ га је сматрао неосвојивим па га је назвао „Алказар".
[12] Скендер Куленовић

ВР. 84

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА УДАРНОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАВУ ОДРЕДА О БОРБАМА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉА ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 4 ДО 13 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

ШТАБ УДАРНОГ БАТАЉОНА 5 К.О.
КОМАНДАНТ

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Достављам извјештај о раду Ударног батаљона на гламочком сектору у цијелости, тј. од **5—10** о. мј. закључно.

4-VI- Ударни батаљон прешао је из Пеуља у Поповиће. Једна чета, 2-га III батаљ. остала је у Пеуљама ради заштите села. Тога дана није се могло кренути према Гламочу због дубине пута.

5-VI са друговима из Штаба 4 бат. „Будућност" и одговорним друговима (члан. СК и ОК) на гламочком сектору створен је план за напад на Гламоч и за чишћење муслиманских села око града. — По обавјештењима која су добили другови са гламочког сектора четници су 4 и 5-ог водили преговоре са хрватским властима из града о предаји града, заједничкој сарадњи против партизана и др. По истим обавјештењима у граду је било 110 домобрана и око 150—180 наоружаних Муслимана, са нешто жандармерије. У обавјештењу је стајало да се домобрани неће борити против нас, да су против четника. Другови су такође писали у град двојици наредника, симпатизера наше борбе, али њих у граду није било. Једно писмо послано је котарском претстојнику, на које је он послије напада негативно одговорио, наиме да је немоћан да ма шта учини и да је војска преузела сву власт у граду.—

6-VI у 2.30 ч. са 4 чете опколили смо град. Задатак четама био је да на јуриш заузму периферијске куће и да што прије уђу у град, ради ликвидације евентуалних упоришта. Двије чете имале су задатак да претресу околна села: Биличић, Ковачевце, Буличане, Малкочевце и Јакир, која су у близини града, и да послије тога задатка заштите чете око Гламоча, ако би четници покушали пружити помоћ граду. Једна чета била је резерва са главним задатком давања помоћи Ливљанцима на Корићној (бусија према Ливну) и борба против четника.

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

Непријатељска патрола примијетила је наше и дала је знак за узбуну. У исто вријеме из града се отворила жестока паљба из аутом. оружја и пушака. Бећ се раздањивало и наши нису могли напријед. Терен око града је отворен и незгодан за привлачење. — На наше повике да смо партизани итд. и пјесме они су одговарали псовкама и метцима. Јасно је било да ће сви дати отпор.

По подне добио сам извјештај да четници и остали („добровољачка војска" Кутањца[2] и Бабића[3]) желе са нама сарадњу и преговоре. Њих је свију било 250—300.

Увече је ријешено да четнике морамо ликвидирати да бисмо могли то исто учинити са градом.

У борои тога дана погинула су 3 партизана и 1 лакше рањен из 3 чете Уд. бат. (Каменичка).

7-VI, када ми нисмо отишли на преговоре, дошао је до нас Кутањац, а послије и Војин Бабић. Кутањац је ухапшен а по договору са друговима са Бабићем смо уговорили: да он доведе своју чету код нас, да се људи упознају и да му се даду одређени задаци. Бабић, наиме, није четник. Међутим, Бабић није дошао, изгледа био је неодлучан, а сумњао је у нас послије хапшења Кутањца.

Увече, његови курири који су тражили Кутањца рекли су да се Бабић налази у селу Брду са војском, а да се Вјештица[4] са његовим „гвозденим четничким оатаљоном" налази у селу Радојама.

Увече смо створили план за напад на та села: Опколити село Брдо, а двије чете према Радојама да спријече помоћ Бјештице Брду.

Овог дана чете су оиле на одмору, а двије чете на положајима око града.

8-VI у 2 ч. опкољавали смо поменуто село. Због закашњења десног крила које је требало да ооухвати село са западне стране, када је настало пушкарање, четници из Халапића и Главица, Бабић са неколико Кутањчевих људи успјели су да побјегну преко поља према Главицама. У свему њих око 30—40 људи.

Од банди ухваћено је 63 а заплијењено 52 карабина са 3 т. митраљеза.

У овој акцији учествовале су 3 чете Удар. оат. (једна од њих Пеуљска), једна је била на положају.

Пеуљска чета и пола 1 чете Уд. бат. пратили су побјегле четнике до Главица. Четници су се попели на брдо Озрен, наши

[2] Станко Кутањац

[3] Војин Бабић, стријељан као четник у току Четврте непријатељске офанзиве, 1943 године.

[4] Никола Вјештица, стријељан као четник, новембра 1942 године.

су били у Главицама и вратили се. У том је наишао наш караван са кухињама. Другови који су ишли с караваном били су врло неопрезни, без патролне извиднице и ишли су право на село Главицу, премда су знали да је то највеће четничко упориште у Гламочу. — Четници су их напали и заробили. Кувар 5 чете Уд. б. погинуо, а заробљен друг Јово Родић, са пушком, 1 партизан 3 чете и 4 из Гламоча (интен[дант бат.] „Будућност"). Заробљена је кухиња 1 и 5 чете Уд. бат. и цола кухиње... Уд. бат. — Тичевска кухиња је умакла.—

Друг Столе,[5] члан ОК писао је интенданту 4 бат. да крене са кухињама цреко поља и није му скренуо пажњу да буде опрезан при пролазу поред Главице и Халапића, наиме да се држе ближе шуми. Друг Шобат, интендант Уд. бат., понио је кухиње цијелог Уд. бат. иако му то није речено. Тражене су само кухиње за 200 људи, наиме за чете које су на западној страни Гламоча (према Халапићу). — Неопрезност другова који су ишли уз караван довела је да су они похватани без икакве борбе.—

Извјештај о заробљавању кухиња добио сам 9-ог у 11 ч.

Овог дана, 8-VI, саслушани су похапшени људи и пуштено их 36, којима је објашњен циљ наше борбе.—

У 8 ч. одржан је састанак штаба Уд. оат. са одгов. друговима из СК и ОК на гламочком сектору. Ја сам референсао да се чете Уд. бат. морају вратити до 10-ог по распореду за претстојеће акције на Тром.[6] Другови су тражили да Уд. бат. остане још око Гламоча ради даљих акција, у чему смо се сложили и одмах написали извјештај штабу V К.О. а преко њега и Опер. штабу за Б.К.

9-VI изјутра смо добили извјештај од Ливањанске чете на оусији у Корићној да Талијани надиру од Ливна и наши траже помоћ. Ми смо послали 3-ћу и 5-ту ч. Удар. бат. према Корићној.

У 2 ч. талијански тенкови продирали су према Гламочу. Затим су ишли камиони. У град су дошли око 3 ч. по подне, потоварили нешто на камионе са цивилним становништвом и одмах су се вратили.

3-ћа чета Уд. бат. дочекала је један дио камиона и са 6 п.м. отворила ватру. Борба је била кратка, јер су Талијани са 5 бацача тукли наше положаје, са којих смо се морали повући. По извјештају командира 3-ће чете погинуло је и рањено око 56 Талијана.—

Тога дана ријешили смо да опколимо села Халапић и Главице, да одузмемо од банде која је похватала наше другове и караван све благо и жито и да узмемо за таоце мушкарце. У

[5] Столе Ковачевић

[6] Тромеђа — граница између Босне, Хрватске и Лике

исто вријеме да пошаљемо њихову родбину са писмом да нам се врате другови и караван, у противном да ћемо им одузети сву имовину а таоце пострељати за наше другове; такође и оне што смо их заробили у селу Брду (Халапићане и Главичане).

10-VI вршено је одузимање у Халапићу, али непотпуно. Ја сам се налазио на положају код Гламоча.

Увече смо у Халапићу одржали састанак у вези са писмом друга Котле да чете смјеста морају кренути овамо, писано 9-VI. Ријешили смо да 3-ћа и 5-та Ударног сутра крену на пут. Формиран је нови штаб Уд. бат.

Ријешили смо да се Халапић и Главице темељито претресу и да се од банде најоштрије тражи размјена.

Ријешено је да се одмах испита могућност напада и заузимања града у току 11 и 12-ог о. мј.

11-VI ја сам кренуо овамо са 3-ом и 5-ом четом, с тим да 1 чета и Пеуљска крену чим добију извјештај од мене.—

13-VI дошао сам у Груб[ишки] Наслон са четама и дознао да је акција на Тромеђу одгођена.

Уз друг. и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13-VI-1942 г.
Гр. Наслон

Командант Уд. бат.
V К.О. — до 13-VI
Мил. Морача

БР. 85

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА И ИТАЛИЈАНА У ПЕРИОДУ ОД 27 МАЈА ДО 13 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ

ШТАБ
III БАТАЉ. V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА
13 јуна 1942

ШТАБУ V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ

о војним акцијама од 27 V до 13 VI о.г.

На подручју овог батаљона није било војних акција противу талијанских окупатора. Наша I чета налази се на сектору II батаљона и која врши нападе на Талијане. Наша II чета се

налази на сектору овог батаљона, иста врши чишћење банди, прикупљање оружја, сређивање позадине.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

27 V Наша I чета наново је формирана у 3 вода. Истог дана I вод ове чете отишао је у Оштрељ са задатком да претражи талијански логор. Двије десетине II и III вода ишле су на засједу на Пасјаку. Исти дан навечер III вод ове чете отишао је на свој нови положај у Награђе, а остала два вода остали су у Оташевцу.
Наша цијела II чета у саставу Ударног батаљона учествовала је у акцијама на чишћењу банди у Пеуљама. Успјех те акције даће Ударни батаљон. Приликом ове акције рањен је теже један друг из ове чете.

28 V Наша I и II чета вршиле су извиђања и обична патролирања.

29 V III вод наше I чете извршио је напад на 3 талијанска камиона у Радуклији који су били пуни војника. Отворена је ватра на камионе и том приликом успјели су да запале 2 камиона, од којих је један био одмах погашен, док је други изгорио. Војници који су искакивали из камиона били су под нашом ватром. Усљед притиска топовске ватре наши су се морали повући. Број жртава код непријатеља није се могао установити, наши без жртава. Наша II чета логоровала је, гдје су одржани војни и политички часови.

30 V Наша I чета држала је своје уобичајне положаје.
Наша II чета са једним водом вршила заштиту села, док су друга два вода ишли према Грахову (Јелино Поље) и ту су преноћили.

31 V Једна јача патрола наше I чете I и II вода извршила је напад код Матерића колиба на талијански логор. Напад је извршен у близини од 50—60 мет. Колико се могло установити, било је око 10 мртвих и рањених. Наши су приморали Талијане да напусте своје ровове, у које се више нису ни повратили. Наши су без плијена и без жртава. Морали су се повући под притиском артиљ. ватре. Наша II чета имала је задатак да изврши напад на Дерала. Будући да је непријатељ сазнао за ову акцију, појачао је своје снаге и тиме спријечио наше да изврше ову акцију. Истог дана претресли су кућу једног бандита и нашли 3 карабина, један пиштољ, радио-апарат, једну цивилну пушку, 300 метака и још неких ситних ствари. Овог дана вођена је борба са бандом. Бандити су растјерани и један је убијен. Послије ове борбе наша чета се враћала у Пе-

уље и том приликом у близини села Маринковаца отворена је ватра на њих са стране бандита. Борба је вођена око два сата, са наше стране рањен је лакше командир ове чете друг Ђурић.

1 VI Непотпун вод наше I чете извршио је напад на 8 талијанских камиона у Радуклији. Ови камиони били су пуни војске. Са стране непријатеља било је жртава, али се тачан број није могло установити. Истог дана навечер отворена је ватра на истом мјесту на непријатељску патролу. Установило се да су двојица уоијени. I и II вод ове чете био је на положају.
Наша II чета занимала је по распореду.

2 VI I и II чета ов. баталь. занимале су по распореду.

3 VI III-ћи вод наше I чете напао је у Радуклији 12 талијанских камиона, пуних војске. Жртава је било код непријатеља, али су непознате.
Наша II чета занимала је по распореду и вршила уобичајено патролирање.

4 VI Наша I и II чета занимале су по распореду, акција није било.

5 VI Наша II чета, I и II вод ове чете претресао је терен од Пеуља до Маринковаца и према Грахову, дочим је III вод ове чете био на положају више Маринковаца у заштити ова два вода.
Од 5 до 9 о.м. наше обадвије чете занимале су по распореду. На 9. један вод наше I чете прешао је на нови положај у Оташевац за заштт. топа.

10 VI Од стране банде нападнута је наша комора наше II чете из Шатора. Није никаква штета нанесена, јер чета била у непосредној близини и дала се у потјеру за четничком бандом. Банда је растјерана и успјела је побјећи. Ухваћен је један бандитски сарадник.
Наша I чета занимала је по распореду.

11 VI Наша I чета, једна десетина са два пушкомитраљеза, извршила је напад на талијанске камионе у Радуклији. Борба је вођена око 15 минута. Код непријатеља било је жртава, али су нам непознате. Наше положаје почела је да туче артиљерија и наши су се повукли без жртава. Истог дана остали из ове чете имали су занимање (пешад. егзерцир). Непажњом једног другога, кад је [пушку узео] о раме, она је закачила за талијанску бомбу која је од[мах експлодирала и том] приликом лакше ранила 9 другова, од којих су петорица спре[мљени у болницу] а остала четворица остали су у чети. Ране нијесу опасне. [Прије неколико] дана, приликом чишћења, наше чете добиле су 3

карабина и једну ци[вилну пу]шку. Исто тако прешло нам је у наше чете 9 другова из села Маринковаца са 3 пушке и 2 пуш. митраљеза и један из банде од Грахова са карабином, [та]ко да се наш батаљон повећао у оружју са 7 карабина, 2 пуш. митраљеза и једном цивилном пушком.

ПОЛИТИЧКИ РАД

У четама доста добро стоји. Обрађује се сав примљени материјал, умножава се и шаље се како у чете тако и села ослобођена и неослобођена гдје се може предати.

У позадини одржано је неколико конференција. Позадина у ослобођеним селима сада доста добро стоји. Изабрати су народно-ослоб. одбори у селима: Зебе, Исјек и Радловићима.

ВЕЗЕ

Одржавамо стално са нашим четама. са батаљоном „Будућност", са батаљоном „Старац Вујадин" и са Релејном станицом на Наградама. Са Ударним батаљоном нисмо имали [везе] од 8 о.м. па је отишао друг Љубо[1] са једним водом да успостави везу.

СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА

Дознали смо преко наше шпијунаже да се четничка банда концентрише у селу Обљају која би имала за задатак да нападне наше снаге у Пеуљама и околини. Ове њихове намјере су и учињене, зато што се данас чује пуцкарање на том сектору, исто тако чују се и топови које су дали Талијани на послугу четничкој банди. Талијани се стално повлаче. Извлаче цивилно становништво, дрвену грађу, циглу, гвожђе итд. Такође смо исто дознали да Талијани сијеку у Дералима шуму, изнад цесте 100 м и испод цесте 50 м, с тим да им је лакше пролазити кроз Дерала.

Са другарским борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба,
Бр. Видовић

[1] Љубо Бабић, политички комесар батаљона

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 14 JUNA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O NAORUŽANJU BATALJONA

ŠTAB II BATALJONA
V KR. ODR. NOPV
Br. 281
14 - VI - 1942 god.

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA NOP VOJSKE

14-TO DNEVNI IZVJEŠTAJ

o vojnim akcijama i političkom radu od 1 juna do 14-og juna 1942 g.

NAORUŽANJE:

BATALJON SA ZAŠTITNICOM:

	16 karabina,		12 pištolja,	14 bombi,	700 metaka
I ČETA:	72 „	2 t.m., 3 p.m.,	7 „	60 „	5.500 „
II ČETA:	72 „	4 „ 3 „	8 „	120 „	6.000 „
III ČETA:	96 „	— „ 6 „	8 „	47 „	5.538 „
IV ČETA:	67 „	1 „ 3 „	5 „	50 „	2.800 „
UDARNA ČETA:	73 „	„ 4 „	6 „	56 „	5.410 „

AKCIJE:[1]

. . .

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
D. Bajić

Komandant: na položaju.

[1] Nastavak dokumenta ponavlja se u dok. br. 95.

БР. 87

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ГРУПЕ ОД 14 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СНТУАЦИЈИ У СЈЕВЕРНОЈ ХЕРЦЕГОВНИ И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ
ПРОЛ. УДАРНЕ ГРУПЕ[2]
14 VI 942 г. у 10 ч
Положај

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О. ПАРТИЗ. И ДОВРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1.) Сходно вашем наређењу, ноћас у 23 ч упутили смо 2 и 3 бат. II оригаде из села Седлара правцем Стабна — Велико Језеро — Мишејићи — десном обалом Сутјеске — Црни Поток, гдје да уђу у састав своје бригаде. Једна чета 3 бат. која је осигуравала према Пиви синоћ је задоцнила, па смо је упутили јутрос правцем: Катун — Штирно — Велико Језеро и даље. И 1 батаљон I бригаде преузео је синоћ цио сектор за обезбјеђење и то положај: Змајевац — Седлари — Доњи Милошевићи — Будани — Суви До — Брљево — Столови — Јаворак — дакле фронт од близу 20 км, што се тешко и заморно може обезбјеђивати а поготову бранити. Батаљон V бригаде још нам није стигао у састав иако смо га већ 2 пута тражили у духу вашега наређења.

2.) На нашем сектору стање је мирно, док на фронту V бригаде јуче су се водиле крваве борбе, па су јутрос око 8 ч

[1] Оригинал, писан руком, налазн се у архивн ЦК КПЈ, под бр. 3187.

[2] 25 маја 1942 год. формиран је Штаб Дурмиторскнх трупа под чијом су командом били: Први и Други батаљон Дурмиторског НОП одреда, Први и Други батаљон Комског одреда, Први, Други и Трећи батаљон Друге пролетерске бригаде, Први батаљон Прве пролетерске бригаде и Трећи батаљон Никшићког НОП одреда. Штаб труна је формнран по договору начелника Врховног штаба и начелнника Главног штаба за Црну Гору. Овакав састав Дурмиторскнх труна био је до 10 јуна 1942 годнне, тј. до иреласка Пиве.

По преласку Пиве црногорске јединице отишле су у село Синјац, ради реорганнзације и формирања Четврте и Пете црногорске бригаде, тако да су остали само батаљони Прве и Друге пролетерске бригале под командом Петра Тиетковића, команданта Првог батаљона Прве пролетерске бригаде. Према томе Пролетерску ударну групу сачињавали су: Први батаљон Прве пролетерске бригаде и Први батаљон Друге пролетерске бригаде. Други и Трећи батаљон Друге пролетерске брнгаде, као што се види из овог документа, отишли су у састав своје бригаде.

настављене и сада су бандити јуришем одбацили наше са положаја Ковачи — Муратовица, који су отступили на позадње положаје и тиме се борба сада утишала. Очигледно непријатељ тежи да се на седлу Равно споји са херцеговачким бандама, па можда продужи дејство даље уз планину Биоч.

3.) На фронту III бригаде не чује се ништа, па изгледа да нема никакве новости.

4.) На случај да нам непријатељ угрози отступницу с десна или лијева, или нас потисне са ових положаја, ми имамо намјеру да отступимо правцем: Штирно — источно од Трновачког Језера — катун План — Мркаљ Кладе — катун Поље — Тјентиште, ако нам не одредите други правац. Не знамо да ли је за то вријеме боље да непријатеља задржавамо и тучемо или да отступимо губећи са њим додир.

Ми вјерујемо да ћете ви на вријеме све регулисати.

5.) Са храном смо слабо, јер нам војници већ 2 дана нијесу добили нити мало брашна, а са обућом још горе, јер добивамо све ситну стоку, а послатих нам 100 пари обуће упропасти ваш бивши магационер у Пишчу.

6.) Наше командно мјесто од данас биће у Штирну, а осматрачница на Каменитом Плећу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар.
Јован Капић[3]

Командант.
Пет. Ћетковић[4]

(М. П.)

---

[3] Јован Капичић

[4] Народни херој Петар Ћетковић, погинуо у Херцеговини као командант Треће дивизије НОВ Југославије, јуна 1943 године.

BR. 88

SAOPŠTENJE ŠTABA DRUGOG BATALJONA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 14 JUNA 1942 GOD. ŠTABU PRVE KRAJIŠKE NOU BRIGADE O POČETKU NEPRIJATELJSKE OFANZIVE NA KOZARU I O POTREBI PREDUZIMANJA ZAJEDNIČKIH AKCIJA[1]

ŠTAB II BATALJONA
»DRAGOJA MILJATOVIĆ«

Drugarskom

ŠTABU I K. N. O. P. UDAR. BRIGADE

Po naređenju štaba II KNOPO, štab II bataljona dostavlja vam sljedeći izvještaj:

Neprijatelj je koncentrisao svoje snage na nekim sektorima prema Kozari. Ofanziva u Ravni i pokušaj osvajanja ceste Bos. Dubica — Bos. Gradiška nije uspio. Međutim, neprijatelj je dne desetog juna o. g. uspio nenadano iz Banje Luke cestom preko terena IV bataljona da sa svojom motorizacijom probije u Prijedor. Iz B. Novog uspio je neprijatelj, takođe, probiti se cestom do Prijedora.

Situacija je sljedeća:

Neprijatelj drži cestu B. Luka—Prijedor—B. Novi.

Na cesti se vrši patroliranje od strane neprijatelja i prebacivanje njegovih snaga.

Dio snaga IV bataljona drži položaje iznad ceste a jedan dio se nalazi (5 č. IV b.) preko ceste, no s njom nemamo veze. Sa njima se nalazi dio Prijedor. čete sa Idrizom,[2] s njima nemamo veze.

Iznad ceste od Kozarca do Prijedora sa osiguranjem prilaza na cestu Prijedor—Dubica nalazi se Prijedorska četa i Udarni bataljon. Na cesti Prijedor—Dubica neprijatelj nije uspio prodrijeti.

Preko Sane je Četvrta četa Prvog bat. i Ljubijska.

U svojim pokušajima da se probije iz B. Novog neprijatelj je kod Suhače odbijen, a isto tako odbijen je i njegov napad iz Ljubije. U borbama na cesti Novi—Prijedor uništena su tri tenka od po 20 tona. Isto tako su odbijeni i pokušaji upada na teren

---

[1] Cijelo saopštenie osim zaglavlja, naslova i nekoliko rečenica u sredini dokumenta je šifrovano. Redakcija objavljuje dešifrovan dokumenat.

[2] Idriz Ćejvan

I bat. iz Novog, Dobrljina i B. Kostajnice. Saobraćaj na cesti B. Novi—Prijedor otežan zbog čestih napada naših snaga, i prekopavanja ceste.

Na cesti Prijedor—Kozarac došlo je do sukoba, kojom prilikom je poginulo više Nijemaca.

Napad na teren Četvrtog bat. u streljačkom stroju, a u širini do 10 km je odbijen.

Na terenu Trećeg bat. nema promjena, niti na terenu Drugog bat. Jedino bombardovanje pozadine avionima, topovima i bacačima.

Neprijatelj je blokirao obale (lijeve) Save i Une.

Jedna desetina Drug. bat. sa Kalcom[3] uništila kod Novske vozni transport.

Predlažu se zadaci da Brigada u slučaju nadiranja neprijatelja od Ivanjske i B. Luke vrši prepade i brani nadiranje neprijatelja a i otsijecanje njegovih snaga od B. Luke.

Vršiti napade na pojedina nepr. uporišta, ili u zajedničkoj akciji.

Cilj svih akcija bio bi razvući nepr. i protjerati ga sa naše teritorije.

Izvijestiti o položaju Udarne brigade, njene akcije i mogućnosti zajedničke akcije sa našim Odredom.

Drug Boško[4] neka uspostavi vezu sa Prvim odredom i Oper. štabom u cilju zajedničke akcije.

Treba se vezati čvrsto sa štabom našeg Odreda.

Po prednjem odgovorite, i predložite konkretne zadatke za akcije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

14 VI 1942

Politički komesar:
(na terenu)

Komandant:
Stanko[5]

[3] Đuro Kalc
[4] Boško Šiljegović, tada politički komesar Drugog krajiškog NOP odreda
[5] Stanko Milić

Štabu II bataljona
"Dragoja Miljatović"

Drugarskom

Štabu I K.N.O.P.Udar.Brigade

11,57-81,21,13,25,24,25,81,87-85,86,71,72,71-II.-53,81,57,
11,57,-85,86,21,22-II.-22,21,14,12,54,57,81,21,-24,57,85,14,21,88,54,
21,55,57,-88,21,55,-85,54,25,24,25,73,15,-15,36,88,25,85,14,21,52.
81,25,11,13,15,52,21,14,25,54,-52,25,-53,57,56,23,25,56,33,
31,15,85,21,57,-85,88,57,52,25,-85,81,21,27,26,-81,21,-81,25,53,15,
55,-85,25,53,14,57,13,15,55,12,-11,13,25,55,21,-53,57,16,21,13,15.
57,26,17,56,16,15,88,17,-87,-13,12,88,56,15,-15,-11,57,53,87,32,21,
52,-57,85,88,21,52,12;81,21-73,25,85,14,25,-22,57,85,-24,87,22,15,
73,21,-22,57,85,-68,13,12,24,15,85,53,21,-81,15,52,25,-87,85,11,15,
57,-55,25,24,87,14,15,55,-81,25,11,13,15,52,21,14,25,54;-52,25,-24,
81,25,-24,25,85,25,14,57,68,-52,87,81,17,-57.,-68.,-87,85,11,15,57,-
56,25,81,21,24,12,56,22,57,-15,36,-22,21,56,12,-54,87,53,27,-73,25,
85,14,57,55,-11,31,25,53,57,-14,25,31,25,81,21,-17.,-22,21,14,21,54,
57,81,21,-24,21,-85,25,-85,88,57,52,57,55,-55,57,14,57,31,15,36,21,
73,15,52,57,55,-58,31,57,22,15,52,25,-87,-11,31,15,52,25,24,57,31,
15,36,-22.,-31,57,88,57,68,-87,85,11,15,57,-52,25,-81,25,11,11,31,
15,52,21,14,25,54,-14,21,53,57,24,25,13,-11,13,57,22,15,14,15,-85,25,
73,25,85,14,57,55,-24,57,-55,31,15,52,25,24,57,31,21,
85,15,14,87,21,73,15,52,21,-52,25,-85,54,25,24,25,73,
21,18,66,11,31,15,52,17,14,25,54,-24,31,38,15,-73,25,11,57,85,
14,87,-22,-54,87,53,21,-11,31,15,52,25,24,57,31,-22,-81,57,88,15,
18,21,-73,25,85,14,15,-85,25,-88,31;85,15,-11,21,14,31,57,54,
15,13,12,81,25,-57,24,-85,14,31,21,81,25,-13,25,11,31,15,52,21,14,
25,54,17,15,-11,31,25,22,21,73,15,88,21,18,25,-81,25,68,52,88,15,73,-
32,18,21,27,37,.
24,15,57,-32,18,21,68,12,-17,-22,21,14,21,54,57,18,17,-24,31,
36,15,-11,57,54,57,36,21,52,25,-15,36,18,21,24,-73,25,11,32,14,25,-
21,-52,25,24,21,18,-24,15,57,-85,25,-18,21,54,21,36,15,-/S.S.17.b./,-
11,31,25,53,57,-73,25,85,14,25,-15,57,-85,-81,57,55,-55,66,55,21,55,
57,-88,25,36,66,.32,12,-13,15,55,21,-32,66,-15,21,54,21,36,15,-24,-
15,57,-11,31,15,52,25,24,57,31.,-73,25,41,66,-32,21,-51,24,31,51,36,
57,55,.-32,-18,51,55,21,-81,25,55,21,55,57,-88,25,36,66,.
51,36,81,17,24,-73,25,85,14,25,-57,24,-53,57,36,21,31,73,21,-
24,57,-11,31,15,52,25,24,57,13,12,-32,21,-57,32,51,68,87,31,21,81,
25,55,-11,31,15,54,21,36,21,-18,21,-73,25,32,86,87,-11,31,51,52,25,
24,57,31,-24,87,22,15,73,21,-18,21,54,12,36,66,- 32,66,-11,31,51,52
25,24,57,31,32,53,12,-73,25,86,17,-15,-87,24,21,31,18,15,-22,21,14,
12,54,57,18,.18,21,-73,25,32,14,15,-11,31,15,52,25,24,57,13,-24,87,
22,15,73,17,-18,25,11,31,51,52,21,14,25,54,-18,51,52,66,-87,32,11,
15,57,-11,31,57,24,13,25,14,51,.
11,31,25,53,57,-32,21,18,25,-52,25,-73,25,14,88,31,14,21,-
73,25,14,21,-11,31,88,57,68,-72,21,14,.-15,-54,87,72,15,52,32,53,12

U svojim pokušajima da se probije iz B.Novog neprijatelj je kod Suhače odbijen,a isto tako odbijen je i njegov napad iz Ljubije. U borbama na cesti Novi-Prijedor uništena su tri tenka od po 20 tona. Isto tako su odbijeni i pokušaji upada na teren I.bat.iz Novog,Dobrljina i B.Kostajnice.Saobraćaj na cesti B.Novi-Prijedor otežan zbog čestih napada naših snaga,i prekopavanja cesta.

Na cesti Prijedor-Kozarac došlo je do sukoba,kojom prilikom je poginulo više Nijemaca.

81,21,11,21,24,-18,12,-14,25,31,66,18,-73,25,14,88,31,14,57,
68,-72,21,14,.-87,-32,14,31,25,54,21,73,53,57,55,-32,14,31,57,52,87,-
a u širini 24,57,-lo.,-53,55,.-52,66,-57,24,22,15,52,25,18,.

Na 1e,66,31,66,18,87,-14,31,25,73,25,68,-72,21,14,.-nema 11,
31,57,55,25,81,21,.-niti 18,21,-14,25,31,25,1e,87,-24,31,87,68,57,

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 88

BR. 89

IZVJEŠTAJ POLITIČKOG KOMESARA PRVE KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 15 JUNA 1942 GOD. ŠTABU BRIGADE O PREBACIVANJU RANJENIKA NA TEREN PRVOG KRAJIŠKOG ODREDA I O STANJU U DRUGOM BATALJONU[1]

15-VI 942
½ 2 h

ŠTABU I KR. N. O. P. UD. BRIGADE

Položaj

Dragi drugovi,

Ovaj čas prebacili smo sve ranjenike za I kr. odred. Prebaciće se vrlo teško jer kiša očajno pada. Prvi ranjenici su stigli u Palanku. Dok vam pišem ovaj dopis, nalazim se sa svega jednom četom na položaju — Miljakovci i to sa I (Novskom) četom. Dvije su čete danas i večeras dezertirale i to Metlićeva i Bihaćka. One su prešle rijeku Sanu. Danas kada su nadirali tenkovi sanskom cestom, sa pet kamiona (bila su četiri tenka), Metlićeva i Bihaćka četa, pred hrv. vojskom koja se je kretala prema našem položaju, dezertirale, su. Ja sam ih sa pištoljem vratio na položaj.[2] Neprijatelj se je povukao pošto je napravio jedan most. Za čitavo to vrijeme neprijatelj je tukao naše položaje bombama iz Prijedora i topićem iz tenka. Ove dvije čete su bile strahovito demoralisane i nikako im se ne može izbiti iz glave da mi nismo opkoljeni. Žrtve su na njih negativno i ubitačno djelovale. Stalno govore o tome kako se ne pazi na njihove živote, kako će svi izginuti i da trebaju sa svojih sektora da udare na neprijatelja. Pridolaženje novih ranjenika još više ih je poljuljalo i više se nisu mogle zaustaviti, i one su, dok smo mi ranjenike prebacivali na gornjoj skeli, prebacile se donjom skelom. Od Bihaćke čete ostali su samo: komandir, polkomesar, vodnici i jedan desetar. Kao što vidite, desilo se nešto nepojmljivo. Da neprijatelj ne bi uspio da prodre na ovaj sektor nužno je potrebno pojačanje od zdravih kozaračkih snaga koje odmah treba da uputite, a mi ćemo dotle držati ovaj sektor sa Novskom četom koja se za sada relativno dobro drži, ali može lako i na nju preći ova zaraza. Zato

---

[1] Original izvještaja pisan je rukom.

[2] Jedna ustaška jedinica napala je iznenada na selo Miljakovci. Zbunjene iznenadnim napadom neprijatelja, dvije čete brigade koje su bile na položaju povukle su se bez naređenja. Politički komesar brigade Veljo Stojnić presreo ih je i vratio na položaj. Poslije kraće borbe ustaše su protjerane.

пе čekajte pi časa već upućujte pojačanje i neka neko dođe od štaba brigade da zajednički zakrpimo ovu rupu.

Za sada toliko. Uz'drug.: pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polkomesar
Veljo Stojnić

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 15 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЗА ВОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБИ КОД РАКИТОВАЧЕ И САСИНЕ

ШТАБ
1 КРАЈИШКЕ НОП УДАРНЕ БРИГАДЕ
Положај, 15 VI 1942 г.

Другарском

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ

ЗА В. КРАЈИНУ

С обзиром да водимо борбу с тенковима, ми морамо по први пут примјењивати нападе на тенкове са бензинским флашама. Пошто је терен раван на коме се ми налазимо и крећемо, то уништавање комуникацисних веза и прављење вучјих јама досад су се показали као неефикасна средства у борби са тенковима. Зато ми сматрамо да би нам слање бензинских флаша омогућило донекле ефикасну борбу са тенковима.

Код нас је овакво стање: 14 VI навалила је 1 бојна 10 п.п. (која није у саставу горског здруга, него је држала положај према В[ањој] Луци) на положаје нашег IV батаљона на Ракитовачи. На лијевом крилу непријатељских снага осигуравали су четници (више цесте Бронзани Мајдан), јер је та бојна имала за задатак да се пробије у Сански Мост. IV батаљон био се је повукао с.ову страну Гомјенице, а на то је III батаљон спремио се за напад који је припремљен јаком плотунском ватром из бацача мина. Потом су партизани III и IV батаљона у сјајном налету протјерали непријатеља, који је у паничном бијегу бјежао остављајући спрему и муницију. Наше снаге наставиле су гоњење непријатеља и поново освојиле Талиће, а IV батаљон заузео је своје старе положаје наспрам Вранковцу. III батаљон

заузео је Ракитовачу, али данас у 12 сати (подне) почео је непријатељ поново навaљивати и дошао је тенковима под Радосавску, одвајајући наше поједине чете које се пред једном бојном повлачиле у правцу Јелићке, и сада поново прихваћамо борбу, јер непријатељ на пар рафала пушкомитраљеза бјежи, а и наш бацач мина већ дејствује. О исходу свих ових борби извијестићемо доцније. И јучер и данас, непријатељ је употребљавао ловачке авионе који не наносе никакву штету.

I батаљон налази се наспрам Сасини и синоћ је вршио акцију, а према извјештају који смо добили, заузели су неке ровове, али непријатељ је био премоћан и воде се још жестоке борбе. Колико одавде видимо, непријатељ пали куће, а код нас овдје видимо да гони стоку и људе.

II батаљон налази се у Миљаковцима, гдје се налази са њима и друг политички комесар Вељко Стојнић.

Ова два батаљона су слаба и ради илустрације прилажемо писмо команданта II батаљона.

Везе са Козаром још немамо, а то нам је велики недостатак. Ако ви имате везу, издајте наређење да снаге II одреда ударају на непријатеља дуж цесте, а нарочито цесту Ламовита — Иванска, а такође цесту Ламовита — Козарац, јер су све снаге које су имале ићи за Приједор и уз ту цесту окренуле се према нама. Обавијестите нас о стању I батаљона, гдје је друг Шоша,[1] јер с њима немамо везе, и како је на Новском сектору I одреда.

Пошаљите нам радио извјештаје, јер немамо уопште никаквих вијести.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар: (на терену)
Пол. комесар II одреда: **Вошко**[2]
Командант: **Ратко**[3]

Замј. пол. комесара: (на терену)

П. с.
Да ли је тсп I одреда тукао Сасину и Сански Мост? Шта је са Љубијом?

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 107/42
ОД 16/6 1942

[1] Народни херој Јосип Мажар
[2] Бошко Шиљеговић
[3] Народни херој Ивица Марушић

ВР. 91

ИЗВЈЕШТАЈ РЕФЕРЕНТА САНИТЕТА ПРИ ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 15 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ О ЕВАКУАЦИЈИ БОЛНИЦЕ ИЗ ИЗГОРА[1]

РЕФЕРЕНТ САНИТЕТА
ПРИ
ВРХОВНОМ ШТАБУ
15 VI 9 ч 1942

ВРХОБНОМ ШТАБУ НОПОЈ

1) Према извештају друга Пере Попиводе, који се вечерас вратио из Изгора, група од 26 тешких рањеника довучена је са Кука до Брајчина Лаза поред Изгора. Евакуација није извршена јер је, према изјави др. Попиводе, друг С. Ковачевић[3] доделио за пренос свега 50, уместо 200 тражених оораца, који нису могли даље више да носе.

Друг Попивода каже да је кренуо из Изгора јутрос у 3 ч и да до тог доба четника није било тамо.

Мишљења сам да би требало хитно послати у правцу Изгора још јачу снагу из I или II пролет. бригаде у циљу испитивања ситуације у Изгорима и извлачења рањеника.

2) Јавите ми распоред наших јединица, односно у којем правцу треба да упућујем здраве борце који се овог часа налазе у болници.

3) Тражене курире још нисам добио.

4) Рад око сређивања болнице и консолидације рањеника наставља се.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Др. Гојко[4]

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

[2] Прва пролетерска бригада, добивши од Врховног штаба специјални задатак, морала је да се ослободи својих рањеника који су јој усноравали покрет, па их је предала Петој (црногорској) пролетерској бригади. Пета бригада је с великим напором вршила евакуацију ових рањеника, пошто их је и сама имала доста, а осим тога, борци бригаде били су у току офанзиве исцрпљени. Уз велике напоре евакуација је извршена, и рањеници испешени. Настрадало је 7 рањеника, које су четници, упавши изненада у село, затекли у школи у Изгорима и све их спалили.

[3] Народни херој Сава Ковачевић

[4] Др Гојко Николић

ВР. 92.

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА НОП И ДВ ЗА ВОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 16 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У ПРИЈЕДОР И О БОРВАМА У ОКОЛИНИ ГРАДА И КОД ПИСКАВИЦЕ

[ОПЕРА]ТИВНИ ШТАБ
[НОПО] ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 103/42
ОД 16 јуна 1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

на положају

Непријатељ је прије пар дана предузео напад из Бања Луке и Бос. Новог у правцу Приједора са тенковима и оклопним аутомобилима.[1] Непријатељ је подузео ову офанзиву у намјери да би поправио морал код својих трупа који је у задње вријеме јако опао. Непријатељ је успио ући у Приједор само са механизованим јединицама, тј. са пет тенкова, док су његове главнине отсјечене од наших храбрих партизанских јединица.[2] Наше снаге које су се налазиле у Приједору дале су непријатељу отпор и том приликом наши су имали и плијена у оружју. Све наше снаге успјеле су извући се из Приједора.

Сада се воде жестоке борбе око Пискавице гдје је наша I крајишка ударна оригада разбила двије непријатељске бојнице, од тих једна најелитнија бојница (састављена од авијатичара регрута) која је била наоружана са 12 лаганих минобацача од којих су наши заробили 9 лаганих бацача.

[1] Опширније о борбама које су у јуну вођене на Козари види док. бр. 80, 81, 82, 83, 88, 92, 110 и 126.

[2] 10 јуна кренула је из Бања Луке једна мотомеханизована колона према Приједору и наишла на слабије засједе двију чета Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда које су је присилиле да се развије и нанијеле јој мање губитке али нису успјеле да задрже надирање непријатеља, који је послије краћих борби са тим засједама, продро у Прњедор. Цеста Бања Лука — Прњедор грешком није била прекопана тако да је непријатељ могао врло брзо продријети у град.

10 јуна наше снаге водиле су борбу са непријатељем и том приликом заробљено је 30 домобрана, 1 официр.[3] Непријатељ је имао 11 мртвих и више рањених. Са наше стране није било ни губитака нити рањених. У тој борби заробљено је 23.000 метака, 20 ручних бомби, 36 карабина, 2 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, 1 мали бацач, 107 мина за мали и 167 мина за велики бацач, 3 кола са резервним стварима, 6 коња и осталог ратног материјала. Једна наша чета разбила је једну читаву непријатељску бојну која је имала 98 мртвих.

12 јуна снаге Ударне бригаде[4] напале су непријатеља код Приједора и том приликом разоијена је једна елитна бојница те је непријатељ имао 300 мртвих и још више рањених. Заробљено је 9 малих бацача, 10 пушкомитраљеза и карабина, 20 домобрана и један официр.

Борбе се воде око Приједора на терену II К. одреда. Непријатељ покушава продријети са већим снагама али свугдје трпи велике губитке.

Борбе се настављају. Упознаћемо вас и убудуће о важнијим догађајима на овоме сектору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,
Осман

Командант,
Коста

(М. П.)

НАЈНОВИЈА ВИЈЕСТ

Наше снаге у борби код Сводне онеспособиле су 5 непријатељских тенкова, који су попаљени и уништени.

[3] Приликом изненадног продора непријатеља у Приједор заштитна чета команде мјеста и партискн радници, који нису успјели раније да се повуку морали су под борбом да се пробијају према Козари. Борбе о којима се овдје говори водила је ова група.

[4] Прва крајишка НОУ бригада

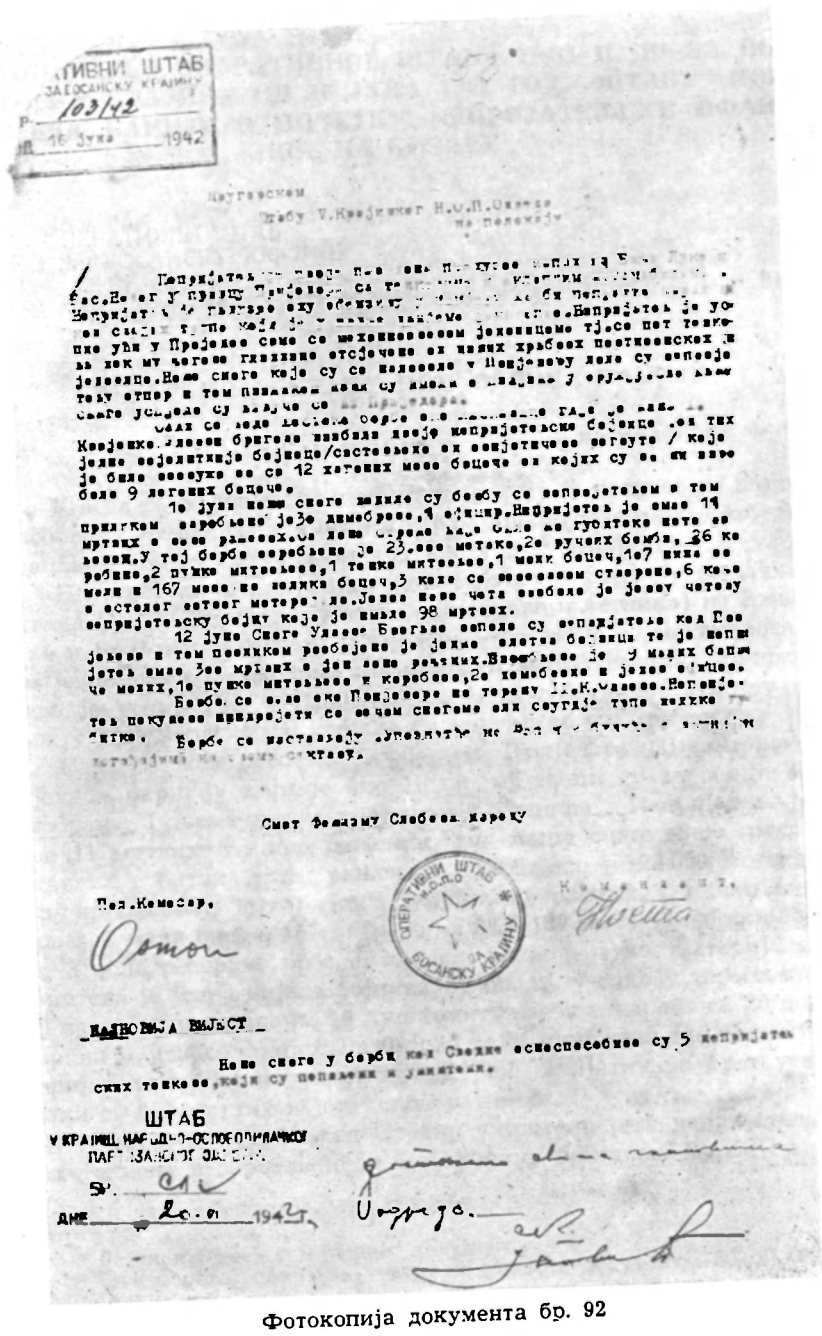

Фотокопија документа бр. 92

БР. 93

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП II ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 16 ЈУНА 1942 ГОД. ШТАБУ НОП ОДРЕДА БАНИЈЕ О ПОЧЕТКУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРУ[1]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр 101/42
ОД 16/VI 1942

ДРУГАРСКОМ ШТАБУ НОП ОДРЕДА БАНИЈЕ

на положају

У вези са офанзивом[2] непријатеља коју је подузео на нашу ослобођену територију Босанске Крајине, упознајемо Вас са садашњом војном ситуацијом код нас у Бос. Крајини.

Непријатељ је прије пар дана подузео офанзиву са јачим снагама (15.000 Нијемаца, усташа, домобрана и четника) из Бања Луке и Б. Новог у правцу Приједора — Козаре са механизованим јединицама (тенковима и оклопним аутомобилима). Непријатељ је успио ући у Приједор уз веће губитке у људству и оружју. Све наше снаге успјеле су извући се из Приједора.

Сада се воде жестоке борбе око Приједора (Пискавица). У једном окршају који је био 10 ов. мј. наши су заробили 30 домобрана, 1 њемачког и хрватског официра. Непријатељ је имао 11 мртвих и више рањених, док наше снаге нису имале никаквих губитака нити рањених. Заробљено је 23.000 метака, 20 ручних бомби, 36 карабина, 2 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез, 1 мали бацач, 107 мина за мали и 167 мина за велики бацач, 3 кола резервне робе, 6 коња и разног ратног материјала. Уништена је једна цијела бојница. 12 ов. мј. у сукобу заробљено је 9 лаганих минобацача, 10 пушкомитраљеза и карабина, 20 домобрана и један официр. Разбијена је и уништена најелитнија непријатељска бојница састављена од авијатичара регрута. Имали су 300 мртвих и још више рањених.

14 ов. мј. у борби код Сводне уништено је 5 непријатељских тенкова и заробљено је 6 њемачких официра. Борбе су у току.

---

[1] Редакција посједује копију документа.
[2] О Козарској офанзиви говоре и сљедећа документа: 80, 81, 82, 83, 88, 91, 110 и 126.

Према посљедњим извјештајима непријатељ покушава офанзиву и из Дубице и Б. Костајнице — Новог на наш ослобођени сектор. По свему се види да тај њихов напад има карактер веће офанзиве на нашу ослобођену територију. Добро би било, да Ви са Вашим снагама извршите неке акције на сектор Двора и Новог како би свратили позорност непријатеља на другу страну.

Наше снаге у Бос. Крајини су у офанзиви и нападају на разним тачкама непријатеља.

О потреби вршења акција с Баше стране на сектору Двора и Новог обавијешгген је и Главни штао Хрватске.

Извијестите нас о исходу борби код Вас.

Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар, Командант,

16/6. а. а. **Тринки**

ВР. 94

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАВА НРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ ВРИГАДЕ ОД 16 ЈУНА 1942 ГОД. ОНЕРАТИВНОМ ШТАВУ НОН И ЈВ ЗА ВОСАНСКУ КРАЈИНУ О РЕЗУЛТАТУ НАНАДА НЕНРИЈАТЕЉА НА ПОЛОЖАЈЕ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА У РАДОСАВСКОЈ

ШТАБ
1 КРАЈИШКЕ Н.О. ПАРТИЗАНСКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ
Положај, 16 јуна 1942

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ

ЗА БОС. КРАЈИНУ

Извјештавамо другарски штаб о акшији непријатеља коју је вршио на нас дана 15 VI 1942 г.

Непријатељ у снази једне бојне, потпомогнут са 3 тенка и 5 ловачких авиона, напао је положаје у Радосавској које је држала једна чета III батаљона. Пошто су партизани били изморени акцијом од 14 на 15 ов. мј. у гоњењу I бојне 10 п.п., то су се пред јачим налетом непријатеља и тенковима повукли у Ракитовачу. Одмах увечер и ноћас покушали смо истјерати непријатеља са виса Радосавске, али усљед умора партизана ноћашњи покушај није успио. Ми смо заузели висове Ракитоваче и Пуришићи и укопавамо се с тим да омогућимо партизанима одмор и добру храну за 24 сата, а онда ћемо поново прећи на тјерање непријатеља са нашег терена. Бојна која нас је јучер нападала, јесте бојна из горског здруга, која дјелује на цести Б. Лука — Приједор и за напад на нас повучена је из Омарске. Непријатељ има циљ (према испитивању заробљених војника и подофицира) да се пробије у Сански Мост и то преко нашег терена (Радосавска — Ракитовача — Јелићка — Славићка — Бронзани Мајдан). Исто тако непријатељ навађује и на Миљаковце са тенковима, о чему ће извијестити друг Бошко.[1]

Прилажемо извјештај друга Веље Стојнића, пол. комесара, о дезертирању двију чета II батаљона.[2] О томе смо вам већ наговијестили у јучерашњем извјештају и томе смо се надали. Стање код I батаљона такођер није најбоље. Та 2 батаљона од првог дана показали су се као слаби, због слабости њиховог командног особља, и њихово дезертирање значи само корист за бригаду, јер су своју панику преносили и на здраве другове.

Ми ћемо на овом терену остати; уколико видимо да ћемо имати још веће губитке, ми ћемо послати I батаљон и остатак II батаљона за Грмеч, а са III и IV батаљоном Ударне бригаде и са IV батаљоном II одреда пребацићемо се у Козару. Ово смо ријешили у договору с другом Бошком (који је сад у Маријкој), али ово узимамо само у најтежем и најгорем случају, уколико други излаз не би постојао.

У овим борбама са непријатељем, непријатељ је имао велике жртве, а у његовом бијегу 14—15 ов. мј. заробили смо око 5.000 метака и намирили потрошак метака. Непријатељ је кроз шуму у свом бијегу бацао торбице, ранце, шињеле и осталу спрему која се купи, а пронађен је штит и резервна цев за тешки митраљез, али тешки митраљез није пронађен. Заробљен је један водник, разводник и неколико војника . . . Са том војском наступали су и четници, а био је и Вукашин Марчетић.

Пошто је пропао покушај продора на Сасину, потребно је да ви вршите демонстративне нападе са ваше стране на Сански Мост и Сасину и тучете их артиљеријом, да олакшате притисак на наше снаге (снаге I батаљона).

[1] Бошко Шиљеговић
[2] Види док. бр. 89.

Мишљења смо да 2 чете 2 батаљона које су дезертирале треба разоружати, а командни кадар и одговорне друтове ставити пред војни суд.

Извијестите нас о стању на другим „фронтовима".

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара:
Сава[3]

Командант:
Ратко[4]

БР. 95

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 14 МАЈА ДО 13 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ[1]

ИЗВЈЕШТАЈ

о војним акцијама и политичком раду од 14 маја до 13 јуна 1942 г.

14 V 1942 г. Наша II чета II батаљона са 2 вода II чете III батаљона и једним водом IV чете I батаљона дочекали су један талијански камион, у коме је превожено следовање од Петровца према Оштрељу. Партизани су осули ватру и камион потпуно уништили заједно са војском која се налазила у њему. Заробљене су слиједеће ствари: 5 пушака, 5 кожних сандука са муницијом, 800 метака, 28 ком. ћебади, 6 шињела, 1 пољски телефон, казан са храном, 100 кг хљеба и осталих ситница. Непријатељ је имао 6 мртвих, а ми без губитака.

Истог дана наша Јуришна чета II батаљона реквирирала је имовину неких четничких банди у Горњем Тишковцу. Истог дана IV чета II батаљона заузела је положај око Корита, између Дрвара и Ресановаца. Наишла је непријатељска артиљерија

[3] Сава Кесар

[4] Народни херој Ивица Марушић

[1] Редакција располаже примјерком извјештаја умноженог на шапирографу.

са коњском запрегом. Напи су отворили ватру и поубијали неколико коња и непријатељских војника, али усљед јаких непријатељских снага, наша се чета морала повући. Нисмо имали никаквих губитака.

15 V 1942 г. Јуришна чета II батаљона извршила је конфискацију имовине четничких бандита око села Тишковца. Конфисковане ствари као и стока предате су интенданту одреда.

Истог дана вод IV чете II батаљона напао је на талијанске логоре, који су се налазили у селу Каменица. Непријатељ је имао много мртвих и рањених, чији се тачан број није могао установити. Наши без губитака.

16 V 1942 г. III чета I батаљона држала је положај у Колуњићу гдје је била нападнута од талијанске војске. Непријатељ је био натјеран у бјекство и заплијењено је слиједеће: једна пушка, 700 метака, 4 војничка одијела, један пар ципела и много других ситних војничких ствари. Једна јача патрола I чете III батаљона дочекала је из засједе талијанске камионе и том приликом убијена су 3 војника и оштећен један камион.

Снаге II чете II батаљона у саставу II чете III батаљона сачекале су два талијанска камиона на Калабину Брду (између Оштреља и Петровца). Камиони су успјели побјећи, међутим су два талијанска војника испали из камиона, јер је партизанима пошло за руком убацити бомбе у камионе, од којих је било много рањених и мртвих непријатељских војника. Заробљено је слиједеће: 3 пушке, 354 метка, 8 бомби, један сандук са дијеловима пушкомитраљеза. Рачуна се да је у овој борби било рањених и мртвих 25 талијанских војника. Наши без губитака.

17 V 1942 г. II, III, IV и V чета напале су на талијанске снаге, које су се кретале из Петровца према Оштрељу. Послије двочасовне борбе непријатељ је присиљен на бјекство и том приликом наше снаге на јуриш заплијениле су: 2 талијанска топа 75 мм са неколико десетина граната, 2 тешка митраљеза, 2 пушкомитраљеза, 30 пушака, 1.500 метака, као и много другог ратног материјала. Истог дана патроле I чете II батаљона заплијениле су стоку неких четника у околини Дрвара. Тога дана Јуришна чета II ба-

таљона конфисковала је имовине четничких бандита у селу Тишковцу. Два вода III чете II батаљона дочекали су у засједи између Дрвара и Ресановаца 2 непријатељска камиона, која су потпуно уништили. Непријатељски губици нису се могли установити као ни плијен, усљед јаких непријатељских снага, које су одмах стигле. Заплијењено је: један пушкомитраљез, 5 пушака, 250 метака, 1 пиштољ, 30 шаторских крила, пољски телефон и још неких ситних ствари. Ми без губитака. Патрола исте чете заплијенила је у селу Маринковцима у четничком млину 800 кг брашна.

Истог дана I чета III батаљона напала је на талијанско утврђење у кланцу Криводолу. Том приликом бачене су бомое на талијанске шаторе и отворила се је велика борба. Наше снаге повукле су се без губитака, а непријатељ је имао доста мртвих и рањених.

18 V 1942 г. Два вода IV чете I батаљона водила су борбу са талијанском окупаторском војском код понора у Колунићу. У овој борби напи партизани успјели су непријатеља повратити у град. Том приликом заплијењено је 26 шаторских крила, 9 кошуља, 13 гаћа, 15 чутурица, 31 порција, 19 гас-маски, 10 ранаца и других ситнијих ствари. Непријатељ је имао 10 мртвих и више рањених. Код нас су двојица погинула. Са Талијанима заједно су се борили четнички бандити Мане Роквића.

Два вода I чете II батаљона држали су положај на коти Ничино Брдо. Наишла је колона непријатељских војника у јачини око 300 војника, на које је наша засједа отворила ватру. Усљед застоја митраљеза, као и усљед надмоћи непријатеља, наши су морали прекинути борбу. Истог дана два вода II чете II батаљона поставили су нагазну мину код Пасјака на цести Дрвар — Оштрељ. Непријатељ је наишао са 18 камиона пуних војске, које су биле формиране од двије чете бициклиста и више чета пјешадије. Први камион наишао је на мину и отишао у зрак, а други камион је оштећен. Пошто су камиони били пуни војске, а около њих сама пјешадија, рачуна се да је било 50 мртвих и више рањених непријатељских војника. Усљед слабог положаја наше снаге нису могле да прихвате борбу, него су се морале повући.

19 V 1942 г. Један вод I чете II батаљона извршио је разоружање неких четничких банди у селу Мокроногама, од којих је 6 одмах пострељано. Тога дана снаге Јуришне чете II батаљона разоружале су четничку предстражу у околини Стрмице и заплијениле: 5 карабина, 343 метка, 5 бомби и двије резервне цијеви од талијанског пушкомитраљеза. Истог дана једно одјељење I вода II чете II батаљона напало је на талијански логор у јачини од 250 војника. Убачене су оомбе на сами логор и пошто је испаљен један плотун, наши су се повукли без губитака. Непријатељ је имао више жртава, јер се је чуо велики јаук и кукњава. Један вод I чете III батаљона извршио је напад на талијанске камионе и том приликом убијено је и рањено више непријатељских војника.

20 V 1942 г. Двије десетине III и IV чете I батаљона отишле су на засједу у близини Петровца и још за вријеме ноћи заузеле положај. Том приликом заплијењено је 167 оваца, 4 коња и заробљена су два старија муслимана. Када су наши заплијенили стоку, наоружани муслимани навалили су са митраљеском ватром, гдје су их наше патроле дочекале и повратиле натраг у Петровац. Код непријатеља било је неколико рањених, а наши без губитака. Стока је остала код нас, а заробљени муслимани по преслушању повраћени су у град. Једно одјељење II чете II батаљона привукло се је непријатељском логору између Калабина Брда и Оштреља и убила једног стражара, затим осули паљбу на шаторе истих логора и повукли се. Двије чете III батаљона биле су у засједи у Боровачи и извршиле напад на један талијански камион. Том приликом заробљен је један талијански војник са пушком и 180 метака. Како изгледа, било је још мртвих у камиону. Наши без жртава.

21 V 1942 г. Вод II чете I батаљона протјерао је фамилије четничких бандита, који су живјели у граду, из Крње Јеле. Од истих је заплијењено у корист Народноослободилачке војске слиједеће: 4 коња, 3 краве, један во, 4 јунца, једно теле, 48 оваца, 25 јањаца, 15 коза, 7 јаради, двоје прасади и 600 кг жита. Патрола II чете II батаљона покидала је телефонску везу код Пасјака. Овом везом били су везани талијански гарнизони у Дрвару са гарнизоном у

Оштрељу. III чета II батаљона опколила је кућу једног познатог харангера у Тичеву, чији су синови били четници, што је доказано. Приликом преметачине нађено је и одузето: 2 карабинке, 3 ловачке пушке, један пиштољ, 2 бомбе, 550 метака и 200 кг соли.

22 V 1942 г. Један вод I чете II батаљона извршио је заплењену стоке бандита Обрада Виводића из Трнинић Бријега. Заплијењени су 3 краве и 3 коња. Код истог нађено је у кући један пиштољ и једна бомба. Истог дана једна десетина IV чете II батаљона извршила је напад на непријатељски логор у селу Каменици, гдје му је нанијела мање губитке. Борба је трајала један сат, али је у том непријатељу стигла помоћ из Дрвара и наши су се морали повући. Тога дана II чете III батаљона била је у засједи у селу Ивановићима и у селу Пећима. Наишло је 30 талијанских камиона, који су били пуни талијанских војника и четника. Борба је морала бити примљена, а усљед рђавог терена за повлачење погинуло је 9 наших другова, а 5 рањено. Непријатељев број мртвих и рањених је непознат. У тој борби, напи су изгубили један пушкомитраљез и 5 пушака, а добили су једну талијанску пушку и 127 метака.

23 V 1942 г. IV чета I батаљона протјерала је бандитске фамилије из Колунића у Петровац. Од њих је заплијењено у корист Народно-ослободилачке војске: 4 свце, 4 коња, 10 биљаца и још неке робе, с тим да ће се то повратити по заузећу града. Истог дана стријељан је Војин Ковачевић из Крње Јеле, сарадник банде издајника, која је одбјегла у Петровац приликом уласка Италијана у Петровац. Истог дана једна комбинована десетина Првог и Другог вода Другог батаљона увукла се међу непријатељске положаје у самој Брини код Дрвара, поставила нагазну мину и чекала у засједи. Остале снаге II чете држале су бусију око рампе, штитећи положај комбиноване десетине. Наишао је непријатељски камион са 20 војника, али мина није експлодирала. Комбинована десетина је отворила паљбу на камион и направила је јуриш на камион. Камион је уништген, поубијано је 15 непријатељских војника, а умакло 5 рањених. Заплијењено је: један пушкомитраљез, 8 пушака, 550 метака, један пар ципела,

1.000 куна и 380 лира, као и неких ситница. Комбинована десетина извукла се је из непријатељске ватре уз помоћ осталих снага, које су штитиле ову десетину и привукле ватру на себе. У овој акцији ми смо изгубили једног друга (Јову Граховца). Након 3 сата борое наишао је други непријатељски камион на мину и дигнут је у зрак. Према доказима извиднице исте чете, војска која се је налазила у том камиону остала је на лицу мјеста мртва. Истог дана патрола Јуришне чете ухватила је четничког шпијуна Лазу Крнету са Стожишта, који је предведен војном суду. Тога дана II чета III батаљона исјекла је телефонску везу у дужини од 3—4 км на цести Грахово — Дрвар.

24 V 1942 г. III вод IV чете II батаљона конфисковао је имовину одојеглог бандита Пере Пећанца. Истог дана патрола Јуришне чете заплијенила је ствари четничког шпијуна Крнете, који је дан раније ухваћен и спроведен војном суду.

25 V 1942 г. Талијански авион бомбардовао је село Медено Поље. Знатне штете није било, осим што је једну жену ранио и срушио један хамбар. Истога дана талијанска окупаторска војска уз помоћ артиљерије, тенкова и авиона навалила је са већом снагом из Петровца према Оштрељу. IV чета I батаљона држала је положај на цести Петровац — Оштрељ и давала непријатељу отпор, али усљед јаке непријатељске артиљериске ватре наши су се морали повући. Непријатељ заједно са четницима и муслиманским цивилним становништвом напустио је Петровац. Наши су добили из Петровца обавјештење да је сва војска напустила Петровац и да се преостало становништво добровољно предаје.

26 V 1942 г. Дио II, III и IV чете извршио је окупацију Петровца, гдје је нађено: 103 пушке, 14.000 метака, преко 1.000 парки веша и остале војничке спреме. такође је нађено жита. Једна десетина I вода II чете II батаљона сукобила се је са непријатељском побочницом приликом отступања непријатеља из Петровца према Дрвару. Наша десетина је нападала непријатеља све до саме близине Дрвара. Непријатељ је приликом повлачења оставио 9 шињела, 8 ћебади, 5 шаторских крила, 100 метака, 8 бомби, један сандук од 30 бомои и бацача, 6 шар-

жера са метцима и дијелове неке минобацача. Једна десетина наше чете (I) напала је Талијане кад су напуштали положаје у Оштрељу и нанијела им губитке, који су непознати. Остале снаге штитиле су село Црљивицу, да га Талијани не би попалили.

27 V 1942 г. Ударни батаљон под командом друга Родића, команданта Одреда, извршио је напад на четничко упориште у селима Пеуљама, Црном Лугу и Грковцима. У овој дужој борои наше снаге заузеле су сва четничка утврђења и натјерале четнике у бјекство... 20 четника погинуло је у самој борби а остали су живи похватани. У овој борби добијена су два пушкомитраљеза, један тешки митраљез и 60 пушака. Послије неколико дана предала се још двојица четника са два митраљеза и неколико пушака. Важност ове акције је утолико већа, што је са овим онемогућено везивање четничких елемената из Книнске Крајине са четницима гламочког сектора, а на другој страни омогућена је добра веза са Динарско-далматинским одредом у Динари и са њиме даљња сарадња са чишћењем четника у Книнској Крајини и према Ливну.

Послије ове акције ситуација се на граховском сектору махом поправила и народ све више симпатише партизански покрет и осјећа потребу борбе против окупатора и његових слугу.

29 V 1942 г. Трећи вод I чете извршио је напад на три талијанска камиона у Радуклији, који су били пуни талијанских војника. Отворена је ватра на камионе и наши су успјели запалити два камиона, од којих је један био одмах угашен, док је други потпуно изгорио. Усљед притиска топовске ватре, наш вод се морао повући. Број жртава није се тачно могао установити. Наши без губитака.

31 V 1942 г. Једна јача патрола I чете III батаљона извршила је напад на Талијане код Матерића колиба. Напад је извршен из близине од 50—60 метара. Том приликом убијено је око 10 талијанских војника. Наше снаге приморале су Талијане да напусте своје ровове, али због артиљериске јаче ватре наши су се морали повући без плијена. Истог дана II чета III батаљона имала је задатак да изврши напад на Дерала. Непријатељ је дознао за овај напад, појачао је своје снаге и тим спријечио извођење ове акције. Тога дана претресале су исте чете кућу

једног бандита и нашле слиједеће: три карабина, један пиштољ, један радио-апарат, једну цивилну пушку, 300 метака и још неких цивилних ствари. Овога дана вођена је борба са четницима, у којој је један четник убијен, а други су растјерани. Тога дана наша чета враћала се у село Пеуље и том приликом у близини села Маринковаца отворена је ватра на њих од стране бандита из истог села. Борба је вођена два сата, гдје је лакше рањен командир ове чете друг Ђурић.

1 VI 1942 г. Једно одјељење II чете II батаљона поставило је нагазну мину на цести Дрвар — Каменица, гдје су послије неколико сати наишли талијански тенкови. Мина је експлодирала и један тенк бацила у зрак. Тенк је потпуно онеспособљен тако, да су га послије уз помоћ других тенкова одвукли у град. Један непотпун вод I чете III батаљона извршио је напад на 8 талијанских камиона у Радуклији. Камиони су били пуни војника. Непријатељ је имао пуно мртвих и рањених, али се за тачан број не зна. Истог дана отворена је ватра на истом мјесту на непријатељску патролу, гдје је убијено два стражара. I чета „Ђурађ Пећанац" у саставу III батаљона „Соко" пошла је према селу Трескавцу у намјери да похвата четничку банду, која је бјежала испред њих према селу Ораховљанима.

2 VI 1942 г. Једно одјељење II чете II батаљона успјело се је увући између непријатељских положаја, које је непријатељ држао између Гувна (Црљивица) и Дрвара, гдје су им претргали телефонске везе и заплијенили 400 метара телефонске жице. Истога дана један вод 4 чете II батаљона извршио је напад на талијански логор на Рацину Врху. Прије напада непријатељски војници играли су неке игре тако, да су сви били у некој групи. Наша патрола отворила је ватру на ту групу, многи су непријатељски војници попадали, а други отворили јаку ватру из озиданих ровова тако, да су се напи морали повући. Непријатељски губици су непознати.

3 VI 1942 г. Један вод I чете III батаљона напао је у Радуклији 12 талијанских камиона пуних војске. Жртава је било код непријатеља. Тачан број је непознат. Тога дана патроле наше чете ухватиле Марију Радојко, кћер Симе Крнете из Дулера, који је прије неколико дана стријељан као четнички шпијун. Марија

Радојко шпијунирала је у корист четничке банде и предведена је војном суду.

4 VI 1942 г. Четврта чета II батаљона отворила је ватру са Трикића Брха на непријатељске камионе, који су ишли из Дрвара према Грахову. Борба је трајала око 2 сата. Непријатељ је имао доста мртвих војника. Усљед јаке непријатељске артиљериске ватре, наши су се повукли без плијена и без жртава. Истога дана један вод IV чете II батаљона у 9 сати навечер извршио је препад на талијански логор у Каменици, гдје је непријатељу нанесено више губитака, а наши без жртава. Истога дана патрола наше Ударне чете заплијенила је једну цивилну пушку и 9 метака. Тога дана једно одјељење II чете II батаљона извршило је напад на талијански логор крај Дрвара, али без знатних успјеха.

5 VI 1942 г. II чета III батаљона претресала је терен од Пеуља до Маринковаца, док је један вод био у засједи повр Маринковаца.

6 VI 1942 г. Друга чета II батаљона у саставу Ударне чете I батаљона напала је уз помоћ наше артиљерије на непријатељско упориште у јачини од једног батаљона више Дрвара. Борба је трајала око 1 сат. Усљед квара на нашем топу и јаке непријатељске артиљеријске ватре, која је тукла из Дрвара у јачини од 10 топова, наши су се морали повући.

Истог дана I и III чета II батаљона у саставу Ударног батаљона разоружале су код Гламоча 63 четника и ухватиле четничког команданта Кутањца. Заплијењено је: 52 карабина, 3 тешка митраљеза и већи број муниције. Истог дана ударни батаљон напао је на Гламоч. Напад на град извршен је 6 о. мј. у 3 сата ујутро, али прије него што су наше снаге заузеле положај, непријатељске straже отворисе су ватру на наше партизане, тако су дале знак за напад. Непријатељ је отворио јаку ватру и одмах се је осјетило да ће дати јак отпор. Наше снаге након теже борбе привукле су се до првих кућа и даље нису могле, јер је засипао јаком ватром. Сам терен око Гламоча врло је незгодан за привлачење, јер нема никаквих природних заклона, а непријатељ је осипао јаком ватром, те тако наши су били заустављени код првих кућа. Слато је неколико писама у град са позивом на предају, али није користило. Послије неколико сати

обавијештени смо да су се четничке банде сконцентрисале и тако смо морали напустити град. У овој борби нации су изгубили три друга и једног рањеног. Имена погинулих другова: Душан Родић, Богдан Боснић, Бранко Родић, и рањен је друг Милан Пећанац. Ударни батаљон са снагама III крајишког одреда формирао је од одузетог оружја четника једну нову чету, која је остала у саставу III крајишког одреда.

8 VI 1942 г. Ударна чета у саставу батаљона „Бранко Бладетић“, у ноћи, кренула је на задатак да нападне талијански и четнички логор у Стрмици. Талијански и четнички шпијуни прозрели су наше намјере, те су тако Талијани отворили ватру прије него што су наше јединице заузеле положај. Тада је залутао један четник, који је дошао у наш стрељачки строј Ударне чете. Исти је разоружан и упућен војном суду (Лука Матијаш). Заплијењен је 1 карабин и 37 метака.

9 VI 1942 г. Патрола II чете II батаљона имала је задатак да извиди непријатељске ровове више Дрвара. Приликом обиласка непријатељских положаја, патрола која се је састојала од два друга видјела је да су први ровови непријатеља празни, те су се привукли уз саме ровове. Међутим непријатељски војници су то примијетили и отворили јаку ватру из других ровова тако, да је патрола била изненађена. Вођа патроле био је замјеник командира исте чете, који је био наредио своме другу да се морају повући, али његов друг је био другог мишљења и задржао се даље у рову послије повлачења командира. Командир је некако успио се извући и пожурио се да потражи помоћ, али кад су се повратили са појачањем, непријатељ је био већ у првим рововима и друг који је остао у рову био је већ убијен. За овакву неопрезност вођа патроле позван је на одговорност штабу чете.

10 VI 1942 г. Четничка банда напала је нашу комору II чете III батаљона из планине Шатора. Пошто су се наше снаге налазиле у непосредној близини, дале су се у потјеру за четницима. Један је бандит ухваћен и предан војном суду, док су други побјегли у шуму.

11 VI 1942 г. I чета III батаљона извршила је напад на талијанске камионе на Радуклији. Борба је вођена 15

[2] Ђуђо Морача

минута. Код непријатеља је било жртава, које нису могле оити тачно установљене. Непријатељ је почео тући са јаком артиљеријом и наши су били присиљени на повлачење. Тога дана чете које су чистиле села око Грахова, у којима је прије била четничка банда, пронашле су три карабина и једну цивилну пушку. Истога дана избјегло је од четника неколико другова који су донијели три карабина и два пушкомитраљеза и једну цивилну пушку. Све донесено оружје потиче од четника Бране Богуновића, који су силом тјерани од Богуновића у четнике.

ПОЛИТИЧКИ РАД:

Политички рад у четама је редован. Одржавају се редовни политички часови, на које се долази са припремљеним предавањем из политике и науке. На часовима се говори о разним темама: о политичкој ситуацији у свијету, како унутрашњој тако и спољњој, о улози четника, петоколонаша и осталих издајица, о улози Совјетског Савеза у народноослободилачкој борби поробљених народа свијета, о улози Комунистичке партије у данашњој борби против фашизма и насиља. Свакодневно се читају радио-вијести, „Крајишке партизанске новине", разни летци и брошуре, који третирају научна питања и проблеме.

Дисциплина је у четама савршена, сваки је партизан спреман да прими борбу против сваког онога који би се усудио да поведе борбу против партизанског покрета, без обзира ко је и какве нације и вјере био. Све чете су учествовале у борби против четника, усташа и окупаторске војске. Приликом уласка у град Петровац, чете су показале савршену дисциплину и ред. Сваки је партизан извршио свој задатак примјерно. Без наређења и знања команде ниједан партизан није ништа учинио.

У четама нема ниједног партизана који није пријатељ нашег покрета и који није спреман да се бори против свих непријатеља партизанског покрета. Чете су спремне да се боре на свим секторима и под командом сваког оног штаба који команда одреди. Из чете су избачени сви самовољни и бунџије уколико их је негдје било. Питање вјере и нације више се не поставља, радо се примају сви

другови које команда шаље у чету, више се команде поштују и наређења извршују без погсвора.

ПОЗАДИНА:

Позадина на петровачком и дрварском сектору добро је срећена. Народ је заволио партизанску војску и спреман је за њу све жртвовати. Морал на оба сектора је на достојној висини. Народ има повјерење у нашу војску и о њој говори са највећим поносом. Нарочито је подигло морал заузимање градова и успјеси у борби против окупатора. Четника и петоколонаша нема и њихов је издајнички рад потпуно онемогућен, јер је народ схватио њихову прљаву работу у овој светој народној борби. Може бити да и постоји у којем селу који петоколонаш, који није присталица данашњег покрета, али таквима је сваки рад онемогућен и на такве се будно пази. Народно-ослободилачке општине и одбори врше своју дужност прилично исправно и са доста пожртвовања. Њихова се власт поштује и цијени. Народ је углавном задовољан са њиховим радом, па се и не постављају такова питања која они не би могли ријешити. Једино проблем исхране највише мучи цивилне власти и око тога највише имају посла. Богатија су села углавном спаљена, а она села гдје непријатељ није дошао, углавном су пасивна и не могу им много помоћи. Али уз помоћ другарског I крајишког одреда и овај се проблем покушава донекле да ријеши. Омладина је организована у разне омладинске организације преко којих се политички и просвјетни рад подиже и она се васпитава у новом духу. Омладина је озбиљно схватила своју дужност у овој борби. Све што треба да учини, она је спремна да учини пјесмом, и да уради све што је потребно за нашу војску. Одржавају се омладински зборови, конференције и забаве. На овим приредбама истиче се њихова дужност у борби против највећег непријатеља омладине — фашизма. Говоре омладинци и омладинке о разним темама које интересују данас омладину. Тако је приликом уласка наше војске у Петровац био велики омладински збор, у ком је узела учешћа омладина из неколико општина Петровачког среза. Омладина је дошла на овај збор у највећем реду под својим омладинским за-

ставама. На збору је говорено испред војске, Партије и омладине. Збору је присуствовало око 4.000 омладинаца и омладинки. Истог дана омладина је приредила у граду једну забаву са низом различитих поучних комада. Конференције и зборови одржавају се редовно по свима селима нашега Одреда. Осим зоора одржана је и конференција са Народно-ослооодилачким одоором, гдје су му дата упутства за рад. Одржан је велики збор у Каменици, Цвјетнићу, Пеуљама итд. гдје је говорено о свим важнијим питањима која се тичу наше борбе. Граховски сектор нешто заостаје иза Петровца и Дрвара. По свом самом географском положају више је изложен окупатору и четничкој цолитици. Усљед јаких окупаторских снага није се могло долазити у села, која се налазе уз град. Она су потпуно под утицајем четника и Талијана, дочим села која су удаљена од града, гдје су наши другови долазили и живјела наша војска, тамо је сасма друкчије. У тим селима све је расположено за нашу борбу и цотпомаже нашу војску колико је могуће. У тим селима омладина цотпомаже нашу војску и учествује на зборовима и конференцијама. У селима су основани народно-ослободилачки одбори или повјереници, који врше своју дужност доста исправно. Четника и издајника у тим селима нема. Уколико их је било, побјегли су у села око града и у четнике.

В Е З Е:

Одржавају се редовно са свим сусједним одредима, а са другима повремено. Везе са батаљонима и четама овога одреда, уколико су на нашем сектору, редовне су.

СТАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА:

Петровачки срез је потпуно чист од непријатељских снага. Из Дрвара се непријатељ стално евакуише, и цо подацима са којима располажемо, и Дрвар ће непријатељ напустити за који дан. Број војника није нам познат, јер се стално мијења. Јачина непријатељске артиљерије износи двије-три батерије, са којима цтити прилаз граду и осигурава кретање својих трупа. Јачина непријатеља у Грахову је непозната. Само се знаде да окупаторска војска из Дрвара и Петровца продужава пут

за Далмацију преко Грахова. Осим Талијана, у Грахову и селима према Книну има око 300 четника, који живе под талијанским окриљем.

Политички комесар:
отсутан

Командант:
отсутан

Секретар:
Јово Павић

(М. П.)

ШТАБ
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 295
Дне 17 VI 1942 г.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 119/42
ОД 20/VI 1942

BR. 96

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA PRVE PROLETERSKE NOU BRIGADE NA DAN 19 JUNA 1942 GODINE

ŠTAB
I PROLETERSKE
NO UDARNE BRIGADE
19 VI 1942

VRHOVNOM, ŠTABU NOP I D. VOJSKE JUGOSLAVIJE

I BROJNO STANJE LJUDSTVA

Jedinica	Na licu	Od toga drugarica
Štab brigade	18	1
Sanitet brigade	6	3
II bat.	163	7
III bat.	217	15
IV bat.	230	9
VI bat.	193	8
Pionirski vod	28	—
Svega	855	43

Ovde su uračunati ranjenici i bolesnici na licu.

ВР. 99

ИЗВЈЕШТАЈ ПАВЛА ПЕКИЋА ОД 19 ЈУНА 1942 ГОД. ВР-ХОВНОМ ШТАВУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЕВАКУАЦИЈИ БОЛНИЦЕ ЗА ВУЧЕВО[1]

. . . наређење за друга Гојка[2] о евакуацији болнице ја сам примио, пошто друг Гојко није моментално овдје. Пошао је у правцу вас.

Ми смо већ упутили 7 рањеника на носилима за Вучево и то још јуче 6 а данас једнога.

Такође упутили смо за Вучево 38 рањеника и 21 пјешака (који треба да се преоаце у позадину).

Све остале рањенике упутили смо према добивеним директивама у бригаде.

Сада у овој бази имамо 11 рањеника за носила.

У вези тога наређења очекујемо правац гдје да их упутимо

Друг Гојко је пошао да тражи људство за пренос од бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

19 VI 1942 год. - **Павле Пекић**[3]

BR. 100

SAOPŠTENJE OPERATIVNOG ŠTABA NOP I DV ZA BOS. KRAJINU OD 20 JUNA 1942 GOD. O OSLOBOĐENJU BOS. KRUPE

VANREDNO SAOPŠTENJE OPERATIVNOG ŠTABA NOP i DV ZA BOSANSKU KRAJINU

Naše operacije za razbijanje neprijateljske ofanzive u punom su jeku i razvijaju se pobjedonosno. Jutros su naši hrabri — junački partizani I kr. narodno-oslobodilačkog partizanskog odreda u žestokoj borbi sa ustaškim krvolocima i domobranima **oslobodili naš grad Bos. Krupu.** Neprijateljski gubici u mrtvima veliki su.

---

[1] Оригинал је писан руком.
[2] Др Гојко Николиш
[3] Павле Пекић је тада био упућен од стране Врховног штаба да помогне у реорганизацији болнице у Тјентишту.

Pritisnute našim snažnim naletom ustaše su u paničnom strahu skakale u Unu gdje je veći dio našao smrt. Čitava jedna satnija zarobljena je. Pored satnije, zarobljeno je mnogo ustaša i oficira. Ratni plijen je ogroman: 500 pušaka i velika količina municije, jedan top sa velikim brojem granata, automatsko oružje još nije prebrojano, mnogo sanitetskog i raznog drugog materijala.

U ovoj junačkoj borbi za oslobođenje Bosanske Krupe naročito se je istakao svojom hrabrošću Udarni bataljon I kr. NOP odreda.

Osvajanje grada izvršeno je po planu koji je izradio naš poznati i hrabri komandant Operativnog štaba za Bosansku Krajinu drug Kosta uz saradnju sa Štabom I kr. NOP odreda.

Snage našeg II krajiškog narodno-oslobodilačkog partizanskog odreda prešle su u žestok protivnapad protiv udruženih njemačko-ustaških bandi i zadale im velike i teške udarce[1]. Pored ostalih gubitaka neprijatelja, zarobljena je jedna čitava bojnica (1.000 vojnika) poznatog krvoloka pukovnika Mraka. Sa bojnicom pala su u naše ruke 2 brdska topa, nekoliko teških i više lakih mitraljeza, 6 automatskih njemačkih strojnica i mnogo drugog ratnog materijala.

Naša pozadina pokazala se je i ovom prilikom kao prava narodna pozadina pomažući na razne načine svoje borce na frontu prilikom borbe za oslobođenje Krupe.

Oslobođenje Krupe jeste težak udarac ustaškim zločincima i istovremeno jedna velika pobjeda naše Narodno-oslobodilačke borbe.

Naši gubici prilikom osvajanja Krupe jesu: jedan mrtav i tri ranjena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

OPERATIVNI ŠTAB NOP i DV
ZA BOSANSKU KRAJINU

Na položaju dne 20 VI 1942 god.

[1] 18 juna jedinice Drugog krajiškog NOP odreda (1, 2 i Udarni bataljon i dijelovi 4 bataljona) izvršile su snažan protivnapad i razbile desno i lijevo krilo Drugog gorskog zdruga i primorale ga da se sa ostacima povuče u Prijedor. U toku ovog protivnapada zarobljeno je oko 280 neprijateljskih vojnika. Broj zarobljenih neprijateljskih vojnika koji se pominju u ovom dokumentu vjerovatno se odnosi na ukupan broj zarobljenika od početka neprijateljske ofanzive na Kozaru do 20 juna 1942 godine. O borbama za vrijeme ove ofanzive govore i sledeća dok. 80, 81, 82, 88, 92, 110 i 126.

nam samo njegovi gubici nepoznati. Na našoj strani ranjen je partizan Treće čete drug Goronja Marko i poginuo partizan 1 čete Kondić Milorad.

Dana 16 VI naš položaj nalazio se na Rakitovači. Neprijateljske snage koje su zanoćile kod Lakića groblja krenule su prema nama. Pošto je naš položaj na Rakitovači bio dobro maskiran, neprijatelj nas nije mogao primijetiti iako je dobro avionima izviđao. On je tako krenuo prema nama kao [da] nas nema na tom položaju. Mi smo neprijatelja pustili na blizo otstojanje i potom osuli plotunsku i brzu paljbu na njega i potom jurišali. Neprijatelj se u paničnom bijegu i bezglavlju povukao nazad. Tom prilikom neprijatelj je imao velike gubitke. Naše snage bile su opkolile neprijatelja i skoro bi bile neprijateljske veće snage pale u ropstvo, da nijesu neprijateljska 4 tenka naišla iza leđa naših partizana. Naši su se morali povući u Purišćane, gubitaka nije bilo na našoj strani.

Dana 16 VI u 6 sati navečer krenuli smo iz Jelićke — Purišćana za Marićku. U Marićku stigli dana 17 VI u 5 časova ujutru, a u Rakeliće stigli u 8 sati. Iz Rakelića čete su krenule u 2 sata po podne, a Štab brigade u 4 sata. U Rasavce stigli smo u 5 sati po podne. Iz Rasavaca krenuli u 8 časova uvečer i stigli u Brdare 18 VI u 6 časova ujutru. Iz Brdara prešli u Suhaču i tu se odmarali do 19 VI.

19 VI krenuli iz Suhače u 9.30 i stigli u Podvidaču u 1.15, gdje je bio spremljen ručak kod škole za cijeli naš 3 bataljon.

Od škole krenuli u 4.15 po podne i stigli u Srpske Agiće[3] u 10 časova navečer, gdje smo zanoćili.

Štab bataljona nalazi se sada kod kuća Balabana. Patrole su patrolirale do ispred Dedića gdje se nalazi na položaju jedan vod grmečkih partizana.

Politički rađeno malo, pošto se stalno bilo u pokretu. Pri odmoru je govoreno o učvršćivanju sporazuma između Engleske, Amerike i SSSR.

Spisak ranjenih i poginulih čete nam nijesu dostavile, te prema tome sada ga ne dostavljamo, što ćemo učiniti naknadno, dok nam čete dostave.

Uz drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: Komandant:

---

[3] Na karti: Pravoslavni Agići

БР. 104

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 21 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДБ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРЕЛАСКУ ТРЕЋЕГ И ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА НА ТЕРЕН ДРУГОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА И О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉА НА НЕСТИ ПРИЈЕДОР — БОСАНСКИ НОВИ

ШТАБ
1 КРАЈИШКЕ НО ПАРТИЗАНСКЕ УДАРНЕ
БРИГАДЕ
Полежај, 21 јуна 1942

Другарском
ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА ВОС. КРАЈИНУ

Извјештавамо да је 20 VI о. г. III батаљон Ударне бригаде прешао преко Сане на терен I батаљона II КНОП одреда, а IV батаљон Ударне бригаде остао је на терену општине Љубија и Сухача са задатком да са снагама 5 чете I батаљона пресијече и блокира пут и везу између Вос. Новог, Љубије и Приједора. IV батаљон има за задатак да ликвидира непријатељско упориште Благај Јапру у којој се налази око 100 домобрана.

Штаб бригаде дошао је у везу са штабом II одреда и договорно с њиме распоредио је своје снаге и прешао на извршавање одређених задатака.

Штаб бригаде налази се са III батаљоном на терену I батаљона. Становништво I батаљона 100% је евакуисано у Козару, и тек након разбијања појединих непријатељских колона по снагама II одреда становништво се по одобрењу штаба одреда враћа својим кућама.

Непријатељска упоришта су колико сигурно знамо: Петковац и испод Вранића код Драготиње. Јачина непријатеља по једна сатнија. Уколико смо ми дознали, цеста Приједор — Нови минирана је код Сводне, тј. мост на Прљуговцу, гдје се и сада налазе запаљена 3 тенка. Непријатељски тенкови долазе из Приједора до Прљуговца, а према обавјештењу сада се налазе испод Вранића код Драготиње 2 тенка и 3 камиона. Задатак III батаљона је да очисти терен I батаљона II одреда. О свему даљњем извјештаваћемо вас редовно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
И. Матерић[1]

Пол. комесар II одреда:
Бошко

Командант:
Ратко

[1] Илија Матерић

П. С.

Ноћу између 21 и 22 ов. мј. вршиле су снаге III батаљона ове бригаде напад на непријатељске снаге и то у селу Петковцу и на цести Приједор — Нови. Акције су успјеле. Непријатељ из Петковца побјегао је оставивши за собом ратни плијен о чему још немамо детаљног извјепгаја. Непријатељ на цести Приједор — Нови уништен је. Има их приличан број мртвих. Заробљено је прилично оружја, али о томе још немамо извјештаја. Нападај је вршен код моста Прљуговац, који је прављен заштитом тенкова.

Уколико сте заробили тоц „Шито“ у Крупи,[2] хитно га шаљите јер са положаја 4. чете I батаљона могу се ефикасно тући непријатељски тенкови који пролазе цестом Приједор — Нови.

Друг Бојо[3] је с нама у вези.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар: **Илија**

Командант: **Ратко**

Пол. комесар II одреда: **Бошко**

22 јуна 1942 г. у 6.45 сати.

(М. П.)

П. с.[4]

Двије чете IV батаљона повукли смо овамо зоог нападаја двију бојни на терен Козаре код Ламовите, да можемо слати појачање према Козари!

С. ч. — С. Н.

Ратко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 126/42
ОД 23/VI 1942

Иэдато саопштење у а — а.

Т.[5]

[2] По наређењу Оперативног штаба за Босанску Крајину, борбу козарских партизана помагади су дијелови Прве крајишке НОУ бригаде и Први крајишки НОП одред. Ове јединице су извршиле неколико успјелих акција међу којима су најзначајније ослобођење Бос. Крупе, 20 јуна, и Добрљина, 3 јула 1942 године. У нападу на Добрљин учествовали су дијелови Прве крајишке НОУ бригаде. Заробљено је 300 домобрана и 5 официра, а заплијењено: 3 бацача, 5 тешких митраљеза, 6 п. митраљеза, 400 карабина, неколико сандука мина за бацач и око 70.000 пушчаних метака. О ослобођењу Бос. Крупе види док. бр. 100.

[3] Војо Тодоровић

[4] Сљедећи текст дописан је руком.

[5] Алберт Тринки, секретар Оперативног штаба за Босанску Крајину

ВР. 105

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 21 ЈУИА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА ВОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ БОСАНСКИ НОВИ II ПРИПРЕМАМА ЗА НАПАД НА РУДИЦЕ П БЛАТНУ[1]

КОМАНДАНТУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА ЗА Б. К.

Положај

Друже Коста,[2] општа оцјена Оперативног штаба о току непријатељске офанзиве као и о концентрацији његових снага оила је потпуно правилна као што видимо из досадашњег искуства из борби последњих дана. Стога, ако будемо брзо радили, могли би на Новском сектору имати великих успјеха и присилити непријатеља да своје снаге привлачи на ову страну.

До овога момента ситуација на Новском сектору стоји овако: Пруга и цеста у току 2 ноћи су у великој мјери рушене и наставиће се и даље. Оклопни вагон је непријатељ уз пуцњаву митраљеза и бацача успио извући у Нови, усљед тога што је на мјесту гдје је био воз било свега 18 партизана 1 чете II бат. I одреда. У току ноћи упућена је 3 чета 1 бат. I уд. бригаде на то мјесто као и остаци 1 чете II бат. I одреда са Кршља и Поште, тако да се сада на Раканима налазе 2 чете. Током ноћи спаљени су особни вагони оклопног воза које непријатељ није успио извући.

Ми смо мислили за вечерас ударити на Сухачу, али смо одлучили да прво очистимо са снагама нашег 1 бат. Уд. бригаде пругу до Новога и да је дигнемо, а одмах иза тога док се извиди Сухача да ударимо на њу. За данас (ноћас) припремили смо све за ликвидацију Блатне, Ракана и Рудица. За данас снаге I бат. Уд. бригаде и 1 чета II бат. I одреда водиће рачуна да се непријатељске снаге не извлаче за Нови.

Увјерени смо да послије вечерашње акције на Рудице и Блатну[3] и послије ликвидације Сухаче треба одмах ударити на Нови, што би значило да се одмах мора прећи на припрему напада, израду плана. Исто тако треба довући још снага, ако је могуће, јер наш Уд[арни] бат. Уд. бригаде не би можда могао сам да изврши задатак са пуним успјехом.

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

[2] Коста Нађ

[3] Овом приликом Блатна је заузета, док напад на Рудицу није успио. Види док. бр. 113.

За напад на Нови[4] морали би располагати барем са брдским топом.

Веза I бат. Уд. бригаде са осталим снагама Уд. бригаде функционише добро.

21-VI 42 Уз друг. поздрав

С. Ф. — С. Н.

З. полком I одреда
Мони Леви

З. к.
Тодоровић[5]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 124/42
ОД 22/6 1942

a. a.

Т.[6]

B. 106

PISMO ŠTABA PRVE KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 21 JUNA 1942 GOD. ZAMJENIKU KOMANDANTA BRIGADE O SITUACIJI NA TERENU DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA I O PRIPREMANJU NAPADA NA DOBRLJIN

ŠTAB
1. KRAJIŠKE NO PARTIZANSKE UDARNE BRIGADE
Položaj, 21 juna 1942 godine

DRUGU

VOJI TODOROVIĆU, ZAMJENIKU KOMANDANTA BRIGADE

Druže VOJO,

Od tebe još nismo dobili izvještaje o stanju na Suhači i jesi li vršio akcije na tom sektoru.

Mi smo se povezali sa štabom II odreda, koji vrši akcije na neprijatelja. Do sada je zarobio 2 topa, i mnogo ostalog ratnog

[4] Напад на Бос. Нови извршен је 27 јуна 1942 год. али је само дјелимично успио. За вријеме борбе, која је трајала четири часа, партизани су успјели да се пробију у град, али нису успјели да га потпуно заузму.
[5] Војо Тодоровић
[6] Алберт Трики

materijala. Zadatak III bataljona je da očisti teren I bataljona i on je već pošao na polažaje i noćas vrši akcije na neprijateljska uporišta. Ti odmah pređi na akciju na sam Bos. Novi, a ukoliko ne možeš sam, traži pomoć od I odreda.

Pošto mi spremamo akciju većeg stila[1], to nam najhitnije pošalji 2 bacača sa minama i 3 teška mitraljeza sa drugom Gojkom Zecom[2]. Oni bi trebali biti ovamo 22 juna najkasnije do 18 sati. Ukoliko mogu pre, tim je bolje.

Ovde su uglavnom potučene glavne neprijateljske udarne snage i neprijatelj je razbijen, ali sad ga imamo dotući do kraja.

Prilažemo ti izveštaj Operativnom štabu. Šalji što češće izveštaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar	Pol. komesar II odreda	Komandant
Ilija[3]	Boško[4]	**Ratko**[5]

(M. P.)

Bacači svakako moraju doći, zato ih šalji svakako!

OPERATIVNI ŠTAB
NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU
Br 131/42
Od 24/6. 1942
Vidio komandant
a—a
T.

---

[1] Tih dana vršene su pripreme za napad na Dobrljin koji je oslobođen 3 jula 1942 godine. Vidi dok. br. 194, primedbu 2.

[2] Gojko Zec, poginuo prilikom oslobođenja Bihaća, novembra 1942 god. kao komandir bacačkog odjeljenja.

[3] Ilija Materić, politički komesar Prve krajiške brigade

[4] Boško Šiljegović

[5] Narodni heroj Ivica Marušić

BR. 107

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 21 JUNA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O DIVERZIJI NA CESTI DRVAR — BOSANSKO GRAHOVO

ŠTAB II BATALJONA
V KR. ODR. NOPV
Br. 287

21 juna 1942 god.

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA NOP VOJSKE

SEDMODNEVNI IZVJEŠTAJ

o vojnim akcijama i političkom radu od 14 do 21 juna 1942 godine

AKCIJE:

Noću između 17 i 18 o. m. jedan vod naše II čete zakopao je nagaznu minu na Prosječenom Kuku u Kamenici.

18 o. m. isti vod otišao je u zasjedu s druge strane ceste do Mišrja (Rastova Glavica). Okupator je naišao iz Drvara prema Grahovu sa nekoliko kamiona vojske, i pod četvrtim kamionom mina je eksplodirala i kamion digla u zrak. Ostali kamioni su odmah stali i naši su osuli brzu paljbu na njih iz p. mitraljeza. Cijeni se da ih je bilo veći broj mrtvih i ranjenih, pošto se čuo veliki jauk. Zatim su Talijani osuli plotunskom vatrom iz artiljerije baš na položaje koje su zauzeli naši partizani, koji su se morali povući, ali bez gubitaka. Kamioni su produžili put Grahova a jedan se vratio za Drvar koji je vjerovatno vozio ranjene. Ostale čete radi zauzimanja novih položaja i stalnog putovanja nisu imale u toku ovih sedam dana nikakvih akcija.

POLITIČKI RAD:

Također je bio otežan kod I i III čete koje su bile na položajima oko Glamoča, koje su u toku ovih 7 dana došle sa ovih položaja gdje su bile, svaka na svom sektoru, nekoliko dana na odmoru i sada su zauzele položaje oko Drvara. Ali pored toga čitane su redovno radio-vijesti i novodobiveni materijal. Dok se u ostalim četama radilo više u političkom pogledu.

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Đ. Bajić[1]

Zam. politkomesara:
Bauk[2]

[1] Đuro Bajić
[2] Miloš Bauk, poginuo nesrećnim slučajem kod Petrovca 1942 god., prilikom isprobavanja novog bacača.

BR. 108

PISMO OPERATIVNOG ŠTABA NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU OD 22 JUNA 1942 GOD. GLAVNOM ŠTABU NOPO HRVATSKE O POTREBI USKLAĐIVANJA AKCIJA U VEZI SA NEPRIJATELJSKOM OFANZIVOM NA KOZARI I LICI

OPERATIVNI ŠTAB
NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU
Br.120/42
od 22 VI 1942

Drugarskom

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

na položaju

Kako vam je već poznato, neprijatelj vrši ofanzivu većeg stila u kojoj učestvuju 4 neprijateljske divizije i to dvije njemačke i dvije ustaško-domobranske.[1] Ofanziva je uglavnom uperena protiv našeg II K. N. O. P. odreda (Kozara).

---

[1] Za uništenje partizanskih snaga na Kozari neprijatelj je formirao specijalnu »Borbenu grupu Zapadne Bosne« (»Kampfgruppe Westbosnien«) pod komandom njemačkog generala Štala (Stahl). U sastavu ove grupe bile su sljedeće neprijateljske jedinice:

Trupe: **Iz 704 divizije:** 734 pješadiski puk (1, 2 i 3 bataljon)
2 divizion 654 artiljeriskog puka (3 baterije).
Iz 714 divizije: 721 pješadiski puk (1, 2 i 3 bataljon)
2 bataljon 741 pješadiskog puka
1 (prva) baterija 661 artiljeriskog diviziona.
Iz 717 divizije: 1. bataljon 737 pješadiskog puka, 3 i 4 baterija 670 artiljeriskog diviziona.
Iz 718 divizije: 1. bataljon 750 pješadiskog puka.
Pridodate jedinice: 202 tenkovski bataljon — 2 čete; 924 landesšicen bataljon — 4 čete.
Na Savi: 5 brodova mađarske flotile.
Jedan oklopni željeznički voz.
Bataljon folksdojčera »Princ Eugen« (4—5 četa).
Jedinice za akciju »Vindhorst« (Windhorst — mjesto) od lokalnih folksdojčera (3—4 čete).
Automobilska kolona za snabdijevanje.
2 čete 659 pionirskog bataljona.
2 čete 521 armiskog puka za vezu.

Ustaško-domobranske jedinice:

Prva domobranska gorska divizija (1, 2, 3 i 4 gorski zdrug).
Banjalučki zdrug (10 pješadiska pukovnija, 1 domobranska jurišna bojna, domobranske dobrovoljačke bojne »Banja Luka« i »Kotorišće« i artiljeriski sklop).

Mi smo za razbijanje te ofanzive poduzeli niz raznih akcija na raznim tačkama Bosanske Krajine, tako da bi neprijateljske snage razvukli.

Pošto smo čuli da neprijatelj vrši akciju i na vas, tj. na Liku, to smo mi napali na Krupu i istu zauzeli kako bi bihaćki garnizon bio privezan i ne bi mogli da šalju snage za Liku. Vezu između Krupe—Bihaća i Krupa—Novi potpuno smo prekinuli (razrušena željeznička pruga i mostovi, te ceste itd.)

Borbe se vode sa punom žestinom do sada sa uspjehom za nas. Mi preduzimamo još neke akcije većega stila, tako da bi mi nametnuli neprijatelju da šalje svoje snage tamo gdje mi hoćemo.

Vi bi trebali da naredite vašim banijskim snagama da budu aktivne i da one vrše pritisak na neprijatelja, a pogotovo kod Cazina i Dvora/n.[2] Vi treba da naredite svim svojim snagama i pozadini da ruše sve komunikacije bez obzira, pošto neprijatelj se služi iznenadnim i brzim prodorima motorizovanim jedinicama (tenkovima i blindiranim automobilima) i s tim brzim prodorima unosi zabunu kod boraca koji još nisu navikli na takvu borbu.

Primili smo vašu poštu za Vrhovni štab i istu ćemo prvom prilikom uputiti je dalje.

U prilogu vam šaljemo jedno vanredno izdanje našeg Operativnog štaba izdato u vezi sa zadnjim akcijama.[3]

Trebate upozoriti druga BAĆU[4] da ne vrši na svoju ruku neke reorganizacije našeg terena (Glamočki sektor) dok se prethodno ne sporazumiju naši štabovi.

Javite nam o svim vašim akcijama i o svim novostima kod vas.

Uz drugarski pozdrav sa

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Osman

K o m a n d a n t,
Kosta

(M.P.)

Petrinjski zdrug (1—3 bojne i 1 bitnica).
Ustaško-domobranska pukovnija »Ante Pavelić«.
Jedanaesta pješadiska pukovnija.
Dijelovi 5 i 12 pješadiske pukovnije.
Četvrta i 8 ustaška bojna.
3—5 bojni »Crne legije«.
Četnici: Marčetića i Drenovića (oko 2000 ljudi).
Ukupna jačina neprijateljskih snaga iznosila je oko 72.000 ljudi. (Podaci su uzeti iz neprijateljskih dokumenata koji se nalaze u arhivi Vojnoistoriskog instituta.)
Drugi krajiški odred u to vrijeme je imao oko 3.500 boraca. O neprijateljskoj ofanzivi na Kozaru vidi dok. br. 80, 81, 82, 88, 92 i 126.

[2] Dvor na Uni
[3] Vidi dok. br. 100.
[4] Maks Baće

BR. 109

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 22 JUNA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU O BORBAMA NA KOZARI U VREMENU OD 20 DO 22 JUNA 1942 GODINE[1]

DRUGAR. OPERATIVNOM ŠTABU

ZA BOS. KRAJINU

Mi smo primili vašu poštu od 20/VI kao i »Vanredno izdanje«[2]. Čestitamo vam na uspjehu u Krupi i želimo da što brže napravite još koju Krupu.

Situacija ovdje dalje se razvija ovako:

20/VI u zoru napali smo I bojnu ustaško-domobranske pukovnije »Dr. Ante Pavelića« — koja se utvrdila na Pogleđevu.

Borba je trajala od 3 sata ujutro do 8 sati navečer. Bila je vrlo žestoka i krvava. Radi sistema rovova kojim se utvrdila bojna na položajima, mnogo napora treba uložiti za osvajanje istih. Bacači su tu odigrali svoje.

Neprijatelj je pod našim pritiskom izvlačio se, ali pod zaštitom art. oružja; u jurišu smo ga stjerali od Pogleđeva u Međuvođe.

Zarobljeno oko 25—30 vojnika (među njima doktor te bojnice). Ubijeno oko stotinu — dok su ostali izvukli se na druge položaje. Mi smo imali do 50 ranjenih.

Zarobljena 2 teška mitr., jedna topovska cijev 65 m/m, 5—6 p. mitraljeza i oko 80 pušaka, kao i batalj. apoteka.

Istoga dana dijelove neprijat. vojske, koja se kretala od Bjelajaca i Maglajaca u pomoć napadnutoj bojni, dočekala je naša zasjeda, te je tom prilikom vraćena i zarobljeno oko desetak vojnika, dosta spreme i municije, kao i oružja i top 75 m/m bez municije.

21/VI neprijat. — jačine dvije bojne — napao je teren IV bat., koji je na desnom krilu suzdržan a na lijevom uz teži pokret isto zadržan.

Vođena frontalna [borba].

22/VI napali smo mi u zoru neprijatelja u cilju čišćenja — koji se je pribirao, reorganizovao i koncentrisao oko ceste Prijedor —

---

[1] Original izvještaja pisan je rukom.

[2] Odnosi se na Vanredno saopštenje Operativnog štaba NOP i DV za Bos. Krajinu povodom napada na Bos. Krupu. Vidi dok. br. 100.

Dubica zauzevši kote i visove Planinicu — Jutrogoštu, Knežicu a ovamo Bukovu Kosu — Jelovac, Međuvođe i Bjelajce.

Mi smo napali Jelovac — Međuvođe.

Borbe se vode od 3 sata do, evo, podne sa pomjeranjima u oba pravca. Naši su bili do prvih rovova — zarobili već 2 pm. i 15 karabina — ali borba se tek razvija — uz kontranapade o obje strane.

Pošto je fronta — iako terenski mjestimično isprekidana — dugačka oko 15 km na kojoj s obje strane učestvuju svi rodovi oružja (bez Kluza[3]).

Zadaci Ud. brigade su postavljeni.

Neprijatelj u rejonu Dubica — Prijedor ima preko 2 puka, ojačana sa brdskom art. (alpinski pukovi ili gorski zdrugovi).

Danas je javljen veći pokret motorizacije iz Bluke[4] u pravcu Gradiške.

Pretpostavlja se napad na teren našeg III bat. — a možda rokiraju i radi Krupe.

Predložili bi drug. štabu:

1) Da se prebaci ili povrati na dijelove IV bat. — bataljonske snage radi odterećenja pritiska u pravcu IV bat.

2) Da se sa snagama I odreda, Udarne brigade i I bat. likvidira 56, 82, 88, 51[5] da bi se oni izbacili sa lijeve obale Sane, a ujedno kao osjetljivija pomoć — jer je bliži od prošle akcije, te bi time možda ubrzao razbijanje njihovog operativnog plana i [postao] jedna od polaznih baza za naše i vaše **ofanzive.**

3) Inicijativu borbenu iz ruke ne puštati dok se god može, jer će se samo tako razbiti ofanziva kao i brzim raznoraznim akcijama.

4) Predložiti GŠ Hrvatske da za nas ili ako imate vi mogućnosti hitno formirate kurs za vodnike, komandire i pol. komesare. — Osjeća se veliki nedostatak komandnog — dobro izvježbanog i školovanog — kadra. Kursisti neka budu prokušani **borci** i članovi KPJ.

Danas mi javlja Nikica[6] da **izlaze** »Novine«[7] u 2.000 primjeraka sa »Vanrednim saopštenjem« — i druge novosti. U ovoj ofanzivi zaplijenjeno je niz dokumenata i jedno naređenje v. d. zapo-

---

[3] Narodni heroj Franjo Kluz — tih dana, sa svojim avionom, učestvovao je u borbi protiv neprijatelja.

[4] Banje Luke

[5] Bos. Novi

[6] Nikica Pavlić, rukovodilac Partizanskog obavještajnog biroa

[7] Odnosi se na »Krajiške partizanske novine« koje su za vrijeme ofanzive na Kozari izlazile kao dnevni list. Štampane su u štampariji koja je prilikom oslobođenja Prijedora iznesena na Kozaru. Štamparija je bila smještena u zgradi Okružnog komiteta KPJ za Kozaru, koja je bila sagrađena na Vitlovskoj Kosi. Kad je neprijatelj prodro u Kozaru, pronašao je ovu štampariju i odvukao je sa sobom.

vjednika, iz kojega se razabire da se strijelja[ju] svi muški od 14—70 god; ukoliko ne bježe, u logore ih se trpa.

S.F S.N.

22/VI 42 — **Šoša**[8]
15.[45] — **Miloš**[9]

P. s. Čete naše oko 3 sata — opet se reorganizuju za protivnapad.
Dopunjavam pismo Štaba odreda:[10]
Napad na S.[anski] Most ili Novi, što hitnije izvršiti. Danas 25/VI probile su put iz Kozare 2 čete I bataljona na svoj teren da sa nama zajedno izvršuju zadatke. Mi ćemo vršiti akcije partizanske —iznenadne. Zarobili smo dva odlična protivtenkovska topa. Nedostaju im obarači a ne zatvarači, što se da popraviti. Topove ćemo prebaciti vama na najhitniju popravku. Hr.[vatski] Gl. štab neka mobiliše sve snage na glavnu prugu Zagreb — Sunja — Dubica.
Prilažem najnovije Šošino pismo.
Uz drug. pozd.

S. f. — s. n.

Pol. kom. **Ilija**[12] — Komandant **Ratko**[13] — **Boško**[11]

OPERATIVNI ŠTAB
NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU
Br. 146/42

OD 27 VI 1942

Izdato saopštenje
u a.a.

T.[14]

---

[8] Narodni heroj Josip Mažar, zamjenik komandanta Drugog krajiškog NOP odreda
[9] Miloš Šiljegović, član Operativnog štaba Drugog krajiškog NOP odreda za rukovođenje operacijama za vrijeme ofanzive
[10] Sljedeći tekst dopisao je Boško Šiljegović, politički komesar Drugog krajiškog NOP odreda, koji se tih dana nalazio pri štabu Prve krajiške NOU brigade.
[11] Boško Šiljegović
[12] Ilija Materić, politički komesar Prve krajiške NOU brigade
[13] Ivica Marušić, komandant Prve krajiške NOU brigade
[14] Albert Trinki, sekretar Operativnog štaba za Bos. Krajinu

BR. 110

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG BATALJONA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA ŠTABU ODREDA O BORBAMA VODENIM U VREMENU OD 10 DO 22 JUNA 1942 GODINE

ŠTAB IV BATALJONA
II K.N.O.P. ODREDA
»MLADEN STOJANOVIĆ«
22 juna 1942 god.

Drugarskom

ŠTABU II K. N. O. P. ODREDA »MLADEN STOJANOVIĆ«

Dana 10 VI 1942 godine napao je neprijatelj teren našeg bataljona sa Ivanjske. Napad je počeo u 4.30 časova a potpomognut je bio avijacijom. Naprijed su išli njemački avioni, a cestom su nastupali tenkovi. Tenkova je bilo 13, a za tenkovima je nastupalo 52 kamiona punih pješadije. Za kamionima su nastupali topovi motorizovani i sa konjskom zapregom.

Naša 1. četa nalazila se u (Zrnićima) Bistrici, gdje je iz zasjede otvorila vatru na kamione i tenkove. Tri tenka su zaostala a ostali su pod vatrom produžili prodor prema Lamovita—Kozarac—Prijedor. Tenkovi su pošli uz brdo i stigli u blizinu naših strijelaca, ali naši su ubili dosta posade iz istih, a isto tako i njemačkih pješaka je palo od naše vatre.

Neprijatelj: njemačka vojska i hrvatske bojnice I gorskog zdruga, bilo je 25 mrtvih i mnogo ranjenih.

Blizu štaba našeg bataljona biii su na zasjedi pored ceste naši štabovci, koji su vatrom iz karabina oborili 3 njemačka vojnika. Dva od njih su odvučena, jednoga oficira su naši uhvatili mrtva. Zarobljen je jedan motocikl, jedan karabin, dvogled, dokumenti i ostala oficirska sprema.

Toga dana snage našeg bataljona, i to: 2 voda Druge čete, 2 voda 3. čete, cijela 4. i 5. četa, ostale su otsječene sa druge strane ceste, za leđima neprijatelju, tako da ni danas još nismo došli u vezu sa njima.

14 VI 1942 g. Naša 1. četa sukobila se sa neprijateljskom vojskom na Vučkovcima. Nakon kraće borbe neprijatelj je otstupio, ostavivši tri mrtva. Imao je dosta ranjenih, što se jasno vidjelo po nošenju istih. Naši bez gubitaka. Zarobljen je jedan karabin, 600 metaka i tri para fišeklija.

16 VI t. g. Neprijatelj u jačini od tri satnije nastupa na sektor, koji drži nama dodijeljena 4. četa III bataljona, — Kukići. Dočekan je na bliskom otstojanju vatrom od strane naših strijelaca.

Borba se vodila tri sata. Neprijatelj je imao 25 mrtvih i dosta ranjenih. Zarobljena su 4 karabina i dosta fišeklija i ostale sitnije ratne spreme. Naši su imali tri ranjena i jednog mrtvog vodnika — partizana.

17 VI t. g. Naš bataljon, koji je sastavljen od raznih vodova, koji su nas nadopunili, poslije otsijecanja naših snaga, izvršio je akciju na neprijateljske rovove duž cijelog našeg sektora. Neprijatelj je otstupio nakon kraće borbe na cijelom terenu spustivši se na cestu. Zarobljeno je 2 karabina i 750 metaka, 5 fišeklija i 12 ćebadi po rovovima.

18 VI t. g. Iste naše snage napale su neprijatelja na istim položajima, jer su se ponovo povratili u iste rovove. Opet je neprijatelj povukao se, ali su ipak naše snage uhvatile jednog živog vojnika. Nađena su 3 mrtva, viđeni su mnogi tragovi krvi, smatra se da je bilo dosta ranjenih. Zarobili smo 10 karabina, 8 pari fišeklija i 800 metaka. Pred našim sektorima nalaze se 3 neprijateljske bojnice, na položaju, iza njih na cesti nalazila se jedna bojna njemačke vojske.

21 VI 1942. Napao nas je neprijatelj na cijelom terenu našeg bataljona. Tukao je artiljerijom, minobacačima, avijacijom je mitraljirao i bombardovao naše položaje. Naše snage su pustile neprijatelja visoko na brdo pred sebe, a tada su otvorile oštru vatru na neprijatelja, nanijele su mu velike gubitke. Neprijatelj se povukao na cijelom terenu na svoje ranije položaje, pretrpjevši velike gubitke. Zarobljeno je nešto municije i sitnih vojničkih predmeta koji su pogubljeni bježeći.[1] Cijeni se da je imao 30 mrtvih, a mnogo više ranjenih. Naši gubici jedan mrtav i jedan ranjen drug.

Dana 22 VI 1942 g. na cijelom našem sektoru vlada mir.

Drugarski pozdrav

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Milan[2]

Komandant,
Mladen[3]

---

[1] Koje je neprijatelj pogubio bježeći.
[2] Milan Vrhovac
[3] Mladen Obradović

ВР. 111

ПИСМО ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 22 ЈУНА 1942 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА БРИГАДЕ О НАПАДУ НА СУХАЧУ И РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА НЕПРИЈАТЕЉА У СЕЛУ ПЕТКОВАЦ И НА ЦЕСТИ ПРИЈЕДОР — НОВН

Друже Војо,[1]

Шаљем ти копију извјештаја Оперативном штабу.[2]

Примили смо твој извјештај. IV батаљон пребацује овамо к нама 2 чете, а тамо остаје само 1 чета, те за нападај на Сухачу не можеш рачунати са снагама IV батаљона.

Што се тиче Сухаче, Ударни батаљон II одреда са снагама I батаљона II одреда и Ударним батаљоном I одреда нападао је Сухачу безуспешно са великим жртвама. Пад Сухаче везан је са падом Б. Новог или везан је којом другом акцијом.

Са растерећеним снагама I одреда проучавај напад на Нови, који би требао бити хитнији него у редовно време. Непријатељ код нас је разбијен, али није дотучен. Прикупља се, прибира и удара. Батаљон IV иде на сектор где је послат од Оперативног штаоа, тј. на ову страну Сане, те оне положаје које је он до сада држао треба да преузму снаге I одреда, тј. потпуно блокирање и рушење тог пута, као и свих осталих путева којима може проћи комора.

О свему осталом извештаваћемо те редовно.

Курири синоћ нису прешли преко Сане, па зато тражене снаге чете пратећих оруђа шаљи чим пре. Наше снаге у Козари туку непријатеља и борба је и дању и ноћу. Непријатељ се мрви на сваком кораку.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Илија

Командант:
Ратко

Пол. комесар II одреда
Вошко

Поздрав Суњи.[3]
Ратко

[1] Војо Тодоровић
[2] Препис извјештаја упућеног Оперативном штабу написан је као „постскриптум" (П.С.) овог документа.
[3] Мони Левн

П. С.

Ноћу између 21 и 22 ов. м. вршиле су снаге III батаљона ове бригаде нападе на непријатељске снаге и то у селу Петковцу и на цести Приједор — Нови. Акције су успеле. Непријатељ из Петковца побегао је оставивши за собом ратни плен, о чему још немамо детаљног извештаја. Непријатељ на цести Приједор — Нови уништен је. Има их приличан број мртвих. Заробљено је прилично оружја, али о томе још немамо извештаја. Нападај је вршен код моста Прљуговац,[4] који је прављен заштитом тенкова.

Уколико сте заробили топ „Пито" у Крупи, хитно га шаљите, јер са положаја 4. чете I батаљона могу се ефикасно тући непријатељски тенкови који пролазе цестом Приједор — Нови.

Друг Војо[5] је с нама у вези.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Илија

Командант:
Ратко

Пол. комесар II одреда,
Вошко

22 јуна 1942 г. у 6.45 сати.

BR. 112

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA POLITKOMESARA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 22 JUNA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU O ZAUZEĆU BLATNE I NEUSPJELOM NAPADU NA RUDICE[1]

OPERAT. ŠTABU ZA BOS. KRAJINU

Položaj

Sinoć u 11[h] je likvidirana Blatna. Ona je spaljena i uništena. Mi smo imali namjeru da je likvidiramo tek tri sata kasnije, tj. u 2 sata poslije pola noći, ali je 4 bataljon Banije, s kojim smo stajali u stalnom kontaktu, poslao k nama hitne kurire kao i polit. komesara s molbom da im prepustimo Blatnu, jer da su oni uspostavili vezu s domobranima koji će im se bez borbe predati. Poslije tačne informacije mi smo im predali Blatnu da oni s njom likvidiraju. Poslije formalne borbe Banijcima su se predali 66 do-

[4] На карти нађен: Полуговац
[5] Војо Тодоровић

[1] Original izvještaja pisan je rukom.

mobrana, 3 puškomitr., 1 teški i dosta municije. 1 ustaša je živ uhvaćen.

Mi smo za svaki slučaj bili spremni sa svojim snagama ukoliko bi bila varka.

Iste noći je napadnuta Rudica. To je izvršila jedna četa I udarnog bataljona I kr. udarne brigade. Napad nije uspio. U tvrdoj zgradi Rudica bili su legionari a ne domobrani, pa se nikako nisu dali. Imali smo i ranjenih i mrtvih, ali još ne znam tačno koliko. Tačnije će nas izvijestiti drug Vojo.[2]

Inače pruga Krupa — Novi ruši se svakog dana. Stotine ljudi na tome rade i nadam se da ta pruga neće skoro proraditi. Cestu skoro ne vrijedi ni rušiti, jer je teren takav da pored ceste mogu da se kreću tenkovi. Cesta je samo na jednom zgodnom mjestu srušena u dužini na nekoliko metara.

A sada bih vam želio reći nekoliko mojih zapažanja o **I udarnom bataljonu I ud. brigade s kojim** sam bio sve do jutros, a sada sam se prebacio bliže II bataljonu I odreda i našem Udarnom bataljonu (naše snage I ud., I odr. i II bat. gone neprijatelja u pravcu Ćora, Crkvine, Otoke, ali mi izgleda da suviše brzo napreduju kroz muslimanska sela), a drug Vojo je ostao kod I udarnog bat. I ud. brigade na Novom.

Opazio sam:

1) Da su partizani 1. bat. Udarne brigade jako **premoreni**, da skoro nisu u stanju da se drže na nogama. Tamo gdje je potrebno da jedna četa stigne za 1 ½—2 sata, četa Udarne brigade stiže za 5—6 sati; ako želimo da se te čete dobro bore, trebalo bi naći mogućnosti da im se par dana dade da se naspavaju i odmore.

2) Udarne čete bi trebalo malo pomladiti dobrim skojevcima i izdržljivim, jer ima u tim četama, koje sam vidio, ljudi koji nisu za udarnu brigadu.

Ovo su dva moja glavna zapažanja, pa vas drugarski upozoravam na njih da bi poveli o tome računa.

Ima još manjih zapažanja, kao napr. da imaju malo municije i da ima dosta bolesnih.

Komandni kadar čete je prilično neprobran a štab bataljona isto jako neiskusan.

Javite mi, drugovi, kako postupati sa napuštenom stokom izbjeglih muslimana kao i s džamijama iz kojih je davan otpor. Po mom mišljenju tu bi trebalo postupati jako oprezno. Ja ću savjetovati da stoku prime općine i da pozovu narod na prepoznavanje svog vlastitog, a ostalo da ostave do daljeg naređenja od strane naše vojske.

Drug. pozdrav.

SMRT FAŠIZMU — SLOB. NARODU!

22/VI 42 **Moni Levi**

---

[2] Vojo Todorović

BR. 113

SAOPŠTENJE OPERATIVNOG ŠTABA NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU OD 23 JUNA 1942 GOD. POVODOM UNIŠTENJA NEPRIJATELJSKOG UPORIŠTA BLATNA I NEPRIJATELJSKIH SNAGA U SELU PETKOVCU I NA CESTI PRIJEDOR — BOSANSKI NOVI

SAOPŠTENJE OPERATIVNOG ŠTABA NOP i DV
ZA BOSANSKU KRAJINU

Noću između 21 i 22 juna o. g. snage Trećeg bataljona Prve krajiške udarne brigade vršile su napad na neprijateljske snage i to u selu Petkovcu i na cesti Prijedor — Novi. Akcije su uspjele. Neprijatelj je iz Petkovca pobjegao ostavivši za sobom veliki ratni plijen. Na cesti Prijedor — Novi neprijatelj je uništen. Imao je veći broj mrtvih i ranjenih. Zarobljeno je dosta oružja i municije koje je u prebrojavanju.

Iste noći likvidirano i uništeno je jedno jako neprijateljsko uporište na Novskom sektoru i to BLATNA. Zarobljeno je: jedan teški mitraljez, tri puškomitraljeza, dosta pušaka i municije, 66 domobrana i uhvaćen je jedan živ ustaša.

Iz dana u dan naše snage ruše i uništavaju sve neprijateljske komunikacije (željezničke pruge, mostove i ceste), tako je na primjer željeznička pruga Bos. Novi — Bos. Krupa sva uništena i neupotrebljiva, a također i pruga Bos. Krupa — Bihać.

Na položaju, 23 juna 1942.

SEKRETARIJAT OPERATIVNOG ŠTABA
NOP i DV ZA B. KRAJINU

(M.P.)

Drugarskom[1]

ŠTABU PETOG KNOP ODREDA

na položaju

U vezi sa Vašim dopisom odgovara Vam se da je izdat nalog Prvom krajiškom odredu da skupi sve talijanske vojnike i da ih stavi Vašem štabu na raspoloženje za razmjenu sa našim drugovima.

Uz drugarski pozdrav sa

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar,
(M.P.) **Trinki**

[1] Sljedeći tekst je dopisan na poleđini originala.

BR. 114

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA POLITKOMESARA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 23 JUNA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU O REZULTATU NAPADA NA ĆORE, CRKVINU I OTOKU[1]

ZAMJ. POLKOMA
I KR. NOP ODR.

OPERATIVNOM ŠTABU N.O.P I D.V. ZA BOSANSKU KRAJINU

Položaj

U toku jučerašnjeg dana i noći snage našeg I udarnog bataljona I kr. odreda zajedno sa snagama II bataljona I kr. odreda očistile su neprijateljska uporišta u Ćorama, Crkvini i djelomično u Otoci. Snage našeg Udarnog bataljona u svom naletu gonjenja neprijatelja zaletile su se u samu Otoku, štaviše I udarna četa, misleći da su snage IV banijskog bataljona s onu stranu Une zaposjele dominirajuće visove, prešla je i preko mosta rijeke Une, tako da je bila došla u vrlo težak položaj. Ali poslije izvjesnog vremena ona se ipak bez žrtava vratila.

U toku tih borbi predalo nam se dobrovoljno do sada oko 90 domobrana sa ratnom spremom i svakog časa izlazi po koji novi domobran koji se stišao dok ne završi pucnjava. Zapaljena je željeznička stanica u Otoci. Jutros smo izviješteni da je uništena i željeznička stanica u Rudicama od snaga I udarnog bataljona I udarne brigade. Na taj način željeznička pruga od Rudica do Otoke uz male iznimke je demolirana, glavne stanice Rudice — Blatna i Otoka uništene su. Dalje se vrši razrušavanje pruge i ceste. Komandant III bataljona I kr. odreda izvijestio nas je da ruši prugu Krupa — Bihać.

Od dobivenog oružja kod čišćenja Ćora—Crkvine i Otoke pristupili smo u sporazumu sa štabom I udarnog bataljona I kr. odreda stvaranju Druge udarne omladinske čete koja će brojati 70 karabina i 4 puškomitraljeza. Ova četa ulazi u sastav I udarnog bataljona I kr. odreda. Partizani ove čete biće uniformisani uniformama domobrana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

23 VI 1942 god.
Položaj

Zamjenik politkomesara I kr. odreda
Moni Levi

[1] Original izvještaja pisan je rukom.

Fotokopija dokumenta br. 114

P. S.

Za daljnje akcije čišćenja Otoke od neprijatelja potrebno je zajednički sarađivati sa Banijom. Ta se veza učvršćava.

OPERATIVNI ŠTAB
NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU

Br. 132/42

OD 24 VI 1942

Vidio komandant
a — a
T.

BR. 115

NAREDBA VRHOVNOG ŠTABA NOP I DV JUGOSLAVIJE OD 24 JUNA 1942 GOD. O FORMIRANJU PETE PROLETERSKE CRNOGORSKE BRIGADE

VRHOVNI STAB
NARODNO-OSLOBODILAČKE PARTIZANSKE
I DOBROVOLJAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE
24-VI-1942 g.

N A R E D B A[1]

Odlukom Vrhovnog štaba stvorena je V narodno-oslobodilačka proleterska udarna brigada. U sastav ove Brigade ulaze sledeći bataljoni: I, II i III bataljon Nikšićkog narodno-oslobodilačkog partizanskog odreda i IV bataljon Zetskog narodno-oslobodilačkog partizanskog odreda.

Štab V narodno-oslobodilačke proleterske udarne brigade sačinjavaju: a) Komandant Sava Kovačević[2], b) Politički komesar Radomir Babić, c) Zamenik komandanta Velimir Terzić, d) Zamenik političkog komesara Blažo Jovanović.

Sve oznake V narodno-oslobodilačke proleterske udarne brigade jednake su oznakama I, II i ostalih N. O. P. O. brigada.

KOMANDANT
NARODNO-OSLOBODILAČKE PARTIZANSKE
I DOBROVOLJAČKE VOJSKE JUGOSLAVIJE

[1] U Biltenu Vrhovnog štaba NOP i DV Jugoslavije br. 17—18—19 za juni, juli i avgust 1942 god. objavljena je Naredba Vrhovnog štaba o formiranju Četvrte i Pete crnogorske NOU brigade. Vidi Zbornik, tom II, knjiga 1.

[2] Narodni heroj Sava Kovačević, poginuo kao komandant Treće divizije NOV Jugoslavije na Sutjesci juna 1943 god. prilikom proboja obruča za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive.

BR. 116

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG BATALJONA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 24 JUNA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O NAPADU NEPRIJATELJA NA POLOŽAJE KRNJIN — DRENOVAČA

ŠTAB IV. BATALJONA
II K.N.O.P. ODREDA
»MLADEN STOJANOVIĆ«
dana 24 juna 1942 god.

Drugarskom

ŠTABU II K. N. O. P. ODREDA »MLADEN STOJANOVIĆ«

Dana 23 juna ove godine u 7 sati ujutru neprijatelj je počeo nadirati na položaj 1. čete ovog bataljona od Krnjina, Kukica, Vučkovaca, Stojakovića, te na teren našeg desnog krila, položaj »Drenovača«, potpomognut velikom artiljeriskom vatrom koja je tukla položaje u njihovom nastupanju.

Neprijatelj je nastupao u jačini od dvije satnije na krajnjem lijevom krilu, s jednom satnijom na sredini našeg položaja i sa jednom satnijom na desnom krilu.

Kako se borba razvijala tako su i oni povećavali napad, tako da je na lijevom krilu borba počela u 7 sati a na desnom tek u 8 sati. Na lijevom krilu prema 1. četi nalazile su se same ustaše, dok na ostalim sektorima moglo se zaključiti da su bili regruti i domobrani. Za vrijeme samog napada neprijatelj je izašao na lijevom krilu kod 1. čete gdje su ih pustili na blisko otstojanje, te je neprijatelj uputio svoju patrolu još bliže, našto su naši otvorili vatru i nastala je borba. U toj borbi neprijatelj je imao 5 mrtvih i više ranjenih. Nađen je jedan mrtav ustaša, Ivan Čmelar, rođ. 1921 godine, iz Sl. Požege. Zarobljeno: jedan karabin, 4 bombe, 500 metaka i sva ostala ratna vojnička sprema.

Na sektoru sredine našeg položaja, u nadiranju neprijatelja, neprijatelj je odbijen, te je imao 8 mrtvih i veliki broj ranjenih, mrtve je pod vatrom izvukao. Na tom dijelu sektora neprijatelj je tukao artiljerijom, te smo imali 1 mrtvog i 2 ranjena iz naše Druge čete. Na istom mjestu, kad se neprijatelj povlačio, neprijateljska artiljerija spustila je vatru te je tukla svoje strijelce, tako da je i ona ubila 5 neprijateljskih vojnika.

Na položaju »Drenovača«, na desnom krilu, neprijatelj je prvo isturio jednu patrolu od jačine 1 desetine, koju su naši pustili blizu pa otvorili vatru iz karabina nanijevši im gubitke 1 mrtvog i dva ranjena, koje su pod jakom vatrom iznijeli. Nešto kasnije na isti sektor napada 70 neprijateljskih vojnika razvi-

jenih u streljački stroj, zauzima vis »Drenovaču« sa teškim mitraljezom; naše snage otvorile su oštru vatru iz teškog mitraljeza i karabina, nanijevši neprijatelju 6 mrtvih i mnogo ranjenih.

Jasno se vidjelo kako iznose ranjene na rukama, a mrtve vuku za noge. Sve su to radili pod zaštitom svoga teškog mitraljeza. Zarobljeno je 400 metaka. Neprijatelj je odbijen na svima tačkama našeg sektora.

Ukupni gubici neprijatelja su: 26 mrtvih i mnogo više ranjenih. Naši gubici su: 2 mrtva i dva ranjena.

Drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Milan[1]

Komandant,
Mladen[2]

BR. 117

IZVJEŠTAJ ZAMJENIKA KOMANDANTA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 24 JUNA 1942 GOD. ŠTABU PRVE KRAJIŠKE NOU BRIGADE O BORBAMA NA POLOŽAJIMA POGLEĐEVO I MIRKOVAC[1]

Druže Boško[2] i Ratko,[3]

22/VI Borba sa I bojnom ustaških domobrana svršila je za nas negativno.

24/VI Borba sa III bojnom IV gorskog zdruga svršila je za nas povoljno — razbivši istu bojnu i protjeravši je sve do položaja I bojne U. D. P.[4]

Kako nismo imali veze sa vama, to vam poručujemo da treba da uglavimo zajedničku akciju na tu I bojnu koja [je] zaposjela Latinovića Brdo — Međuvođe i Elezovaču.

---

[1] Milan Vrhovac
[2] Mladen Obradović

[1] Original izvještaja pisan je rukom.
[2] Boško Šiljegović, politički komesar Drugog krajiškog NOP odreda
[3] Ivica Marušić, komandant Prve krajiške NOU brigade
[4] Noću 23/24 juna snage Prvog, Drugog i Udarnog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda napale su u selima Gornji Jelovac i Mirkovac Treću bojnu Četvrtog gorskog zdruga i potpuno je razbile. Ubijeno je 150 a zarobljeno 60 ustaša i domobrana. Zaplijenjeno je 150 pušaka, 20 puškomitraljeza, 7 teških mitraljeza i 1 bacač mina. Partizani su imali 15 mrtvih i 25 ranjenih.

Ako dobijete ovaj list, vi odgovorite i ugovorite sa Žarkom[5] — kojega ovlašćujemo da ispred nas to organizuje, jer je bliže vas.

Rezultati današnje borbe su povoljni.[6] Skoro čitava satnija ima mrtvih, [zaplijenjeno] 7 teških mitraljeza itd.

S. F. S. N.

24/VI. 42
22.15

Šoša[7]

Žarko[8]
Za Udarnu
brigadu

BR. 118

IZVJEŠTAJ ŠTABA PROLETERSKOG BATALJONA BOSANSKE KRAJINE OD 24 JUNA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU O BORBAMA BATALJONA DO POVLAČENJA U SLAVONIJU

ŠTAB
PROLETERSKOG BATALJONA
BOS. KRAJINE
Dana — 24/VI/1942. —
Sektor hrvatskih partizana

I Z V J E Š T A J :
DRUGARSKOM OPERATIVNOM ŠTABU BOSANSKE KRAJINE!

Čim smo dobili vremena obavještavamo vas o svemu onome što se desilo sa Proleterskim bataljonom u razdoblju od 22/V kada je sektor IV kraj. odreda napustio Protučetnički bataljon[1] sa drugovima Starim[2] i Osmanom[3], pa do samog vremena kada smo došli u dodir sa hrvatskim partizanima.

---

[5] Žarko Zgonjanin, komandant Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda

[6] Odnosi se na borbe Drugog krajiškog NOP odreda vođene za vrijeme neprijateljske ofanzive na Kozaru.

[7] Josip Mažar, zamjenik komandanta Drugog krajiškog NOP odreda

[8] Žarko Zgonjanin

[1] Udarni bataljon Drugog krajiškog odreda

[2] Đuro Pucar

[3] Osman Karabegović

Odmah po povratku sa ispraćaja Protučetničkog bataljona iz sela Garića Proleterski bataljon stacionirao je na jednom obronku planine Ljubića—Previji—. Naime, tu smo se povukli i poslije bombardovanja (kojom prilikom su 3 druga poginula i 3 ranjena) radi zaštite bolnice.

Da odmah podvučemo da je s odlaskom Protučetničkog bataljona i nekolicine proletera, osjetilo se raspoloženje kod ostalih proletera za povratak kući. Politički komesari trudili su se da uvjere ljudstvo da situacija nije takva da Proleterskom bataljonu prijeti opasnost i da interesi borbe zahtjevaju da Prolet. bat. ostane na sektoru IV krajiškog odreda, a situacija će se popraviti stupanjem u vezu sa Proleterskom brigadom[4]. Međutim, četnici su nastavili sa razbijanjem partizanskih četa. Tako je odmah po našem povratku iz Garića Motajička četa prešla u četnike, osim šestorice koji su sačinjavali partijsku grupu te čete. U to vrijeme na Previji se nalazio IV krajiški odred, O. K., omladinski radnici i izvjestan broj partizana.

Uskoro poslije toga i posljednja partizanska četa Prnjavorska prešla je u četnike, tako da na sektoru IV krajiškog odreda nije više bilo niti jedne partizanske čete. Kad su proleteri to saznali postavili su pitanje zašto se oni jedini zadržavaju na sektoru na kome postoji samo partizanski štab odreda. Komesari su osjetili potrebu objašnjavanja situacije i ukazivali su na to da ona ne može postati kritična, jer će odgovorni drugovi voditi računa o svojim obećanjima — (da će nove snage ubrzo stići).

Novonastala situacija istrgla je i te argumente iz ruku kada su se povratili kuriri upućeni za vezu sa Proleterskom brigadom, a naročito stanje se pogoršalo onda kada su se povratili kuriri od Bočca sa vijestima da su Skender i Bočac pali i da se ponovo odigrao puč u Manjači. Kad su to proleteri doznali otvoreno su pokazivali sumnju o dolasku novih snaga, jer se je i Protučetnički morao probijati.

U međuvremenu su četnici vršili koncentraciju snaga u blizini Previje. Sve je to imalo jakog odraza na moral i raspoloženje ljudstva u bataljonu, a kada su ispred očiju proletera pobjegla šestorica u četnike — (koji su sačinjavali partijsku grupu u bivšoj partizanskoj četi — Motajičkoj), proleteri su kategorički zahtjevali da se riješi pitanje njihovog daljnjeg bavljenja na sektoru IV krajiškog odreda.

Partijske grupe su se savjetovale i donijele odluku da se u zajednici sa štabom odreda i OK riješi pitanje daljnjeg boravka Proleterskog bataljona na sektoru IV krajiškog odreda. Sastanak je vodio sekretar OK[5]. On je podvukao da interesi borbe zahtje-

---

[4] Misli se na Grupu udarnih bataljona Istočne Bosne u čiji je sastav trebalo da uđe i Proleterski bataljon Bosanske Krajine.

[5] Milan Radman, poginuo prilikom pokušaja proboja za Kozaru, juna 1942 godine.

vaju zadržavanje Proleterskog bataljona na sektoru IV kr. odreda. Biro proleterskog bataljona uvidio je da je u interesu borbe da se zadrže snage na tom sektoru koje će ostati vjerne partizanskoj komandi, ali je i ukazivao na to da su svi činioci koji su uvjetovali moral Proleterskog bataljona imali toliko uticaja na ljudstvo da se sa pravom može očekivati da Prol. bat. neće udovoljiti zadatku koji mu se postavlja. Kad se analiziralo pitanje pod kojim vidom da se Prol. bat. zadrži na ovom sektoru i kojim zadacima treba da odgovori, pokazalo se da je ograda biroa opravdana. Doneseno je jednoglasno rješenje da se ispitaju mogućnosti povlačenja Prol. bat.

1/VI Prol. bat. uputio se na Vrbas u cilju povlačenja. Povlačenje, upravo prebacivanje preko Vrbasa, nije uspjelo, jer su se četnici nalazili na ovoj strani Vrbasa, a prethodno povlačenje nije organizovano. Iza toga smo se povukli u selo Otpočivaljku, gdje smo saznali da se četničke snage u jačini od oko 600 ljudi koncentrišu iza naših leđa u selu Potočanima. Odlučeno je da se povučemo u Motajicu zajedno sa štabom odreda, OK i gerilskom grupom, sa kojima smo se sastali u Otpočivaljci. Neuspjelo povlačenje imalo je vidnog odraza na raspoloženje i moral proletera. Jedan je proleter sa stražarske službe pobjegao u četnike.

Na putu za Motajicu stigli smo u selo Rakovac u kome su se nalazili četnički položaji iz Vel. Ilove. Štab odreda je smatrao potrebnim da ispita raspoloženje četnika na čijem se čelu nalazio Forkapa. Štab odreda je održao sastanak sa četničkim vojnicima na položaju. Iste večeri pobjegla su dva proletera u četnike.

Kada smo stigli u Motajicu riješeno je da izvršimo akciju na ustaško uporište Donju Lepenicu.

Prije akcije na D. Lepenicu Prol. bat. brojao je 225 ljudi. Poslije akcije, upravo u onom času kad smo stigli u D. Lepenicu napali su nas četnici iza leđa sa kulturbundovcima i Hrvatima[6]. U borbi sa četnicima poginulo je i nestalo 107 proletera. Važno je napomenuti da su se neki proleteri za vrijeme borbe sa četnicima predavali, a da se izvjestan broj koji je poginuo hrabro borio, to se odnosi naročito na članove KP. Među izgubljenima se nalazi štab bataljona[7], štabovi Kozaračke i Drvarske čete. Iz borbe je najviše izišlo proletera Grmečke čete sa svojim štabom. Naknadno smo doznali da je štab bataljona sa četnim štabovima stradao. Poslije borbe sa četnicima zauzeli smo Gradinu na Motajici. Tu smo se zadržali 7 dana, mijenjajući položaje. S nama su se nalazilii štab odreda, dva člana OK — (sekretar i Mala[8]) — sa

[6] Domobranima

[7] Komandant narodni heroj Zdravko Čelar, u ovoj borbi zarobljen i strijeljan od strane četnika i politički komesar narodni heroj Esad Midžić, zarobljen i odveden u Banju Luku gdje je osuđen i strijeljan.

[8] Zaga Umićević

odraza na raspoloženje i moral proletera.Jedan je proleter sa straža
ske službe pobjegao u četnika.

Na putu za Motajicu stigli smo u selo Rakovac u koma su se nala
zili četnički položaji iz Vel.Ilova.Štab odreda je smatrao potrebnim
da obiđe raspoloženje četnika na čijem se čelu nalazio Forkapa.Štab
odreda je održao sastanak sa četničkim vojnicima na položaju.Iste veče
ri pobjegla su dva proletera u četnike.

Kada smo stigli u Motajicu riješeno je da izvršimo akciju na us
taško uporište Donju Lepenicu.

Prije akcija na D.Lepenicu prol.but.brojso je 225 ljudi.Poslije
akcije,upravo u onom času kad smo stigli u D.Lepenicu napali su nas čet
nici iz ledja sa Kulturbundovcima i Hrvatima.U borbi sa četnicima po
ginulo je i nestalo 107 proletra.Važno je napomenuti da su se neki prol
teri za vrijeme borbe sa četnicima predavali,a da se izvjesan broj koj
je poginuo hrabro bofo,to se odnosi naročito na članove KP.Medju izgub
ljenima se nalazi štab bataljona,štabovi Kozaračke i Drvarske čete.Iz
borbe je najviša sa izišlo proletera Grmečke čete sa svojim štabom.Nak
nadno smo doznali da je štab bataljina sa četnim štabovima stradao.Pos
lije borbe sa četnivima zauzeli smo Gradinu na Motajici.Tu smo se zadr
žali 7 dana.mjenjajući položaje.S nama su se nalazili štab odreda,dva
člana OK-/sekretar i mala/-sa svojim iz borbe preostalim gerilskim gru
pama.Za svih 7 dana bavljenja na Motajici gladovali smo totalnom gladju
jer su sela bila okupirana od neprijatelja/četnika,kulturbundovaca i us
taša/.

Ishod borbe i teška situacija u kojoj smo se našli slomili su
moral kod ljudstva.Treba naglasiti da smo u Motajici izgubili najbolja
proletera.Ispitivane su mogućnosti povlačenja iz Motajice,ali nismo mo
gli doći do rezultatax.I kad se jednoga dana naša patrola sukobila sa
Hrvatskom patrolom dobili smo mismo od četnika koja je bilo upućeno na
adresu-oatacima proleterskog bataljona-u kome su nas pozivali na preda
ju oružja s prijetnjom konačnog ietrijebljenja.Ljudstvo je steklo uvje
renje da smo blokirani i da neprijatelj sprema napad kako bi xxxx nas
definitivno likvidirao.Izvjesni drugovi iz proleterskog bataljona imali
su sumnjivo držanje i počeli su organizovati odvojene grupe za povlače
nje.Znajući do čega to može da dovede donijeli smo odluku o hitnom pov
lačenju preko Sava u pravcu Posnja.Bili smo uvjereni da sačuvane puške
pod ovim okolnostima mogu lako dospjeti neprijatelju u ruke.

Na putu od Motajice do Hrvatskih partizana izgubili smo 6 dru
gova.Sada se nalazimo nasektoru Hrvatskih partizana.Učestvovali smo u
jednoj uspješnoj akciji.Kod drugova proletera moral se podigao,jer na
nji povoljno utiče zdrava sredina.

Obzirom na sve one okolnosti pod,kojima je djelovao proleteras
ki bataljon na sektoru IV Krajiškog odreda naše je mišljenje da preos
talo ljudstvo sa niženavedegia komandnim kadrom se može na ovom sekto
ru zadržati samo tako dugo dok se ne ispitaju mogućnosti prebacivanja
na sektor Bos.Krajine.

P.S.

Proleterski bataljon sada broji 111 ljudi.
Oružana snaga je 103 puške i 8 puškomitraljeza.
Komandni kadar formiran je u putu i privremeno a izgleda
ovako:

Štab bataljona:	Štab I čete: /kozaračke i drvarske/	Štab II čete: /grmačka/

Mnogo drugarskih i naš borbeni pozdrav:

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Fotokopija posljednje stranice dokumenta br. 118

svojim iz borbe preostalim gerilskim grupama. Za svih 7 dana bavljenja na Motajici gladovali smo totalnom glađu jer su sela bila okupirana od neprijatelja (četnika, kulturbundovaca i ustaša).

Ishod borbe i teška situacija u kojoj smo se našli slomili su moral kod ljudstva. Treba naglasiti da smo u Motajici izgubili najbolje proletere. Ispitivane su mogućnosti povlačenja iz Motajice, ali nismo mogli doći do rezultata. I kad se jednoga dana naša patrola sukobila sa hrvatskom patrolom dobili smo pismo od četnika koje je bilo upućeno na adresu — ostacima Proleterskog bataljona — u kome su nas pozivali na predaju oružja s prijetnjom konačnog istrijebljenja. Ljudstvo je steklo uvjerenje da smo blokirani i da neprijatelj sprema napad kako bi nas definitivno likvidirao. Izvjesni drugovi iz Proleterskog bataljona imali su sumnjivo držanje i počeli su organizovati odvojene grupe za povlačenje. Znajući do čega to može da dovede donijeli smo odluku o hitnom povlačenju preko Save u pravcu Pounja. Bili smo uvjereni da sačuvane puške pod ovim okolnostima mogu lako dospjeti neprijatelju u ruke.

Na putu od Motajice do hrvatskih partizana izgubili smo 6 drugova. Sada se nalazimo na sektoru hrvatskih partizana. Učestvovali smo u jednoj uspješnoj akciji. Kod drugova proletera moral se podigao, jer na njih povoljno utiče zdrava sredina.

Obzirom na sve one okolnosti pod kojima je djelovao Proleterski bataljon na sektoru IV krajiškog odreda naše je mišljenje da preostalo ljudstvo sa niženavedenim komandnim kadrom se može na ovom sektoru zadržati samo tako dugo dok se ne ispitaju mogućnosti prebacivanja na sektor Bos. Krajine.

P.S. Proleterski bataljon sada broji 111 ljudi. Oružana snaga je 103 puške i 8 puškomitraljeza. Komandni kadar formiran je u putu i privremeno a izgleda ovako:

štab bataljona:	štab 1 čete:	štab II čete:
Komandant:	(kozarske i drvarske)	(grmečke)
Vuković Branko	Komandir:	Komesar:
	Košpić Branko[10]	**Huso Hodžić**[11]
Politički komesar:	Komesar:	Komandir:
Avdo Ćuk[9]	**Nikica Jojić**	**Jovan Runić**[12]

Mnogo drugarskih i naš borbeni pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

---

[9] Avdo Ćuk poginuo novembra 1942 god. u Podgrmeču kao politički komesar Osme krajiške brigade.

[10] Branko Košpić poginuo 1943 godine.

[11] Huso Hodžić poginuo na Kozari oktobra 1942 godine.

[12] Jovan Runić teško ranjen u jednoj borbi u Slavoniji, oktobra 1942 god., i posle nekoliko dana umro.

ВР. 119

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 25 ЈУНА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП Н ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СМЈЕШТАЈУ ЈЕДИНИЦА[1]

ШТАБ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ
НО УДАРНЕ БРИГАДЕ
25 VI 1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Наша јединица логорује на Доброј Води дајући осигурања од једног вода са 2 пушкомитраљеза на Вратлу и више с. Драче. Одржавамо сталну везу са II пролетерском бригадом[2] и она нам је ооећала прибавити нешто хране.

Код нас нема никаквих новости и људство се одмара.

Молимо Вас да нам на вријеме издате наредбу о покрету и да нам по могућности, поред опште скице, коју сте нам послали, пошаљете приликом сваког марша скицу сваке маршруте.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб Бригаде
Пеко

12 сати и 7 минута

[1] Оригинал извјештаја, налази се у архиви ЦК КПЈ под бројем 3283.
[2] У јуну мјесецу 1942 год., за вријеме Треће непријатељске офанзиве, од једиинца које су се вратиле из Црне Горе, Санџака и Херцеговине формиране су Трећа санџачка, Четврта и Пета пролетерска (црногорска) бригада и Херцеговачки одред. Према наређењу Врховног команданта, крајем јуна формирана је Ударна пролетерска група, која је извршила познати марш у Босанску Крајину. У саставу ове Групе налазиле су се сљедеће јединице: Прва и Друга пролетерска, Трећа санџачка и Четврта пролетерска црногорска бригада. Пета црногорска пролетерска бригада и Херцеговачки одред остали су и даље на истом терену. 22 јула и ове су јединице кренуле према Босанској Крајини.

BR. 120

IZVJEŠTAJ ŠTABA ČETVRTOG BATALJONA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 26 JUNA 1942 GOD. ŠTABU ODREDA O BORBAMA NA POLOŽAJIMA KRNJIN — KUKIĆI — KAPETANOV TOČAK

ŠTAB IV BATALJONA
II K.N.O.P. ODREDA
»MLADEN STOJANOVIĆ«
dana 26 juna 1942 g.

Drugarskom

ŠTABU II K. N. O. P. ODREDA »MLADEN STOJANOVIĆ«

Izvještaj o napadu neprijatelja.

Dana 26 VI t. g. u 7 sati izjutra neprijatelj[1] je napao na terene koje drži ovaj bataljon. Najogorčenija borba razvila se na terenu 1. čete: Krnjin—Kukići—Kapetanov Točak. Borba je počela u 7 sati ujutru i trajala do 2 sata poslije podne. U ovoj borbi sudjelovala je neprijateljska artiljerija neprekidno, koja je tukla sve naše položaje, te kao i bacači mina. Neprijatelj je nastupao na cijelom sektoru u jačini od oko 1500 vojnika i ustaša. U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 49 mrtvih i više ranjenih. Naši gubici iznosili su 3 mrtva i 6 ranjenih.

U ovoj borbi istakla se 1. četa, koja nije dopustila neprijatelju da zauzme položaje na koje je pošao i koja ga je progonila u njegovom silovitom naletu, a naročito jer su na tom terenu napad vršile same ustaše.

Do plijena se nije moglo doći usljed zaštićavanja od neprijateljske vatre mitraljeske koja je štitila izvlačenje mrtvih i ranjenih.

Naši drugovi zauzeli su položaje koje su do sada držali.

S drugarskim pozdravom,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Milan[2]

Komandant,
Mladen[3]

[1] Domobrani
[2] Milan Vrhovac
[3] Mladen Obradović

БР. 121

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 27 ЈУНА 1942 ГОД. О НАПАДУ НА САНСКН МОСТ[1]

Друже Коста,[2]

Јави нам хитно резултат борое. Ако Ти је при руци требовање рибничко и извјештај, молим те пошаљи ми по куриру хитно, јер не могу слати робу. Другарски поздрав

СМРТ Ф. — СЛОБОДА Н.

Тринки

Ми[3] смо оили једно вријеме господари града,[4] али усљед велике магле, чете су погубиле везу, а непријатељ је из оближњих села навaљивао на град, па је настала забуна. Неке су се чете повукле; ми смо предузели мјере да све чете прикупимо и поново ћемо напасти. Код непријатеља је велика паника, и он има велике губитке, пуне уліше су лешева. Непријатељ бјежи према Сасини и Приједору гонећи са собом и стоку. IV бат. II одреда је подбацио, уопште није нападао на Сасину. Наши губици су до сада, што знамо, 4 мртва и 10 рањено.

Порушен је један мост Приједор — С. М.[5] и цесте се прекопавају. Ако С. М. не добије појачање, ја мислим да ћемо га моћи заузети.[6] У граду су све затровани зликовци и дају оштар отпор.

27 VI 1942
13 ч

Друг. поздрав
Коста

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.
[2] Коста Нађ
[3] Овај извјештај о току борбе у Санском Мосту написао је Коста Нађ на истом акту којим му је Алберт Тринки тражно поменути извјештај.
[4] Сански Мост
[5] Сански Мост
[6] Опширније о борбама на Санском Мосту — види док. бр. 123.

БР. 122

ИЗБЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „ГАБРИЛО ПРИНЦИП“ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ВРЕМЕНУ ОД 27 МАЈА ДО 27 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ

ШТАБ
3 БАТАЉ. „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“
V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА
.... о. г.
27 VI

ШТАБУ V-ОГ КРАЈИШ. ОДРЕДА

МЈЕСЕЧНИ ИЗВЈЕШТАЈ

о војним и политичким акцијама од 27 маја до 27 јуна о. г.

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

27 V I чета III батаљона наново је формирана у 3 вода. Истог дана I вод ове чете отишао је у Оштрељ са задатком да претражи талијански логор. Двије десетине II и III вода ишле су на засједу на Пасјаку. Исти дан навече III вод ове чете отишао је на свој нови положај у Награде, а остала два вода остали су у Оташевцу.
Наша цијела II чета у саставу Ударног батаљона учествовала је у акцијама на чишћењу банде[1] у Пеуљама. Успјех те акције даће Ударни батаљон. Приликом ове акције рањен је теже један друг из ове чете.

28 V I и II чета III бат. вршиле су извиђања и обична патролирања.

29 V 3-ћи вод I чете III батаљона извршио је напад на 3 талијанска камиона у Радуклији, који су били пуни војника. Отворена је ватра на камионе и том приликом успјели су да запале 2 камиона, од којих један био одмах погашен, док је други изгорио. Војници који су искакивали из камиона били су под нашом ватром. Усљед притиска топовске ватре наши су се морали повући. Број жртава код непријатеља није [се] могао установити, наши без жртава. II чета III батаљона логоровала је и одржани су војни и политички часови.

[1] Четника

30 V I чета III батаљона држала је своје уобичајене положаје. II чета III батаљона са једним водом вршила је заштиту села, док су друга два вода ишли према Грахову (Јелино Поље) и ту су преноћили.

31 V Једна јача патрола I чете III батаљона, I и II вода извршила је напад код Матерића колиба на талијански логор. Напад је извршен у близини од 50—60 м. Колико се могло установити, било је око 10 мртвих и рањених. Наши су приморали Талијане да напусте своје ровове у које се више нису ни повратили. Наши су без плијена и без жртава. Морали су се повући под притиском артиљериске ватре.

II чета III батаљона имала је задатак да изврши напад на Дерала. Будући да је непријатељ сазнао за ову акцију појачао је своје снаге и тиме спречио наше да изврше ову акцију. Истог дана претресли су кућу једног бандита и нашли 3 карабина, 1 пиштољ, радио-апарат, 1 цивилну пушку, 300 ком. метака и још неких ситних ствари. Овог дана вођена је борба са бандом. Бандити су растјерани и један је убијен. Послије ове борбе наша се чета враћала у Пеуље и том приликом у близини села Маринковаца отворена је ватра на њих од стране бандита. Борба је вођена око два сата, са наше стране рањен је лакше командир ове чете друг Ђурић.

1 VI Непотпун вод I чете III батаљона извршио је напад на 8 талијанских камиона у Радуклији. Ови камиони били су пуни војске. Са стране непријатеља било је жртава, али се тачан број није могао установити. Истог дана навечер отворена је ватра на истом мјесту на непријатељску патролу. Установило се да су двојица убијени. I и II вод ове чете био је на положају. II чета овог батаљона занимала је по распореду.

2 VI I и II чета III батаљона занимале су по распореду.

3 VI III-ћи вод I чете III батаљона напао је у Радуклији 12 талијанских камиона, пуних војске. Жртава је било код непријатеља, али су непознате.

II чета овог батаљона занимала је по распореду и вршила је уобичајено патролирање.

4 VI I и II чета III батаљона занимале су по распореду, акција није било.

5 VI I и II вод II чете III батаљона претресао је терен од Пеуља до Маринковаца и према Грахову, дочим је III-ћи вод ове чете био на положају више Маринковаца у заштити ова два вода. Од 5 до 9 о. м. I и II чета овог батаљона за-

нимале су по распореду. На 9. један вод I чете ов. батаљона прешао је на нови положај у Оташевац за заштиту топа.

10 VI Од стране банде нападнута комора II чете III батаљона из IIIатора. Није ника[ква] штета нанесена јер је чета била у непосредној близини и дала се у потјеру за четничком бандом. Банда је растјерана и успјела побјећи. Ухваћен је један бандитски сарадник.

I чета овог батаљона занимала је по распореду.

11 VI Једна десетина I чете III батаљона, са два пушкомитраљеза, извршила је напад на талијанске камионе у Радуклији. Борба је вођена око 15 минута. Код непријатеља је било жртава, али су нам непознате. Наше положаје почела је да туче артиљерија и наши су се морали повући, али без жртава. Истог дана остали из ове чете имали су занимање (пјешад. егзерцир). Непажњом једног другог, кад је узимао пушку о десно раме, закачила је за талијанску бомбу, која је одмах упалила и том приликом лакше ранила 9 другова.

12 VI I и II чета III батаљона занимале су по распореду.

13 VI II и III чета III батаљона водиле су борбу са четничком б[андом у] Пеуљама. Банда је била надмоћнија, те су напи морали напустити [борбу и повући] се из села Пеуља према Тичеву. Том приликом изгубили смо два друга [који] су пали банди у руке и како смо послије дознали да су једног закла[ли][2]. Тога дана у борби банда је имала на располагању талијанске топове и [баца]че мина.

14 VI I чета III батаљона промијенила је свој досадашњи положај, који је држала у Наградама и прешла на Тичево. II и III чета овог батаљона вршиле су претрес шуме према Пеуљама и извиђање према селу Маринковцима.

15 VI I, II и III чета III батаљона водиле су огорчену борбу са четничком бандом на Малом и Великом Тичеву. Четничке банде било је у великом броју, а поред тога имали су на располагању талијанске топове, као и бацаче мина са талијанском послугом на оруђу. Послије дуже борбе напи су их присилили на повлачење и како се могло дознати да су имали прилично жртава. Том приликом са наше стране био је један мртав, који је остао као болестан у Црнцу, и два лакше рањена, међу којима је и Љубо, политкомесар ов. батаљона.

16 VI Све три чете III батаљона вршиле су чишћење терена на којем је вођена борба. Приликом чишћења терена нађено је доста празних чаура и још неких ситних ствари.

[2] Милош Тица

17 VI Све три чете III батаљона вршиле су извиђања и заним-
мале по распореду.

18 VI I и III-ћа чета III батаљона добиле су наређење да ступе у састав Ударног батаљона, а по истом су одмах поступиле и навечер отишле у састав Ударног батаљона.
II чета овог батаљона остала је и даље на положају у Малом и Беликом Тичеву.

19 VI II чета III батаљона држала је положај на Тичеву, а I и III чета овог батаљона у саставу Ударног батаљона, те истом ће давати извјештај о акцијама.

20 VI I вод II чете III батаљона извршио је извиђање на Мариком Брду више Маринковаца, а остала два вода била су на положају цио дан. Борбе није било.

21 VI II чета III батаљона, до подне, имала је војну обуку, а послије подне политички час и пјешадиски егзерцир.

22 VI II чета III батаљона занимала је по распореду.

23 VI I вод II чете III батаљона отишао је са Тичева у Једовник и ту се задржао два дана. Остала два вода остали су на Тичеву, држали положаје и занимали по распореду.

24 VI Послије поноћи била је узбуна; пошто се чула неколика пуцња, два вода II чете одмах су заузели положај, истурили јаче патроле на поједина мјеста и одмах ухватили везу са Тичевском четом од које су дознали зашто је био пуцањ. Тичевска стража пуцала је на једног који побјегао из њихове чете. 25 до 27 VI II чета III батаљона занимала је по распореду. Борое није било.

ПОЛИТИЧКИ РАД У ЧЕТАМА

доста се добро поправља. Одржавају се редовно политички часови, обрађује се сав примљени материјал као: живот у Совјетском Савезу, борба хрватског народа, борба личких и хрватских партизана, срамно издајство четника, радио-вијести, културне приредбе итд. Материјал који се обрађује у војсци такође шаље се и у позадину.

У позадини су одржане неколике конференције, на које народ радо иде и који су доста добро расположени у погледу данашње Народно-ослоб. борбе. Потпомажу и радо дају добровољне прилоге за нашу војску. Са исхраном се прилично сналазе, сем села Пећи, које најгоре стоји са исхраном. Исто село може се рећи да је највише страдало у данашњој борби, гдје је скоро све попаљено, а поред тога не може да обрађује своје земље, пошто се Талијани налазе у самом селу и околини села.

ИСХРАНА У ЧЕТАМА

је задовољавајућа, само оскудјевамо тј. немамо никако граха и кромпира.

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ

није задовољавајуће, пошто много имаде на боловању и оолници. Разлог овог обољења је голотиња, пошто је већи дио наших чета сасвим слабо одјевен, то је већ и познато да су већином погорјели.

ВЕЗЕ

одржавамо са батаљонима: „Старац Вујадин“ и „Будућност“, преко којег имамо и везу са Ударним батаљоном, са релејним станицама у Наградама и Бидову Селу.

СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА

Четничка банда која је отишла већ недељу дана за Далмацију, у јачини од преко 500, још се није повратила. Бандитска села су прилично деморалисана и нерасположена према ставу који заузимају њихови четници. Талијани се стално повлаче, извозе сав материјал, од којег један дио остављају у Грахову. Један дио Талијана се налази у самим Пећима и Боровачи. У Грахову је незгодно оцијенити тачан број колико их има, пошто једни одлазе а други долазе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба, (М. П.) Остали чланови на терену
Бр. Видовић[3]

[3] Бранко Видовић, погинуо на Романији, 1945 године, у борби против одметничких банди.

ВР. 123

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУНА 1942 ГОД. О НАПАДУ НА САНСКИ МОСТ И О ДРУГИМ АКЦИЈАМА КРАЈИШКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА[1]

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Снаге Првог крајишког НОП одреда напале су 26 и 27 јуна у ноћи познато легло устаџких крвника — Сански Мост. Наши храбри партизани у року од једног сата били су већ у граду и уништили многа усташка упоришгга.

У том јуначком нападу истакли су се својом одлучношћу и храброшћу борци 3 чете Првог батаљона „Петар Шкундрић", који су у року од пола сата били у центру града, заробили дежурног официра и више усташа. Сански Мост, који је био клаоница невиних жена, дјеце, осјетио је снажне и осветничке ударце наше партизанске војске, по његовим улицама текла је погана усташка крв. Улице су биле пуне лепева усташких злочинаца. Наша артиљерија сигурним и снажним погоцима порушила је велики број зграда и направила међу војском и цивилним становништвом страшну панику. Непријатељ је бјежао према Сасини и Приједору. Кад смо већ били скоро господари града и кад се је требало да уништи посљедње непријатељско упоришгге — болница са легионарима, спустила се је у граду густа магла која је онемогућила везу наших јединица једне с другом. Наше снаге задавши непријатељу снажан ударац и нанијевши му велике губитке повукле су се из града.[2] Овај напад на Сански Мост послије ослобођења Крупе још једно је јуначко дјело партизана Првог одреда који из дана у дан јуришом на непријатеља у градовима успјешно помажу разбијање непријатељске офанзиве на нашу Крајину.

20/6 о. г. снаге Другог крајишког одреда напале су Прву бојну усташко-домобранске пуковније др. Анте Павелића која се је утврдила на Поглеђеву. Борба је трајала од 3 сата ујутру до 8 сати навечер. Била је врло тешка и крвава. Наши партизани су у јуришу истјерали непријатеља од Поглеђева у Међувоће, који се је био закопао у ровове. Заробљено је 30 војника и један љекар. Убијено је око 100 непријатељских војника, [заплијењено] 2 тешка митраљеза, 80 пушака, батаљонска апотека, 1 топ 75 мм.

21/6 о. г. непријатељ је у јачини двије бојне напао на терен 4. батаљона Другог к[рајишког] одреда гдје је био одбијен.

22/6 о. г. исте снаге напале су непријатеља који је био концентрисан на цести Приједор — Дубица заузевши коте и висове. Борба је трајала од 3 сата ујутру до подне. Заробљено је 2 пушкомитраљеза и 15 карабина.

22 јуна о. г. усташке и четничке банде напале су на 3. батаљон Трећег крајишког одреда, тј. на Рибник гдје су банде након дуље борбе биле одбијене.

Снаге нашег Петог крајишког НОП одреда водиле су дана 14—15 јуна борбу са удруженим четничким-талијанским бандама у селу Тичеву и око Грахова. Послије врло жестоке борбе, четничке банде заједно са окупаторским талијанским бандама побјегле су у Грахово. Приликом свога бјекства четници су палили и пљачкали мирно сеоско становништво.

Снаге Трећег одреда у току прошле недеље водиле су борбе са усташама и четницима око Чардака и око Јајца. Партизанске снаге Трећег одреда, предвођене по замјенику команданта одреда другу ШОЛАЈИ,[3] растјерале су шверцерску пијацу која се је држала у шуми Чардак.

Овим заједничким јуначким борбама одговарају сви крајишки партизани на злочиначку офанзиву њемачко-талијанског окупатора удруженог са усташко-четничким бандитима. Партизани наше Крајине показују својим дјелима да ће јуначки [издржати] у овој великој борби за слободу свога народа и своје родне груде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, Командант,
Коста

[1] Оригинал у архиви ЦК КП БиХ. Документ је писан 28 јуна 1942 године.

[2] О борбама за Сански Мост говори и док. бр. 121.

[3] Народни херој Симо Шолаја

ВР. 124

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАВА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 29 ЈУНА 1942 ГОД. ОПЕРАТНВНОМ ШТАВУ О ЧИШЋЕЊУ ТЕРЕНА ОКО ГЛАМОЧА ОД ЧЕТНИКА И УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА ТРЕЋИМ КРАЈИНКИМ НОП ОДРЕДОМ[1]

ОПЕРАТИБНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

У шуми

Са једним дијелом снага које су се налазиле око Гламоча (са Ударним батаљоном V КНОПО) пребацио сам се на сектор батаљона „Искре" и осталих дијелова III КНОПО, који су се налазили без везе са нама.

У прелазу преко Пљевских Подова напала нас је банда „Гвозденог" батаљона са којом смо водили бороу читав дан, а једним дијелом снага тјерали банде према Подгори и Герзову, како би четничке снаге одвукли од Рионика и Кључа.

Од четника „Гвозденог" батаљона одузели смо 12 пушака и нешто војне спреме, затим заробили топ, који усљед лошег терена нисмо тада могли извући. Овога дана борбе непријатељ је имао 1 мртвог и 17 рањених, од којих и два командира. Код нас је био један мртав и 5 рањених.

Сутрадан смо [се] пробили до другова из штаба III КНОПО и батаљона „Пелагић". Стање у батаљону „Пелагић" је средње. — Организованост слаба. Економски овај батаљон и сектор овога краја је заосталији од свих наших сектора. Батаљон је окружен са свих страна са непријатељем и не може добити неку помоћ.

На Купресу се стање поправило разоружањем непожељних елемената, само још увијек чета која се налази тамо није сигурна, док се у њој не појача политички рад.

Јуче, 28 ов. мј., на наш Ударни батаљон и Ударну чету III КНОПО, која је ових дана формирана, напале су непријатељске снаге у јачини од 600. — Ово су били дијелови „Гвозденог" батаљона Дреновићеве банде и једна хрватска сатнија са бацачем. Непријатељски напад смо одбили и прешли у противнапад и гоњење непријатеља, тако да смо успјели ухватити једну чегу „Гвозденог" батаљона која је била поколебана присуством хрватске војске, успјели заробити 8 хрв[атских] војника и више ранити. Заробили смо два топа од „Гвозденог" батаљона (65 мм и 37 мм), неколико десетина бацачких граната, 3 тешка митраљеза од којих два неисправна, 3 п[ушко] митраљеза — и неко-

[1] Оригинал извјештаја писан је руком.

лико десетака пушака. Топовских граната око 50, неколико коња и друге ратне спреме. Данас продужавамо са пречишћавањем источног дела Дреновићевог сектора, како би створили што боље услове за оздрављење „Искре".

Из Пљеве је сва банда побјегла у Мркоњић, међу њима и рањени Вјештица. Неколицина наоружаних су се предали. „Искра" без добрих и вјештих политичких радника и присуства наших снага неће моћи оздравити, јер је народ чудан — неприступачан. Двије чете „Искре" — Сукњајиња[2] и Околића[3] су на прекретници. Понекад још ове чете нападају цесту Јајце — Мркоњић.

Притисак од наших снага са рибничке стране би у многом кочио утицај Дреновића на „Искру", што ћу ја напим снагама у Рионику наредити, а можете их и ви на ово упозорити.—

Уколико и даље задржимо оволико снага на гламочком сектору, тамо ће се моћи четници ликвидирати и сузити утицај Дреновића, што ће деморалишуће дјеловати и на крај са ове стране шуме. Пробијањем Гламочем и Купресом са наше стране и паралелно херцеговачких снага са друге стране, што по неким обавјештењима Херцеговачки цтаб[4] и тежи, створили би слободан пролаз за Главни штаб.

За који дан прећи ћу са Ударним батаљоном на гламочки сектор ради одмора снага и припремања акције на Гламоч.

Уколико би преоаили један бацач за акцију и кад би авион[5] бацио летке и учествовао, сматрам да би напад успио, а и овако — видјећемо.

Уколико би било неких нових инструкција, пошаљите ми их.

Уз другарски и борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

29-VI-42

За К-та О. Ш. за Б. К.
С. Родић[6]

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОПО ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
БР. 151/42
ОД 30 VII 1942

Издато саопштење
и: а. а. **Т.**[7]

[2] Милко Сукњаја
[3] Нико Околић
[4] Оператнвнн штаб за Херцеговину
[5] Авион Фрање Клуза
[6] Славко Родић
[7] Алберт Тринки

BR. 125

PISMO ŠTABA PRVOG BATALJONA PRVE KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 29 JUNA 1942 GOD. ŠTABU UDARNOG BATALJONA PRVOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA O SITUACIJI NA SEKTORU BATALJONA I ZAHTJEV ZA UPUĆIVANJE OBUČENIH ARTILJERACA

PREPIS

ŠTAB I BATALJONA
I K.N.O.P. UDARNE
BRIGADE

ŠTABU UDARNOG BATALJONA I KR. NOPO

Druže Djurinu[1]! Pošto je kod nas mnogo teška situacija, neprijatelj je krenuo tenkovima i vojskom od Prijedora, opravlja puteve. Mi smo namjestili topove protiv tenkova. Ako imate dobre specijaliste za protivtenkovske topove, odmah ih uputite k nama. Vaš bataljon, ako je na odmoru, krenite odmah ovamo. Kod nas je teško oružje a male snage. Neprijatelj lako može s leđa da udari, zato kreni odmah, pa ako je za odmaranje, biće dana i za to. Svakako kreni s vojskom za Misku Glavu. Situacija je ozbiljna, nemoj se zadržavati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Kačar[2] s. r.

Za komandanta:
Bursać[3] s. r.

ŠTAB
I KRAJIŠ[KOG] NARODNO-OSLOBODILAČKOG
PARTIZANSKOG ODREDA
Br. Sl.
DNE 29/VI 1942 G.

OPERATIVNOM ŠTABU ZA BOS. KRAJINU,

na položaju

Na osnovu ovoga dopisa izvijestili smo Štab II bataljona koji je dužan da dadne pojačanje na tome sektoru. Ukoliko imate na raspolaganju specijalistu za antitenkovski top, potrebno bi

[1] Đurin Predojević
[2] Svetko Kačar
[3] Ilija Bursać, poginuo 1942 god. kao komandant Prvog bataljona Prve krajiške NOU brigade.

bilo uputiti ga I bataljonu Udarne brigade na raspoloženje. Ukoliko postoji specijalista za protutenkovski top, molimo vas da istoga uputite na označeni položaj a nas o tome obavijestite kako bi se znali ravnati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit. komesar:
Veljo Stojnić

(M. P.)

Komandant:
na položaju

OPERATIVNI ŠTAB
NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU
Br. 149/42
OD 29 VI. 1942

Stavljen upit V. K. O. i a — a.
T.

BR. 126

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA OD 30 JUNA 1942 GOD. OPERATIVNOM ŠTABU NOP I DV ZA BOSANSKU KRAJINU O SITUACIJI NA KOZARI

ŠTAB II K.N.O.P. ODREDA

OPERATIVNI ŠTAB
NOPO ZA BOSANSKU KRAJINU
Br. 170/42
Od 11/7 1942

Drugarskom

OPERATIVNOM ŠTABU NOP I D. VOJSKE
ZA BOS. KRAJINU

U prilogu dostavlja se izvještaj o borbama koje su vodile naše jedinice od 10 juna, kako je počela neprijateljska ofanziva.

.....

Situacija na terenu našega odreda u vezi sa neprijateljskom ofanzivom je sljedeća:

1.) Neprijatelj je pripremio ofanzivu s namjerom da očisti Kozaru od partizana i da opravi prugu koja je zimus i proljetos bila porušena od Dobrljina preko Novog i Prijedora do Ivanjske. Telefonsku liniju od Prijedora do Banja Luke, od Banja Luke za Gradišku, i od Prijedora za Dubicu.

a) Neprijatelj takođe imao je u planu odvođenje stanovništva u koncentracione logore, koje uhvati, a koje pohvata u šumi da poubija, sve od 14 godina do izrazitih staraca, što se vidi iz zapovjedi bojnika.

b) Ofanziva neprijatelja najsistematskije planski je pripremljena, da bi neprijatelj izvršio postavljeni zadatak: uništenje naših snaga i popravak saobraćaja.

Najprije je udario sa tenkovima i avionima, da bi osigurao nastup pješadiskih jedinica, koje odmah uzimaju frontalne položaje uz ceste i prugu, a isto tako prema oslobođenoj teritoriji, da bi je blokirao. Takve položaje neprijatelj je zauzeo od Ivanjske do Prijedora, ukopavši se u vrlo guste **rovove**, okrenute prema našim položajima.

Svojom ofanzivom od Novoga, Kostajnice, Dubice i Dobrljina neprijatelj je nastupio sa jačim snagama, dobro naoružanim i obučenim. Snage su im sastavljene isključivo od ustaša i kadrovaca-regruta, koji su svršili vojnu obuku u Njemačkoj. Komandu nad tim njihovim jedinicama imaju njemački oficiri i ustaški.

Naše snage mjestimično dočekivale su neprijatelja i nanosile mu teške gubitke, na što se neprijatelj nije obazirao u prodiranju.

Svojim prodiranjem na oslobođeni teren neprijatelj je doveo u opasnost civilno stanovništvo, koje se moralo povlačiti ispred neprijatelja pod zaštitom naših snaga. Na taj način u Kozaru se sklonilo stanovništvo Novskog i Dubičkog [sreza], sveukupno računa se da ima u zbjegovima Kozare, do prije par dana, oko 80.000 tih izbjeglica. Stanovništvo je potjeralo sa sobom i stoku.

Jednim dijelom to stanovništvo vraćeno je na teren našeg I bataljona poslije uspješnih napada naših jedinica na nekoliko neprijateljskih bojni, koje su se ukopale prema Kozari.

Taj dio stanovništva koji se povratio svojim ranijim prebivalištima mali je.

Ovakva situacija traje već od prvih dana neprijateljske ofanzive. S naše strane rađeno je sve što se moglo da se stanovništvo povrati na teren gdje su ostale naše snage neprijatelju iza leđa i gdje ga mogu zaštititi. Ti pokušaji nisu uspijevali iz razloga što je neprijatelj frontalno zakopavao se u rovove i snage koje mu budu razbijene i uništene popunjava sa novim snagama iz najbližih garnizona.

Ta situacija postaje svakodnevno sve teža a obzirom da nema hrane ni za narod, ni za stoku, te je stoka počela već da crkava.

Neprijatelj je u ovoj ofanzivi naoružaniji nego i u jednoj do sada, jer ima pojedinih satnija u kojima se može naći po 12 bacača mina, 10 malih i dva velika. Kod svakog vodnika nađe se po jedna njemačka strojna puška.

Uopšte sa automatskim oružjem neprijatelj mnogo raspolaže.

Iz zarobljene arhive vidi se da neprijatelj ne namjerava ovaj teren da napusti, makar je do sada pretrpio velike gubitke u ljudstvu i materijalu.

Neprijatelja je jedino moguće protjerati jakim napadima, baš na ovom sektoru našeg odreda, i to u što kraćem vremenu, s obzirom da neprijatelj blokadom Kozare i naroda izbjeglog u Kozaru može vrlo lako privredno da uništi čitav naš kraj, onemogućujući obrađivanje usjeva (kukuruza), a i žetvu pšenice, koja će uslijediti za kratko vrijeme. Time bi nas doveo u vrlo tešku situaciju vojnu, političku i privrednu.

Ovakva situacija je na čitavom našem terenu, odnosno na terenima svih naših bataljona, na nekim stvorena proljetošnjim neprijateljskim ofanzivama.

Jedini izlaz iz ove situacije smatramo da bi bio moguć, da se jačim snagama Udarne brigade, čete našeg bataljona koje su bile zajedno u borbi s Udarnom brigadom a koje su potpale pod komandu I bataljona »Petar Škundrić«,[1] te još pridodatim snagama I odreda, udari na neprijatelja iza leđa, koji se ukopao na liniji između Prijedora i Dubice prema Kozari. Ta akcija trebalo bi da se izvrši u saradnji naših snaga koje su s ovu stranu.

Ovakvim čestim sukobima s neprijateljem utvrđenim i jakim sa automatskim oruđem i artiljerijom (topovima i minobacačima) mi imamo veliki broj ranjenih drugova, do 450.

Stoga molimo drugarski štab da situaciju shvati ispravno i nastoji u što kraćem vremenu da pomogne vojnički na samom našem terenu, na napred predloženi način.

Po prikupljenim podacima, neprijatelj napada na teren I i II bataljona sa oko 20 hiljada vojnika.[2]

Molimo potvrdite prijem našeg izvještaja.

S drugarskim pozdravom

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

30 juna 1942 god.

Zamjenik pol. komesara,
Dušan[3]

(M. P.)

Komandant,
Obrad[4]

P. S. Neprijatelj svakodnevno napada prema Kozari iz Prijedora i sa drugih sektora, te smo prisiljeni voditi frontalnu borbu kako bi uspjeli zaštiti izbjeglo civilno stanovništvo u Kozari i naše ranjene drugove.

---

[1] Prvi bataljon Prvog krajiškog NOP odreda

[2] O neprijateljskoj ofanzivi na Kozaru govore i sljedeća dokumenta: 80, 81, 82, 83, 88, 92 i 110.

[3] Dušan Misirača

[4] Obrad Stišović

BR. 127

IZVJEŠTAJ ŠTABA DRUGOG BATALJONA PETOG KRAJIŠKOG NOP ODREDA ŠTABU ODREDA O VOJNIM AKCIJAMA I POLITIČKOM RADU ZA VRIJEME OD 14 DO 30 JUNA 1942 GODINE

ŠTAB II BATALJONA
V KR. ODR. NOPV
Br. 295
30 - VI - 1942 god.

ŠTABU V KRAJIŠKOG ODREDA NOP VOJSKE

14-to DNEVNI IZVJEŠTAJ:

o. vojnim akcijama i političkom radu od 14—30 juna 1942 godine

AKCIJE:

Noću između 17—18 o. m. jedan vod naše II čete zakopao je nagaznu minu na Prosječenom Kuku u Kamenici.

18-VI-42 g.

Isti vod otišao je u zasjedu s druge strane ceste do Misija (Rastova Glavica). Okupator je naišao iz Drvara prema Grahovu sa nekoliko kamiona vojske i pod četvrtim kamionom mina je eksplodirala i kamion digla u zrak. Ostali kamioni su odmah stali i naši su osuli brzu paljbu na njih iz p. m. Cijeni se da ih je bilo veći broj mrtvih i ranjenih, pošto se čuo veliki jauk. Zatim su Talijani osuli plotunskom vatrom iz artiljerije baš na položaje koje su zauzeli naši partizani, koji su se morali povući, ali bez gubitaka. Kamioni su produžili put Grahova, a jedan se vratio za Drvar, koji je vjerovatno vozio ranjene.

21-VI-42 g.

Jedna patrola naše III čete izvršila je prepad na neprijatelja kod Prosječenog Kuka na Kamenici, ubila jednog vojnika i povukla se bez gubitaka.

22-VI-42 g.

Ovoga dana u noći jedna desetina naše III čete izvršila je prepad na neprijatelja kod ispostave u Drvaru. Neprijatelj je osuo jaku vatru i naši su se morali povući bez gubitaka. Tvrdi se da je neprijatelj imao mrtvih i ranjenih.

23-VI-42 g.

Patrola II voda naše I čete sukobila se s neprijateljskom patrolom kod kuće Kecmanove nad Brinom. Neprijateljska patrola je bila u jačini od 10 vojnika, naša patrola 2 vojnika. Sukob je bio neizbježan i naši su otvorili vatru na neprijateljsku patrolu, gdje je neprijatelj izgubio jednog vojnika, ostali su se dali u bjekstvo. Naši bez gubitaka.

24-VI-42 g.

Uništen je jedan neprijateljski kamion od nagazne mine koju je postavila naša III četa 20-VI-42 g. na Kamenici kod Kotle.

25-VI-42 g.

Jedna patrola naše IV čete u samu zoru otišla je u četničke rovove na Stožištima, koje četnici po noći napuštaju. Patrola je zasjela u rovove i čekala četnike. Nakon nekoliko vremena naišlo je na iste rovove 8 četnika i naša ih je patrola pohvatala. Tom prilikom zarobljeno je: 3 karabina, 105 metaka, 1 pištolj, 12 pištoljskih metaka, 2 fišeklije, 2 opasača, 100 lira, 20 maraka, 350 kuna, 138 dinara, 1 sat i jedne vojničke cipele.

NAORUŽANJE:

Bataljon sa **zaštitnicom:**

1 t[eški] m[itraljez], 20 karabina, 9 pištolja, 9 bombi, 750 metaka.

I četa: 76 karabina, 1 t. m., 3 p. m., bombi 36, pištolja 12, metaka 4.650.

II četa· 72 karabina, 1 t. m., 3 p.m., bombi 100, pištolja 8, metaka 5.500.

III četa: 89 karabina, 1 t. m., 6 p. m., bombi 35, pištolja 12, metaka 5.950.

IV četa: 75 karabina, 1 t. m., 3 p.m., bombi 49, pištolja 8, metaka 3.185.

POLITIČKI RAD:

U četama je normalan i svakodnevan, održavaju se redovno sastanci štabova četa, kao i vodnika i desetara. Drže se predavanja o sporazumu kao i značaju pakta SSSR-a—Engleske i Amerike. Čitaju se redovno radio-vijesti. Čitan je izvještaj o akcijama I i II kr. odreda, »Sramni dokumenat četničke izdaje«, Vanredno saopštenje O. štaba za Bos. Krajinu, Izjava štaba

IV operativne zone. Na sektoru III i IV čete održani su zborovi u pozadini gdje se govorilo ispred NOP vojske, kao i na sektoru II čete održan je omladinski zbor gdje je bilo prisutnih oko 2.500—3.000.

POLITIČKO STANJE:

U četama je dobro. Stanje u pozadini dobro.
Ishrana u četama je dobra i vrši se u 3 obroka.
Zdravstveno stanje četa je sljedeće: I četa: 1 ranjen (Petraković Milan, rođen 1921, selo Drvar, partizan, neoženjen, u borbu stupio od prvog dana ustanka, ranjen na Glamoču), bolesnih 6, u ambulanti 4, kod kuće 2. III četa: bolesnih 3, IV četa: 5. Ostalih stanje dobro.

EKONOMSKO STANJE

je dobro (Intendant podnosi izvještaj).

FINANSISKO STANJE

celog bataljona je 20.000 dinara.

STANJE NEPRIJATELJA:

U samom Drvaru je nepoznato, neprijatelj svakog dana izvozi materijal iz Drvara.

VEZE:

Sa V krajiškim odredom kao i četama ovog bataljona su redovne i svakodnevne. Sa I i III kao i IV i Udarnim bataljonima su po potrebi.

Veza sa gradom postoji, ali je otežana.

Uz drugarski pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Sekretar štaba:
Đ. Bajić[1]

Zam. politkomesara:
Bauk[2]

[1] Đuro Bajić
[2] Miloš Bauk

BR. 128

ZAPOVIJEST ŠTABA PRVE KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 30 JUNA 1942 GOD. ZA NAPAD NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE PLANINICU

I KRAJIŠKA
NARODNO-OSLOBODILAČKA PARTIZANSKA
UDARNA BRIGADA

Položaj, 30 juna 1942 godine

PLAN NAPADA NA PLANINICU:[1]

Neprijateljska ofanziva na naš oslobođeni teritorij[2] ima zadatak da potpuno uništi našu vojsku a svu našu pozadinu odvede u logore i iseli sa njihove zemlje. Glavni napad neprijatelja uperen je protiv Kozare, gdje se nalazi glavnina naše vojske, kao i 80.000 izbjeglica, žena, djece i staraca.

Neprijatelj ovog puta nastupa planski i sa većim snagama. Večerašnja naša akcija ima cilj i zadatak da razbije jedan dio neprijateljskih snaga i omogući našim drugovima u Kozari razbijanje neprijateljskog obruča.

Drugovi partizani, desetari, vodnici, komandiri, komandanti i politički komesari! U večerašnjoj akciji mi moramo dati sve od sebe da uništimo neprijateljsko uporište! Sve napore, sve teškoće koje proživljujemo moramo nadvladati da uspijemo da uništimo ovu krvavu ofanzivu! Od naše večerašnje akcije zavisi i daljnji uspjeh naše borbe za konačno oslobođenje naše Kozare i Knežpolja! U večerašnoj borbi, u najtežim borbama sjetimo se da od naše borbe zavise životi hiljada naših drugova, djece, žena i život naših milih i dragih koji se nalaze u Kozari. Večeras ne smije biti panike ni otstupanja, nego samo herojsko nastupanje na neprijateljska upórišta i zauzimanje istih! Sjetimo se naših poginulih drugova, naših popaljenih kuća, crkava, poubijane djece, žena i staraca, i naš napad mora uspjeti! Sjetimo se naših borbi i heroj-

[1] Prema naređenju Operativnog štaba za Bosansku Krajinu trebala je Prva krajiška brigada da pomaže borbu jedinica Drugog krajiškog odreda, koje su za vrijeme neprijateljske ofanzive na Kozaru bile opkoljene. Međutim, njena pomoć nije se neposredno osjetila, niti su borbe koje je ona u to vrijeme vodila imala nekog vidnijeg uticaja na tok ofanzive na Kozaru. Drugom polovinom juna dva bataljona ove brigade sa dva člana Štaba brigade prešla su na desnu obalu Sane, na teren Prvog bataljona Drugog krajiškog odreda i izveli više akcija na neprijateljska uporišta i pozadinske dijelove neprijateljskih jedinica koje su učestvovale u ofanzivi na Kozaru. Jedna od tih akcija je i napad na Planinicu koji nije uspio.

[2] Odnosi se na neprijateljsku ofanzivu na Kozaru.

skih podviga kozaračkih i karanskih[3] partizana, i večeras moramo tu slavu povećati i naše ime ima postati strah i trepet za neprijatelja.

Z A D A C I:

1. ČETA I BATALJONA II ODREDA: Polazi od škole u Jutrogošti, preko Jankovca i privlači se pod samo brdo Kapela. Zauzima napadni položaj i čeka određeni čas napada. Njen zadatak je: likvidiranje Kapele i osiguranje prolaza 3. čete III bataljona i 4. čete I bataljona, koje se provlače ispod njenog položaja napadnog u pravcu svog određenog zadatka. Toj četi je zadatak da privuče na sebe vatru u slučaju da neprijatelj otvori vatru na te dvije čete. Ukoliko se ove čete privuku neopaženo od neprijatelja, 1 četa će čekati sa napadom do određenog vremena, tj. dok sve čete budu napadale svoja uporišta. Po likvidiranju Kapele, 1. četa ide putem 4. čete u pravcu Asine Straže, spaja se sa 4. četom i pomaže likvidiranje Asine Straže. Kroz čitavo vrijeme borbe ova četa će držati stalno vezu sa 4. četom, koja se nalazi na njenom desnom krilu.

3. ČETA III BATALJONA UDARNE BRIGADE i 4. ČETA I BATALJONA II ODREDA: Polaze od škole u Jutrogošti i ispod Kapele brda, putem koji vodi sa Mutića Brezika u pravcu Podova i Kovačevića groblja, s tim da će 4. četa ostati lijevo od 3. čete i zauzeti položaj između 1. čete I bataljona II odreda i između 3. čete III bataljona Udarne brigade. Zadatak je 4. čete: da nastupa u streljačkom stroju prikriveno i prodire preko Oreljova Brda u pravcu Asine Straže i likvidira Stražu u zajednici sa snagama 3. čete III bataljona i snagama 1. čete I bataljona, i na Asinoj Straži spajaju se sa 1. i 2. vodom i 2. četom III bataljona, koji sa suprotne strane napadaju Asinu Stražu.

Ova četa imaće zadatak da za čitavo vrijeme borbe održava vezu na lijevom krilu sa 1. četom I bataljona i na desnom krilu sa 3. četom III bataljona.

3. četa III bataljona ima zadatak da se neprimjetno privuče Kovačevića groblju i zauzme napadni položaj i izvrši napad na Kovačevića groblje i sa desnog boka na Asinu Stražu. 3. četa će održavati stalnu vezu sa 4. četom I bataljona koja se nalazi na lijevom krilu od njih.

Izlaženjem na Asinu Stražu spaja se sa snagama 1. čete I bataljona i sa 1. i 2. vodom 2. čete III bataljona. Sa Asine Straže hvataju vezu sa snagama koje napadaju Ravni Gaj, spajaju se sa njima i zajednički blokiraju uporište na Ravnom Gaju.

I i II VOD 2. ČETE III BATALJONA: Polaze od škole u Jutrogošti, privlače se neprimjetno u Lokvu i likvidiraju Lokvu, te

---

[3] Odnosi se na Prvi bataljon Drugog krajiškog odreda čiji se logor nalazio na brdu Karan.

idu u pravcu Asine Straže, gdje će se spojiti sa snagama 1. i 4. čete I bataljona i 3. čete III bataljona. Po spajanju sa zajedničkim snagama kreću i napadaju Ravni Gaj.

JEDAN VOD DOBROVOLJACA SA POL. KOMESAROM MILOM MUTIČEM: Kreću od škole u Jutrogošti, preko Jankovca, ispod Kapele, povrh Brezičana, kroz šumarke, prikrivene, koritima potoka, napadaju štab stožera koji se nalazi u Svetinji kod kuće Mile Došena i susjednim kućama.

1. i 3. ČETA IV BATALJONA UDARNE BRIGADE i 3. VOD 2. ČETE III BAT.:

Polaze od škole u Jutrogošti, putem kraj Bojanića u pravcu kraj Balabana, likvidiraju Sredel i potom napuštaju Ravni Gaj, tj. vis kod kuće Miće Bojanića, gdje se nalaze najjače neprijateljske snage. Ove čete, kao i vod 2. čete, imaju držati stalnu vezu između sebe.

I i II BACAČKO ODJELJENJE ČETE PRATEĆIH ORUĐA: Ima uputiti vođe i nišandžije odjeljenja da ocijene tačno otstojanje i to jedno odjeljenje će tući Sredelj i Ravni Gaj, tj. kod kuće Miće Bojanića. Bacač će umjestiti više kuće Dragana Bojanića, a drugo bacačko odjeljenje će tući isto tako Ravni Gaj, samo između kuća Majstorovića. Nišandžije minobacača uzeće dnevne elemente, tako da tuku i Asinu Stražu.

Štab brigade biće u Trkuljinoj kući (gdje je bio bivši logor 1. čete I batalojona II odreda).

Sve zarobljenike prevesti u štab brigade i sa njima najljepše postupati. Isto tako ranjene domobrane, ukoliko se ne mogu prenijeti u štab brigade, samo razoružati i ostaviti na mjestu, a ni u kom slučaju ne ubijati. Po mogućnosti, kod svih ranjenih domobrana ostaviti naše letke, koje tražiti od druga političkog komesara.

Znaci raspoznavanja za noćas su: »SLOGA — SLOBODA«.

Sva zarobljena sprema i oružje ima se donijeti u štab brigade, i nitko ne smije bez znanja brigade presvlačiti domobrane, nego će se sprema dijeliti preko štaba brigade. Svaki prekršaj ovog naređenja smatraće se pljačkom i kao takav najstrožije kazniti... **Sa ranjenih domobrana ne smije se ništa uzeti sem oružja.**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar brigade: **Ilija**

Zamj. pol. kom. brigade: **Sava**[4]

Pol. kom. II odr. **Boško**[5]

Komandant: **Ratko**

---

[4] Sava Kesar
[5] Boško Šiljegović

II

USTAŠKO-DOMOBRANSKA DOKUMENTA

USTAŠKO-DOMOBRANSKA POKUMENTA

BR. 129

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA VOJNE KRAJINE OD 4 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA PARTIZANA PROTIV ČETNIKA, TALIJANSKE VOJSKE I DOMOBRANA U OKOLINI GACKA I AVTOVCA

ZAPOVJEDNIŠTVO
VOJNE KRAJINE
Vojni odjel
Očev. Broj 930/taj.
4. svibnja 1942. g.
SARAJEVO

Podatci o odmetnicima oko Gacka.

Vojskovođi — Doglavniku 1,
Poglavnikovom vojnom uredu 3,
Mindom[1] (Glst[2]. očev[3]. odjel) 2,
III. domobranskom sboru 1,

Zapovjednik 3. sata 1. Bojkre dostavio je sliedeće podatke:

»1. IV. napali su partizani na četnička sela Nadiniće, Lukavicu i Dražljevo[4]. Partizanima kotara Gatačkog došao je u pomoć za izvršenje cvoga napada partizanski udarni bataljon iz kotara Nevesinje koje ga je predvodio neki »Šegrt«[5]. Italijani su toga dana sa jednim odredom jačine 2 sata ojačani sa strojnicama i bacačima pošli u pravcu Nadinića, ali do sukoba nije došlo jer su se partizani povukli ka Fojnici. Istog dana jedan naš vod dobio je zadatak da vrši osiguranje putem Gacko—Gračanica—Rudo Polje—Nadinići u cilju sprečavanja prekida puta Italijanskim trupama koje su otišle ka Nedićima[6].

Toga dana partizani su zauzeli selo Lukavice i Gradinu, a uveče istog dana uspjeli su da zauzmu poslije dulje borbe sa četnicima i selo Dražljevo, prilikom ove borbe kod sela Dražljeva poginulo je 16 partizana i 12 četnika.[7]

---

[1] Ministarstvo hrvatskog domobranstva
[2] Glavni stožer, tj. glavni štab
[3] Očevidni odjel, tj. obavještajno odjeljenje
[4] Akciju protiv četnika na ovom terenu vodio je Prvi udarni hercegovački bataljon. U ovoj akciji poubijan je ili razoružan veliki broj četnika, koji su se borili protiv partizana uz direktnu podršku Italijana i ustaša.
[5] Vlado Šegrt, tada komandant Prvog udarnog hercegovačkog bataljona
[6] Nadinići
[7] Podaci o gubicima partizana su netačni: Prvi udarni bataljon tom prilikom imao je samo nekoliko ranjenih boraca.

2. IV. došlo je do sukoba između četnika i partizana kod sela Gabišine između sela Dulića i visa Gat 9 kilometara jugoistočno od Avtovca[8] u ovoj borbi četnike su podpomagali italijani sa svojim topničtvom, dočim talijansko pješačtvo nije stupalo u djestvo. Prilikom ove borbe tačni gubitci su nepoznati, znade se da je bilo 5 četnika teže ranjeno koji su preveženi u bolnicu u Gacko.

3. IV. uveče oko 22 sata pozvao me je talijanski zapovjednik i tražio da preduzmem sa štrajfunima iz sela Kule, Ključa i Gračanice napad na selo Stepen, Pržine i Danici. Taj napad tražio je talijanski zapovjednik da se preduzme u jutro 4. IV. i to iz razloga da se ometa napad partizana na četnička sela Kazanci, Gareva i Dobrelji, pošto sam stvarno vidio da bi ovaj napad bio koristan radi razbijanja partizanskih snaga koje su u poslijednje vrieme bile znatno ojačane, odmah sam krenuo u Kulu radi organizacije toga napada. 4. IV. 4 sata ujutro partizani su napali četnike sela Gareva, Dobrelji i Kazanci i nakon kraće borbe četnici su se počeli povlačiti ka pustom polju[9]. Istog dana u 5.30 sati ujutro preduzet je napad sa 300 štrajfuna koji su bili ojačani sa oružnicima oružničke postaje Ključ i Medjulići kao, i sa 5 lakih strojnica iz sastava ove satnije i oružničkog voda. Do 9 sati uspjelo je bilo zauzeti dio sela Stepen zapadno od puta Avtovac — Bileće i isti dio zapaljen i uništen. Pošto su četnici od partizana bili brzo potisnuti to su partizani jačom snagom počeli vršiti pritisak u pravcu sela Stepen te sam ja u 10 sati zapovjedio povlačenje štrajfuna na položaj Šarića Grede, da bi se izbjegli nepotrebni gubitci. U ovoj borbi poginulo je 5 štrajfuna, a ranjena su 2 štrajfuna i 2 oružnika. Gubitci kod partizana bili su 10—15 ljudi[10].

6. IV.pozvao me je Italijanski zapovjednik i saopćio mi da partizani vrše koncentracije u okolici Gacka i Avtovca, vjerojatno sa ciljem napada na Gacko i Avtovac. Italijanski zapovjednik iznio mi je da se prema prikupljenim podacima snaga partizana cijeni do 4000[11]. On je tom prilikom iznio da je potrebno preduzeti akciju radi razbijanja koncentracije partizana. Od mene tražio je da sa štrajfunima sela Kule, Ključa i Gračanice napadnem na Stepen i Pržine, a štrajfuni iz Borača da preduzmu napad u pravcu sela Izgori. Italijanski zapovjednik saopćio mi je da se u Avtovcu u selu Miholjači nalazi 400 do 500 naoružanih četnika koji su se

[8] Ove borbe protiv četnika vodio je Prvi udarni hercegovački bataljon i gatačke partizanske čete, od kojih je uskoro formiran Gatački bataljon.

[9] Pusto Polje

[10] Odnosi se na borbe Prvog udarnog hercegovačkog bataljona protiv četnika popa Perišića, koji je ovom prilikom tražio i dobio pomoć od Italijana i ustaša. Navodi o gubicima partizana su netačni, bilo je svega nekoliko ranjenih.

[11] Odnosi se na partizane Prvog udarnog hercegovačkog bataljona koji je tada brojao oko 350 boraca.

povukli iz sela Kazanci, Dobrelji i Gareva i da se isti prema njihovim uputstvima bore dalje protiv partizana, te da bi ta grupa četnika 8. IV. napala partizane u selima Samobor, Gareva, Dobrelji i Jasenik. Italijani su također obećali da će potpomagati napad štrajfuna na Stepen svojim topništvom.

7. IV. pozvao me je italijanski zapovjednik i tražio da dadem izvjesnu količinu municije za četnike, što sam ja odbio sa razlogom da su četnici sve do pre kratkog vremena bili naši protivnici, te da ja ma da svaćam današnju situaciju i korisnost njihove borbe protiv partizana, nikakvu municiju ne mogu da im dadem.

8. IV. preduzeo sam ponovno napad sa štrajfunima, ojačani sa 30 oružnika i 20 vojnika na selo Stepen. Italijansko topništvo koje je trebalo da potpomaže taj napad počelo je da dejstvuje tek u 9 sati, u mjesto odmah u svanuće kako sam ja to tražio. Pored toga jasam bio tražio da talijansko topništvo izađe na položaj Sarača, a šta oni nisu učinili već su iz sela Zborne Gomile 3 km. južno od Avtovca gađali svojom artilerijom Stepen. Uspjeh vatre toga topništva bio je slab jer ista sa svog položaja nije vidjeo ciljeve. Pored toga italijani su sa svojim pješačtvom istog dana trebali vršiti [akciju], međutim oni su sa svojim pješačtvom izašli na položaj više Zborne Gomile odakle se dajje nisu pomjerili. Zbog ovakvog rada talijana ja sam u 1 sat prekinuo dalji napad na Stepen i zapovjedio povlačenje da nebi bilo nepotrebnih gubitaka. Kod ovog napada gubitaka na našoj strani nije bilo, partizani su imali 10 mrtvih[12].

9. IV. napali su štrajfuni iz Borača partizanska sela Izgori i Čemerno isti su bili pod zapovjedništvom nadporučnika Krvavca. Prilikom ovog napada uništeno je cijelo selo Izgori osim zasioka Brajčin Laz, također uništeno je i sjeverni dio sela Čemerna. Tom prilikom bilo je 5 štrajfuna mrtvih, 2 ranjena i 2 nestala, ranjena su i 2 oružnika postaje Šipovica[13].

12. IV. jedna skupina četnika jačine 150 koja je bila prevežena talijanskim kamionom napala je na selo Gradinu. Nakon kratke borbe partizani sela Gradine povukli su se. Tom prilikom jedan četnik ranjen a gubitci kod partizana nepoznati[14].

Nakon svega ovoga iznietog moze se izniet zaključak da partizani vrše jake koncentracije oko Gacka i Avtovca, vjerojatno sa ciljem napada na Gacko i Avtovac. Italijanska vojska pokazuje vrlo malo aktivnosti za akciju protiv partizana, već se isključivo

[12] Borbe protiv ustaša u selu Stepen i okolini vodio je Prvi udarni hercegovački bataljon. Partizani nisu imali nikakvih gubitaka.

[13] Borbe protiv ustaša u selima Izgori i Čemerno vodili su dijelovi Nikšićkog partizanskog odreda zajedno sa mjesnim partizanskim četama od kojih je uskoro formiran Gatački bataljon.

[14] Protiv četnika koji su napali na partizane u selu Gradini borila se mjesna partizanska četa koja je uskoro ušla u sastav Gatačkog bataljona.

njihova akcija svodi samo na obranu Gacka i Avtovca. Za napad protiv partizana oni gledaju da iskoriste četnike koji su se povukli u Avtovac i Miholjače a također i naše štrajfune. Ima točnih podataka da [je] italijansko zapovjedničtvo jednom prilikom dalo četnicima 11.000 naboja, a pošto je četnicima ponestala municija to je 8. IV. avionima poslata veća količina municije za četnike. Sobzirom na nastalu situaciju Italijani dozvolili su sprovođenje organizacije štrajfuna.

Što se tiče četnika u potpunosti se držim objašnjenja koje je dao na moje traženje preko Vojkre Vojskovođa, t.j. nikakve saradnje između nas i njih nema, a što se tiče njihove saradnje sa talijanima to je stvar Italijana.

Najveća poteškoća u Gackom je ishrana pučanstva, sam ovdašnji narod nema više šta da jede, a pored toga u Gackom je došlo 1.500 izbjeglica iz kotara Foča, a poslijednjih nekoliko dana stiglo je i oko 300 izbjeglica Srba iz sela koje su popalili komunisti. Zbog prekinutog saobraćaja hrane nema, te je bilo do sada već i mrtvih slučajeva od gladi, a naročito među izbjeglicama.

Ima i tih slučajeva da dolaze stariješine pojedinih muslimanskih sela a naročito iz sela Ključa i izjavljuju da će njihov narod morati napustiti sela i prekinuti borbu zbog gladi.

Molim nadležne da ako je ikako moguće što prije stigne preselica i dotur veće količine hrane, jer ako se ovo neučine narod neće moći izdržati od gladi. Također je potreban dotur veće količine municije i bombi, a pomogućnosti još i nešto oružja za milicionere.«

Prednje se dostavlja sa zamolbom na uvid.

U. z. zapovjednika
Glavar pukovnik
Čudina

BR. 130

IZVJEŠTAJ USTAŠKO-DOMOBRANSKOG ZAPOVJEDNIŠTVA VOJNE KRAJINE OD 4 MAJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA BORAČ

ZAPOVJEDNIŠTVO
VOJNE KRAJINE
Vojni odjel
Broj 925/Taj.

4. svibnja 1942 g.

SARAJEVO

Podatci o situaciji
oko Gacka

Vojskovođi — Doglavniku 1,
Poglavnikovom vojnom uredu 3,
Mindom (Glst. očev. odjel) 2,
III. domobranskom sboru 1,

Zapovjednik 3. sata I. Bojkre sa Očev. Br. 101 od 29. travnja 1942. dostavio je:

»14. travnja primljeni su podatci da je jača snaga partizana prikupljena oko Borača sa ciljem napada na isti.

15. travnja izvješten sam od vođe štrajfuna u Gackom Zvizdić Avde da partizani vrše prikupljanje u selu Vrbi i u selu Izgorima radi napada na Borač. Iste podatke dostavio je Zvizdiću vođa četnika iz Avtovca Marko Popović koji je pored ostalog izviestio da partizani raspolažu sa jednim topom 37 mm. i jednim bacačem 81 mm. Poslije prikupljenih podataka upućeno je iz sela Kule[1] 80 štrajfuna za pojačanje u Borač.

16. travnja zapovjednik oružničke postaje Šipovica izviestio je da se oko Borača grupiše oko 2000 partizana, te da očekuje napad na borač u najskorije vrieme.

17. travnja napadnut je Borač u 3 sata u jutro sa sviju strana[2]. Ukoliko sam moga[o] prikupiti podatke od pojedinih miliciónera koji su poslije borbe došli u Gacko, napad na Borač izvršen je na sliedeći način: u 3 sata ujutro Borač je napadnut sa sviju strana ali najjači napad bio je u pravcu sela Šipovice, sela Luka i pravcu sela Mjedenika. Poslie borbe od 2 sata partizani su uspjeli da se probiju preko sela Šumići u Borač u pravcu sela Igri. Međutim borba oko pojedinih sela, a naročito oko oružničke postaje Šipovice vođena je sve do 17 sati kada je počelo povlačenje

[1] Kula Fazlagić
[2] O napadu na Borač vidi Zbornik, tom IV, knj. 4, dok. br. 84.

ka selu Mjedeniku, stim da se narod i štrajfuni povukli dolinom Neretve ka Ulogu. U selu Mjedeniku vođena je još borba noću 17 na 18 dokle je još trajala ta borba nije poznato. Gubitci u ovoj borbi kako sa druge strane nisu poznati.

18. travnja izviestio sam italijanskog zapovjednika o padu Borača, no saveznici nisu preduzimali ništa već su izjavili da oni isključivo moraju braniti Gacko i Avtovac i da nemogu sada odvajati snage. Istog dana izvjestili su me Talijani da imaju podatke da se sprema napad na Gacko i Avtovac i. zapovjedili da svo ljudstvo bude u strogoj pripravnosti i da pojačam posade na položajima koje drži ovaj sat.

19. travnja došao je u Gacko jedan štrajfun iz Borača i izviestio da je 18. travnja uveče još vođena borba oko sela Mjedenika. Odmah je preduzeto formiranje jednog odreda od 200 štrajfuna stim da 20. travnja u jutro krenu u pravcu Borača da izvide situaciju.

20. travnja u jutro u 8 sati krenuo je nadporučnik Krvavac Ćamil kao vođa štrajfuna sa 200 štrajfuna u pravcu Borača. Isti je uspio da dođe do Dobrog Vrha — kote 1483 i do sela Vratla, ali je ovdje bio dočekan od strane partizana, a također je partizanima dolazila pomoć iz sela Vrbe. Pošto je raspolagao sa suviše slabom snagom nadporučnik Krvavac zapovjedio je da se štrajfuni povuku ka Gackom. Ovom prilikom ubijen je jedan partizan kod kojeg je nađeno dosta raznih letaka i drugog propagandnog materijala.

21., 22., 23. i 24. travnja nije bilo nikakvih promjena, samo u narodu je bilo veliko uzbuđenje zbog pada Borača i narod je tražio da se izvrši evakuacija naročito žena i djece. Na sva ova traženja odgovorio sam da je svaka evakuacija bila ma u kom pravcu nemoguća, te da svaki ima ostati na svom mjestu i boriti se za svoje ognjište.

25. travnja saveznici su saopćili da su njihove trupe počele sa operacijama ka Gackom. Istog dana primećene su i vatre u pravcu sela Fojnice, odakle se je i čula topovska paljba, a također savezнички krilaši bombardovali su prstoriju oko sela Fojnice i Slivnja[3].

26. travnja u 5 sati grupa od 250 četnika napala je na selo Lipnik i selo Sombor[4] koja sela su držali partizani. Isti napad četnika podpomagali su Italijani sa topničtvom, bacačima i teškim strojnicama.

Prilikom ove borbe bilo je kod četnika 2 mrtva i 8 ranjenih, kod partizana bilo je 12 mrtvih. Istog dana po traženju talijanskog zapovjednika štrajfuni iz sela Kule[5] vrišli su demonstrativ-

[3] Slivlje
[4] Samobor
[5] Kula Fazlagić

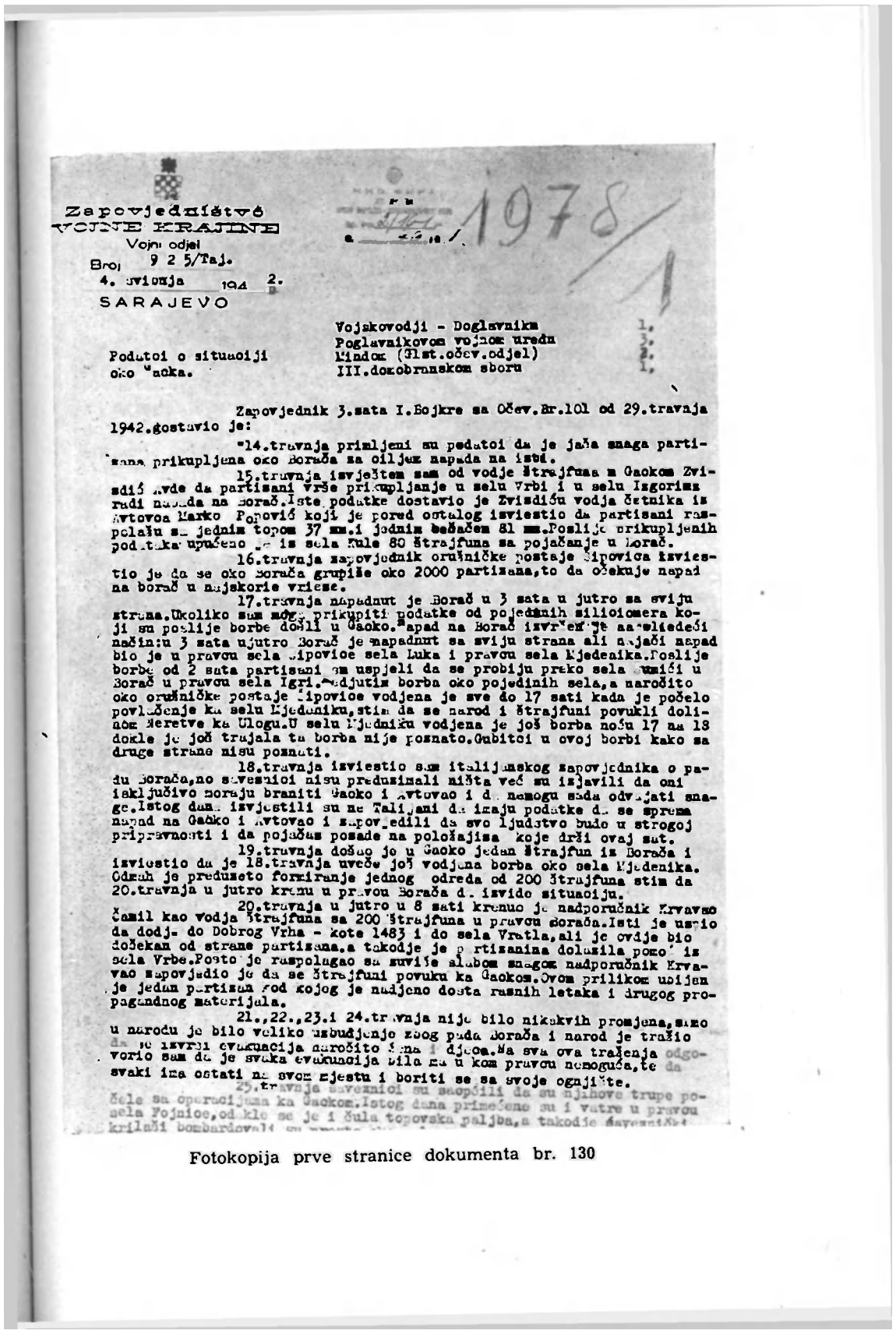

Zapovjedništvo
VOJNE KRAJINE
Vojni odjel
Broj 925/Taj.
4. travnja 1942.
SARAJEVO

1978/1

Vojskovodji - Doglavnika
Poglavnikovom vojnom uredu
Ustaškom (Glst.očev.odjel)
III.domobranskom zboru

1.
1.
2.
1.

Podatci o situaciji oko Gacka.

Zapovjednik 3.sata I.bojkre sa Očev.Br.101 od 29.travnja 1942.gostavio je:

"14.travnja primljeni su podatci da je jaka snaga partizana prikupljena oko Borača sa ciljem napada na isti.

15.travnja izvještem sam od vodje štrajfuna u Gackom Zvisdića uvde da partisani vrše prikupljanje u selu Vrbi i u selu Izgorima radi napada na Borač.Iste podatke dostavio je Zvisdiću vodja četnika iz Avtovca Marko Popović koji je porad ostalog izviestio da partisani raspolažu sa jednim topom 37 mm.i jednim bačačem 81 mm.Poslije prikupljenih podataka upućeno je iz sela Kule 80 štrajfuna sa pojačanje u Borač.

16.travnja zapovjednik oružničke postaje Sipovica izviestio je da se oko Borača grupiše oko 2000 partizana,to da očekuje napad na borač u najskorie vriene.

17.travnja napadnut je Borač u 3 sata u jutro sa sviju strana.Ukoliko sam mogo prikupiti podatke od pojedinih silioiomera koji su poslije borbe došli u Gacko."Napad na Borač izvršen je slijedeći način:u 3 sata ujutro Borač je napadnut sa sviju strana ali najači napad bio je u pravcu sela Sipovice sela Luka i pravcu sela Ljedenika.Poslije borbe od 2 sata partisani su uspjeli da se probiju preko sela Sumići u Borač u pravcu sela Igri.Sadjutim borba oko pojedinih sela,a naročito oko oružničke postaje Sipovice vodjena je sve do 17 sati kada je počelo povlačenje ka selu Ljedeniku,stim da se narod i štrajfuni povukli dolinom Neretve ka Ulogu.U selu Ljedniku vodjena je još borba noću 17 na 18 dokle je još trajala ta borba nije poznato.Gubitci u ovoj borbi kako sa druge strane nisu poznati.

18.travnja izviestio sam italijanskog zapovjednika o padu Borača,no saveznici nisu preduzimali ništa već su izjavili da oni isključivo moraju braniti Gacko i Avtovac i da nemogu sada odvajati snage.Istog dana izvjestili su ne Talijani da imaju podatke da se sprema napad na Gacko i Avtovac i zapovjedili da svo ljudstvo budo u strogoj pripravnosti i da pojačan posade na položajima koje drži ovaj sat.

19.travnja došao je u Gacko jedan štrajfun iz Borača i izviestio da je 18.travnja uveče još vodjena borba oko sela Ljedenika. Odmah je preduzeto formiranje jednog odreda od 200 štrajfuna stim da 20.travnja u jutro krenu u pravcu Borača da izvide situaciju.

20.travnja u jutro u 8 sati krenuo je nadporučnik Krvavac Čamil kao vodja štrajfuna sa 200 štrajfuna u pravcu Borača.Isti je uspio da dodje do Dobrog Vrha - kote 1483 i do sela Vratla,ali je ovdje bio dočekan od strane partizana.a također je partizanima dolazila pomoć iz sela Vrbe.Posto je raspolagao sa suviše slabom snagom nadporučnik Krvavac zapovjedio je da se štrajfuni povuku ka Gackom.Ovom prilikom ubijen je jedan partizan kod kojog je nadjeno dosta raznih letaka i drugog propagandnog materijala.

21.,22.,23.i 24.travnja nije bilo nikakvih promjena,samo u narodu je bilo veliko uzbuđenje zbog pada Borača i narod je tražio da se izvrši evakuacija naročito žena i djeca.Na sva ova traženja odgovorio sam da je svaka evakuacija bila na u kom pravcu nemoguća,te da svaki ima ostati na svom mjestu i boriti se sa svoje ognjište.

25.travnja saveznici su saopćili da su njihove trupe počele sa operacijama ka Gackom.Istog dana primećene su i vatre u pravcu sela Fojnice,odkle se je i čula topovska paljba,a također [illegible] krilaši bombardovali

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 130

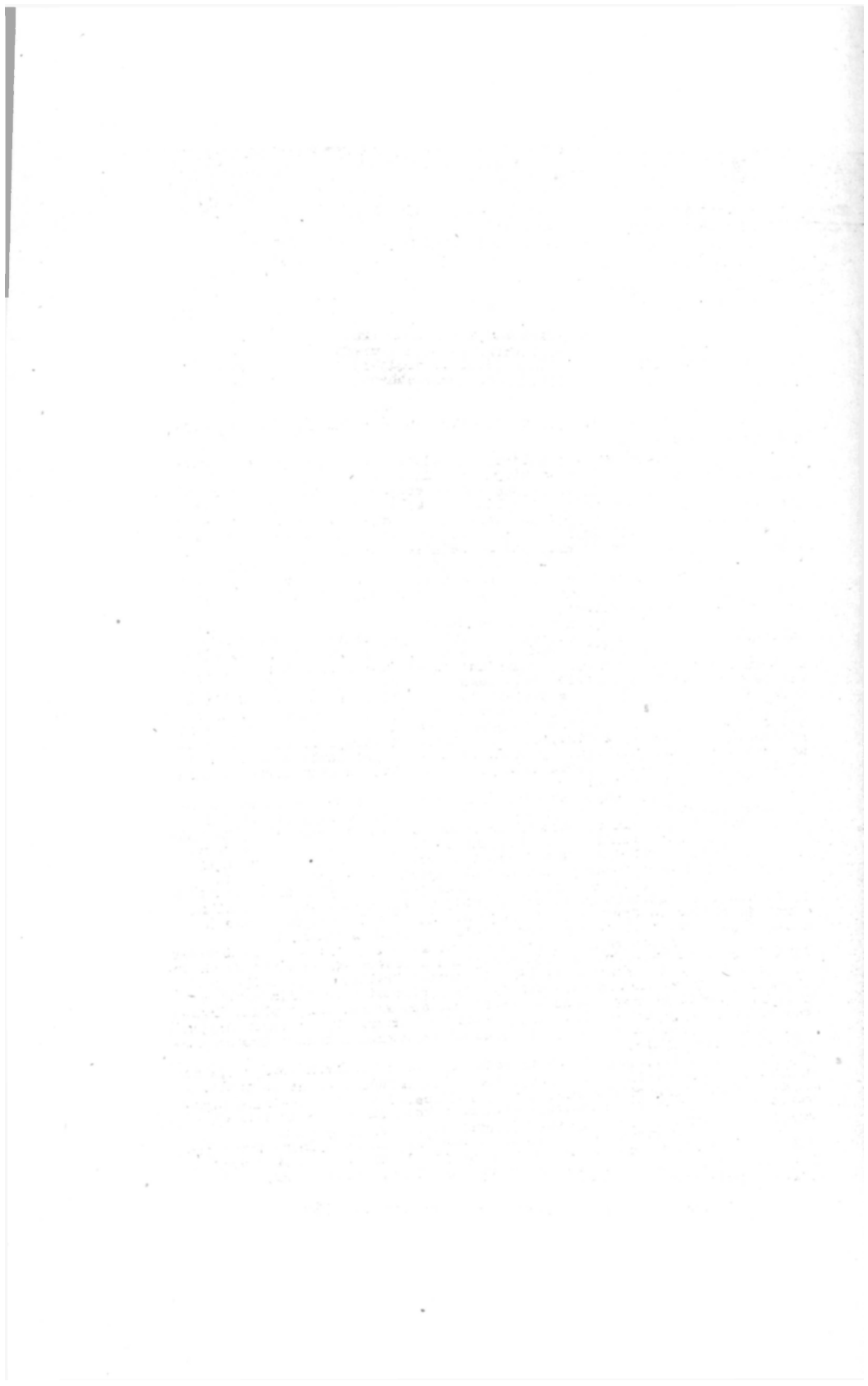

ni napad u pravcu Pustog Polja. Tom prilikom poginuo je 1 partizan, a na našoj strani nije bilo gubitaka.

27 travnja štrajfuni iz sela Kule i Gračanice napali su na partizanska sela Medaniče[6] i Nediće[7]. Isti napad potpomagali su Italijani sa bacačima mina i strojnicama. Štrajfuni su uspjeli potpuno uništiti i zapaliti ova sela. Tom prilikom ranjena su 3 štrajfuna, a kod partizana više gubitaka a koji broj nije točno poznat.

28. travnja u Gacko je stigla 260 talijanska pješačka pukovnija sa 2 bitnice topništva, dolaskom ovih talijanskih trupa znatno je povećana posada Gacka, no što se tiče promjena u okolici Gacka, biće samo onda ako novo došle trupe budu aktivnije i budu preduzimali akcije. Međutim ako će se i novo došle trupe saveznika ograničiti samo na odbranu Gacka i Avtovca kao što je to činila do sada ovdašnja talijanska posada u Gackom, svakako da se onda situacija neće ništa poboljšati, već se može samo da pogorša.

Situacija u celom kotaru Gatačkom je sada sliedeća: u Gackom i Avtovcu nalaze se italijanske posade, a u Gackom nalazi se jedna naša satnija i oružnički vod. Štrajfuni i Muslimanski živalj drže još sela Kulu Fazlagić, selo Ključ i selo Veliku Gračanicu. Srbi četnici koji sarađuju sa italijanskim trupama drže još selo Miholjače. Sva ostala mjesta u kotaru koja još nisu popaljena i uništena nalaze se u rukama partizana, koji iz Crne Gore razvijaju svoje akcije na području ovoga kotara. Italijanske trupe prilikom dolaska u Gacko očistile su put Nevesinje — Gacko, no međutim ako se usput neostave posade, taj će put biti opet prekinut od strane partizana.

Da bi se poboljšalo stanje potrebno bi bilo da viši pretpostavljeni preduzmu potrebno kod italijanskog zapovjedničtva da italijanske trupe ne sjede u Gackom već da preduzmu akciju čišćenja. Također bi bilo neophodno potrebno uspostaviti saobraćaj od Nevesinja do Gacka, te da bi mogla u Gacko da stiže redovno hrana i ostale životne potrebe.

Pošto je padom Borača broj Hrvatskog življa u ovom kotaru znatno smanjen, potrebno bi bilo da se zabrani svako dalje iseljavanje našeg življa, a pored toga potrebno bi bilo preduzeti kolonizaciju našeg življa iz drugih krajeva na područje ovoga kotara, te kako bi se ovde stvorio veći broj našeg življa, a od kojeg bi se ovde mogao organizirati jači štrajfunski odred koji bi omogućavali lakšu zaštitu granice i sprečavali upad pljačkaški bandi sa područja Crne Gore.«

Prednje se dostavlja sa zamolbom na uvid.

U. z. zapovjednika
Glavar pukovnik,
Čudina

---

[6] Medanići
[7] Nadinići

BR. 131

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 5 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U OKOLINI OLOVA I ZENICE

DNEVNO IZVJEŠĆE RB. 125

(po podatcima primljenim 5. V. 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Stanje na području sbora bez promjene.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

4. V. oko 50 naoružanih partizana izvršili su prepad na državni rudnik Cernik (3 km sjeverno od Nove Gradiške), razoružali građanskog stražara, ušli u rudnik i održali radnicima komunistički govor. Kada su opazili da dolazi 1 vod domobranstva zapalili su zgradu rudnika i pobjegli.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Uzduž r. Prače slabo puškaranje.

3. V. kod s. Okruglica (14 km jugozapadno od Olova) došlo je do sukoba između partizana i četnika[1]. Četnici su zauzeli Okruglicu.

4. V. između željezničke postaje Nemila i Begov Han (na pruzi Doboj — Sarajevo) odmetnici su oštetili prugu. Od teretnog vlaka koji je naišao na oštećenu prugu iskočilo je 7 vagona. Iz Zenice upućen je oklopni vlak. Promet je prekinut. Radi se na popravku pruge[2].

Željeznička pruga Zavidovići — Olovo usposobljena je za promet.

Između željezničke postaje Gabela i Hutovo (na pruzi Mostar — Sarajevo — Dubrovnik) uzpostavljen je promet. Kod Gabele 4. V. vladao je mir.

---

[1] 30 aprila 1942 god. u sva tri bataljona NOP odreda »Zvijezda« — Crnovrškom, Nišićkom i Vareškom — izvršen je četnički puč i dojučerašnji partizani pomenutog odreda postali su četnici. Tom prilikom su pobijeni svi politički komesari koji su se toga dana zatekli u četama. Istovremeni puč u sva tri bataljona svjedoči da je zavjera brižljivo pripremana. (Vidi: Rodoljub Čolaković: »Zapisi III«, str. 158).

Bivši Nišićki bataljon napao je 3 maja Omladinsku partizansku četu koja je držala položaj na Okruglici i prinudio je na povlačenje.

[2] Napade na željezničku prugu Doboj — Sarajevo vršio je u to vrijeme Prvi udarni bosanski bataljon u zajednici sa borcima Zeničkog partizanskog odreda.

Zrakoplovstvo bacilo je hranu u Varcar Vakuf, razviđalo r. Praču i bombardiralo sela oko s. Pepeljari (14 km južno od Žepče), Jajca i Varcar Vakufa.

Veza sa Varcar Vakufom uzpostavljena je i stanje oko Varcar Vakufa kao i kod Kupresa popravlja se.

Prema izvješću Talijanske vojne misije u Hrvatskoj između 29. IV i 1. V. izvršeno je snabdievanje Gackog sa ukupno 300 samovoza.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Laxa

ZA TOČNOST:
Pročelnik operat. odjela
glavnostožerni pukovnik
Dragojlov

(M. P.)

BR. 132

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 6 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U ISTOČNOJ BOSNI I GATAČKOM SREZU

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 126

(po podatcima primljenim 6. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

4. V. odbili su naoružani mještani napad jedne skupine partizana na sela Glinsko Novo Selo i Prekopa (7 i 4 km sjeveroistočno od Gline).

4. V. u 17 sati između željezničke postaje Delnice i Lokve naišao je teretni vlak na razrušenu prugu. Stroj i tender iskliznuli su, a na vlak je otvorena puščana vatra. Od Talijanskih vojnika 1 je poginuo a 5 ih je ranjeno. Od našeg osoblja strojovođa i ložač teško ranjeni.

U Hrvatskom Zagorju oko Klanjca, kod s. Bračak (2.5 km jugoiztočno od Zaboka, a 22 km sjeverno od Zagreba) i oko Donje Stubice (18 km sjeverno od Zagreba) pojavile su se manje skupine partizana (njih oko 15—20) sa kojima je došlo i do okršaja. Skupina kod s. Bračak opkoljena je od oružnika, a poslato je i pojačanje od strane ustaša. Jedan ustaša i 1 komunist poginuli su. Kod Donje Stubice ubijen je 1 partizan i 1 riznički preglednik.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

4. V. oko 22 sata i 5. V. oko 7 sati odbijeni su bez vlastitih žrtava pobunjenički napadi na most i želj. postaju Modran (16 km jugozapadno od Bjeljine). Gubitci odmetnika nisu poznati.

U jednom okršaju kod s. Žeravice (15 km iztočno od Olova) poginula su 2 pobunjenika, a 4 puške zaplijenjene. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Kod klaonice u Vinkovcima došlo je 5. V. do sukoba redarstva, ustaša i oružnika sa 1 komunističkom bandom. Jedan oružnik i 2 ustaše ranjeni su, a od komunista 1 je ubijen 1 teže ranjen, a 2 uhićena. Zaplienjene su 2 bombe i 5 samokresa[1].

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

4. V. Njemačke čete prešle su r. Praču kod s. Mesići (5 km južno od Rogatice) i Ustiprače i prednjim dielovima doprle do Goražde i visa Stijena (6 km sjeverno od Goražde). Oko 500 pobunjenika pobjeglo je od ceste Mesići — Goražda prema zapadu. Naši dielovi završili su postavljanje osiguranja na r. Drini. Dio Talijanskih snaga nastavlja čišćenje prostora: s. Kopači (5 km istočno od Goražde) — s. Miljeno (9 km jugoistočno od Goražde).

4. V. oko 21 sat 4 km zapadno od Begovog Hana (na pruzi Sarajevo — Brod) partizani su razorili želj. prugu. Brzoteretni vlak Brod — Sarajevo iskliznuo je i prevrnuo se i potom napadnut od partizana. Zapaljena su 2 vagona. Oklopni vlak iz Zenice na mjestu je iskliznuo i prevrnuo se. Žrtava nije bilo[2].

Prema izvješću divizije iz Mostara Stolac je opkoljen od 700 — 800 partizana koji su oko samog grada[3]. Put Stolac — Mostar jedino je slobodan.

Kod s. Hrasno (14 km jugoiztočno od Metkovića) vode se jake borbe između Talijana i partizana. Talijanima je 5. V. stiglo pojačanje od 300 ljudi sa topničtvom. Selo Hutovo (17 km jugoiztočno od Metkovića) su navodno očistile Talijanske čete iz Dubrovnika.

5. V. partizani su prekinuli željezničku prugu između Jasenica-Lug i Poljice (13 i 18 km sjeverno od Dubrovnika) i opkolili s. Belenići (6 km zapadno od Poljice).

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Laxa

(M.P.)

[1] Ovu borbu protiv ustaša vodila je grupa partizana iz Vinkovaca i okoline.

[2] Željezničku prugu Sarajevo — Brod u to vrijeme napadao je Prvi udarni bosanski bataljon zajedno sa partizanima Zeničkog odreda.

[3] Oko Stolca su u to vrijeme djelovali partizani Ljubinjskog i Stolačkog bataljona, u svemu oko 400 boraca.

BR. 133

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 7 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 127

(po podatcima primljenim 7. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

6. V. oko 23 sata odmetnici su napali želj. stražu između Ravnice i Bos. Novog. Jedna straža jačine 1 častnik i 35 domobrana zarobljena je. Željeznička pruga je na 2 mjesta u dužini od 720 metara minirana. Promet Bos. Novi—Dobrljin prekinut je. Rad na popravku pruge počeo je[1].

7. V. u 3 sata odbijen je vatreni prepad na s. Rudice (6 km južno od Bos. Novog) i dve straže između Bos. Novog i Rudice. Dva domobrana ranjena su.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

5. V. u 9 sati pobunjenici su napali 20 ustaša koji su sa Psunj planine išli po hranu u Španovicu (10 km sjeveroiztočno od Pakraca). Tom prilikom poginulo je 12 ustaša, a izgubljeno 11 pušaka i 1 strojopuška. Uhvaćen je jedan naoružani komunist. Gubitci kod odmetnika nisu poznati.

6. V. oko 60 pobunjenika napalo s. Buč (16 km iztočno od Pakraca). Jedan teretni samovoz sa natovarenim sirom i maslacom pao je u ruke pobunjenika. Samovoz je zapaljen. Istog dana oko 0.3 sati oko 80 naoružanih pobunjenika napalo je sela: Rijenci, Smude i Čeralije (11 i 10 km jugozapadno i južno od Podravske Slatine), zaposjeli cestu Voćin — Podr. Slatina i Voćin — Slatinski Drenovac (15 km jugoistočno od Voćina) gdje ometaju promet. Na cesti Voćin — Podravska Slatina demolirali su oružničku postaju i porušili nekoliko brzoglasnih stubova a iz s. Rijenci odveli su 1 ustašu i 2 prelaznika.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Pukovnik Šimić sa četama i 3 samovozima hrane stigao je 6. V. bez borbe u Varcar Vakuf.

---

[1] Na željezničku prugu Bos. Novi — Dobrljin napadali su partizani Treće i Četvrte čete Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 53.

Jedna skupina od oko 500 partizana sa obiteljima primjećena je u pokretu prema s. Brnjic (16 km iztočno od Zenice).

6. V. uzpostavljen je promet između Jajca i Varcar Vakufa. Samovozi su cieli dan prevozili hranu.

Zrakoplovstvo bacalo je hranu u Kalinovik i bombardiralo sela oko Varcar Vakufa, Jajca i Begov Hana.

5. V. Njemačke čete prodirući od s. Mesići (5 km južno od Rogatice) i Ustiprače dospjele su do k. 851 (3 km sjeverozapadno od s. Mesići) — vis Miš (4 km jugozapadno od s. Mesići) — Goražda. U Goraždi su Njemačke čete dočekane cvijećem i radošću. Ovdje je uzpostavljena veza sa dielovima Talijanskih snaga.

Talijanske snage koje operišu na desnoj obali r. Drine u prostoru jugoistočno od Goražde odbile su jedan napad odmetnika. Kod Talijana jaki gubitci[2].

Njemačka bojna koja je imala zadaću zauzeti vodovod Bistrica (13 km jugoistočno od Sarajeva) dospjela je do crte s. Veselinovići —vis Hrastova Glava—s. Potoci (7—10 km jugoistočno od Sarajeva). — Talijanska skupina dospjela je do crte s. Šabanci (19 km jugozapadno od Sarajeva) — s. Jablanica (12 km južno od Sarajeva) — s. Veselinovići (7 km jugoiztočno od Sarajeva). Neprijatelj bježi. — Druga skupina Talijanskih snaga odpočela je 6. V. nadiranje iz Nevesinjskog Polja prema Kalinoviku i napala zrakoplovima sela uzduž puta Kifino Selo (8 km sjeveroistočno od Nevesinja) — Kalinovik.

Selo Žulji (12 km jugozapadno od Nevesinja) popaljeno je od partizana a narod djelom poubijan[3].

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

(M P.)

---

[2] Odnosi se na napad Druge proleterske brigade noću između 30 aprila i 1 maja 1942 godine na položaje italijanske divizije »Pusterija«. Tom prilikom Italijani su imali oko 50 mrtvih i 50 ranjenih (vidi Vladimir Dedijer: »Dnevnik«, II izdanje, str. 108).

[3] Odnosi se na borbe Prvog udarnog hercegovačkog bataljona i dijelova Druge proleterske brigade protiv četnika Jovana Draganića u selu Kolešku. U ovoj akciji pobijeno je oko 20 četnika, a partizani su imali 2 ranjena.

BR. 134

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 1 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 128
(po podatcima primljenim 8. svibnja 1942 godine do 9 sati)

...

c) III. DOMOBRANSKI SPOR:

7. V. oko 2 sata između željezničke postaje Koprivna i Vranduk (na pruzi Brod—Sarajevo) uslied kvara na tračnicama iskliznuo je teretni vlak. Devet vagona izvrnulo se. Deset putnika poginulo je, a 20 ih je ranjeno. Oklopni vlak iz Zenice upućen je na lice mjesta.

Noću 5/6. V. pobunjenici su potopili jedan bager u r. Neretvi zbog koga je promet u i iz Metkovića riekom nemoguć.

6. V. Njemačke čete čistile su prostor: s. Mesići (5 km južno od Rogatice) — Goražda—Ustiprača. — Bojna koja ima zadaću da očisti predjel vodovoda Bistrica (13 km jugoiztočno od Sarajeva) stigla je do crte: Crni Vrh (k. 1522 — 11 km jugozapadno od Sarajeva) — s. Breznik (2½ km jugoistočno od Pale). — U operacijskom području 718 Njemačke divizije oko 5.000 bjegunaca vratilo se kućama djelomično sa oružjem. — Skupina Talijanskih snaga koja nadire sa Igman pl. dostigla je crtu s. Dujmovići (22 km južno od Sarajeva) — s. Grab (15 km južno od Sarajeva) — Crni Vrh (k. 1522 — 11 km jugoiztočno od Sarajeva). Ubijeno je 18 odmetnika. Naši milicioneri iz s. Dujmovići i Umoljani (10 km zapadno od s. Dujmovići) napreduju na desnom krilu prema s. Trnovo (18 km sjeverno od Kalinovika) i pomažu sa uspjehom Talijane. Talijanska tehnička bojna požrtvovano radi na popravku puta i mostova od s. Vojkovići (9 km jugozapadno od Sarajeva) prema s. Trnovo. — Talijanske snage koje operiraju na prostoru jugoistočno od Goražda u borbama oko s. Miljeno[1] (6 km sjeverozapadno od Čajniče) imale su 20 mrtvih i 30 ranjenih. Pozadina ovih snaga je jako ugrožena. — Djelovi Talijanskih snaga koji napreduju od Kifinog Sela (8 km iztočno od Nevesinja) prema Kalinoviku dostigli su crtu: Jakomirsko Brdo — Visoka Glava (9 km sjeveroiztočno od Kifinog Sela). Bombardiranje iz zraka je u toku. — U Žabljaku, Kolašínu i Foči utvrđeno je postojanje neprijateljskih stručnjaka koji su podmornicama iskrcani na Dalmatinskoj obali.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa v. r.

ZA TOČNOST:
Zast. pročel. operat. odjela
glavnostožerni bojnik
Žmavec

(M.P.)

[1] O ovoj borbi protiv Italijana vidi dok. br. 133, primjedbu br. 2.

BR. 135

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 8 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 129

(po podatcima primljenim 9. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 7/8. V. odbijeni su manji napadi na naše straže u s. Bačuga, Grabovac i Maja (na željezničkoj pruzi Petrinja—Glina).

Od domobrana koji su 7. V. na željezničkoj postaji Maja zarobljeni vratilo se njih 28 bez odore[1].

8. V. od 2—3 sata odbijen je bez gubitaka napad odmetnika na željez. stražu kod postaje Vidorija[2] (2 km južno od Bos. Novog). Istog dana u 4 sata odmetnici su izvršili vatreni prepad na stražu kod Tuinice[3] (1/2 km sjeverno od Bos. Novog). Gubitaka nije bilo.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

6. V. u s. Potočani (14 km sjeveroistočno od Daruvara) a 7. V. u s. Kozarica (6 km sjeverno od Novske) održali su partizani promičbene govore.

7. V. u s. Blagorodovac (15 km jugozapadno od Daruvara) oko 20 oboružanih pobunjenika oduzelo je 1 Njemcu pripadniku kulturbunda 12 vojničkih pušaka, a 1 drugom lovačku pušku i 2 odore. Kod s. Dežanovac (10 km jugozapadno od Daruvara) pokidali su brzoglasnu vezu.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

7. V. uzpostavljen je željeznički promet na pruzi Brod—Sarajevo i Mostar—Dubrovnik. Danas se otvara dnevni putnički promet na pruzi Doboj—Tuzla.

8. V. od 2—5 sati odmetnici su nekoliko puta napadali željezničku postaju Želeće[4] (10 km jugoistočno od Zavidovići). Za to vrieme bio je željeznički promet zaustavljen.

---

[1] Akciju na željezničku prugu Petrinja — Glina izvršili su dijelovi Baniskog NOP odreda.

[2] Napad na domobransku stražu kod Vidorije izvršili su dijelovi Prvog krajiškog odreda.

[3] Napad na domobransku stražu kod Tuinica izvršili su dijelovi Prvog bataljona Drugog krajiškog odreda.

[4] Na željezničku stanicu Želeće napadali su partizani Prvog udarnog bosanskog bataljona u zajednici sa partizanima Ženičkog odreda.

Prema izvješću III. domobranskog sbora 7. V. u 15.15 sati jedan nepoznati zrakoplov bacio je bombe na naše postrojbe kod Zavidovići. Nezna se još da li je bilo gubitaka.

7. V. Njemačke čete dospjele su do crte: željeznička postaja Banja Stijena (9 km jugozapadno od Rogatice) — s. Ilino (6 km sjeverozapadno od Goražde) — Goražda. Neprijatelj se povlači prema s. Osiječani (9 km sjeverozapadno od Goražde), a jače skupine pojavile su se i jugozapadno od Goražde. U Goraždi 3.000 — 4.000 ljudi gladuje. — Djelovi konjaničke pukovnije zauzeli su Kik (k. 1112 — 3 km jugozapadno od s. Prača). — Ustaške bojne podpukovnika Francetića u slabom su dodiru sa neprijateljem iztočno od Srebrenice. — Talijanske snage koje djeluju na prostoru Goražde—Foča—Čajniče stigle su na r. Drinu od Foče do Goražde. — Druga skupina Talijanskih snaga dospjela je do crte: Tisovac (k. 1223 — 4 1/2 km južno od s. Trnovo) — s. Trnovo (18 km sjeverno od Kalinovika) — Crni Vrh (k. 1522 — 11 km jugoiztočno od Sarajeva). Kod Tisovca poginulo je 8 a ranjeno 10 Talijana. — Talijanske snage iz Nevesinjskog Polja[5] napreduju pod odporom prema Ulogu (16 km jugozapadno od Kalinovika). — U prostoru Gacko — Nevesinje[6] neprijatelj je djelatan.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

(M.P.)

[5] Na ovom pravcu nadiranja italijanskih trupa borili su se partizani Prvog udarnog hercegovačkog bataljona i Prve proleterske brigade.

[6] Tada je na toj prostoriji djelovao Prvi udarni hercegovački bataljon.

BR. 136

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 10 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BROJ 130

(po podatcima primljenim 10. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 8/9. V. odbijeni su napadi pobunjenika na željezničku postaju Volinja i Dobrljin[1] (na pruzi Kostajnica—Bos. Novi), a 9 V. na željezničku stražu kod postaje Vidorija (2 km južno od Bos. Novog).

Oružničko krilo Varaždin javlja da su 9. V. u borbi kod s. Bukovec (4 km zapadno od Zlatara) ubijena 3 naoružana partizana, a 8. V. uhićen je u Bedekovčini (9 km jugozapadno od Zlatara) 1, a u blizini pomenutog mjesta 2 partizana.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

8. V. u jednom manjem podhvatu južno od Teslića naše čete izbile su na crtu: Jošik (k. 517) — Glavica (k. 455) — s. Mršići (6—7 km južno od Teslića). Tri pobunjenika su zarobljena dok vlastitih gubitaka nije bilo.

7. V. odbijen je bez vlastitih gubitaka napad pobunjenika na našu stražu između Modriča i s. Gornji Kladari (4 km. jugoiztočno od Modriča). — 8. V. poduzeta je akcija u svrhu protjerivanja pobunjenika kod s. Gornji Kladari. Ishod još nije poznat.

9. V. u 5.30 sati oko 30 oboružanih pobunjenika sa dve strojopuške i 1 strojnicom napali su selo Kat. Ledenice (3 km sjeveroiztočno od Gradačca) i popalili i opljačkali dosta kuća. Oko 9 sati pobunjenici su protjerani. Vlastiti gubitci: 2 milicionera i 1 ustaša ranjeni. Pobunjenički gubitci nisu poznati.

Prema nađenom komunističkom letku potvrđuje se da je Dr. Stojanović[2] intelektualni vođa partizanskog pokreta ubijen.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR.

9. V. primjećena je jedna skupina od oko 400 naoružanih partizana u pokretu iz s. Okruglica (14 km jugozapadno od Olova) pre-

---

[1] Pomenuta ustaško-domobranska uporišta napadali su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

[2] Narodni heroj dr Mladen Stojanović

ko s. Dragovići (6 km jugozapadno od Vareša) prema r. Bosni[3]. — U Žepču, Zavidoviću i Begovom Hanu otkriveni su i uhvaćeni partizanski jataci.

9. V. oko 9 sati jača skupina partizana napala je s. Podgorani (14 km sjeveroistočno od Mostara).

Zrakoplovstvo vršilo je borbene zadatke istočno od r. Bosne i bacalo proglase generala Badera.

8. V. glavne snage 718 Njemačke divizije dostigle su crtu: s. Renovica (15 km jugozapadno od Rogatice) — s. Osiječani (9 km sjeverozapadno od Goražde) — Goražda.

Talijanske snage oko Trnova ponovno su čistile prostor oko visa Tisovac (k. 1223 — 4.5 km južno od Trnova). Neprijatelj ima 83 mrtvih[4].

Oko Pljevlja prikupljaju se jake neprijateljske snage. Na prostoru — Nevesinje — Plužine[5] (11 km sjeveroistočno od Nevesinja) odmetnici su vršili prepade.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

(M. P.)

---

[3] Odnosi se na Drugi udarni bosanski bataljon, Romanisku i Omladinsku četu koje su išle prema rijeci Bosni u namjeri da se u Centralnoj Bosni spoje sa glavninom NOV i POJ. Namjeravani prelaz preko rijeke Bosne nije izvršen, nego su se pomenute partizanske jedinice vratile u Šekoviće. Bilo je svega 305 boraca i oko 20 lakih ranjenika. Od naoružanja bilo je oko 300 pušaka i 18 puškomitraljeza.

[4] Vidi dok. br. 135, primjedbu br. 5.

[5] Na prostoriji Nevesinje — Plužine vršili su prepade na Italijane i ustaše partizani Prvog udarnog bataljona i dijelovi Prve proleterske brigade radi obezbjeđenja akcije protiv četnika Jovana Draganića.

BR. 137

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 1[illegible] MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 133

(po podatcima primljenim 13. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

U napadu na s. Lasinja (24 km iztočno od Karlovca) o kojem je javljeno u jučerašnjem izvješću učestvovalo je oko 100 pobunjenika. U borbi poginula su 4, a ranjena 2 oružnika. Po dolasku oružničkog pojačanja i pojavi zrakoplova pobunjenici su se razbježali i oružnička postaja u Lasinji ponovno je uzpostavljena.

Noću 11/12. V. odbijeni su bez vlastitih gubitaka odmetnički napadaji na želj. postaju Grabovac i Gređani (11 km iztočno i 7 km zapadno od Gline).

Noću između 11/12. V. odmetnici su napali s. Zrin (16 km sjeverno od Bos. Novog). Od posade Zrin poginulo je navodno 10 momaka. Naloženo je posadi u Dvoru (2 km sjeverno od Bos. Novog) da uputi obkoljenoj posadi pomoć i streljivo.

Noću 11/12. V. usliedili su jaki napadaji na straže za osiguranje pruge između Bos. Novog i Ravnice i pruga na više mjesta prekinuta. Tri častnika i 57 domobrana nestalo je[1]. Jedna stražara zapaljena je a na tri mjesta minirana pruga je popravljena. Napad na Volinja odbijen je bombama. Između željezničke postaje Ravnice i željezničke postaje Majur (3 km sjeverno od Hrv. Kostajnice) odmetnici su vršili ciele noći vatrene prepade. Prema izvješću zapovjednika za osiguranje pruge Bos. Novi oko Volinja prikuplja se navodno 400 — 500 odmetnika koji namjeravaju zauzeti Volinje i srušiti most na r. Uni[2]. Ciela pruga Kostajnica — Bos. Novi jako je ugrožena.

12. V. u okolici s. Bedekovčina (25 km sjeverno od Zagreba) i s. Mihovljan (10 km sjeverno od s. Bedekovčina) pojavile su se komunističke skupine od oko 30—40 ljudi. Kod s. Zadravec (4 km južno od s. Mihovljan) oružnici, ustaše i domobrani vodili su 12. V. borbu sa komunistima. Do sada je 15 komunista ubijeno, a 7 ih je zarobljeno, (među njima i žena). Od naših su 2 domobrana ranjena. Naše snage opkolile su ostatak razbijene skupine komunista i danas će produžiti sa proganjanjem i uništenjem ove skupine.

[1] Na željezničku prugu Bos. Novi — Ravnice napadali su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog odreda. Vidi dok. br. 52.

[2] Odnosi se na Prvi bataljon Drugog krajiškog NOP odreda i Treći bataljon Baniskog odreda. Vidi dok. br. 53.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

11. V. odbijeni su bez vlastitih gubitaka napadaji manjih odmetničkih skupina na sela: Ledenice, Živkovo Polje i Gornji Kladari (3, 7 i 9 km sjeverozapadno od Gradačca).

Istog dana oko 100 pobunjenika prešlo je r. Bosnu između s. Botajica (6 km zapadno od Modriča) i s. Podnovlje (14 km jugozapadno od Modriča) te oko 22 sata napali naše postave kod s. Podnovlje i s. Majevac (6 km jugozapadno od Podnovlja). Napadaji su odbijeni.

11. V. na putu između Dervente i Modriča oko 10 naoružanih odmetnika zaustavili su jedna kola u kojima su se vozili građani te ih opljačkali.

11. V. u 22.30 sati odbijeni su bez vlastitih gubitaka napadaji na naše postave na dielu s. Kadinjani (7 km jugoistočno od s. Klašnice) — s. Opsječko (5 km jugoiztočno od s. Musl. Čelinac) i s. Vrbaška — s. Turjak (8 i 18 km jugozapadno od Bos. Gradiške)[3]. Gubitci pobunjenika nisu poznati.

12. V. kod s. Pivnica (14 km jugoiztočno od Virovitice) prikuplja se navodno jedna jača skupina pobunjenika koja još nije stupila u akciju. Iz Virovitice upućen je 1 vod.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 10/11. V. odbijeni su napadi odmetnika na s. Mračaj (1 km jugoistočno od Begov Hana), Begov Han i Želeće[4].

Odmetnici iz s. Okruglica i Srednje (24 i 14 km sjeverno od Sarajeva) nude predaju[5].

10. V. zauzeli su partizani s. Stravča, s. Duba i s. Silješki (oko 8 km iztočno od Cavtata). — Akcija za oslobođenje je u toku.

Od 11. V. u 12 sati nezna se za sudbinu jednog zrakoplova.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

(M. P.)

---

[3] Ovu akciju su izvršili dijelovi Drugog krajiškog NOP odreda.

[4] Na pomenuta neprijateljska uporišta vršili su prepade partizani Prvog udarnog bosanskog bataljona zajedno sa partizanima Zeničkog odreda.

[5] Predaju u duhu sporazuma sa ustašama i okupatorom ponudili su četnici — doskorašnji borci NOP odreda »Zvijezda«, poslije četničkog puča izvršenog u sva tri bataljona pomenutog odreda. Vidi dok. br. 131, primjedbu br. 1.

BR. 138

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG VODA U NEVESINJU OD 14 MAJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ITALIJANSKE KAMIONE NA PUTU BIŠINA — NEVESINJE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA HUM U MOSTARU
Prezbroj: 1428/42.

Mostar, dne 22. svibnja 1942.

Predmet: Napad partizana
na Talijansku kolonu.

1) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA
Tajništvo ministra ZAGREB
2) MINISTARSTVU VANJSKIH POSLOVA "
3) OBČE UPRAVNOM POVJERENIČTVU KOD
II ARMATE TALIJANSKE VOJSKE SUŠAK.

Kotarska oblast u Nevesinju pod br. Prez. 451. od 15. V. 1942. dostavlja sliedeće:

Zapovjedništvo oruž. voda u Nevesinju dopisom broj: 450/Taj. od 14. V. 1942. g. dostavlja slijedeće:

»13. svibnja 1942 oko 10 sati jedna grupa partizana oko 400 na broju napala je talijansku samovoznu kolonu na putu Bišina—Nevesinje, koja je dolazila iz Mostara[1].

Sa kolonom je došao poznati četnički vođa Jevđević i oko 80 četnika, kojima su ostali četnici u Nevesinju priredili doček sa srbskim zastavama i sa cviećem. Zastave su nosili u rukama i na sebi ovdašnje djevojke pravoslavne vjere.

Partizani su ubili 7 talijan. časnika: jednog pukovnika tri satnika i tri poručnika, koji su bili u putničkim samovozima ispred kolone.

Uhvaćen je jedan partizan Bašagić Meho, iz Nevesinja, u času osnutka naše Države poznati Ustaša. Isti se za vrijeme Jugoslavije vodio po spisku komunista.

Na znanje.

ZA DOM SPREMNI!

PODŽUPAN:

(M. P.)

[1] Napad na pomenutu italijansku kolonu izvršili su partizani bataljona »Nevesinjska puška«.

BR. 139

PROGLAS IZDAJNIKA BAJA STANIŠIĆA OD MAJA 1942 GOD. HERCEGOVCIMA[1]

BRAĆO HERCEGOVCI!

Kao Vaš današnji prijatelj i poznanik obraćam vam se i pozivam da se pridružite svojim svim silama mojim odredima koji će skorih dana izbiti na vašu napaćenu grudu. Ne sumnjam da ćete moje čete sačekati kao iskrene prijatelje koji žure da vama, nesrećni moji Hercegovci, donesu toliko željeni spas od najvećeg zla, koje je zadesilo srpski narod od Nemanje do danas, da vas spasu od podivljale partizanske bande. Koliki je teror bio nad vama vidi se najbolje po tome što i ne znate kako je brzo crnogorski narod očistio ove svoje Brankoviće i sa kolikim je oduševljenjem prihvatio moj pokret oslobođenja svih srpskih zemalja od naših izroda koji se dadoše potplatiti parama Moše Pijade, Hinka Majera, Safeta Mujića, i 'Aziza Koludera i ostalih trgovaca srpskim bijelim robljem. Kad imate na umu da su ovi divljaci i srpski krvopije potpuno uništeni u Srbiji i Crnoj Gori onda, nadam se, ne treba da vam se daje uputa šta treba da radite. Hercegovci, vaša rana boli me više nego rana Crnogoraca jer ovo je za kratko vrijeme drugo nezapamćeno stradanje vas, srpske predstraže. Potpuno su mi poznate sve naše najnovije patnje te sam zato i naredio mojim vitezovima da što prije izbiju na granicu Hercegovine i da vas bratski pozovu u svoj zagrljaj, te da zajednički produžite čišćenje svojih sela. Ko se ne htjedne pridružiti mojim herojskim četama biće na licu mjesta ubijen A SVAKOME ONOME KOJI SE LIČNO PREDA, AKO DO SADA NIJE UBIO SRBINA, GARANTUJEM MOJOM ČAŠČU NEĆE NI DLAKA SA GLAVE FALITI. Četnički odredi formiraju se u Nevesinju i Gacku. Njihova brojna snaga kao i svakodnevno povećavanje daje mi nade da ćemo ubrzo zajedno biti na obalama Neretve. Na noge braćo, u šumu u sveti boj za slobodu Srba.

KOMANDANT
NACIONALNIH ODREDA ZA CRNU GORU
I HERCEGOVINU
PUKOVNIK BAJO J. STANIŠIĆ S. R.

---

[1] Proglas, u ustaškom prepisu, kojim je Redakcija raspolagala, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kutija br. 71.

BR. 140

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 15 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U HERCEGOVINI I ISTOČNOJ BOSNI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 135

(po podatcima primljenim 15. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

14. V. kod s. Selište (2 km jugozapadno od Gline) jača skupina pobunjenika napala je oružničku zasjedu. Dva oružnika su poginula, 1 je ranjen a 4 su zarobljena. Upućena pomoć zarobila je 1 partizana.

13. V. u 23 sata napadnuta je oružnička postaja u s. Kraljevčani (12 km južno od Petrinje). Upućena pomoć iz s. Bačuge (5 km sjeverozapadno od s. Kraljevčani) rastjerala je napadače.

14. V. u 8 sati primjećeno je kod s. Strašnik (6 km jugozapadno od Petrinje) oko 150 naoružanih partizana. Istog dana u 11 sati pokušali su partizani napadaj na Petrinjski vodovod. Djelovi Petrinjskog zdruga upućeni su u krstarenje.

Zapovjednik 2. pješačke divizije javlja da odmetnici vrše stalno jak pritisak na Rakovicu i Drežnik Grad (22 km sjeverozapadno od Bihaća).

Mjestno zapovjedničtvo Karlovac javlja da se je 14. V. u okolici s. Lasinje (24 km iztočno od Karlovca) sakupilo navodno preko 300 partizana sa namjerom da prieđu r. Kupu u pravcu Pisarovine. Posada Lasinje (50 oružnika) pojačana je jednim polusatom domobrana iz Karlovca. Željeznička postaja Vojnić bila je napadnuta od partizana koji su se probili iz Petrove Gore ka severoistoku. Zrakoplovnim razviđanjem nije se moglo ništa ustanoviti.

Naknadno se saznaje da je 13. V. u napadu na općinu i poštu u s. Velika Pisanica (20 km jugoiztočno od Bjelovara) učestvovalo navodno oko 100 naoružanih partizana. Partizani su razoružali 8 selskih stražara i odnieli 8 pušaka sa 180 naboja, a općinu i poštu opljačkali. Dvadeset oružnika krenulo je u potjeru.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

Prema neprovjerenim viestima oko 100 pobunjenika prebacilo se je 14. V. iz okolice s. Brvno i Vranjak (6 i 8 km jugozapadno od Modriča) na lievu obalu r. Bosne.

13. V. oko 11.30 sati u s. D. Grahovljani (9 km sjeveroiztočno od Pakraca) jedan vod domobrana odbio je bez vlastitih gubitaka napad 20 pobunjenika. Gubitci pobunjenika nisu poznati.

14. V. između 2 i 3 sata 10 oboružanih pobunjenika napalo je s. Sot (9 km jugozapadno od Iloka). Selska straža odbila je napad.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

U akciji Foča[1] njemačke snage čiste prostor između s. Ustikoline (8 km sjeverno od Foče) — istočni dio Jahorine — s. Dobro Polje (11 km sjeverno od Kalinovika). Neprijatelj se povlači prema jugozapadu i jugoistoku. — Od talijanskih snaga jedna skupina čisti desnu obalu r. Drine od Foče do ceste Goražde — Miljeno (9 km jugoistočno od Goražda), dok je druga skupina zaposjela cestu Jeleč (11 km zapadno od Foče) — Foča a jedna treća skupina prodirući preko Uloga i Kalinovika nadire prema jugu. — Jedna kolona talijanskih snaga iz Mostara na vožnji između Nevesinja i Mostara napadnuta je u šumi Bišina (6 km zapadno od Nevesinja). Zapovjednik divizije general Negri je ranjen, a 1 pukovnik, 4 častnika i 2 vojnika poginula su[2].

Noću 13/14. V. pobunjenici su dva puta pokušali razoriti želj. prugu između postaje Žepče i Begov Han[3].

14. V. odmetnici su navodno zapalili s. Javorik, a djelom dospjeli do s. Ribići i Radešine (sve oko 10 km zapadno od Konjica)[4].

Izgubljeni zrakoplov za koga je javljeno u dnevnom izvješću br. 133 pronađen je 14. V. kod s. Jelašca (4 km jugoiztočno od Kalinovika). Zrakoplov je izgorio, a ranjena posada leži u bolnici u Kalinoviku.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

(M. P.)

---

[1] Odnosi se na Treću neprijateljsku ofanzivu.

[2] Italijansku kolonu kod Bišine napali su partizani bataljona »Nevesinjska puška«.

[3] Željezničku prugu Brod — Sarajevo na ovom sektoru rušio je Prvi udarni bosanski bataljon i partizani Zeničkog odreda.

[4] Na pomenuta ustaška uporišta napadali su partizani Konjičkog bataljona.

BR. 141

UPUTSTVO ČETNIČKIH RUKOVODILACA U HERCEGOVINI OD MAJA 1942 GOD. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA SPROVOĐENJE U DJELO SPORAZUMA S ITALIJANSKIM OKUPATOROM[1]

SRPSKIM ČETNICIMA

Na osnovu sporazuma, koji smo sklopili sa Armijom Kraljevine Italije u svrhu zajedničkog pobijanja komunističkih zlikovaca, koji uništavaju živote i imanja srpskog naroda saopštavamo Vam:

Odustanite od svakog sukoba sa italijanskim trupama, koje operiraju u zoni Čajniče, Goražde, Kalinovik i Foča.

Svi koji ste bili nasiljem i terorom prisiljeni, da se pridružite partizanskim zlikovcima, likvidirajte tuđince komesare i na čelu sa svojim domaćim prvacima pod oružjem prijavite se najbližem talijanskom komandantu, vaši životi i imanja su Vam zagarantovani a vi čete zajedno sa oružjem biti uvršteni u nevesinjsko-gatački štab vojničkih 'dobrovoljačkih četničkih odreda.

Italijanska armija vam garantuje, da nitko neće odgovarati za događaje iz doba ustanka, da vam ustaši i huškari ne mogu ništa učiniti a vi ste dužni sa svojim oružjem čuvati red i mir i poredak u svom kraju i uništavati partizanske zlikovce, koji su prešli da unište srpski narod.

Sa verom u Boga za čast i slobodu srpsku!

Štab vojno-četničkih odreda
Nevesinje i Gacko,
Petar Samardžić,[2]
pop Radojica Perišić[3]

Nacionalistički politički
povjerenik:
Dobroslav Jevgjević

---

[1] Dokumenat, u ustaškom prepisu, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kutija br. 71.

[2] Ubijen od organa narodne vlasti poslije oslobođenja kao četnik.

[3] Poginuo za vrijeme Treće neprijateljske ofanzive u borbi protiv NOV.

BR. 142

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 1(MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 136

(po podatcima primljenim 16. V. 1942. godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Uslijed aktivnosti odmetnika željeznička pruga sjeverno od Bos. Novog (od Ravnice do Kostajnice) u stalnoj je opasnosti[1].

Noću 12/13. V. odbijeni su napadaji na Bos. Novi i na sve željezničke straže do Dobrljina. Tom prilikom su tri čarkaša ranjena. 13. V. oko Ravnice porušena je na više mjesta željeznička pruga, a na most preko potoka Strižna vršeni su vatreni prepadi. Noću 13/14. V. odbijeni su napadaji odmetnika na Volinju (4.5 km sjev. od Dobrljina) i Rudice (6 km južno od Bos. Novog). Jedan ustaša je ranjen[2].

Noću 14/15. V. izvršeni su vatreni prepadi na posade Bihać, Vel. Kladuša, Ličko Petrovo Selo (14 km sjev. zapadno od Bihaća) Mala Peć i Čavnik (7 km sjeveroistočno od Ličkog Petrovog Sela). Oko Male Peći vođena je jaka bliska borba sa ručnim granatama. Pritisak na ovom predjelu sve je jači.

Noću od 14/15. V. odbijeni su bez vlastitih gubitaka napadaji na želj. postaju Glina, na želj. most preko potoka Maje (3 km jugoistočno od Gline) i na obližnje čuvare pruge. Željeznički promet Petrinja — Glina uzpostavljen je.

Akcija u okolici Zaboka završena je. Gubitci kod odmetnika: 15 mrtvih, 22 uhićena, pismohrana zaplijenjena, a podatci o zaplijenjenom oružju prikupljaju se. Od naših 3 lakše ranjena.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

Iz Vukovara se javlja da je jedan odjel Mađarske vojske došao 13. V. u 10 sati na Dunavski otok Hagel (22 km jugoistočno od Vukovara) i zaposjeo ga.

11. V. u 16 sati odbijen je bez vlastitih gubitaka napadaj odmetnika na uporište Kovačevići kod s. Vitinice (16 km sjeverozapadno od Zvornika). Gubitci protivnika nisu poznati.

---

[1] Na ovom terenu tada se nalazio Prvi bataljon Drugog krajiškog NOP odreda.

[2] Pomenute akcije izvršili su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

14. V. odbijen je bez gubitaka napadaj na naše postave kod s. Simici[3] (3 km zapadno od Teslića). Gubici odmetnika nisu poznati.

Noću 14/15. V. izvršen je jak napadaj pobunjenika na Gradačac (20 km južno od Bos. Šamca). Straža kod s. Katol. Ledenice (3 km sjeverozapadno od Gradačca) raspršena je, a prema proturiečnim izvješćima Gradačac je navodno pao u ruke pobunjenika. Zbog prekida veze ovo se nije moglo provjeriti. Posadi u Gradačac upućenaje pomoć od 3 sata.

16. V. u 1 sat napadnut je Prijedor sa svih strana od jakih partizanskih snaga[4]. U 4.30 sati palo je predgrađe. Poslije toga vodile su se borbe u sredini grada a prema posljednjem izvješću (od danas u 9 sati), sada se drži još samo zapovjedništvo u gimnaziji. Banjalučki sdrug uputio je odmah (u 6 sati) krilaše radi bombardiranja i bacanja streljiva, a danas u jutro kreću istim zadatkom krilaši iz Zagreba. Od 3 iz Banjaluke upućena zrakoplova jedan se još nije vratio dok druga dvojica zbog velike magle nisu mogli baciti streljivo. Iz Zagreba upućuju se počev od 8 sati krilaši za bombardiranje i sa streljivom, a tako isto pokušava se ponovno akcija krilašima iz Banjaluke.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

U akciji Foča njemačke čete krstarile su bez dodira sa neprijateljem. Prednja linija ostala je nepromienjena — Brza skupina uzpostavila je kod Javorka i Radače (4 km zapadno od Foče) vezu sa talijanskim snagama. — Talijanske snage na desnoj obali r. Drine dospjele su uz slab otpor do utoka r. Sutjeska i čistile prostor oko s. Kozarevine (10 km sjev. istočno od Foče). — Ostale talijanske snage vrše pregrupiranje za novu akciju u prostoru južno i jugoistočno od Kalinovika. — Između r. Tare i Čeotine neprijatelj se dalje prikuplja. — Između Čajniče i s. Metaljka (6 km jugoistočno od Čajniče) napadnuta je obskrbna preselica. — Na prostoru istočno i sjev. istočno od Sjenice spustio je engleski krilaš neko tvorivo koje su pobunjenici odvukli. — Oko Pljevlja ustanovljena su dva partizanska stožera.

15. V. oko 1 sat između željezničke postaje Jablanica i Prenj na pruzi Konjic — Mostar napali su pobunjenici vlak zakrčivši predhodno prugu kamenjem, 6 putnika i željezničara lakše je ranjeno. — Promet je do 16. V. do 8.30 sati bio prekinut. Istog dana u 13 sati napali su odmetnici na prostor s. Ostrožac i Lisičići (oko 10 km zapadno od Konjica)[5].

Naknadno se saznaje da su u borbama između četnika i partizana u oblasti s. Okruglice i s. Srednje (prostor 15—20 km sje-

[3] Jedinice Četvrtog krajiškog NOP odreda
[4] O napadu na Prijedor vidi dok. br. 19.
[5] Tada je na ovom terenu djelovao Konjički partizanski bataljon.

verno od Sarajeva) 4. V. četnici ovladali Okruglicom i Srednjim. Zarobljenike koje su držali partizani pustili su, dok su sve partizane strance i židove poubijali, a domaće partizane razoružali[6]. Svima Hrvatima dozvoljavaju nesmetan prolaz ovim krajem i obrađivanje polja. — 9. V. na njihovu želju došlo je do sastanka sa bivšim ustaškim logornikom iz Semizovca Rajmundom Haklom i na tom sastanku izrazili su želju za smirenje. Oružje će predati kada osjete da su potpuno sigurni od partizana i od nevaljalih ustaša. — Njemačku, Talijansku i Hrvatsku vojsku kao i ustaše neće napadati u koliko oni ne bi bili napadnuti, ili pak paljena sela Grkoistočnjaka.

Od povjerenika se saznalo da se već nekoliko dana vode borbe između partizana i četnika na prostoru Vučja Luka — Vrhovina[7] (13 km sjeveroistočno od Sarajeva).

12. V. uz pomoć talijanskog topništva napali su četnici u s. Rapti (4 km jugoistočno od Trebinja) partizane. Akcija je uspjela i nekoliko naoružanih partizana je zarobljeno[8].

ZA TOČNOST:
PROČELNIK OPERATIVNOG ODJELA
GLAVNOSTOZERNI PUKOVNIK
Dragojlov

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

(M P.)

---

[6] O borbama između četnika i partizana na ovom terenu vidi dok. br. 140, primjedbu br. 1.

[7] Odnosi se na borbe koje je vodio Drugi udarni bosanski bataljon protiv četnika — bivših boraca Mokranjskog bataljona Romanijskog NOP odreda.

[8] Ove borbe protiv četnika i Italijana vodio je Drugi hercegovački bataljon (Trebinjski).

BR. 143

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 17 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 137
(po podatcima primljenim 17. V. 1942. godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

16. V. oko 6 sati upala je jedna veća skupina oboružanih odmetnika u s. Komarevo (10 km jugoistočno od Siska), odvela učitelja i nekoliko seljaka i povukla se prema jugu. Poduzete su mjere da se ovaj predjel pročisti i da se odmetnicima presječe uzmak u Šamaricu. Prema dosadanjim podatcima u borbi kod s. Komarevo jedan odmetnik je ubijen a jedan je ranjen dok su u Velikoj Gradusi (10 km južno od s. Komarevo) 2 odmetnika živa uhvaćena.

15. V. na putu Bos. Novi — Blagaj napadnuta je preselica hrane[1]. Dva domobrana su ranjena a 2 konja ubijena (Preselica stigla je Blagaj).

11. V. na putu s. Otoka (9 km sjeveroistočno od Bos. Krupe i s. Bužim (15 km sjeverozapadno od s. Otoka) izvršen je prepad na skupinu seljaka. Dva oružnička narednika poginula su.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

15. V. izvršen je od naše strane povratni napadaj na Gradačac (20 km južno od Bos. Šamca). Naši dielovi doprli su tik do Gradačca ali su se uslied nadmoćnosti protivnika (navodno oko 1000?) morali povući na utvrđene postave kod s. Ledenice (3 km sjeverozapadno od Gradačca). Danas u jutro izvršit će se ponovno napadaj, potpomognut 1 bitnicom i dolazećom ustaškom bojnom Stier. Prema dobijenim vijestima situacija oko Gradačca i Modriča dosta je nepovoljna.

16. V. u jednom okršaju kod vis Stražanica (k. 317 — 3 km sjeverozapadno od Teslića) protjerani su pobunjenici. Vlastitih gubitaka nije bilo; dok pobunjenički gubitci nisu poznati.

16. V. oko 5 sati jedna manja grupica odmetnika pripucala je na stan vojnika talijanskog obskrbnog uporišta u Brodu n/S. Naše redarstvo u zajednici sa Talijanima protjerali su pobunjenike od kojih je jedan teško ranjen. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Prema posljednjim vijestima iz Banjaluke stanje u Prijedoru je ovakvo: 16. V. u 12.27 sati zapovjedništvo Prijedora javilo je da se je zgrada gimnazije zapalila i da pomoći više nema. U 14

[1] Domobransku komoru na putu Bos. Novi — Blagaj napala je Četvrta četa Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

sati Banjalučki sdrug javlja da je krugovalna veza između Banjaluke i Prijedora ponovno uzpostavljena da je vatra u gimnaziji ugašena, da se gimnazija i škola još drže i da se borba vodi. Kasnija izvješća nema. Zrakoplovstvo je bombardiralo pobunjenička kola koja su prevozila opljačkane stvari iz Prijedora u Kozarušu i u pravcu Mrakovice, isto tako bombardirani su i tučeni iz strojnica pobunjenici u samom gradu.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

13. V. odbijeni su napadaji na želj. postaju Stog i Vozuću (12 i 18 km jugoistočno od Zavidovića).

Noću 14/15. i 15/16. V. odbijeni su slabiji napadaji pobunjenika na Begov Han[2] (16 km jugozapadno od Zavidovića)

15. V. kod s. Marinčići (3.5 km sjeverno od Begov Hana) osujećen je pokušaj odmetnika da pređu na lievu stranu r. Bosne.

U s. Briznik (10 km istočno od Zenice) primiećeno je jače prikupljanje odmetnika[3].

Naš zrakoplov letio je na novo talijansko uzletište u Bileću.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez Laxa)

(M. P.) **Laxa**

BR. 144

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 18 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 138.

(po podatcima primljenim 18. V. 1942. godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 16/17. V. između želj. postaje Vojnić—Vrgin Most na dužini od 1 km presjekli su pobunjenici brzoglasno-brzojavne stubove, a između sela Kupljensko i Miholjsko (5 i 7 km jugozapadno od Vojnića) presjekli brzoglasne veze.

---

[2] Ovaj prepad na Begov Han izvršio je Prvi udarni bosanski bataljon.

[3] Grupa udarnih bataljona tada se spremala da pređe preko rijeke Bosne u cilju spajanja sa partizanskim jedinicama u Bos. Krajini. Namjeravani prijelaz preko Bosne nije uspio, te su se bataljoni vratili u Šekoviće, gdje je od njih formirana 2 avgusta 1942 god. Šesta istočnobosanska udarna brigada.

Cijele noći 16/17. V. odmetnici su vršili vatrene prepade na objekte želj. pruge između želj. postaje Maja i Gređani (na pruzi Caprag—Vrgin Most). Napadaji su odbijeni.

Prema još neprovjerenom izvješću oružničke postaje Pisarovina 17. V. upalo je oko 30 partizana u s. Gradac (25 km sjeveroistočno od Karlovca. Od ustaške pripremne bojne odnijeli 4 puške i opljačkali neke seljake.

17. V. odbijen je vatreni prepad na most Strižna[1] (4 km jugozapadno od Dobrljina). 1 ustaša je ranjen.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

Povratni napadaj na Gradačac (20 km južno od Bos. Šamca) uspješno je završen. Gradačac je povraćen. U Gradačcu nađeno je 28 mrtvih odmetnika a navodno oko 260 mrtvih i ranjenih odnijeli su sa sobom. Među odmetnicima poginuo je major Stefanović zvani »Bradonja« kao vođa Crnogoraca. Zaplienjeno je 30 pušaka i dosta streljiva. — Istovriemeno brzom intervencijom jednog sata upućenog samovozima iz Broda spriečen je obuhvatni manevar odmetnika na lievoj obali r. Bosne u pravcu sela Botajica—Pečnik (oko 5 km zapadno i sjeverozapadno od Modriča u bok i pozadinu Modriča. Modrič je istovremeno napadnut. Bliže je nepoznato.

O Prijedoru nema novih podataka[2]. Zrakoplovnim razviđanjem 17. V. nije primiećeno na putevima nikakvo kretanje ni ljudstva ni vozila. U dvorištu zgrade gimnazije primiećeni su neki domobrani koji su pri nailasku zrakoplova pobjegli u zgradu nedajući nikakve znakove.

Njemačka E. S. bojna »Princ Eugen« u okviru hrvatske ustaške vojnice izvršila je 11. V. čišćenje pl. Motajice (jugoistočno od utoka r. Vrbasa) ne naišavši nigdje na jači otpor. Pobunjenici su se povukli na Otpočivaljku (južno od Motajice). Ovim podhvatom osigurana je eksploatacija drveta iz Motajice[3].

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

U akciji Foča Njemačke snage na povratku su u svoje posade. Od naših snaga jedna bojna je u pripremi za odlazak u Goražde i Ustikolinu, a jedan sat upućen je u Trnovo. Samostalni konjanički sklop nalazi se na Jahorini. Jedan dio talijanskih snaga nalazi se na prostoru Kalinovik—Foča, drugi dio čisti desnu obalu r. Drine, dok je treći dio u pripremi za jednu novu akciju prema izvoru r. Neretve (Borač).

[1] Most kod Strižne napali su dijelovi Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

[2] O napadu na Prijedor vidi dok. br. 19 i 37.

[3] Nijemci su tada preduzeli jaču ofanzivu na planini Motajici protiv Krajiškog proleterskog bataljona, koji se poslije žestokih borbi povukao na kratko vrijeme u Slavoniju.

16. V. u 24 sata između želj. postaje Hrasno i Hutovo (na pruzi Konjic—Dubrovnik) napadnut je teretni vlak. Brzoglasno-brzojavne veze prekinute su[4].

17. V. od 0 do 4 sata odbijene su navale odmetnika na Begov Han[5].

Selo Ostrožac (10 km jugozapadno od Konjica) jako je ugroženo[6].

Od 17. V. u 12 sati nezna se za sudbinu jednog našeg krilaša koji je iz Sarajeva poletio u razviđanje prema Gradačcu.

30. IV. spustio se kod sela Grab (25 km jugoistočno od Dubrovnika) jedan Engleski dvomotorni krilaš sa 2 engleska častnika. Donijeli su predajni krugoval, oružje, streljivo i novac. Nisu uhvačeni.

Naknadno se saznaje: Prema izvješću III. Dom. Sbora borbe između partizana i četnika produžavaju se u oblasti Travnika i Jajca[7], a doznaje se već o njihovim međusobnim borbama u oblasti Zenice i Begov Hana[8].

12. V. u blizini Gacka 3 talijanske bojne u suradnji sa jednim satom naših štrafuna napale su partizane. U borbi 40 talijana je ranjeno dok gubitci partizana nisu poznati[9].

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez Laxa)
Laxa

(M. P.)

---

[4] Na pomenutu željezničku prugu napadao je Južnohercegovački partizanski odred.

[5] Prepade na Begov Han vršio je Prvi udarni bosanski bataljon.

[6] Na ovom terenu djelovao je u to vrijeme Konjički partizanski bataljon.

[7] Na terenu oko Jajca tada su se vodile borbe između partizana Trećeg krajiškog odreda i četnika Uroša Drenovića.

[8] O borbama između četnika i partizana u zeničkom kraju vidi dok. br. 131, primjedbu br. 1.

[9] Pomenutu borbu protiv Italijana vodio je Prvi hercegovački udarni bataljon.

BR. 145

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 19 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 139

(po podatcima primljenim 19. V. 1942. godine do 9 sati)

. . .

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

Banjalučki sdrug javlja: Iz Prijedorske posade došlo je u Banjaluku 3 domobrana koji su izjavili da je Prijedor bio napadnut sa sviju strana a izgleda da je napad bio pripremljen i u samom gradu. U napadu je učestvovala jedna vrlo jaka gomila pobunjenika u kojoj su bili i građani kao i djeca koja su nosila streljivo. Posada Prijedora povukla se je u gimnaziju i školu odakle je davala otpor. Kada su haubice i bacači zarobljeni pobunjenici su iz istih tukli gimnaziju i školu. 16. V. oko 15 sati kapitulirala je posada. Zapovjednik posade pukovnik Zlobec je mrtav (nezna se da li se je sam ubio ili je ubijen). Ubijeni su: logornik, svi ustaše, svi željezničari i oko 80 građana. 50 domobrana koji su bili na straži kod želj. postaje Baltine Bare (4 km južno od Prijedora) stiglo je u Sanski Most[1].

I. Domobranski sbor izvještava da se je posada iz Ljubije (9 km jugozapadno od Prijedora), 18. V. povukla u Bos. Novi i da je naloženo da se smjesti u Dvoru n/Uni te da se jave podaci o njenoj jačini i sastavu (u Ljubiji i okolici bilo je 3 sata).

17. V. u 3.45 i 4 sata pripucali su odmetnici na naše postave Kaćun i Križ (oko 2 km zapadno i sjeverozapadno od Teslića).

Prema izvješću II. Dom. Sbora, kod s. Otpočivaljke (13 km sjeverozapadno od Prnjavora) prikupljaju se jače snage partizana. Kod crkve i škole u selu Mravica (7.5 km jugozapadno od Prnjavora) nalazi se njihov stožer a u selu Vijačani (10 km jugozapadno od Prnjavora) pričuva. Izdat je nalog zrakoplovstvu da izvrši bombardiranje[2].

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 17/18. V. odbijeni su odmetnički napadaji na Begov Han.

Radi jače ugroženosti pruge kod Hutova i Hrasna (na pruzi Konjic—Dubrovnik) obustavljen je promet na pruzi Dubrovnik—Mostar.

---

[1] O oslobođenju Prijedora vidi dok. br. 19 i 37.
[2] Tada je na ovom terenu bio Krajiški proleterski bataljon.

Radi napadaja odmetnika, oružnici iz Bišine (8 km zapadno od Nevesinja) povukli su se u selo Blagaj (18 km zapadno od Nevesinja). Talijani će nastojati povratiti Bišinu[8].

Naš krilaš za kojeg je u jučerašnjem izvješću javljeno da je nestao spustio se 17. V. u Bjelovaru a 18. V. odletio u Sarajevo.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
Vitez (Laxa)
(M. P.) **Laxa**

BR. 146

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 20 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 140

(po podatcima primljenim 20. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

17. V. odmetnici su napali s. Grabovac (2 km sjeverozapadno od Vrnograča, a 14 km južno od Topuskog). Od naših je 1 poginuo a 2 su ranjena.

Noću 17/18. V. odmetnici su porušili most kod s. Baštra (9 km sjeverozapadno od Otoke na putu prema Vrnograču).

Oko 2.000 izbjeglica iz Ljubije stiglo je u Bos. Novi. Izbjeglice su upućene u Kostajnicu. Velika župa Gora poduzela je mjere za njihov dalji razmještaj.

Staro Selo i Vel. Gradusu (11 km zapadno i jugozapadno od Sunje) narod je podpuno napustio i izvukao se prema Šamarici planini.

Oružnička postaja Pisarovina javlja da je 19. V. u 1 sat jedna jača skupina partizana u s. Dubranec (14 km jugozapadno od Vel. Gorice) iz općinske blagajne odniela novac i spise, iz župnikovog stana i jedne trgovine namirnice i hranu a potom pobjegla. Ljudskih žrtava nije bilo. Upućene su oružničke potjere.

Noću 18/19. V. između željezničke postaje Ogulinski Hreljin i Gomirje (na pruzi Ogulin—Sušak) razorena je pruga u duljini od 100 metara. Pruga je vjerovatno već popravljena.

---

[8] Odnosi se na partizanski bataljon »Nevesinjska puška«.

18. V. napadnut je putnički vlak kod Bos. Krupe. Od putnika 1 je poginuo, a 1 je ranjen.

Istog dana napadnut je most preko potoka Strižne. — Osiguranje se je povuklo na lijevu obalu r. Une[1].

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

19. V. u 11 sati između s. Podnovlje (12 km jugozapadno od Modriča) i s. Botajica (5 km zapadno od Modriča) napadnut je jedan ukrajinski legionarski sat. Jedan legionar je poginuo. Podrobniji podatci ne dostaju.

19. V. oko 6.30 sati u s. Lađevac (5 km sjeverozapadno od Okučana) navodno oko 200 (?) oboružanih pobunjenika u domobranskim i ustaškim odorama iznenadili su 1 vod željezničke stražarske bojne te odnijeli 41 pušku, oko 1.100 naboja, 80 ručnih bombi, te cipele i domobranske kape. Jedan stražnik je ranjen. Zepoviednik sa cielim vodom sproveden je u Brod n/S i pritvoren. Istraga je zapovieđena. Potjere su upućene.

Noću 18/19. V. između s. Pavlovci i Vrdnik (5 i 12 km sjeverno od Rume) odmetnici su porušili nekoliko brzoglasnih stubova.

Od četnika-suboraca[2] dobijeno je 19. V. oko 14 sati izvješće da se navodno oko 2—3000 pobunjenika[3] kreću u pravcu s. Omarska i Piskavica (17 i 22 km jugoiztočno od Prijedora). Zrakoplovnim razviđanjem nisu se mogli odkriti nikakvi pokreti pobunjenika. Sa četnicima-suborcima poduzete su mjere da se pobunjenici dočekaju ako bi se zaista pojavili oko s. Piskavice.

19. V. došao je iz zarobljeničtva još jedan domobran Prijedorske posade koji je potvrdio viesti jučerašnjih zarobljenika, a osim toga je izjavio da je pukovnik Zlobec zajedno sa logornikom ubijen od strane jednog partizana prilikom njihovog upada u gimnaziju. Jednu haubicu odvukli su pobunjenici u Mrakovicu (15 km sjeveroiztočno od Prijedora) a jednu drže u s. Kozarac (10 km iztočno od Prijedora), gdje je i streljivo. Kod Alagića Mlina (na putu s. Kozarac—Mrakovica) nalazi se njihov stožer i neka štamparija. U Prijedoru sada nema pobunjeničkih snaga već samo prevoze opljačkane stvari iz Prijedora koristeći za ovo jedan vojnički teretni samovoz kojeg su zaplienili u Prijedoru[4].

[1] Na most kod Strižne napadali su dijelovi Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

[2] Ovdje prvi put nailazimo na termin »četnik-suborac«. Pregovori njemačkog i italijanskog okupatora i ustaša sa četnicima počeli su još početkom 1942 god. (vidi Zbornik tom IV, knj. 3, dok. br. 160), a u nekim krajevima, napr. u Hercegovini još 1941 godine.

[3] Odnosi se na Prvi i Drugi udarni bataljon Bos. Krajine (u svemu oko 1500 boraca). Poslije akcije protiv četnika na terenu Trećeg i Četvrtog krajiškog odreda, ovi bataljoni su se sastali na Manjači, odakle su skupa izvršili pokret prema Kozari, gdje su uskoro ušli u sastav Prve krajiške brigade.

[4] O oslobođenju Prijedora vidi dok. br. 19 i 37.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

18. V. na pruzi Sarajevo-Brod između želj. postaje Maglaj i Rječica napadnuta je ophodnja želj. straže. Dva stražara su razoružana i vraćena u Rječicu.

Na pruzi Mostar—Dubrovnik između želj. postaje Hutovo i Hrasno gdje je 16. V. oko 2.400 pobunjenika napalo teretni vlak željeznička pruga još nije popravljena, jer odmetnici vatrom ometaju rad.

Drugih osobitih događaja nije bilo.

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
(M. P.) Laxa

BR. 147

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 21 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 141

(po podatcima primljenim 21. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

Sjeverno od s. Vagan[1] ... km sjeverozapadno od Bihaća) i oko s. Vel. Kladuša i Vrnog[2]... (18 i 28 km sjveroistočno od Slunja) primijećeno je jače prikupljanje odmetnika. Odmetnici prelaze iz Petrove Gore u kotar Cazin (18 km sjeveroiztočno od Bihaća).

Prema izvješću iz Dobrljina drveni dielovi napuštenog mosta preko potoka Strižne (4 km jugozapadno od Dobrljina) zapaljeni su. Željezna konstrukcija nije razorena.

Naše zrakoplovstvo bombardiralo je prostor istočno od s. Dobrljin.

Divizija iz Bihaća javlja da su komunisti na skupštini u s. Vel. Radić (9 km jugozapadno od Bos. Krupe) odlučili da partizani okite domobranske vlakove zelenilom kako bi se samo ovi vlakovi napadali i da treba poslie pada Prijedora sa svim snagama opkoliti Bos. Novi i zauzeti ga.

---

[1], [2] Na ovom mjestu original je nečitljiv, a vjerovatno se odnosi na mjesta Vaganac i Vranograč.

19. V. u 2 sata odbijen je napad pobunjenika na željezničke straže između Bos. Novog i Rudice (6 km južno od Bos. Novog)[3]. Dva domobrana su ranjena.

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

20. V. odbijen je bez vlastitih gubitaka napadaj pobunjenika na s. Čelić (17 km južno od Brčkog). Gubitci pobunjenika nisu poznati.

20. V. jedan sat posade Modriča vršio je krstarenje na prostoru 5—7 km južno i jugozapadno od Modriča. Ishod još nije poznat.

19. V. bombardirali su naši krilaši odmetničke postave na Dugim Njivama (12 km jugozapadno od Modriča) kao i s. Vučijak (5 km jugoiztočno od Prnjavora).

18. V. kod s. Parnica (3 km sjeverno od Maglaja) napadnuta je jedna naša ophodnja od strane 14 oboružanih pobunjenika. Dva domobrana su zarobljena i razoružana, a potom puštena. Istraga je u toku.

Zrakoplovstvo je 20. V. razviđalo prostor s. Omarska (17 km jugoiztočno od Prijedora) — s. Kozarac (10 km iztočno od Prijedora) — s. Bistrica (8 km jugoiztočno od Mrakovice) — s. Piskavica (19 km sjeverozapadno od Banja Luke) ali ništa naročitog nije odkriveno. Bombardirana je Mrakovica, pojedine pobunjeničke barake u Kozari, pobunjenički položaji kod s. Bistrica i Piskavica, a u Prijedoru kotarsko predstojništvo gđe je sada partizanski stožer. — Danas će se bombardirati pravoslavna sela između Prijedora i Sanskog Mosta, a posadi u Sanskom Mostu baciti streljivo i hrana.

Prema podatcima sa kojima raspolaže Banjalučki zdrug jedna skupina od oko 2.000 i više partizana[4] u pokretu je od Piskavice u pravcu južnog diela Banja Luke. Ova skupina je u dodiru sa četničkim postrojbama koje odstupaju iz predjela oko s. Piskavice prema s. Kola (10 km jugozapadno od Banja Luke). Naša posada na k. 433 (Klupe — 11 km sjeverozapadno od Banja Luke) pod jakim je pritiskom odmetnika. — Dalje javlja Banjalučki zdrug da ima izvjesnih podataka o prikupljanju partizana u pravcu Bos. Dubice, čime nastaje jača ugroženost ovog mjesta.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Nema novih vijesti.

(M. P.)

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

[3] Na željezničku prugu Bos. Novi — Rudice tada su napadali dijelovi Prvog krajiškog odreda.

[4] Odnosi se na Prvi udarni batalion Bosanske Krajine (oko 700 boraca) koji je tada vršio akcije protiv četnika.

BR. 148

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 22 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 142

(po podatcima primljenim 22. V. 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

20. V. između 21.30 i 23.30 sati odmetnici su izvršili vatreni napad na Dobrljin i straže uzduž pruge do Volinjskog mosta. — 21. V. odbijena su bez gubitaka dva ponovna vatrena napada na Dobrljin. Istog dana oko 9 sati izvršen je vatreni prepad na stražu vijadukta kod Volinja. Jedan domobran je poginuo a 3 su ranjena[1].

22. V. u 8.30 sati pobunjenici[2] su prešli r. Unu i zauzeli s. Kuljani (1½ km sjeverozapadno od Dobrljina). Iz I. domobranskog sbora upućen je 1 sat kao pojačanje.

Noću 20/21. V. odbijen je bez gubitaka napad na željezničku čuvarnicu istočno od Gline.

Oružnička postaja Kraljevčani (15 km iztočno od Gline) javlja da je pučanstvo iz sela istočno i jugoiztočno od Kraljevčana vjerojatno iz straha od evakuacije pobjeglo u planinu Šamaricu. — 21. V. izvršena je evakuacija sela Brđani, Vukoševac, Petrinjci i Prnjavor (sva sela 3 — 6 km zapadno od Sunje). Tom prilikom od partizanske zasjede ubijen je jedan domobran a jedan je teško ranjen.

21. V. od 5—10 sati jače pobunjeničke snage napale su s. Vrnograč (14 km južno od Topuskog), upale u predgrađe i zapalile više kuća. Napad je odbijen.

Noću 20/21. V. izvršen je vatreni prepad na predstraže Bihaća[3].

Zrakoplovstvo je bombardovalo 21. V. sela na prostoru do 5 km južno, jugoiztočno i iztočno od Bos. Kostajnice. Pri razviđanju poslie izvršenog bombardiranja nije primjećeno nikakvo kretanje u selima niti u okolici ovih sela.

17. V. kod k. 648 (2 km južno od Bos. Petrovca) jake odmetničke snage napale su 2 bersaljerska sata koji su štitili prevoz hrane za Bos. Petrovac. Gubitci Talijana: 4 mrtva (među njima i 1

---

[1] Ove borbe protiv domobrana kod Dobrljina i na pruzi Bos. Novi — Kostajnica vodili su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

[2] Dijelovi Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda

[3] Pomenuti prepad izvršili su dijelovi Petog krajiškog NOP odreda.

častnik), 20 ranjenih (među njima 2 častnika), 19 nestalih (među njima 1 častnik). Odmetnici su imali velike gubitke koji još nisu provjereni[4].

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

18. V. kod s. Hrasno (9 km jugoiztočno od Gor. Tuzle) nakon dvosatne borbe odbijen je bez vlastitih gubitaka napadaj jedne jače skupine pobunjenika na oružnike i milicionere. Gubitci odmetnika nisu poznati.

21. V. sjeverozapadno od Banja Luke od naših krilaša poduzeto je bombardiranje pobunjenika koji nadiru prema Banjoj Luci.

Noć od 21/22. V. oko Banja Luke protekla je u miru. Danas će se posadi u Sanskom Mostu putem zrakoplova baciti streljivo i hrana.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Noću 20/21. V. odbijeni su odmetnički napadi na Begov Han.

U toku 19 i 20. V. izvršena je uspješna akcija naših četa na Vrelo Prača (14 km jugozapadno od Prače). 22 pobunjenika je poginulo a 4 su zarobljeni.

Put Mostar—Nevesinje je pročišćen i promet je uspostavljen.

Promet Mostar—Dubrovnik još nije uspostavljen. Kod Hutova je porušena željeznička pruga u dužini od 300 metara[5].

17. V. na području Gacka jedna Talijanska planinska bojna napala je i rastjerala jaču skupinu odmetnika. Gubitci odmetnika: 42 mrtva i velik broj ranjenih. Zarobljena su 2 odmetnika a zaplijenjena jedna laka strojnica i 17 pušaka. Talijanski gubitci: 1 častnik i 1 vojnik poginuli su[6].

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
(M. P.) Laxa

---

[4] Italijane kod Bos. Petrovca napali su partizani Prvog bataljona Petog krajiškog NOP odreda.

[5] Željezničku prugu Mostar — Dubrovnik napadao je Južnohercegovački partizanski odred.

[6] Odnosi se na borbe koje su vodili Prvi udarni hercegovački bataljon i Drugi bataljon Prve proleterske brigade protiv Italijana kod sela Vrbe. Italijani su imali namjeru da prodru u Čemerno i na taj način da odbace partizanske snage prema Izgorima i ovladaju putem Vrba — Čemerno. Borbe su vođene 2 dana i Italijani su vraćeni u pravcu Gacka.

2340

Nezavisna Država Hrvatska
VRHOVNO ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Odjel za javnu sigurnost
Broj 1706 /Tajne
U Zagrebu, dne 28. svibnja 1942.

Predmet: Nestali zrakoplovi-
prikljućili se partizanima.

1. GLAVNOM STANU POGLAVNIKA /Očevidni odjel/,
2. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA /Opr. i Oč.odjel/
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST N.D.H.

Zapovjedništvo 3.oružničke pukovnije J.S. Br. 565/Taj. od 26. svibnja javlja:

" Dne 23.svibnja 1942. u 9.30 sati jedan naš krilaš sa pilotom časničkim namjestnikom Franjom Klus poletio je sa bamja Lučkog uzletišta sa 7 pušaka, 2 sanduka streljiva i konzervama, namjenjenim našoj posadi u Sanskom Mostu.

Istog dana u 9.3o sati sa istog uzletišta poletio je drugi naš krilaš sa pričuvnim poručnikom Rudolfom Čajevac i vodnikom Milutinom Jazbecom sa zadatkom,da našoj posadi u Gornjoj Saaici preda jedan sanduk streljiva i 100 klg. soli.

Jedan krilaš bio je marke"Potez", a drugi "Breze".

Zrakoplovi nisu stigli na svoja odredišta.

Prema do sada prikupljenim podatcima oba naša krilaša spustila su se istog dana u Prijedoru i prikljućili se partizanima."

Zrakoplovno pristanište u Zagrebu javlja 28.svibnja 1942. a 11.35 sati; brzojavno:

" Zrakoplov"Potez" - 4519 odletio jutros iz Svete Nedelje pravac: Karlovac-Vojnić-Bihać-Udbina.

Do sada nije poznato gdje se nalazi."

Oružnički vod Karlovac na zapovjedenu tjeralicu za ovim zrakoplovom javlja 28.V. u 17.15 sati da je ovaj zrakoplov istog dana u 10 sati opažen iznad Vukmanića u letu pravcem Petrove Gore.

Predlašem gornje izvješće.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
GLAVNI STOŽER DOMOBRANSTVA
28 V 1942

Zapovjednik general:
Mizler.

9538/taj. 2340 tajn.

OPERATIVNO ODJELJENJE. S molbom na uvid.

PROCL...
kapetan bojnog broda

Fotokopija dokumenta br. 149

BR. 149

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 26 MAJA 1942 GOD. O PRELASKU TROJICE DOMOBRANSKIH AVIJATIČARA SA SVOJA DVA AVIONA PARTIZANIMA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
Odjel za javnu sigurnost
Broj 1706 /Tajno

U Zagrebu, dne 28. svibnja 1942.

Predmet: Nestali zrakoplovi — priključili se partizanima.

1. GLAVNOM STANU POGLAVNIKA (Očevidni odjel),
2. MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA (Opr. i Oč. odjel)
3. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST N. D. H.

Zapovjedničtvo 3. oružničke pukovnije J. S. Br. 565/Taj. od 26. svibnja javlja:

»Dne 23. svibnja 1942. u 9.30 sati jedan naš krilaš sa pilotom častničkim namjestnikom Franjom Klus[1] poletio je sa banjalučkog uzletišta sa 7 pušaka, 2 sanduka streljiva i konzervama, namjenjenim našoj posadi u Sanskom Mostu.

Istog dana u 9.30 sati sa istog uzletišta poletio je drugi naš krilaš sa pričuvnim poručnikom Rudolfom Čajevac[2] i vodnikom Milutinom Jazbecom sa zadatkom, da našoj posadi u Gornjoj Sanici preda jedan sanduk streljiva i 100 klg. soli.

Jedan krilaš bio je marke »Potez«, a drugi »Brege«.

Zrakoplovi nisu stigli na svoja odredišta.

Prema do sada prikupljenim podatcima oba naša krilaša spustila su se istog dana u Prijedoru i priključili se partizanima«.

---

[1] Franjo Kluz, narodni heroj, poginuo 15 septembra 1944 god., nedaleko od Omiša, vršeći borbeni zadatak sa svojim avionom.

[2] Juna 1942 god., prilikom bacanja letaka i mitraljiranja ustaške posade u Banjoj Luci, avion Rudi Čajevca bio je oštećen, a on sam teško ranjen. Nije uspio da se vrati na oslobođenu teritoriju nego se morao spustiti na teritoriju koju su držali četnici. Ranjeni Rudi Čajevac branio se do posljednjeg metka, zajedno sa strijelcom Milutinom Jazbecom. Kad su istrošili svu municiju, Čajevac se ubio, a Jazbeca su uhvatili četnici i na zvjerski način umorili.

Zrakoplovno pristanište u Zagrebu javlja 28. svibnja 1942. u 11.35 sati; brzoglasno:

»Zrakoplov »Potez« — 4519 odletio jutros iz Svete Nedelje pravac: Karlovac—Vojnić—Bihać—Udbina.

Do sada nije poznato gdje se nalazi.«

Oružnički vod Karlovac na zapovjedenu tjeralicu za ovim zrakoplovom javlja 28. V. u 17.15 sati da je ovaj zrakoplov istog dana u 10 sati opažen iznad Vukmanića u letu pravcem Petrove Gore.

Predlažem gornje izvješće[3].

Zapovjednik general:
(M. P.) Mizler.

Mizler.

BR. 150

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE SANA I LUKA OD 27 MAJA 1942 GOD. O ZAUZIMANJU PRIJEDORA OD STRANE PARTIZANA[1]

Prilog a)

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA SANA I LUKA.
Taj. broj: 691/42.
— —· — — — —

Banja Luka 27. svibnja 1942.

Predmet: Izvještaj o zauzeću Prijedora.

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA

— na ruke gospodina Dr. Andrije Artukovića —,

ZAGREB.

Nakon duge i teške kušnje i patnje kroz puna 4 mjeseca, pao je 16. svibnja 1942. u 1 sat i 30 minuta Prijedor u ruke partizana.

O tome sam izviestio istoga dana Ministarstvo unutarnjih poslova radiogramom tajni broj 648/42.

Iscrpniji pismeni izvještaj nisam mogao do danas poslati, jer je prekinuta svaka veza sa Prijedorom, dok su vijesti malobrojnih ovamo stiglih izbjeglica međusobno protuslovne..

Podvrgavajući kritici sve vijesti koje sam do danas primio podnašanm za sada slijedeći izvještaj:

[3] O ovim prvim našim avionima vidi dok. br. 37.

[1] Primjerak izvještaja kojim Redakcija raspolaže ustaški je prepis originala.

U noći između 15 i 16 svibnja oko 1 sat zazvonila su na pravoslavnoj crkvi zvona, a sa raznih strana iz pojedinih kuća mjesta počelo se pucati prema ustaškim i domobranskim stražama.

Kako je grad, koji je inače električno osvijetljen, uslijed navodno pomanjkanja ogrijevnog materijala te noći ostao u tami, nastala je uslied ovoga pucanja panika u mjestu time, što je sva pozornost bila svraćena tome događaju, a zaboravilo se na zaleđe u kojem se u neposrednoj blizini od pola do dva kilometra nalazile partizanske pozicije.

Partizani koristeći se tamnom noći približili su se sa tih obližnjih položaja neposredno gradu i sa znatnim snagama navalili na ustaške i domobranske postrojbe. Pucanje iz kuća u Prijedoru izvršeno je po komunistima, koji su pušteni iz pritvora na slobodu po dolasku vojnog zapovjednika Prijedora g. pukovnika Zlobeca. Tih komunista pušteno je oko 400. Oni su bili ranije i sukcesivno zatvoreni po ustaškom logoru i bivšem vojnom zapovjedniku Severoviću, a pukovnik Zlobec je iste pustio na slobodu iz nepoznatih razloga.

Ovo je veoma nezgodno djelovalo na stanovništvo Prijedora i pogoršalo i onako teško materijalno-psihološko stanje građana tako, da je ono prešlo u pravu psihozu.

K tome nadolaze i pogrješke upravnih i ustaških vlasti učinjene ili hotimično ili iz neznanja, a izgleda, da ovi nisu shvatili zadatak, koji su imali izvršiti na ovom teškom terenu. Predvidjela se činjenica, da je Prijedor mjesto sa velikom muslimanskom većinom i da se u takvoj sredini može u interesu države voditi samo ona politika, koja stvara bližu saradnju među Hrvatima katoličke i muslimanske vjere.

Težak posao, no ipak sva politika u ovome kraju mora ići tim pravcem ma i uz najveće žrtve države i vodećih ličnosti.

Ovaj zadatak nije provađan u političkom životu Prijedora, što se u njem nije našao čovjek, koji bi ga htio i znao provesti, dok su državn[e] vlasti slale u Prijedor takove svoje predstavnike, koji po svojim narodnim i moralnim kvalitetima nisu mogli i htjeli ovaj zadatak u život provađati.

Dovoljno je napomenuti, da su u Prijedoru glavnu riječ vodili razni Česi kao Halupke i Krejči, nadalje Štrobali, svojevremeno solunski dobrovoljac, a po nastanku nove države upisao se u njemačku narodnu skupinu, Zgaga, za vrieme Jugoslavije isticao se kao Slovenac, a sada veliki Hrvat, Pinter pokršteni židov i slični.

Ovi su oko sebe okupili mlađe ljude, sa ranijom jugoslovenskom ili komunističkom orijentacijom, tako da je okolina, koja je imala voditi ustašku Hrvatsku i bila sve drugo, samo ne ustaška.

Konačno i mala grupa Hrvata, koja je prvenstveno stajala po strani podliježe konačno utjecaju gore opisanih tako, da su oni imali čitavu situaciju u svojim rukama.

Dr. Kolovrat zet židova, advokata, Dr. Pintera, vrši u prvim danima prevrata dužnost povjerenika kotarske oblasti tj. kotarskog predstojnika. U isto vrijeme vrši i advokatsku praksu u kancelariji svojega tasta pokrštenog židova Dr. Pintera i videći, da na tom položaju neće moći vršiti i advokatske i intervencionističke poslove, zahvaljuje se na tome položaju: ali se pobrinuo, da na ovo mjesto dođe osoba, koja će izvršavati ono što njemu odgovara. To je bio Dr. Lukatelo, koji podliježe njegovome uticaju i s kojim on drži najintimnije veze. Dr. Lukatelo umjesto, da doprinese ozdravljenju prilika, počinja razne malverzacije i tako i sebe i svoj položaj diskvalificira.

Određuje se radi tih malverzacija istraga, ali da komedija bude još interesantnija određen je kao organ, koji imade provesti istragu njegov saučesnik i intelektualni vođa Dr. Kolovrat. Jasno je, da je ovaj svim silama nastojao, da rezultat istrage bude negativan, i da se nedjela i malverzacije Dr. Lukatele prikriju i opravdaju. Zato je i rad Dr. Kolovrata završio sa negativnim rezultatom, što je u narodu proizvelo vrlo težak utisak, jer su svi čestiti građani za nedjela znali i smatraju, da državne vlasti prikrivaju nepodobštine Dr. Lukatele.

Jednako je zlo i sa ustaškim dužnostnicima, koji također nisu vidjeli gdje je interes države, te nisu vršili nikakvu promičbu među muslimanskim Hrvatima, koje su ostavili svojim starim gospodarima — begovima — i njihovom utjecaju.

Sam izbor tih dužnostnika u osobi Josipa Karduma, kao logornika i Mire Sliškovića kao tabornika veoma je nezgodan, jer su obojica prema mojim informacijama za vrijeme Jugoslavije pripadali komunističkoj partiji, a poslije 10. travnja viđani u poznatoj komunističkoj kancelariji, koja je nosila naslov »Zmijanje«.

Najkarakterističnije je, da ovi ometaju pristup muslimanima u ustaške postrojbe, a to isto čine i sa Hrvatima katolicima. ko i su bili ranije druge političke orijentacije, a napose skupini bivših Radićevaca, koji su pokazivali volju, da sarađuju u izgradnji države putem ustaškog pokreta.

Nezgodno je djelovalo na narod i hapšenje bogatih Srba, koji su izgleda bili hapšeni samo iz razloga, da kancelarija advokata Dr. Pintera može intervenirati, jer su ovi uz masne honorare puštani na slobodu. Židovi se slobodno šeću po Prijedoru, ne nose židovskih znakova, a često puta sjede pri čaši vina sa napred spomenutom gospodom.

Isto je tako i sa Srbima.

Oko onoga dijela židovskih i srbskih radnja, koji su bili iseljeni nastaje jagma i svađa, a jasno je da glavnu riječ kao arbitar vodi Dr. Pinter pomoću svojega zeta Dr. Kolovrata. Veoma nezgodan utisak proizvelo je u narodu i dovađanje u Prijedor po Dr. Kolovratu njegova brata, kojem se daje najveća gvožđarska rad-

nja židova Šterna za 100.000.— Kuna inače vrijedna preko milion kuna.

Škandal je načinila i akcija oko prielaza pravoslavaca. Tko će više ugrabiti u svoje jato dušica ovih bilo je glavno pitanje i za postignuće ove svrhe ni jedna mjera nije bila odiozna. Svađaju se imam matičar Bibić, sa župnikom Kaurinovićem, koji svoje svađe unose u narod. Nema izraza koji bi bio neupotriebljen kao nazivi Turčin, Šokac i slično na dnevnom je redu. Ovu svađu iskorišćuju ljudi neskloni današnjem poretku i državi, kao na primjer Muharem Softić, činovnik Šipada, a sada i upravitelj vakufskog povjerenstva, koji nagovara imama Bibića, da povede promičbu među hodžama, da je politički interes muslimana, da drže sa Srbima.

U'tom ga pomažu Srbi muslimani, kao sudac kotarskog suda Sadiković i nejgov otac, zatim Fuad Firkinadić, činovnik željezničke stanice, Smajo Sitnica, želj. činovnik, prof. Munagić, ing. Hrustanoviç i mnogi drugi.

U isto vrijeme iza njihovih leđa organizuju se pravoslavci Kneževa Polja[2] i spremaju sve za ustanak. Indirektno njihovu akciju pomažu nažalost i divlje ustaše, koji ubistvima žena i djece pljačkanjem i drugim niskim djelima gade poštenom građanstvu ustaški pokret rušeći temelje države i gurajući veliki dio stanovničtva, da se priključi prednjima.

U takovu tešku atmosferu dolazi za predstojnika u Prijedor Stjepan Bitorajac, Hrvat, ali oženjen sa učiteljicom zagriženom Srbkinjom, koja je bila stvarni kotarski predstojnik.

Da zlo bude još veće dolazi za zapovjednika vojnih snaga u Prijedor Slovenac, Zlobec, koji nije imao ni sposobnosti, a ni ljubavi da ovome teškom stanju stane na kraj.

Zato su i njegove prve akcije bile puštanje komunista iz zatvora, koji su znali prednju situaciju iskoristiti u svoje svrhe i pomogli padu Prijedora.

Rezultati pada Prijedora su strašni.

Prema pokupljenim izvještajima partizani su zaplijenili 3 haubice, 5 minobacača, 8 teških strojnica, 25 pušaka strojnica, 1.200 pušaka, 600 ručnih bombi, oko 120.000 puščanih metaka, 1 kompletnu radio stanicu, te drugih materijalnih i živežnih namirnica. Zarobljeno je oko 1000 vojnika, te mnogo poubijano ustaša i žandara.

Sam Prijedor je popaljen i daje žalosnu sliku kao poslije potresa.

Stanovničtvo Prijedora, a i njegove okoline moralno je dotučeno a napose iz razloga, što je uvjereno da se je Prijedoru moglo pomoći pravodobnim odašiljanjem pomoći, koja se tražila kroz više mjeseci od Zagreba, ali Zagreb da je na sve molbe ostao nepomičan.

[2] Knežpolje

Šta više u narod je bačeno po logorniku Miri Sliškoviću vijest, da je njemu osobno rekao Vojskovođa, kod kojega je on bio i kada ga je upozorio na sve opasnosti doslovno: »Pa šta ako Prijedor pane, mi ćemo ga ponovo zauzeti«.

Da se dođe do ozdravljenja i spriječi razorna promičba partizanskih bandita u narodu jedini lijek je hitna i dobro smišljena akcija čišćenja na terenu, jer će inače prednji pogodni momenti omogućiti i dalje njihov uspješan rad u pravcu razaranja državne misli na ovom terenu.

Molim, da se ovaj moj izvještaj primi na znanje[3]. —

ZA DOM — SPREMNI!

Veliki župan:
(M. P.) **Dr. Gvozdić**

BR. 151

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA HRVATSKOG DOMOBRANSTVA OD 29 MAJA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DNEVNO IZVJEŠĆE BR. 149

(po podatcima primljenim 29. svibnja 1942 godine do 9 sati)

a) I. DOMOBRANSKI SBOR:

28. V. u 23 sata kod željezničke stražare Vel. Ostrna (4 km jugoiztočno od Dugog Sela) odveden je željeznički stražar i njegov pomoćnik, a brzoglas u stražari uništen. Potjera je upućena. Napadača je bilo 4.

Naši dielovi iz Bihaća poduzeli su 28. V. manji podhvat u pravcu s. Grmuša (15 km sjeveroiztočno od Bihaća). Odmetnici su rastjerani. Zaplienjeno je nešto tvoriva za rušenje.[1]

b) II. DOMOBRANSKI SBOR:

Poduhvat kod s. Goduš (18 km sjeverozapadno od Zvornika) je u završetku. Određenih podataka još nema.

---

[3] O oslobođenju Prijedora vidi dok. br. 19 i 37.

[1] Na ovom terenu tada je djelovao Četvrti bataljon Prvog krajiškog odreda.

Prema prikupljenim podatcima kod s. Stupari (10 km sjeverno od Kladnja) prikupljaju se navodno oko 700 partizana,[2] koji su se 25. V. iz oblasti Vareš preko Careve Ćuprije (20 km sjeverozapadno od Olova) prebacili na Konjuh planinu. Poduzete su mjere da se ovi partizani sa našim snagama iz Živnice (15 km sjeverno od s. Stupari) i Tuzle razbiju.

28. V. dielovi Banjalučkog zdruga poduzeli su jedan podhvat do crte: s. Ivanjska (18 km sjeverozapadno od Banja Luke) s. Radulovići (8 km jugozapadno od s. Ivanjska) — s. Donja Piskavica (10 km jugozapadno od s. Ivanjska) — s. Gradina (23 km sjeverozapadno od Banja Luke).

27. V. na jednom mostu na putu između Rume i Hrv. Mitrovice eksplodirao je pakleni stroj. Ograda mosta je oštećena.

c) III. DOMOBRANSKI SBOR:

Željeznička pruga Mostar — Dubrovnik popravljena je.

NAKNADNO SE SAZNAJE:

Prema izvješću oružničkog krila Omiš 13. V. doplovile su u Gradac (22 km sjeverozapadno od Metkovića) tri talijanske torpiljerke i 2 stražarska broda. Zapovjednik ovih brodova zatražio je od mjestnih vlasti i zapovjednika oružničke postaje pod prietnjom bombardiranja s. Gradac da se puste od partizana zarobljeni talijanski častnik i vojnici. Mještanima je uspjelo kod partizana u s. Biokovo odvesti častnika i 5 ranjenih vojnika i predati ih zapovjedniku. Zapovjednik brodova nakon toga bombardirao je neka sela u blizini Gradca.

19. V. 2 km jugozapadno od Konjica dva domobranska sata podpomognuti topničkom vatrom Talijana rastjerali su skupinu partizana. Dva domobrana su teže a 3 lakše ranjena.[3]

Glavar glavnog stožera
general-poručnik
(Vitez-Laxa)
Laxa

(M. P.)

---

[2] Odnosi se na Grupu udarnih bataljona koja je tada bila u pokretu prema Šekovićima. Od ove Grupe bataljona formirana je 2 avgusta 1942 god. Šesta istočnobosanska udarna brigada.

[3] Na ovom terenu tada su se nalazili partizani Konjičkog bataljona.

BR. 152

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGOG DOMOBRANSKOG ZBORA O BORBAMA NA PODRUČJU SJEVERNE BOSNE U VREMENU OD 16 DO 31 MAJA 1942 GODINE

ZAPOVJEDNIČTVO
II. DOMOBRANSKOG ZBORA
GLAVNO-STOŽERNI ODJEL
Gst. Broj 5565/taj.

U Brodu n/S., dne 5. VI. 1942

PREDMET: Doglasno izvješće
za vrijeme od 16. do 31. V. 1942. —
SPOJ: Očev. br. 4163/taj. — 41.

GLAVNI STOŽER DOMOBRANSTVA (očev).—
ZAPOVJEDNIČTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA.—
ZAPOVJEDNIČTVO III. DOMOBRANSKOG SBORA.—
SASTAVAK.—

Prema zapovijedi Očev. broj 4163/tajno od 17. studenog 1941. godine, dostavljam slijedeće doglasno izvješće za vrijeme od 16. do 31. svibnja 1942. sastavljeno iz prikupljenih podataka i primljenih dopisa.

I.— OPĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

. . .

2. — **Pobunjenička akcija i poduzete mjere:**

Od strane pobunjenika poduzete su u drugoj polovici mjeseca svibnja slijedeće akcije:

16. V. 1942.: U 1 sat izvršen je iznenadni napadaj na posadu Prijedora od strane oko 3000 oboružanih partizana uz saradnju komunista iz Prijedora. Nakon snažnog odpora, osobito 5. sata 10. pješačke pukovnije, posada se u 4 sata povukla u grad, gdje su nastale ulične borbe, a u 11 sati povukla se u zgradu gimnazije, gdje je davala očajan odpor uz pripomoć krilaša iz Banja Luke, koji su od 7 sati surađivali i krilaši iz Zagreba od 12 sati unaprijed. Kako je u toku borbe partizanima palo u ruke 2 haubice sa kojima su otvorili vatru na gimnaziju, posada je nakon junačke smrti zapovjednika oko 16 sati kapitulirala. Prije toga uspjelo je uništiti krugovalnu postaju, 3 bacača, 13 teških strojnica, 29 strojopušaka i 1 haubicu, tako da je palo u ruke partizâna 2 haubice (bez nišanskih sprava) 5 bacača, 7 teških strojnica, 15 strojopušaka oko 950 pušaka i veća količina streljiva za pušku.[1]

Nastavak borbe oko Gradačca, gdje se naši drže u Gradini, a četnici odbijaju povratni napadaj.

17. V. 1942.: Četnici napuštaju uz gubitak 63 čovjeka Gradačac u jugoiztočnom i jugozapadnom pravcu.

[1] O oslobođenju Prijedora vidi dok. br. 19 i 37.

Uporišta na lijevoj obali r. Bosne kod Podnovlja i Botajice od četnika napadnuta (200 — 250 pušaka), uporište Botajice povuklo se u pravcu Dobor Kula (3 km z. Modriče). Skupina kod Podnovlja ugrožava posadu Modriče obuhvatnim pritiskom u pravcu Pečnika (4 km s. Modriče).

19. V. 1942.: Četnici izvršili napadaj na 1. Ukrajinski legionarski sat između Podnovlja i Botajice.

Oko 200 oboružanih pobunjenika napalo vod željezničke stražarske bojne u s. Lađevac (5 km s.z. Okučana). Oduzeto 40 pušaka, oko 1100 naboja i oko 80 ručnih bombi.

20. V. 1942.: Pobunjenički napadaj na Čelić (17 km j. Brčkog), koji je odbijen.

21. V. 1942.: Pobunjenički napadaj na Ugljevik, koji je odbijen.

22. V. 1942.: Oko 100 oboružanih pobunjenika iz Subotišta prebacilo se preko Save u s. Jamenu (17 km s.z. Bijeljine). Oružnici razoružani, te izgubljeno 12 pušaka, 1 laka strojnica i 1200 naboja. 23. svibnja pred večeru prebacili su se natrag na bosansku stranu i izbjegli potjeri iz Brezovog Polja.

23. V. 1942.: Pobunjenici zauzeli s. Goduš (12 km s. Capardi) nakon 6 satne borbe, a noću je povraćen Goduš.

25. V. 1942.: Napadaj na naša 2 sata pri povratku iz podhvata izviđanja prema s. G. Dragaljevac (12 km s. i. Koraja).

Oko 50 oboružanih pobunjenika napalo domobransku stražu kod streljane (6 km od Virovitice). Poginuo 1 vodnik, 5 stražnika razoružano, 55 umaklo sa oružjem.

Oko 1000 partizana sa ženama od pravca Vareša prema Carevoj Ćupriji (20 km s. z. Olova) prebacilo se na Konjuh planinu usprkos pokušaja domobranskih i legionarskih snaga da to spriječe.[2]

27. V. 1942.: Napadaj pobunjenika na električnu središnjicu i rudnik u Vrdniku (13 km s. Rume), koji je odbijen.

28. V. 1942.: Napadnut Gutmannov vlak između s. Pušine i Humljana (5 km s. i. Slat. Drenovca). Ubijeni: 1 oružnički narednik i bivši tabornik iz Slat. Drenovca.

30. V. 1942.: Vatreni prepad na oružničku postaju Ledinci (8 1/2 km j. z. Petrovaradina).

31. V. 1942.: Ponovni pobunjenički napadaj na stražu u Vrdniku (13 km s. Rume), odbijen.

Borbe partizana sa našim potjerama oko Strmca (11 km s. Nove Gradiške).

Pobunjenici izvršili jak napadaj na uporište Turija (21 km z. Tuzle), koji je odbijen.

[2] Odnosi se na Grupu udarnih bataljona (Prvi, Drugi i Treći udarni bosanski bataljon) koja je tada preko Konjuha išla u Šekoviće — svega oko 600 boraca. Od ovih udarnih bataljona formirana je 2 avgusta 1942 godine Šesta istočnobosanska udarna brigada.

U drugoj polovici mjeseca svibnja vođeni su slijedeći podhvati protiv pobunjenika sa naše strane i to:

16. svibnja odpočeo koncentrični povratni napadaj na Gradačac, gdje se je Gradina držala, usljed nadmoćnosti neprijatelja (1000), uspjelo tek sutradan osloboditi Gradačac. Posada je dala dobru i uspješnu obranu Gradine.

18. svibnja naši krilaši bombardirali glavna središta partizana u selima: Vijačani (8 km j. z. Prnjavora) — Vijačak (5 km j. i. Prnjavora) i Drenovu (6 km j. Prnjavora) uz znatne gubitke po neprijatelja.

19. svibnja naši krilaši bombardirali neprijateljske postave na Drugim Njivama (7 km j. z. Modriče) i s. Vučijak (5 km j. i. Prnjavora).

25. svibnja prilikom izviđanja s. G. Dragaljevac (12 km s. i. Koraja) nađena pismohrana i starijeg oružja jednog pobunjeničkog stožera.

Podhvat naših snaga od Jasenovca preko Draksenića ka Bosan. Dubici. Uz gubitak od 3 mrtva i 7 ranjenih, a kod neprijatelja oko 100 mrtvih.

27. svibnja podhvat na prostoru Goduš — Kozluk — Musl. Sepak — Teočak, kao odmazda za napadaj na Goduš od strane pobunjenika.

28. svibnja podhvat naših snaga ka crti: Ivanjska — s. Radulovići — D. Piskavica — Gradina, i to dijelovi Banjalučkog sdruga u zajednici sa postrojbama četnika suboraca.

30. svibnja manji podhvat kod s. Stupari (10 km s. Kladnja) radi suzbijanja prebacivanja pobunjenika — partizana prema Sekovićima (8 km i. Stupara).

3. — O komunistima:

Izgleda da u zadnje vrijeme komunističko pitanje postaje glavno, kao što se i ovaj rat vodi između dvije ideologije nacionalsocijalizma i lažne demokracije.

Komunistička akcija ne opada, već je dapače u porastu. Jednim dijelom zbog prilaženja u njihove redove nezadovoljnih četnika, a opet s toga što njihova jaka promičba i nestašica živežnih namirnica tjera mnoge u njihove redove, može se računati sa njihovim pojačanjem. S toga sklopljeni sporazum sa četnicima na dijelu između r. Sane i Vrbasa, kao i sa postrojbama j. i. od Banja Luke omogućiti će aktivnu suradnju sa našom vojskom na sprječavanju širenja akcije partizana baš u ovom dijelu, gdje su zauzećem Prijedora ojačali svoje pozicije. Razmimoilaženje četnika i partizana je došlo do tog stepena da je mržnja između njih postala ogromna, te jedni smatraju druge za svoje najveće neprijatelje.

Pad Prijedora, Ljubije i Stare Rijeke u mnogome je podigao moral kod istih tako, da ugrožavaju Banja Luku, a osobito Sanski Most i Ključ, postoji mogućnost da isti naskoro izvrše napadaj bilo na Sanski Most, G. Sanicu i Ključ, bilo na dio našeg položaja, koji se proteže od r. Save, pa na jug do Ivanjske sa ciljem prekida jedine komunikacije koja veže Banja Luku sa ostalim dijelom naše države. Dolazkom pojačanja u Banja Luku odklonjena je za sada opasnost i njihova djelatnost u tom pravcu, dočim južno od Banja Luke obkoljena mjesta moraju biti pojačana u ljudstvu i oružju.

Po gradovima ne opaža se djelatnost komunista, jer je vrlo vješto sprovode, ali pad Prijedora, gdje je izvršen napadaj na posadu u samome gradu od mještana komunista, te su isti najviše i pridonijeli uspjehu partizana, dokazuje da komunisti imaju jaku organizaciju po gradovima i navodno se središte ove organizacije nalazi u Banjoj Luci. Potrebno je da organi za javni red i sigurnost rade što intenzivnije na odkriću i uništenju ovih komunističkih ćelija.

Zajedničkom suradnjom domobranstva, ustaških postrojbi, njemačke vojske i nama sklonih četnika ima izgleda da se ovoj njihovoj akciji stane skoro na put, dočim sjeverno od Save usljed osobitih prilika (slabe posade) naša situacija postaje danomice teža.

Kako pored oružja, promičba kod partizana igra glavnu ulogu, morala bi protupromičba biti što intenzivnija, jer naš lakovjerni narod nasjeda rado njihovim vijestima.

. . .

IV.— OPĆI ZAKLJUČAK:

Nakon poznatog sporazuma sa četnicima (Banja Luka — Ozren), unutarnja politička situacija donekle se je popravila i pristupom četnika moći će se pristupiti lakše borbi protiv partizana. Ishod ove borbe stoji u uskoj vezi sa općom ratnom situacijom.

Tamo gdje usljed akcije naših i savezničkih četa bude slomljen odpor pobunjenika i područje očišćeno, mora se brzo i odlučno pristupiti organiziranju reda i vlasti, stvaranje pravilne političke uprave i pružanjem pomoći našem življu tako, da bi narod u tim krajevima stekao povjerenje u Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Neprekidno pojačanje domobranstva, oružničtva i što modernija oprema oružjem, neminovno su uvjeti za uspješno svladavanje svih poteškoća.

Prehrani bi trebalo pokloniti što veću pažnju, a uvađanje slobodne prodaje živežnih namirnica tako, da se ne mora kupovati na nedozvoljeni način, imalo bi se uzeti u razmatranje.

ZAPOVJEDNIK
general
Iser

BR. 153

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE DUBRAVA OD 3 JUNA 1942 GOD. O SARADNJI ČETNIKA I ITALIJANA NA TERITORIJI HERCEGOVINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
TAJNIČTVO MINISTRA
V. T. Broj: 357 — 1942. U Zagrebu, dne 3. lipnja 1942.

Predmet: Suradja četnika i Talijana — letci Stanišića i Jevđevića — dolazak Francetića — na području velike župe Dubrava.

VRLO PREŠNO!

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni Stožer)
u/
Zagrebu

Ovo je ministarstvo primilo od gospodina velikog župana velike župe Dubrava u predmetu **ove izvještaje:**

1) Izvještaj od 24. svibnja 1942. glasi:

»Iz posljednjeg izvješća kotarske oblasti u Bileći razabire se da se tamo očekuje dolazak Baje Stanišića »komandanta nacionalnih odreda za Crnu Goru i Hercegovinu«. Ova obaviest u vezi je sa proglasom istoga, koji je tiskan od talijanskih vojnih vlasti u tiskari Tošović u Dubrovniku prošlih dana, čiji se sadržaj **prilaže.**[1] Ovaj je proglas tiskan uz najveću opreznost karabiniera i nikome nije dan sadržaj do znanja. Proglas će vjerojatno biti bacan iz zrakoplova.

Svako puštanje ovakovih stranih i nama neprijateljskih četa na naše zemljište moglo bi imati nedoglednih posljedica.

Čuje se da su vođeni pregovori među istaknutijim predstavnicima srbskih četnika i talijanskim vojnim vlastima, a ima se indicija da je nešto govoreno o području do lieve obale Neretve, jer je dolazak ustaškog podpukovnika J. Francetića u Mostar nekako uzrujao talijanske vojne vlasti i one se — kako sam obaviešten — protive njegovoj akciji preko desne obale Neretve.

Prilažem također proglas Jevđevića i dr., koji sam dobio iz Stolca. Jevđević je također u pregovorima sa talijanskim vojnim vlastima.

[1] Vidi dok. br. 139.

Obaviešten sam, da ustaške postrojbe Jure Francetića obavljaju čišćenje u okolini Makarske i na to su talijanske vojne vlasti pristale. Nakon toga je kazano časniku za vezu bojniku Čurlici, da će se pitanje sa Francetićem riešiti povoljno.

Pri razgovoru pred kakovih petnaest dana kazao mi je general **Roatta**, zapovjednik armije sa Sušaka, da bi primjerice dobrodošao i Englez, koji bi se slučajno ovdje iskrcao, pa pristao da se bori uz osovinu proti komunizma. Glede akcije ustaških postrojba kazao je da se je razgovarao sa Poglavnikom, te da je i Poglavnik mišljenja da se sa ustaškim postrojbama lagano i oprezno ide, te da se može početi najprije sa malim postrojbama. Načelno kazao je, da se ne protivi organizaciji samoodbrane. Isticao je da bi povukao čete iz pozadine na obalu, kad bi prilike to dopustile, kao što ih je povukao iz Konjica, Sanskog Mosta i t. d., a na obali da moraju ostati do konca rata te kad rat svrši, da je svršila i njihova zadaća, kako je to bilo u Španiji i drugdje.

Jednu tendenciju mogu svakako ustanoviti: da talijanske čete ovdje nastoje što više izbjeći prigodu borbe te su još sklone da pomognu topničtvom i zrakoplovstvom, a kad se traži drugo posredovanje, redovito se navodi da su im čete drugdje zauzete. Naši ljudi u Grebcima na primjer već od 3. IV. ne mogu da se oslobode šačice partizana,[2] koja ih svakojako terorizira.

U Konavlju je stanje nepromjenjeno.

Načelno je izraženo stanovište i od strane generala Roate i generala Dolmazzo, zapovjednika VI Armije korpusa, da će se akcije ustaških postrojbi dozvoliti u krajevima **gdje je čisti hrvatski živalj,** a to je i u Konavlju, pa bi bilo uputno, da postrojbe Jure Francetića dođu u Konavlje.

Željeznički promet je opet obustavljen jer je pred osam dana prekinuta pruga kod Hrasnoga i još nije popravljena.

Jučer je [pruga] bila prekinuta[3] kod Dvrsnice nedaleko Ravnoga, no isti dan je to popravljeno. Partizani su iz Dvrsnice poveli jednog umirovljenika željezničara i navodno ga ubili. On je grčko-istočne vjere, no bio im je nepouzdan.

Navodno talijanske čete spremaju neko čišćenje u kotaru Stolac.

Drugdje se čuje kadkad pucnjava topova.

Stanje prehrane u svim kotarevima Hercegovine je vrlo teško, jer ništa ne dolazi i tu treba nešto najžurnije poduzeti. Niti za brojne izbjeglice ništa još ne dolazi. Na Pelješcu se nalazi 1100 izbjeglica već od 11 travnja i za njih još ništa hrane nije stiglo, a pućanstvo domaće opet ništa nema. Tu javni poredak može biti poremećen. Sva moja nastojanja da se hrana pošalje, nisu urodila plodom.«

---

[2] Drugi hercegovački udarni bataljon

[3] Ovu diverziju su izvršile jedinice Ljubinjskog bataljona.

2) Izvještaj od 29. svibnja 1942. — glasi:

»Čast mi je izviestiti da je u posljednje vrieme naglo nastala promjena u području kotarske oblasti Trebinje i okolice: Protu-komunistički odredi[4] formirani od talijanskih vojnih vlasti u Trebinju iz redova grčko-istočnog življa napali su uz pomoć talijanske vojske i naše vojske partizane. Ovi su — dolaskom »Crne legije« podpukovnika Francetića pokolebani i inače istrošeni — popustili u borbi, te se u Lastvi predala ciela satnija — oko 200 njih, pa ovi predani tražili su da se bore i oni proti svojih dotadanjih drugova[5]. Protukomunistički blok grčko-istočnjaka broji 1200 osoba umnaža se, te se borbe čišćenja nastavljaju. Sve Konavlje su ispražnjene i očišćene od partizana. Iz krugova vođa ovih protu-komunista čuje se dosta triezno i umjereno držanje, koje će se poduprieti od strane naše vlasti. U najkraće vrieme stupiti će njihovi predstavnici u izravnu vezu sa podpisanim. Pokret zahvaća kotareve: trebinjski, bilećski, gatački, i nevesinjski. Sviet je potreban hrane i to krušne. To bi trebalo **odmah** dopremiti radi efekta na njih i njihovo držanje.

Obširniji izkaz sliedi, ali rasulo među partizanima je u punom jeku.

U prigibu[6] dostavljaju se i priepisi letaka o kojima govori izvještaj od 24. svibnja t. g.

To sve radi znanja i ravnanja — nepomenom, da je ovo ministarstvo posredovalo radi hrane kotarima o kojima govori spomenuti izvještaj.

2 priloga:

Za dom spremni!

Po ovlašćenju
Ministra unutarnjih poslova
Veliki župan
kod Ministarstva unutarnjih poslova:
(M. P.) **Dr Nikolić**

---

[4] Četnici

[5] Prije Treće neprijateljske ofanzive, na terenu Hercegovine bilo je formirano 8 udarnih bataljona i nekoliko terenskih. Kad je počela Treća neprijateljska ofanziva, Operativni štab za Hercegovinu nije pravilno ocijenio situaciju, pa je naredio svojim jedinicama da ostanu u južnoj Hercegovini. Neprijatelj (Italijani i četnici) nadirao je sa jakim snagama, te su partizanske jedinice u južnoj Hercegovini došle u tešku situaciju. Tada Operativni štab, umjesto da se povlači na sjever prema glavnini naših snaga, izdaje naređenje da se borci upute svojim kućama. Samo manji broj boraca povukao se prema Bosni. U drugoj polovini juna 1942 god. od preostalih boraca iz svih hercegovačkih jedinica formiran je Hercegovački odred koji je brojao oko 300 boraca.

[6] Prilogu

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
TAJNIČTVO MINISTRA

V.T.Broj:357 -1942. U Zagrebu,dne 3.lipnja 1942.

Predmet: Suradnja četnika i Talijana - letci[illegible]ta-išića i Jevgjevića - dolazak Francetića - na području velike župe Dubrava.

VRLO I HITNO !

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
/ Glavni Stožer /
u/
Z A G R E B U

Ovo je ministarstvo primilo od gospodina velikog župana velike župe Dubrava u predmetu ove izvještaje:

1/ Izvještaj od 24.svibnja 1942. glasi:

" Iz posljednjeg izvješća kotarske oblasti u Bileći razabire se da se tamo očekuje dolazak Baje Stanišića "komandanta nacionalnih odreda za Crnu Goru i Hercegocinu". Ova obavijest u vezi je sa proglasom istoga,koji je tiskan od talijanskih vojnih vlasti u tiskari Tošović u Dubrovniku prošlih dana,čiji se sadržaj prilaže. Ovaj je proglas tiskan uz najveću opreznost karabiniera i nikome nije dan sadržaj do znanja.Proglas će vjerojatno biti bačen iz zrakoplova.

Svako puštanje ovakovih stranih i naših neprijateljskih letaka na naše zemljište moglo bi imati nedoglednih posljedica.

Čuje se da su vođeni pregovori između istaknutijim predstavnicima srbskih četnika i talijanskim vojnim vlastima,a ima se indicija da je nešto govoreno o području do lijeve obale Neretve,jer je dolazak ustaškog podpukovnika Francetića u Mostar nekako uzrujao talijanske vojne vlasti i one se - kako sam obaviješten - protive njegovoj akciji preko desne obale Neretve.

Prilažem također proglas Jevgjevića i dr.,koji sam dobio iz Stolca.Jevgjević je također u pregovorima sa talijanskim vojnim vlastima.

Obaviješten sam,da ustaške postrojbe Jure Francetića obavljaju čišćenje u okolini Makarske i na to su talijanske vojne vlasti pristale.Nakon toga je kazano časniku za vezu bojniku Čurlici, da će se pitanje sa Francetićem riješiti povoljno.

Pri razgovoru prec kakovih petnaest dana kazao mi je general Robotta, zapovjednik armije sa Sušaka,da bi primjerice dobro došao i Englez,koji bi se slučajno ovdje iskrcao,pa pristao da se bori uz osovinu protiv komunizma.Glede akcije ustaških postrojba kazao je da se je razgovarao sa Poglavnikom,te da je i Poglavnik mišljenja da se sa ustaškim postrojbama lagano i oprezno ide,te da se može početi najprije sa malim postrojbama.Načelno kazao je,da se ne protivi organizaciji samoobrane.Isticao je da bi povukao četе iz pozadine na obalu,kad bi prilike to dopustile,kako što ih je povukao iz Konjica,Sanskog Mosta i t.d.,a na obali da moraju ostati do konca rata te kad rat svrši,da je svršila i njihova zadaća,kako je to bilo u Španiji i drugdje.

Jednu tendenciju mogu svakako ustanoviti,da talijanske čete ovdje nastoje što više izbjeći prigodu borbe te su još sklone da pomognu topništvom i zrakoplovstvom,a kad se čuje drugo posredovanje.redovito se navodi da su čete drugdje zauzete.Naši ljudi u Grebcima na primjer već od 3.IV. ne mogu da se oslobode šačice partizana,koja ih svakojako terorizira.

U Konavlima je stanje nepromjenjeno.

Načelno je izraženo stanovište i od strane generala Robate i generala Dalmazzo,zapovjednika VI Armije korpusa,da će se

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 153

Dostavlja se:
1) Glavnom Stanu Poglavnika
2) Županstvu pri Poglavniku
3) Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva
(Glavni Stožer)
4) Ministarstvu Vanjskih Poslova
5) Općem upravnom povjereničtvu Nezavisne Države Hrvatske kod Višeg Zapovjedničtva Talijanskih oružanih Snaga »Slovenija — Dalmacija« Sušak
6) Glavnom stožeru ustaške vojnice

BR. 154

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 7 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA OKO MRKONJIĆ GRADA, GLAMOČA, GACKA I ZENICE

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. br. 2426/taj

U Sarajevu, dana 7. lipnja 1942. godine.

Predmet:
Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vremenu od 6. lipnja 8 sati do 7. lipnja 8 sati.

1. — Glavnom Stožeru Domobranstva (operativni i očevidni odjel)
2. — Vrhovnom zapovjedničtvu oružničtva
3. — Zapovjedničtvu III. domobranskog sbornog područja.
4. — Zapovjedničtvu 6. pješ. divizije
5. — „ 5. oruž. pukovnije
6. — „ 6. „ „

(Mjesta se označuju prema karti 1:100.000).

I. TAKTIČKA SITUACIJA.

1.) POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA.

I. ZONA.

Oblast Varcar Vakuf.

Pukovnik Šimić javlja, da se u oblasti Prnjavora nalazi četnička grupa i da su za sporazum s našim vlastima. Za to garantiraju vođe Drenović i Marčetić.

II. ZONA.

Oblast Glamoč.

Dana 4. ov. mj. odmetnici su prekopali najdonju okuku Korična prema Glamoču, radi onemogućenja vožnje.

Oblast Bugojno.

Dana 4. o. mj. upućen 1 domobranski sat 9 p. p. iz Travnika za posadu u Bugojno.

Oblast Gacko.

Pozap[1] Gacko javlja, da je 4. ov. mj. došao vođa Mirko Avdalović, te je izjavio da je sa svojim ljudima napustio partizane.

V. ZONA.

Oblast Zenica.

Od oružničke postaje Zenica doznaje se:

Dana 24. svibnja o. g. došlo je kod sela Briznik i Dračić (13 km i. od Zenice) do borbe između četnika i partizana,[2] u kojoj je navodno poginulo oko 40 četnika. Četnici su tom prilikom uhvatili jednog liečnika u partizanskoj bolnici u šumi, zaplijenili blagajnu i veći broj goveda, te su našli jedan iskaz, u kome je popisano oko 500 simpatizera partizana iz Zenice.

VII. ZONA.

Oblast Trnovo.

1.) Dana 1. ov. mj. oko 30 odmetnika pod vodstvom Rade Hamovića opljačkali su selo Prečani (9,5 km s. z. od Trnova) i odveli jednog seljaka sa sobom prema Grkarici (15 km s. z. od Trnova).

2.) Dana 2. ov. mj. iznad sela Dujmovići (7 km. z. od Trnova) odmetnici su tjerali stoku, radi čega je došlo do sukoba između njih i milicije, nakon čega su odmetnici pobjegli u pravcu Grkarice.

ZRAKOPLOVSTVO.

Vrieme liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliedeće zadatke:

Razviđalo je prostor Kupres — Glamoč — Livno — Prozor — Kupres i ustanovilo, da su Talijani u i oko Šujice;

[1] Posadno zapovjedništvo

[2] U ovo vrijeme Drugi udarni bosanski bataljon razoružao je jednu četu Zeničkog partizanskog odreda, zbog toga što su četnici, koji su tada već bili izvršili puč u odredu »Zvijezda«, pripremali puč i u Zeničkom odredu. Prilikom razoružavanja došlo je do pucnjave i dvojica su iz čete Zeničkog odreda bila ranjena, a jedan poginuo. Sve ostalo razoružano ljudstvo pušteno je kućama.

u Kupresu ustaše, u Livnu Talijani, a na cesti kod Livna oko 10 praznih talijanskih samovoza. U Glamoču nije primjećen nikakav život na ulicama, već samo znak **»obkoljeni«**[3]. U selima oko Glamoča narod je pri dolasku zrakoplova bježao u šume.

2.) U Bileću preniet sanduk lie-kova,, a iz Bileća pošta.

2.) KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE.

Stanje kod Glamoča nepromijenjeno t. j. obkoljeno, i očekuje se napad odmetnika. Avizirana pomoć od strane četnika grupe Drenovića još nije stigla do Glamoča. O ovome je obaviješten pukovnik Šimić.

3.) VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE.

Produžiti podpomaganje svim raspoloživim sredstvima naše i savezničke akcije.

Zrakoplovstvo poduzima razviđanja osobito u oblasti Glamoča i Kupresa.

O četničkoj grupi u oblasti Prnjavora izvješten II. Dom. sbor.

II. DOGAĐAJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI.

1.) Dana 3. ov. mj. nesretnim slučajem — nehotice ubio je jedan talijanski vojnik iz puške jednog građanina u Bugojnu.

2.) U Livnu se pronose viesti, da Talijani namjeravaju napustiti i Livno. Ovo među stanovničtvom izaziva nemir.

3.) Dana 6. ov. mj. oko 16.00 sati izbio je u Tvornici duhana u Mostaru požar. Jedno skladište istom napunjeno duhanom izgorilo, a glavna zgrada samo oštećena. Izgleda da se radi o sabotaži.

Zamjenik zapovjednika
(M. P.) Pukovnik (Prohaska)
Prohaska

[3] Glamoč je opkoljavao Udarni bataljon Petog krajiškog partizanskog odreda, ali ga, zbog napada četnika s leđa, nije mogao osloboditi tada, nego tek 19/20 jula, u saradnji sa Prvom i Trećom četom bataljona »Gavrilo Princip« Petog krajiškog odreda i Prvom četom bataljona »Budućnost« Trećeg krajiškog odreda. Jedan dio neprijateljske posade iskoristio je tamu noći da se probije prema Livnu, dok je 60 domobrana i 9 ustaša zarobljeno. Broj mrtvih i ranjenih nije poznat. Zaplijenjeno je: 2 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 100 pušaka, 35.000 metaka, 3 sanduka ručnih bombi i dosta ostale vojničke opreme.

BR. 155

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREČEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 9 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA U ZAPADNOJ BOSNI I HERCEGOVINI

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostoženi odjel
Op. br. 2448 taj.

U Sarajevu, dana 9. lipnja 1942. godine.

PREDMET:

Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vremenu od 8. lipnja 8 sati do 9. lipnja 8 sati.

1. — Glavnom Stožeru Domobranstva (operativni i očevidni odjel)
2. — Vrhovnom zapovjedničtvu oružničtva
3. — Zapovjedničtvu III. domobranskog sbornog područja.
4. — Zapovjedničtvu 6. pješ. divizije.
5. — „ 5. oruž. pukovnije
6. — „ 6. „ „

(Mjesta se označuju prema karti 1:100.000).

I. TAKTIČKA SITUACIJA.

1.) POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA.

I. ZONA

Oblast Kupres.

1.) Naknadno se doznaje, da je nađena teška strojnica tal. poriekla na Malim Vratima (3 km s. od Kupresa) a ne kod Koprivnice u prilično dobrom stanju (vidi izviešće od 6. VI. o. g.)

2.) Dana 6. ov. mj. kod sela Blagaja (10 km s. z. od Kupresa), primjećene su veće skupine partizana sa crvenim zastavama, a kod sela Rilića (9.5 km. j. od Kupresa) primjećene su 3 skupine po 50 ljudi, kako kreću prema Jelovači i Crnom Vrhu (6 km j. i. od Kupresa).[1]

[1] Glamočki bataljon

Oblast Travnik.

Dana 6. ov. mj. zapovjednik posade Koričana dobio je proglas četnika iz Skender Vakufa, u kojem se upozoravaju pravoslavna sela na desnoj obali rijeke Ugar, da se okane pljačke u katoličkim selima na lijevoj obali Ugra, jer će se u protivnom upotrijebiti najstrožije mjere, pa i streljanje.

Oblast Prozor.

Dana 6. ov. mj. u 4 sata upala je grupa od 20 naoružanih partizana u selo Kozo (12.5 km. j. z. od Prozora) i odvela jednog seljaka.

Oblast Jajce.

Dana 4. ov. mj. na putu Jajce—Varcar Vakuf kod Jezera bio je napadnut vozač jednog motor kotača, koji je tu vozio, te je zajedno sa motor kotačem zarobljen. Oklopljeni samovoz, poslat iz Jajca u pomoć, bio je napadnut kod Jezera i Majdana bombama, ali je bez štete raspršio partizane i vratio se u Jajce.[2]

Vozač motor kotača pobjegao je iz zarobljeničtva i posve opljačkan vratio se u Jajce 7. ov. mj.

II. ZONA.

Oblast Makarska.

Dana 30. svibnja u 18 sati obhodnja oružničke postaje u Baška Voda (9 km s. z. od Makarske) sukobila se je s jednom grupom naoružanih partizana kod sela Topići (9.5 km s. z. od Makarske). Po dolasku pomoći sa strane oružnika i 1 odreda talijanske vojske iz Makarske, partizani su se koristeći noć povukli. Talijani su u pravcu njihovog povlačenja ispalili nekoliko topovskih hitaca. U ovom sukobu poginuo je 1 pomoćni oružnik i 1 partizan, a 1 partizan je bio ranjen. Kod ubijenog partizana nađen je samokres sa 3 naboja.

Dana 31. svibnja u 10 sati 1 talijanski vojni zrakoplov bombardirao je položaje partizana na Biokovu. Rezultat nepoznat.

Oblast Stolac.

Nakon čišćenja područja između Nevesinja — Berkovića (17 km ist. od Stolca) i Stolca veće grupe pobunjenika priključile su se onima, koji se nalaze na Sniježnici planini (14 km s. i. od Stolca). Prema neprovjerenim podatcima ta-

[2] Akciju je izvršio bataljon »Pelagić« Trećeg krajiškog NOP odreda.

mo se nalaze nekoliko tisuća pobunjenika. Jače grupe pobunjenika skupile su se također u Sitnici planini (21 km j. i. od Stolca) i u Ilijinoj planini[3] (16.5 km j. od Stolca).

Oblast Gacko.

Dana 7. ov. mj. upućena je i naša preselica u sastavu talijanske preselice, radi obskrbe posade Gacko hranom.

Oblast Glamoč.

Dana 6. ov. mj. teklići iz Glamoča donieli su u Livno sliedeće viesti:

a.) Posada Glamoča nema još nikakve veze s pukovnikom Šimićem, niti sa četničkim vođom Drenovićem.

b.) Pregovori sa četničkim vođom Babićem iz okoline Glamoča nisu uspjeli, jer je ovaj pored ostalog tražio razoružanje milicionera i streljivo.

c.) Svi državni činovnici napustili su Glamoč i sklonili se u Livno.

Noću 6/7 ov. mj. čula se jaka pucnjava iz pravca Korična.

Dana 7. ov. mj. zapovjednik posade Sinj dobio je odobrenje od Talijana za premještanje naše posade iz Livna na Koričnu.

ZRAKOPLOVSTVO.

Vrieme liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliedeće zadatke:

1.) **Razviđanjem** sela Blagaj, Čardak i Mrđanovci (10 km. s. z. od Kupresa), nije ništa naročito primjećeno.

Razviđanjem prostora Kupres—Glamoč—Livno—Šujica —Proz[or]—Kupres ustanovljeno je, da su u Kupresu ustaše; u Šujici nema Talijana u Livnu mnogo talijanske vojske; u s. Kamen (3 km. j. i. od Glamoča) ulazila kolona ljudi i natovarenih konja; u Glamoču znakovi kao i ranije. Put Glamoč—Mliništa porušen na 4 mjesta.

2.) **Bombardirano** s. Kamen pokazano od posade Glamoča. Kuće nisu pogođene.

3.) **Bačeno** u Glamoč uputstvo, kako da označe pravac i daljinu odakle im prijeti najveća opasnost i što da se bombardira.

GUBITCI.

Poginuo: 1 pokusni oružnik.

---

[3] Odnosi se na hercegovačke partizanske jedinice koje su se za vrijeme Treće neprijateljske ofanzive povukle prema sjeveru pravcem: Sniježnica — Sitnica — Ilija. Opširnije o tome vidi dok. br. 153, primjedbu br. 5.

2.) KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE.

Stanje u glavnom nepromijenjeno.
Posada Glamoča još uviek obkoljena.

3.) VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE.

Produžiti podpomaganje svim raspoloživim sredstvima naše i savezničke akcije.

Zrakoplovstvo poduzima razviđanja osobito u oblasti Glamoča.

II. DOGAĐAJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI — nije bilo.

(M. P.) Zamjenik zapovjednika
Pukovnik (Prohaska)
Prohaska

BR. 156

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREČEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 10 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA OKO MRKONJIĆ GRADA, LIVNA I VISOKOG

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. br. 2462/taj.

U Sarajevu, dana 10. lipnja 1942. godine.

PREDMET:

Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vremenu od 9. lipnja 8 sati do 10. lipnja 8 sati.

1. — Glavnom Stožeru Domobranstva (operativni i očevidni odjel)
2. — Vrhovnom zapovjedničtvu oružničtva
3. — Zapovjedničtvu III. domobranskog sbornog područja.
4. — Zapovjedničtvu 6. pješ. divizije.
5. — „ 5. oruž. pukovnije
6. — „ 6. „ „

(Mjesta se označuju prema karti 1:100.000).

I. TAKTIČKA SITUACIJA.

1.) POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA.

I. ZONA.

Oblast Varcar Vakuf.

Od Posadnog zapovjedničtva Varcar Vakufa doznaje se:

Od 27. svibnja do 2. lipnja četnička skupina »Drenović« sa 1 satom domobrana protjerala je i raspršila komuniste i uzpostavila vezu sa posadom Ključa.[1]

Položaje oko Ključa prema Čađavici, koje su prije držali komunisti, zauzeli su i sada zajedno s domobranima posade Ključa drže četnici »Drenović«. Time je promet iz V. Vakufa za Banjaluku preko Sitnice osiguran, a kroz nekoliko dana biće i promet iz Ključa za Banjaluku siguran.[2]

II. ZONA.

Oblast Gacko.

Dana 9. ov. mj. talijanska bojna napušta Gacko. U Gackom ostalo samo nešto Talijana s velikim brojem četnika. Talijanski častnici preporučuju narodu da se i oni povuku, jer da će ostatak Talijana također napustiti Gacko. Talijansko zapovjedničtvo ne daje jasne odgovore. U narodu raste nemir. Posadno zapovjedničtvo tražilo upute.

Oblast Livno.

1.) Naknadno se doznaje, da je napad odmetnika na orpost[3] Priliku dana 1. ov. mj. bio izvršen podpuno iznenada tako, da su odbranbeni bunkeri bili prije nego su ih oružnici mogli zaposjesti, zauzeti od odmetnika.[4] (Vidi izvješće od 2. ov. mj.).

2.) Dana 3. ov. mj. jedna manja skupina odmetnika napala je selo M. Kablići (6 km s. z. od Livna). Napad je odbijen bez gubitaka.

V. ZONA.

Oblast Visoko.

Saznaje se da su 8. ov. mj. partizani u jačini oko 600 opljačkali sela Radovlje, Mokronozi, Papratnica i još neka na lievoj obali Bosne niz rijeku (7—14 km s. z. od Visokog).[5]

---

[1] Vidi dok. br. 154, primjedbu br. 3.

[2] O borbama partizana protiv četnika na ovom terenu vidi dok. br. 74.

[3] Oružnička postaja, tj. žandarmeriska stanica.

[4] Oružničku postaju u Priluci zauzeli su partizani Livanjskog NOP odreda.

[5] U ovo vrijeme na tom terenu nije bilo partizana. Akciju su mogli izvršiti samo četnici.

VIII. ZONA.

Oblast Semizovac.

Četnici Ozrenskog odreda nose stare svoje oznake (mrtvačku glavu, beli orao i srbske trobojke). Glavni njihov opunomoćenik Dr. Stakić zastupa mišljenje, da oni zadržavaju dosadašnje svoje znakove.

ZRAKOPLOVSTVO.

Vrieme liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliedeće zadatke:

1.) **Razviđanje** prostora Kupres—Livno—Glamoč— Prozor. Primjećena je u 10.30 i 15.00 sati velika kolona talijanskih samovoza na putu Priluka—Glamoč. Kolona nije bila u pokretu, jer je put porušen kod Korične (vidi izviešće od 7. ov. mj.).

Razviđanjem prostora Čajniče—Goražde—Foča ustanovljeno je, da u Goraždu i Foči nema Talijana; u Čajniču su Talijani a 5 km zap. od Foče talijanska kolona u kretanju prema Kalinoviku. S njima ide i nešto naroda.

2.) **Bombardiralo** s. Isakovci (7 km s. i. od Glamoča), V. i M. Drežnica (10 km s. i. od Livna), s. Mokronoge (6 km j. i. od Frvara[6]) i s. Volari (12 km j. z. od Jajca).

3.) Bačeno službeno pismo zapovjedniku posade Glamoč i u Doboj.

2.) KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE.

Stanje u glavnom nepromijenjeno.
Partizani ponovno u okolici Visokog.
Glamoč još uviek obkoljen.

3. VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE.

Izdata je 6. div. i pozap[7] Gacko zapovied, da umire narod i nastoje spriečiti eventualne nerede sa četnicima, te da upozore četnike o njihovom radu i vladanju a prema izdatim uputstvima od Glst[8] stana Poglavnika i Mindoma[9] za sporazum sa četnicima.

Produženo podpomaganje svim raspoloživim sredstvima naše i savezničke akcije.

Zrakoplovstvo poduzima zapovieđene zadatke.

---

[6] Drvara
[7] Posadnom zapovjedništvu
[8] Glavni stožer
[9] Ministarstvo domobranstva

Izdat je nalog i uputstvo Zapovjed. I. i V. zone radi izvršenja manje akcije čišćenja na prostoru Busovača—Visoko — r. Bosna.

II. DOGADAJA IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI — nije bilo.

Zamjenik zapovjednika
(M. P). Pukovnik (Prohaska)
Prohaska

BR. 157

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 11 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA OKO JAJCA, GLAMOČA I VAREŠA

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 2472/taj.

U Sarajevu, dne 11. 6. 1942. god.

Predmet: [s]tanje pobunjeničke akcije... novi izvještaja primlje... u vremenu od 10. lipnja 8 do 11. 6. 8 sati.

1. — Glavnom stožeru domobranstva (Operativni i očevidni odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedničtvu oružništva
3. — Zapovjedničtvu III. D. S. Područja;
4. — „ 6. pješačke divizije;
5. — „ 5. i 6. oruž. pukovnije.

(Mjesta se označuju prema karti 1:100.000).

I. — TAKTIČKA SITUACIJA:

1. — POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA:

I. ZONA:

Oblast Jajce:

1. — Dne 8. o. m. oko 19.30 sati bio je napadnut kod Jezera od pobunjenika[1] bombama i puščanom vatrom osobni samovoz u pratnji oklopnog samovoza, kojim se pukovnik Šimić u pratnji

[1] Udarni bataljon, sastavljen od jedinica Prvog, Trećeg i Petog krajiškog odreda. Ovaj bataljon je 21 maja ušao u sastav Prve krajiške brigade.

stožernika velike župe Pliva i Rama i 2 ustaška satnika vraćao iz Varcar Vakufa u Jajce. Nakon kraćeg okršaja pobunjenici su bili raspršeni, te se je osobni samovoz vratio natrag u V. Vakuf, a oklopljeni samovoz u Jajce. Tom zgodom smrtno je ranjen 1 domobran i preminuo je 9. o. m. u Jajcu.

2. — Dne 9. o. m. u 1 sat napali su pobunjenici sa Oštrog Brda jačim snagama na Kanal i Ćusine (3 km. zap. od Jajca),[2] rastjerali su našu stražu na Kanalu i napali su teškom strojnicom desno krilo na Ćusine (k. 840), te su došli na Centov Most kod Vila na r. Plivi. Upućena pojačanja prešla su Centov Most i rastjerala pobunjenike. Borba je trajala do 5 sati u jutro, te su tom zgodom 2 domobrana lakše ranjena, a 2 su sa Kanala nestala. U s. Zaskoplje (3 km. zap. od Jajca) pobunjenici su zapalili 3 zgrade.[3]

3. — Dne 9. o. m. otišao je stožernik velike župe Lašva—Glaž i logornik na pregovore sa zapovjednikom četničkog odreda grupe »Drenović—Tešanović«, Savanovićem Jovom na Kraljičinu Vodu na Vlašić Pl. (9.5 km. sjev. od Travnika).

4. — Dne 10. o. m. pukovnik Šimić iz Travnika javlja, da je u noći 9./10. o. m. uputio kombinirani odred od oko 500 ljudi preko Jezera—Dragnić Podovi na Jastrebnjak pl. (30 km. j. z. od Jajca) gdje se ima sastati sa 2 nova odreda 10. o. m. po podne. Dne 11. o. m. ovi će krenuti u pravcu Glamoča iznad sela Isakovci (7 km. s. i. od Glamoča) sa zadatkom da olakšaju Glamoču.

Oblast Kupres:

Dne 8. o. m. ubijen je navodno od naše straže kod Kupresa vođa partizana iz Livna Latišić.[4]

II. ZONA:

Obiast Glamoč:

Naknadno se doznaje da sporazum sa četnicima kod Glamoča nije bio prihvaćen, jer su ovi pored ostalog tražili da se cjelokupno oružje i streljivo narodne milicije preda. Na to se i pored širokogrudnosti u probitku Države i što manjih žrtava nije moglo pristati, jer bi time bila oslabljena snaga posade Glamoča (Vidi izvješće od 3. o. m.).

Oblast Gacko:

Naknadno se doznaje da je preselica koja je bila upućena 6. o. m., a ne 7. o. m. u sastavu talijanske preselice u Gacko vra-

---

[3] Akciju je izvršio bataljon »Pelagić« Trećeg krajiškog NOP odreda.

[4] Akciju je izvršila Četvrta četa bataljona »Pelagić«.

[4] Narodni heroj Mustafa Latifić, organizator ustanka u okolini Livna. Tih dana je poginuo u borbi protiv četnika, a ne od domobranske straže, kako se u ovom dokumentu navodi.

tila se 9. o. m. u pratnji talijanske preselice u Mostar. Gacko je obskrbljeno hranom za mjesec dana (Vidi izvješće od 9. o. m.).

Oblast Bileće:

Promet Trebinje—Bileće uspostavljen je i održava se, izgleda vjerojatno pod osiguranjem četnika. Pod kakvim se uvjetima promet vrši nije poznato.

O stanju u kotaru Bileće prilaže se izvješće 14. p. p. Op. Br. 150 taj. 42. (Samo za oper. odjel Glavnog stožera).

Oblast Dubrovnik:

Tokom 3., 4. i 5. o. m. došla je od Grude u s. Ćilipi talijanska 93. pješačka pukovnija i smjestila stožer i 1 bojnu u s. Ćilipi i po 1 bojnu u sela Radovići i Komaje. Pukovnija je većim dijelom smještena pod šatore. Brojno stanje: oko 70 častnika i 2—3000 vojnika. Dne 6. o. m. veći dio pukovnije otišao je u pravcu Trebinja, te će se navodno vratili kroz 8 dana (Vidi izvješće od 8. o. m.).

Oblast Stolac:

Naknadno se doznaje da će Talijani dne 11. o. m. napustiti Ljubinje (19 km. j. z. od Stolca). Orpost Ljubinje sa Talijanima (vjerojatno jednim dielom Talijana) napustili Ljubinje 10 o. m.

IV. ZONA:

Oblast Vareš:

Dne 10. o. m. akcija čišćenja prostora oko Okruglice (10 km. j. i. od Vareša), koju su izvodile njemačke i naše čete, završena je. Prema iskazu seljaka dne 7. o. m. povukla se je jaka grupa četnika iz Okruglice (iz istoga prostora gdje je vođena ova akcija) pravcu Nišići (16 km. j. i. od Vareša).

ZRAKOPLOVSTVO:

Vrieme liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliedeće zadatke:

1. — Razviđanjem prostora Čajniče—Goražde—Foča i s obje strane puta primjećena je u 9 sati na putu Foča—Kalinovik (na pola puta) velika kolona talijanskih samovoza u kretanju prema Kalinoviku.

Razviđanjem prostora Kupres— Livno — Glamoč — Prozor u 9.30 sati ustanovljeno je da se je talijanska samovozna kolona vraćala od Korične prema Livnu, a druga se kretala u pravcu Korične.

Razviđanjem pravca Jezero—Podovi—Jastrebnjak pl. u 17 sati nisu primjećeni pokreti naših ni pobunjeničkih četa.

2. — **Bombardiralo** sela Isakovci (7 km. s. i. od Glamoča), Mladeškovci (7 km. sjev. od Glamoča) i V. i M. Drežnice (10 km. s. i. od Livna).

GUBITCI:

Mrtvih: 1 domobran.
Ranjenih: 2 domobrana.
Nestalih: 2 domobrana.

2. — KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE:

Stanje uglavnom nepromienjeno.

Izvodi se čišćenje prostora r. Bosna — Breza — Vareš — r. Krivaja.

Glamoč još opkoljen. Nema se još podataka o pristigloj pomoći iz Varcar Vakufa.

Upućena preselica talijanskih samovoza iz Livna za Glamoč izgleda, da se je morala vratiti u Livno zbog porušenog puta na Koričnі.

3. — VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE:

Produženo podpomaganje svim raspoloživim sredstvima naših i savezničkih akcija.

Zrakoplovstvo poduzima zapovieđene zadatke.

II. DOGAĐAJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI:

1. — Dne 10. o. m. pukovnik Prohaska odputovao je u Zenicu na pregovore sa četnicima.

2. — Gener. Lukić odletio je sa zrakoplovom 11. o. m. za Zagreb.

(M. P.) Zastupa zapovjednika
pukovnik (Časka)
Časka

BR. 158

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 12 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA U HERCEGOVINI I ISTOČNOJ BOSNI

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 2512/taj.

U Sarajevu, dne 12. lipnja 1942. g.

Predmet: Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vremenu od 11. lipnja 8. sati do 12. lipnja 8. sati.

1. — Glavnom stožeru domobranstva (Operativni i očevidni odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedničtvu oružništva;
3. — Zapovjedničtvu III. dom. sbor. područja;
4. — „ 6. pješačke divizije;
5. — „ 5. i 6. oružničke pukovnije.

(Mjesta se označuju prema karti 1:100.000).

I. — TAKTIČKA SITUACIJA:

1. — POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA:

I. ZONA:

Oblast Glamoč:

Dne 9. o. m. napad pobunjenika na Glamoč odbijen (Prema izvješću pukovnika Šimica).

Oblast Jajce:

Naknadno se doznaje, da su napade 8. i 9. o. m. na samovoz i s. Zaskoplje (Vidi izvješće od 11. o. m.) izvršili pobunjenici,[1] koji su 7. o. m. rastjerani kod Crne Rijeke od četničke grupe Tešanović.

II. ZONA:

Oblast Gacko:

Talijani su preko jednog muslimana u Gackom podjelili novine pod naslovom »Slobodna Srbija« i bacili promičbene letke »Svim četnicima« iz zrakoplova u ovoj oblasti.

[1] Bataljon »Pelagić« Trećeg krajiškog NOP odreda

Zapovjednik domobranske posade u Gackom zamolio je talijanskog zapovjednika da se ove novine više ne diele pučanstvu obzirom na naslov i to je obećano.

Međutim, naknadno se doznaje, da su Talijani te iste novine dielili pučanstvu u Mostaru.

(U prigibu samo za operativni odjel Glavnog stožera 1 primjerak novina i 1 letak).

Oblast Bileće:

Prema neprovjerenim podatcima Talijani u savezu sa četnicima vodili su posljednjih dana žilave borbe s komunistima oko s. Fatnice[2] (21 km. s. z. od Bileća). U Trebinje je navodno iz toga pravca doveženo oko 25 ranjenih četnika. Druge pojedinosti nepoznate.

Oblast Mostar:

Pronose se glasovi da će Talijani napustiti Mostar, ali po njihovom držanju ovo ne izgleda vjerojatno.

III. ZONA:

Oblast Goražde:

Dne 11. o. m. u s. Jabuka (5 km. sjev. od Goražda) muslimani su napali pravoslavne. Detalji nepoznati.

IV. ZONA:

Oblast Kakanj:

U posliednje vrieme ponovno se skupljaju na lievoj obali r. Bosne u okolini s. Sebinje (17.5. km. j. z. od Kaknja) četničke bande. Svoj logor imaju na brdu Srietež (6 km. j. z. od Kaknja) u jačini su od oko 40—50 naoružanih ljudi. Njihov je zapovjednik neki Dušan Trbić.

Ova grupa četnika vrši pljačke po okolnim selima.

VI. ZONA:

Oblast Sarajevo:

Dne 12. o. m. između 2 i 3 sata napadnut je vlak na postaji Blažuj (14 km. z. od Sarajeva), te je opljačkan vraćen bez osoblja u Ilidžu. Postaja Blažuj je zapaljena i još gori.[3]

Upućeni su vatrogasci, radi gašenja..

ZRAKOPLOVSTVO:

Vrieme liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliedeće zadatke:

---

[2] Ove su borbe vodile jedinice Južnohercegovačkog partizanskog odreda pred povlačenje iz južne Hercegovine u pravcu Istočne Bosne.

[3] Akciju je izvršila grupa boraca Kalinovičkog NOP odreda za vrijeme pokreta iz oblasti Kalinovika prema Igmanu.

1. — Razviđanjem prostora Čajniče—Goražde—Foča i sa obje strane puta Foča—Kalinovik oko 9 sati primjetilo je da su naše čete na položaju Vranina—Trovrh (7 km. sjev. od Goražda); u Goraždi nema naših domobrana; u Čajniču i okolini Talijani; u Foči ustaše crne legije prevoze se preko Drine i zauzimaju položaje na Tjemeniku (4.5 km. s. z. od Foče) talijanske čete na logorovanju uz put Foča—Kalinovik (10 km. ist. od Kalinovika).

Razviđanjem pravca Jezero—Dragnić Podovi—Jastrebnjak pl. u 17 sati kod Ovogorića porušen most preko Plive. Nisu primjećene naše čete, ni pobunjenici.

2. Bombardiralo s. Petrovo Vrelo (4 km. s. od Glamoča) po traženju iz Glamoča.

3. — Bačeni promičbeni letci, dobijeni od Niemaca na Kulen Vakuf i Bos. Petrovac; primjećeno je, da je Kulen Vakuf sav zapaljen.

2. — KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE:

Stanje uglavnom nepromjenjeno.

Glamoč još uviek obkoljen.

Napad na vlak kod Blažuja i pljačkanje istoga od strane pobunjenika mogao se je pojaviti samo zbog toga što na dielu pruge Ilidža—Konjic nije bilo postavljeno osiguranje. Na tom dielu pruge osiguranje je vršila željeznička ustaška bojna, koja pak na tome dielu izgleda u vrieme napada nije imala osiguranje.

3. — VLASTITE NAMJERE TAKTIČKE PRIRODE:

Produžiti podpomaganje svim raspoloživim sredstvima naših i savezničkih akcija.

Zrakoplovstvo poduzima zapovieđene zadatke.

Poduzimaju se mjere, da se od strane domobranstva osiguraju najvažnije točke na pruzi Ilidža—Konjic.

II. — DOGAĐAJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI:

1. — Dne 11. o. m. zapovjednik 5. divizije sa glavarom stožera i njem. bojnikom Streckerom obišli su posade od Jahorine do Goražda.

2. — Dne 12. o. m. vratio se je pukovnik Prohaska iz Zenice u Sarajevo gdje je bio kao predstavnik domobranstva na pregovorima sa četnicima.

3. — U noći 3./4. o. m. bjesnilo je u oblasti Vareša jako nevrieme. Razlio se je potok Stanaje, te je voda pričinila vrlo velike štete poduzeću u Varešu, kao i u rudnicima. Prekinuta je želj. pruga, te će popravak trajati oko 15 dana. Veličina štete još nije ustanovljena.

Zastupa zapovjednika
pukovnik (Prohaska)
(M. P.) **Prohaska**

BR. 159

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 13 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA OKO KUPRESA, VLASENICE I ZENICE

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 2518/taj.

U Sarajevu, dne 13. lipnja 1942. g.

Predmet: Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vremenu od 12. lipnja 8 sati do 13. lipnja 8 sati.

1. — Glavnom stožeru domobranstva (Operativni i očevidni odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedničtvu oružništva;
3. — Zapovjedničtvu III. dom. sbor. područja;
4. — Zapovjedniku 6. pješačke divizije;
5. — Zapovjedniku 5. i 6. oružničke pukovnije.

(Mjesta se označuju prema karti 1 : 100.000)

1. — POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA:

I. ZONA:

Oblast Kupres:

Dne 6. o. m. u večer i 7. o. m. u jutro pobunjenici su imali skupštinu u s. Blagaju (9 km. s. z. od Kupresa) sa glasanjem. Od njih su se 3/4 odlučili za partizane, a 1/4 za sporazum sa grupom Drenović tj. sa Hrvatskom Državom.[1]

II. ZONA:

Oblast Gacko:

Četnici iz oblasti Gacko traže preko Pozap[2] Gacko suradnju sa našim domobranstvom. Kako je zapovjednik posade Gacko

[1] Odnosi se na skupštinu boraca Petog bataljona Trećeg krajiškog NOP odreda koja je održana 6 juna u selu Blagaju. Usljed neodlučnog stava komandanta bataljona, koji se nije energično suprotstavio četničkoj propagandi, i nedovoljnog političkog rada u bataljonu, jedan dio boraca na ovoj skupštini opredijelio se za četnike.

[2] Posadno zapovjedništvo

prema postojećim ranijim uputama prema četnicima postupao kao protiv naših neprijatelja, to on sada traži da se sa cijelom posadom smieni, jer ne može da se odjednom preobrati i da sa četnicima postupa kao sa saveznicima. Isto tako traži smjenu kotarski predstojnik i zapovjednik oružničkog voda.

III. ZONA:

Oblast Vlasenica:

1. — Dne 2. o. m. oko 5 sati napali su pobunjenici u većem broju na s. Cerska (11.5 km. s. i. od Vlasenice), popalili su sijeno, slamu i stare kolibe, dočim kuća nisu dirali, te su opljačkali stoku i žito. Oružnička postaja Nova Kasaba (14 km. ist. od Vlasenice) uz pripomoć ustaša rastjerala je pobunjenike bez gubitaka.

Istoga dana oko 8 sati napali su pobunjenici (oko 50 njih) jedan odred ustaša koji je dolazio u pomoć oružničkoj postaji N. Kasaba. Napad je bez gubitaka odbijen[3].

2. — Dne 3. o. m. pobunjenici su zaposjeli s. Mačesi (13.5 km. s. i. od Vlasenice), te vrše napade na prolaznike.[4]

Oblast Foča:

Dne 13. o. m. u 0.20 sati četnici su napali naše postave u Foči na des. obali r. Drine. Borba u toku. Potankosti još nepoznate.

IV. ZONA:

Oblast Kakanj:

Noću 8./9. o. m. oko pola noći bio je službujući prometnik na postaji Kakanj pozvan na brzoglas navodno od nekog zapovjednika četnika iz Kaknja, koji mu je saopćio, da četnici žele pregovarati sa mjerodavnima, ali da oružje neće predati. Nije se moglo ustanoviti odakle se je vodio ovaj razgovor.

V. ZONA:

Oblast Zenica:

1. — Noću 4./5. o. m. napali su pobunjenici na krečanu željezare u Zenici (u s. Crkvicama (2 km. sjev. od Zenice). Zapalili su drvenariju, te je šupa za kreč do temelja izgorila.

2. — Dne 8. o. m. u 1.15 sati napale su dvie manje grupe pobunjenika na Nemilu (15 km. sjev. od Zenice). Napadi su poslie kraćeg puškaranja bez gubitaka odbijeni.

VIII. ZONA:

Oblast Zavidovići:

Dne 8. o. m. doniela je jedna seljanka iz okoline Nemile dopis štaba bataljona vojno-četničke čete u Blatnici (oko 25 km. zap.

[3] Akciju je izvršio Prvi bataljon Grupe udarnih bataljona koja je 2 avgusta reorganizovana u Šestu istočnobosansku NOU brigadu.
[4] Jedinice Birčanskog NOP odreda

od Zavidovića), u kojem četnici izjavljuju da žele suradjivati sa Hrvatima protiv partizana.

ZRAKOPLOVSTVO:

Vrieme djelomično liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliedeće zadatke:

1. — Razviđanjem prostora Čajniče — Goražde — Foča i sa obje strane puta Foča—Kalinovik u 9 sati primjećeno je, da Talijana na mjestu, gdje su jučer logorovali više nema. Jedna talijanska divizija kreće se od Dobrog Polja prema Trnovu. Ostali podatci kao jučer. (Vidi izvješće od 12. o. m.).

Razviđanjem pravca Jezero—Podovi—Jastrebnjak pl. u 9.30 sati primjećeno je, da je put Jezero—Šipovo porušen na 10 mjesta. Naše čete kao i pobunjenici nisu primjećeni.

2. — Bombardiralo je sela Rudići i Glavice (8 km. s. z. od Glamoča), a na traženje posade Glamoča. Uslied jakog bacanja zrakoplova od vjetra bombe su pale dalje od pomenutih sela.

2. — KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE:

Stanje uglavnom nepromjenjeno.

Glamoč još uviek obkoljen.

U oblasti Foče četnici su još uvijek jaki. O napadu koji su izvršili u noći 12./13. o. m., ne može se donieti još jasan zaključak, jer nedostaju potankosti.

3. — VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE:

Produženo je podpomaganje svim raspoloživim sredstvima naših i savezničkih podhvata. Zrakoplovstvo poduzima zapovieđene zadatke.

Od zapovjednika posade Gacko zatraženo je izvješće da li četnici žele stupiti sa nama u pregovore.

II. DOGAĐAJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI:

Dne 12. o. m. general Lukić i pukovnik Prohaska stigli su u Sarajevo. (Vidi izvješće od 11. o. m.).

Za točnost
Zast. Glavara stožera, p. puk.
Wanner

(M. P.)

Zastupa zapovjednika
pukovnik Prohaska v. r.

BR. 160

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 14 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA U SARAJEVSKOJ OBLASTI

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 2541/taj.

U Sarajevu, dne 14. lipnja 1942. g.

Predmet: Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vremenu od 13. lipnja 8 sati do 14. lipnja 8 sati.

1. — Glavnom stožeru domobranstva (Operativni i očevidni odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedničtvu oružništva;
Zapovjedničtvu III. dom. sbor. područja.
„ 6. pješačke divizije.
„ 5. i 6. oružničke pukovnije.

(Mjesta se označuju prema karti 1 : 100.000)

1. — POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA:

I. ZONA:

Oblast Busovača:

Prema iskazu domobrana Brkić Muniba, koji se je nalazio na dopustu, 7. o. m. u 11 sati upala je u selo Dobraljevo (8 km. j. i. od Busovače) grupa od 250—300 podpuno naoružanih partizana.[1] Ovi navodno posjeduju 1 bacač mina i nekoliko lakih strojnica. Navedeno selo je podpuno obkoljeno partizanima, te s toga ne može nitko da dođe prijaviti, niti se mogu ustanoviti kakova je šteta pričinjena.

II. ZONA:

Oblast Livno:

Doznaje se naknadno da je prilikom napada na s. Priluku (Vidi izvješće od 2. i 10. o. m.) zarobljeno 5 oružnika. Napad je izvršilo na vojarnu oko 60, a na s. Priluku oko 200 odmetnika. Bili su naoružani sa tri strojnice. Šteta koju su počinili na vojarni iznosi oko 200.000 Kuna.[2]

[1] Grupa boraca Trećeg krajiškog NOP odreda
[2] Ovu akciju su izvršili partizani Livanjskog NOP odreda.

III. ZONA:

Oblast Foča:

Naknadno se doznaje da su oružnici s ustašama podpomognuti zrakoplovstvom tokom 13. o. m. nakon ogorčene borbe zauzeli sve postave[3] sjeverno i južno od Foče i protjerali četnike, koji su se povukli prema Požarevu (5 km. j. i. od Foče). U borbi je poginuo 1 čarkar, ranjena 4 čarkara i 1 pokusni oružnik. Od pobunjenika poginulo 30, a ranjenih nepoznato. Prema izvješću talijanskog častnika četnici su bili naoružani talijanskim oružjem jer su ih smatrali za regularne trupe (Vidi izvješće od 13. o. m.).

IV. ZONA:

Oblast Semizovac:

Dne 7. o. m. došla je jedna njemačka bojna u Semizovac, te se je istoga dana uputila u pravcu Ljubinje—Srednje—Ivančići, radi čišćenja terena od pobunjenika. Za ovima su krenuli također oružnici i milicioneri. Pobunjenici se predavaju u izvjesnom broju, te ih Niemci razoružane puštaju kućama. U Srednjem je nađena pobunjenička-partizanska bolnica, u kojoj su zatečeni i takovi, koji boluju od tifusa. Vođe odmetnika pobjegli su u pl. Konjuh, a jedan dio se povukao na Crni Vrh (60—80 ljudi — 6 km. s. i. od Semizovca).[4]

VI. ZONA:

Oblast Sarajevo:

1. — Dne 1. o. m. grupa od 30 pobunjenika napala je i opljačkala s. Prečani (16.5 km. juž. od Sarajeva), te su pobjegli u pravcu šume Grkavica (19 km. s. z. od Sarajeva) prema Igman pl.

2. — Dne 2. o. m. veća grupa odmetnika upljačkala je stoku na mjestu Panj — Potok kod s. Dejčići (21 km. j. z. od Sarajeva). Pridošli oružnici i milicioneri nakon jednosatne borbe rastjerali su bez gubitaka odmetnike, koji su se povukli u Igman pl. Odmetnici su bili naoružani sa jednom strojopuškom.

3. — Noću 9./10. o. m. grupa od 50 naoružanih pobunjenika iz Igman pl. opljačkale su imanje veleposjednika Bakovića iz Sarajeva u s. Vruci (13 km. j. z. od Sarajeva), te su pobjegli u Igman pl. Šteta iznosi oko 300.000 Kuna.

Oblast Pazarić:

Dne 10. o. m. u 1 sat napalo 21 naoružani partizan (naoružani sa 2 lake i 1 teškom strojnicom) na radnike državne režije Ilidža na Brezovači (7.5 km. ist. od Pazarića). Rastjerali su rad-

---

[3] Uporišta

[4] Odnosi se na bivše borce Crnovrškog bataljona NOP odreda »Zvijezda« koji su u maju 1942 god. izvršili puč i prešli u četnike.

nike i tom prilikom ubili su jednog ustašu. Pomoć sa strane oružnika upućena ka Brezovači nije više zatekla partizane.[5]

ZRAKOPLOVSTVO:

Vrieme djelomično liepo.
Zrakoplovstvo je izvršilo sliedeće zadatke.

1. — Razviđanjem Glamoča i okoline, u okolici nisu nigdje primjećene naše čete niti pobunjenici. Posada je pokazivala zastavu i znak T što nije bilo razumljivo.

Razviđanjem Foče i okolice primjećena je grupa od oko 20 pobunjenika koji su bježali u pravcu s. Zlatari.

2. — Bombardiralo je po traženju posade Glamoča 1 km. zap. od Glamoča (na samom rubu grada). Na mjestu gdje je bombardirano nije ništa primjećeno.

Surađivalo u odbrani Foče i bombardiralo pobunjenčke postave na k. 652 i 860 j. z. od Foče.

GUBITCI:

Poginulo: 1 ustaša
Ranjenih: 5 ustaša i 1 pok. oružnik.
Nestalih: 5 oružnika.

2. — KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE:

Glamoč još uviek obkoljen.

Napad na postave u okolici Foče izvršili su četnici, koji su sa strane Talijana smatrani za regularne trupe. Dobrom suradnjom naših četa i zrakoplovstva uspjelo je odbaciti četnike i bolje osigurati Foču.

Na Igman pl. još uviek postoje razne kom. bande[6] koje vrše pljačke po okolnim selima.

---

[5] Za vrijeme Treće ofanzive, Kalinovički NOP odred povukao se, prvom polovinom maja, sa svog terena prema Zelengori. U svom sastavu odred je imao Prvi udarni bataljon »Ranko Divljan« i Drugi udarni bataljon, koji je formiran od dijelova Kijevskog, Igmanskog i Trebevićkog bataljona, za vrijeme povlačenja prema Zelengori. Polovinom maja, štab Kalinovičkog odreda uputio je na teren Trnova Drugi udarni bataljon, sa zadatkom da vrši partizanske akcije na tom terenu. Međutim, po dolasku na teren Trnova, bataljon se ubrzo raspao usljed jake četničke propagande i slabog političkog rada u njemu. Sa štabom bataljona ostala je samo jedna manja grupa boraca. Krajem maja, na ovaj teren povratio se i Prvi udarni bataljon, ali se i njemu desilo ono što se desilo Drugom udarnom — raspao se. Od oba bataljona ostala je sa štabom odreda samo grupa jačine oko 50 boraca, koja se kretala i vršila manje akcije na terenu Igmana, Trnova i Kalinovika. Akciju o kojoj se govori u ovom dokumentu izvršio je dio partizana ove grupe.

Krajem jula, ova se grupa prebacila u Bosansku Krajinu i ušla u sastav Desete hercegovačke brigade kao Treća četa Drugog bataljona.

[6] Dijelovi Kalinovičkog NOP odreda, koji su se, za vrijeme Treće neprijateljske ofanzive, iz oblasti Kalinovika prebacili na Igman.

3. — VLASTITE NAMJERE TAKTIČKE PRIRODE:

Podpomaganje svim raspoloživim sredstvima naše i savezničke akcije.

Zrakoplovstvo poduzima zapoviedjene zadatke.

Upućeno je kao pojačanje posadi Foča jedan haubički vod.

II. DOGADAJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI: nije bilo.

Za točnost
Zastupa glavara stožera
podpukovnik (Wanner)
Wanner

Zastupa zapovjednika
pukovnik Prohaska v. r.

BR. 161

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 15 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA IZMEĐU PARTIZANA I ČETNIKA U OKOLINI NEVESINJA I O PREGOVORIMA IZMEĐU ČETNIKA I ITALIJANA U STOCU

TAJNO

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVIEDNIČTVO
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 917/taj

U Mostaru, dne 15. lipnja 1942.

Predmet: Dnevno izviešće za
15. lipnja do 17 sati. —

1) VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVIEDNIČTVU ZAGREB
2) ZAPOVIEDNIČTVU III DOMOBRANSKOG SBORA (GLST) SARAJEVO
3) ZAPOVIEDNIČTVU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE MOSTAR
4) OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTRAŠNJIH POSLOVA SARAJEVO
5) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
6) UREDU I USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE III ODJEL ZAGREB

KRILO OMIŠ: 15. lipnja oružnička postaja Vitina izviestila je da su jače snage partizana zauzele Vrgorac. Sa Vrgorcem nema veze i za sada se još ne raspolaže sa podrobnijim podatcima.

U vezi dosadašnjih izviešća o akciji pobunjenika na području kotara Makarska situacija je u tom dijelu veoma ozbiljna uslijed sve jačeg pritiska partizana.[1] Pljačke, napada i uništavanja na dnevnom su redu i dobivaju sve teži oblik. Naročito su ugrožene naše postaje Gradac, Igrane, Baška Voda i Nova Sela. Pobunjenička akcija ide za tim da uništi postaje i time uporišta vlasti. Ovaj stožer nema snaga da može ovo spriječiti i ako se odmah sa odgovarajućim snagama ne preduzmu radikalnije mjere čišćenja terena u području Biokova i Baćine postoji opasnost da partizani zavladaju cijelim područjem od ušća Neretve pa sve do Omiša. Talijanske vojne snage ne preduzimaju temeljitije akcije u ovom pogledu.

KRILO MOSTAR: 15 lipnja u 2 sata partizani su porušili most na putu Metković—Vrgorac kod sela Orepka (9 km sjeverozapadno od Metkovića). Promet je prekinut i do sada još nije uspostavljen.[2] Nema se podataka što je poduzeto za uspostavu prometa.

2. lipnja došlo je do sukoba između pravoslavaca[3] i partizana u selima: Dramiševo (22 km sjev. od Nevesinja), Živanj (22 km sjev. ist. od Nevesinja), Bare (20 km sjev. od Nevesinja) i Zaboranima (21 km sjeverozapadno od Nevesinja). U tom sukobu poginulo je oko 30 partizana a na strani pravoslavaca ima više ranjenih u selu Zaboranima. Da bi likvidirali sa partizanima, pravoslavci su zatražili pomoć talijanskih vojnih snaga. Daljnjih podataka savezno sa ovim nema se.[4]

KRILO DUBROVNIK: 12. lipnja primio je dužnost novi zapoviednik talijanske vojske u Stocu i odmah je pozvao k sebi predstavnike četnika izjavivši da želi da izmiri stanovništvo i uspostavi red.

12. lipnja došli su u Stolac predstavnici četnika iz Berkovića (18 km istoč. od Stoca) i stupili u pregovore sa talijanskim vojnim zapovjedništvom. Za svoju zaštitu poveli su sobom 400 naoružanih četnika koji su za vrijeme pregovora blokirali Stolac. Prema saznanju četnici su zahtijevali da im se prizna jednakopravnost sa Hrvatima i da se nesmetano mogu povratiti svojim kućama.

13. lipnja talijanskim samovozom došao je iz Berkovića u Stolac vođa četnika Vasilija Gutić u uniformi jugosloven. podporučnika i sa njime 25 četnika. Svrha dolaska je nastavak pregovora. Istoga dana povratio se je samovozom u Berkoviće, a de-

---

[1] Jedinice Biokovskog NOP odreda

[2] Dijelovi Biokovskog NOP odreda

[3] U svojim dokumentima, ustaški komandanti u Hercegovini ponekad su nazivali četnike pravoslavcima.

[4] Borbe su vodile dvije čete Prvog udarnog hercegovačkog bataljona i dijelovi Prve proleterske brigade protiv četnika iz Nevesinjskog sreza. Podaci o gubicima partizana su tačni.

setorica četnika ostali su u Stocu i vrše službu sa talijanskim ophodnjama na gradskim mitnicama. Uspostavljeno je zapovjedničtvo četnika u Berkoviću gdje ih sada ima oko 250.

12. lipnja u 5 sati talijanske vojne snage napustile su Stolac, a u mjestu je ostala samo jedna bojna.

Zapoviednik, pukovnik:
18. VI. 1942 **Boić**

(M.P.)

BR. 162

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 15 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA OKO JAJCA, GACKA I VLASENICE

ZAPOVJEDNIČTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 2560/taj.

U Sarajevu, dne 15. lipnja 1942. g

Predmet: Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vremenu od 14. lipnja 8 sati do 15. lipnja 8 sati.

1. — Glavnom stožeru domobranstva (Operativni i očevidni odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedničtvu oružništva;
3. — Zapovjedničtvu: III. D. S. P.
4. — „ 6. pješačke divizije;
5. — „ 5. i 6. oružničke pukovnije
6. — Glavnom stožeru ustaške vojnice glavnostožerni odjel.

(Mjesta se označuju prema karti 1 : 100.000)

1. — POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA:

I. ZONA:

Oblast Jajce:

1. — Dne 10. o. m. prema zapoviedi pukovnika Šimića krenula su 2 ustaška sata pojačana s 2 bacača protiv pobunjenika preko Ćusine (3 km. zap. od Jajca) prema Orahovici i Otomalju (7 km. zap. od Jajca). Zatekli su oko 60—70 pobunjenika s jednom teškom i 2 strojopuške. Nakon kraćeg okršaja pobunjenici su

pobjegli sa Orahovice prema Gorici i Natpolju (10 km. j. z. od Jajca), a s Otomalja prema s. Volari (12.5 km. j. z. od Jajca). Od ustaša ima 3 ranjena a kod pobunjenika 1 nađen mrtav.[1]

2. — Dana 11, 13 i 14. o. m. pobunjenici su vršili manje napadaje na Ćusine, ali su bez gubitaka odbijeni.[2]

3. — Dana 11. o. m. u 7.33 sati iskliznuo je teretni vlak iz šina, koje su bile rastavljene na pruzi između Jajca i Vijenca.[3] Promet je istoga dana u 17.30 sati uspostavljen. Veće štete i žrtava nije bilo.

Oblast Glamoč:

Pukovnik Šimić javlja, da je 12. o. m. Glamoču stigla pomoć s juga od Talijana a sa sjevera od četnika grupe Drenović. Partizani oko Glamoča razbijeni su. Osobitom hrabrošću istakla se je naša posada u Glamoču sa našim zapovjednikom.

Oblast Kupres:

Pukovnik Šimić javlja, da pobunjenici oko Kupresa nude pregovore.[4]

Oblast Donji Vakuf:

1. — Dana 13. o. m. u 20.20 sati naš stražnik domobran na mostu r. Vrbas kod s. Kopčića (4 km. j. i. od D. Vakufa) ubio je jednog domobrana koji nije na poziv htio stati.

2. — Pukovnik Šimić javlja, da jedna grupa pobunjenika iz ove oblasti želi pregovarati.[5]

II. ZONA:

Oblast Gacko:

1. — Dana 12 i 13. o. m. vođene su jake borbe između partizana i četnika kod s. Vrba (7 km. s. i. od Gacka). Četnike je potpomagalo talijansko topništvo. Ishod borbe nepoznat.[6]

2. — O stanju u Gackom šalje se u prigibu samo za oper. odjel Glavnog stožera 1 primjerak izvješća zapovjednika naše tamošnje posade.

---

[1] Ovu akciju je izvršio bataljon »Pelagić« Trećeg krajiškog NOP odreda.

[2] Napad je izvršio bataljon »Pelagić«.

[3] Akciju je izvršila Prva četa bataljona »Pelagić«.

[4] Tih dana četnici Vojina Babića vodili su pregovore sa ustaškim vlastima.

[5] Odnosi se na pregovore koje je vodio sa ustaškim vlastima četnički vođa Cvijan Popović. On je pokušao da organizuje četničke jedinice u Janju, ali u tome nije uspio, jer nije imao podrške u narodu.

[6] Ove borbe vodile su hercegovačke partizanske jedinice, koje su se za vrijeme Treće neprijateljske ofanzive povlačile u sjevernu Hercegovinu, i jedinice Prve i Druge proleterske brigade, koje su se u to vrijeme nalazile na tom terenu.

Oblast Bileće:

Promet Bileća—Gacko uspostavljen samo za Talijane i četnike dok za naše čete i pučanstvo još nije dozvoljeno.

Oblast Metković:

Dana 12. o. m. oko 400 pobunjenika upalo je u Nova Sela (7 km. s. z. od Metkovića), te su tom prilikom oteli milicionerima 4 puške.

Oblast Livno:

Prema neprovjerenim podatcima Talijani će do 19. o. m. podpuno napustiti Livno, što unosi nemir kod tamošnjeg pučanstva. Povodom ovoga njemački satnik Heyss uputio je njemačkom poslanstvu u Zagrebu brzojavku. (U prigibu samo za oper. odjel Glst. 1 priepis brzojavke.)

Oblast Tomislav Grad (Duvno):

O stanju u Tomislav gradu šalje se u prigibu samo za oper. odjel Glst. 1 primjerak izvješća kotarske oblasti.

Oblast Mostar:

Posljednjih dana Talijani diele u Mostaru novine »Slobodna Srbija« i »ispravan hrvatski čovjek«. Obe ove novine su istog sadržaja samo su nadpisi drugi. (Vidi izvješće od 12. o. m.).

Oblast Stolac:

Četnici ulaze u Stolac pod oružjem sa srbskim trobojkama. Kod domaćeg pučanstva vlada uznemirenje. Talijani uvjeravaju, da će se mirno svršiti.

III. ZONA:

Oblast Vlasenica:

Dana 15. o. m. jak napad na Vlasenicu sa strane partizana[7] (oko 1200 sa 100 strojnica). Do sada (15. o. m. u 10 sati) zna se,

---

[7] Napad na Vlasenicu izvršili su Drugi i Treći bataljon Grupe udarnih bataljona i dijelovi Birčanskog NOP odreda. Ova akcija je djelomično uspjela. Sama Vlasenica nije oslobođena, ali su osvojeni neprijateljski položaji Han Pogled i Kik. Tom prilikom je zaplijenjeno 3 puškomitraljeza, 30 pušaka, 19.000 metaka i dosta ostale vojničke opreme. U ovoj akciji partizani su imali 17 mrtvih i 40 ranjenih, dok su gubici neprijatelja bili prilično veliki, ali se tačan broj nije mogao ustanoviti.

da su partizani zauzeli Ploču (vjerojatno i Vlasenicu). Ustaški sat iz Vlasenice dielom razbijen na Ploči povukao se je prema Han Pijesku. Upućen u pomoć domobranski sat iz Han Pijeska vodi borbu sjeverno od Han Pijeska. Ovima je upućeno u pomoć također 150 njemačkih vojnika iz Han Krama. Zrakoplovstvo surađuje. Dalji tok još nepoznat.

Oblast Pale:

1. — Dana 14. o. m. domobranska obhodnja uhvatila je 6 pobunjenika od kojih je 1 vođa bivše Jahorinske čete.

2. — Navodno se četnici utvrđuju na desnoj obali r. Drine na prama Ustikolini (31 km. j. i. od Pala).

3. — Talijani će navodno napustiti Čajniče.

VI. ZONA:

Oblast Ilidža:

Naknadno se doznaje, da su napad na želj. postaju Blažuj izvršili oko 50 pobunjenika.[8] Sve službene spise skupili su na sto, polili petroleumom i zapalili, te bacili na sve ovo 3 bombe. Izgorila je pisarna, čeka[ona] na donjem katu zgrade sa cijelim namještajem i spisima. Gornji kat osta[o je ne]povređen. Partizani su odveli sa sobom 6 ustaša i 2 oružnika u pravcu [Igman] pl. Ubili su 1 građansku osobu.

ZRAKOPLOVSTVO:

Vrieme oblačno i kiša, te zrakoplovstvo nije moglo izvršiti dobivene zadatke.

GUBITCI:

Poginuo 1 domobran,
Ranjeno 3 ustaše,
Zarobljeno 2 oružnika i 6 ustaša.

[KRATK]A PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE:

Partizani oko Glamoča razbijeni, te se stanje u toj ob[lasti] uobće poboljšava.

Pobunjenici u oblasti Kupresa i D. Vakufa žele pregovo[re što] je izgleda posljedica uspjeha kod Glamoča.

U Livnu stanje će se poboljšati dolaskom jednog ustaškog sata i vjerojatno 1 voda Niemaca, koje mjere poduzima pukovnik Šimić.

Vlasenica je obkoljena, a neprijatelj dielom napreduje prema Han Pijesku. Poslata pojačanja iz Han Pijeska (1 domobranski sat), iz Sokolca—Krama (njemački sat sa bitnicom) i iz Sarajeva (ustaški sat) poboljšati će stanje u skoro vrieme.

[8] Ovu akciju su izvršili partizani Kalinovičkog NOP odreda.

3. — VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE:

Upućena su pojačanja (1 domobranski sat, 1 njemački sat i bitnica i 1 ustaški sat) u pomoć Vlasenici. Isto tako upućeno je zrakoplovstvo za razvidanje i suradnju s našom obkoljenom posadom u Vlasenici.

Pukovnik Šimič uputiti će 1 ustaški sat iz Bugojna u Livno, a zamolio je i Niemce, da iz Zenice upute 1 vod u Livno.

II. DOGADAJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI:

U Mostaru je sa strane Talijana streljano 5 komunista[9] u vezi nedavnog požara u duhanskom skladištu.

Zastupa zapovjednika
pukovnik Prohaska
(M P.) **Prohaska**

BR. 163

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 16 JUNA 1942 GOD. O STANJU U VOJSCI I NA TERENU

ZAPOVJEDNIŠTVO
III. VOJNOG ZBORA
GLAVNO-STOŽERNI ODJEL
Oč. Broj 651/taj.

16-VI-1942
SARAJEVO

Predmet: Očevidni izvještaj za drugih 15 dana mjeseca svibnja 1942. godine.

1. — Glavnom stož. domobr. (Očevidni odjel);
2. — Predstojniku Poglav. vojnog ureda;
3. — Zapovjedniku III. dom. sbor. područja.

Prema zapovjedi Očev. Br. 4163/tajno od 17 studenog 1941. godine, dostavlja se slijedeći očevidni izvještaj za drugih 15 dana mjeseca svibnja 1942 godine:

[9] U zapaljenom magacinu izgorjelo je oko 20 vagona cigareta. Tom prilikom je uhapšeno 20 radnika, od kojih su petorica odmah strijeljani, među njima i sekretar fabričkog komiteta Partije Husnija Rebac.

I. — OBĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

1. — Raspoloženje naroda obzirom na vanjske i unutrašnje prilike i događaje.

a.) Hrvati:

Raspoloženje Hrvatskog diela pučanstva (katolika) poboljšava se u nadi da će ovo raspoloženje biti još i bolje kada se konačno uredi stanje na smirenju zaraćenih strana i pobunjeničke akcije.

Posliednjim akcijama čišćenja na području III., IV., V. i VII. zone, velik broj izbjeglica vratio se je svojim kućama i otpočeo sa radom i obnovljivanju svojih domova.

Međutim, raspoloženje našeg pučanstva na području I. i II. zone nije najbolje jer su pobunjenici-partizani uzeli velikog maha, a talijani nisu dovoljno aktivni i pored svoje nadmoćnosti u tehničkoj opremi i brojčanom stanju ljudstva. Narod u ovim krajevima gubi vjeru u njih i moli da se naše snage — domobranstvo uputi u posade koje su talijani napustili.

Kod muslimana, jedan manji dio zadovoljan je, dok je veći dio upravo neraspoložen, naročito sada odkako su počeli pregovori sa četnicima na zajedničkoj suradnji protiv partizana. Čuju se negodovanja kao n. pr.:' »Zar da mi pređemo mirno preko toliko poginulih naših žrtava, a sada Hrvati pregovaraju sa četnicima i td.« Nad mnogim pravoslavnima koji su se povratili svojim kućama izvršene su od muslimana osvete (Ubijanje i pljačke).

U graničnom pojasu prema Drini i Crnoj Gori narod je zabrinut, jer se boji osvete od četnika, partizana pa i svojih susjeda pravoslavaca koji ih nepuštaju preko Drine svojim domovima, jer rade kako jedni tako i drugi uz suradnju Talijana da bi ostala granica prema Hrvatskoj rieka Drina.

Hrvati pravoslavci:

U zadnje vrieme jedan dio pravoslavaca pokazao je dobru volju za smirenje i žele se pokoriti našim vlastima, a drugi veći dio ostao je i dalje nepromjenljiv naprotiv simpatiziraju pobunjenike—četnike i partizane.

Četničke grupe koje su pristale da zajednički surađuju sa našim i savezničkom vojskom na uništavanju partizana, počele su svojom akcijom, a naročito na području II. zone jer su ovdje partizani u nadmoćnosti.

I pored predaje mnogih četnika i malog broj[a] partizana ipak njima nije za povjerovati da će ostati i pored date izjave o lojalnosti mirni, naprotiv u slučaju ma koje promjene u korist saveznika naših neprijatelja isti će okrenuti leđa Hrvatima i raditi protiv nas.

Židovi:

Njih ovo malo što je ostalo neupućenih u sabirne logore, mirni su i više ne rade protiv N. D. H. niti potpomažu pobunjeničku akciju.

Manjine:

Lojalni su prema našim vlastima i potpomažu ih.

Komunisti:

Oni su nepomirljivi i pored pretrpljenih teških poraza sa našom i savezničkom vojskom, kao i sa četnicima, isti rade neprekidno na svojoj ideji. Njihova promidžba širi nevjerovatne viesti pune laži. Fantastična predskazivanja i služe se promidžbom svih vrsti. Izdaju kominike neprijateljskih krugovalnih postaja o navodnim uspjesima ruske crvene armije u borbi protiv ujedinjenih država Evrope na čelu sa Njemačkim Rajhom. Ali i u tim kominikeima priznaju i neslaganje kao i borbu prot[iv] četnika, koje nazivaju izdajicama srpstva.

Vrše osvetu nad povraćenim četnicima i izbjeglicama, te narod moli zaštitu, otimaju, pljačkaju i nasilno odvode i novače mlade ljude u svoje redove.

Komunistička promidžba:

Partizanski zapovjednici i komesari vrše veliku promidžbu govoreći; da se mora obrazovati jedna »unija jugoslovenskih sovjetskih republika« i to Hrvatska, Srbska, Bosansko-Hercegovačka. Da Rusija ne gleda dobro na Englesku i kada pobjedi Njemačku što mora biti »na proljeće« da će Rusi okrenuti se prema Engleskoj.

Navodno glavni vođa partizana »Tito« nalazio se je neko vrieme u Foči i da je otišao dalje.

U području Bileće postoji jedan revolucionarni sud za vojnike partizane. Kod svakog partizanskog bataljona nalazi se po jedan sud za djela koja počine građanske osobe. Sud je sastavljen od zapovjednika bataljona, političkog komesara i 1 časnik.

Veliko djelovanje partizana pokazuje se u zoni sjeveroistočno od Mostara, širećise sve više prema do-li[ni] Neretve.

Novačenje dobrovoljaca za partizansku vojsku vrši se prestavnicima,[1] koji stanuju u Mostaru. Jedno povjerenstvo od 3 člana odlučuje o primanju. Za svako partizansko novačenje sastavlja se imenična lista, gdje se točno navodi, dali je novak sposobniji za vojničke ili političke službe. Povjerenstvo određuje dan polaska, a maršruta se određuje s viemena na vrieme izravno prije polaska.

U Mostaru je ustanovljena jedna udružba »Nacionalna pomoć«[2] da sabire srestva za odmetnike. Četiri njena člana predata su talijanskom vojnom sudu u Šibenik još 12. travnja ove godine, a nad četvoricom daljnih članova ove udružbe vodi se istraga.

Potrebno bi bilo da se povedu akcije čišćenja i rastjerivanja ovih zaostalih bandi i da se sa njima postupa nemilosrdno.

Cigani:

Počelo se je sa prikupljanjem cigana i skitnica radi odvođenja na prinudan rad. Jedan mali dio već je i otpremljen.

2. — Odmetnička akcija i poduzete mjere:

Poduzeta akcija čišćenja[3] na području III. zone od strane naših i savezničkih snaga završena je [sa] uspjeh[om].

Pojedine grupe četnika pristale su na sporazum da sa našim snagama zajednički poduzmu akciju čišćenja ugroženih prostorija od partizana. Naročito u ovom pogledu četnici grupe Drenović, Tešanović, Marčetić i Trifunčić su aktivne na području I. zone i to u predjelu oko Skender Vakufa, planine Čemernice, Varcar Vakufa, Dragnića Podova, te oko Ključa i sjeverno prema Banja Luci. Ujedno nastoje promidžbom, održavanjem sastanaka da privedu veći broj pravoslavnog pučanstva pokoravanj[u] našim vlastima. Do šada su ispunjavali sve lojalno i savjesno. Jedan dio četnika iz okoline Janja nalazi se još uvjek među pobunjenicima-partizanima.

---

[1] Regrutovanje za partizanske jedinice vršila je partiska organizacija u Mostaru.

[2] Na neoslobođenoj teritoriji, na inicijativu KPJ, formirani su odbori Narodne pomoći koji su od simpatizera NOP prikupljali novac, hranu i razni materijal, kao pomoć partizanskim jedinicama i porodicama poginulih i progonjenih boraca.

[3] Odnosi se na Treću neprijateljsku ofanzivu.

U toku je sklapanje sporazuma i sa ostalim grupama četnika, koje bi pristale da sarađuju sa našim vlastima, ili uz postavljene uslove od strane četnika koji bi im se trebali usvojiti, ako se ne kose sa interesima naših vlasti i N. D. H.

Partizani su nepomirljivi i svuda su aktivni, naročito na području II. zone oko Glamoča, Livna, zatim Gackog i Nevesinja. Na području pak I. zone aktivni su oko Kupresa, Skender Vakufa i Varcar Vakufa.

Na području ostalih zona pojavljuju se u manjim grupama te pljačkaju i napadaju na povraćenike. Bilo je više napada na želj. postaju Begov Han, ali svi su napadi bez gubitaka na našoj strani odbijeni. Ovi napadi su učestvovali na želj. postaje i bunkere zbog toga što su saznali da se na ovom djelu područja priprema akcija čišćenja koja je i izvršena, a iz bojazni namjeravali su se prebaciti preko rieke Bosne na lievu obalu na prelazima kod Begov Hana, Zenice, Lašve, Ilijaša i Reljeva gdje postoje mostovi i skele.

Detaljniji podatci o toku operacija dostavljaju se svakodnevno po zapoviedi V. t. br. 1115/42 godine za Očev. i Operativni odjel M. H. D.

ZAKLJUČAK

Kao zaključak mogao bi se doneti slijedeći:

1) Stanje je u nekoliko poboljšano poslije čišćenja terena od pobunjenika prema r. Drini.

2) Četnici se predaju našim vlastima i mole suradnju u borbi zajedničkog neprijatelja — Partizana.

3) Partizani su aktivniji, a naročito u I i II. zoni.

4) Prehrana je još uvjek slaba, a što mnogo utiče na raspoloženje pučanstva i domobranstva.

5) Promet je za sada u dobrom stanju.

6) Da se poduzmu najozbiljnije mjere na dodjeljivanje bolje opreme i regulira poziv na vježbu pričuvnika.

PO NALOGU ZAPOVJEDNIKA
u. z. glavara stožera glavnostožerni
podpukovnik (Wanner)
Wanner

BR. 164

IZVJEŠTAJ VRHOVNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA OD 19 JUNA 1942 GOD. O PREGOVORIMA IZMEĐU ČETNIKA I ITALIJANA U STOCU

PRIEPIS

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
Odjel za javnu sigurnost
Broj 1934/taj.
U Zagrebu, dne 19. lipnja 1942.

Predmet: dnevno izviešće
od 19. lipnja do 9 sati.

GLAVNOM STANU POGLAVNIKA (Očevidnostni odjel)
ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE
I. i II. odjel

6. oružnička pukovnija od 15. lipnja pismeno javlja:

15. lipnja u 2 sata partizani su porušili most na putu Metković—Vrgorac kod sela Orepka (9 km. s. z. od Metkovića). Promet je prekinut i do sada još nije uspostavljen. Nema se podataka što je sve poduzeto za uspostavu prometa.[1]

U vezi dosadašnjih izviešća o akciji pobunjenika na području kotara Makarska situacija je u tom dielu veoma ozbiljna uslied sve jačeg pritiska partizana. Pljačke, napadi i uništavanja na dnevnom su redu i dobivaju sve teži oblik. Naročito su ugrožene naše postaje Gradac, Igrane, Baška Voda i Nova Sela. Pobunjenička akcija ide za tim da uništi postaje i time uporišta vlasti. Ovaj stožer nema snaga da može ovo spriečiti i ako se odmah sa odgovarajućim snagama ne preduzmu radikalnije mjere čišćenja terena u području Biokova i Baćine, postoji opasnost da partizani zavladaju cielim područjem od ušća Neretve pa sve do Omiša. Talijanske vojne snage ne preduzimaju temeljitije akcije u ovom pogledu.

12. lipnja primio je dužnost novi zapovjednik talijanske vojske u Stolcu i odmah je pozvao predstavnike četnika na pregovore, koji su istog dana stigli iz Berkovića (18 km. i. od Stolca) i stupili u pregovore. Sa sobom su doveli 400 naoružanih četnika, koji su za vrieme pregovora blokirali Stolac. U koliko se je moglo doznati, četnici su zahtievali da im se prizna ravnopravnost sa Hrvatima i da se nesmetano mogu povratiti svojim kućama.

[1] Ovu diverziju su izvršili partizani Biokovskog NOP odreda.

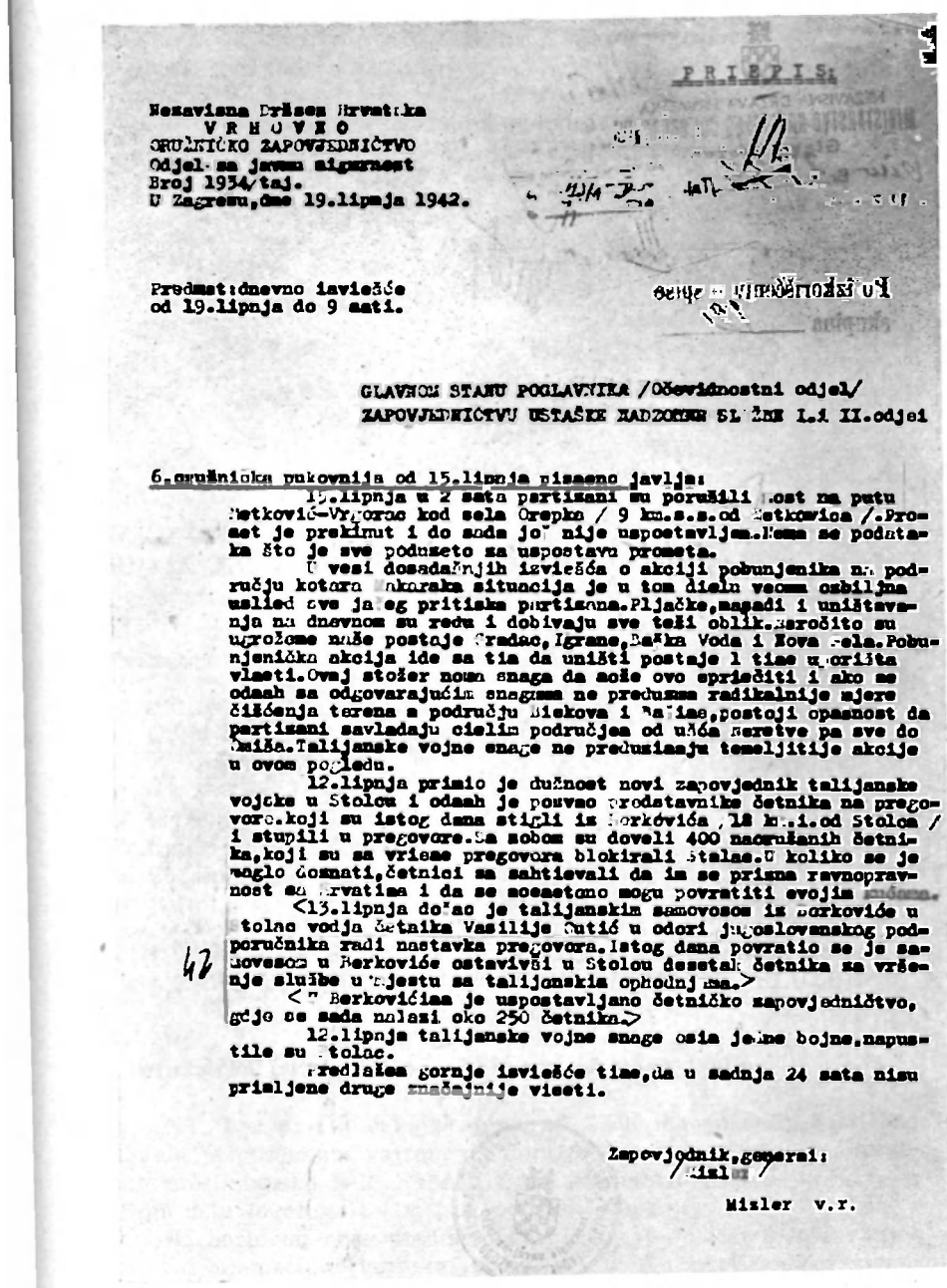

PRIEPIS!

Nezavisna Država Hrvatska
V R H O V N O
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
Odjel za javnu sigurnost
Broj 1934/taj.
U Zagrebu, dne 19.lipnja 1942.

Predmet: dnevno izvješće
od 19.lipnja do 9 sati.

GLAVNOM STANU POGLAVNIKA /Očevidnostni odjel/
ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE I.i II.odjel

6.oružnička pukovnija od 15.lipnja pismeno javlja:

15.lipnja u 2 sata partizani su porušili most na putu Metković-Vrgorac kod sela Orepka / 9 km.s.s.od Metkovića /.Promet je prekinut i do sada još nije uspostavljen.Nema se podataka što je sve poduzeto za uspostavu prometa.

U vezi dosadašnjih izvješća o akciji pobunjenika na području kotara Imotskoga situacija je u tom dielu vrlo osbiljna uslied sve jačeg pritiska partizana.Pljačke,paljevi i uništavanja na dnevnom su redu i dobivaju sve teži oblik.Naročito su ugrožene naše postaje Tradac,Igrane,Baška Voda i Nova Sela.Pobunjenička akcija ide za tim da uništi postaje i time uporišta vlasti.Ovaj stožer nema snaga da može ovo spriečiti i ako se odaah sa odgovarajućim snagama ne preduzme radikalnije mjere čišćenja terena a području Biskova i Mosora,postoji opasnost da partizani zavladaju cielim područjem od Ušća Neretve pa sve do Omiša.Talijanske vojne snage ne preduzimaju temeljitije akcije u ovom pogledu.

12.lipnja primio je dužnost novi zapovjednik talijanske vojske u Stolcu i odmah je pozvao predstavnike četnika na pregovore,koji su istog dana stigli iz Berkovića /18 km.i.od Stolca / i stupili u pregovore.Sa sobom su doveli 400 naoružanih četnika,koji su za vriieme pregovora blokirali Stalac.U koliko se je naglo dosnati,četnici su zahtievali da im se prizna ravnopravnost sa Hrvatima i da se nesmetano mogu povratiti svojim kućama.

<13.lipnja došao je talijanskim samovosom iz Berkoviće u Stolac vodja četnika Vasilije Čutić u odori jugoslovenskog podporučnika radi nastavka pregovora.Istog dana povratio se je samovosom u Berkoviće ostavivši u Stolcu desetak četnika za vršenje službe u sastavu sa talijanskim ophodnjama.>

42

<U Berkovićima je uspostavljano četničko zapovjedničtvo, gdje se sada nalazi oko 250 četnika.>

12.lipnja talijanske vojne snage osim jedne bojne,napustile su Stolac.

Predlaćem gornje izvješće time,da u zadnja 24 sata nisu prieljene druge značajnije vieseti.

Zapovjednik,general:
/Mizler/

Mizler v.r.

Fotokopija dokumenta br. 164

13. lipnja došao je talijanskim samovozom iz Berkovića u Stolac vođa četnika Vasilije Gutić u odori jugoslovenskog podporučnika radi nastavka pregovora. Istog dana povratio se je samovozom u Berkoviće ostavivši u Stolcu desetak četnika za vršenje službe u mjestu sa talijanskim ophodnjama.

U Berkovićima je uspostavljeno četničko zapovjedništvo, gdje se sada nalazi oko 250 četnika.

12. lipnja talijanske vojne snage osim jedne bojne, napustile su Stolac.

Predlažem gornje izvješće time, da u zadnja 24 sata nisu primljene druge značajnije viesti.

Zapovjednik, general:
(M. P.) (Mizler)
Mizler v. r.

BR. 165

IZVJEŠTAJ VRHOVNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA OD 20 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA OKO BOS. NOVOG, JAJCA, STOCA I SARAJEVA

PRIEPIS:

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
Odjel za javnu sigurnost
Broj 1950/taj.

U Zagrebu, dne 20. lipnja 1942.
Predmet: dnevno izvješće
od 20. lipnja do 9 sati.

GLAVNOM STANU POGLAVNIKA (Očevidnostni odjel)
ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE
I. i II. odjel

1. oružnička pukovnija od 17. lipnja pismeno javlja:

. . .

11. lipnja u 3 sata skupina od 1.500 naoružanih partizana napala je puščanom vatrom na dom. legiju koja osigurava hrvatsko muslimansko selo Suhaču i na njemačku vojsku, koja je u istom selu logorovala (14. j. i. od Bos. Novog).

U borbi od naše posade poginulo je 16 ljudi i 2 teže ranjena. Od njemačkih vojnika poginulo 12. Na partizanskoj strani koliko se moglo ustanoviti bilo je oko 65 mrtvih. Priča se među-

tim, da su partizani imali čak oko 300 mrtvih i dvostruko ranjenih.[1]

Na mjestu borbe pronađeno više raznog oružja i opreme.

13. lipnja oko 14 sati 1 njemački bombarder primjetio je veću skupinu partizana kod sela Hozića i Kršlja (19 km. j. i. od Bos. Novog) te bombardirao i osuo strojopuščanom vatrom tako, da je samo manji broj partizana ostao na životu.[2]

5. oružnička pukovnija od 16. lipnja pismeno javlja:

10. lipnja partizan Dušan Dačić iz sela Kotorca (7 km. j. z. od Sarajeva) sa još 4 druga, pojavio se u selu Krupcu (13 km i zaseoku Stara Gora 15 km. južno od Sarajeva i među tamošnjim grko-istočnjacima vršio promičbu i pozivao da se svi grko-istočnjaci, koji su se vratili i koji su predali oružje odmah vrate u odmetničtvo, inače će biti strieljani. Jednom mladiću iz istog sela naredili su, da im u roku od 3 dana javi, sve one koji su se vratili kući i predali oružje.

Osobito priete onima grko-istočnjacima, koji sada rade sa našim oružnicima.

11. lipnja nepoznati broj jačine naoružanih partizana na željezničkoj prurzi Jajce — Donji Vakuf km. 25 + 300, spojnice tračnica skinuli. Parni stroj, uredovni vagon i 1 teretni vagon teretnog vlaka iz Jajca izkliznuli. Nato su partizani na vlak otvorili vatru. Pratnja vlaka od 10 domobrana uz pripomoć topničke vatre iz Jajca partizane rastjerala, koji su se povukli u pravcu planine »Janja«[3].

Gubitaka nije bilo. Promet uspostavljen istog dana u 17 sati.

15. lipnja u 2.30 sati partizani došli u selo Lukavicu (6 km. j. od Sarajeva) i tražili grko-istočnjake, koji su se vratili iz odmetničtva i sada rade sa oružnicima. Prietili da će ih poubijati, što rade sa hrvatskim vlastima protiv njih partizana.[4]

6. oružnička pukovnija od 15. lipnja pismeno javlja:

Četnici koji su po odlasku talijanske vojske zauzeli Ljubinje pokupili su 15. ov. mjeseca zaostalih 24 muslimana i bacili ih u jamu. Od ovih je uspjelo 5 da se izvuku iz jame i došli su u Stolac. Njihova izjava još nije poznata.

[1] Odnosi se na Udarni bataljon Drugog krajiškog NOP odreda i Omladinski udarni bataljon Prvog krajiškog NOP odreda koji su tih dana izvršili napad na Suhaču. Napad nije uspio. Vidi dok. br.

[2] Odnosi se na Omladinski udarni bataljon Prvog krajiškog odreda. Partizani nisu imali većih gubitaka.

[3] Ovu akciju je izvršila grupa partizana Trećeg krajiškog NOP odreda.

[4] Prvog maja 1942 god. četnički elementi u odredu »Zvijezda« izvršili su puč u svim bataljonima odreda, pobili jedan dio političkih komesara, komandira i partiskih radnika na terenu odreda i čitav odred proglasili četničkim.

Odvojeni oružnički stožerni častnik od 17. lipnja pismeno javlja:

. . .

Ministarstvo unutarnjih poslova od 20. VI. u 7 sati brzoglasno javlja:

Talijanska vojska noćas naglo napustila Tomislav Grad. Prieti velika opasnost sa tri strane od komunističkih banda. Traži se najžurnija pomoć, pošto tamo nema uobće oružanih snaga.

U slučaju zakašnjenja biti će prisiljena kotarska oblast odrediti preseljenje svih ureda i pučanstva.

Predlaže se gornje izviešće time, da za posljedna 24 sata niesu primljene druge značajnije viesti.

Zapovjednik, general:
(M. P.) (Mizler)
Mizler v. r.

BR. 166

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 23 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA U BOSANSKOJ KRAJINI, ISTOČNOJ BOSNI I HERCEGOVINI

ZAPOVJEDNIČTVO
III DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 2666/taj.

U Sarajevu dne 23. lipnja 1942.

PREDMET: Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja Primljenih od 22. VI od 8 sati do 23. do 8 sati.

1. — Glavnom stožeru Domobranstva (Očevid. i oper. odjel)
2. — Vrhovnom Nadzorničtvu Oružničtva
3. — Zapovjedničtvu III Domob. sbor. područja
4. — Zapovjedničtvu 6. pješačke divizije
5. — Zapovjedničtvu 5. oružničke pukovnije
6. — Zapovjedničtvu 6. oružničke pukovnije
7. — Glavnom stožeru ustaške vojnice (Glavnostožerni odjel)

(Mjesta se označuju prema karti 1 : 100.000)

TAKTIČKA SITUACIJA

1. POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA

I ZONA

Oblast Busovača

Dana 20. o. m. neki su pobunjenici izvjesili bijelu zastavu u s. Gora (7 km. i. od Busovače) i žele se predati.

Oblast Duvno

1. — Kotarski predstojnik Duvna izvještava, da je noću 19/20. o. m. talijanska vojska naglo napustila područje kotara Duvno. Prijeti velika opasnost od partizana. Stoga traži najžurnije pomoć.

(Vidi izvješće od 16. o. m.)

2. — Dana 20. o. m. stiglo je u Duvno 25 ustaša, koji su obrazovali privremenu posadu.

II ZONA

Oblast Gacko

Dana 10. srpnja biće povučene talijanske posade iz Drvara, B. Grahova, Livna, Duvna i Gacka.

Savezno s tim zapovjednik 6. pješačke divizije izvještava, da će se povlačenjem ostatka talijanske posade iz Gacka pojaviti vjerojatno isto stanje kao prošle godine (opasnost prekida prometa, uznemirivanja, teškoće obskrbe i zamjene momčadi), ako domobranska posada ne bude dovoljno jaka. Talijani su u području Gacka organizirali pravoslavno pučanstvo kao četnike, koji se bore protiv partizana, zajedno sa talijanima. Uslovi ove suradnje nepoznati su. Zapovjednik predlaže, da se u Gacko uputi na vrieme 1 bojna novaka i barem 1 vod gorski topova, koji imaju osigurati cestu Gacko—Kifino Selo. Sadašnji krugoval da ostane u Gackom. Moli, da se razjasni odnos četnika prema našim vlastima.

(Vidi izvješće od 10. o. m.)

Oblast Trebinje

Po Trebinju se pronose glasovi, da će 28. o. m. četnici preuzeti vlast u Hercegovini u svoje ruke. Ovo izaziva nemir kod građanstva. Savezno s ovim zapovjednik Trebinja moli upute.

Oblast Kalinovik

Dana 15. o. m. povukla se je cijela talijanska Alpinska divizija iz Kalinovika i okolice prema Sarajevu. Četnici na području Kalinovika nalaze se pod oružjem pod zapovjedničtvom Andrića Vlajka, trgovca iz Kalinovika. Do sada se ispoljavaju kao lojalni građani N. D. H. i željni su da surađuju sa našim domobranstvom.

III ZONA

Oblast Vlasenica

1. — Naknadno se doznaje, da su u borbi dana 15. o. m. oko Vlasenice poginula 4 ustaše i 3 milicionera, a ne 5, ranjen 1 oružnik-novak i 13 ustaša i milicionera. Na strani pobunjenika prema neprovjerenim podatcima poginulo 21 pobunjenika i veći broj ranjenih. Od poginulih pobunjenika samo je jedan pronađen, a lješine ostalih poginulih pobunjenici su odvukli sa sobom.

Istog dana Njemci su oslobodili Ploču i vratili u naše ruke.[1]

(Vidi izvješće od 16. o. m.)

2. — Noću 14/15. o. m. zapalili su pobunjenici drveni most na rijeci Dubnici kod Milića na cesti Drinjača—Vlasenica, koji je potpuno izgorjeo. Odmah je napravljen drugi most i promet se na ovoj cesti normalno odvija.[2]

3. — Dana 15. o. m. stiglo je u Vlasenicu kao pojačanje posade njemačko topništvo i pješačtvo.

4. — Naknadno se doznaje, da je napad pobunjenika na Han Pijesak noću 22. o. m. odbijen bez gubitaka. Brzoglasna veza uspostavljena.

(Vidi izvješće od 22. o. m.)

Oblast Goražda

Od jednog studenta-četnika iz Užica predatog našem domobranstvu doznaje se da je kod Sjenice na mjestu Duga Poljana u Sandžaku od strane engleza prije jedno 20 dana spuštena padobranima 1 bitnica od 4 topa i 20 teških strojnica s odgovarajućom količinom streljiva. Sve je ovo palo u ruke četnicima, koji se bore protiv partizana.

IV ZONA

Oblast Sarajevo

Dana 14. o. m. u 23 sati napala je manja grupa odmetnika na kuću jednog ustaše u s. Kobilja Glava (4 km. s-z-od Sarajeva), napad je odbijen. 1 domobran ranjen.

V ZONA

Oblast Kakanj

Dana 18. o. m. u 7,30 sati upala su 2 naoružana odmetnika u s. Bjele Vode (7 km. s. od rudnika Kakanj) u namjeri da traži hranu. Pozvani od strane milicionera da se predaju, nisu htjeli, nego su se oružjem oduprli. Stoga su bili usred sela ustrijeljeni.

[1] Vidi dok. br. 162, primjedbu br. 7.

[2] Akciju su izvršili dijelovi Grupe udarnih bataljona Istočne Bosne.

ZRAKOPLOVSTVO

Vrieme oblačno i kiša, te zrakoplovstvo nije moglo izvršiti dobivene zadatke.

GUBITCI

Poginulo: 4 ustaše i 3 milicionera.
Ranjeno: 1 domobran, 1 oružnik i 13 ustaša i milicionera.

2. KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE

Stanje u glavnom nepromjenjeno.

Pitanje uređenja stanja u istočnoj Hercegovini, a osobito u oblasti Trebinje i Gacko po odlasku saveznika postaje sve prešnije.

U Duvno je stigao vod ustaša, te će ovi barem svojim prisustvom malo ublažiti opće stanje straha kod pučanstva.

U oblasti Konjic predalo se je dobrovoljno 12 četnika.

3. VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE

1. — Na traženje pukovnika Šimića zapovjeđeno je, da se bombardira s. Blagaj (oko 8 km. s. z. od Kupresa), s. Malinovići i s. Podobzir (oko 12 km. z. od D. Vakufa), te da se razviđa Glamoč i okolica.

2. — O stanju u oblasti Trebinja poslatiće se poseban spis.

II DO[GAĐ]AJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI

Nije bilo.

Zastupa Zapovjednika
pukovnik Prohaska

Prohaska

(M.P.)

BR. 167

IZVJEŠTAJ ORUŽNIČKE POSTAJE ILIDŽA OD 24 JUNA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽELJEZNIČKU POSTAJU BLAŽUJ

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ORUŽNIČKA POSTAJA ILIDŽA
Broj: 1 3 9 2/42

24. lipnja 1942 god.
— Ilidža —

Predmet: Izvješće o napadu četnika komunistički bandita na želj. postaju Blažuj...

DRŽAVNOM TUŽITELJSTVU SARAJEVO
ORUŽNIČKOM KRILU I VODU SARAJEVO
KOTARSKOJ OBLASTI SARAJEVO. —

U vezi brzoglasne depeše ove postaje Broj gornji od 12. lipnja 1942 god. dostavljam opširno izvješće o napadu partizana na željezničku postaju Blažuj[1]...

12. lipnja 1942 god., izvještena je ova postaja od strane željezničke postaje Ilidža po dobivenom izvješću ophodnja ove postaje narednik Ibrulj Alija, oružnik Sadik Hadžimahović, Nazif Salihović, i Muharem Rusika su odmah otišli na lice mjesta, pa je ustanovljeno i to:

12. lipnja o. g. oko 1 sat i 35 minuta, kako to izjavljuju Nikola Milas prometni činovnik u postaji Blažuj, i Grubešić Andrija čuvar pruge isto iz Blažuja koji su bili te noći službujući u postaji Blažuju, da su u odnosno vrijeme njima sa polja došli 4 partizana u kancelariju sa puškama naredivši im, da se ne miču i dignu ruke u vis nad istim pretres izvršili, tražili da im se da puška koju imadu na upotrebi u postaji odmah preda što su ovi to odmah i učinili, te nakon ovoga naredili Milasu, da on svoju službu produži ali pod njihovim nadzorom.

Dolje Milas navodi kad je dao znak za dolazak vlaka broj 50 on je pod nadzorom partizana javio brzoglasno postaji Ilidža, da vlak može slobodno krenuti za Blažuj, a ovo sve da je vršio pod nadzorom partizana.

Kad je vlak broj 50. uljegao u postaju Blažuj isti je bio po propisu od strane partizana koji su bili na polju sačekan ustavljen, a ovo je bilo u 3 sata i 15 minuta.

[1] Ovu akciju su izvršili partizani Kalinovičkog NOP odreda.

Ovaj vlak je bio isključivo za prevoz žita i ostali potreba mještana Hercegovine u kom je bilo oko 200 osoba iz razni krajeva Hercegovine koji su svaki za sebe u ovom vlaku tjerao hrane iz Bosanskog Broda svojim kućama.

Ovi partizani kad su vlak ustavili odmah su naredili svima da iz vlaka izađu napolje i istovare sve što u vlaku ima što su ovi mještani i ovo učinili dok su jedni partizani ovo zahtjevali kontrolu putnika te ovom prilikom u vlaku pronašli 8 ustaša i 2 oružnika od ustaša puške oduzeli te iste sa oružjem sproveli u kancelariju tu ustaše povezali u žicu sve po trojicu a oružnike nisu vezali jedino što su ih razoružali uzeli im pištolje, pušaka ovi oružnici nijesu imali.

Za kratko vrijeme kad je ovaj ceo posao bio obavljen partizani su ovaj vlak sam bez strojovođe i ostalog osoblja natrag za Ilidžu uputili koji je vlak po službujućem činovniku Dediću na postaji Ilidži bio ustavljen, jer je isti u postaji Ilidži polako išao i nije imao dovoljno pare za pogon.

Kad je ovaj rad u postaji od strane partizana završen oko 4 i 15 sati ovi partizani su prisutnim mještanima na postaji Blažuj koji su u vlaku bili i iz vlaka ostali na postaji održao je jedan od partizana govor u pogledu Rusije, da Rusija napreduje i da će ona skoro pobjediti ovaj rat, i nakon ovog su isti napustili postaju opalivši iz pušaka 4 naboja.

Ovi partizani su odveli sobom u šumu kako to Milas navodi 3 ustaša i 2 oružnika, kao i čuvara prelaza Iliju Mandića iz Blažuja starog 47 godina.

Druga partija partizana koja se nalazila u kancelariji ista je sakupila sve postajne spise, namještaj kao i drugo što je bilo u čekaonici kao i kancelariji ovo gasom polila bacivši jednu bombu i ovo sve upalila tako da je ovim požarom oštećena kancelarija, sa svim namještajem, i spisima kao i čekaonica i hodni.. vrata i prozori na kancelariji i čekaonici kao i plafoni s.... su potpuno izgoreli a gornji sprat nije oštećen, jer su mještani koji su bili na postaji iza vlaka ovo pomoću osoblja željezničkog sprečili da se ovaj požar dalje neširi i da neuhvati cijelu zgradu.

Ristić Božidar strojovođa iz Ilidže koji je upravljao ovim vlakom saslušan izjavi kad je on onišao u postaju Blažuj sa vlakom bilo je točno 3 sata i 15 minuta, te kad je vlak htjeo da ustavi na jedan put 4 partizana sa puškama su se popeli sa jedne i druge strane po dvojica i naredili da odmah vlak ukočim i izađem napolje što je ovaj i učinio kad su ga iz vlaka istjerali držali ga pod prismotrom naredivši mu jedino da gleda u šumu a nikako u vlak što je ovaj ovo i učinio —, a istog su prethodno pretresli bojeći se da nema oružja kod njega.

Grubešić Marijan čuvar pruge još izjavljuje, da je u noći, 11. lipnja 1942 god., oko 12 sati čuo da jedna je puška pukla po više postaje Blažuj u šumi, a da su isto 2 pištolja opalila sa obratne

strane postaje Blažuj u jedno vrijeme, te ovo da su javili postaji željezničkoj u Ilidži, a ovo je svakako bijo neki sporazum partizana koji su htjeli napasti postaju Blažuj.

Šteta koju su požarom prouzrokovali u postaji Blažuj cijeni se oko 200.000 tisuća kuna.

. . .

Iako sam mogao utvrditi od strane Milana i Grubešića ovi su partizani bili obučeni u razna odijela naših domobrana, kao Talijanski vojnici, i Njemački bilo ih je svega oko 50 nijesu ni jednog mogli da poznaju, jedino onaj što je govor držao rekao je sam da je on Ivan Veličanin[2] a ovi ga poznali nisu.

Kako sam mogao utvrditi imena odvedenih ustaša i oružnika utvrđeno je, da se jedan oružnik zove Ivan Jurković vodnik sa postaje Mostar, a drugog nisam mogao ime i prezime ustanoviti.

Od odvedenih 8 ustaša utvrdio sam jedino, da se jedan preziva Balta a jedan Čalaga navodno obadvojica iz Lopanice imena im nijesam mogao utvrditi, a ostale ove ustaše imade izgleda, da su odneklen iz Hercegovine te su išli u Brod radi promidžbe[3] — kupovine žita i drugo za njihove potrebe. Ovi su bili sa oružjem jer kako Grubešić navodi, da su njih partizani razoružali i puške kad su pošli sa njima odneli.

Kada se ovo dogodilo nije bio niko u postaji sem Milasa i Grubešića, te ostalih mještana koji su bili na postaji ostali iza vlaka.

Istoga dana tj. 12. VI. 1942. vlak koji je bio sam stigao u postaju Ilidžu povraćen je u Blažuj te ovi mještani kao i njihova sva hrana potovarena u vagone i vlak je krenuo pravcu Konjica, partizani nisu nikako ove hrane ili pak žita od ovih opljačkali.

. . .

Za sudbinu odvedenih 8 ustaša, 2 oružnika i čuvara prelaza u Blažuj Ilije Mandića do danas se nije ništa moglo pozitivno saznati.

Ostala željeznička postrojenja nisu oštećena sem samo postaje Blažuj kako je to naprijed rečeno.

Vođenom istragom od strane prednje ophodnje i potjernog odjela nije se moglo uopće ući u trag partizanima, jer su isti kad su Blažuj napustili pobjegli u pravcu planine Igmana pjevajući hrvatske pjesme.

Pri polasku iz postaje Blažuj naredili su onima dvojici oružnika, da oni tjeraju povezane ustaše i tako su svi skupa iz postaje Blažuj izašli i otišli cestom kako je napred rečeno pjevajući

[2] Ivan Veličanin, profesor Srednje tehničke škole u Sarajevu, komandant Igmanskog bataljona Kalinovičkog NOP odreda. Poginuo 1942 god., na Igmanu, u sukobu sa Nijemcima i ustašama.

[3] Za vrijeme NDH, pod pojmom »promičbe«, u prenosnom smislu, podrazumijevala se trgovina švercovanom hranom, dok se sama riječ upotrebljavala u ustaškoj terminologiji umjesto riječi propaganda.

naše Hrvatske pjesme, nije se moglo utvrditi, dali su partizani ove pjesme pjevali ili ustaše i oružnici koje su oni otjerali, jer ako su ovi pjevali morali su biti natjerani prisilno da oni pjevaju naše pjesme.

Ustanovljeno je, da je bila u društvu partizana jedna ženska ali kako se moglo po liku utvrditi, da je bila neka jevrejka.

Prilikom vršenja pretresa od strane prednje ophodnje i potjernog odjela nije se moglo uopće ući u trag kuda su ovi i u koji predjel planine Igmana ove ljude odveli.

Kako se vidi da u planini Igman imade još partizana koji su ostali i sakrili se prilikom vršenja prvog čišćenja terena to bi bilo potrebno ponovo preduzeti akciju radi čišćenja planine Igmana, te da se ovi pronađu, unište, da se jedan put ovaj kraj oslobodi od upada ovih bandita.

Prednji izvještaj dostavljam s molbom na uviđaj i preduzimanje potrebnih mjera u pogledu ovome.

Zamjenik narednik:
Ibrulj, v. r.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KOTARSKA OBLAST U SARAJEVU
Broj: 799/42. Taj.

2. srpnja 1942 god.
— Sarajevo —

VELIKOJ ŽUPI VRHBOSNA SARAJEVO

Čast mi je prednje dostaviti Vam s molbom radi znanja, savezno ov. ur. izvieštaju od 12. lipnja o. g. pod taj. br. 772/42.

Za Dom spremni!
KOTARSKI PREDSTOJNIK:
.....

DOSTAVLJENO:

Ravn. za javni red i sigurnost Zagreb,
Velikoj Župi Vrhbosna Sarajevo,
Ustaškom Stožeru Velike Župe Vrhbosna
Ustaškoj Nadzornoj Službi Sarajevo,
Zapovjedn. 5. Pješačke Divizije Sarajevo
Zapovjedn. III. Vojnog zbora (Gl. Stožerni odjel) Sarajevo, Zapovjedn. Mjesta i Tvrđave Sarajevo, Župskoj Redarstvenoj oblasti (Politički odsjek) Sarajevo. —

BR. 168

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREČEG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 28 JUNA 1942 GOD. O BORBAMA OKO DUVNA, KALINOVIKA, PROZORA I STOCA

ZAPOVJEDNIČTVO
III DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 2733/taj.

U Sarajevu dne 28. lipnja 1942.

PREDMET: Stanje pobunjeničke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vriemenu od 27. VI od 8 sati do 28. VI do 8 sati.

1. Glavnom stožeru Domobranstva (Operat. i očevid. odjel)
2. Vrhovnom Nadzorničtvu oružničtva
3. Zapovjedničtvu III dom. sbor. područ.
4. Zapovjedničtvu 6. pješačke divizije
5. Zapovjedničtvu 5. oružničke pukovnije
6. Zapovjedničtvu 6. oružničke pukovnije
7. Glavnom stožeru Ustaške Vojnice (Glavnostožerni odjel)
8. Izvanrednom opunomočeniku pukovniku Šimiću

(Mjesta se označuju prema karti 1 : 100.000)

TAKTIČKA SITUACIJA

1. POJEDINOSTI O RADU NEPRIJATELJA I NAŠIH ČETA:

I ZONA

Oblast Prozor

Dana 25. o. m. izvjestio je gvardijan samostana Šćita (8 km. z. od Prozora), da se partizanske grupe[1] skupljaju oko s. Šćita, te prijeti opasnost Šćitu i okolnim selima.

Oblast Jajce

Dana 25. o. m. otvorili su vatru pobunjenici na izvidnicu vlaka kod Doganovaca (12 km. j. od Jajca). Gubitaka nema.

[1] Blagajski partizani (tada pod komandom Trećeg krajiškog NOP odreda)

II ZONA

Oblast Stolac

Kotob[2] Stolac javlja, da će talijani u najskorije vrieme napustiti Stolac. Ovo izaziva u Stolcu uznemirenje, jer se pojedini četnici priete osvetom.

Dana 26. o. m. na priedlog zapovjednika 6. pješačke divizije otišlo je u Stolac jedno predstavničtvo, sastavljeno od pomoćnika zapovjednika 6. oružničke pukovnije, tajnika Velike Župe Hum i jednog stručnjaka iz iste Župe za pitanja obskrbe sa zadatkom utvrđivanja stvarnog stanja u Stolcu, davanja potrebnih uputa, umirenja naroda i radi dogovora s talijanskim zapovjedničtvom o svemu tome. Ishod ovog nije poznat, jer se predstavničtvo još nije vratilo.

Oblast Tomislavgrad

Dana 23. o. m. oko 9 sati 9 naoružanih partizana uhvatili su jednog seljaka sa sinom i otjerali su njihovih 50 ovaca u blizini s. Mokronoge (7 km. s. od Tomislavgrada) i otišli su u pravcu s. Ravno. Seljaka su odmah pustili i dali su mu potvrdu, da se kao star i pošten pušta kući svojoj djeci, jer se kaje što je svojoj djeci dozvolio da budu zločinci. Tom prilikom dali su mu također jedan partizanski letak (vidi izvješće od 27. o. m.). Sina su odveli sa sobom.

Upučena potjera iz Tomislavgrada za njima oslobodila je sina ovog seljaka i svu stoku vratila vlasniku. Gubitaka nije bilo.

Oblast Kalinovik

U cilju protjerivanja partizana, koji su se bili približili Kalinoviku i opkolili ga (vidi izvješće od 26. o. m.) kao i radi nesmetanog kretanja preselice od Sarajeva do Kalinovika general Lukić je, a i na želju talijana uputio dana 27. o. m. jedan vod bornih kola i vod pješaka. Pri dolasku pred Kalinovik vođene su borbe s partizanima. Tom prilikom partizani su napali vatrom i samovoz generala Lukića, koji je osobno krenuo u Kalinovik. Samovoz je pogođen puščanim metcima na dva mjesta, ali se je uspjeo vratiti bez žrtava.

Uz efikasnu suradnju zrakoplovstva za vrieme pješačke borbe i poslie ove partizani su razbijeni na širokom dijelu prema smjeru Trnovo—Kalinovik. Put Sarajevo—Trnovo—Kalinovik je sada slobodan.[3]

---

[2] Kotarska oblast — sresko načelstvo

[3] Jedinice Kalinovičkog NOP odreda dugo su držale u blokadi neprijateljski garnizon u Kalinoviku. Za vrijeme Treće neprijateljske ofanzive, usljed neprijateljskog pritiska, partizanske su jedinice napustile blokadu.

ZRAKOPLOVSTVO

Vrieme djelomično liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliedeće zadatke:

1. **Razviđanjem** prostora oko Kalinovika nije ništa naročito primječeno.

Razviđanjem Glamoča primječeni su znakovi na zemlji u Glamoču »Opkoljeni smo«, »tražimo hranu«,· »tražimo pojačanje«, »tražimo liekove i zavojno tvorivo« i »neprijatelj napada«.

Posada Glamoča tražila je da se bombardira s. Mladeškovci (6 km. s. i. od Glamoča), ali zrakoplov nije imao uza se bombi, već hranu, a kod drugog lieta vrieme je pogoršalo, te se zrakoplov morao vratiti.

2. **Bombardiralo** rub šume Omarike (2 km. i. od Blagaja). Pri ovom bombardiranju otvorena je jaka strojnička vatra na zrakoplov iz s. Rastičevo, te je stoga bombardirano i to selo.

Bombardiralo s. Jelašće, Borija, Šivolje i Premilovo Brdo (sve u okolici Kalinovika), te po zapovjedi generala Lukića Babrin Brdo. Prilikom ovog zadnjeg bombardiranja otvorena je vatra na zrakoplov. Utrošeno svega 1388 kg. bombi.

3. **Bacilo** u Glamoč 130 kila hrane.

GUBITCI

Gubitaka nije bilo.

2. KRATKA PROCJENA TAKTIČKE SITUACIJE

Kod partizana opažaju se neprekidna gibanja i mjestimična aktivnost, a kod četnika izvjesno zatišje i djelomična suradnja s našim snagama protiv partizana.

3. VLASTITE MJERE TAKTIČKE PRIRODE

1. Zapovjeđeno je 6. pješačkoj diviziji, da savezno zapovjedi Glavnog stana Poglavnika Br. 1056/42. uputi 1 sat 14. p. p. iz Trebinja u Stolac, jer odvajanje snaga iz sastava 718. njemačke divizije nije odobreno.

2. Zapovjeđeno je pozap.[4] Han Pijesku da odmah preuzme osiguranje želj. pruge Olovo—Han Pijesak do zaključno postaje Nevačka (18 km. i. od Olova), a pozap. Olovo od isključivo postaje Nevačka.

3. Zrakoplovstvo će vršiti razviđanja i bombardiranja partizanskih uporišta i surađivati će s našim posadama u pojedinim mjestima.

II DOGAĐAJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI

Nije bilo.

(M. P.) Zastupa Zapovjednika
pukovnik Prohaska
Prohaska

[4] Posadnom zapovjedništvu

РЕГИСТАР

А

Авдаловић Мирко — 406;
Автовац — 29, 58, 171, 189, 207, 224, 225, 347, 348, 349, 350, 352, 355;
Агићи — 173, 292;
Азарић Мићо — 216;
Алагића Поље (код Санског Моста) — 198;
Андрић Блајко — 444;
Арсенић Борко — 90;
Артуковић др Андрија — 390;
Асина Стража (к. 429) — 342, 343;

Б

Баба Планина — 207;
Бабић Бојин — 179, 182, 187, 188, 242, 410, 430;
Бабић Љубо — 25, 78, 247, 288, 327;
Бабић Милан — 151;
Бабић Никола — 119, 129, 131, 181;
Бабић Радомир — 284, 285, 291, 313;
Бабића Главица — 205;
Бабрин Брдо (код Калиновика) — 453;
Бадер (њем. генерал) — 238, 365;
Бајић Ђуро — 95, 248, 298, 340;
Бајић Симо — 24, 121, 122, 128;
Бајковић Филип — 168;
Бајновац — 205;
Бакрачуша — види Бакрачуша Драга;
Бакрачуша Драга — 102;
Балтине Баре — 42, 43, 47, 380;
Банија — 16, 36, 192, 221;
Бања Лука — 38, 41, 112, 141, 150, 155, 156, 157, 158, 159, 167, 176, 178, 199, 211, 216, 218, 219, 220, 221, 225, 229, 235, 237, 238, 239, 251, 252, 256, 259, 263, 265, 302, 335, 374, 376, 377, 384, 386, 390, 396, 398, 399, 412, 436;
Бања Стијена — 363;
Бањалука — види Бања Лука;
Бањани (предео) — 101;
Бараћ (с.) — 160;
Баре (код Заборана) — 428;
Басташки До (код Книна) — 81, 124;
Батаљон четврти Баније — 192, 307, 310;
Батаљон трећи Баниског НОП одреда — 36, 37, 148, 366;
Батаљон НОП „Бишина" — 19, 104;
Батаљон први ударни босански 356, 358, 362, 367, 371, 377, 379;
Батаљон други ударни босански — 365, 375, 406, 431;
Батаљон трећи ударни босански — 431;
Батаљон први пролетерски за Босанску Крајину (Крајишки) — 35, 36, 111, 212, 213, 214, 215, 217, 218, 316, 317, 318, 321, 378, 380;
Батаљон први ударни за Босанску Крајину — 216, 217, 221, 232, 272, 274, 275, 287, 306, 384, 414;
Батаљон други ударни за Босанску Крајину (Козарски) — 36, 215, 216, 217, 218, 251;
Батаљон „Бранко Бладетић" — 275;
Батаљон варешки НОП одреда „Звијезда" — 356;
Батаљон гатачки — 189, 348, 349,
Батаљон гламочки — 71, 408;
Батаљон грмечко-дрварски — види Батаљон први ударни за Босанску Крајину;
Батаљон дурмиторски — 223;
Батаљон закмурски — 59, 109;
Батаљон зетски — 290;

Батаљон трећи ударни Зетског НОП одреда — 168;
Батаљон четврти Зетског НОП одреда — 313;
Батаљон „Искра" — види батаљон „Шолајин";
Батаљон први ударни Калиновичког НОП одреда („Ранко Дивљан") — 426;
Батаљон други ударни Калиновичког НОП одреда — 426;
Батаљон коњички (Коњиц) — 9, 102, 105, 190, 371, 374, 379, 395;
Батаљон комски комског НОП одреда — 223;
Батаљон први Прве крајишке НОУ бригаде — 166, 167, 178, 265, 295, 296, 308, 310, 334, 335, 336, 414;
Батаљон други Прве крајишке НОУ бригаде — 166, 167, 178, 255, 265;
Батаљон трећи Прве крајишке НОУ бригаде — 140, 166, 178, 205, 256, 264, 265, 291, 292, 293, 294, 297, 307, 309;
Батаљон четврти Прве крајишке НОУ бригаде — 306;
Батаљон први Првог крајишког НОП одреда („Петар Пкундрић") — 54, 55, 132, 173, 337;
Батаљон други Првог крајишког НОП одреда — 55, 173, 308, 310, 334;
Батаљон трећи Првог крајишког НОП одреда — 131, 173, 310;
Батаљон четврти Првог крајишког НОП одреда — 394;
Батаљон ударни (Омладински) Првог крајишког НОП одреда — 173, 308, 310, 442;
Батаљон први ударни Другог крајишког НОП одреда — 13, 16, 163, 176, 202, 209, 231, 232, 251, 287, 306, 316, 317, 442;
Батаљон први Другог крајишког НОП одреда — 41, 147, 150, 163, 192, 199, 212, 226, 231, 232, 239, 252, 257, 287, 293, 302, 303, 306, 315, 336, 362, 366, 373, 378, 382, 385;
Батаљон други Другог крајишког НОП одреда („Драгоја Миљатовића") — 41, 150, 152, 163, 176, 185, 186, 202, 208, 209, 210, 226, 251, 252, 257, 287, 315;
Батаљон трећи Другог крајишког НОП одреда — 42, 163, 176, 185, 202, 209, 252, 302;
Батаљон четврти Другог крајишког НОП одреда — 13, 14, 42, 43, 147, 150, 178, 195, 198, 199, 202, 226, 236, 237, 238, 251, 252, 259, 287, 301, 302, 304, 305, 314, 323, 324, 331;
Батаљон први Трећег крајишког НОП одреда („Пелагић") — 68, 69, 70, 132, 183, 201, 220, 221, 234, 235, 332, 409, 415, 418, 430;
Батаљон други Трећег крајишког НОП одреда („Искра") — 68, 69, 71, 132, 183, 188, 220, 221, 234, 332, 333;
Батаљон трећи Трећег крајишког НОП одреда („Соко" — рибнички) — 70, 76, 183, 220, 221, 228, 234, 273, 331;
Батаљон четврти Трећег крајишкол НОП одреда („Будућност") — 70, 85, 86, 127, 179, 220, 234, 235, 241, 247, 329;
Батаљон пети Трећег крајишког НОП одреда — 70, 421;
Батаљон други Четвртог крајишког НОП одреда — 216, 217, 231;
Батаљон трећи Четвртог крајишког НОП одреда („Прњаворски") — 35, 213, 214, 215, 216;
Батаљон четврти Четвртог крајишког НОП одреда — 35, 214, 215, 216;
Батаљон први Петог крајишког НОП одреда 54, 72, 95, 113, 124, 132, 133, 139, 179, 234, 340, 386;
Батаљон други Петог крајишког НОП одреда — 80, 93, 106, 124, 125, 129, 134, 138, 139, 234, 244, 248, 270, 298, 338;
Батаљон трећи Петог крајишког НОП одреда („Гаврило Принцип") — 81, 82, 83, 119, 120, 121, 123, 138, 139, 244, 269, 288, 325, 340;
Батаљон четврти Петог крајишког НОП одреда — 340;
Батаљон ударни Петог крајишког НОП одреда — 80, 97, 107, 113, 119, 121, 127, 128, 129, 131, 133, 187, 188, 241, 244, 245, 289, 325, 328, 329, 332, 333, 340, 407;
Батаљон купрешки — види Чета купрешка;

Батаљон први ударни ловћенски — 168, 223;
Батаљон други ударни ловћенски — 168;
Батаљон трећи ударни ловћенски — 168;
Батаљон љубињски — 358, 401;
Батаљон „Мањача" — 20, 23, 212, 213;
Батаљон мокрањски Романиског НОП одреда — 375;
Батаљон „Невесињска пушка" — 104, 368, 371, 381;
Батаљон први Никшићког НОП одреда — 313, 356;
Батаљон други Никшићког НОП одреда — 313;
Батаљон трећи Никшићког НОП одреда — 313;
Батаљон други ударни Никшићког НОП одреда — 168;
Батаљон први Прве пролетерске бригаде — 249, 290;
Батаљон други Прве пролетерске бригаде — 168, 169, 171, 174, 386;
Батаљон трећи Прве пролетерске бригаде — 108, 224;
Батаљон четврти Прве пролетерске бригаде — 168, 189, 224;
Батаљон пети Прве пролетерске бригаде — 189, 224;
Батаљон шести Прве пролетерске бригаде — 168, 189, 224;
Батаљон први Друге пролетерске бригаде — 223;
Батаљон други Друге пролетерске бригаде — 249;
Батаљон трећи Друге пролетерске бригаде — 109, 249;
Батаљон четврти Друге пролетерске бригаде — 223, 224;
Батаљон први Пете пролетерске бригаде — 284, 290;
Батаљон други Пете пролетерске бригаде — 284;
Батаљон трећи Пете пролетерске бригаде — 284, 290;
Батаљон четврти Пете пролетерске бригаде — 284;
Батаљон рибнички — види батаљон Трећи „Соко";
Батаљон пети Треће бригаде санџачке — 281, 282;
Батаљон „Старац Бујадин" — 119, 127, 129, 180, 181, 247, 329;
Батаљон столачки — 18, 28, 103, 116, 358;
Батаљон први ударни херцеговачки — 9, 58, 101, 117, 169, 284, 347, 348, 349, 360, 363, 365, 379, 386, 428;
Батаљон други ударни херцеговачки — 9, 19, 30, 48, 52, 58, 59, 104, 105, 116, 170, 207, 223, 375, 401;
Батаљон трећи ударни херцеговачки — 9, 48, 52, 58, 59, 104, 207, 223;
Батаљон четврти ударни херцеговачки — 29, 168, 207;
Батаљон пети ударни херцеговачки — 10, 58, 59, 117;
Батаљон шести ударни херцеговачки — 103;
Батаљон осми ударни херцеговачки — 101, 105;
Батаљон црновршки НОП одреда „Звијезда" — 356, 425;
Батаљон „Шолајин" — 132, 188, 220;
Баће Макс — 78, 300;
Бањина (карта Мостар) — 428;
Баук Милош — 298, 340;
Бачуга (Г. и Д.) — 362, 370;
Башагић Мехо — 368;
Башић Мирко — 185;
Башић Раде — 176;
Башка Бода (с.) — 409, 428, 438;
Баштра (с.) — 381;
Бегов Хан — 356, 358, 360, 365, 367, 371, 377, 379, 380, 386, 437;
Бедековчина (Г. и Д.) — 364, 366;
Бежђеђе — 116;
Беленићи (с.) — 358;
Беловић Саво — 10;
Бељан — 155, 156;
Бенаковац (с.) — 88;
Бендер (вијадукт) — 65, 67, 78, 220;
Београд — 238;
Берковићи (с.) — 115, 116, 117, 172, 409, 428, 429, 438, 441;
Бибић — 393;
Бијаковац — 209;
Бијело Поље (карта Невесиње) — 12, 51, 105;
Билећа — 48, 50, 53, 117, 118, 170, 225, 348, 377, 400, 407, 416, 431;
Билеће — види Билећа;
Биличић (с.) — 241;
Билчар Урош — 125;
Биоград (код Невесиња) — 115;
Биоково (пл.) — 409, 428, 438;
Биоч (пл.) — 250, 284;

Бистрица (водовод код Сарајева) — 360, 361;
Бистрица (р. у пределу Фоче) — 109;
Бистрица (с. карта Бања Лука) — 202, 226, 304, 384;
Биторајац Стјепан — 393;
Бихаћ — 133, 219, 221, 234, 235, 300, 309, 310, 373, 383, 385, 394;
Бишина — 19, 28, 30. 48, 51, 52, 102, 103, 104, 368, 371, 381;
Бишчани (с.) — 43, 150;
Бјекић Марко — 86;
Бјела Бода — 445;
Бјелај (карта Бихаћ) — 85;
Бјелајац — 185;
Бјелајци (с.) — 302;
Бјелашница (пл. код Гацког) — 207;
Бјелимићи — види Оцаци;
Бјелица (с.) — 117;
Бјеловар — 381;
Благај (код Купреса) — 408, 410, 421, 446;
Благај (код Мостара) — 19, 102, 381;
Благај Јапра — 193, 293. 376:
Благородовац (код Дрвара) — 362;
Блажуј — 419, 420, 432, 447, 448, 449;
Блануша Раде — 89;
Блатна (с.) — 295, 307, 309, 310;
Блатница (код Теслића) — 34, 35, 111, 213, 214, 422;
Блекић (Шандор) — 23;
Бобара (брдо) — 25;
Бобић Бранко — 83, 125;
Богуновић Брана — 8, 80, 125, 182, 276;
Богуновић Триво — 194;
Божићи (код Великог Паланчишта) — 45;
Боић (уст. официр) — 429;
Бојанић Драган — 343;
Бојанић Мићо — 343;
Бојиновић Миле — 180;
Бојиновић Никола — 180;
Бока — види Бока Которска;
Бока Которска — 101;
Борач (предео) — 9. 59, 104, 174, 348, 349, 351, 352, 355;
Борачи — види Борач;
Борија (с.) — 453;
Боричје — 174;
Борја (пл.) — 35;
Борковићи (с.) — 218;
Боровача (к. 811) — 126, 269. 329;
Босанска Градишка — 163, 176, 219, 251, 302, 335;
Босанска Дубица — 38, 150, 162, 163, 165, 173, 176, 208, 209, 219, 221, 226, 227, 232, 238. 251, 264, 301, 302, 331, 335, 336, 337, 384, 398;
Босанска Костајница — 192, 221, 227, 252, 264, 336, 366, 385;
Босанска Крајина — 12, 15, 34, 37, 66. 79, 88. 108, 155, 156, 158, 159, 162, 167, 175, 195, 200, 201, 211, 218, 221, 228, 263, 264, 300, 322. 330, 426, 443;
Босанска Крупа — 133, 178, 219, 221, 286, 287, 294, 300, 301, 302, 307, 308, 309, 310, 330, 382;
Босански Брод — 362. 378, 448. 449;
Босански Нови — 37, 88, 147, 148. 150, 173, 177, 193, 199, 219. 222, 226. 232, 235, 238, 251, 252, 259, 263, 264, 293, 294, 295, 296, 297, 300, 302, 303, 306, 307, 308, 309, 335, 336, 359, 366, 373, 376, 380, 381, 383, 384, 441;
Босански Петровац — 7, 54, 55, 65, 66, 67, 72, 80, 81, 82, 83, 84, 93, 94, 96, 112, 114, 127, 128, 131. 133, 135, 148, 175, 183, 200, 213, 219, 220, 266, 267, 269, 270, 271, 276, 277, 278, 385, 386. 420;
Босанско Грахово — 8, 25, 65, 67, 77, 82, 87, 97, 107, 119, 126, 127, 131, 133, 154, 179, 180, 181, 182, 200, 219, 221, 235, 245, 246, 247, 271, 274, 276, 278, 279, 298, 326, 329, 331, 338, 448;
Босна (р.) — 34, 36, 52, 211, 213. 214, 217, 218, 365, 367, 370, 377, 397, 412, 414. 417, 419, 437;
Босна — 10, 27, 34, 36, 49, 50, 67, 76, 99, 104. 112, 178, 192, 195, 214, 227, 238, 357, 359, 361, 362, 364, 366, 370, 373, 376, 377, 380, 381, 383, 385, 394, 396, 402, 408, 418, 443;
Боснић Богдан — 275;
Боснић Душан — 84;
Боснић Милан — 24, 106.
Ботајица (с.) — 367, 378, 382, 397;
Бочац (с.) — 15, 23. 215, 217, 317;
Бошњак Јефто — 19, 29;
Бравско — 54, 55, 67. 80. 82, 84, 114. 133, 201, 220, 234, 235;
Брајића Таван — види Брајћ-таван;
Брајћтаван — 199;

Брајчин Лаз — 258, 349;
Бранковац — види Велики Бранковац;
Бранковић Душан — 159;
Бранковићи (с.) — 23;
Врачак (код Забока) — 357;
Брвно (с.) — 370;
Брдари — 198, 292;
Брдо (с. код Гламоча) — 242, 244;
Брђани (с. код Суње) — 385;
Брегава (мост) — 103;
Врегава (р.) — 10, 11, 18, 30, 101;
Бреза (код Високог) — 417;
Брезичани (карта Приједор) — 38, 44, 45, 344;
Брезник (код Пала) — 361;
Брезовача (на Игман пл.) — 425, 426;
Брезово Поље — 397;
Брестица — 171;
Бригада шеста источнобосанска ударна — 217, 377, 395, 397, 422;
Бригада прва крајишка НОУ — 88, 89, 90, 108, 111, 140, 141, 142, 148, 150, 159, 164, 165, 176, 177, 178, 184, 198, 199, 202, 219, 220, 221, 227, 236, 239, 251, 252, 255, 256, 259, 260, 264, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 302, 306, 308, 315, 337, 341, 343, 382;
Бригада прва пролетерска — 30, 52, 53, 59, 102, 109, 115, 117, 168, 169, 189, 207, 223, 224, 258, 279, 313, 322, 363, 365, 428, 430;
Бригада друга пролетерска — 189, 223, 224, 258, 281, 313, 322, 360, 430;
Бригада четврта пролетерска (црногорска) — 281, 313, 322;
Бригада пета пролетерска (црногорска) — 174, 249, 258, 283, 285, 289, 313, 322;
Бригада трећа санџачка — 250, 290, 322;
Бригада десета херцеговачка — 426;
Бригада ударна хрватска — 183;
Бризник (с.) — 377, 406;
Бркић Муниб — 427;
Вркића брдо — 205;
Брљево — 249;
Брњиц (с.) — 360;
Брод Славонски — 376, 382;
Броз Јосип-Тито — 17, 32, 33, 55, 111, 195, 435;
Врозовић (уст. пуковник) — 155, 156;
Вронзани Мајдан — 140, 156, 218, 256;
Брштаница — 18, 19, 28, 103;
Бугојно — 406, 433;
Будани (с.) — 249;
Будељ (с.) — 54;
Будимлић Јапра — 39, 232;
Будисавље (с.) — 104;
Бужим (с.) — 376;
Букова Градина — 207;
Букова Коса — 302;
Буковец (с.) — 364;
Букови До — 282;
Булетић (с.) — 211, 214;
Булут Душан — 103;
Булут Манојло — 103;
Буна (р.) — 102;
Бурсаћ Илија — 334;
Бурсаћ Перо — 82;
Бусије (код Гор. Рибника) — 131, 229;
Буснови (код Приједора) — 198;
Бусовача — 414;
Вутозан Васо — 240;
Буч (с.) — 359;

В

Ваган (код Гламоча) — 179;
Ваганац — 383;
Ванер (уст. официр) — 423, 427, 437;
Вареш — 397, 414, 417, 420;
Варцар Вакуф — види Мркоњић Град;
Васић Перица — 131, 179;
Вележ Пл. — 30, 51, 59;
Велика Градуса — 376, 381;
Велика Грачаница (с.) — 351;
Велика Илова — 214, 318;
Велика Кладуша — 373, 383;
Велика Љубина — 109;
Велика Острна (с.) — 394;
Велика Писаница (с.) — 370;
Велика Стијена (к. 1236) — 358;
Велики Бранковац (к. 413) — 141, 165, 166, 167, 176, 218, 219, 256;
Велики Радић — 383;
Велико Језеро — 249;
Величанин Иван — 449;
Веригина Страна (код Волиња) — 148;
Верићи (с.) — 202;
Веселиновићи (с.) — 360;
Видовић Бранко — 77, 128, 247. 289. 329;
Видовић Обрад — 137, 270;

Видовић Урош — 121;
Видово Село — 329;
Видорија (жељ. постаја) — 362, 364;
Вијачак (код Прњавора) — 398;
Вијачани (предео) — 215, 380, 398;
Вијенац (код Јајца) — 430;
Винковци — 358;
Вировитица — 367, 397;
Висока Глава (к. 1323) — 361;
Високо — 411, 412, 414;
Височица (пл.) — 105;
Витина (код Љубушког) — 427;
Витиница (с.) — 373;
Витловска Коса — 302;
Виховићи (с.) — 12;
Вишић Миро — 24, 122, 188, 289;
Вјештица Даница — 80;
Вјештица Никола — 69, 80, 183 187, 188, 242, 333;
Вјештица Перо —-80;
Владић Иво — види Рукавина Иво;
Влајићи (с.) — 211;
Власеница — 206, 421, 429, 431, 432, 433, 445;
Влатковић Немања — 69, 183;
Влачуга (карта Невесиње) — 117;
Влашић Планина — 415;
Вођеница (карта Вихаћ) — 85;
Возућа (с.) — 377;
Војковићи (с.) — 361;
Војнић (жељ. станица) — 370, 377;
Волари (с. код Јајца) — 413, 430;
Волиња — 37, 148, 152, 364, 366, 373, 385;
Волујак (пл.) — 223, 284, 290;
Вођин — 359;
Врандук — 361;
Вранина — види Врановина;
Вранић Пл. — 293;
Врановина (брдо) — 420;
Вранограч — 381, 383, 385;
Вранјак (с.) — 370;
Вратло (с. код Гацког) — 352;
Вратло (фочанско) — 322;
Врба (код Гацког) — 49, 58, 99, 189, 351, 352, 386, 430;
Врбања (р.) — 211;
Врбас (р.) — 70, 176, 195, 211, 212, 213, 215, 220, 318, 398;
Врбашка (с.) — 367;
Врбица (код Вилеће) — 170;
Врбљани — 230;
Врбница 109;
Вргин Мост — види Вргинмост;
Вргинмост — 377;
Вргорац — 427;
Врдник — 382, 397;
Врело Праче — 386;
Вриштик (на Просари Планини) 185, 208, 209;
Врноград — види Враноград;
Врточе (карта Вихаћ) — 85;
Вруци (с.) — 425;
Врховац Милан — 237, 305, 315, 323;
Врховина (к. 1292) — 375;
Врховина (планински предео) — 221, 222;
Врховни штаб НОП и ДВ Југославије — 9, 11, 17, 26, 27, 28, 32, 35, 49, 57, 74, 75, 99, 108, 112, 114, 116, 118, 168, 174, 189, 207, 211, 223, 249, 258, 279, 281, 286, 289, 290, 300, 313, 322;
Вујовић Ратко-Чоче — 16, 47, 153;
Вујовић (с.) — 117;
Вукић — 209;
Вукмановић Светозар-Темпо — 34, 111, 217, 218;
Вуковар — 373;
Вуковић Вранко — 321;
Вукошевац (с.) — 385;
Вучево (предео) — 286, 289, 290;
Вучијак (код Прњавора) — 213, 384, 398;
Вучја Лука (с.) — 375;
Вучјак — види Вучијак;
Вучковци (с.) — 304, 314;

Г

Габела — 28, 52, 356;
Габишине — види Галешине;
Гајановић Митар — 179;
Гајић Милорад — 151;
Галешине (с.) — 348;
Гарева (с.) — 348, 349;
Гаревци (Г. и Д.) — 239;
Гарићи (с.) — 317;
Гат (к. 1120) — 207, 223, 224, 348;
Гатачко Поље — 171;
Гацко — 9, 10 12, 29, 30, 49, 58, 115, 171, 172, 189, 224, 225, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 355, 357, 363, 369, 379, 386, 405, 410, 412, 413, 415, 416, 419, 421, 423, 429, 430, 431, 437, 440, 446;
Гаштица — 185;
Гвоздић др — 155, 156, 393;
Герзово — 160, 332;
Главатичево — 191;
Главица (к. 455) — 364;

Главица (с. код Гламоча) — 180, 242, 243, 244, 423;
Главни штаб НОП и ДО за Б. и Х. — 34, 35, 110;
Главни штаб НОП одреда Хрватске 8, 36, 175, 221, 222, 264, 299, 302, 303;
Главни штаб НОП одреда за Црну Гору и Боку — 223, 224;
Гламоч — 71, 77, 86, 179, 182, 183, 187, 200, 201, 234, 235, 241, 243, 244, 274, 298, 332, 333, 405, 406, 407, 410, 411, 413, 414, 415, 417, 418, 420, 423, 426, 430, 432, 437, 446, 453;
Глина — 373, 385;
Глинско Ново Село — 357;
Глог (к. 1325 карта Гацко) — 109;
Гњатић Васко — 191;
Годуш (с.) — 394, 397, 398;
Голеша (с.) — 165, 166, 167, 178, 218, 221;
Голобрђе — 170;
Голубић (код Книна) — 78, 127, 153;
Гомирје — 381;
Гомјеница (манастир) — 15, 178;
Гомјеница (р.) — 38, 41, 205, 256;
Гомјеница (с.) — 14, 231;
Гора (код Бусоваче) — 444;
Гораждa — види Гораждe;
Гораждe — 282, 358, 360, 361, 363, 365, 371, 372, 378, 413, 416, 420, 423;
Горанско — 223;
Горанци — 12;
Горица (код Јајца) — 430;
Горња Саница (с.) — 399;
Горње Храсно — 11;
Горњи Давидовићи — 116;
Горњи Драгаљевац — 397, 398;
Горњи Дрежањ — 115;
Горњи Кладари — 364, 367;
Горњи Рибник 131, 132;
Горњи Тишковац — 76, 93, 94, 127, 135, 136, 266, 267, 268;
Горњи Шехер (код Бања Луке) — 155;
Гороња Марко — 292;
Граб (карта Требиње) — 379;
Граб (код Трнова) — 361;
Грабовац (Г. и Д.) — 362, 366;
Грабовац (код Бос. Дубице) — 208;
Грабовац (код Враногрaча) — 381;
Грабовица — 104;
Град (код Вочца) — 156, 161;
Градац (код Карловца) — 378;
Градац (код Макарске) — 395, 428, 438;
Градац (код Фоче) — 110, 283;
Градачац — 374, 376, 378, 379, 396, 398;
Градина (код Автовца) — 347, 349;
Градина (код Јасеновца) — 208, 209;
Градина (код Омарске) — 395, 398;
Грандићи (с.) — 109;
Граовац Милош (Ђорлокман) — 82, 83;
Граховац Јово — 137, 271;
Грахово — види Босанско Грахово;
Грахово (карта Требиње) — 101;
Граци (Г. и Д.) — 230;
Грачаница (В. и М.) — 347, 348; 355;
Грачац — 67, 200;
Гребак (код Невесиња) — 28, 102;
Гребци (код Хума) — 401;
Грећани — 366, 378;
Гркавица — види Гркарица (Г. и Д.);
Гркарица (Г. и Д.) — 406, 425;
Грковци (код Бос. Грахова) — 129, 130, 131, 272;
Грмеч (пл.) — 213, 215, 218, 220, 233, 239, 265;
Грмуша (Г. и Д.) — 394;
Грубешић Андрија — 447;
Грубешић Маријан — 448, 449;
Грубишки Наслон — види Груборски Наслон;
Грубишна Долина (код Дрвара) — 124;
Груборски Наслон — 244;
Груда — 416;
Група пролетерска ударна — 249, 322;
Група ударних батаљона Источне Босне — 445;
Гувно (код Црљивице) — 273;
Гуњевци — 208;
Гутић Блажк — 155, 156, 159;
Гутић Василије — 428, 441;
Гутић Виктор — 158;

Д

Дабарска Котлина — види Дабарско Поље;
Дабарско Поље (карта Невесиње) — 117, 118;
Давидовић („Бало“) — 156, 157;
Давидовићи (с.) — 118, 170;
Дакић Митар — 90;

Далмазо (ит. генерал) — 401;
Далмација — 12, 50, 51, 65, 66, 67, 76, 100, 101, 102, 104, 131, 183, 219, 221, 279, 329;
Данићи (с.) — 348;
Дапчевић Пеко — 168, 285, 322;
Дачић Душан — 442;
Двор (с. на Уни) — 264, 300, 363, 380;
Дврсница (с.) — 401;
Дедијер Владимир — 360;
Дежановац (код Дарувара) — 362;
Дејчићи (с.) — 425;
Делнице — 357;
Демировац — 209, 210;
Демић Ворка — 174;
Демишловци — 54, 122, 198;
Дерало — 181, 245, 247, 272, 326;
Дервента — 221, 367;
Дивин — 116, 170;
Дидовић Винко — 55;
Динара (пл.) — 272;
Добој — 362, 413;
Добор Кула (к. 197) — 397;
Добра Вода (извор) — 322;
Добраљево (с.) — 424;
Добрељи (с.) — 348, 349;
Добри Врх (к. 1463) — 352;
Добрљин — 37, 163, 178, 192, 193, 252, 294, 296, 297, 335, 336, 359, 364, 373, 383, 385;
Добро Поље (код Калиновика) — 371, 423;
Догановци (с.) — 451;
Долмазо — види Далмазо;
Дољани (код Вихаћа) — 201;
Доња Лепеница (с.) — 318;
Доња Стубица 357;
Доње Храсно — 11;
Доњи Вакуф — 211, 221, 432, 442;
Доњи Граховљани — 370;
Доњи Дрежањ — 104;
Доњи Тишковац — 84, 98, 127;
Дошен Илија — 25, 26, 57, 130, 188, 234, 235, 343;
Драганић Јован — 360, 365;
Драгељи (с.) — 186;
Драгнић Подови — 415, 420, 436;
Драговићи (с.) —365;
Драгојлов (уст. пуковник) — 357, 375;
Драготиња (Г. и Д.) — 293;
Дражић — 155, 157;
Дражљево — 49, 57, 347;
Драксенић — 176, 208, 209, 398;
Дракулићи — 155;
Драмишево (с.) — 190, 191, 428;
Драпшин Петар — 31, 32, 33, 53, 105, 115, 116, 117, 118, 170, 207;
Драче (с.) — 322;
Драчић (с.) — 406;
Дрвар — 7, 8, 24. 25, 65, 67, 71, 79, 81, 82, 83, 85, 93, 94, 97, 98, 123, 124, 126, 128, 129, 130, 131, 135. 136, 137, 138, 139, 153, 154, 181, 183. 200, 218, 219, 220, 234, 266. 267, 268, 269, 270, 271, 273, 274, 275, 278, 298, 338, 413, 444;
Дрвеница (с.) — 117;
Дрежник Град — 370;
Дрежница (В. и М. код Ливна) — 413, 417;
Дренова (код Прњавора) — 398;
Дреновац Слатински — 359, 397;
Дреновача (брдо код Козарца) — 314, 315;
Дреновић Урош — 36, 67, 68, 71, 77, 131, 155, 158, 159, 160, 161, 180, 183, 184, 188, 200, 211, 212, 216, 229, 240, 300, 332, 333, 379, 405, 407, 410, 421, 430;
Дрина (р.) — 109, 358, 360, 363, 371, 374, 378, 420, 422, 434, 437;
Дринић (с.) — 85, 133;
Дрињкуша (извор) — 24;
Дуба (код Цавтата) — 367;
Дубица — 303;
Дубница (р.) — 445;
Дубочани (карта Требиње) — 19;
Дубранец (с.) — 381;
Дубровник — 28, 31, 50, 171, 362, 380, 386, 395;
Дувно — 431, 443, 444, 446, 451, 452;
Дуга Пољана (код Сјенице) — 445;
Дуге Њиве (код Модрича) — 384, 398;
Дугоњић Рато — 34, 35, 111, 217;
Дујмовићи (с.) — 361, 406;
Дулер — 84;
Дулићи (Нови и Стари) — 207, 223, 225, 348;
Дурићи (с.) — 110;

Ђ

Ђедовача — 198, 199;
Ђеђево — 110;
Ђујић Момчило — 80, 127, 200;
Ђукелић М. Милош — 79, 123;
Ђуличани (с.) — 241;
Ђурић — 246, 273, 326;
Ђурић Љуб. — 283;
Ђурић Никола — 121;
Ђурић Перо — 89;
Ђуровић Милинко — 284, 285;

Е

Егић Милан — 186;
Елезовача — 315;
Еминовци — 199;
Ервеник — 153;
Ерцег Војин — 185;

Ж

Жабљак — 361;
Жањевица — 189, 223;
Желеће — 362, 367;
Жепче — 364, 371;
Жеравице (с.) — 358;
Живањ (с.) — 428;
Живинице (карта Кладањ) — 395;
Живково Поље (с.) — 367;
Жмавец (уст. официр) — 361;
Жујовић Сретен-Црни — 9, 169, 170, 171;
Жуља (код Невесиња) — 19, 28, 30, 52, 102, 360;
Жуновина — 104;

З

Забок (с.) — 373;
Заборани — 190, 191, 428;
Завала — 28;
Завидовићи — 34, 356, 363, 365;
Загора (код Требиња) — 11;
Загорје (предео код Калиновика) — 281, 282, 283;
Загорје (предео у Хрватској) — 357;
Загреб — 37, 220, 303, 374, 390, 396, 400;
Задравец (с.) — 366;
Закмур (предео) — 108;
Зарић Ђуро — 134, 139;
Засада (с.) — 117;
Засеок (код Дрвара) — 79, 120, 127;
Заскопље (код Јајца) — 415, 418;
Зборна Гомила (с.) — 349;
Звиздић Авдо — 351;
Звијерина — 169, 170;
Згон — 70;
Згоњанин Жарко — 316;
Здена — 198;
Зебе — 83, 246;
Зеленгора (пл.) — 282, 426;
Зеница — 34, 356, 358, 361, 379, 405, 406, 421, 422, 437;
Зец Гојко — 90, 297;
Зечак (к. 1057) — 117;
Зимље (Зимљe) (Г. и Д.) — 12;
Златари (с.) — 426;
Злобец (уст. пуковник) — 110, 149, 380, 382, 391, 393;
Змајевац (код Стабна) — 249;
Зови До — 115;
Зорин Павел — 84;
Зорић Милан — 132;
Зорић Раде — 24, 77;
Зрин — 366;
Зрмања (предео) — 78;
Зрнићи (с.) — 304;
Зуква — 189, 223, 285;
Зукић Русто — 197;

И

Ибруљ Алија — 447, 450;
Ивановићи (с.) — 126, 270;
Иванчићи (с.) — 425;
Ивањска — 150, 178, 199, 226, 227, 252, 257, 304 335, 336, 395, 398, 399;
Ивић Богдан — 179, 180;
Игман (пл.) — 27, 361, 425, 426, 432, 449, 450;
Игране (код Макарске) — 428, 438;
Игри (Г. и Д.) — 351;
Изба (код Вос. Новог) — 193;
Изгори — 50, 58, 59, 174, 189, 223, 225, 258, 284, 348, 349, 351;
Илијаш (с.) — 437;
Илијина Гл. (к. 657) — 410;
Илино (с.) — 363;
Илић Петар — види Драпшин Петар;
Илица (пл.) — 77, 126;
Илица (код Сарајева) — 419, 420, 425, 447, 448, 449;
Имамовић Јусуф — 90;
Имљани (с.) — 217;
Исаковци (код Гламоча) — 413, 415, 417;
Исер (уст. генерал) — 399;
Исјек (с.) — 247;
Италија — 50, 212;

Ј

Јаблан Врело (на пл. Лелији) — 282;
Јабланац (с.) — 232;
Јабланица (код Вос. Градишке) — 185;
Јабланица (код Коњица) — 374;
Јабланица (код Трнова) — 360;
Јабука (код Горажде) — 419;
Јавор (к. 999) — 374;
Јаворак (катун) — 249;
Јаворани — 212, 215, 216;

Јаворик (код Коњица) — 371;
Јадовник (карта Дрвар) 77, 126;
Јазбец Милутин — 112, 389;
Јајце — 69, 70, 132, 211, 212, 216, 218, 220, 221, 333, 357, 360, 379, 409, 414, 429, 430, 441, 442;
Јакир (с.) — 241;
Јакомирско Брдо (к. 1435) — 361;
Јамена — 397;
Јанкес Грга — 16;
Јанковац — 342, 343;
Јањ (предео) — 436, 442;
Јањилско поље — 54;
Јапра (р.) — 232;
Јар До — 181;
Јасеник (код Автовца) 189, 349;
Јасеница-Луг (жељ. станица) — 358;
Јасеновац — 150, 176, 398;
Јасенови Потоци — 183;
Јастребњак (пл.) — 415, 416, 420, 423;
Јахорина (пл.) — 282, 371, 378, 420;
Јашикова Вода — 14, 15, 140, 166, 176, 219;
Јевђевић Доброслав — 30, 368, 372, 400;
Једовник (к. 1530) — 328;
Језеро (с. код Јајца) — 221, 409, 414, 416, 420, 423;
Јелашиновци — 551
Јелашње — види Јелашца;
Јелашца (с.) — 281, 371, 453;
Јелеч (код Фоче) — 281, 282, 371;
Јелино Поље (код Вос. Грахова) — 182, 245, 326;
Јелићка (предео) — 166, 213, 237, 257, 292;
Јеловац (Г. и Д.) — 208, 302, 315;
Јеловача (к. 1471) — 408;
Јовановић Влажо — 290, 313;
Јовић Душан — 89;
Јојић Микица — 321;
Јошавка — 214, 215, 216, 217;
Јошик (к. 517) — 176, 364;
Јошикова Вода — види Јацикова Вода;
Југовићи (с.) — 117, 174;
Јунгић Марко — 159, 161;
Јуринчић Нико — 233;
Јурковић Иван — 449;
Јутрогошта (Г. и Д.) — 301, 342, 343;

К

Каденић Теуфик — 183;
Кадин Јеловац (с.) — 231;
Кадињани (с.) — 367;
Казанци — 207, 223, 348, 349;
Какањ — 422;
Калабино Врдо — 94, 124, 126, 135, 136, 267, 269;
Калдрма (с.) — 154;
Калиновик — 27, 50, 99, 281, 282, 283, 360, 361, 371, 372, 374, 378, 413, 416, 420, 423, 426, 444, 451, 452, 453;
Калц Ђуро — 37, 252;
Камен (код Гламоча) — 187, 410;
Камен До — 284;
Каменица (код Дрвара) — 25, 86, 126, 129, 267, 273, 274, 278, 298, 338;
Каменица (у западном делу Просаре Планине) — 210, 231;
Каменито Плеће (к. 1519) — 250;
Канал (код Јајца) — 415;
Капела (к. 367) — 342, 343;
Капетанов Точак — 323;
Капичић Јован — 250;
Капор Момир — 23;
Карабеговић Осман — 14, 15, 34, 35, 36, 111, 199, 217, 218, 222, 260, 300, 316;
Карађорђево (карта Пакрац) — 185;
Каран (брдо) — 232, 342;
Каран Душан — 89;
Карановић Никола — 26, 68, 235;
Карач (с.) — 215;
Кардун Јосип — 392;
Карловац — 66;
Катин Кук (к. 1552) — 284, 285;
Кађун (к. 286) — 380;
Кауриновић (жупник) — 393;
Качар Светко — 89, 334;
Кесар Петар — 141;
Кесар Сава — 89, 141, 143, 167, 266, 343;
Кесићи (с.) — 8;
Кецман Миле — 8;
Кецман Стево — 201;
Кијево (код Санског Моста) — 197, 198;
Кик (к. 904) — 431;
Кик (к. 1112) — 363;
Кикић Хасан — 23;
Кифино Село — 49, 360, 361, 444;
Кланьец (с.) — 357;
Клашнице (с.) — 214;
Клековци — 208;
Клокотовац (карта Јајце) — 132;
Клуз Фрањо — 112, 165, 175, 219, 302, 333, 389;
Клупе (к. 433) — 167;
Кљајић Филип — 172, 223, 281;

Кљевци — 54;
Кључ (код Автовца) — 348, 350, 355;
Кључ (код Приједора) — 36, 54, 66, 67, 80, 84, 132, 156, 183, 197, 198, 216, 218, 219, 220, 221, 332, 399, 412, 436;
Кнез Стране (место) — 189;
Кнеж Врх (к. 1125) — 117;
Кнежевић Симо — 72, 114;
Кнежица — 301;
Кнежпоље (предео) — 14, 341. 393;
Книн — 65, 66, 67, 78, 127, 200, 219, 279;
Книнска Крајина — 183, 200, 220, 272;
Кобиља Глава (к. 1115) — 171;
Кобиља Глава (с. код Сарајева) — 445;
Ковач Сава — 169;
Ковачевић — 240;
Ковачевић Војин — 270;
Ковачевић Павле — 118;
Ковачевић Б. Сава — 168, 172, 258, 291, 313;
Ковачевић Столе — 70, 71, 86, 87, 119, 183, 187, 243;
Ковачевићи (карта Зворник) — 373;
Ковачевци — 241;
Ковачи (с.) — 250;
Козара (пл.) — 37, 71, 164, 178, 185, 202, 213, 215, 216, 217, 218, 220, 226, 235, 237, 238, 239, 251, 257, 259, 260, 263, 265, 287, 293, 294, 299, 300, 301, 302, 306, 316, 335, 336. 337, 341, 384;
Козарац (с.) — 15, 35, 39, 202, 226, 238, 251, 252, 257, 304, 382, 384;
Козаревина (с.) — 374;
Козарица (код Новске) — 362;
Козаруша (с.) — 377;
Козлук — 398;
Козо (с. код Шћита) — 409;
Кола — види Ханн Кола;
Колашин — 361;
Колешко — 49, 115, 360;
Коловрат др — 392;
Колудер Азис — 369;
Колунић — 24, 65, 95, 96, 114, 125, 133, 267, 268, 270;
Комаји (код Ћилипа) — 416;
Комарево (Г. и Д.) — 376;
Конавли — види Конавље;
Конавље (предео) — 10, 12, 52, 401, 402;
Кондић Милорад — 292;
Коњиц — 51, 105, 374, 395, 401, 420, 449;
Коњске Воде — 232;
Коњух (пл.) — 395, 425;
Копачи (с.) — 358;
Копривна (с.) — 361;
Копривница (карта Јајце) — 403;
Кордун (предео) — 36, 192;
Кореница — види Титова Кореница;
Корита (код Автовца) — 170;
Корито (к. 967 карта Книн) — 93, 135, 266;
Корићна (к. 1176) — 241, 243, 406, 410, 413, 416, 417;
Коричани (Г. и Д.) — 409;
Корична — види Корићна;
Косића гробље — 205;
Костајница — 37, 148, 381;
Котле Никола — 26, 77, 90, 98, 106, 115, 129, 130, 235, 244;
Котор Варош — 156, 211, 220;
Коча — види Поповић Коча;
Кочовић Момо — 109;
Кошпић Вранко — 321;
Краљевчани (с.) — 370, 385;
Краљичина Вода — 415;
Крам (с.) — 432;
Крвавац Ћамил — 349, 352;
Крезлук (с.) — 70;
Крекавица — 104;
Криваја (р.) — 417;
Криви До — 117, 268;
Криводол (код Дрвара) — 24, 126;
Кривокућа Триво — 70, 131;
Криж (к. 352) — 380;
Крнета Алекса — 123;
Крнета Лазо — 80, 124, 137, 138, 271;
Крнета Симо — 273;
Крња Јела (с.) — 269;
Крњеуша — 85;
Крњин (к. 841) — 314, 323;
Крстац (к. 1104) — 117;
Крстац (Голиски) — 207;
Крупа — види Босанска Крупа;
Крупа (карта Книн) — 153;
Крупа на Врбасу — 215;
Крупац (код Сарајева) — 442;
Крухари — 197, 198;
Крушковац (код Вос. Дубице) — 176, 208;
Крчма (к. 519) — 166, 176, 178;
Кршље (с.) — 295, 442;
Кубаш (с.) — 117;
Кук (брдо) — 258, 284;
Кукић Илија — 191;
Кукићи (с.) — 304, 314, 323;

Кукобат — 179, 180;
Кула (Фазлагића) — 29, 171, 351, 352, 355;
Кулен Бакуф — 420;
Куленовић Скендер — 240;
Кулско Брдо (код Бос. Новог) — 193;
Куљани (с.) — 385;
Купа (р.) — 370;
Купљенско — 377;
Купрес — 69, 71, 201, 332, 333, 357, 406, 407, 410, 413, 416, 421, 430, 432;
Кута (код Фоче) — 110;
Кутањац Станко — 69, 70, 187, 188, 200, 242, 274;
Кушић Милинко — 283;

Л

Лаћевац — 382, 397;
Лаћевићи — 170;
Лакса (уст. генерал) — 357, 358, 360, 361, 363, 365, 367, 371, 375, 377, 379, 381, 383, 384, 386, 395;
Ламовита — 15, 202, 226, 257, 294, 304;
Ланг Драго — 20;
Лапац — 36;
Ласиња — 366, 370;
Ласта (код Требиња) — 402;
Латиновића Брдо — 315;
Латифић Мустафа — 415;
Лауш (с.) — 157;
Лашва (с.) — 437;
Лебршник (пл.) — 189, 223;
Леви др Мони — 56, 87, 88, 296, 306, 308, 310;
Леденице Католичке — 364, 367, 374, 376;
Лединци — 397;
Ливно — 182, 243, 272, 406, 407, 410, 411, 413, 416, 417, 431, 432, 433, 437, 444;
Лика (предео) — 36, 65, 67, 76, 97, 200, 222, 299, 300;
Липник (код Автовца) — 29, 55, 189, 352;
Липовац (код Котор Вароши) — 212;
Лисина (пл.) — 70;
Лисичићи (код Коњица) — 374;
Личани (с.) — 176, 208;
Личко Петрово Село — 373;
Лојпур Никола — 103;
Локва Дернечиците (код Мркаљ Кладе) — 285;
Локва (код Јутрогоште) — 342;
Локвари — 23;
Локве — 357;
Ломпар Блажо — 168;
Лончина Рајко — 37;
Лука (Г. и Д.) — 351;
Лукавац (с. код Невесиња) — 115, 117, 170;
Лукавица (с. код Гацка) — 347;
Лукавица (с. код Сарајева) — 442;
Лукатело др — 392;
Лукач Здравко — 288;
Лукачева Главица — 82;
Луке (код Очијева) — 138;
Лукетић Никола — 210;
Лукић (уст. генерал) — 417, 423, 452, 453;
Лушци Паланка — 176;

Љ

Љешљани — 39;
Љубија — 38, 40, 42, 43, 60, 88, 108, 111, 149, 150, 152, 173, 177, 194, 219, 222, 226, 235, 240, 257, 293, 380, 381, 399;
Љубија-Рудник — 108, 150, 175, 220;
Љубиња (с.) — 425;
Љубиње — 10, 18, 416, 442;
Љубић (пл.) — 317;
Љубоја Ђурађ — 86, 179;
Љубојевић Младен — 13;
Љубомир (предео) — 169;
Љубушки — 51;

М

Маглај — 383;
Маглајци (с.) — 301;
Маглић (пл.) — 284, 290;
Мажар Јосип-Шоша — 15, 16, 47, 239, 257, 303, 316;
Маја (р.) — 373;
Маја (с.) — 362, 378;
Мајдан (с.) — 409;
Мајевац (с.) — 367;
Мајер Хинко — 369;
Мајур (жељ. станица) — 366;
Макарска — 401, 409;
Мала Брата (код Купреса) — 408;
Мала Пећ (с.) — 373;
Мали Каблићи — 412;
Малиновићи (с.) — 446;
Малкочевци — 241;
Мандић Илија — 448, 449;
Мандић Никола — 55;
Мандић Пане — 83, 125;
Мањача (пл.) — 13, 14, 36, 178, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 317;
Марин Млађен — 89;

Маринковић Иво — 16;
Маринковци — 8, 94, 136, 179, 181, 246, 247, 268, 273, 274, 288, 326, 327;
Марино Брдо (пл.) — 328;
Маринчићи (с.) — 377;
Марић Миле — 42;
Маричка (с.) — 15, 213, 215, 292;
Марјанац Раде — 69;
Марјанац Симо — 159;
Мартин Вход — 114, 154;
Марушић Ивица-Ратко — 37, 89, 152, 178, 205, 257, 266, 293, 294, 297, 303, 306, 307, 315, 343;
Марчетић Вукашин — 36, 155, 158, 212, 216, 265, 300, 405;
Маслић Шаћир — 184;
Масловаре — 35, 214, 217;
Матановић Владо — 240;
Матаруге (карта Приједор) — 38;
Матерић Илија — 24, 95, 129, 201, 293, 294, 297, 300, 306, 307, 343;
Матерића колибе — 245, 272, 326;
Матијаш Лука — 275;
Махин Фјодор — 169;
Мачек др Влатко — 101;
Мачеси (с.) — 422;
Меданићи (с.) — 355;
Медено Поље — 271;
Медна — 160;
Међеђа (предео) — 163, 165, 209, 210;
Међеђе Брдо — 55;
Међувоће (с.) — 302, 315, 330;
Међугорје — 182;
Међулићи (с.) — 348;
Мека Груда — 170;
Месићи (с.) — 358, 360;
Метаљка (с.) — 374;
Метковић — 10, 11, 12, 18, 102, 361;
Метлић Душан — 89;
Мећава Миле — 176;
Мећава Петар — 90;
Мизлер (уст. генерал) — 390, 441, 443;
Мијатовић Милорад — 16, 47, 87, 88, 173;
Милас Никола — 447, 448, 449;
Милетић Веле — 23;
Милетић Петар — 109;
Милијевић Славко — 121;
Милинковића гај (код Санског Моста) — 197, 198, 199;
Милић Станко — 210, 252;
Милић Урош — 173;
Миловановнћ Миодраг — 224;
Милосављевнћ Љубинка — 170;
Милошевица (поток код Приједора) — 41, 42;
Милошевићи (с.) — 249, 284;
Миљаковци — 148, 238, 239, 255, 257, 265;
Миљевина — 282;
Миљеноо (с.) — 358, 361, 371;
Мирковац (с.) — 315;
Мисије (брдо) — 25, 298, 338;
Мисирача Душан — 153, 202, 227, 337;
Миска Глава (с.) — 88, 334;
Митрић Радомир — 71;
Митров Војин — 89, 235, 236;
Митровица — 395;
Митровић Тодица — 161;
Миховљан (код Златара) — 366;
Михољача (с.) — 348, 350, 355;
Михољско — 377;
Миш (к. 1251) — 360;
Мишић Јово — 155, 158;
Мједеник (с.) — 351, 352;
Младешковци (с.) — 417, 453;
Млиништа — 410;
Модран — 358;
Модрича — 364, 367, 376, 378, 384, 397;
Мокроноге (код Високог) — 412;
Мокроноге (код Дрвара) — 95, 136, 269, 413;
Мокроноге (код Дувна) — 452;
Момић Ђуро — 125;
Морача Ђуро — 275;
Морача Милутин — 25, 77, 188, 244;
Морача Петар — 132, 228, 230;
Морине — 58;
Мориц др Алфред — 42;
Мост на Сани (у Санском Мосту) — 196;
Мостар — 10, 12, 19, 28, 30, 48, 51, 52, 53, 58, 59, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 171, 358, 362, 368, 371, 374, 380, 386, 395, 407, 416, 419, 431, 433, 436;
Мотаица Градина (к. 652) — 318;
Мотајица (пл.) — 318, 321, 378;
Мотике — 14, 155, 176, 199, 216;
Мравица (код Прњавора) — 380;
Мрак (уст. пуковник) — 162, 208, 238, 287;
Мраковица — 39, 377, 382, 384;
Мрамор (код Стабна) — 189;
Мратиње — 284, 289, 290;
Мрачај (код Беговог Хана) — 367;
Мрђановци (с.) — 410;
Мркаљ Кладе — 250;
Мркоњић — види Мркоњић Град;

Мркоњић Град — 35, 36, 54, 69, 70, 71, 111, 132, 156, 159, 180, 211, 212, 216, 218, 219, 221, 229, 230, 333, 357, 359, 360, 405, 409, 411, 412, 417, 436, 437;
Мршићи (с.) — 364;
Мујић Сафет — 369;
Мунагић — 393;
Муратовица (брдо) — 250;
Муслиманска Љубија — види Љубија;
Муслимански Шепак — 398;
Мутића Брезик — 342;
Мучибабић Никола — 103;

Н

Награде (карта Дрвар) — 245, 247, 288, 325, 327, 329;
Надинићи (с.) — 347, 355;
Нађ Коста — 15, 20, 23, 34, 37, 47, 60, 75, 76, 77, 90, 97, 98, 122, 132, 177, 199, 212, 216, 222, 260, 287, 295, 300, 324, 331;
Натпоље (код Јајца) — 430;
Невачка (с.) — 453;
Невесиње — 10, 28, 30, 48, 49, 52, 53, 58, 59, 99, 102, 103, 104, 115, 117, 118, 170, 171, 225, 282, 283, 355, 363, 365, 368, 369, 371, 386, 409, 427, 437;
Невесињско Поље — 9, 30, 51, 102, 191, 360, 363;
Негри Периде (ит. генерал) — 48, 52, 58, 371;
Недељковић Раја — 110;
Недић Милан — 156;
Немила — 356, 422;
Неретва (р.) — 10, 11, 18, 28, 30, 51, 103, 343, 352, 361, 369, 378, 400, 428, 438;
Никић Мирон (калуђер) — 28;
Николић др — 402;
Николиш др Гојко — 258, 286;
Никшић — 101;
Ничино Брдо — 94, 136, 268;
Нишићи (с.) — 416;
Нова Градишка — 356;
Нова Касаба (с.) — 422;
Нова Села (код Метковића) — 428, 431, 438;
Новска — 252;
Нуглашице — 179, 180;

О

Обајдин Славко — 45, 90;
Обаљ — 9, 10;
Обљај (код Бос. Грахова) — 8, 179, 247;
Обрадовић Младен — 237, 305, 315, 323;
Овогорићи — 420;
Огулински Хрељин — 381;
Одред НОП баниски — 263, 362;
Одред НОП биоковски — 428, 441;
Одред НОП бирчански — 422;
Одред далматинско-динарски (приморски) — 8, 85, 86, 107, 129, 131, 272;
Одред НОП „Звијезда" — 356, 367, 406, 442;
Одред НОП зенички — 34, 111, 356, 358, 362, 367, 371, 406;
Одред НОП јужнохерцеговачки — 9, 10, 17, 26, 28, 52, 118, 379, 386, 419;
Одред НОП калиновички — 419, 426, 432, 447, 452;
Одред комбиновани — 76, 77, 97;
Одред НОП први крајишки — 13, 15, 36, 41, 42, 54, 56, 60, 68, 85, 86, 87, 88, 96, 108, 110, 111, 112, 114, 130, 148, 173, 194, 198, 199, 213, 216, 218, 219, 222, 225, 236, 240, 252, 255, 257, 277, 286, 287, 291, 294, 302, 306, 307, 308, 309, 310, 330, 337, 339, 341, 362, 384;
Одред НОП други крајишки „Младен Стојановић" — 13, 15, 36, 56, 60, 75, 85, 88, 108, 110, 111, 147, 148, 152, 162, 167, 176, 178, 185, 192, 198, 199, 202, 208, 218, 219, 222, 225, 231, 235, 236, 237, 239, 251, 252, 260, 287, 291, 293, 296, 299, 300, 301, 304, 314, 315, 316, 323, 330, 335, 339, 341, 367;
Одред НОП трећи крајишки — 20, 35, 36, 56, 68, 70, 85, 86, 93, 129, 183, 195, 198, 211, 213, 218, 220, 228, 275, 331, 332, 379, 424, 442, 451;
Одред НОП четврти крајишки — 14, 35, 56, 195, 211, 212, 213, 214, 316, 317, 318, 321, 374;
Одред НОП пети крајишки — 7, 24, 26, 36, 56, 60, 65, 66, 71, 72, 73, 77, 85, 87, 89, 93, 97, 106, 107, 113, 119, 120, 123, 128, 129, 130, 133, 134, 135, 153, 180, 181, 182, 183, 187, 198, 200, 201, 216, 218, 219, 221, 234, 236, 241, 243, 244, 248, 259, 266, 279, 298, 309, 325, 331, 338, 340, 385;

Одред НОП шести крајишки — 13, 14, 216;
Одред НОП ливањски — 70, 182, 188, 412, 424;
Одред НОП лички „Велебит“ — 8, 85;
Одред НОП трећи лички — 153;
Одред НОП ловћенски — 168, 207;
Одред НОП никшићки — 284, 349;
Одред НОП сјеверохерцеговачки — 9, 49, 50, 57, 118;
Одред НОП херцеговачки — 322, 402;
Озрен (брдо — карта Дрвар) — 180, 242;
Озрен (пл. — карта Дервента) — 217, 218;
Околић Нико — 333;
Округлица (с.) — 356, 364, 367, 374, 375, 416;
Олово — 356, 453;
Омарике (код Растичева) — 453;
Омарска — 202, 238, 239, 265, 332, 384;
Омиш — 389, 428, 438;
Оперативни штаб НОП одреда за Босанску Крајину — 7, 13, 15, 20, 34, 35, 38, 41, 42, 45, 46, 47, 60, 65, 66, 68, 73, 76, 86, 87, 88, 89, 90, 108, 110, 111, 113, 132, 134;
Оперативни штаб НОП и ДВ за Босанску Крајину — 140, 149, 165, 168, 173, 175, 176, 177, 178, 183, 195, 198, 199, 200, 201, 202, 211, 212, 214, 216, 217, 225, 228, 230, 234, 236, 237, 240, 243, 252, 256, 257, 259, 263, 264, 266, 279, 286, 288, 293, 294, 295, 296, 299, 301, 303, 306, 307, 309, 310, 313, 316, 324, 330, 332, 333, 335, 339, 341;
Оперативни штаб Првог и Другог крајишког НОП одреда — 209;
Оперативни штаб за Херцеговину — 9, 12, 18, 26, 30, 32, 33, 48, 49, 59, 99, 115, 117, 118, 169, 170, 171, 172, 190, 191, 333, 402;
Опсјечко (с.) — 367;
Орахова (код Босанске Дубице) — 147, 163, 165, 176, 185, 186, 208, 209, 210, 231, 232;
Ораховица (код Јајца) — 429, 430;
Ораховљани — 230, 273;
Орахово — види Орахова;
Орељево Брдо — 342;
Орепак (код Метковића) — 428, 438;
Орешчић Цвијо — 25;
Орловац (к. 1985) — 189;
Орловци — 42;
Осијечани (с.) — 363, 366;
Осјеченица (пл.) — 72;
Острожац (код Коњица) — 374, 379;
Оташевац — 24, 245, 246, 325, 327;
Отока — 308, 310, 313, 376;
Отомаљ (с.) — 429, 430;
Отпочиваљка (с.) — 318, 378, 380;
Оцаци (код Калиновика) — 9, 10, 52, 105;
Оштрељ (код Дрвара) — 24, 65, 67, 72, 81, 82, 83, 84, 93, 94, 96, 114, 124, 125, 126, 133, 135, 136, 234, 245, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 325;
Оштро Брдо (к. 767) — 415;

П

Павелић др Анте — 128, 155, 156, 157, 158, 177, 219, 401;
Павић Војислав — 86;
Павић Јово — 8, 66, 85, 90, 98, 106, 108, 115, 129, 130, 131, 154, 279;
Павлић Никица — 302;
Павловац (код Бања Луке) — 216;
Павловци (код Руме) — 382;
Паланка (код Лушци Паланке) — 255;
Палеж (у Зеленгори) — 282;
Паметеница (коса) — 80;
Пантош Мирко — 86;
Пањ (код Дејчића) — 425;
Папратница (Г. и Д.) — 412;
Парић Јово — 83;
Парница (код Маглаја) — 384;
Пасјак (код Дрвара) — 80, 94, 136, 137, 245, 268, 269, 325;
Пауновац (предео) — 54;
Пашинац — 45;
Пашине Пољане — 282;
Пекић Павле — 286;
Пељешац — 11, 401;
Пенић Алекса — 212, 216;
Пепелари (с.) — 357;
Пепељари — види Пепелари;
Перишић Радојица (поп) — 348, 372;
Перовић (уст. официр) — 155;
Петковац (код Благај Ријеке) — 293, 294, 306, 307, 309;
Петраковић Милан — 340;

Петриња — 373;
Петриљци (с.) — 385;
Петрова Гора — 370, 383;
Петровац — види Босански Петровац;
Петровић Влатко — 169;
Петровић Добрило — 224;
Петрово Врело (код Гламоча) — 420;
Пеуље — 8, 77, 119, 128, 129, 130, 131, 179, 180, 181, 241, 245, 247, 272, 273, 274, 278, 288, 325, 326, 327;
Пећи (с.) — 25, 120, 121, 270, 328, 329;
Пећанац Ђуро (Ђурекан-Ђурађ) — 56, 57, 81;
Пећанац Милан — 275;
Пећанац Перо — 137, 271;
Печенци — 8;
Печник (код Модрича) — 378, 397;
Пива (предео) — 285;
Пива (р.) — 189, 249;
Пивница (код Вировитице) — 367;
Пијаде Моша — 369;
Пинтер др — 392;
Писаровина — 370, 378, 381;
Пискавица — 15, 156, 164, 199, 226, 238, 239, 259, 263, 283, 284, 395, 398;
Пишће — 250;
Плавно — 65, 78;
План (катун) — 250;
Плана (код Билеће) — 170, 172;
Планина (предео између Бјелашнице и трескавице) — 105;
Планиница (пл.) — 301, 341;
Платице (код Гацка) — 189;
Платон (владика) — 159;
Плашница — види Клашнице;
Племић Никола — 124;
Плећевић Чеда — 282;
Плива (р) — 415, 420;
Плитвичка језера — 200;
Плоча (код Власенице) — 432, 445;
Плоча (код Дрвара) — 83, 123;
Плужине — 223, 365;
Пљева (с.) — 333;
Пљевља — 10, 365, 374;
Пљевски Подови — 332, 416, 423;
Побрежје — 122, 198;
Поглеђево (с.) — 301, 315, 330;
Под Планик — 170;
Подбрдо — 160;
Подвележ (предео) — 59;
Подвидача — 292;
Подгора — види Подгорија;
Подгорани (с.) — 105, 365;
Подгорија (предео) — 332;
Подградци (Г. и Д.) — 39;
Подгрмеч — 178;
Поди (шума) — 282;
Подновље (с.) — 367, 382, 397;
Подобзир (с.) — 446;
Подови — види Пљевски Подови;
Подови (код Јутрогоште) — 342;
Подравска Слатина — 359;
Подрашница — 160;
Поезина — види Појезна;
Пожарево (с.) — 425;
Појезна 215;
Полић Милош — 183;
Полуговац (мост) — 293, 294, 307;
Пољанац Вранко-Станко — 172, 225;
Поље (катун) — 250;
Пољице (с.) — 358;
Попара Миро — 31, 33, 53, 105, 118, 207;
Попивода Перо — 258;
Попов Мост — 109, 290;
Поповић Војин — 206;
Поповић Драго — 90;
Поповић А. Коча — 172, 190, 207, 223, 225, 281;
Поповић Марко — 351;
Поповић Милентије — 170;
Поповић Саво — 80;
Поповић Цвијан — 430;
Поповићи (код Гламоча) — 179, 180, 241;
Попово Поље — 11, 18;
Потком — 117;
Поток (код Дејчића) — 425;
Потоци (код Пала) — 360;
Поточани (село код Прњавора) — 318;
Поточани (с. код Дарувара) — 362;
Поуње (предео) — 321;
Пошта — види Пошта Врдо;
Пошта Врдо (к. 446) — 295;
Прав. Јасеница — 55, 88;
Православни Агићи — види Агићи;
Прача (р.) — 356, 357, 358;
Превија (к. 372) — 317;
Превила (код Мркоњић Града) — 70;
Предојевић Ђурин — 334;
Предјел — 110;
Прекопа (с.) — 357;
Премилово Врдо (код Калиновика) — 453;
Прењ (пл.) — 374;
Препеличје (катун) — 284;

Прераца (с.) — 170;
Пречани (с.) — 406, 425;
Пржине (с.) — 348;
Прибиловци — 10, 11, 18, 28, 103;
Прибинић — 211, 212, 213, 214;
Пријевор (код Тјентишта) — 283, 284, 289, 290;
Приједор — 13, 15, 36, 38, 41, 43, 46, 55, 60, 75, 87, 88, 96, 108, 111, 112, 114, 148, 151, 152, 153, 157, 158, 159, 163, 164, 173, 175, 176, 177, 178, 195, 198, 218, 219, 221, 222, 226, 227, 231, 235, 238, 239, 240, 251, 252, 255, 257, 259, 260, 263, 265, 287, 293, 294, 301, 302, 304, 306, 307, 309, 324, 330, 331, 334, 335, 336, 337, 374, 376, 377, 378, 380, 382, 383, 384, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 396, 398, 399;
Прилука (с.) — 412, 413, 424;
Приморје — види Хрватско Приморје;
Присјека (код Крупе на Врбасу) — 156, 161;
Пркоси (с.) — 85;
Пр̀љуговац — види Полуговац (р.);
Прњавор (град) — 211, 213, 221;
Прњавор (код Суње) — 335;
Продановић Вора — 169;
Прозор — 34, 51, 105, 406, 410, 413, 416, 451;
Просара Планина — 165, 176, 208, 209, 231;
Просјечени Кук — 298, 338;
Прохаска (уст. пуковник) — 407, 411, 414, 417, 420, 423, 427, 433, 446, 453;
Прпа Т. Владо — 182, 184;
Псуњ (пл.) — 359;
Пузић Јован — 184;
Пуришићи (с.) — 265, 292;
Пуришћани — види Пуришићи;
Пусто Поље (код Автовца) — 348, 355;
Пухарска (р.) — 44;
Пухарска (с. код Приједора) — 38, 44, 45;
Пуцар Ђуро-Стари — 13, 14, 34, 35, 36, 111, 217, 218, 316;
Пуцари (с.) — 208, 232;
Пушина (с.) — 397;

Р

Рабина (код Невесиња) — 19, 28, 30, 52, 102;
Раван (предео) — 162, 176, 251;
Равни Гај — 342, 343;
Равнице (код Вос. Новог) — 147, 148, 193, 359, 366, 373;
Равно (код Автовца) — 189, 223, 250;
Равно (код Бугојна) — 452;
Равно (карта Дубровник) — 401;
Радача (код Фоче) — 374;
Радетића гај (код Приједора) — 41;
Радетића мост (код Приједора) — 41, 42, 43;
Радешине (с.) — 371;
Радловић Ј. Давид — 79, 123;
Радловић Л. Давид — 79, 123;
Радловић С. Давид — 80, 123;
Радловић Илија — 79, 123, 124;
Радловић Милан — 79, 123;
Радловић Миле — 79, 123;
Радловић И. Миле — 79, 123;
Радловић О. Миле — 79, 123;
Радловић И. Мићо — 79, 123;
Радловић Никола — 80, 123;
Радловић М. Никола — 79, 123;
Радловић Перо — 79, 80, 123;
Радловић С. Перо — 79, 123;
Радловић И. Светко — 79, 123;
Радловић Стеван — 79, 123;
Радловић М. Шпиро — 79, 123;
Радловићи (с.) — 247;
Радман Милан — 317;
Радовић Леко — 174;
Радовићи (с. код Ћилипа) — 416;
Радовље (код Високог) — 412;
Радојко Марија — 273, 274;
Радосављевић Миле — 170;
Радосавска (с.) — 257, 264, 265, 291;
Радуклија (р.) — 245, 246, 272, 273, 275, 325, 326, 327;
Радуловићи (с.) — 395, 398;
Радун Јован — 182;
Ракани (Г. и Д.) — 295;
Ракелићи — 45, 148, 292;
Ракитовача (к. 449) — 166, 256, 257, 265, 291, 292;
Раковац (с.) — 318;
Раковица (код Слуња) — 370;
Ранковић Александар-Марко — 224;
Ранковић Анђа — 224;
Ранковићи (с.) — 214;
Рапти (с.) —375;
Расавци — 292;
Раскршће (код Великог Језера) — 284;
Растичево (с.) — 453;
Растова Главица (к. 759) — 298, 338;

Ратај Емил — 159, 161;
Ратково (Г. и Д.) — 20, 23, 70, 212, 213, 230;
Рауш Стево — 89;
Рашин Врх (брдо) — 273;
Рачић (с.) — 55;
Раштани — 12;
Ребац Хуснија — 433;
Рекавице — 166, 215;
Рељево — 437;
Рељић Илијин Ђуро — 82, 83, 125;
Реновица — 365;
Ресановци — 25, 82, 93, 94, 98, 135, 136, 266, 268;
Рибар Иво-Лола — 169, 170, 171;
Рибићи (код Коњица) — 371;
Рибник (Г. и Д. код Кључа) — 20, 201, 211, 213, 216, 221, 228, 229, 230. 331, 332, 333;
Ризвановићи — 43, 150;
Ријенци (с.) — 359;
Рилић (код Купреса) — 408;
Риоца — 118, 170;
Рипач — 154;
Рисовац — 181;
Ристић Божидар — 448;
Рјечица (код Маглаја) — 333;
Роата (итал. официр) — 401;
Рогаче — 170;
Рогоље — 70;
Родић Вранко — 275;
Родић Гојко — 183;
Родић Душан — 275;
Родић Јово — 243;
Родић Славко — 26, 57, 65, 67, 68, 77, 97, 180, 188, 201, 236, 272, 333;
Роквић Мане — 7, 96, 181, 268;
Романија (пл.) — 35;
Роре — 180;
Рудине (карта Ваљa Лука) — 205;
Рудице — 295, 307, 308, 310, 359, 373. 384;
Рудићи (код Гламоча) — 423;
Рудо Поље (с.) — 347;
Руишка (В. и М.) — 55, 178;
Рукавина Иво — 60, 76, 77, 78, 97;
Рума — 395;
Рунић Јован — 321;
Рупе (код Штирна) — 284;
Русика Мухарем — 447;
Рутић Јозо — 175;

С

Сабљић Обрад — 79, 123;
Сава (р.) — 147, 150, 151, 165, 176, 210, 211, 219, 221, 227. 252, 321, 397, 399;
Савановић Јово — 415;
Савић — 70;
Савић Воја — 179;
Садиковић — 393;
Салић Милан — 182;
Салиховић Назиф — 447;
Самарџић Петар — 372;
Самарџић Светислав — 103;
Самобор (код Автовца) — 29, 349, 352;
Сана (р.) — 38, 41, 43, 44, 122, 149, 196, 197, 251, 255, 293, 302, 306, 398;
Саница (Г. и Д.) — 55, 198, 201;
Сански Мост — 122, 132, 178, 195, 197, 198, 199, 201, 216; 256, 257, 265, 303, 324, 330, 380, 384, 386, 389, 399, 401;
Санџак — 27, 322;
Сарајево — 12, 30, 50, 52, 59, 102, 105, 283, 362, 379, 381, 423, 441. 444, 452;
Сасина (предео) — 178, 195, 197, 198, 199, 219, 238, 256, 257, 265, 324, 330;
Света Недеља (код Самобора) — 390;
Светиња (с.) — 343;
Сводна — 226, 260, 263, 293;
Себиње (с.) — 419;
Седлари — 249;
Селишта (код Вилеће) — 170;
Селиште (Г. и Д.) — 370;
Семизовац — 425;
Сиљешки (с.) — види Шиљешки;
Симићи (код Теслића) — 374;
Сингер Стево — 109;
Синђ — 410;
Ситница — 23, 70, 211, 221, 412;
Ситница Планина — 410;
Ситница Смајо — 393;
Сјеница — 374;
Скакавац (карта Бихаћ) — 72;
Скакић Драгица — 83. 125;
Скакић Зорка — 83, 125;
Скакић Перо — 79. 123;
Скакић Урош — 79, 123,
Скендер — види Скендер Вакуф;
Скендер Вакуф — 215, 217, 218, 317, 409. 436, 437;
Славићка (предео) — 205;
Славонија — 36, 316, 378;
Слано — 10;
Слатински Дреновац — види Дреновац Слатински;
Слато (с.) — 115, 170:
Сливље (карта Гацко) — 352;

Слишковић Миро — 111, 149, 392, 394;
Смољана (предео) — 85, 133;
Смрековац (код Великог Језера) — 284, 290;
Смријечно — 223;
Смуде (с.) — 359;
Сњежница (пл.) — 409, 410;
Соколово (предео) — 70, 212, 213, 230;
Солдатић Данило — 103, 104;
Сомина (пл.) — 207;
Сот (с.) — 370;
Софтић Мухарем — 393;
Сплит — 31, 220;
Срб (Г. и Д.) — 36, 120;
Србија — 112, 218;
Сребреница — 363;
Средел (к. 370) — 343;
Средње — 367, 374, 375, 425;
Среблије (с.) — 176, 208;
Српска Јасеница — види Прав. Јасеница;
Српски Агићи — види Агићи;
Стабна — 174, 189, 223, 249, 284;
Стакић др — 413;
Станић Драган — 90, 111;
Станић Мирко — 90;
Станишић Бајо — 369, 400;
Станишић Пиљо — 185, 186;
Стара Ријека — 88, 199, 399;
Старетина (пл.) — 179;
Стари Мајдан — 88;
Старо Село (карта Костајница) — 381;
Старовић Обрен — 168;
Стевановића Торине — 116;
Стекеровци — види Штекеровци;
Степен (с.) — 170, 348, 349;
Стефановић (Брадоња) — 378;
Стефановић Раде — 109;
Стијена (к. 368) — 205;
Стишовић Обрад — 14, 202, 227, 337;
Стог (с.) — 377;
Стојаковић Вељко — 89;
Стојаковићи (с.) — 314;
Стојановић Ђуро-Учо — 23;
Стојановић др Младен — 39, 152, 212, 214, 364;
Стојнић Вељо — 20, 23, 89, 178, 255, 256, 257, 265, 335;
Столац — 10, 11, 18, 28, 100, 117, 118, 170, 358, 409, 427, 428, 429, 431, 438, 441, 451, 452, 453;
Столови (с.) — 249;
Стравча (код Цавтата) — 367;
Стражаница (к. 317) — 376;
Стражевица (к. 1050) — 117;
Страшник (с.) — 370;
Стрижна (р.) — 373, 378, 382, 383;
Стричићи (с.) — 20;
Стрмац (код Нове Градишке) — 397;
Стрмица (с.) — 67, 77, 78, 95, 97, 136, 269, 275;
Стубица — 189;
Студене Воде — 282;
Ступари (с.) — 395, 398;
Суботић (поп) — 159;
Суботиште (с.) — 397;
Сува Гора — види Суха Гора;
Суваја (код Вос. Петровца) — 133;
Суви До — 249;
Сукњаја Милко — 333;
Суња — 303;
Сурјан-Бочац — 216;
Сурјене — види Сурјан—Вочац;
Суртолија (р.) — 166;
Сутјеска (р.) — 109, 249, 284, 289, 290, 374;
Суха (с.) — 284, 290;
Суха Гора (катун) — 285, 290;
Сухача (код Вос. Новог) — 88, 173, 194, 226, 232, 251, 293, 295, 296, 306, 441;
Сухача (код Санског Моста) — 292;

Т

Тадић Драган — 79;
Тадић Симо — 25, 106;
Талићи (с.) — 256;
Тара (р.) — 374;
Теочак — 398;
Тепуре (Г. и Д.) — 170;
Терзић Велимир — 284, 285, 313;
Теслић — 212, 213, 220, 364;
Тешановић Лазо — 8, 36, 161, 212, 216;
Тешић Максим — 156;
Тисовац (к. 1233) — 363, 365;
Тито — види Броз Јосип;
Титова Кореница — 201;
Тица Милош — 70, 77, 86, 179, 180, 288, 327;
Тичево (В. и М.) — 77, 127, 137, 188, 270, 288, 289, 327, 328, 331;
Тјеменик (к. 1021) — 420;
Тјентиште — 109, 250, 286;
Тодоровић Бојо — 20, 23, 89, 141, 167, 294, 296, 306, 307, 308;
Томазовић Душан — 83;
Томас Илија (поп) — 11;
Томашица (карта Приједор) — 198;
Томина — 198;

Томислав Град — види Дувно;
Томић Лазо — 216;
Топићи (с.) — 409;
Торбица Јово — 82;
Торбица Перо — 82;
Травник — 34, 379, 406;
Трбић Душан — 419;
Требевић (пл.) — 27;
Требесин Хан — 117;
Требиње — 19, 28, 50, 402, 416, 419, 444, 446, 453;
Трепча (Г. и Д.) — 101;
Тресковац (с.) — 229, 273;
Тривунчић — 68;
Трикића Врх — 274;
Тринки Алберт — 112, 173, 240, 264, 294, 296, 297, 303, 309, 313, 324, 333, 335;
Трифковић Димитрије — 103;
Трифковић Новица — 103;
Тркуља Коста — 8, 179;
Трнинић Милан — 235;
Трнова (с.) — 198;
Трновачко Језеро — 250, 283, 284, 289, 290;
Трновица — 170;
Трново (код Сарајева) — 282, 361, 363, 365, 378, 423, 426, 452;
Троврх (к. 1212) — 420;
Трса (с.) — 174;
Трубар — 126;
Трубарчева Коса — 209;
Трубарчево Брдо (с.) — 163;
Трусина (пл.) — 115, 116, 117;
Тузла — 395;
Туиница (код Вос. Новог) — 362;
Тукови (карта Приједор) — 38, 42, 43;
Турија (код Тузле) — 397;
Турјак (с.) — 367;
Туцаков До — 170;

Ћ

Ћејван Идриз — 176, 238, 251;
Ћела (с.) — 42, 45;
Ћеотина (р.) — 374;
Ћетковић Петар — 249, 250;
Ћешић Вожо — 79, 123;
Ћилипи (с.) — 416;
Ћоре (с. код Отоке) — 308, 310;
Ћук Авдо — 321;
Ћулум Илија — 180;
Ћулуми (с.) — 180;
Ћуп Милан — 72, 96, 133;
Ћургуз Стево — 90;
Ћусине (к. 840) — 415, 429, 430;
Ћућуз Маркица — 181;

У

Угар (р.) — 409;
Угарци — 8;
Угљевик (код Бијељине) — 397;
Удрежње — 104;
Уилица — види Илица (пл.);
Улиње — 49, 57;
Улог — 58, 282, 343, 352, 363, 371;
Уметаљка (код Горњег Водичева) — 147;
Умичевић Зага — 318;
Умољани — 361;
Умци — 54;
Уна (р.) — 37, 192, 227, 252, 287, 310, 366, 382, 385;
Унач (с.) — 174;
Урије (карта Приједор) — 40;
Урумовић Константин — 159, 161;
Устиколина — 371, 378, 432;
Устипрача — 358, 360, 361;

Ф

Фазлагића Кула — види Кула;
Фатница (с.) — 170, 419;
Фиркинадић Фуад — 393;
Фића — види Кљајић Филип;
Фојница (код Гацког) — 347, 352;
Фојница (карта Коњиц) — 34;
Форкапа — 318;
Фоча — 49, 58, 281, 282, 283, 361, 363, 371, 372, 374, 378, 413, 416, 420, 422, 423, 425, 426, 427;
Францетић Јуре — 176, 363, 400, 401, 402;

Х

Хагел (дунавско острво) — 373;
Хаис (Heyss њем. официр) — 431;
Хакл Рајмунд — 375;
Халапић (с.) — 242, 243, 244;
Хамбарине — 38, 43, 150, 240;
Хамовић Раде — 17, 406;
Хан Кола — 176, 213, 215, 221, 384;
Хан Крам — 432;
Хан Пијесак — 432, 445, 453;
Хан Поглед (код Власенице) — 431;
Хаџибајир — 208;
Хаџимаховић Садик — 447;
Хаџић Касим — 20;
Херцеговина — 9, 10, 11, 12, 18, 26, 27, 30, 32, 34, 49, 50, 51, 52, 57, 99, 100, 101, 102, 104, 168, 171, 172, 195, 249, 359, 361, 362, 364, 366, 370, 373, 377, 380, 381, 383, 385, 394, 400, 402, 408, 418, 443, 444, 446, 449;
Хозићи — 442;
Хотић Месуд — 183;
Хотковци — 183;
Хоџић Хусо — 321;
Храсно (жељ. станица) — 18, 29, 358, 379, 380, 383, 401;
Храсно (код Горње Тузле) — 386;
Храстова Глава — 360;
Хрбут (предео) — 117;
Хрватска — 37, 220;
Хрватска Митровица — види Митровица;
Хрватско Приморје — 70;
Хргар — 55;
Хрустановић — 393;
Хум — 52, 102;
Хумљани (с.) — 397;
Хутово — 11, 103, 356, 358, 379, 380, 383, 386, 401;

Ц

Цазин — 300;
Царева Ћуприја (код Олова) — 395, 397;
Царић Петра Јово — 125;
Цвјетнић (В. и М.) — 278;
Церник (рудник код Нове Градишке) — 356;
Церска (код Власенице) — 422;
Цикоте — 43;
Цинцар (пл.) — 183;
Црквено — 229;
Црквина (с. код Отоке) — 308, 310;
Црљивица (с.) — 127, 272;
Црна Гора — 31, 51, 52, 116, 118, 170, 171, 172, 285, 322, 355, 434;
Црна Ријека (код Мркоњић Града) — 418;
Црнац (код Бос. Грахова) — 288, 327;
Црни Врх (к. 1522) — 361, 363;
Црни Врх (карта Дрвар) — 180;
Црни Врх (код Купреса) — 408;
Црни Врх (код Семизовца) — 425;
Црни Луг — 8, 119, 129, 130, 180, 181, 272;
Црни Поток (код Изгора) — 249;

Ч

Чабуља (пл.) — 12, 30, 51;
Чагоровић Ђуро — 290;
Чађавица (с.) — 412;
Чајевац Руди — 112, 175, 219, 389;
Чајниче — 363, 372, 374, 413, 416, 420, 423, 432;
Чалага — 449;
Чапљина — 11, 18, 28, 103, 104;
Чараково — 38, 43, 88, 150;
Чардак (код Купреса) — 410;
Чардак (пл.) — 331;
Чардак (с.) — 331;
Часка (уст. пуковник) — 417;
Челар Здравко — 318;
Челинац — 212;
Челић — 384, 397;
Чемерница (пл. карта Вања Лука) — 211, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 436;
Чемерно (Г. и Д.) — 50, 58, 59, 174, 189, 207, 223, 349, 386;
Чералије (с.) — 359;
Чета пролетерска Баније — 148;
Чета Бодирогина (добровољачка) — 109;
Чета омладинска ударна гатачка — 58;
Чета грмечка — 318, 321;
Чета дрварска — 318, 321;
Чета имљанска — 215;
Чета јахоринска — 432;
Чета козарачка — 318, 321;
Чета друга Коњичког НОП батаљона — 191;
Чета четврта Коњичког НОП батаљона — 190, 191;
Чета ударна Коњичког НОП батаљона — 190, 191;
Чета трећа Првог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 295;
Чета трећа Трећег батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 140, 166;
Чета прва Четвртог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 343;
Чета трећа Четвртог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде — 343;
Чета пратећих оруђа Прве крајишке НОУ бригаде — 343;
Чета бихаћка Првог крајишког НОП одреда — 154, 255;
Чета прва Првог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 43, 55, 132, 198, 310;
Чета друга Првог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 55, 197;
Чета трећа Првог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 196, 342;
Чета друга омладинска ударна Првог ударног батаљона Првог крајишког НОП одреда — 310;

Чета прва Другог батаљона Првог крајишког НОП одреда (Новска) — 43, 55, 255, 295;
Чета друга Другог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 55;
Чета трећа Другог батаљона Првог крајишког НОП одреда — 55;
Чета омладинска Ударног батаљона Првог крајишког НОП одреда — 196, 208;
Чета прва Ударног батаљона Првог крајишког НОП одреда — 196;
Чета друга Ударног батаљона Првог крајишког НОП одреда — 196, 197, 233;
Чета друга Трећег батаљона Првог крајишког НОП одреда — 198, 342, 343;
Чета трећа Трећег батаљона Првог крајишког НОП одреда — 132, 342, 343;
Чета ударна Трећег батаљона Првог крајишког НОП одреда 132;
Чета прва Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 44, 192, 193, 342, 343;
Чета друга Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 40, 43, 192, 193;
Чета трећа Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 40, 43, 147, 148, 193, 194, 359;
Чета четврта Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 40, 147, 148, 193, 194, 199, 251, 294, 342, 343, 359, 376;
Чета пета Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 40, 44, 187, 194, 199, 293;
Чета ударна Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 36, 37, 44, 151;
Чета прва Првог ударног батаљона Другог крајишког НОП одреда — 148, 149, 197, 231, 233;
Чета друга Првог ударног батаљона Другог крајишког НОП одреда — 231, 233;
Чета друга ударна Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 202;
Чета трећа ударна Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 197, 202, 231, 233;
Чета прва Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 39, 40, 208, 209, 210, 304, 342;
Чета друга Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 39, 40, 151, 209, 210;
Чета трећа Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 147, 151, 208, 209, 210, 304;
Чета четврта Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 13, 41, 148, 304;
Чета пета Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 304;
Чета омладинска Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 210;
Чета прва Трећег батаљона Другог крајишког НОП одреда — 42, 150, 185, 186, 209;
Чета друга Трећег батаљона Другог крајишког НОП одреда — 42, 185;
Чета трећа Трећег батаљона Другог крајишког НОП одреда — 185;
Чета четврта Трећег батаљона Другог крајишког НОП одреда — 304;
Чета ударна Трећег батаљона Другог крајишког НОП одреда — 185, 209;
Чета прва Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 42, 226, 314, 323;
Чета друга Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 14, 16, 41, 148, 238, 304, 314;
Чета трећа Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 13, 14, 41, 148, 238;
Чета четврта Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 14, 185, 198, 238;
Чета пета Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда — 198, 238, 251;
Чета прва Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда — 182, 404;
Чета трећа Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда — 180, 181, 182;
Чета четврта Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда — 90, 182, 183;
Чета пета Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда — 90, 179, 180, 182;
Чета ударна Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда — 182;
Чета прва батаљона „Пелагић“ Трећег крајишког НОП одреда — 430;
Чета четврта батаљона „Пелагић“ Трећег крајишког НОП одреда — 415;
Чета ударна Трећег крајишког НОП одреда — 332;
Чета трећа Првог батаљона Четвртог крајишког НОП одреда — 13;
Чета чечавска Четвртог батаљона Четвртог крајишког НОП одреда — 214;
Чета булетићка Четвртог батаљона Четвртог крајишког НОП одреда — 214;
Чета влајићка Четвртог батаљона Четвртог крајишког НОП одреда — 214;
Чета растушка Четвртог батаљона Четвртог крајишког НОП одреда — 214;
Чета ударна Ударног батаљона Четвртог крајишког НОП одреда — 214, 215;
Чета прва Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 84, 133;
Чета друга („Ђуро Пећанац“) Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 56, 57, 80, 81, 82, 84, 96, 133, 269, 273;
Чета трећа Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 95, 96, 133, 267, 269;
Чета четврта („Врточка“) Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 72, 81, 93, 96, 125, 133, 135, 234, 266, 268, 269, 270, 271;
Чета пета Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 72, 96, 133, 267;
Чета ударна Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 113, 274, 275;
Чета прва Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 24, 80, 81, 82, 83, 84, 124, 135, 136, 137, 138, 139, 268, 269, 270, 272, 298, 339, 340;
Чета друга Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 24, 25, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 93, 94, 95, 124, 126, 130, 135, 136, 137, 138, 139, 266, 267, 268, 269, 271, 273, 274, 275, 298, 338, 340;
Чета трећа Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 25, 82, 83, 84, 94, 120, 136, 137, 268, 270, 274, 298, 338, 339, 340;
Чета четврта Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 25, 80, 82, 130, 137, 138, 266, 267, 270, 271, 273, 274, 339, 340;
Чета јуришна Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 25, 79, 82, 83, 93, 94, 95, 125, 135, 136, 137, 138, 266, 267, 269, 271;
Чета омладинска Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 210;
Чета ударна Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 113, 130;
Чета прва Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда — 24, 79, 80, 83, 84, 123, 124, 125, 126, 127, 244, 245, 267, 268, 269, 272, 274, 275, 288, 289, 325, 326, 327, 328, 407;
Чета друга Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда — 24, 80, 81, 93, 94, 124, 125, 126, 127, 135, 241, 244, 245, 246, 266, 267, 270, 271, 272, 274, 275, 288, 289, 325, 326, 327, 328;
Чета трећа Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда — 119, 121, 288, 289, 327, 328, 407;
Чета ударна Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда — 113;
Чета трећа Четвртог батаљона Петог крајишког НОП одреда — 187;
Чета прва Ударног батаљона Петог крајишког НОП одреда — 242, 244, 246;
Чета трећа (Каменичка) Ударног батаљона Петог крајишког НОП одреда — 188, 242, 243, 244, 246;
Чета пета Ударног батаљона Петог крајишког НОП одреда — 243, 244;
Чета купрешка — 69;
Чета ливањска — 243;

Чета љубијска — 251;
Чета друга батаљона „Мањача“ — 20;
Чета масловарска — 214;
Чета Метлићева — 255;
Чета мотајичка — 214, 317;
Чета муслиманска (Херцеговина) — 12;
Чета омладинска муслиманска (из Орахове) — 152;
Чета омладинска одреда „Звијезда“ — 356, 365;
Чета прва батаљона „Петар Шкундрић“ — 54, 55;
Чета трећа батаљона „Петар Шкундрић“ — 54, 330;
Чета пеуљска — 242, 244;
Чета прибиловачка — 18, 28, 103;
Чета приједорска — 199, 238, 251;
Чета прњаворска — 214, 317;
Чета романиска — 365;
Чета прва Трећег батаљона „Соко“-рибнички — 70;
Чета друга Трећег батаљона „Соко“-рибнички — 70;
Чета трећа Трећег батаљона „Соко“-рибнички — 70;
Чета четврта Трећег батаљона „Соко“-рибнички — 70;
Чета тичевска — 328;
Чета трећа Првог херцеговачког ударног батаљона — 58, 223;
Чета прва Другог херцеговачког ударног батаљона — 115;
Чета друга Другог херцеговачког ударног батаљона — 102;
Чета друга Четвртог херцеговачког ударног батаљона — 29;
Чета трећа Четвртог херцеговачког ударног батаљона — 29;
Чета трећа Другог батаљона Десете херцеговачке бригаде — 426;
Чета црновршка Четвртог крајишког НОП одреда — 214;
Чечава — 55, 211;
Чешљевић Бошко — 80, 123;
Чиркин Поље — 47;
Чмелар Иван — 314;
Чокори (с.) — 165;
Чолаковић Родољуб — 356;
Чоловић Ристо — 27;
Чудина (уст. пуковник) — 350, 355;
Чурлица (уст. официр) — 401;

Ц

Целић Асим — 158, 159;
Цумбета Славко — 103;

Ш

Шабанци (с.) — 360;
Шакића Гај — 45;
Шамарица (пл.) — 376, 381, 385;
Шарговац (с.) — 155;
Шарића Греда (к. 1098) — 348;
Шатор (пл.) — 180, 246, 275, 327;
Шегрт Владо — 59, 207, 223, 347;
Шековићи (с.) — 365, 377, 395;
Шеховци — 197, 198;
Шибеник — 436;
Шибови — 70;
Шивоље — 453;
Шиљеговић Бошко — 13, 14, 16, 47, 237, 240, 252, 257, 265, 293, 294, 297, 303, 306, 307, 315, 343;
Шиљеговић Милош — 303;
Шиљешки (с.) — 367;
Шимић (уст. пуковник) — 359, 405, 407, 410, 414, 415, 418, 429, 430, 432, 433, 446, 451;
Шипачно — 115, 117, 118, 170;
Шипка Ранко — 233;
Шиповица (жанд. станица) — 349. 351;
Шипово (с.) — 423;
Широки Бријег — 51;
Шкундрић — 55;
Шљивно — 20, 166;
Шњеготина — 215;
Шобат (интендант) — 243;
Шобатовац (брдо) — 82, 84;
Шолаја Симо — 69, 183, 220, 331;
Шпановица — 359;
Штал (њем. генерал) — 238, 299;
Штекеровци — 180, 183;
Штирно (катун) —249, 250;
Штовић — 110;
Штрбина — 117;
Штрекер (уст. бојник) — 420;
Шћепан Поље — 109;
Шћит (с.) — 451;
Шујица — 406, 410;
Шумићи (с.) — 351;

САДРЖАЈ

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОБИНИ

I

Документа партизанских јединица и партијских организација

Страна

Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 2 маја 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Босанску Крајину о сузбијању четничких банди на терену одреда — 7

Извјештај Оперативног штаба за Херцеговину од 3 маја 1942 год. Врховном штабу НОЈ и ДВ Југославије о ситуацији у Херцеговини и акцијама Јужнохерцеговачког одреда 9

Извјештај Привременог оперативног штаба Првог и Другог крајишког одреда од 4 маја 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Вос. Крајину о извршеним промјенама у Четвртом батаљону Другог одреда и припремама за напад на Приједор — — — — — — — — — — — — 13

Писмо Врховног команданта НОП и ДВ Југославије од 6 маја 1942 год. команданту Калиновичког одреда поводом његовог избора за члана Врховног штаба — — — — 17

Извјештај Оперативног штаба НОП одреда за Херцеговину од 9 маја 1942 год. о борбама против Италијана и усташа у јужној Херцеговини — — — — — — — — — — 18

Извјештај Воје Тодоровића и Вељe Стојнића од 10 маја 1942 год. команданту Оперативног штаба за Вос. Крајину о стању на терену Трећег крајишког одреда и борбама против четника — — — — — — — — — — — 20

Наређење штаба Петог крајишког НОП одреда од 10 маја 1942 год. потчињеним јединицама за извођење акција — — 24

Извјештај Оперативног штаба за Херцеговину од 12 маја 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о ситуацији у Херцеговини у току Треће непријатељске офанзиве и о борбама Јужнохерцеговачког одреда — — — — — 26

Писмо Петра Драпшина од 12 маја 1942 год. Врховном команданту НОП и ДВ Југославије поводом именовања за члана Врховног штаба — — — — — — — — — — 32

Писмо политкомесара Оперативног пштаба за Херцеговину од 12 маја 1942 год. Брховном команданту НОП и ДВ поводом наименовања Петра Драпшина за члана Врховног штаба — — — — — — — — — — — — 33

Страна

Писмо Рате Дугоњића од 12 маја 1942 год. команданту Оперативног штаба НОП одреда за Босанску Крајину у вези с наређењем Главног штаба НОП и ДВ за БиХ о оријентацији снага према Источној Босни и Херцеговини 34
Извјештај Оперативног штаба НОП одреда за Бос. Крајину од 13 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДВ Босне и Херцеговине о борбама против окупатора, усташа и четника на подручју Трећег и Четвртог крајишког одреда — — 35
Заповијест Оперативног штаба НОП одреда за Бос. Крајину од 14 маја 1942 год. за напад на Приједор — — — — 38
Извјештај Оперативног штаба НОП одреда за Херцеговину од маја 1942 год. о борби против Италијана у Бишини — 48
Извјештај Оперативног штаба НОП одреда за Херцеговину од 15 маја 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о италијанској офанзиви и предузетим мјерама за њено сузбијање — — — — — — — — — — — 49
Извјештај штаба Првог крајишког НОП одреда о извршеним акцијама и политичком раду у времену од 1 до 15 маја 1942 године — — — — — — — — — — — — 54
Наредба штаба Петог крајишког НОП одреда од 16 маја 1942 год. поводом погибије политичког комесара Друге чете Првог батаљона — — — — — — — — — — — 56
Извјештај штаба Сјевернохерцеговачког одреда од 16 маја 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о борбама против Италијана у сјеверној Херцеговини — — — 57
Саопштење Оперативног штаба НОП одреда за Босанску Крајину од 17 маја 1942 год. о резултату борбе за Приједор и ослобођењу Љубије — — — — — — — — — 60
Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 18 маја 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Бос. Крајину о одласку Ударног батаљона према Лици и Далмацији у акцију против четника, о резултату борбе против Италијана код Колунића и о рушењу пруге Плавно-Книн 65
Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 18 маја 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Босанску Крајину о борбама против италијанских окупатора у околини Бос. Петровца и о заједничкој акцији са личким и далматинским јединицама против четника — — — — — 66
Извјештај секретара Среског комитета КПЈ за срез Јајце од 19 маја 1942 год. Оперативном штабу за Вос. Крајину о четничком превирању у Трећем одреду — — — — 68
Извјештај штаба Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда од 19 маја 1942 год. Штабу одреда о резултату борбе на путу Петровац—Оштрељ и о изградњи болнице код Скакавца — — — — — — — — — — — 72
Упутство Оперативног штаба НОП одреда за Босанску Крајину од 19 маја 1942 год. штабу Петог крајишког НОП одреда за формирање ударних и омладинских јединица и извођење оружаних акција и наређење за ношење старјешинских ознака — — — — — — — — — — — 73
Писмо политичког комесара Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда од 19 маја 1942 године — — 76
Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда о извршеним акцијама и политичком раду у времену од 29 априла до 14 маја 1942 године — — — — — — — — — — 79

Страна

Извјештај штаба Првог крајишког НОП одреда од 20 маја 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Бос. Крајину о заробљавању Милоша Тице и другова од стране четника 86
Писмо штаба Првог крајишког НОП одреда од 20 маја 1942 год. штабу Петог крајишког НОП одреда о пружању помоћи у храни хрватским партизанима и о резултату борбе за Приједор — — — — — — — — — — — 87
Наредба Оперативног штаба НОП одреда за Босанску Крајину од 21 маја 1942 год. за формирање Прве крајишке ударне бригаде — — — — — — — — — — — — — 89
Извјештај штаба Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о извршеним акцијама и политичком раду у времену од 14 до 21 маја 1942 године — — — 93
Извјештај штаба Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о извршеним акцијама и политичком раду у времену од 14 до 21 маја 1942 године — — — — — 95
Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од 21 маја 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Босанску Крајину о формирању Ударног батаљона, распореду својих и непријатељских снага и проблему исхране у околини Дрвара — — — — — — — — — — — 97
Извјештај Оперативног штаба НОП одреда за Херцеговину и јужну Далмацију од 22 маја 1942 год. Врховном штабу о ситуацији и акцијама у вези са италијанском офанзивом 99
Наређење штаба Петог крајишког НОП одреда од 22 маја 1942 год. штабу Другог батаљона за упућивање партизана ради формирања артиљеријских јединица — — — — 106
Писмо штаба Петог крајишког НОП одреда од 22 маја 1942 год. Штабу далматинско-динарских одреда у вези упућивања партизана из Далмације, одласка Ударног батаљона за извођење заједничких акција против четника и успјеха крајишких НОП одреда у борби против окупатора 107
Извјештај штаба Трећег батаљона Прве пролетерске бригаде од 22 маја 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о чишћењу терена око Закмура од петоколонашких елемената — — — — — — — — — — — 108
Извјештај Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 23 маја 1942 год. Главном штабу НОП и ДВ Босне и Херцеговине о ослобођењу Приједора — — — — — 110
Наређење штаба Петог крајишког НОП одреда од 24 маја 1942 год. штабу Првог батаљона за формирање Ударне чете, избјегавање фронталних борби и постављање храбрих и оданих бораца за руководиоце по четама — — — — 113
Писмо Петра Драпшина од 25 маја 1942 год. Оперативном штабу за Херцеговину и јужну Далмацију о стању на положају 115
Писмо Петра Драпшина од 26 маја 1942 год. Оперативном штабу НОП одреда за Херцеговину о покрету италијанских снага према Стоцу и стању на положајима — — 117
Извјештај о борби Ударног батаљона Петог крајишког НОП одреда против четника вођеној 27 маја 1942 год. у Црном Лугу — — — — — — — — — — — — 119
Извјештај штаба Трећег батаљона „Гаврило Принцип“ Петог крајишког одреда од 27 маја 1942 год. Штабу одреда о припремама за формирање Треће чете, о стању исхране и о потреби давања материјалне помоћи породицама погинулих бораца — — — — — — — — — 119

Страна

Извјештај команданта Оперативног штаба НОП одреда за Вос. Крајину од 27 маја 1942 год. о борои за ослобођење Санског Моста — — — — — — — — — — — — — 122
Извјештај штаба Трећег батаљона „Гаврило Принцип“ Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о борбама, акцијама и политичком раду у току маја 1942 године — — 123
Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда од маја 1942 год. Обавјештајном бироу при Оперативном штабу НОП одреда за Бос. Крајину о ослобођењу Бос. Петровца — 128
Саопштење штаба Петог крајишког НОП одреда од 30 маја 1942 год. замјенику политичког комесара Другог батаљона о ликвидацији четничких банди у Пеуљама, Грковцима и Црном Лугу — — — — — — — — — — — — 129
Писмо штаба Петог крајишког НОП одреда од 31 маја 1942 год. штабу Првог крајишког НОП одреда о припремама италијанских окупатора за евакуацију Дрвара, о потреби међусобне помоћи у оружју и о чишћењу четничких упоришта у Пеуљама, Грковцима и Црном Лугу — 130
Извјештај политичког комесара Трећег батаљона Првог крајишког НОП одреда од 31 маја 1942 год. Штабу одреда о борбама против четника и усташа на Рибнику и Бусијама — — — — — — — — — — — — — 131
Извјештај штаба Првог батаљона Петог крајишког одреда од 31 маја 1942 год. Штабу одреда о распореду чета, наоружању, здравственом стању и исхрани бораца — — — 133
Извјецтај штаба Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о извршеним акцијама, политичком раду и стању батаљона у времену од 14 до 31 маја 1942 године — — — — — — — — — — — — — 134
Извјештај штаба Прве крајишке НОП бригаде Оперативном штабу НОП и ДБ за Бос. Крајину о борбама против четничко-усташко-домобранских снага вођеним 28 и 29 маја 1942 године — — — — — — — — — — — — — 140
Вројни преглед људства, оружја и опреме Прве крајишке НОП ударне бригаде на дан 1 јуна 1942 године — — — — 142
Извјештај штаба Другог крајицког НОП одреда о војним акцијама и политичком раду у току мјесеца маја 1942 године — — — — — — — — — — — — — 147
Писмо штаба Петог крајишког НОП одреда од 1 јуна 1942 год. штабу Трећег личког НОП одреда о припремама Италијана за евакуацију Дрвара и о уништењу једног италијанског тенка — — — — — — — — — — — — 153
Саопштење партизанског Обавјештајног бироа Оперативног штаба за Босанску Крајину од јуна 1942 год. о усташкочетничком споразуму за борбу против партизана — — 155
Извјештај о борбама јединица Другог крајицког НОП одреда против усташко-легионарских јединица у току 2 и 3 јуна 1942 године — — — — — — — — — — — — — 162
Извјештај Фрање Клуза о првој акцији партизанске авијације 165
Извјецтај птаба Прве крајишке НОУ бригаде од 4 јуна 1942 год. Оперативном штабу за Босанску Крајину о нападу на непријатељске положаје код Бранковца и Голеша — 165
Извјештај штаба Прве пролетерске бригаде од 6 јуна 1942 год. Брховном птабу НОП и ДВ Југославије о покретима и акцијама бригаде и о ситуацији у источној Херцеговини за вријеме Треће непријатељске офанзиве — — — — 168

Страна

Извјештај штаба Првог крајишког НОП одреда од 6 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДБ за Босанску Крајину о продору непријатељских снага из Босанске Дубице за Босански Нови — — — — — — — — — — — — 173
Извјештај Прве хируршке екипе санитета Брховног штаба НОП и ДБ Југославије од 6 јуна 1942 год. Врховном штабу о тешкоћама око евакуације болнице у Изгорима — — — 174
Писмо Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 7 јуна 1942 год. Главном штабу Хрватске о борбама са непријатељем на дубичком и бањалучком терену — — 175
Извјештај штаба Прве крајишке НОУ бригаде од 7 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДБ за Босанску Крајину о претстојећим акцијама бригаде — — — — — — 177
Саопштење штаба Четвртог батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда од 7 јуна 1942 год. штабу Првог батаљона Петог крајишког НОП одреда о стању на терену. — — — — — — — — — — — — — 179
Извјештај штаба Трећег батаљона Другог крајишког НОП одреда Штабу одреда о борбама вођеним у времену од 1 до 5 јуна 1942 године — — — — — — — — — — 185
Извјештај штаба Ударног батаљона Петог крајишког НОП одреда од 7 јуна 1942 год. Штабу одреда о нападу на Гламоч и чишћењу околних села од непријатеља — — — 187
Извјештај штаба Прве пролетерске бригаде од 8 јуна 1942 год. Брховном штабу НОП и ДБ Југославије о покретима четника и Италијана и о успостављању везе са Гатачким батаљоном — — — — — — — — — — — — 189
Саопштење штаба Коњичког НОП батаљона од 8 јуиа 1942 год. поводом мучког убиства групе херцеговачких партизана од стране четника — — — — — — — — — — 190
Извјештај штаба Првог батаљона Другог крајишког НОП одреда Штабу одреда о борбама и акцијама у времену од 27 маја до 7 јуна 1942 године — — — — — — — — 192
Заповијест Оперативног штаба НОП и ДБ за Босанску Крајину од 10 јуна 1942 год. за напад на Сански Мост — — 195
Извјештај замјеника команданта Оперативног штаба НОП и ДБ за Босанску Крајину од 10 јуна 1942 год. Оперативном штабу о ситуацији на терену Петог крајишког одреда 200
Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 10 јуна 1942 год. Оперативном штабу за Босанску Крајину о нападу јачих непријатељских снага на положаје Берићи, Бистрица, Омарска, Ламовита — — — — — — — 202
Извјештај штаба Трећег батаљона Прве крајишке НОУ бригаде Штабу бригаде о акцијама и политичком раду у времену од 5 до 10 јуна 1942 године — — — — — — 205
Извјештај штаба Прве пролетерске бригаде од 10 јуна 1942 год. Брховном штабу НОП и ДВ Југославије о распореду непријатељских снага и о припремама за напад на непријатеља на положају Гат — — — — — — — — 207
Извјештај цтаба Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда Штабу одреда о борбама вођеним у времену од 1 до 5 јуна 1942 године — — — — — — — — — 208
Извјештај Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину Врховном штабу НОП и ДБ Југославије о војнополитичкој ситуацији у Босанској Крајини и о борбама против четника у времену од краја марта до 11 јуна 1942 године 211

Извјештај штаба IIрве пролетерске бригаде од 11 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о покрету батаљона IIрве и Друге бригаде на просторију Жањевица—Зуква и о резултату борбе на терену Казанци—Гат — 223
Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 11 јуна 1942 год. Оперативном штабу за Босанску Крајину о почетку непријатељске офанзиве на Козару — — — 225
Извјештај политичког комесара батаљона „Соко“ Трећег крајишког НОП одреда од 11 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Бос. Крајину о стању у батаљону и о политичком раду у јединицама и позадини — — — 228
Извјештај Првог ударног батаљона Другог крајишког НОП одреда о борбама и акцијама за период од 29 маја до 12 јуна 1942 године — — — — — — — — — — 231
Наређење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 13 јуна 1942 год. штабу Петог крајишког НОП одреда за прикупљање јединица на гламочком сектору у циљу чишћења терена од четника и усташа — — — — — 234
Извјештај политичког комесара Другог крајишког НОП одреда од 13 јуна 1942 год. Оперативном штабу за Босанску Крајину о прекиду везе са Штабом одреда и узроцима продора непријатељских снага на сектору Четвртог батаљона — — — — — — — — — — — — — 236
Извјештај политичког комесара Другог крајишког НОП одреда од 13 јуна 1942 год. Оперативном штабу за Босанску Крајину о непријатељским снагама које нападају Козару и распореду јединица одреда — — — — — — — — 237
Извјештај штаба Ударног батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о борбама против непријатеља за вријеме од 4 до 13 јуна 1942 године — — — — — 241
Извјештај штаба Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о борбама против четника и Италијана у периоду од 27 маја до 13 јуна 1942 године — — 244
Извјештај штаба Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда од 14 јуна 1942 год. Штабу одреда о наоружању батаљона — — — — — — — — — — — — 248
Извјештај штаба Пролетерске ударне групе од 14 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о ситуацији у сјеверној Херцеговини и о распореду јединица 249
Саопштење штаба Другог батаљона Другог крајишког НОП одреда од 14 јуна 1942 год. штабу Прве крајишке НОУ бригаде о почетку непријатељске офанзиве на Козару и о потреби предузимања заједничких акција — — — 251
Извјештај политичког комесара Прве крајишке НОУ бригаде од 15 јуна 1942 год. Штабу бригаде о пребацивању рањеника на терен Првог крајишког одреда и о стању у Другом батаљону — — — — — — — — — — 255
Извјештај штаба Прве крајишке НОУ бригаде од 15 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борби код Ракитоваче и Сасине — — — — — — 256
Извјештај референта санитета при Врховном штабу НОП и ДВ Југославије од 15 јуна 1942 год. Врховном штабу о евакуацији болнице из Изгора — — — — — — — 258
Саопштење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 16 јуна 1942 год. штабу Петог крајишког НОП одреда о продору непријатеља у Приједор и о борбама у околини града и код Пискавице — — — — — — — 259

Саопштење Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 16 јуна 1942 год. Штабу НОП одреда Баније о почетку непријатељске офанзиве на Козару — — — — 263
Извјештај штаба Прве крајишке НОУ бригаде од 16 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о резултату напада непријатеља на положаје Трећег батаљона у Радосавској — — — — — — — — 264
Извјештај штаба Петог крајишког НОП одреда Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о војним акцијама и политичком раду за вријеме од 14 маја до 13 јуна 1942 године — — — — — — — — — — 266
Преглед бројног стања и наоружања Прве пролетерске НОУ бригаде на дан 19 јуна 1942 године — — — — — — 279
Извјештај штаба Друге пролетерске бригаде од 19 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о распореду и снази непријатељских јединица на простору Калиновик-Фоча — — — — — — — — — — — 281
Извјештај штаба Пете пролетерске НОУ бригаде од 19 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о распореду и стању у батаљонима — — — — — — — 283
Извјештај Павла Пекића од 19 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о евакуацији болнице за Бучево 286
Саопштење Оперативног штаба НОП и ДВ за Бос. Крајину од 20 јуна 1942 год. о ослобођењу Бос. Крупе — — — 286
Извјештај штаба Трећег батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о борбама против четника у околини Тичева за вријеме од 13 до 19 јуна 1942 године — — — 288
Извјештај штаба Пете пролетерске бригаде од 20 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о евакуацији рањеника и распореду јединица — — — — — — — 289
Извјештај штаба Трећег батаљона Прве крајишке НОУ бригаде Штабу бригаде о акцијама и покрету батаљона у времену од 15 до 20 јуна 1942 године — — — — — 291
Извјештај штаба Прве крајишке НОУ бригаде од 21 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о преласку Трећег и Четвртог батаљона на терен Другог крајишког одреда и о нападу на непријатеља на цести Приједор—Босански Нови — — — — — — 293
Извјештај замјеника команданта Прве крајишке НОУ бригаде од 21 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о ситуацији на сектору Босански Нови и припремама за напад на Рудице и Блатну — — — 295
Писмо штаба Прве крајишке НОУ бригаде од 21 јуна 1942 год. замјенику команданта бригаде о ситуацији на терену Другог крајишког НОП одреда и о припремању напада на Добрљин — — — — — — — — — — — 296
Извјештај штаба Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда од 21 јуна 1942 год. Штабу одреда о диверзији на цести Дрвар—Босанско Грахово — — — — — — 298
Писмо Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 22 јуна 1942 год. Главном штабу НОПО Хрватске о потреби усклађивања акција у вези са непријатељском офанзивом на Козари и Лици — — — — — — — 299
Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 22 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борбама на Козари у времену од 20 до 22 јуна 1942 године — — — — — — — — — — — — 301

Страна

Извјештај штаба Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда Штабу одреда о борбама вођеним у времену од 10 до 22 јуна 1942 године — — — — — — — — 304

Писмо штаба IIрве крајишке НОУ бригаде од 22 јуна 1942 год. замјенику команданта бригаде о нападу на Сухачу и резултату напада на непријатеља у селу Петковац и на цести Приједор—Нови — — — — — — — — — — — 306

Извјештај замјеника политкомесара Првог крајишког НОП одреда од 22 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДБ за Босанску Крајину о заузећу Блатне и неуспјелом нападу на Рудице — — — — — — — — — — — 307

Саопштење Оперативног штаба НОП и ДБ за Босанску Крајину од 23 јуна 1942 год. поводом уништења непријатељског упоришта Блатна и непријатељских снага у селу Петковцу и на цести Приједор—Босански Нови — — — 309

Извјештај замјеника политкомесара Првог крајишког НОП одреда од 23 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДБ за Босанску Крајину о резултату напада на Ћоре, Црквину и Отоку — — — — — — — — — — — 310

Наредба Врховног штаба НОП и ДВ Југославије од 24 јуна 1942 год. о формирању Пете пролетерске црногорске бригаде — — — — — — — — — — — — — 313

Извјештај штаба Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда од 24 јуна 1942 год. Штабу одреда о нападу непријатеља на положаје Крњин—Дреновача — — — 314

Извјештај замјеника команданта Другог крајишког НОП одреда од 24 јуна 1942 год. штабу Прве крајишке НОУ бригаде о борбама на положајима Поглеђево и Мирковац — — 315

Извјештај штаба Пролетерског батаљона Босанске Крајине од 24 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДВ за Босанску Крајину о борбама батаљона до повлачења у Славонију — — — — — — — — — — — 316

Извјештај штаба Четврте црногорске пролетерске НОУ бригаде од 26 јуна 1942 год. Врховном штабу НОП и ДВ Југославије о смјештају јединица — — — — — — — 322

Извјештај штаба Четвртог батаљона Другог крајишког НОП одреда од 26 јуна 1942 год. Штабу одреда о борбама на положајима Крњин—Кукићи—Капетанов Точак — — 323

Извјештај команданта Оперативног штаба НОП и ДБ за Босанску Крајину од 27 јуна 1942 год. о нападу на Сански Мост — — — — — — — — — — — — 324

Извјештај штаба Трећег батаљона „Гаврило Принцип“ Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о војним акцијама и политичком раду у времену од 27 маја до 27 јуна 1942 године — — — — — — — — — — — 325

Саопштење Оперативног штаба НОП и ДБ за Босанску Крајину од јуна 1942 год. о нападу на Сански Мост и о другим акцијама крајишких партизанских одреда — — — — 330

Извјештај замјеника команданта Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину од 29 јуна 1942 год. Оперативном штабу о чишћењу терена око Гламоча од четника и успостављању везе са Трећим крајишким НОП одредом 332

Писмо штаба Првог батаљона Прве крајишке НОУ бригаде од 29 јуна 1942 год. штабу Ударног батаљона Првог крајишког НОП одреда о ситуацији на сектору батаљона и захтјев за упућивање обучених артиљераца — — — 334

Страна

Извјештај штаба Другог крајишког НОП одреда од 30 јуна 1942 год. Оперативном штабу НОП и ДБ за Босанску Крајину о ситуацији на Козари — — — — — — — 335

Извјештај штаба Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда Штабу одреда о војним акцијама и политичком раду за вријеме од 14 до 30 јуна 1942 године — — — — — 338

Заповијест штаба Прве крајишке НОУ бригаде од 30 јуна 1942 год. за напад на непријатељско упориште Планиницу — 341

II

Усташко-домобранска документа

Извјештај заповједништва Војне Крајине од 4 маја 1942 год. о борбама партизана против четника, италијанске војске и домобрана у околини Гацка и Автовца — — — — 347

Извјештај усташко-домобранског заповједништва Војне Крајине од 4 маја 1942 год. о нападу партизана на Борач — 351

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 5 маја 1942 год. о борбама у околини Олова и Зенице — — — 356

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 6 маја 1942 год. о борбама против партизана у Источној Босни и Гатачком срезу — — — — — — — — — — 357

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 7 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 359

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 8 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 361

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 9 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — 362

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 10 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 364

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 13 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 366

Извјештај заповједништва оружничког вода у Невесињу од 14 маја 1942 год. о нападу партизана на италијанске камионе на путу Бишина—Невесиње — — — — — 368

Проглас издајника Баја Станишића од маја 1942 год. Херцеговцима — — — — — — — — — — — — 369

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 15 маја 1942 год. о борбама у Херцеговини и Источној Босни — 370

Упутство четничких руководилаца у Херцеговини од маја 1942 год. потчињеним јединицама за спровођење у дјело споразума с италијанским окупатором — — — — — — 372

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 16 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 373

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 17 маја 1942 год. о борбама у Босни — — — — — — — — 376

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 18 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 377

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 19 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 380

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 20 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 381

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 21 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 383

Страна

Извјештај Министарства хрватског домобранства од 22 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 385
Извјештај заповједништва Треће оружничке пуковније од 26 маја 1942 год. о преласку тројице домобранских авијатичара са своја два авиона партизанима — — — — — 389
Извјецтај Белике жупе Сана и Лука од 27 маја 1942 год. о заузимању Приједора од стране партизана — — — — 390
Извјештај Министарства хрватског домобранства од 29 маја 1942 год. о борбама у Босни и Херцеговини — — — — 394
Извјештај заповједништва Другог домобранског збора о борбама на подручју сјеверне Босне у времену од 16 до 31 маја 1942 године — — — — — — — — — — — 396
Извјештај Белике жупе Дубрава од 3 јуна 1942 год. о сарадњи четника и Италијана на територији Херцеговине — 400
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 7 јуна 1942 год. о борбама око Мркоњић Града, Гламоча, Гацка и Зенице — — — — — — — — — — — 405
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 9 јуна 1942 год. о борбама у западној Босни и Херцеговини — 408
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 10 јуна 1942 год. о борбама око Мркоњић Града, Ливна и Бисоког — — — — — — — — — — — — 411
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 11 јуна 1942 год. о борбама око Јајца, Гламоча и Бареша — 414
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 12 јуна 1942 год. о борбама у Херцеговини и Источној Босни 418
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 13 јуна 1942 год. о борбама око Купреса, Бласенице и Зенице 421
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 14 јуна 1942 год. о борбама у Сарајевској области — — — 424
Извјештај заповједништва IIIесте оружничке пуковније од 15 јуна 1942 год. о борбама између партизана и четника у околини Невесиња и о преговорима између четника и Италијана у Стоцу — — — — — — — — — — — 427
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 15 јуна 1942 год. о борбама око Јајца, Гацка и Бласенице — 429
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 16 јуна 1942 год. о стању у војсци и на терену — — — — 433
Извјештај Брховног оружничког заповједништва од 19 јуна 1942 год. о преговорима између четника и Италијана у Стоцу — — — — — — — — — — — — — 438
Извјештај Брховног оружничког заповједништва од 20 јуна 1942 год. о борбама око Бос. Новог, Јајца, Стоца и Сарајева 441
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 23 јуна 1942 год. о борбама у Босанској Крајини, Источној Босни и Херцеговини — — — — — — — — — — 443
Извјештај оружничке постаје Илица од 24 јуна 1942 год. о нападу партизана на жељезничку постају Блажуј — — 447
Извјештај заповједништва Трећег домобранског збора од 28 јуна 1942 год. о борбама око Дувна, Калиновика, Прозора и Стоца — — — — — — — — — — — 451

Технички уредник
Милан Бердон, капетан

Одговорни коректор
Миленко Томић

Рукопис предат у штампу децембра 1952 год.
Штампање завршено јула 1953 год.
Тираж 4000 примерака